This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Aus 8121.2.3.2

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828

ERDÉLYI

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

HUSZONEGYEDIK KÖTET.

(1692–1699.)

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST, 1898.
A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

HUSZONEGYEDIK KÖTET.

(1692—1699.)

BUDAPEST, 1898.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Aus 8021 2.3.2

HARVARD COLLEGE
JAN 9 1924
LIBRARY

Minot Fund

Budapest, 1898. Az Athenaeum r. t. könyvnyomdája.

XXXV. FEJEZET.

I.

A Bethlen Miklós által lehozott diplomát a császár válságos körülmények közt állította ki: Thököly beütött Erdélybe s a törökök nagy készületeket tettek, hogy veszteségeiket kiköszörüljék. Erdély békés birtoklása pedig a császárra nézve azért is fontos volt, mert az ország hadainak téli kvártélyul szolgált s mert a szomszédban harczoló hadseregét onnan élelmezhette. Mint IV. Henriknek Páris megért egy misét, Leopoldnak is megért Erdély egy diplomát, s ennek megadására annál könnyebben határozhatta el magát a császár, mert nem volt szándéka visszacsatolni Magyarországhoz s annak erejét azzal is megnevelni. Annyival szivesebben beleegyezhetett, mert nemsokára kitünt, hogy Erdély három nemzete s négy vallása nincsenek békés egyetértésben egymással.

Mikor az 1691-diki országgyülés követeket küldött fel Bécsbe, hogy a diplomát ünnepélyes alakban állíttassák ki és vegyék át, a követek közül kettő külön megbizást is nyert, hogy külön érdekeket támogasson lehetőleg titokban. Az erdélyi katholikus státus megbízta Gyulaffy Lászlót, hogy a katholikusok sérelmeinek orvoslását eszközölje ki,[1]) s a szász egyetem Klocknert, hogy a szászok ügyében emeljen szót. Így történt aztán, hogy az ünnepélyes alakban kiállított diplomában nagy eltérések vannak a régitől: tulajdonképen betoldások, melyek már a diploma végrehajtását a császár tetszésétől tették függővé. Így például a harmadik pont végén Leopold a régi törvények megerősítésénél kimondja, hogy

[1]) Lásd Törvények és Okiratok II.

a rendek a katholikusokkal, a szászokkal egyezkedjenek, s ha kiegyezésre nem jutnak, magának tartja fenn a döntést. A nyolczadik pontban a székely és szász tisztviselők megerősítését magának tartja fenn. A tizenkettődik pontban az adó kivetéséről szól.

Lényeges változtatások voltak ezek, de azóta fordult a koczka, s most már alig lehetett volna remélni, hogy a leküldött s ünnepélyesen kiállított diplomán változtatásokat eszközöljenek. Nem maradt más hátra, mint a diplomát végrehajtani. A császár az országgyűlés által megválasztott főtisztviselőket: Bánffy Györgyöt kormányzóságban, Bethlen Gergelyt mint az ország generálisát, Bethlen Miklóst a cancellariusi hivatalban, Haller Jánost mint kincstartót, Gyulaffy Lászlót, Keresztessy Sámuelt, Gyerőffy Györgyöt és Tholdalaghy Jánost a tanácsuraságban megerősítette.[1]) A mint a megerősítő leirat s az utasítások megjöttek, a kormányzó márczius 15-dikére Szebenbe egyetemes országgyűlést hivott össze. Ez alatt a katholikus statusnak is jöttek válaszok Bécsből, Nagy-Szombatból, melyek a státust kitartásra és a küzdelem folytatására buzdították,[2]) úgy hogy, midőn a gyűlés márczius 19-én szokás szerint a catalogus felolvasásával kezdetét vette, már nem lehetett kétség az iránt, hogy a gyűlésen erős küzdelmek fognak kitörni.

A gyűlés megnyitása után a három nemzet képviselői s a vármegyék beadták sérelmeiket. Ennek végeztével a rendek követséget küldtek Veteranihoz, mint az ő felsége által kinevezett biztoshoz, hogy, ha volnának ő felségétől leküldött propositiok, tudassa velük. A választ Absolon hozta meg. Veterani csak akkor küldi le a propositiokat, ha a katholikusokkal s a szász nátióval a sérelmeket illetőleg kiegyezésre nem jutnak.

A katholikusok csakugyan benyújtották sérelmeiket hat pontban, de latin nyelven, a mi az eddig fennállott rendtartással ellenkezett. A rendek azt határozták, hogy a katholikusok kivánalmait csak akkor fogják tárgyalásba

[1]) Lásd Törvények és Okiratok III.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok IV. és V.

venni, ha azok magyarul terjesztetnek elő, de egyúttal kérdést intéztek Veteranihoz, hogy a vallás dolgát illetőleg nincsen-e ő felségétől valami parancsolatja? Általában, hogy tanácskozhatnak-e szabadon ez ügyben a rendek.

Veterani válaszát ismét Absolon hozta meg márczius 24-én: a tábornok biztosítja a rendeket, hogy szabadon tanácskozhatnak.

Márczius 24-dikére a katholikusok beadták sérelmeik sorozatát hat pontban.

1. Hogy lehessen nekik is püspökjük.

2. Legyenek nekik is főbb és alsóbb iskoláik.

3. A katholikusoknak hasonló szabadságuk és jövedelmük legyen, mint a protestánsoknak.

4. A hivatalok betöltésénél egyenlő számmal birjanak mint a többi vallásúak.

5. Osztozzanak a templomokon a más vallásúakkal.

6. Minden szerzet szabadon jöhessen be Erdélybe.

A tárgyalást márczius 26-án kezdették meg, mikor a katholikusokat a rendek meghívták. Minthogy a hat pont csak röviden volt összeállítva, a rendek felszólítására a katholikusok márczius 28-dikára benyújtották a pontok indokolását is, s most a rendek elhatározták, hogy bizottságot fognak kiküldeni a benyújtott indokolás tárgyalására, s a katholikus státust felszólították, hogy a bizottsághoz ő is küldjön ki tagokat.

A tárgyalást a bizottság azonnal megkezdette, de tulajdonképen most sült ki, hogy nem a sérelmek orvoslásáról volt szó, hanem olyan követelések megadásáról, melyek a katholikusok túlsúlyát eredményeznék, s azt is kimondották, hogy ők követeléseik minden pontjának teljesítését kivánják, mert hiába szerződnének a más három vallással ha a clerus annak daczára fentartaná jogait és kiperelné.

A bizottság tárgyalásait a három vallás márczius 29-én vette tárgyalásba, még pedig minden felekezet külön-külön, s mindenik elkészítette a maga votumát, melyeket elküldtek a katholikus rendeknek, kik márczius 31-dikén válaszoltak. Az izengetéseknek és tárgyalásoknak egész sora kezdődött meg, de eredménytelenül. A katholikusok nem engedtek

követeléseikből semmit, s hogy a más felekezetekre pressiot gyakorolhassanak, felmentek Veteranihoz bejelenteni, hogy ők »már valamit igérhettek, mindent igértek«. De Veterani figyelmeztette őket, hogy ne hagyják abba a tárgyalást, hanem tegyenek újabb kisérleteket. Csakugyan tovább folytatták a tárgyalást, a nélkül hogy a kiegyezés létrejöhetett volna. S most nem maradt más hátra, mint egyszerűen tudatni Veteranival, hogy a complanatio nem jött létre. Kemény Jánost és Wass Györgyöt hozzá küldték megkérni őt, hogy jelenjen meg a rendek közt, hogy aztán a tulajdonképeni tárgyalásokat megkezdhessék.

Veterani — közbe esvén a husvéti ünnepek — április 9-én jelent meg a rendek közt, hogy a mult évben megválasztottakat hivatalaikba beiktassa. Maga »deákul rosszul tudván«, szónoklatot helyette Absolon tartott, tudatván a rendekkel, hogy ő felsége a megválasztott főhivatalnokokat megerősítette, s elrendelte, hogy azok hivatalaikba beiktattassanak. A főtisztek nevében Bánffy György a kormányzó, az ország képében pedig Bethlen Elek köszönték meg ő felsége kegyelmességét.

Április 10-én a rendek bizottságot küldtek ki a két itélőmester mellé, hogy ezek az új tisztviselők: jelesül a kormányzó és főbb tisztek conditioit írásba foglalják, mi is másnap megtörtént.

Április 12-én felolvasták és helybenhagyták a kormányzó conditioit, s azután a kormányzó Alvinczy Péter itélőmester kezébe letette az esküt. Most már lemondott az országgyűlési elnökségről s helyette Bethlen Elek választatott meg elnökké, ki az esküt következő nap tette le, valamint Bethlen Miklós is ez nap esküdt meg s a többi tanácsurak, míg Haller János csak másnap, április 14-én, tette le az esküt. Ilyen módon az egész új kormány elfoglalta hivatalát s megkezdte működését.

Április 15-én a kormányzó leküldte propositioit az országhoz, melyre a gyűlés másnap küldte fel válaszát. A tárgyalások megkezdetvén, elhatározták, hogy négy pecsét készíttessék jövő május 1-ig. Melyek közül egyik a kormányzó, másik a cancellar, a harmadik és negyedik a két itélőmes-

ter kezénél legyenek. Az eddigi pecsétek hatálya május 1-jével megszünik. A folyó ügyek tárgyalása közt április 18-án egy örmény püspök ügye került szőnyegre. Egész váratlanúl zajossá lett az ülés, mert a katholikusok azt követelték, hogy az ügy kizárólag csak őket érdekli. Megállapodásra nem jutván, határozat nélkül oszlott el az ülés. Másnap a hamis pénzverők ügye került szóba s ez ügyben vizsgálat rendeltetett el. Aztán Veterani egy újabb közbelépésére ismét tárgyalást kezdettek a katholikusokkal, s a protestánsok hajlandók voltak engedményekre, de két pont felett nem tudtak kiegyezni: a jezsuiták bebocsátása ügyében, s hogy Kolozsvártt melyik templomot engedjék át a katholikusoknak. A tárgyalás egy pár napig húzódván, az unitáriusok haza oszlottak, úgy hogy erre vonatkozólag a kiegyezés ismét nem jöhetett létre. Több sikerrel jártak el a szászok sérelmei ügyében folytatott tárgyalásokat illetőleg. Április 24-én csakugyan jött egy hat pontból álló kiegyezés létre,[1]) mely a későbbi tárgyalásoknak alapját képezte. Ez alatt megalkották az articulusokat is; a katholikus status pedig, úgy mint Nagy-Szombatból tanácsolták, protestatiot készített s azt beadta a káptalannak. A törvények április 24-dikén erősíttettek meg. A katholikusokkal való kiegyezésre vonatkozólag elhatározták, hogy a tárgyalásokat Kolozsvártt egy bizottság által fogják folytatni.

A törvények bevezetésében hálás köszönettel emlékeznek meg a császár gondoskodásáról, s beiktatták a kormányzó, az ország generálisa, a cancellar, a kincstartó conditioit és esküformáit, továbbá a tanácsosok esküformáját.

Elrendelték, hogy május 1-jére a kormányzó négy új pecsétet készíttessen. (I. art.)

A tanács urak felváltva tartoznak a főkormányzó mel-

---

[1]) Az országgyűlés lefolyását illetőleg lásd Wass György Naplójának 144—153. lapjain. Továbbá az országgyűlés alatt folytatott tárgyalások s a bizottságok munkálatai megvannak Szász, Sylloge Tractatuum című nagybecsű munkájában, hol az okmányok is közölve vannak. Megvan az egyetemi könyvtárban a Hevenessy collectioban, hol a Bécscsel s magyarországiakkal folytatott levelezések is megvannak.

lett maradni, hogy kik és mikor, arról a kormányzó intézkedik. (II. art.)

Miután az adó kivetése ügyében már intézkedtek, most utólagosan a vectura ügyében rendelték el, hogy minden tizenkét kapu egy-egy szekeret állítson ki. (III. art.)

Az 1685 óta fennálló adóhátralékok hajtassanak be szigorúan s a főbiztosok szigorú számadásra vonassanak, s ha azok a restantiákat be nem adják, jószágukon tegyenek executiot.

A boldogult fejedelem szolgái kutattassanak fel s szoríttassanak rá, hogy, a mit a boldogult jószágaiból elvittek, adják vissza, vagy a kárt térítsék meg. (V. art.)

A főbiztos hatásköre ügyében a mult ülésen hozott intézkedést helybenhagyják. (VI. art.)

A VII. articulus kinevezte azon bizottság tagjait, kik Kolozsvártt a katholikusokkal kezdett tárgyalást folytatni fogják, határidőül május 17-dike tűzetvén ki.

Máramaros vármegyében a tisztviselők olyan módon választassanak meg, mint az az erdélyi vármegyékben szokás. Czirkálás évenként egyszer tartassék. (VIII. art.)

Az Apafi idejében adott térítvények érvénytelenek. (IX. art.) Ezzel a gyűlés április 24-én eloszlott.

A katholikus status még a tárgyalások bezárása előtt, április 19-én, felterjesztést intézett a császárhoz,[1]) melyben azt indokolják, hogy a kiegyezés megkötése nem rajtuk mult, s bécsi s felsőmagyarországi barátaiktól jövő magatartásukra nézve utasítást kértek. A bécsi tanácsadók azon a véleményen voltak, hogy csak az esetben egyezzenek bele a kiegyezésbe, ha nekik mindent megadnak. Különben forduljanak a császár kegyelméhez.[2])

A nagyszebeni gyűlésből kiküldött bizottság május 17-én Kolozsvártt összeült s ismét megkezdte a tárgyalásokat. A kérdés egyik lényeges pontja az volt, hogy a katholikusoknak kész templom és iskola adassék. S a három vallás részéről a katholikusok nemcsak e pontra vonatkozólag,

[1]) Lásd Törvények és Okiratok VII.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok VIII. és IX.

hanem többi követeléseiknél is nagy előzékenységre találtak, de a nem-katholikusok engedékenységével arányban nőtt a katholikus status követelése,[1]) úgy hogy utoljára Veterani is szükségesnek tartotta figyelmeztetni a katholikus statust, hogy, ha ilyen módon csigázza fel követeléseit, kénytelen lesz az udvarnál jelentést tenni arról,[2]) s maguknak tulajdonítsák, ha a császár kegyelmét el fogják veszteni. De hogy nem vesztik el a császár kegyelmét, arra nézve megnyugtatták bécsi barátaik: Dunod, Siserus s maga az esztergomi érsek is, szigorúan meghagyva nekik, hogy semmit se engedjenek követeléseikből.[3])

A tárgyalások június 8-án véget értek, de nehány nap mulva, június 19-én, a biztosok újra összeültek, egyfelől, hogy a katholikusokkal újabb kisérletet tegyenek, másfelől, hogy a szászokkal kezdett tárgyalásokat is folytassák, kik a törvénykönyv némely pontjainak megváltoztatását s az adózásbani terheiknek könnyítését kivánták.

A katholikusok valóban semmi áron sem akartak egyezni, s a mint azt találták, hogy a bizottság hajlandó az engedékenységre, követeléseiket azonnal felsrófolták. Ők mindent kivántak. A minden alatt értve azt, hogy Erdély is regnum marianummá s a katholika vallás uralkodóvá legyen, mint Magyarországon. Minthogy pedig Veterani befolyásától tartottak, elhatározták, hogy június 10-én Baranyai Gergely ügyvédet felküldik Bécsbe, hogy a kellő felvilágosításokat a szükséges helyen megadhassa.[4])

A bizottság még egyszer tárgyalt június 19. és 23-dika között. A kiegyezés a szász nemzettel létre jött június 21-dikén, a porták számát illetőleg is, melynek értelmében róluk másfélszáz kapu vétetett le s melyről a kiegyezés július 21-én iratott alá. Minthogy a vallásügyi tárgyalások fennakadása után a császár volt hivatva a kérdés felett dönteni, elhatározták, hogy Alvinczy Pétert, a kiváló jogtudóst fogják mint követet Bécsbe küldeni, mellé rendelvén

[1]) Szász Sylloge 217—230. s Wass Naplója 154.
[2]) Lásd Törvények és Okiratok XII.
[3]) Lásd Törvények és Okiratok XI., XIII. és XVI.
[4]) Lásd Törvények és Okiratok XVII.

a religio dolgában Dálnoky Jánost (s később Horváth Ferenczet) és Zabaniust a szászok részéről. Alvinczy az összes függőben lévő elintézetlen ügyek tárgyalásával volt megbízva s az utasítás számára június 21-én ebben az értelemben készíttetett el. A bizottság tagjai haladéktalanul hozzá fogtak az úti előkészületek megtételéhez, s augusztus elején meg is indultak, úgy hogy augusztus 26-dikára Bécsbe érkeztek.

II.

A kormányzó szeptember 25-dikére országgyűlést hirdetett Tordára, melynek főtárgya az adó kivetése volt. Az országgyűlés szokott módon, catalogus olvasás, kormányzó üdvözlése után megnyílván, megkezdte munkálkodását.

Mindenek előtt a szökött jobbágyok dolgát vették tárgyalásba, határidőül ismételten 1657-dik évet vevén, elhatározták nemcsak a szökött jobbágyok visszaadását, hanem a földesurak kárpótlását is. (I. art.)

Ezután az adó kivetésére került a sor. A porták számára vonatkozólag a delegatio által készített munkálatot helyben hagyván, a kivetést már annak alapján eszközölték. (II. art.)

A III-dik articulus a portio felvetéséről szólott. Bármennyire megfogyatkozott is az ország, főként a vitézlő rend és rekruták fel- s alájárása, s vecturázása miatt, a 400,000 frt adót ki kellett vetniök. Az eddigi mód szerint búzát, zabot, bort, húst, szénát is vetettek ki s gondoskodtak azok vecturázásáról is. (III. art.)

A IV-dik articulus intézkedett a defalcatiokról, s elrendelte, hogy a zsellérek és jövevények is részt vegyenek az adózásban.

Az V-dik articulus a kapuszám utáni adózást 30 frtban állapította meg. Az egyházi nemesek közül tíz fizessen 150 frtot, úgy hogy a vagyonosabbak a 150 frtnak két harmadát, a szegényebbek pedig egy harmadát viseljék. Ez adózásból az olyan nemesek se vonhassák ki magukat, kik csak egy, két jobbágygyal bírnak. A görögökre és örményekre egy összegben vettetett ki az adó.

A VI-dik articulus kinevezte a perceptorokat, s elrendelte, hogy az adó Kolozsvártt fizettessék be.

A VII-dik articulus főbiztossá Bethlen Miklóst nevezte ki, mellé rendelvén Sárossy Jánost. Egyúttal kinevezte a többi commissáriusokat is.

A VIII-dik articulus az alá s feljáró német vitézek utazásáról szól, kik tudniillik ezen utazások alkalmával hallatlan visszaéléseket követnek el s egész helységek elpusztulását okozzák. Kinevezték a biztosokat, kik a németek utazására állomásonként vigyázni tartoznak, elrendelvén, hogy a szebeni dietán kirendelt 200 szekér akkép osztassék fel állomásonként, hogy elég legyen.

Azok, a kik a kormányzó parancsolatjának nem engedelmeskednek, adassanak a kormányszék hatósága alá, s ez 200 frtig büntethesse őket. (IX. art.)

A X-dik articulus elrendelé, hogy azok is, kik a puszta faluk helyén telepedtek le, járuljanak az adózáshoz, s ezzel az országgyűlés bezáratott. A gyűlés október 6-án oszlott el.[1])

III.

Alig oszlott el a gyűlés, a kormányzó fontos okokból november 26-ról deczember 10-ére Maros-Vásárhelyre új országgyűlést hirdetett.[2]) Ennek az országgyűlésnek a törvényei még lappanganak. Csak Wass György naplójából tudjuk meg, hogy a kormányzó deczember 12-én érkezett meg. Valószínű, hogy a gyűlés egyik tárgya az Erdélybe szállásoló német hadakkal való tárgyalás volt, mert annyit tudunk, hogy Wass Györgyöt oda küldte az országgyűlés s hogy a Bécsbe küldendő cancellaria dolga is szóba került. Ott egy referendarius volt csak, s a kormány azt akarta, hogy a magyar udvari cancellariának egyik kiegészítő osztálya legyen az erdélyi cancellaria. Ez az erdélyi kormányt a magyarországitól függővé tette volna, s az erdélyiek ebbe egyátalában nem akartak beleegyezni.

---

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXI.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok XXII.

Épen ezen gyűlés alatt a Thökölyvel kibújdosottak közül sokan visszatértek azon sanyarú állapotok miatt, melyek a hadak téli szállásán uralkodtak. A gyűlés utolsó napján: deczember 24-én adott ki a kormányzó, egyetértve a kormányszékkel, egy patenst a hadi viszonyok szabályozása végett.[1])

IV.

Nagy-Várad 1692. június 5-ikén a császáriak kezébe esett. Erdély védelmét illetőleg fontos volt e vár, mely azonban nem csatoltatott vissza Erdélyhez, hanem parancsnokává Borbelli neveztetett ki, 200 huszár és 2000 hajdú rendeltetvén ki e várba őrségül. Nagy előny volt ez a németeknek, mely az Alvinczyval folytatott tárgyalások idejében azért is kiváló fontosságú volt, hogy a német kormánynak lehetővé vált követeléseit felcsigázni. 1693 elején azonban megfordult a koczka, mert hire járt, hogy Thököly ösztönzései következtében Musztafa nagyvezér ismét Erdély ellen fog hadjáratot intézni.

S valóban Alvinczy tárgyalásai 1692-ben nagyon lassan haladtak. Nemcsak Zabanius vitt magával külön utasítást,[2]) hanem a katholikus status is küldött fel egy követet, a jogtudós Baranyayt,[3]) s a kormány mindkettőnek követeléseit kiváló figyelemben részesítette. Az első kihallgatást a követek 1692. szeptember 3-án nyerték, mikor Alvinczy benyújtotta az emlékiratot; minthogy minden sürgetés daczára sem kaptak választ, 1693. január 3-án egy második és márczius 14-én egy harmadik emlékiratot nyújtottak be, hasonlag eredménytelenül: választ sehogysem nyerhettek. »Minthogy a keleti és nyugati hadmíveletekről új hirek érkeztek, elhatározták, hogy bennünket elfogadnak.

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXIV.

[2]) Lásd az utasítást, Zabanius jelentését, Kemény Fundgruben I. 339. s következő lapokon.

[3]) Baranyayról írja Bethlen Miklós II. 143. l.: Ez a császár előtt térdre esvén, sirt: »Actum est de religione catholica in Transsylvania, nisi vestra majestas succurrat.« Azonban Apornak s magának megkéri a harminczadokat árendában, külön magának itélőmesterséget.

hogy az erdélyiek jóindulatát a császár irányában megtarthassák s bennünket haza fognak küldeni,« írta Zabanius.[1]) Gróf Kinsky egész váratlanul felhívta az erdélyi követeket, hogy emlékirataikat rövidebb kivonatban terjeszszék be, s erre május 20-án csakugyan kiadták a rég várt válaszokat.

Az erdélyi kérdés megoldásával a miniszterek, a conferentia koronként, a mint az valami okból actualissá lett, foglalkoztak. Mikor Bethlen Miklós a diplomát megszerezte, Carafa, ki abban a hírben állott, hogy a magyar ügyeket legjobban ismeri — bizonyosan felsőbb megbizásból, — emlékiratot készített.[2]) S midőn a diploma módosítása szóba került, ismét készíttettek Carafával egy új emlékiratot, mely az erdélyi viszonyok megoldásáról ad tanácsokat.[3]) De a kormánynak nem volt czélja megoldani az erdélyi kérdést. Csak azzal volt tisztában, hogy az ország önállóságát nem fogja elismerni, hanem lehetőleg húzni-halasztani fogja a kérdés végleges eldöntését, mert a háborús viszonyok közt szüksége volt Erdélyre, s épen azért került mindent, mi ott a kedélyeket ingerelte volna. Be is vallották ezt habozás nélkül a szászoknak és katholikusoknak, azzal bíztatván ezeket, hogy majd jönnek jobb idők, mikor óhajtásaikat teljesíteni fogják.

A szászokkal való kiegyezést egy leirattal április 7-én jóváhagyták, s a törvénykönyvben tett módosításokat is megerősítették.

Április 14-iki leiratban a porták ügyében kelt accordát hagyták helyben. Április 9-én kelt diploma a császárnak csak a vallásügyi viszályok eldöntésére vonatkozó elhatározását foglalta magában. Ez feltünő módon kimélte a más felekezetek érzékenységét. A gubernium felterjesztése értelmében intézkedett s ezúttal még a kolozsvári tárgyalások vallásügyi megállapodásait hagyta helyben, úgy azonban, hogy a jövő reformok útját nem vágta el. Néhány nappal később, április 14-én, Baranyaynak a katholikusok külön követének

[1]) Jelentése 307-dik lapján, Kemény Fundgruben I.

[2]) Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, 162. l.

[3]) Az emlékirat megvan Bolognában, Marsigli gyüjteményben, honnan az Akadémia történelmi bizottsága lemásoltatta.

is kiadták a választ, röviden megemlítve a leirat tartalmát.[1]) Szóval azonban őt is épen úgy megnyugtatták, mint Zabaniust, ki hasonlag kapott leiratot a császártól, de szóval tudatták vele, hogy ez a császárnak nem utolsó intézkedése, s ha az idők kedvezőbbek lesznek, ők is kedvezőbb elintézésre számíthatnak.

Április 29-én kiadták a kormányzónak s a többi hivatalnoknak szóló instructiokat, mely jórészben az országgyűlés által adott instructiokat foglalta magában.

Magát az úgynevezett Alvinczy-resolutiót május 14-én adták ki. Apafi megerősítésére vonatkozólag a császár a második diplomában kifejtett álláspontját továbbra is fentartja s megerősítését elhalasztja nagykorúságáig, s ezzel együtt huszonhárom pontot foglal magában, mely az ország újabb alakulásának, fejlődésének jövendő módozatait állapítja meg, s egészben véve arra volt számítva, hogy a kedélyeket megnyugtassa. Mert határozott elutasító választ egyik kérésre sem adott, hanem mint például a gubernátornak jószágadományozási jogát, a fejedelmi jószágoknak II. Apafi számára leendő átadását, a partium visszacsatolását jövendőre kilátásba helyezte. A mult évi márcziusi szebeni országgyűlés határozatait megerősítés végett, valamint a tordai dietán hozott törvényeket és articulusokat legnagyobb részben helyben hagyta a császár, de némelyiken, például azon, mely a pecsétek használatáról szól, változtatásokat tett, elrendelvén, hogy a kormányszék ezentúl kétfejű sassal ellátott pecsétet használjon, a mi már nyilt kifejezése volt annak, hogy a császár Erdélyt pártfogása alá vette. Alvinczyék csakugyan június elején haza utaztak a császár diplomáival s leirataival.[2])

A követek hazaérkezése után a gubernátor szeptember 16-ára Tordára országgyűlést hirdetett, hogy azon a követek által hozott diplomák és leiratok publicaltassanak. — Az országgyűlés szeptember 18-án nyilt meg, mely napon szokás szerint catalogust olvastak.

---

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXV. és XXVI.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok XXVII.

September 21-én Alvinczy Péter jelentést tett az ország előtt bécsi követségének eredményeiről. A részletes felolvasások azonban csak a következő nap: 22-én kezdődtek meg, mikor legelőször a vallásügyi kiegyezésre vonatkozó leirat olvastatott fel, mely a nem-katholikusok által a kolozsvári conferentián tett ajánlatok elfogadását »mintegy parancsolta«, s bár némi vita után, elhatározták a templomnak és iskolának átengedését. A katholikusok természetesen keveselték a leiratban adott engedményeket, s el is határozták, hogy Kollonics bíbornoknak kedvezőbb leirat érdekében iratnak. Ez nap még a szászokkal való kiegyezésre és a portákra vonatkozó leiratokat olvasták fel és vették tudomásul.

September 23-án tárgyalták az utasításokat s esküformát, melyet Alvinczy a császár által megerősített főhivatalnokok hivatalba iktatása végett küldött le, melynek alapján az esküt a főhivatalnokok le is tették.

A következő napokon az eddig az unitáriusok által bírt kolozsvári óvári templomnak a katholikusok számára való átengedését tárgyalták, mely gondolhatólag sok keserű vitára adott alkalmat, de végre is nem tehettek mást, mint azt, hogy belényugodjanak a császár rendeletébe.

A császár által leküldött utasítások közül a 3-dik számú cancellar és vicecancellar hivatalba állítására vonatkozott. A cancellari állás már Bethlen Miklóssal be volt töltve. Vicecancellarrá Alvinczy Pétert választották meg. Választottak ezenkívül még két kormányszéki tanácsost is, ú. m. Sárossy Jánost és Tholdalaghy Andrást.[1]) Ugyanez nap kinevezték a bizottságot is, mely Kolozsvártt a piaczi templomot s az iskolát az unitáriusoknak kézhez fogja adni, a mi nem minden nehézség nélkül, október első napjaiban meg is történt, midőn e czélból a bizottság tagjai Wass György, Balku Pál, Fleischer Tóbiás Kolozsvárra utaztak.[2])

---

[1]) Lásd az 1694. január 15-én kelt leiratot. Kemény Supplementum XI. 207. l., hol Alvinczy s a tanácsosok megerősítéséről van szó.

[2]) Lásd Wass György Naplója 166—169. l.

Több napon át tárgyaltak az unitáriusokkal, míg végre elhatározták, hogy engednek a kényszerűségnek.

A gyűlés utolsó napjaiban a rendeket még egy más fontos tárgy is foglalkoztatta: Csáky és Haller notáztatásának az ügye, kik közül az első az 1678. június 7-én lett elitélve az országgyűlés által.[1]) A császár 1692. január 1-én mind Csákyt, mind Hallert a nota alól felmentette, s egyszersmind Veteranit utasította, hogy az országgyűlés az ellenök hozott articulusokat törölje. A császár abból a szempontból indult ki, hogy Csáky 1678-ban neki tett szolgálatokat s nem vette tekintetbe, hogy akkor ez egyenes hazaárulás volt s ez elhatározásáról a guberniumot is értesítette. De Veterani, bármennyire igyekezett is, nem tudta kieszközölni, hogy ezek a hűtlenségi itélet alól felmentessenek. Csáky és fiai járhattak Erdélybe, birtak ott jószágokat, de Erdély önállóságának legalább árnyékát biztosította a Leopoldi hitlevél s a rendek kifejtették okaikat, hogy miért nem engedelmeskedhetnek a császár parancsának.

Erre a császár ismét leiratot intézett június 25-éről az erdélyi rendekhez, s később, július 24-éről, Veteranihoz, hogy Csáky és Haller birtokaikba teljesen iktassanak be, s a nota alól mentessenek fel.[2])

A tordai országgyűlés október 2-án vette az ügyet tárgyalásba, de a császár rendeletének ezúttal sem akart eleget tenni, mivel jószágaik különben is vissza vannak adva s Erdélybe is szabadon járhatnak.

A gyűlés utolsó napján, október 4-én, a szászok protestatiot nyújtottak be, hogy ő Felsége diplomájának figyelembe nem vételével a hiányzó tanácsúri helyre nem candidalnak szászt.[3])

V.

A gubernátor az adó kivetése ügyében Maros-Vásárhelyre, deczember 9-ére egyetemes országgyűlést hirdetett.[4])

[1]) Erdélyi Országgyűlési Emlékek XVI. k., 514. l.
[2]) Lásd Törvények és Okiratok XXVIII.
[3]) Lásd Törvények és Okiratok XXIX.
[4]) Lásd Törvények és Okiratok XXX.

Az első pár nap szokás szerint megjelenésre, bemutatkozásokra volt szánva. A szokásos catalogus olvasás és üdvözletek után hozzáfogtak az adókivetéshez. A német főbiztos, Komornyik Pál, az adót ez évre fel akarta emelni, mely 40,000 forintban volt megállapítva, oly módon, hogy ezért victualék adassanak: de az ország az adóemelésre egyáltalában nem ment rá, úgy határozta, hogy az maradjon meg a régi.

Bethlen Miklós leköszönvén a főbiztosságról, helyette főbiztossá Apor István választatott meg, mellé pedig segédekül Naláczy András és Wass György, de ezek fel nem vállalván, Alvinczy Péter és Püspöky Péter választattak meg. (I. art.) Úgy látszik, e lemondás összefüggésben áll a császár azon kívánatával, hogy Bethlen Miklós mint cancellar költözzék fel Bécsbe, de az országgyűlés ezt épen Bethlen indítványára nem fogadta el, attól tartva, nehogy a bécsi cancellarság a kormányzónak és guberniumnak hatáskörét megnyirbálja.

Deczember 23-án a kormányzó titkos tanácskozásra hívta magához a reformus status hat előkelő tagját, kikkel közölte, hogy az udvartól bizalmas levelet kapott a jezsuiták bebocsátása iránt, s ajánlotta nekik, hogy jobb volna, ha ők ezt jószántukból tennék meg s nem egyenesen az udvar parancsára. De az urak közbenjárásukat nem voltak hajlandók felajánlani.[1]) Néhány nap mulva, január 4-én, már a három protestáns felekezet tagjai a kormányzó lakásán értekezletet tartottak, mivel a katholikusok a kolozsvári reformált szász templomnak átadását kérték.

Január 2-án az országgyűlés a munkácsi oláh püspök levelét tárgyalta, ki a nemegyesült görögök áttérítésére ajánlkozott. De ajánlatát nem fogadták el. S bár ő január 4-én ez ügyben újabb ajánlatot tett, az is elutasíttatott.[2]) Ez alatt elkészültek a törvényekkel, melyek jobbadán az adóügyre vonatkoztak.

---

[1]) Lásd Bethlen Miklós Önéletirása II. 133.

[2]) Wass György Naplója 175—179. lapok.

A II-dik articulus az 1694-diki első évnegyedi adót állapította meg.

A III-dik articulus a kapuszámok meghatározását, hogy az előmunkálatokat jobban megkezdhessék, a jövő gyűlésre halasztotta.

A IV-dik articulus elrendelte, hogy az adókivetésben a mult évi gyakorlatot tartsák meg.

Az V-dik articulus a székelyek adózását szabta meg.

A VI-dik articulus a victualék administrálásáról szólott.

A VII-dik articulus az elpusztult helyek adóelengedésére vonatkozott.

A VIII-dik pont, az Abrudbányán fenforgó viszályok elintézése végett, bizottságot küldött ki, melynek tagjai voltak: Jósika Gábor, Thoroczkay István és Eperjessy Gergely.

A IX-dik articulussal a téli portiora 4000 forintot vetettek fel.

A X., XI., XII., XIII., XIV. articulusok Kolozsvár, Vizakna, Abrudbánya, Fejérvár, Hátszeg és Hunyad városa évi adóját szabták meg, tekintettel lévén a kolozsváriak által benyújtott folyamodásra.[1])

A XV-dik articulus a commissariatus tagjait nevezte ki.

A XVI-dik articulus a folyó pénzek szabályozására ő felségét kéri fel.

A XVII-dik articulus a munkácsi püspök folyamodását a katholikus atyafiak ellenállása miatt elutasította.

A XVIII. articulus elrendelte, hogy a mészárosok a bécsi fontot használják.

A XIX-dik articulus a bor és hús árát szabályozta.

A XX-dik articulus az örményekre 1000, a XXI-dik a szebeni görög companiára 1500, a XXII-dik a fejérvári zsidókra 200 frtot vetett ki.

A XXIII-dik articulus a fiscalis tisztekre pénzadót vetett ki, valamint az aknák tisztjeire is.

A gyűlés 1694. január 6-án fejeztetett be.[2])

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXXII. *a)*.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok XXXI. V. ö. Wass György Naplójával.

VI.

A portio folytonos emelkedése s a szokatlanul nagy élelmezési teher előteremtése képezte az országgyűlésnek főgondját. Igaz, hogy ennek fejében közvetlen része nem volt a háborúban és seregei nem küzdöttek a harctéren, de azért épen nem volt mentve a háború veszélyeitől. A két oláh vajda, különösen a moldvai Duka Péter, kincsei visszatartása miatt neheztelt Erdélyre. S minthogy maga közvetlenül nem támadhatta meg, felbíztatta a szomszédos tatárokat, hogy ezek üssenek Erdélyre. Így volt ez 1694. február hóban, mikor Csíkot egy tatár horda elözönlötte s nagy dúlás, rablás és pusztítás után ment csak vissza.[1]) Az ilyen támadások ellen nem volt módja Erdélynek elégtételt szerezni, mert a mióta Erdélyben commendirozó generálisok intézkedtek, a diplomatiai összeköttetés a két Oláhországgal ezek kezében volt, s azóta minden érintkezés a vajdákkal a főparancsnok útján, a kormányszék teljes kikerülésével történt. Azt a fordulatot és gyökeres változást, mely általában a fejedelmi jogok gyakorlásával beállott, a tapintatos és humánus Veterani lehető kiméletesen éreztette az országgal, de a tény mégis az volt, hogy lassanként előkészítették az útját annak, hogy Erdély egészen a császár fenhatósága alá kerüljön.

Ez a tatár beütés épen arra az időre esett, mikorra már ki volt hirdetve az országgyűlés, melyet a kormányzó február 25-ére Kolozsvárra tűzött ki.[2]) Talán épen ez a tatár beütés okozta, hogy a gyűlés csak márczius 3-án nyilt meg, mikor a névsor felolvasása után a rendek a kormányzót üdvözölték. Másnap a kormányzó leküldte a propositiokat, mely négy pontból állott. 1-ször a raktárba viendő gabonáról; 2-szor az április havára eső portioról; 3-szor a maros-vásárhelyi országgyűlésre jött válaszok; 4-szer a nehézségek orvoslásáról. A statusok külön akartak tanácskozni, de a kormányszék nem adta meg erre az engedélyt.

---

[1]) Wass György Naplója 181. l. Cserey 233. l.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok XXXIV.

Március 4-én a katonaság számára raktárba szállítandó összesen 60,000 köböl búza ügyét vették tárgyalásba. A rendek, az eddigi szokás elkerülésével, nem akarták az urakra bízni a repartialást, elhatározták, hogy egy bizottság által tervet készíttetnek arra nézve, hogy hogyan osszák ki a búzát, s minden megyéből egy regalistát és egy követet küldtek ki ebbe a bizottságba. A bizottság munkálatával másnapra elkészült, de nem terjeszthette be az országgyűlésnek, mert a kormányszék elébb magához vitette fel. Itt aztán az urak a készített munkálatot elvetették s a repartitioról maguk intézkedtek. A kiosztásról készített jegyzéket a cancellarnak, Bethlen Miklósnak kézbesítették és a behajtásról intézkedtek.

Március 8-án a felvetett 60,000 köböl búza felett hasonló formában még 100,000 köböl zabot akartak felvetni. De már erre a rendek csakugyan nem állottak rá, s elhatározták, hogy ezt kapuk után fogják kivetni.

Március 15-én ismét a Csáky dolga került szőnyegre: a császár ismét sürgette, hogy az ellene hozott articulus töröltessék, az ország nem kis sérelmére, figyelmen kívül hagyván azokat az okokat, melyeket a tordai országgyűlés a deliberatioban kifejtett. Ez nap nem határoztak semmit. De április 2-án újra szőnyegre került a dolog s most elhatározták, hogy a császárhoz felterjesztést intéznek. Csáky állhatatlan ember, nyilvános hazaárulással érdemelte ki a notát, mert nemcsak adóemelést, hanem három erőd átadását is megigérte a portának; s daczára ennek, csaknem minden jószágát visszakapta, mert azok fiainak átadattak. Szabadon járhat-kelhet az országban, vezetheti gazdaságát, daczára annak, hogy még most is folytonosan ármánykodik, bujtogat s a rend felbontására törekszik, s így épen nem alkalmas arra, hogy ő felségének szolgáljon s a közjó előmozdításán dolgozzék. A császáron kívül Kollonicsnak és Kinszkynek is írtak, kérve közbenjárásukat.

E közben március 20. és 23-án a vármegyék és szászok postulatumait vették tárgyalásba, melyek többnyire mind az adó helytelen kivetése s a hadak garázdálkodásairól szólnak, felsorolván ezek mellett sérelmeiket is. E postulatu-

mokra nem a teljes országgyűlés, hanem a kormányszék adta ki a választ.

Márczius 24-én a császártól jött leiratokat olvasták fel, s ezek közt azt, mely a Bécsbe küldendő udvari cancellar ügyében intézkedett. Ez ügy már korábban is tárgyaltatván, a rendek akkor nem akarták, hogy a cancellar a kormányszék hatásköre alól kivétessék s cancellarrá választották meg a mult évben a tordai gyűlésen Alvinczy Pétert. Most ismét e czélból Kálnoky Sámuelt választották meg itélőmesterré, oly megbizással, hogy egy esztendeig mint vicecancellar Bécsben lakjék, s az év elteltével visszajövén, az otthon maradt itélőmesterek közül a második menjen fel Bécsbe, azután az év elteltével a harmadik. Az illető, a míg Bécsben lakik, viselje a vicecancellar czímet, mely czím az év leteltével szünjék meg, s nekik adandó utasítás elkészítésére bizottságot küldtek ki, melynek tagjaivá Alvinczy Pétert, Barcsay Ábrahámot, Wass Györgyöt, Henter Ferenczet, Gergely deákot, Zabaniust és egy beszterczei szászt választottak meg. Kik is az utasítással elkészülvén, munkálatuk április 3-án vétetett tárgyalásba s hagyatott jóvá. Ez utasítás megszabja a vicecancellar hatáskörét, minden lehető korlátról gondoskodik, hogy az magát a kormányszék hatásköre alól ki ne vonhassa. De ugyanakkor gondoskodik a cancellar segédszemélyzetéről, két referendariust és egy secretariust rendelvén mellé, oly kikötéssel, hogy ezek tagjai a három nemzetből választassanak meg, egyenlő ranggal és joggal bírjanak. Főként azt kötötte ki az utasítás, hogy ez a személyzet az ország jogait, szabadságát s az uniot illető dolgokba ne elegyítse magát.

De bármennyire körülirták is az új vicecancellar hatáskörét, azért eleve is tartottak attól, hogy az utasítások nem fogják megakadályozni, hogy a bécsi cancellar hatáskörén túl ne lépjen, s főként a nagyravágyó Kálnoky Sámuel, kiről megjegyzé Bethlen,[1]) hogy »Bécsben Kálnoky vice-, Hevenessy Gábor jezsuita fő-, Kollonics kardinál archicancellarius. Ugyanezek a fők és Apor, ezeknek locumtenensek,

[1]) Emlékiratai II. kötet, 151. lap.

gubernator cum patribus jesuitis transsylvanicis. Ezeknek egymással szóló echojok az egész regimen. Bánffy gubernator és Bethlen cancellarius, pulvis et umbra sumus.«

Április 5-én felolvasták és helyben hagyták a császárhoz intézett felterjesztéseket s a miniszterhez intézett leveleket, s másnap az országgyűlés bezáratott.[1])

Az articulusokat nem állították össze egy füzetben s nem erősítette meg a kormányzó, úgy hogy az három különböző összeállításban maradt fenn, melyek közt azonban csak annyi az eltérés, hogy kettő olyan articulusokat foglal magában, melyek az elsőben nem vétettettek fel.

Az I-ső és II-dik articulus a raktárba szállítandó zabról és búzáról szól, a III-dik a kapuszám utáni adót 18 frtban szabja meg. A IV-dik az élésszerek árát, az V-dik a széna árát szabja meg. A VI-dik az áprilisi adó alól az egyházi nemeseket, a taksás városokat s a kapuszámon kívül adózó rendeket kiveszi. A VII-dik elrendelte, hogy kik az őszi adóban többet fizettek, mint a mennyi őket illette volna, ezentúl a fizetés adójukba tudassék be. A victualék ára április 15-ig beszolgálandó. (VIII. art.) A IX-dik articulus a szász nemzet postulatumairól szól. Midőn ugyanis a postulatumok tárgyalásra kerültek, a szász követek kijelentették, hogy ők nincsenek felhatalmazva, hogy a rendekkel vitatkozásba elegyedjenek. Ilyen módon határozni azok felett nem lehetett, de elhatároztatott, hogy a régi rendtartás fentartassék. A X-dik articulus az elhunyt Buczy Kozma hitelezői kielégítéséről szólott. A XI-dik articulus az élelmiszerek szállításához megkivántató szekerek kiállításáról intézkedett. A XII-dik articulus pedig ezeknek fizetéséről határozott. A XIII-dik a vecturás szekerek sarczoltatását tiltotta el. A XIV-dik articulus a portiozásnál fenforgható executiokról intézkedik. A XV-dik articulus a ravatal körül fenforgó visszaélések megszüntetéséről szól. A XVI-dik a vicetisztek és commissariusok visszaéléseiről intézkedik. — A XVIII-dik pedig a Hunyadmegyétől illetéktelenül fel-

[1]) Wass György Naplók 181—185. lapokon. Bethlen Miklós 145. a következő lapokon.

vett összeg kártérítéséről gondoskodik. Míg a XVII-dik azok megbüntetését rendeli el, kik a kormányszék rendeleteinek nem engedelmeskednek. A XIX-dik articulus a vicecancellari hivatal felállításának módozatait írja körül. — A XX-dik az udvarhoz küldendő felterjesztésekről szól. A XXI-dikben a kormányzónak és cancellarnak 4—400 frtnyi, a katholikusoknak és szászoknak 1800—1800 frtnyi és az unitáriusoknak 340 frtnyi ajándékról intézkedik. A XXII-dik megtiltja, hogy a bárányok a dézsmálás előtt eladassanak. A következő XXIII-dik articulus a zilahiak és Közép-Szolnok vármegye közt fenforgó viszály elintézésére bizottságot küld ki. Elrendelték (XXIV. art.), hogy a császár által a consiliariusi méltóságban megerősített Sárossy János és Tholdalaghy András hivatalaikba iktattassanak be. Az utolsó articulus a Csáky notáztatása ügyében intézkedett.

VII.

1694. június 30-án II. Apafi Mihály nőül vette Bethlen Katát, Bethlen Gergely, az ország generálisa, leányát. — A házasság hire épen oly feltünést keltett Bécsben, mint Erdélyben, a hol még a legközelebbi rokonok sem tudták, hogy mi készül.[1]) Későbbi hiresztelések tudni akarták az udvar neheztelésének az okát: a császár német herczegasszonyt szánt volna neki, a ki pápista vallású legyen. Nem valószínűtlen, hogy az erdélyi fejedelemségért birodalmi herczegséggel akarták kárpótolni, de az bizonyos, hogy e házasság útjában állt annak, hogy a fejedelemséghez való igényeit megvalósíthassa.

Július 16-ára a kormányszék Tordára újabb országgyűlést hirdetett ki, leginkább a hadsereg szükségleteinek fedezése czéljából. Július 17-én olvastak catalogust, s ezzel a gyűlés tényleg megnyilt. A kormányzó is beadta propositioit, melyek, mint Wass megjegyzi, nem sokak voltak, de nehezek.

---

[1]) Bethlen Miklós emlékiratai II. 140. l. »maga Bethlen Miklós, ki a menyasszonyt kiadta, csak az nap tudta meg, hogy mi készül«.

1. A hadi expeditiora 700, hat ökrös szekeret.

2. Ő felsége magasinumába 30,000 köböl búzát kivántak.

Július 19-én kivetették a szekereket s a búzát kapuszám után, oly módon, hogy négy kapura egy szekér s minden szekérre 10 köböl búza esett.

Júl. 20-án Rákóczi Juliánna Aspremontné folyamodását tárgyalták az országhoz a rendek, ki férjével együtt két jogtudós megbizottat, Badinyi Jánost és Brezinay Jánost küldötte a gyűlésre. Körülbelül az összes Rákóczi-javakat követelték; de a rendek határozata oda ment ki, hogy ezek a jószágok már idegen kézen vannak s azoktól a nemes ország el sem veheti, hanem minden jószágnak, uradalomnak, várnak lévén tulajdonosa, azt pereljék be. Július 21-én meghozták az articulusokat, s azokat egy törvénykönyvbe összeállítván, a rendek szétoszlottak.

Az I-sső articulus a 700 szekér kiállításáról intézkedett.

A II-dik articulus a 30,000 köböl búzát repartialta.

A III-dik articulus a szekerekhez rendelt biztosok fizetésére s más szükségletekre rendkivüli adót vetett ki.

A IV-dik articulus az országba bevándorolt ráczokra fejenként egy-egy tallért vetett ki.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a szekerek és búza oly készletben tartassanak, hogy az első parancsra elindulhassanak.

A VI-dik articulus elrendelte, hogy a partiumbeli dézsmák ügyében a kormányszék az ország jogát tartsa fenn.

A VII-dik articulus elrendelte, hogy a mult kolozsvári gyűlésen hozott határozat Buczy Kozma ügyében azonnal foganatosíttassék.

A VIII-dik articulus elrendelte, hogy az elégett házak vétessenek ki a kapuszámból. Egy ház egy rovatalnak, tíz ház pedig egy kapunak számláltatván.

A X-dik articulus a Farkastelke, Kis-Csergő, Velkér és Sály községek közt fenforgó határvillongások elintézésére bizottságot küldött ki.[1])

---

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXXVII.

VIII.

A folyó 1694-diki hadjárat nem mutat fel fényes sikereket. Fontosabb eredménye az év végén volt Gyula várának feladása által, mely deczember elején került a császáriak hatalmába. Thökölynek szerencséje mind jobban hanyatlott s hadai közül mind többen jöttek Erdélybe, hogy amnestiat kérjenek, hol Veterani minden nehézség nélkül teljesítette kérelmüket.

A mint az ősz közeledett s az évi hadjárat véget ért, a császár hadai s a törökök téli szállásaikra mentek, újra megkezdődött Erdélyben a mozgalmas élet. Egymásután jöttek be a német ezredek téli szállásaikra, s ezek fentartásáról ismét gondoskodni kellett. A gubernator hát decz. 12-re Maros-Vásárhelyre országgyűlést hirdetett, melynek legfőbb czélja a portio kivetése volt.

A kormányzó üdvözlése, catalogus olvasás s a kormányszék propositioinak leküldése és felolvasása után hozzáfogtak az adó kivetéséhez, s a tizenkét első articulus arra vonatkozik.

A kapuszámból az égett helyekre százat leszámitván, főként a szászokra való tekintettel az összes kapuszámot 2300-ban állapították meg. Egyes kapura 29 köböl búzát, 17 mázsa húst, 60 köböl zabot, 23 szekér szénát s 60 frtot vetettek fel. (I. art.) A székelyekre 42.000 frtot vetettek ki. A székely városokra, Maros-Vásárhely kivételével, annyi számú portio vettetett, mint a vármegyék kapuszámaira. (II. art.) Fogaras földjére, tekintve, hogy a lakosok egyharmad része Oláhországba szökött. 2374 frtot s ezzel arányban álló élelmi szereket vetettek ki. Kolozsvár városára 1560 frtot vetettek ki s ezzel arányban álló élelmi szereket. Vizakna városára 195 frtot s élelmi szereket vetettek ki. (V. art.) Az oláh-papokra 4000 frtot. (VI. art.) Abrudbánya városára 1074 frtot. (VII. art.) Vajda-Hunyad városára 600 frtot. (VIII. art.) Hátszeg városára 500 frtot. (IX. art.) Fejérvár városára 100 frtot. (X. art.) Kézdi-Vásárhelyre 500 frtot és 50 köböl búzát. A többi székely városokra: Illyefalvára 150, Sepsi-Szent-Györgyre 140,

Csik-Szeredára 60, Bereczkre 40, Udvarhelyre 30 frtot vetettek. (XI. art.) A rovatlan falukra, az egyházi nemesekre 150 frtot vetettek, de oly kikötéssel, hogy ez összegbe a szegények kevesebbet, a vagyonosabbak többet fizessenek. (XII. art.)

A XIII-dik articulus az 1691-ben kolozsvári gyűlésen felállított főcommissariatust, s az ennek adott teljhatalmat eltörölvén és megsemmisítvén, elrendelte, hogy annak teendői ellátásával a kormányszék bizassék meg. Hogy pedig az adó felszedése és a féktelenkedő hadak megzabolázása gyorsabban megtörténjék, elrendelte, hogy minden vármegyében az egyik főispán állandóan vármegyéjében tartózkodjék. A tisztviselők feltétlen engedelmességgel tartoznak neki, s az engedetlenekre szigorú büntetést szabtak.

A XIV-dik articulus felhatalmazta a kormányszéket, hogy a Bécsbe utazó Veteranival kezdjen tárgyalásokat az ország megterheltetéséről és sérelmeiről, s igyekezzék ezeket elintézni.

A XV-dik articulus elrendelte, hogy a most kivetett adót 1695. január 15-ig fizessék be az illetők.

A XVI-dik articulus a magasinumba beszolgáltatandó búzára vonatkozott. Ha a magasinumba szállítás terhét az országról levenni nem lehet, kérik a kormányszéket, hogy az is kapuszám s ne személy szerint vettessék ki.

A gyűlés utolsó napja deczember 23-dika volt, mikorra összeirták ugyan az articulusokat, s az elnök Bethlen Elek és Alvinczy Péter össze is állították, de a kormányzó megerősítésével nem láttattak el.[1])

IX.

A császár 1694. szeptember 6-án a kormányszékhez leiratot intézett II. Apafi Mihály eljegyzése ügyében. Bámulva hallotta a hirt, mondja a leirat, s ő nem is hajlandó annak hitelt adni. Tudassa vele a kormányszék, hogy mi igaz van e hírben, mert a mig kiskorú Apafi az ő gyámsága alatt áll, ő el van határozva e házasságot megakadá-

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXXIX.

lyoztatni. A kormányszék október 11-diki felterjesztésében jelenté, hogy ő is csak akkor vett tudomást arról, midőn a dolog már megtörtént, s az teljesen a kormányszék tudomása és beleegyezése nélkül történt meg.[1])

A császár rendeletet küldött Veteranihoz, »hogy a fejedelmet, Gergely és Elek urakat sub honesta custodia küldje Bécsbe«. Ez ügyben Leopold a kormányszékhez is intézett rendeletet.[2]) Veterani a rendelet tartalmát Absolonnal s Bethlen Miklóssal közölte, kik csakugyan rávették Veteranit, hogy birja rá a császárt a parancs megváltoztatására. Apafi maga is hajlandó volt Bécsbe menni, hogy ügyét védelmezze, s 1695. január 2-án megindult Veteranival Bécsbe, hol csakugyan kieszközölt annyit, hogy megkapta az engedélyt, hogy a Bethlen kisasszonyt nőül veheti. Apafi Veteranival tért vissza Bécsből s június 15-én meg is tartá a lakodalmat, de a lakodalomra sem Veterani nem ment el, sem a császár nem képviseltette magát.

A gubernator január 26-dikáról február 26-dikára országgyűlést hirdetett, még pedig azzal a hozzáadással, hogy egyidőben az országgyűléssel octavalis terminus is fog tartatni.

A gyűlés február 28-án vette kezdetét, szokás szerint catalogus olvasással s a gubernator propositioi leküldésével.

Márczius 1-én a propositiokat tárgyalták a rendek, s ezek közt különösen azt, mely tudatta, hogy a császár 325,000 darab kősót bocsátott az ország rendelkezésére régibb adóssága fejében. Továbbá, hogy ugyanennyit adott el a nádornak, kinek neve alatt egy bécsi zsidóval meg is kötötték a szerződést.

Márczius 4-én a vármegyék postulatumait kezdték tárgyalni, tüzetesen felsorolván e postulatumok közt sérelmeiket. Erre a válasz pontonként megadatott. Ezek közt szóba jött az is, hogy az octavalis terminus ellen a procatoroknak sok kifogása van: tekintet nélkül erre elhatározták, hogy az octavalis terminus tartassék meg. A törvény-

[1]) Lásd Jakab Elek, Az utolsó Apafi 54. lap.

[2]) Lásd Jakab Elek, Az utolsó Apafi 236—238. lapokon.

kezés március 7-én csakugyan kezdetét vette s folyt a gyűlés végeig.

Márczius 11-én a gubernator a tanácsosokkal az ország közé jött s a »ködmönyből nyuszt és bársonyba öltözött«[1]) Apor István feleskettetett kormányszéki tanácsossá. Ugyanez nap publicalták Gyulai Ferencz nagyságos czímét is.

Márczius 17-én a katholikus atyafiak folyamodását olvasták, hogy az egyik Bécsbe menő referendarius, Kálnoky Sámuel, vicecancellar mellett katholikus legyen, s hosszas vita után azt határozták, hogy az ország teljes gyűlésén fogják a dolgot tárgyalni. Ez ügy csakugyan a márczius 21-dik ülésben tárgyaltatott, s elhatározták, hogy Kálnokyval négy tisztviselő menjen fel, minden bevett vallásból egy-egy, kiknek egyenlő joguk, fizetésük s szavazatuk legyen.

Márczius 18-án tartott ülésben megszavazták, hogy az úrfiak, azaz az előkelők gyermekei közül 12-en, csak úgy, mint a nagyobb cancellarián lévő deákok, résztvehessenek a táblai üléseken.

Márczius 23-án Haller János helyett, ki a kincstárnokságról leköszönt, Apor Istvánt választották meg.

Márczius 24-én három új tanácsost választottak, illetőleg candidaltak a három religióból. A katholikusok közül Haller Istvánt, az unitáriusok közül Thoroczkay Mihályt, a luteránusok közül Beszterczei Sámuelt, medgyesi polgármestert.

Márczius 26-án zajos ülés tartatott. Az újon kinevezett bárók, kik közül nem egy portai postafiú volt,[2]) folyamodást adtak be a kormányzóhoz, hogy ez intse meg a főnemeseket és főurakat, hogy nekiek a császártól adott bárói czímet adják meg, mert különben a mulasztást felségsértésnek fogják venni. Nagyságolják őket s ülésük is a megfelelő helyen jelöltessék ki. A gyűlésből a bárók kiküldetvén, megkezdték a tanácskozást, s abban állapodtak meg, hogy a kormányzó intse meg a bárókat, hogy hasonló kö-

[1]) Bethlen Miklós II. k., 142. l.

[2]) Bethlen II. k., 154. l.

veteléssel hagyjanak fel. A négy báró hosszas tanácskozás után hajlandó is volt erre, azon feltétel alatt, hogy a kormányzó néhány főurat intsen meg, hogy a bárónak adják meg a kellő tiszteletet s ülés-helyet mutasson ki nekik ezek előtt. A főrendek a feltételeket nem fogadták el, s végre is többszörös válasz és viszonválasz után a dolog eldöntése az udvarra bizatott.[1])

Márczius 23-án a rendek bizalmas tanácskozásra jöttek össze, hogy csináljanak egy társaságot, mely egyedül legyen jogosítva az erdélyi marhákkal kereskedni. Az új társaságba a szászok s néhányan a rendek közül is beállottak.

Márczius 29-dikére elkészültek az articulusokkal.[2])

Az I-ső articulus az octavalis terminus folytatásáról szól.

A II-dik a másoknak erdejét pusztítók, különösen ő felsége vitézeinek megbüntetését határozta el.

A III-dik articulus a pénztárnokot és administratort a személyi adó fizetése alól felmenti.

A IV-dik a ráczok megzabolázásáról intézkedik.

Az V-dik a nemeseket megillető só kiadásáról szól.

Az idegenek és parasztok a pálinkafőzéstől eltiltatnak. (VI. art.)

A városokon a szabad adás-vevés visszaállíttatott. (VII. art.)

A VIII-dik articulus elrendeli, hogy az úri és főrendi ifjaknak szabad legyen a királyi táblára bejárni a főkormányszék engedélye alapján.

A IX-dik minden portára 70 frt adót vetett ki, azon megjegyzéssel, hogy a földesúr a jobbágyát tartozik segíteni.

A X-dik elrendelte, hogy ezen adót április 20-ig Szebenbe szállítsák.

A XI-dik articulus a kamatot 10 forintban állapította meg.[3])

---

[1]) A cs. szárnak ez ügyben 1696. május 20-án kiadott rendeletét lásd Jakab Elek, Az utolsó Apafi 258. l.

[2]) Wass György Naplója 191. s következő lapokon.

[3]) Lásd Törvények és Okiratok XLI.

X.

Veterani május 18-án érkezett vissza Bécsből. Fejérvárott állapodott meg s a városon kívül eső Thököly-féle házban szállott meg. Összehívta a rendeket és főurakat értekezletre, kikhez Absolon által küldte be postulatumait, melyeket, mint egy szász évkönyv írója mondja, nem mindenki értett meg, de melyeket a nemesség nem igen örömest fogadott.[1]) Valószínű, hogy Veterani ez értekezleten a császár azon leiratait mutatta be, melyek a forgalomban lévő pénzek minőségét és értékét szabályozták, továbbá a sókereskedés szabályozására vonatkoztak s a főkormányszék székhelyéül Kolozsvárt jelölte ki,[2]) olyan módon, hogy nyolcz consiliarius állandóan ott tartozik lakni, négy pedig szabadságon lehet. Semmi nyoma sem maradt, hogy ez értekezleten határozatok hozattak vagy articulusok készültek volna.

XI.

Az új szultán: II. Musztafa, az elhalt Ahmed utódja, a hadjáratot ez évben nagyobb erővel akarta folytatni, s maga készült a sereg élére állani. Ehhez képest tették meg a császáriak is előkészületeiket. A császári főseregot Frigyes Ágost szász választó fejedelem vezette, s Veterani is rendeletet kapott, hogy seregével csatlakozzék ehhez. Ő már a tavasz végén Lugos alá vezette hadait, s ott várta a rendeletet, hogy azokkal meginduljon. De rendeletet nem kapott, s miután a török hadak augusztus végén Lippa ellen mentek s azt szeptember 7-én be is vették, Veterani előterjesztést tett a főseregy vezéreinek, hogy Erdély nyilvános veszélyeztetése nélkül ő nem távozhatik, inkább ők közeledjenek Erdélyhez. Szeptember 21-én, a mint egy 20,000 emberből álló török had megtámadta Veterani 6000 emberét, kihez a

[1]) Trauch Chronicon II. k., 260. l. irja Gunesch Supplementumában. De ez értekezletről sem Wass. sem más emlékiró nem emlékszik meg.

[2]) Diplomatarii Transilvanici Supplementum XI. megvan a három rendelet-másolatban, április 21. és 25-ről és május 5-ről.

főseregtől a várva-várt segély nem érkezett meg, ez elfogadta az egyenlőtlen csatát. Mintegy 10 óra hosszan vitézül ellenállt neki, de az ellenség végre is elnyomta s ő maga is a csatatéren maradt. Erdély megszabadult ugyan a török beütéstől, de nagy áron: Erdély őszinte barátját és jóltevőjét, ki kormányzósága alatt annyi veszélyt és félreértést elhárított az országról, vesztette el benne. A török, miután Lugost és Karansebest visszavette, átkelve a Dunán, hazatakarodott.

A német had ismét ellepte Erdélyt, s miután túlságos követelésekkel állott elő, a kormányszék deczember 15-ére egyetemes országgyűlést hivott össze.

Azelőtt azonban elhatározta, hogy Bécsbe küldendő követség által fogja szabályozni az Erdélybe szállásolandó hadak élelmezési ügyét, s e czélból Bethlen Miklóst küldte követségbe Bécsbe, kinek ezenkívül még utasításba adta, hogy a sókereskedés, valamint a forgalomban lévő részek ügyében tavaszszal leérkezett rendeletek módosítását is eszközölje.[1])

A rendek deczember 15-dikére csakugyan összejöttek Maros-Vásárhelytt, hol másnap megkezdték a tárgyalásokat catalogus olvasással s a kormányzó propositioi felolvasásával.

A német hadak a számukra kirendelt lakásokat keveselték s a kormányszéknek újabb falukat kellett rendelkezésökre bocsátani. Aztán a porták szabályozásához fogtak, s e munkálat végrehajtására bizottságot küldtek ki, mely tulajdonképen egy egészen új munkálat helyett csak az eddigi rendszer toldozgatásához látott. A bizottság munkálata deczember végén a kormányszék elé került, 1696. évi január 3-án a Bethlen Miklóstól érkezett leveleket olvasták fel s azzal kapcsolatban a forgalomban lévő pénzek ügyét tágyalták. A zlat, melynek értéke 105 fillért tett ki, a császár országaiban kivétetett a forgalomból. Az idei adóban összesen 30,000 zlatot vetettek ki, melynek bányára vitetésével és átveretésével Wass György bizatott meg. Ez alatt

[1]) Bethlen Miklós 153. l.

elvégezték a sérelmek tárgyalását s meghozták az articulusokat. A gyűlés január 19-én eloszlott.[1])

Bethlen Miklós közbenjárására a császár 200,000 frtot elengedett az erdélyi adóból, mely a bor árából fog leiratni. Ennek figyelembe vételével készült az 1-ső articulus, mely az élelmi szerek kivetésével foglalkozott. S az elengedés daczára minden kapuszámra 37 köböl búzát, 106 köböl zabot, 40 szekér szénát és 20 mázsa zabot vetettek ki. A földesurak a vármegyéken lévő porták után fizessenek portánként 75 frtot. Az universitas 61,000 frtot, a székelység pedig 10,000 frtot fizessen.

A II-dik articulus a pénzadóról szólt. Rendkívüli kiadások fedezésére, továbbá a kölcsön felvett adósságok törlesztésére portánként 35 frtot vetettek ki. Az oláh papokra 5000 frtot, az egyházhelyi nemesekre, egy portára 15 személyt számítván, 200 frtot: az egyes városokra tehetségükhöz mért kisebb-nagyobb összegeket, csak Kolozsvárra és Vizaknára vetettek ki a pénzen kívül, búzát, húst, zabot és szénát. Ez adók perceptorává Markó Istvánt választották meg, azon meghagyással, hogy az illetők húshagyó keddig szolgáltassák az ő kezéhez.

A III-dik articulus elrendelte, hogy a magasinum számára 60,000 köböl búza, zab vettessék ki s azok kellő időben szállíttassanak be.

A IV-dik articulus az adó beszolgáltatásának módozatairól szólott. Azok a nemes emberek, kik az egyes kapukra felvetett 75 frtot nem fizetnék, akkép büntettessenek, hogy jószágaikat 8-ad napi megintés után lefoglalják s egy évi birtoklásra azoknak adják át, kik az adót helyettük befizették. A közönségre eső adónak fele füstre, fele pedig marhára vettessék ki: ez adót a fiscalitásokon lakók is fizessék.

Az V-dik articulus a verebek irtásáról szól.

A királyi fundusról 1687 után elbujdosott emberek restituáltassanak. (VI. art.)

A Buczy Kozma elhalálozása által megkárosodott

[1]) Vass György naplója 213–216. lap.

kereskedők, korábbi végzések értelmében, kárpótoltassanak. (VII. art.)

A VIII-dik artículus elrendelte, hogy a nemesség segélje, oltalmazza saját jobbágyait, nehogy a porták megfogyatkozzanak. Mert a mely nemes ember a portákat saját hibájából el hagyja pusztulni, a jobbágyok helyett az adót ő fogja megfizetni.

A IX-dik elrendelte, hogy a német vitézektől lopott s elrabolt portékákat senki se vásárolja meg kettős büntetés terhe alatt.

A X-dik articulus a hamis pénzverők megbüntetéséről szólt. Miután az országban pénzverő ház állíttatik fel, az, a ki pénzt mer verni, fő- és jószág-vesztésen marasztaltatik. Megbüntetésökről a kormányszék gondoskodjék.

A XI-dik articulus elrendelte, hogy az arany-porból, kénesőből és czinóberből a fiscust illető tized kiadassék.

A XII-dik articulus elrendelte, hogy a szófogadatlan vicetisztek megbüntettessenek, s szófogadatlanságuk által a szegényeknek okozott károk megtéríttessék.

Ez articulusokat január 19-én megerősítették.[1])

XII.

Bethlen Miklós Bécsből ápril 7-én megérkezvén Kolozsvárra, rögtön a kormányzóhoz sietett. »Sokaknak — irja Wass György — megcsendül a fülök: félő, hogy szegény hazánknak úri főnemesi rendeknek is még az mi kis szabadságok megmaradott volt is, jobban meg ne rontattassék és nagyobb teherviselés nyakunkban ne vettessék.« Másnap, ápril 8-án, a kormányszék előtt részletesen elmondotta bécsi tárgyalásainak eredményét s akkor határozatba ment, hogy ápril 26-án Kolozsvártt partialis országgyűlést fognak tartani. Bizalmatlansággal, rettegéssel néztek e gyűlés elé. Mert attól féltek, hogy a mi kicsi megmaradt az ősi szabadságból és nemesi előjogokból, e gyűlésen az is kérdésessé válik.[2]) Bethlen csakugyan bizonyos újításokkal tért haza. A csá-

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XLII.

[2]) Wass György Naplója 217. lap.

szár február 2-diki leirata az erdélyi főkormányszék székhelyét Fejérvárra teszi át, hol a négy főhivatalnak s az országos levéltárnak biztos és jó házak volnának építendők. Továbbá a kormányszéknek adományozta a fejérvári uradalmat s az ahhoz tartozó jószágokat, melynek jövedelme a kormányszék tagjai közt fizetésük arányában osztassék ki, kik közül, ha valamelyik elhal, birtoka részét utódja örökölje. S végre a guberniumnak legyen 60 lovas és 60 gyalog katonája. A postaügyben is fog intézkedés történni.[1])

Általában a fiskális uradalmak ügye pendíttetett meg az udvar által, s valószinűleg ez volt az, mi elé oly nagy aggodalommal tekintett Wass György. A radnóti kastély és uradalom, Hunyadvára, Küküllővára, Illye és Cseh s az ezekhez tartozó uradalmak kerültek többi közt szóba, tehát Thököly- és Apafi-birtokok, s ez valóban több családot érdekelt, s épen azért néztek a megnyitandó ülés elé kiváncsian.

Április 30-án publicáltatott a gyűlésen,[2]) hogy a kormányzó Bánffy György, Bethlen Miklós cancellar és Apor István kincstárnok megkapták a grófi czímet.

Május 2-án Apafi Mihály letette a köteles homágiumot. A császár parancsa, mely ezt elrendelte, a fogarasi uradalom visszaváltásáról is intézkedett, megszabván, hogy a visszaváltás összege Bethlen cancellar, Apor István és Absolon kezéhez tétessék le. Apafi pedig Fogarasért Szatmár várával és az ahhoz tartozó javakból elégíttessék ki.[3])

A homagium letétele Apafinál egyszerű hűség-eskünél többet jelentett. Az őt egyszerűen az ország főrendei közé sorozta be, még pedig nem elsőnek, hanem a hivatalnokok után a regalisták közé, úgy hogy a választott fejedelem, ki a rendek közt rangjánál fogva első volt, most csak a királyi tábla tagjai után foglalhatott volna helyet. A gubernium állandó székhelyének Fejérvárra helyezése főként a kormányzót nem elégítette ki. Lakásától, Kolozsvártól, melynek főkapitánya volt, messze esett, habár az országra nézve elő-

[1]) A leirat kivonatilag közölve Jakab Elek, II. Apafi Mihály 62. lap.

[2]) Jakab Elek, II. Apafi Mihály 32. lap.

[3]) Lásd Törvények és Okiratok XLIII.

nyösebb lett volna, mert ez a tény magában is meghiusította volna azt, hogy a fejedelmi palota a fejérvári püspöknek legyen székhelyévé.

A gyűlés május 12-én oszlott el, egyszerüen csak tudomásul véve a Bécsből hozott rendeleteket. Nem hoztak articulusokat.[1])

Veterani halála után Erdélyre nézve főhadi parancsnokká ideiglenesen Vaudemont herczeg neveztetett ki, de utóbb 1696. ápr. 29-én gróf Rabutint, egy erőszakos, hirtelen haragú, kevély, kiméletlen embert állítottak Erdély élére, kit, mint Bethlen irja, »Franczióból a paráznaság és gyilkosság űzte ki, úgy Bécsben a tisztességtelen házasság és kerítés promóveálta mindenre, és az erdélyi commendora is« (Bethlen II. 166. l.), s a szegény országra ez még a hadi beszállásolásnál is nagyobb csapás volt. Rabutinhoz Apafit illetőleg parancs érkezett a császártól. A fejedelem érezve, hogy az ő válságos helyzetbe jutása csak most kezdődik, május 11-én folyamodást írt a császárhoz, hogy ne engedje meg, hogy kihallgatása s védelmének előterjesztése ellenségei által összezűzassék,[2]) s Gulácsy Albertet, titkárát május 28-án Bécsbe indítá, de úgy látszik, minden eredmény nélkül. Betegsége gátolta ugyan a fejedelmet, hogy Szatmárra menjen, de a kormányszék, bizonynyal Rabutin akaratából, június 15-én ismételve felszólítá, hogy, hacsak szekérre ülhet, saját érdekében vitesse el magát Tordára. Hanem a fejedelem betegsége miatt ennek a rendeletnek sem engedelmeskedhetett.[3]) Rabutin türelmét vesztve, eléggé fenhangon írt Bethlennek, hogy a rájuk bízott ordinantiát hajtsák végre s ügyeljenek, hogy Apafi el ne távozzék, mert ő bizony semmi rendeletet sem vár az udvartól, hanem mint kezesekhez, hozzájuk nyul, mert nem tűri, hogy a császári parancsok ne akkép hajtassanak végre, a mint azok kiadattak. Hiszen épen ebben az időben írta Kinszky is,

[1]) Wass György Naplója 217—18. lapokon.
[2]) Jakab Elek, II. Apafi Mihály 255. lap.
[3]) Jakab Elek, II. Apafi Mihály 77. lap.

hogy Apafi magára nézve semmi jobbat nem tehetne, mint ha feljönne az udvarhoz.[1])

A fiscalis jószágokra nézve a per tényleg megkezdetett, leginkább azon az alapon, mivel a fejedelmek Barcsay, Kemény, Apafi nem a személyökre nézve bírták ez uradalmakat, hanem mint fejedelmek. Azok tehát tényleg fejedelmi birtokok. Még folyt a per, midőn az ifjú Apafi mégis elhatározta magát, hogy Bécsbe megy. Agusztus derekán csakugyan elindult. »Így mene el aztán szegény bárány gyermek, egy tiszt és német lovas sereg kisérvén, tisztesség és az utazás biztossága színe alatt, de a mi a valóságban őrizet volt, ámbár ők azt akkor nem tudták.« [2])

Épen ebben az időben a kormányszék a Bihar vármegyei porták összeirására bizottságot akart kiküldeni s kérdést intéztek a vármegyéhez, hogy hajlandó-e az összeirást végrehajtani? De mielőtt ez ügyben valamit tehettek volna, háborús hirek kezdtek szállongani. A szultán Pancsovánál átkelt a Dunán. A Béga és Temes közti mocsaras vidéken elsánczolta magát. Augusztus 26-án megütközött, de az erős és véres csatát egyik fél sem tartotta döntőnek. A császáriak közül Heissler és Polánt tábornokok elestek s 24 ágyút elvesztettek, a török pedig nagy csendben odahagyta táborát s Nándorfejérvárra takarodott.[3]) A szász választó még a csata napján küldött értesítést a kormányszéknek. De pár nap mulva azután küldött egy másik rendeletet is: nem lehetetlen, hogy a török hadak Erdély ellen támadást fognak intézni, irá szeptember 5-én, s ezért Erdély biztosítására nézve annak szüksége fog fenforogni, hogy az egész császári seregnek Erdélybe kell menni, s azért szükséges a sereg élelmezéséről jó eleve gondoskodni. Azért a kormányzó szeptember 10-ére Gyulafejérvárra egyetemes országgyűlést hirdetett.[4])

[1]) Törvények és Okiratok XLIV.

[2]) Bethlen Miklós emlékirata. II., 162. Törvények és Okiratok XLVII.

[3]) Törvények és Okiratok XLV.

[4]) Törvények és Okiratok XLVI.

XIII.

Alig, hogy a szokott formák, catalogus-olvasás, főkormányzói propositiok, kölcsönös üdvözlések megtartása után megnyilt az országgyűlés, a kormányzó s az előkelő tisztviselők Dévára mentek Rabutinhoz a kvártélyok és portiok felől tárgyalni, de október 2-án visszatértek, a nélkül hogy a kvártély és portio dolgát eligazították volna.

A tárgyalások lassan és vontatva indultak. Október 4-én a vármegyék postulatumaira adandó választ tárgyalták, melyekre a gubernium október 5-én felelt, s a rendek még ez nap tárgyalásba vették a választ. A következő nap a székelység postulatumaira is lejött a válasz.

Az Apafi ügy, a fiscalitások ügye, a cancellar bécsi útjának eredményei ellen az általános méltatlankodás sokkal általánosabb és észrevehetőbb volt, hogysem a kormányszék szükségesnek ne tartotta volna tisztázni a dolgot. E czélból Csáky Lászlót július hónapban Bécsbe küldték fel, s most a rendek azt követelték, hogy az annak adott informatiót és instructiót mutassa be nekik. Igen sokan megütköztek azon, hogy a notán marasztott s hazaárulással vádolt Csáky Lászlót, kinek a császár négyszeri közbenvetésére sem akartak megkegyelmezni, a kormányzó s a befolyásosabb tisztviselők nemcsak barátságukba fogadták, hanem ilyen kényes és bizalmas ügygyel is megbizták. Épen Apor István volt, a ki protestált ezen követség ellen, és követelte az utasítás és levelek felolvasását és helybenhagyását.

Apornak más nehézségei is voltak, melyet a rendek elé terjesztett: az erdélyi sóbányák jókarba hozására az udvari kamara 100,000 tallért utalványozott ki. De ő ebből az összegből 60 frtnál többet nem kapott, ha pedig módot adnak neki a sóbányák jókarba hozására, a nemeseket illető sót ki fogja szolgáltatni pontosan évenként. Épen úgy a fejedelmek által eklezsiák számára rendelt sókoczkákat is. Másoknak is, a kiknek sókövetelésük van, ha ő felségétől rendeletet hoznak, ki fogja szolgáltatni a sót.

Október 9-én csak Csáky követsége került szóba.

A dolog elég simán ment volna, habár egyes pontjai felett élesebb viták is kezdődtek. Az ország mégis elfogadta s magáénak ismerte el az utasítást. Hanem ennek hirére másnap a cancellar: Bethlen Miklós egy terjedelmes kimerítő és jól indokolt protestatiot terjesztett elő, kimutatva, hogy az utasitás a császár által a kormányszéknek, kormányzónak, kincstartónak, cancellarnak adott utasítás több pontjával homlokegyenest ellenkezik, s a következményekért ő nem vállalja el a felelősséget, s elégtételt fog keresni, ha másutt nem, magánál ő felségénél is.

A rendek október 10-én már megkezdették a tanácskozást a cancellarius utasításának némely pontja felett, midőn észrevették, hogy a cancellarnak két irnoka: Lázár és Horty, a rendek háta megett jegyezgetik a szavazatokat s felirogatják a jelenlévők neveit. A mint ezt észrevették, roppant zaj keletkezett. »Vessétek ki az ablakon a deákokat, mert megérdemlik ez nagy gonoszért.« Az elnöknek alig sikerült a zajt lecsillapítani. A rend helyre állván, a statusok követeket küldtek a kormányszékhez, hogy az elkövetett sérelemért elégtételt kérjenek.

A követekkel csaknem egy időben lépett a rendek közé Bethlen Miklós is, a maga két deákjával, kijelentve, hogy ezeket ő küldte a rendek közé, hogy a neveket irják össze. Pereljék hát a statusok a cancellart, ő meg fog magáért felelni s köztük a császár fog igazat tenni. E fenyegetések hallatára a rendek Haller Istvánt küldték a kormányszékhez, követelve a sérelmek orvoslását. Haller még el sem végezte követségét, midőn a kormányszéktől jöttek megbizottak a rendekhez, kérve, csendesedjenek le s ejtsék el az egész ügyet. Hanem ezek nem voltak rá hajlandók. A rendek ugyanis azt határozták, hogy a Csáky követsége ügyében felterjesztést intéznek az udvarhoz, de Bethlen Miklós két deákja által a cancellar a felterjesztés megirására kiküldött személyeket annak megirásától eltiltotta, a min aztán újabban felzúdultak. Alvinczyt a kormányszékhez küldték, hogy szolgáltassanak nekik teljes elégtételt, különben követséggel fognak a császárhoz fordulni. Többszöri követválasztás után nem tudták a dolgot lecsendesíteni.

sőt délután is zajos gyűlés volt, melyben azt határozták, hogy a császárhoz küldendő követeket másnap fogják megválasztani.

Másnap, október 11-én, a gubernium követei szembe jöttek az ország követeivel, s mivel Bethlen ellen újabb sérelmek merültek fel, újabb tárgyalásokat kezdettek meg. A rendek elhatározták, hogy a mely felterjesztésnek elkészítését Bethlen nem engedte meg, azt a rendek között készítsék el. Követül pedig, ki azt Bécsbe felvigye, Inczédy Mihályt választották meg. Ekkor újabb követség érkezett a kormányszéktől az országhoz, azzal a felhivással, hogy a rendek ejtsék el a kellemetlen ügyet, mire a rendek bizonyos feltételek alatt hajlandók is voltak s ezt irásba is foglalták. oly nyilatkozattal, hogy megbocsátnak Bethlennek eddigi tetteiért, azon feltétel alatt, hogy mindenkinek adja meg a becsületét s informálgatásaival hagyjon fel. Bethlen erre rögtön válaszolt. Az ilyen megbocsátást ő nem fogadja el, mert nem érzi magát bűnösnek. Lassanként mégis lecsendesedtek. Délután a német hadak számára portiot vetettek ki kapuszám után 6 köböl búzát, 12 köböl zabot, 3 mázsa hust és 4 szekér szénát. Azzal a gyűlést a kormányzó elnapolta október 28-dikáig, azon okból, mert Rabutin személyesen is meg akar jelenni a rendek közt.

A gyűlés újabban csak október 30-án nyilt meg. Mikor ismét catalogust olvastak. Midőn az elnök a távol lévők névsorát a guberniumba küldte fel, a rendek felszólalták, hogy ez a dolog nem tartozik a gubernium elé, mert a távol levőket megbüntetni az elnöknek áll jogában.

Október 31-én ismét a vármegyék postulatumait tárgyalták. Aztán pedig Apafi Mihály választott fejedelemnek a rendekhez beadott folyamodását vették elő, melyben kérte a rendeket, hogy ügyeit ajánlják a császár kegyelmébe, mert könnyen meglehet, hogyha rajta elkezdik a nemesi szabadság megrontását, azt másokon is fogják folytatni. Elvben a kormányszék nem ellenezte ugyan a folyamodás teljesítését, de midőn november 12-én a dolog tárgyalásba került, a javaslatba hozott szövegen változtatni akart, a rendek azonban az eredeti szöveg felterjesztése mellett határoztak.

E közben november 2. és 3-án az országba bejövő újabb ezredek ügyét kezdték tárgyalni. Elhatározták, hogy a rendek átírnak Lichtenstein herczegnek, hogy az újabb ezredek benyomulását az országtól fordítsa el, mert ha ez megtörténnék, az ország teljesen kimeríttetik s végső inségre fog jutni. A rendek azt akarták, hogy ezt a levelet a kormányszék pecsétje alatt küldjék el, mit a kormányszék nem akart elfogadni. — Végre is abban egyeztek meg, hogy más átiratot készítenek. Ennek megirásával Zabaniust bízták meg.[1])

Ezen este, november 3-án, tartott ebéden Bethlen Elek, az elnök, az ebéd végén egész véletlenül gutaütésben rögtön meghalt. November 5-én koporsóba tétetvén, Keresdre küldetett, testületileg adván meg neki az utolsó tisztességtételt.

November 6-án a rendek a kormányzó palotájában gyűltek össze. A kormányzó itt tudatta velük, hogy ő a guberniummal egyetértve, új elnök kinevezése ügyében ő felségének előterjesztést fog tenni. Ez a dolog a rendeknek sehogysem tetszett, kik úgy voltak meggyőződve, hogy az elnökválasztás joga őket illeti. Alvinczy Péter vezetése alatt követségot küldtek a kormányszékhez, de semmit sem vihettek ki. A rendek ismét tárgyalni kezdték a dolgot s abban állapodtak meg, hogy valamint a tanácsurakat, úgy az elnököt is az ország közösen válaszsza a főkormányszékkel. Az nap délutáni ülésben ismét e kérdésnek tárgyalását folytatták, midőn a kormányzótól izenet érkezett hozzája, hogy hagyjanak fel minden más dolog tárgyalásával s nyúljanak a portiohoz. Ha pedig ezt tenni nem akarnák, a gubernium fog a portioról disponálni. Am legyen, válaszolták a rendek, hozzáfognak a megkezdett dolgok folytatásához, de ha az elnökválasztásban olyasvalami történik, mi kedvük ellen van, fentartják jogukat. Másnap, november 7-én, az ügy befejezést ért. A gubernium beleegyezett abba, hogy az elnökválasztás közös ülésben történjék. Elnökké Keresztessy Sámuelt választották meg, tanácsúrrá pedig Zabanius Jánost.

[1]) A november 3-án az országgyűlés neve alatt kelt levél egész terjedelmében olvasható Wass György Naplója 228—29. lapokon.

November 8-án az új elnök felesketéséről volt szó. Némelyek azt akarták, hogy a felesketéssel várjanak addig, míg ő felségétől megjön a megerősítés. Mások azt akarták, hogy azonnal történjék meg, s a rendek ez utóbbi értelemben határozván, a felesketés azonnal megtörtént. Ezen a gyűlésen választották meg Suky Pált táblafiává, azaz táblai ülnökké, s azután a postulatumok tárgyalását folytatták.

November 9-én még mindég a postulatumokat tárgyalták.

November 10-én főcommissariussá Sárossy Jánost és mellé Haller Istvánt és Zabaniust választották meg. Ez nap a székely nemzet protestatiot jelentett be, azon okból, hogy ők az eddigi megterheltetésüket portioval csak a közjó iránti szeretetből vállalták el, de miután nemcsak hogy rút mérges szókkal illettettek, hanem egészen ki is merültek, nem hajlandók többé ezen túlterheltetést elviselni, s kérik a nemes országot, hogy portioval többé ne terheljék őket.

November 16-án Bethlen Miklós ügye még egyszer szóba került. A cancellar kérvényt adott be a rendekhez, hogy ezt a támadt tüzet akár békességes, akár törvényes úton oltsák el, s vagy indíttassék meg ellene a kereset vagy jelentessék ki ártatlansága. Különben szorongattatásai közt kénytelen lesz az uralkodóhoz fordulni.

A tárgyalások november 28-án értek véget. Ez nap megerősítvén a törvényeket, a rendek szétoszlottak.[1])

Az I-ső articulus a bőrök, csizmák, saruk limitatiojáról intézkedett, megszabván azok árát, az ezeket áthágók ellen szigorú büntetést határozván.

A II-dik elrendelte, hogy a hatalmaskodási ügyeket törvény szünetek alkalmával is lehet tárgyalni és elitélni.

A III-dik elrendelte, hogy a vármegyei tisztek jurisdictioja a fiscalis jószágokban szigorú büntetés terhe alatt ne gátoltassék.

---

[1]) Wass György Naplója 222—236. lapokon. Az azokra vonatkozó okiratokat lásd Törvények és Okiratok XLVIII. *a)*—*i)*.

A IV-dik articulus intézkedett a számadó commissariusok fizetéséről,

A rendek hoztak egy articulust a diploma megtartásáról, hogy azt mindenki tehetsége szerint köteles legyen védelmezni, de ezt az articulust a kormányszék nem hagyván helyben, töröltetett.

Az V-dik articulus a megválasztott fő- és vicecommissariusokról szólt.

Idegen borok bevitele Kolozsvárba meg van ugyan tiltva, minthogy azonban már korábban is történt e dologban intézkedés, úgy hitték a rendek, hogy e kiváltságok megsértése nélkül intézkedhetnek most is. Elrendelték a VI-dik articulussal, hogy az egyetemes vagy a népgyűlésekre behivottak, továbbá az ott lakó nemes emberek saját boraikat bevihessék, abból ajándékokat is adhassanak s maguk is élhessenek vele, azonban pénzen eladniok tilalmaztatik szigorú büntetés terhe alatt.

A VII-dik articulus Haller Jánost, Csáky Lászlót és Cserey Jánost felmentette a nota alól.

A VIII-dik elrendelte, hogy a vármegyék és székek gyűlésein a meghivottak megjelenni tartoznak, a főrendek 12, az assessorok 6, a köznemesek pedig 3 frt büntetés terhe alatt.

A IX-dik articulus, a mostani szoros és zavaros idők tekintetbe vételével, elrendeli, hogy azok, a kik a kormányzó vagy kormányszék rendeleteinek, parancsainak nem engedelmeskednek, idéztessenek meg a kormányszék elé, s a főurak 200, a kisebb nemesek pedig 100 frt büntetésen marasztaltassanak.

A X-dik articulussal generális perceptorrá Wass Györgyöt választották meg.

A XI-dik articulussal felvetették a jövő évi adót, minden kapura 37 köböl búzát, 92 köböl zabot, 21 és fél mázsa húst és 26 szekér szénát. A székelység 66 ezer frtot igért s victualékat is ezek arányában. Ezenkívül Fogaras földére, az oláh papokra pénzösszeget, Kolozsvárra, Viz-

aknára victualékat, a többi városokra a victualék ára fejében pénzt vetettek ki.

A XII-dik articulus a rendkívüli költségekre portánként 30 frtot vetett ki.[1])

XIV.

A tél közeledtével megkezdődött a hadak beszállásolása, s Erdélyt ez évben még nagyobb mértékben lepték el a német hadak, mint a megelőző évben. Az adó is súlyosabban nehezedett rá, s hozzá jött, hogy a német hadak épen szüret idejében lepték el az országot, a szőllőt, mint Wass György irja, egyfelől a németek, másfelől a gazda szedték. A fejedelem márczius 8-ára Kolozsvárra országgyűlést hirdetett, hanem valóban a gyűlés csak márczius 11-én a szokásos catalogus-olvasással nyilt meg.

Márczius 13-án a főkormányszék propositioit olvasták fel. Mindjárt aztán a postulatumok tárgyalására az elnök: Keresztessy Sámuel szállására gyűltek fel. Ott azt határozták, hogy a vármegyék postulatumaiból állítsák össze a kivánalmakat, s e czélból egy bizottságot küldtek ki, mely másnap beadta munkálatát.

Márczius 15-én a császár levelét olvasták a generál Rabutinével együtt, melyben 60,000 köböl búzát és 50,000 köböl zabot követeltek.

Márcz. 16-án beterjesztették a postulatumokat a guberniumhoz, de ez azokat visszaküldte, hogy a három munkálatból készítsenek egyet.

Bármily terhes volt is, a császár parancsa elől nem lehetett kitérni, s a következő napok alatt annak felvetésén munkáltak, mígnem márczius 21-én követséget küldtek a generálhoz, minthogy ez a victualék megfizetését pénzül kivánta.

Márczius 27-én a postulatumokra megjött a válasz. De minthogy nem minden pontjával voltak megelégedve, némelyikre replikáltak.

Márczius 28-án elhatározták, hogy némely sérelmek

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XLVIII.

orvoslása ügyében Leopold császárhoz, Józsefhez, a kis királyhoz s néhány miniszterhez leveleket fognak intézni. Azok megirásával Hallert, Pekryt és Zabaniust bízták meg.

Márczius 30-án kivetették a kapuadót, eltiltották a pálinkafőzést s meg akarták tiltani a sörárulást is, de ez a vármegyék, a székelység, a szászság s a regalisták nagy részénél oly ellenzésre talált, hogy azt mellőzték.

Márczius 31-én a katholikusok a három nemzethez emlékiratot nyújtottak be.

Rabutin generál április 2-án bejött Kolozsvárra s kívánatára másnap a rendek elhatározták, hogy a naturale harmadrészét a vitézeknek készpénzben fogják kifizetni.

Április 4-én Bethlen Miklós intézett az országhoz egy emlékiratot, melyet azonban később fognak tárgyalni.

Április 11-én Bécsbe menendő vicecancellariussá megválasztották Nagy Pált és itélőmesterré Henter Ferenczet. Ebéd után a sóinspectorokat választották meg.

Április 12-én a dohánytilalmat vették tárgyalásba. Minthogy azonban a kormányszék és rendek közt a módozatokra nézve nem jött létre egyetértés, a dolgot abban hagyták. Aztán hozzáfogtak Bethlen Miklós folyamodásának felolvasásához. E folyamodást a kormányszék küldte le a rendekhez, minthogy ezen benne lévő szavakat »kegyelmetek azt a tüzet, mely a hazát égeti, csendesítse« — sérelmeseknek találta, s e nézetben osztozván a rendek is, Wass Györgyöt, Keresztury Mihályt a cancellarhoz küldték, megtudni tőle, hogy micsoda tűz légyen az, mely a hazát égeti? A bizottság azonnal elment a cancellarhoz, kit ágyban fekve, betegen talált. A bizottság, daczára annak, bement hozzá s a cancellar azt a választ adta, hogy ő a sok szóhajtást és egyenetlenséget elegendő tűznek tartja, lássa más, ha annak tartja-e? A bizottság jelentést tett küldetéséről s az ország Keresztúry Mihályt ismét hozzá küldé, azzal az izenettel, hogy adja válaszát írásban. Bethlen Miklós ezt megtagadta. Erre a kormányszék és rendek azt kivánták, hogy a küldöttség tegyen írásban jelentést küldetéséről. Az ügy ezzel el lett intézve. Április 13-án a rendek folytatták az articu-

lusok felolvasásának folytatását s be is végezték. Másnap az articulusok aláirattak.[1])

Az I-ső articulus arról intézkedett, hogy a Leopoldi hitlevél s a többi leiratok adassanak ki párban.

A II-dik articulus megbízta a kormányszéket, hogy a magasinumba beszolgáltatott búza és zab árának megtérítése ügyében a kormányszék folyamodjék.

A III-dik articulusban a búza és zab árának megtérítésére a sóaknák rendeltetvén ki, az arról való számadást ezen articulussal megsürgették.

A IV-dik articulus elrendelte, hogy a nemeseket megillető só azoknak adassék ki, de azzal kereskedést űzni nemesi jogaiknak elvesztése alatt tiltva van.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a hatalmaskodási perek, ha megitéltettek, felebbezésre ne bocsáttassanak.

A VI-dik articulus elrendelte, hogy az ide betelepedett ráczok és oláhok e hazában tartoznak adózni, úgy a kereskedők is.

A VIII-dik articulus a Maroson történő szállítást szabályozta. Ebben a teherben mindenki tartozik résztvenni. De a vármegyei tisztek az injuriáktól tartózkodjanak, a szolgák pedig, mikor idejük engedi, a sószállításban részt vegyenek.

A IX-dik articulus elrendelte, hogy a mult évi limitatio tartassék meg az idénre is.

A X-dik articulus elrendelte, hogy az egyházi nemesség közt az adó aránylagosan osztassék fel.

A XI-dik articulus meghagyta, hogy azok az országgyűlési articulusok, melyek még nem compiláltattak, nem szedettek össze, melyek pedig még érvényben vannak, a gubernium és tábla által szedessenek össze s az udvarhoz megerősítés végett terjesztessenek fel.

A XII-dik articulus elrendelte, hogy a fiscalitások, melyek még nincsenek az ország kezén, kéressenek el ő felségétől, hogy azokat az ország kezébe bocsássa s ezt saját közegei által administráltathassa.

---

[1]) Wass György Naplója 241—246. ll.

A XIII-dik articulus a szabad kereskedés megtartásáról szól.

A XIV-dik articulus elrendelte, hogy az ország szükségleteire felvett pénzek téríttessenek meg.

A csíki és háromszéki passusokon való teherviselés könnyíttessék a pénztárból. (XV. art.)

A XVI-dik articulus elrendelte, hogy a Székelyföldön való birtoka után mindenki, s a kik a portiozás elől elszöktek, azok fizessék portiojukat oda, a honnan elszöktek.

A XVII-dik articulus a magasinum számára 60,000 köböl búzát és 50,000 köböl zabot rendelt meg. A városokra meghatározott összegben vetették ki, minden portára négy véka zabot számítván.

A XVIII-dik articulus kinevezte a biztosokat.

A XIX-dik articulus a portio pótlására portánként 60 frtot rendelt.

A XX-dik articulus a szőllőmívelés fentartása érdekében, s hogy a bor ára ne csökkenjen, szigorú büntetés terhe alatt eltiltotta a pálinkafőzést. Csak a seprőt szabad kifőzni és árulni, valamint a méhsört is, különben a sörárulás jövőre is tiltva marad.

A XXI-dik articulus biztosokat nevezett ki az adóhátralékok behajtására.

A XXII-dik articulus bizottságot nevezett ki, hogy a sókereskedés szabályoztassék.

A XXIII-dik articulus ünnepszentelésről szólott. Az eddigi ünnepek mellett mások is jelöltettek ki, jelesül minden hónap elseje, melyen korcsmába menni senkinek sem szabad.

A XXIV-dik articulus biztosokat nevezett ki a Felső- és Közép-Füle nevű falvak közt fenforgó viszály elintézésére.

A XXV-dik articulus a magasinalis szolgák fizetéséről intézkedett.

A XXVI-dik articulus eltiltotta a káromkodást.

A XXVII-dik articulus zsodomiták üldözéséről és megbüntetéséről intézkedett.[5])

[5]) Lásd Törvények és Okiratok I.

Az országgyűlés eloszlása után is a reformátusok még együtt maradtak, saját ügyeik tárgyalása végett.

Kolozsvártt május 6-án nagy tűz ütött ki, melynek csaknem az egész város, három templommal, két iskolával, áldozatává lett. Hogy miként támadt a tűz, annak megvizsgálására bizottság küldetett ki s melléje katonaság is rendeltetett. Azonban ez június 4-én alig fogott a munkához a gubernator parancsára, midőn június 5-én Rabutin kormányzó megjelent köztük, s nagy furiával az inquisitio folytatását eltiltá,[1]) s ezzel az inquisitio folytatása abban maradt.

XV.

Ez alatt az Apafi-ügyben is történt fordulat. Kinszky gróf a császár nevében április 30-án a következő ajánlatot tette neki: mondjon le önkényt a fejedelemségről s a szultán athnaméját kézbesítse a császárnak. Mindkettőt készségesen megigérte. Ennek fejében igértek neki évenként 12,000 frt nyugdíjat, úgy hogyha a háborúnak vége lesz, azt növelni fogják. Ősi javaiban megerősítik. A zálogba bírt fiscalis javak zálog-összegét ő felsége kifizeti. A míg a háború tart, Erdélybe nem mehet be, hanem Bécsben, vagy a császár más birtokán tartózkodhatik. Addig élhet fejedelmi czímmel, míg a római fejedelmi czímet megkapja. A pontokat ő elfogadta s a tárgyalások ezen az alapon folytak tovább.[2])

Minthogy a hadi magasinumba újolag a hadi műveletekhez szükséges búza kivántatott, annak elintézésére a kormányszék Tordára, június 22-dikére, általános országgyűlést hirdetett.

A gyűlés csak június 25-én nyilt meg, a szokott módozatok közt. 26-án a nemzetek tartottak külön üléseket, 27-én pedig a rendek postulatumai olvastattak fel, melyeket összeállítván, beküldöttek a guberniumnak. Aztán a magasinum számára kivánt búzának ügyét vették tárgyalásba. Elhatározták, hogy annak a mult évben felvetett

[1]) Wass György Naplója 249. l.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok LI.

egy harmada, 20,000 mérő búza, 20-dikáig vétessék fel és szállíttassék a magasinumba, megbízván a kormányszéket, hogy a kivetésről a tabellát készíttesse el.[1]) Június 29-én Csáky László tett bécsi útjáról »igen vékony« szóbeli jelentést.

Július 2-án az urak, mint Wass mondja, az átkozott praecedentián munkálkodtak. Ezen praecedentia nem volt egyéb, mint az 1697-diki névsor, melyben kinek-kinek rangja, állása, hivatala szerint ki volt mutatva az országgyűlés tagjai közt.

Július 5-én ismét a Bethlen Miklós ügye került szóba. A generalis Bécsből rendeletet kapott, hogy, hacsak lehet, egyenlítse ki ez ügyet, s ha ez nem volna lehető, tegyen arról jelentést a császárnak. Ennek alapján megbízta a kormányzót, hogy az országgal egyetértve járjon el. A rendek bizottságot küldtek ki, mely a nehézségeket összeállítsa. A bizottság estig elkészülvén a munkával, a rendek megvitatták s elfogadták. Július 6-án kiállították a hivatalos példányt aláírva, megpecsételve, de egyszersmind kiállítottak egy biztosító levelet a bizottság tagjai számára, hogy az ország őket minden lehető támadás ellen meg fogja védeni.

Maga a cancellar is érezte a kibékülésnek szükségét, s július 7-én Haller és Alvinczy által erre vonatkozólag felhivást intézett a rendekhez. A rendek nem voltak idegenek a kibéküléstől, s annak feltételeit néhány pontban összefoglalták. De a cancellar nem volt hajlandó elfogadni azokat, melyek időközben a generallal is közöltettek. Most a tábornok lépett közbe. Megtámadta Bethlent, hogy ő az oka minden visszavonásnak. Maga Bethlen is megijedt, s végre kijelenté, hogy elfogadja a feltételeket. Egy rögtönözött ülésben meg is történt a kibékülés, annak pontozatai felolvastattak s azok megtartására a kormányzó s a rendek kezet fogtak a generallal, s aztán a cancellarius a kormányzóval, a rendekkel fogott kezet, s igérte, hogy az országot, a kormányzót megköveti s a kiegyezés pontozatait megtartja.

[1]) Lásd Törvények és Okiratok LII. *b.)*

Választott erdélyi püspökké 1696-ban [1]) Illyés András neveztetett ki, ki is canonica visitatio eszközlése végett bejött az országba, május 18-án Fejérvárra érkezett. Azonban a július 9-diki ülésben tárgyalni kezdték, ha vajjon jogos-e a választott püspöknek Erdélybe jövetele? Illyés nemsokára elhagyta az országot.

E közben letárgyalták a vármegyék, a székelyek és szászok postulatumait. Elkészítették a törvényeket, s azokat a szokott módon megerősítvén, július 10-én eloszlottak.[2])

Az I-sső articulus az ő felsége magasinumába adandó 40,000 köböl búzáról intézkedik, melyből 20,000 köböl július 20-dikáig lesz beszállítandó.

A II-dik articulus elrendelte, hogy a portiozásból származó nehézségeket és panaszokat a főbiztos igazítsa el.

A III-dik articulus elrendelte, hogy a biztosok az adó alól kivétetnek. De az egyházi nemesek akár vannak a kapuszám közé számlálva, akár nincsenek, az adózás alól nem vétetnek ki.

A IV-dik articulus a vecturáról intézkedett. A vármegyék a vecturázást adják át egymásnak s úgy folytassák.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a számvétel alkalmával kárban maradtak elégíttessenek ki.

A VI-dik articulus Hunyadvármegyének és Szászvárosszéknek a vecturázásban kedvezményt engedett.

A VII-dik articulus a sókereskedés ügyében való számvételről intézkedett.

A VIII-dik articulus elrendelte, hogy a hadi tisztviselők számára ajándékról kell gondoskodni. A vármegyéken és székeken minden 10 kapu tartson egy ökröt oly készenlétben, hogy azt a kormányszék parancsára beszolgáltathassák.[3])

---

[1]) Trausch II. 268. l.

[2]) Lásd Wass György Naplója 253. l.

[3]) Lásd Törvények és Okiratok LII.

XVI.

A török háború fényes sikerei, s a remény, hogy a Francziaországgal folytatott háború is véget ér, a császár kormányát arra bátorította, hogy az absolut uralmat Magyarország alkotmányának teljes mellőzésével behozza. A sérelmek halmozódtak s a nép elégedetlensége növekedett, mely apró felkeléseket idézett elő. 1697 nyarán a katonai zsarolások ellen felkelt a nép, kisebb csapatokba összeverődött, a Thököly szolgálatában lévő kuruczokkal csatlakozván. Egy csapat a nagybányai erdőkben barangolt, más csapatok Szatmár, Ugocsa, Mármaros, Közép-Szolnok vármegyékben s Erdély egyes részeiben okoztak nagy bódulást, s már Patakot is hatalmukba kerítették. A támadást azonban nagy hirtelen elnyomták, miközben török s tatár beütési hírekkel meglehetős rémületet okoztak az országban.

A császár kormánya Erdély végleges rendezéséhez hozzá akarván fogni, s másfelől, úgy látszik, újabb hadi követelések miatt is, 1697 őszén rendeletet küldött le a kormányszékhez, hogy a kormányzó Bánffy, a cancellar Bethlen és a kincstartó Apor menjenek fel Bécsbe. Ezek november 6-án csakugyan elindultak.

A kormányszék már előbb, október 11-én, országgyűlést hirdetett november 20-dikára, melynek az volt a főfeladata, hogy a katonaság fentartására szükséges őszi adót és victualékat megszavazza. Megnyittatván az országgyűlés, ez az adó kivetésén és victualék megszabásán kívül az adórestantia beszedéséről is intézkedett.[1]) Ezenkívül a reversalisos szolgák ügyében is intézkedtek. Ha ez gazdáját elhagyta, annak jogában állott megfogatni. Ugyancsak ezek a szolgák kötelezettsége elhúnyt uruk maradékai irányában is fennáll. A Páter János korabeli tisztek ellen is hasonló eljárás követendő.[2]) Az országgyűlés deczember 7-én oszlott el, de articulusok nem maradtak fenn. Nem lehetetlen, hogy azokat elmulasztották egy könyvbe összeírni.

[1]) Lásd az 1698-diki júniusi országgyűlés irományai közt a vármegyék postulátumait.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok LIV.

XVII.

Az 1697. szeptember 11-diki fényes zentai diadal után már mindenki előre láthatta, hogy a török háború nem fog sokáig tartani s az erdélyi kormányzás végleges átalakítása nemsokára be fog következni. Mintegy előjele volt annak, hogy a Bécsbe felrendelt három főhivatalnokkal tudatták, hogy gondoskodjanak előre a hadseregnek szükséges májusi victualék korán leendő kiszolgáltatásáról. A magasinum főszükségleteiről a kormányzó és társai hazajövetelük után fognak gondoskodni. Azonkívül pedig 1.000,000 frt felvetéssel terheltetik Erdély. Az ország erre nem volt elkészülve, annyival inkább, mert a mult évi rossz búzatermés és inség a felcsigázott követelmények teljesítését nagyon nehézzé, csaknem lehetetlenné tette. De a dolog elől nem lehetett kitérni s a kormányszék április 8-dikára országgyűlést hirdetett.

A három Bécsbe hívott főúr az országgyűlés határidejéig nem érkezvén vissza, nélkülök kellett a tanácskozást folytatni. Mindenekelőtt felterjesztést intéztek a császárhoz, melyben előterjesztették az ország szomorú sorsát, s könyörögtek a terhek enyhitéseért. A panaszos levélnek nem nagy hitelt adtak Bécsben, mert a kormányzó és kincstárnok eszeveszett költekezései és vásárlásai következtében az intéző körök Bécsben arra a gondolatra jöttek, hogy rendkívüli gazdagságnak kell lenni az országban, hol csak két főúr is ilyen pazar fényt fejthet ki.[1])

Az országgyűlés április 18-dikáig meghozta a törvényeket.

Az I-ső articulus elrendelte, hogy bármily nyomorult és fogyatkozott is az ország, de a császár iránti hűség megmutatására, a hadsereg élelmezésére a magasinumba kellő mennyiségű búzát szállítsanak, mint május havi illetéket. Ezt aránylagosan kivetették a vármegyék közt, oly módon, hogy a mit a parasztság nem tud megadni, a nemesség szolgáltassa be, a szász nemzetre, a székelyekre, az oláh papokra és városokra aránylagosan.

[1]) Bethlen Miklós II. 172—3. ll.

A II-dik articulus minden kapura 140 frtot vetett ki, oly módon, hogy annak fele május közepéig, a többi pedig május végéig beszállíttassék Szebenbe, nehogy katonai executiot vonjanak magukra.

A III-dik articulus elrendelte, hogy minden földesúr a maga jószágára esett adót akkép fizesse be, hogy a tisztek ne károsodjanak, mert különben a földesurak más megyében lévő jószágaira is executiot fognak vezetni.

A IV-dik articulus az alá- s feljáró bújdosók és kóborlók megzabolázásáról intézkedett.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a plajások és gornyikok a szorosokra úgy vigyázzanak, hogy az emberek a szomszéd országokba ne szökhessenek át.

A VI-dik articulus elrendelte, hogy a szökevényeknek nyoma a szokásos módon prosequaltassék. Ezek a szökevények visszavitessenek, ha pedig valamely falu vagy város a nyomot nem követné, az kártérítéssel tartozik.

XVIII.

A kormányzó, a cancellar s a kincstartó május második felében Bécsből haza érkeztek. — A pénzügyre vonatkozó rendeleteken kívül is egy csomó más rendeletet hoztak magukkal, melyek Erdély alkotmánya átalakításának útját készítették elő. Márczius 20-án az 1696-diki kincstartói utasítás homályos vagy félremagyarázható pontjait látta el kellő felvilágosító magyarázatokkal, pótlékokkal, melyek a kincstári hivatalt még szorosabb összefüggésbe hozták a bécsi kormánynyal. Egy ápril 4-diki rendelet megszabta, hogy egy erdélyi országos levéltárt állítsanak fel. Megszabta a cancellariát megillető taksát s a megtaksálandó hivatalokat. Harmadszor elrendelte a főkormányszéki cancellaria felállítását. Egy másik, ápril 4-diki rendelet megszabta, hogy a cancellariához alkalmas személyzetet terjeszszenek fel. Egy ápril 6-án kiadott udvari rendelet kijelenté, hogy a postaügy a királyi jogok közé tartozik s hogy a birodalom összes tartományainak a postái Paar grófoknak adattak ki, még pedig öröklési joggal, úgy hogy

a család ezen joga Magyarországra s ennek a szent koronához tartozó országaira is kiterjed. A posták felállításának helyét a császár fogja meghatározni. A postamesterek, a mennyire lehet, erdélyiekből fognak kineveztetni, a kormányszék alá vannak vetve. April 12. és 14-dikéről a szászok és katholikusok sérelmei ügyében kelt két rendelet.[1])

Ilynemű intézkedéseket tenni csak az országgyűlés lett volna jogosítva s nem a kormány, mely még nem számíthatta Erdélyt örökös tartományai közé. De hogy a régi alkotmányt régi épségében megtartani nem volt szándéka a bécsi kormánynak, azt nyiltan ki is jelentették. Ő felsége, mondták a miniszterek a kormányzónak, Erdélyt a kormányszék által akarja igazgatni, nem pedig a kormányszéket a rendek által igazgattatni. Ez a kijelentés már magában foglalta, hogy az absolutismus Erdélybe is be fog hozatni. Talán nem olyan brutális módon, mint Magyarországon, s nem félretolásával a Leopoldi hitlevélnek, melyet már a császár megerősített, hanem a körülmények szerint, rendeleti intézkedések útján. Még mindég tartottak a legyőzött és levert törököktől s Thököly bújdosóitól, s azért szükségesnek tartották kiméletesen járni el.

Hazaérkezésük után a kormányzó június 7-dikére Gyulafejérvárra országgyűlést hivott össze. Szokás szerint az első néhány nap várakozással telt el, mialatt a rendek összegyűlekeztek s az első néhány nap értekezleteket tartottak.

Június 4-én került a dolog catalogus olvasásra. Ez a catalogus tulajdonképen a praecedentiát szabta meg, melyet, mint Wass írja, »némely nyughatatlan elméjű, maga sorsával és rendivel nem contentus emberek cselekedtek«. A rendelet, melylyel az új catalogus életbeléptetését a császár elhatározta, május 20-án kelt. Azzal a mult évben megállapított catalogus lett némi módosításokkal helybenhagyva és tulajdonképen az országgyűlés rangsorozatát határozta meg. A rendek közt támadt viszálynak, hogy kit milyen czím illet meg, akart véget vetni. Egy másik ren-

[1]) Kemény, Diplomatarii Transilvanici Supplementum IX. 301., 315., 329., 333., 337. ll.

delet is jött, mely a nagyságos czím ügyében keletkezett viszályokat szabályozta. A catalogus tehát felolvastatott és azzal életbe lépett. Ez a rangsorozat azonban magában az országgyűlésben s a szavazásoknál volt kötelező, nem a társalgásban.

Június 16-án a kormányzó a kormányszékkel együtt megjelent a rendek közt s bemutatták a Bécsben létrejött pénzügyi megállapodásokat. Első volt ezek között az országra vetett egy millió frt adónak, melyet a három úr már eleve elfogadott, indokolása. A három úr elmondta, hogy a rossz termés s katonai megszállás miatt Erdély egészen el van szegényedve, még a régi terhet sem bírja viselni, nemhogy ily nagy kivetést megbírna. De az udvari kamara erre azt felelte, hogy a többi országokat és örökös tartományokat még nagyobb inség sújtja, s ennek daczára ezeket is még nagyobb mértékben terhelték meg. Meg kell hát nekik is feszíteni erejüket, s ezt a milliót részint terményekben, részint pénzben kiteremteni.

Az udvari kamarának április 3-án kelt elhatározása részletezi az egy millió frt összeg kivetésének módozatait, meghatározza a befizetések határidejét. Ugyanez a rendelet megszabja a beszállásolt katonák eltartásának módozatait és a téli bekvártélyozásokat. Megigéri, hogy a katonák garázdálkodásait korlátozni fogja, s végül kilátásba helyezi, hogy többé nem fog az országra egy millió frtot kivettetni s a megállapított 400,000 frtot nem fogják túllépni.[1])

Június 17-én bemutatták az országnak azt a 60,000 frtot, melyet Bécsből magukkal hoztak a magasinális búza árában. Jó előjelnek vették, hogy már Bécsben komolyan gondolkoznak az adósság törlesztésével, s épen azért elhatározták, hogy Rabutin generalisnak az esedékes 100,000 frtot a 140 frtos adóból fogják kifizetni, s ezt visszatartják az ország más szükségleteinek fedezésére. De Rabutinnek szintén volt tudomása a 60,000 frt megérkezéséről, s gondja is volt rá, hogy azt lefoglalja. A német főhadi biztost Fejérvárra küldé, azzal az izenettel, hogy, ha a 100,000 frtot

[1]) Wass György Naplója 276. s k. ll.

azonnal meg nem fizetik, katonai executiót küld a főurak jószágaira s rajtuk veteti meg a tartozást. Az urak ezt nem akarták bevárni s a császártól küldött pénz Rabutinnek szolgáltattatott ki, Horváth Miklóst és Henter Ferenczet bízván meg a kézbeadással.[1])

Ez alatt július 21-dikén elkészültek az átirattal Rabutinhez, az általa kivánt adórészlet lefizetése ügyében, s a mi összeg a meglévő pénzből nem telt ki, azt mint kölcsönt kivetették a főurakra s néhány gazdagabb városra, azután tárgyalták a vármegyék sérelmeit. A mult áprilisi országgyűlésen a vármegyék szokás szerint benyújtották sérelmeiket, de azok a guberniumtól nem terjesztetvén a rendek elé, a statusok ez eljárás ellen protestatiot nyújtottak be a kormányszékhez. A vármegyék most előre bocsátván az áprilisi gyűlésben megállapított hét sérelmet, s azokat újakkal megtoldva, ismét benyújtották a guberniumnak. Június 23-án visszaküldték a megyéknek a sérelmeket, azzal a kijelentéssel, hogy azt az ország elé fogják terjeszteni, hanem a protestatiót, mint szokatlant és hallatlant s a kormányszékhez nem illőt visszautasítják, replicát pedig ezen átiratokra egyszerűen nem fogadnak el.[2])

Július 9-én a kormányzó, a kormánytanács tagjaival együtt, a rendek közé bement s felolvasták a császár rendeletét, melylyel ezeket utasította, hogy elnököt válaszszanak. Keresztessyt a császár nem erősítette meg, hanem azt kivánta, hogy minden vallásból terjeszszenek egyet fel hozzá, kik közül ő fogja az elnököt kinevezni. Megtörtént. A négy vallásból külön-külön megválasztottak egyet-egyet, s ezzel új csorba esett az ország jogain. Aztán az urak felesküdtek az unióra.

Július 12-dikén felolvasták tudomás végett azokat a

---

[1]) Mint Wass György irja Naplójában 279. De a rendek átirata szerint Kálnoky Farkas, Horváth Miklós s a szászok közül Kovács Tamás voltak a pénz szállítói.

[2]) Lásd Törvények és Okiratok LVI. m. Vesd össze Bethlen Miklós 191. l., ki azt irja, a sollennius protestatiot mind a három nemzet elfogadta, mely tulajdonképen Bánffy Dénes visszaélései ellen volt intézve.

pontozatokat, melyekkel Bécsben a kincstartó korábbi utasítását átalakították.

Július 14-én elkészültek a törvényekkel, s ezek publicaltatván, az országgyűlés eloszlott.

Évek hosszú sora óta ez volt az első országgyűlés, melynek articulusait összeírván, bevezetéssel látták el. A rendek hálát adtak a mindenhatónak, hogy őket a császárhoz tartozó köteles hűségben megtartotta, s kérik a kormányszéket, hogy a hozott törvényeket erősítse meg.

Az I-ső articulusban az ország sérelmeinek orvoslását kérik, és sürgetik, nehogy még szomorúbb pusztulásra jussanak.

A II-dik articulusban a hadak fentartására 90,000 köböl búza kivántatván, ebből 6000 köblöt már be is szolgáltattak. Minden kapura 29 köböl búza rovatott. A szászok kapuira $23^1/_2$ köböl vettetik ki. A székelyekre 14,999 köböl vettetik ki. Ezenkívül aránylagos részek a városokra, az oláh papokra.

A III-dik articulus a katonai raktárak számára szükséges zabot vetette ki, portánként $23^1/_2$ köblöt.

Minthogy az adó az úgynevezett diplomaticum quantum 400,000 frtról 1.000,000-ra emeltetett fel, az ország, hogy ő felsége kivánságának eleget tegyen, minden portára 70 frt adót vetett ki, azonkívül a székelyekre, oláh papokra, Fogaras földjére, a zsidókra tehetségükhöz mérten egy összegben vetették ki az adót. (IV. art.)

Az V-dik articulus ezen adó befizetésének határidejéül július 15-dikét tűzte ki.

A VI-dik articulus az adórestantiák behajtásának módozatait állapítja meg: 1-ször a gubernium s a commissariatus tudta nélkül executiot nem szabad kiküldeni; 2-szor a magasinarius búza és zab ügyében a főcommissariatus és a megyei tisztviselők közt egyetértés legyen, s ezek együttesen állapítsák meg az executiok módozatait a német katonaság kizárásával; 3-szor, ha valakinek a jószága puszta s képtelen volna az adót beszolgáltatni, az executor tisztek adják zálogba az olyan portiot; ha az ura nem teszi le a summát s nem váltja ki, a későbbi portionak fele is a

jószágot terhelje, s a kiváltáskor ezt az összeget le kell fizetni. Ha a jószág senkinek sem kell, birtokosának azonban másutt van jószága, az executio ezen jószágát is terhelje. Sőt ilyen birtok nem létében az executiot a nemes ember házára is rá lehet vezetni, s ha az adó még így sem telnék ki, akkor személyét is le lehet tartóztatni. — Német executiot azonban csak a végszükség esetében lehet alkalmazni.

A VII-dik articulus elrendelte, hogy a földesurak házára közvetlenül ne menjen executio, hanem e részben is a VI-dik articulus tartassék meg.

A VIII-dik articulus a kormányszéket bízta meg, hogy a tábori szekerek helyes beosztásáról gondoskodjék.

A ki az ő felsége kifüggesztett sasos salva guardiáját ellopná, büntettessék halállal. (IX. art.)

Pálinkát főzni szigorúan eltiltatott minden rendeknek, zsidóknak, örményeknek, kereskedőknek 50 frt büntetés terhe alatt. (X. art.)

A katonai beszállásolások helyein okozott károk megtérítéséről a gubernium intézkedjék. (XI. art.)

A XII-dik articulus elrendelte, hogy ebben a házában jövőre ő felsége pecsétei használtatnak. Azon törvénykezési expeditiok, melyek a status consilium idejében adattak ki, a magyar és székely nemzet pecsétje alatt, s azután a melyek a gubernium pecsétje alatt expediáltattak, jövőre is érvényben maradnak.

A XIII-dik articulus elrendelte, hogy a vallató parancsolat taksája 1 frt legyen.

A XIV-dik articulus az országos adó kivetésével és elhelyezésével a főkormányszéket bízta meg.

A XV-dik articulus Dindár László Theodort honfiusította.[1])

XIX.

Az adó évről évre növekedett. A beszállásolások a szegény lakosságra olyan terhet róttak, melyet alig tudott

[1]) Lásd Törvények és Okiratok LXVI. Wass György Naplója 264—86. ll.

elbírni. A victualék beszolgáltatása még nevelte a lakosok inségét. Mindenki belátta, hogy a legnagyobb hiba az adókulcsban van, mely aránytalanságával a terhek elviselését még nehezebbé teszi. A főkormányszék és a rendek már régen törték a fejüket azon, hogy valami más kulcs behozatala által hogyan lehetne kieszközölni, hogy a teherviselés »egyaránt supportáltatnék«.[1]) Szükségessé tették azt a gyökeresen megváltozott viszonyok, s az a körülmény, hogy már lehetett látni, hogy a béke a törökkel nemsokára meg fog köttetni. A gubernium október 20-dikára Fejérvárra országgyűlést hirdetett, mely a szokott formaságok közt megnyilt, s az első szokásos ügyek elintézése után, november 6-án, az adóügyet tette tanácskozása tárgyává. Másnap, november 7-én, mind a három nemzet elkészítette kívánságait és véleményét. Egy hétnél tovább tartott a vita ezek felett, különösen a vármegyék és szászok közt, míg végre létrejött a kiegyezés, s a tervet beadták a guberniumnak. A terv az volt, hogy a kinek Erdélyben nemesnek vagy nem-nemesnek hat ökre van, vagy legalább annyi birtoka, a mennyi felér hat ökörrel, fizessen 4 frtot, s valami kevés búzát és zabot.[2]) Azonban ez a terv a főuraknak, főtisztteknek s magának a guberniumnak sem nagyon tetszett, de miután a statusok elfogadták, hát beleegyeztek, azzal a megjegyzéssel azonban, hogy azt csak egy évre, csak mint próbát fogadják el.

A november 20-diki ülésben felolvasták az utasítást, mely szerint a marhákat össze kell írni, az adót közzétenni, kivetni és felszedni, s ezt helybenhagyták.

November 23-án az oláh papok uniojáról s az ezek által fizetendő adóról tárgyaltak. Mikor 1697 elején a kormányzó, a cancellar s Apor Bécsben voltak egy conferentián, bemutatta Kinszky a katholikus status emlékiratát, melynek első pontját képezte az oláh papok unioja. Ez volt az első hivatalos szó az oláhok uniojáról. Gunesch ennek

[1]) Wass Naplója 282. l.

[2]) Trausch II. 278. l. »Es war eine rechte Ochsen-Taxe«. mondja Gunsch, szerinte hat ökör után 6 frtot kellett fizetni.

az emlékiratnak keletkezéséről azt beszéli, hogy a tisztátalan életű oláh püspököt a gubernium meg akarta büntetni, s ez pater Baranyainál keresett oltalmat, ki meg is igérte neki, ha az uniora vezető néhány pontot aláírják. A pontokat a püspök szivesen elfogadta, csakhogy az oláhok máskülönben ne háborgattassanak vallásukban, s két protopópával közölte is azokat, sőt egy 1697. február havában tartott zsinat elfogadta az uniot, mely szerint az oláhok a pápát elismerik főnöküknek, hinni fognak a purgatoriumban, beveszik az ostyát s vallani fogják, hogy a szentlélek az atyától és fiútól van, azon feltétel alatt, hogy papjaik a katholikus papokkal egyenlő joggal bírjanak, egyedül a püspököktől függjenek, s minden papjuk kapjon egy paplakot. A kormány és a clerus azt hitte, hogy ilyen kedvező feltételek mellett az összes erdélyi oláhságot megnyerheti az unionak, s 1698. április 14-dikéről biztosította az oláh papokat, hogy, ha a pápát fogják fejüknek elismerni. megnyerik azokat a jogokat, melyekkel a katholikus vagy más vallású papok bírnak. Minthogy ez a dolog az adózással függött össze, szükségképen nyilatkozni kellett a pópáknak, hogy elfogadják-e az uniot? E részben meg is kérdezték őket. A dolog meg volt indítva, s csakugyan sokan találkoztak, kik a kivánt nyilatkozatot megtették. De sokan voltak olyanok is, kik a pápát nem akarták fejüknek elismerni, még a kedvező kilátások fejében sem.

A novemberi gyűlésben került először szóba az oláh papok dolga. A 23-diki ülésben elhatározták, hogy ő felsége kegyelmes resolutioja ellen fel fognak irni. A gyűlés deczember 12-dikén oszlott el, a mikor az articulusokat helybenhagyták.

Az I-ső articulus az adózás modalitásait szabta meg. Hogy az eddigi egyenetlenséget megszüntessék, a victualék és pénz beszedésében most próbául bizonyos intézkedéseket tettek, s biztosokat küldtek ki az összeirások eszközlésére, oly módon azonban, hogy a kapuszámok felett a szász nemzettel tett megegyezés mellől elállani nem akarnak.

A II-dik articulus elhatározta, hogy azon megkárosí-

tások, melyek az adó hanyag befizetése miatt támadtak, kárpótoltassanak.

A III-dik articulus a rendkivüli kiadások megtérítéséről intézkedett.

A IV-dik articulus a fő és nemes rendeket megillető sókoczkák kiszolgáltatásáról intézkedett.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a vicetisztek a közjót illető intézkedéseikben fel ne tartóztassanak. Azok a magános emberek, kik feltartóztatnák, épen úgy, mint azok a vicetisztek, a kik felhatalmazásukat túllépik, 200 frttal büntettessenek. A director ügyeljen a főtisztekre, hogy ezen határozatot megtartsák.

A VI-dik articulus arról intézkedett, hogy azokat, kik a vecturázás alól fizetéssel kivonják magukat, a gubernium büntesse meg.

A VII-dik articulus elrendelte, hogy a törcsvári és brassói plájásokat a kormányszék szabályozza.

A VIII-dik articulussal kinevezték a fő- és albiztosokat.

A IX-dik articulus a kamatfizetés ügyében támadt pereket a guberniumhoz utasítja.

A X-dik articulus az oláh papokról szólt. Elhatározván a császár, hogy, a ki az oláh papok közül a négy bevett vallás valamelyikére tér át, az adóját úgy fizesse, mint a hogy azon vallás papjai kötelesek fizetni, miután ezen rendelet sérti az ország jogait és alkotmányát, mert az oláh nép és oláh vallás nem incorporáltattak, fizessék adójukat csak úgy mint eddig, s a földesurakat megillető honorariumot adják meg.

Az adókivetést elhalasztották addig, míg a próbára kibocsátott connumeratio eredménye tudva nem lesz.[1])

XX.

Alig hogy a fejérvári országgyűlés bezáratott, január 20-dikára Segesvárra hívták össze a rendeket, oly czéllal, hogy a fejérvári országgyülésen félbenmaradt tárgyakat letárgyalják s különösen az adó kivetéséről gondoskodnak.

[1]) Lásd törvények és Okiratok LVIII.

Bethlen Miklós cancellar az országgyűlésre egy tervet adott be, melyben kimutatta, hogy a kapuszám szerint való adózást lehetetlen fentartani, hanem más kulcsot kell készíteni. Tervét beadta a kormányszéknek, külön-külön a három nemzetnek s regalistáknak.[1]) Hosszan vitatkoztak a tárgy felett, de végre elfogadták a projectumot. A gyűlés teljesen egy hónapig, február 20-dikáig, tartott s mindössze hét articulust hozott.

Az I-ső articulus azon okból, hogy a szász nemzeten segítve legyen, elhatározta, hogy kivételesen ez egyetlen téli idényben, a téli összeg a kapuszámon kívül lévő helyekre osztatik fel, s a mi fenmaradt, azt a szász nemzet és a vármegyék oszszák fel egymás közt.

Minthogy a mult ülésen elrendelt összeírás fogyatékos, elhatározták, hogy javítsák ki. Azonban a dolog sürgős lévén, a téli idény végéig ez összeírás szerint történjék az adófizetés, de a vármegyék tisztei kutassák ki az összeírás hiányait s haladéktalanul terjeszszék fel. A székely nemzet 90,000 frtot igért a quantumhoz. A kapuszámon kívül adózó rendek $^1/_{10}$-ed részszel adnak többet, mint a mult évben. S bizonyos összegeket vetettek ki a városokra, zsidókra, görögökre. Az ezeken felül maradó összeg felét a szászok vessék ki egymás közt, a másik felét pedig a vármegyék fizessék meg, de oly módon, hogy a kik az összeírás szerint 6 ökör után 4 frtot fizettek, most fizessenek 12 frtot stb., még pedig ez összeg február végéig befizetendő. Hasonló arányban osztották el a zabot és búzát is. Ez volt a milliós quantum behajtása. (II. art.)

A III-dik articulus a búzának Somlyóról való beszállításáról intézkedett.

Boér Simonnak náznánfalvi gátja kötését Maros-Vásárhely ne akadályozza. (IV. art.)

Az V-dik articulus a főszámvevőhivatal felállítását a jövő országgyűlésre halasztotta.

A tavalyi adó kiegészítésére kapuszámonként 47 frt 57 fillér vettetett ki. (VI. art.)

---

[1]) Bethlen Miklós II. 178. l.

Báró Walterskirchen, a császárnak nemrég beküldött biztosa az országtól 4000 ökröt kivánt, úgy hogy minden pár ökörért Budán 40 frtot fognak fizetni. Minthogy ez sok terheltetéssel és bajjal járt volna, jobbnak találta az ország ezt a terhet 100,000 frttal megváltani, minden kapura 50 frtot vetvén ki. (VII. art.) [1])

A gyűlés február 20-án ért véget, mikor az articulusok publicaltattak. Ezen országgyűlés tartama alatt, három havi tanácskozás után, megköttetett a béke Karloviczban, január 26-án. A török mindjárt a békekötés első pontjában Erdélyről végleg lemondott a császár javára, de a temesi bánság a szultáné maradt. A bújdosók s Thököly nem adatnak ki a császárnak, hanem a szultán alattvalóinak tekintetnek s lakóhelyük Törökország belsejébe fog áttétetni.

Nem sokára a gyűlés eloszlása után elfogták Jósika Imrét arra a gyanúra, hogy Thökölyvel egyetért s a császár erdélyi uralmának megbuktatására tervezett összeesküvésnek tagja volt. Előbb Szebenbe vitték, hol erős fogságban tartották, onnan pedig Szamosújvárba.

XXI.

Az oláhok unioja a katholiczizmus érdekében indított mozgalom volt. Kollonics az áttérő papoknak oly nagy előnyt és kedvezményt biztosított, s Hevenessy a dolog intézésében, Vizkeleti és Baranyay paterek a kivitelben annyi ügyességet, erőt és kitartást tanusítottak, hogy a sikert már előre is biztosra vették. Hanem a dolog még sem ment könnyen. A pópák még többet reméltek, mint a mennyit valóban kaptak. Azt hitték, ha az uniot aláirják, nemcsak maguk lesznek adómentesek, hanem a maguk oláhaitól a tizedet is ők fogják kapni.[2]) Megtörtént helyenként, hogy a nép nem fogadta el az uniot, sőt a hátszegi pópák az oláhországi vajdával bocsátkoztak levelezésbe, hogy őket a régi vallás megtartásában gyámolítsák.

Szó sem lehetett arról, hogy az oláhság áttérése simán

[1]) Lásd Törvények és Okiratok LX.

[2]) Trausch II., 284. l.

és gyorsan megtörténjék. Annyival kevésbbé, mert, mint gondolni lehet, nemcsak a gubernium, hanem az országgyűlés is akadályokat fog a térítés elé gördíteni, mert itt tulajdonképen Erdély alaptörvényeinek megbontásáról volt szó, a mit a Leopoldi hitlevél biztosított az országnak. Azonban tényleg megtörtént, hogy az oláhok egy része elszakadt az anyaegyháztól, s ezzel előállott az a kérdés, hogy a hol két különböző oláh-felekezet volt, kié legyen a régi templom: az uniáltaké vagy a régi hithez ragaszkodóké? A mi kezdetben helyi-érdekű kérdésnek látszott, valójában országos fontosságú kérdés volt. Végeredményében ez hozta létre az uniált egyházat, mely csakhamar külön érsekséggé nőtte ki magát, daczára a gubernium és országgyűlés minden igyekezetének. Ilyen módon az 1698. április 14-diki rendelet daczára az unio kérdése lassan haladt. Mert a paterek buzgalmát a kormányszék ellenséges magatartása ellensúlyozta, s ha akadtak is, a kik az unionak aláirtak, s ha az új oláh püspök mindent elkövetett, hogy aláirókat szerezzen, nagyobb eredményt még sem tudtak felmutatni.

A katholikus status ilyen körülmények között ismét az udvarhoz fordult, hogy sérelmei orvoslását kérje, s e czélból Mikest Bécsbe küldte azok orvoslását s az unio ügyét megsürgető rendeletet eszközölni ki.

A császár leiratot küldött a kormányszékhez, hogy a mult évi április 14-diki rendeletet haladéktalanul hajtassa végre. A gubernium, mint eddig tette, jobbnak látta magát az országgyűléssel fedezni, s e czélból szeptember 8-dikára országgyűlést hirdetett.

Az országgyűlés szokott módon megnyilt. 1. A kormányszék leküldötte a propositiokat, melyben kiemelik, hogy a császár Jósika Imre ügyének elintézését sürgeti. 2. Rendeli, hogy az ország generalisa tisztségére valakit kandidáljanak. 3. Az oláh papok ügyének elintézését sürgeti. — 4. Intézkedik a fejérvári vár felépítése felől. 5. Az utolsó három évi adóhátralékok összeírását és behajtását parancsolja.

A gyűlés megkezdte és folytatta tárgyalásait, első lévén, mint rendesen, az egyes nemzetek postulatumai. Midőn a vármegyék postulatumairól volt szó, Bethlen Miklós azt

a megjegyzést tette, hogy ezen az ülésen, mint a mely nem rendes egyetemes gyűlés, a tábla nem folytathat pereket. Apor ellenkező nézeten volt: e két úrnak t. i. pere volt egymással. A vita hevessé vált s az erős szóváltás közben illetlen kifejezéssel illették egymást. Komolyabb következménye a dolognak azonban nem lett. Ezen a gyűlésen itéltetett el Jósika Imre. A tárgyalások befejeztetvén, október 6-án, az articulusok rendbeszedettek s megerősíttettek.

Az I-sö articulus elrendelte, hogy, miután a victualék pénzzel való kifizetése károsnak bizonyult be, a kormányszék korán tegye meg az erre vonatkozó intézkedéseket.

A II-dik articulus a kapuszámok rectificatiojára vonatkozik. Minden vármegye tartson inquisitiot a mult évi gyűlés határozata értelmében. Terjeszszék a megyegyűlés elé, s ha lehet, kártalanítsák a károsultakat. Jövőre is vizsgáltassanak meg a kapuszámbeli nehézségek, s tegyenek jelentést a guberniumnak, hogy a jövendő országgyűlés kiigazíthassa a kapuszámokat.

Rabutin ajánlására Gebhárd hadi biztost, ki már kilencz év óta van az országban, honfiusították, azon feltétel alatt, hogy mindenkinek megadja az őt illető tiszteletet, az uniora leteszi az esküt, s a gubernium beleegyezése nélkül semmiféle kitüntetést, előmenetelt magának nem fog sürgetni, nem igyekszik törvénytelen módon vagyonát szaporítani és az ország jogait megtartja. (III. art.)

A IV-dik articulus az oláh papokról szól. Kisebb faluban csak egy, nagyobb faluban legfeljebb két oláh papot lehet tartani. Nem alkalmas embereket a püspök ne tehessen pópává. A vizsgát nemcsak oláh papok előtt tegyék le, hanem arra olyan papot is hívjanak meg, a melyiknek vallását felveszi. A ki oláh pappá akar lenni, az azon felekezet birtokában lévő iskolában tanuljon, melylyel ő uniálódni akar. A melyik pópának nincs eklézsiája, a földesurak sérelme nélkül lakjék kolostorban. Dézsmát a papi telken kívül mívelt földjeik után, s a terheket és adót a más vallású eklézsiai rendekkel egyformán viseljék. Ha verekedés vagy más bűnbe esnek, úgy járjanak el ezek ellen is, mint a más vallású papok ellen, a fennálló hazai törvények értel-

mében. Sem az oláh püspöknek, sem a papoknak valakit excommunicálni nem szabad.

Az V-dik articulussal a bécsi adózás lefizetésére minden kapuszám után 40 frtot vetettek ki. A székelyekre 10,000 frtot, Fogaras földére, egyes városokra, görögökre, zsidókra, örményekre aránylagosan vetették ki az adót egy összegben.

A VI-dik articulussal a porták összeszámlálására biztosokat neveztek ki.

A VII-dik articulussal felhatalmazták a kormányszéket a következő generalis gyűlésig, hogy a naturalék beszedésére vonatkozó intézkedéseket saját hatáskörében megtehesse, összehíván addig a megyék főtisztjeit.[1])

Még az országgyűlés előtt megjött a pótdiploma, az ú. n. Mikes-féle öt pontozat. Most, a karloviczi béke megkötése után, miután a török végleg lemondott Erdélyről, többé semmi sem állta útját a bécsi kormánynak, hogy Erdély alkotmányát teljesen átalakítsa. Az ország önállóságának utolsó nyomai is eltüntek. Még a béke megkötéséről sem értesítették az országot. Ez a pótdiploma pedig annyit jelentett, hogy az eddig túlnyomó részben protestáns állam is ezután regnum marianum lesz. Az első pont elrendelte, hogy a papi tizedet ezentúl a katholikusok saját papjaiknak adják. 2. A főhivatalokra candidáltak közül egyik katholikus legyen. 3. Városokon tanácsba és főhivatalokba katholikusok is választassanak be. A 4. pont hatályon kívül helyezte azokat a törvényeket, melyek a katholikusok jogegyenlőségét gátolnák, s végre az 5. pont elrendelte, hogy az ország három pecsétje közül egyet a katholikusok őrizzenek. A rendelet maga úgy hangzott, hogy azt azonnal végre kellett hajtani, a nélkül hogy az országnak joga lett volna hozzászólni. Így lett Erdélyből a Leopoldi hitlevél alapján még bizonyos előjogokat élvező provincia, mely elszakasztva az anyaállamtól, Magyarországtól, a római császárnak külön provinciáját képezte.

Az országgyűlés eloszlásának utolsó napján megkezdte

[1]) Lásd Törvények és Okiratok LIV.

a kormányszék az oláhok uniójára vonatkozó articulust végrehajtani. Rendeletet küldött az országot perlustráló bizottságok elnökeihez, hogy haladéktalanul kezdjék meg a kihallgatás munkáját. Nyilt parancsot állított ki nekik, melyben mindenki utasítva volt, hogy engedelmeskedjék s kiadták az utasítást a rendelet végrehajtására vonatkozólag. Hivassák össze, egy általuk megjelölt állomásra, az oláh papokat és oláh lakosokat. Olvassák fel előttük a rendeletet s szólítsák fel szabadosan, hogy jelentsék ki, hogy kiki melyik bevett vallással akarja magát uniálni; de e biztosok ne igyekezzenek rábeszélni az oláhokat valamelyik vallás elfogadására, hanem hagyják őket szabadon választani. — A bizottságok akkép voltak összeállítva, hogy azokban minden vallás képviselve volt s ezek a gyűlés után azonnal megkezdték munkálataikat, de a katholikusok részéről különösen Csíkban ellenállásra találtak. Ők az uniálást nem az oláhok szabad akaratjától tették függővé, hanem kötelezővé akarták tenni az áttérést a katholikus vallásra. Ilyen módon azonban az történt, mit legkevésbbé vártak, az oláhoknak egy nevezetes része megmaradt ősi vallása mellett.[1])

A segesvári országgyűlés a generális számvevőhivatal felállítását őszre halasztotta. Meg is történt az az őszi gyűlés alatt, azonban a gyűlés mellőzésével és tudtán kívül. A camaralis commissio, melynek élén Thavonat Lajos báró állt, Ekler Györgygyel együtt azonnal megkezdte munkálatát, a mely, mint Bethlen Miklós mondja, »kimosdatá: 1, a gubernatort és Aport az árendált harminczadból, 2, a guberniumot a várból és tekinteti- s authoritásából, fizetéséből. 3, Aport a thesaurariusság valóságából, a tyukmonynak csak a héját, nevét hagyván néki, sőt még számot vőn tőle és 56 ezer frtban meg is adósítá, hanem a jezsuiták oltalmazák Kollonics kardinállal. 4, a haza fiait a fiscalis tisztekből, végezetre az országot szabadságából, diplomájából.«

Egy év alatt Thavonat befejezte a szervezés munkáját s ezzel Erdélyben a dolgok új rendje kezdődött.

[1]) Lásd Törvények és Okiratok LXV.

TORVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1691. decz. 6.

A kolozsváriak költségvetési jegyzéke az országgyűlés alkalmából.

Anno 1691, die 6-ta Decembris.

Midőn az nemes ország közönséges gyűlése itt Kolosvárott celebráltatnék, bejövén Komornik Pál uram ő kegyelme, az méltóságos úr Székely László uram parancsolatjából gazdálkodtunk ez szerént:

	flor.	den.
Die 6-ta Deczembris. Vöttünk egy kenyeret	1	03
Ismét vöttünk köz kenyeret	—	48
Ismét négy ejtel bort	—	48
Ismét kilencz gyertyát	—	09
Die 7. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	81
Ismét vöttünk halat, kását	1	18
Ismét bort, tiz ejtelt	1	20
Ismét vajat, egy ejtelt	—	72
Ismét egy ludat két tyúkot	—	96
Die 8. Decembris. Vöttünk szalonnát	1	20
Ismét vöttünk czipót, gyertyát, kását és lencsét	—	46
Ismét vöttünk oldal pecsenyét, kolbászt, kenyeret	—	93
Ismét vöttünk harmincz gyertyát s hat font húst	—	48
Ismét vöttünk négy ejtel bort	—	48
Die 9. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	48
Ismét vöttünk tizennégy font húst	—	42
Ismét vöttünk czipót, halat és kolbászt, gyertyát	—	78
Die 10. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
Ismét vöttünk czipót, húst	—	63
Ismét vöttünk disznófőt, oldal pecsenyét ...	—	33
Ismét vöttünk hat gyertyát	—	06
Die 11. Decembris. Vöttünk egy fejér kenyeret	—	96
Ismét vöttünk czipót és halat	—	31
Ismét vöttünk ó-bort, egy ejtelt, három font hust	—	33
Die 12. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	54
Latus facit flor. nro	15	—76.

		flor.	den.
	Ismét vöttünk czipót, huszonegy font húst	—	90
	Ismét vöttünk egy ejtel bort	—	18
Die	13. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, halat, tizennyolcz font húst	1	—
	Ismét vöttünk két ejtel ó-bort, egy oldalpecsenyét	—	60
Die	14. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, halat, két ejtel ó-bort	2	04
	Ismét vöttünk borsót, szilvát	—	30
Die	15. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, lisztet, tizennégy font húst	1	05
	Ismét vöttünk oldalpecsenyét, borsót és szilvát	—	48
	Ismét vöttünk három fertály borsot, három ejtel boreczetet	1	14
Die	16. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, kolbászt	—	48
	Ismét vöttünk tizennégy font húst, egy oldal pecsenyét	—	66
Die	17. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk, czipót, húst s oldalpecsenyét	1	17
Die	18. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, húst, egy oldalpecsenyét	—	84
Die	19. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót, oldalpecsenyét, kolbászt és húst	—	90
Die	20. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót s halat	—	60
	Ismét vöttünk tizenkét font húst, egy oldalpecsenyét	—	60
Die	21. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót, turót	—	48
	Ismét vöttünk tizenhat font húst, borsot, szilvát	—	81
Die	22. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót, oldalpecsenyét, borsot, szilvát és sajtot	—	82
Die	23. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk, czipót, oldalpecsenyét	—	48
	Ismét vöttünk tizenhat font húst	—	48
	Latus facit flor.	20	81.

	flor.	den.
Die 24. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk czipót, halat	—	75
Ismét vöttünk tizenkét font húst, borsot, szilvát	—	57
Die 25. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk, czipót, oldalpecsenyét	—	54
Ismét vöttünk tizenkét font húst	—	36
Die 26. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk czipót s oldalpecsenyét	—	54
Ismét vöttünk tizenkét font húst	—	36
Die 27. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk czipót s oldalpecsenyét	—	54
Ismét vöttünk, tizenkét font húst, két tyúkot s egy réczét	1	86
Die 28. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vettünk egy czipót, szilvát, kolbászt, májast	—	63
Ismét vöttünk két ejtel vajat	1	44
Ismét vöttünk másfél száz gyertyát	1	50
Ismét vöttünk tyukmonyat	2	12
Ismét vöttünk fát mindedgyütt	10	30
Ismét vöttünk zabot metr. Nro 114. Vékáját a 36	41	04
Ismét vöttünk öt szekér szénát	15	—
Ismét vöttünk öt ejtel eczetet	1	20
Ismét vöttünk új bort 186 ejtelt, d. 12 ejtelit	22	32
Ismét vöttünk ó bort hat ejtelt d. 24 ejtelit	1	44
Ismét az gazdasszonyoknak adtunk költségére	6	—
Ismét fáradságára adtunk	4	—
Latus facit flor. 114	den.	76

A három latuson levő expensáink tesznek flor. 151 den. 33

Mely feljebb megirt költségről, hogy igazán iratott fel és lött mi általunk, modo quo supra testificálunk per praesentes, fide nostra mediante, kezünk alája irásával és szokott pecsétünkkel megerősítvén.

Timár Pál vásárbiró. (P. H.)

Posztócsináló Márton vásárbiró. (P. H.)

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában. Fasc. II. 277.)

II.

A katholikus status levelezése magyarországi urakkal.

a)

Az esztergomi érsekhez.

Ad celsissimum principem archiepiscopum Strigoniensem.

Celsissime ac illustrissime princeps, patrone colendissime.

Cura pastorali celsitudinis vestrae, qua fertur etiam in longe dissitum gregem Domini provocati, ad celsitudinis tuae pedes provocati, pro domo Dei peroramus supplices eo felicius audientiam oblaturi, quo pientiores novimus aures celsitudinis tuae in piis causis. Agitur de negotio religionis catholicae in Transylvania, vel promovendo in melius, vel certe in eo, quo statum nunc (quod absit) confirmando, deque nunquam aliter immutanda libertate catholica, quam defacto permissa est cum summa religionis catholicae oppressione. Qua de re, ut pleniorem informationem accipiat celsitudo vestra ex dato recens diplomate ab augustissimo imperatore domino domino colendissimo nostro, placebit colligere, et siquid pro commodo religionis catholicae perspexerit celsitudo vestra, id ipsum augustissimo imperatori proponere omni possibili modo adlaborare dignetur. In hunc finem supplices rogavimus illum dominum Ladislaum Gyulafi catholicum, ablegatum a regno ad aulam caesaream, quatenus dignaretur celsitudini vestrae id ipsum proponere, ut sic comperta certissima et fide dignissima relatione eiusdem illustrissimi domini de imminentibus, ut solet religionis catholicae in Transylvania periculis sua celsitudo zelosissime prospicere possit et progressui rei catholicae in Transylvania et ubique. Deus optimus servet diu suam celsitudinem.

Celsitudinis vestrae

servi humillimi
status catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolat az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV. E másolatokat kétségkívűl Hevenesi felügyelete alatt készítették, de azért talán a miatt, mert nem olvasta át, nagyon hibásak s helyenként nem is adnak correct szöveget.)

b)

Magyarországi förendekhez.

Celsissimi principes, excellentissimi, illustrissimique magnates Ungariae, patroni nobis colendissimi.

Terris, non animo dissitos, sed unione sanctae verae-

que religionis catholicae, nobis coniunctissimos alloquimur celsissimi principes etc. Ea siquidem felicitas celsitudinum illustrissimarumque dominationum vestrarum sors melior est nostra, quod ad caput universale, tum quae spectant ad spiritualia, tum quae ad temporale regimen status politici, referre facilius possint; nos vero propter temporum iniurias et nimium quantum oppressam in terris his religionem catholicam, nec coram loqui, vulnus animi nostri declarare possimus. Proinde nomine status catholici rogavimus humiliter illustrissimum dominum Ladislâum Gyulaffi quatenus hoc obsequium pro Deo et eius ecclesia assumeret, celsitudinibusque vestris fideliter referret, quo statu sit negotium catholicae ecclesiae in Transylvania et si subsidium expetendum foret ab iis, qui subvenire possint, adlaborare dignetur. Neque dubitamus de zelo pientissimorum filiorum in dilectam matrem ecclesiam, quin fidelissimam operam exhibituri sint, ut vindicata libertate religionis catholicae etiam in hac patria, eiusdem matris filii, uno ore, una anima unum, verumque Deum honoremus. Pro qua assistentia spirituali et auxilio nobis praestito celsissimis, illustrissimisque dominationibus vestris aeternum obligati manebimus.

Celsitudinum, excellentissimorum illustrissimorumque d. v.

servi demississimi
clerus et status secularis
catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

c)

A magyar kanczellárnak.

Ad cancellarium regni Ungariae.

Illustrissime ac reverendissime domine etc.

Quid intentionis habuerint d. d. acatholici Transylvaniae per dominum Nicolaum Bethlen, nuper ad aulam caesaream missum, ex certis rationibus constat nobis probe intellexisse illam d. v. Nempe in summa summarum etiam libertate ecclesiastica, quam habuimus sub principibus acatholicis Transylvaniae nos spoliare et ad ultimam servitutis redigere. Quapropter nolentes in hoc importabili onere tacere, si coram non licet referre vulnus animarum nostrarum: ad avertenda imminentia nobis mala, demisse rogavimus illustrissimum dominum Ladislaum Gyulaffi catholicum, quatenus dignaretur expeditionem ad aulam caesaream assumere et gravamina nostra proponere. Quare maximam spem de zelo illustrissimae d. v. concipientes, direximus ad

illustrissimam dominationem vestram, ut perspecta rei veritate, operam suam etiam illustrissimae d. v. zelose ut solet in piis causis, Deumque converentibus (sic! e helyett concernentibus) adhibere satagat. Humiliter rogantes, ut illustrissimo domino Ladislao Gyulaffi fidem dare dignetur, causamque religionis catholicae ita urgere, ut aeternum sibi solatium illustrissimam d. v. adaugeat, nosque in unitate fidei catholicae tueatur. Pro quo pio obsequio nos in obsequium suum devinctum illustrissimam d. v.

illustrissime ac reverendissime.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

d)

Illyés András erdélyi püspöknek.

Reverendissimo domino Andreae Illyés.

Reverendissimae d. v. de recens collato titulo Cibiniensis praepositurae gratulantes, primam ea Transylvania offerimus catholici instantiam. Andreae praepositurae (Cibiniensis est s. crucis.) crucem offerimus Eliae, ad sacrificium ignem proponimus, qui videtur ecclesiam catholicam Transylvaniae vel incinerare vel certe imminuere. Seu ergo Andream liceat agere, seu Eliam, nihil contra utrumque acturi sumus, si pro domo Dei et ecclesia sancta loqui adhortemur. Quod ut efficatius exequeremus, misimus illustrissimum dominum Ladislaum Gyulaffi ad aulam caesaream, quatenus hoc negotium cum clero Ungariae cuius nos agnoscimus, conferret et subsidium postularet. Confidemus in zelo reverendissimae d. v. et cura stabiliendae et erigendae praepositurae Cibiniensis non defuturam reverendissimam d. v. in hac pia catholicae religionis intentione. Cuius nos manemus

servi demississimi reverendissimae
d. v. servi clerus et status
saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

III.

1692. jan. 5.

Leopold császár leirata az erdélyi kormányszék főtisztviselői megerősítése ügyében.

Leopoldus etc.

Intelleximus et vidimus uberius, quae subiecto pro muneribus primariis gubernii Trannici virtute diplomatis

nostri a vobis accepti et diebus praeteritis extraditi proposueritis, nominaveritisque.

Nos, qui nulli dubitamus, vos in eligendis viris illis praeter condignas animi dotis rerumque agendarum peritiam, etiam boni et tranquillitatis publicae studium praesertim respexisse, electionem vestram clementer approbamus et confirmamus, eoque generosum fidelem nobis dilectum Georgium Bánffi de Losoncz in gubernatorem Tranniae, 2-o generosum fidelem nobis dilectum Gregorium de Bethlen in generalem exercitus Trannici, 3-o generosum fidelem nobis dilectum Nicolaum de Bethlen in cancellarium, 4-o generosum fidelem nobis dilectum Joannem Haller de Hallerstein in aerarii praefectum, 5-o deniquae egregios, prudentes itidem ac circumspectos fideles nobis dilectos Ladislaum Gyulaffi de Rátóth, Samuelem Keresztesi de Nagy Megyer, Georgium Gyerőfi de Gyerő Monostor et Joannem Toldalagi de Iklod in consiliarios nostros Tranniae et singulari nostra erga universos et singulos propensione, fiduciaque regia clementissime suscipimus, constituimus ac declaramus benignissime. Nobis promittentes eos non aliud praeter servitium nostrum, incolumitatem ac securitatem, commodoque publico prae oculis habituris et quod caput est iustitiam ea quo par est, integritate ac celeritate sepositis quibuscunque respectibus cuilibet administratores esse; delegavimus porro camerarium nostrum, militiae nostrae equestris generalem et colonellum fidelem nobis dilectum Fridericum comitem Veterani pro commissario nostro, ut suprafatos viros in officia cuilibet collata introducat eaque observet, quae in eiusmodi occurrentiis practicari consveverunt, cui proinde ut nostro nomine dicenti et agenti fidem indubiam adhibere velitis clementissime cupimus et vobis de reliquo gratia nostra caesareo regiaque propensi manemus. Datum in civitate nostra Viennae, die 5 Januarii anno 1692 regnorum nostrorum Romani 34, Hungarici 37, Bohemici vero 36.

Leopoldus.

C. de Strattmann
ad mandatum sacratissimae caesareae
regiaeque majestatis proprium
Steph. Andreas de Verdenburg.

(Másolat gr. Kemény József kezével Diplomataria Transylv. supplementum XI.)

IV.

1692. jan. 17.

Kollonics bibornok válasza az erdélyi kath. statusnak.

Reverendissimi, illustrissimi, spectabiles, magnifici ac generosi domini.

Domini et amici observandissimi. Quod eum mihi honorem exhibere et comparatas ad me dare voluerint per suum ad hanc augustam aulam ablegatum literas, in acceptis refero et tametsi aliunde me suis consecravi obsequiis, exinde tanto maius capesso serviendi pro tenui virium mearum possibilitate argumentum, de quo vivum percepturae sunt suae dominationes praetitulatae testem suum ablegatum, qui verbis contestatam opere (sic e. h. operte) exequendam promptitudinem deferet. His proinde sum et maneo

praetitulatarum dominationum vestrum

Viennae 17 Januarii 1692.

Servus parens et amicus

Leopoldus cardinalis a Kolonicz.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

V.

1692. febr. 25.

Kada erdélyi püspök levele az erdélyi kath. urakhoz s papokhoz.

Reverendissimis illustrissimis spectabilibus ac magnificis dominis n. n. Transylvaniae magnatibus, dominis et amicis mihi observandissimis.

Admodum reverendo domino n. n. plebano Claudiopolitano catholico domino et fratri in Christo addictissimo.

Admodum reverendo domino n. n. plebano Claudiopolitano catholico domino[1]) fratri addictissimo.

Claudiopoli
In Transylvania.

Admodum reverendissime domine et frater in Christo addictissime.

Salutem et mea servitia. Ecce misi suae reverentiae literas plenipotentiales. Siquid talis decernerent ibi existentes magnifici ac generosi domini, quod vergeret in prae-

[1]) Páter Vizkeleti Zsigmond.

iudicium episcopi Transylvaniensis aut ibidem existentis catholicae religionis, eapropter in persona mea contradicat sua reverentia et aliis praeterea negotiis invigilet, atque quis futurus est effectus comitiorum mihi perscribere ne gravetur reverenda sua dominatio. Idque latine, ut conferre possim cum eminentissimo domino cardinali. Interea deus servet suam reverendissimam dominationem optima valetudine fruentem.

Tyrnaviae, die 25 Februarii 1692.

Admodum reverendissimae dominationis vestrae ad serviendum paratus

Stephanus Kada.

P. S. Mea obsequia defero etiam reverendissimo domino N. N. uti et caeteris.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyüjt. LXXIV.)

VI.

1692. márcz. 15—ápr. 24.

A szebeni országgyülés törvényei és irományai.

a)

Az országgyülési articulusok.

Articuli comitiorum ad diem 15-um Martii anno 1692. Cibinium indictorum ibidemque celebratorum.

Nos Georgius Bánffi de Losontz Transsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator nec non supremus Albensis Tranniae et Dobocensis comitatuum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod illustre consilium status regni hujus Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum authoritate functionis suae saluti et tranquillitati miserae huius patriae variis vicissitudinibus expositae pia ac paterna sua cura et solicitudine prospicere partium suarum esse ducentes, generalem dictis dominis regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum trium nationum statibus universis, pro die 15-ta mensis iam elapsi Martii, anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi secundi in civitate Cibiniensi celebrandam, promulgaverunt diaetam; iisdemque inibi congregatis, divino rerum omnium moderatore ita disponente,

solemnis eorundem dominorum statuum legatio, anno proxime praeterito 1698. ex deliberato eorundem consilio ad augustissimam Romanorum imperatoriam aulam instituta redux, in medio congregationis eorum constituta, gratiosam augustissimae imperatoriae suae Maiestatis domini domini nostri clementissimi resolutionem, una cum gratiosissimo sacratissimae suae caesareae regiaeque Maiestatis diplomate, ea qua par fuit reverentia praesentavit. Quibus magna cum animi submissione et solemni reverentia publicatis et auditis, paruerunt domini status universi, sese clementissimae sacrae suae imperatoriae Maiestatis protectioni et paternae providentiae integerrimis devoventes animis. Hinc dominis statibus et ordinibus publicis quibusdam pariter et privatis negotiis moderandis et conciliandis aliquot dierum decursu vacantibus, tandem excellentissimus dominus comes a Veterani (Titt), specialis utpote sacrae suae Maiestatis ad hoc comissarius, solemni sua praesentia excellentissimum dominum gubernatorem, sacratissimae videlicet suae Maiestatis personalem sive vicegerentem, nec non regni cancellarium, generalem insuper et thesaurarium, ut et praecipuos quosdam ex visceribus dictorum dominorum statuum et ordinum selectos, ac juxta clementissimam sacratissimae suae Maiestatis resolutionem consilio Transsylvanico intimo cooptandos, et eisdem more ac consuetudine usitatis annumerandos, declaravit: et profundissima sacratissimae suae Maiestatis argumenta caesareo regia in emolumentum huius patriae vergentia, repraesentavit. Quibus etiam humillime perceptis et reverenter auditis, magno cum applausu, vultuque sereno, domini status paruerunt, ac pientissimam sacratissimae suae Maiestatis providentiam sincero christianitatis suae zelo recolentes, eiusdem sacratissimae suae Maiestatis gratiae per universa secula sese submiserunt, incontaminatam suam, haeredumque suorum universorum, fidem et devotionem erga domum sacratissimae suae caesareae regiaeque Maiestatis augustissimam, contestaturi. Iidem denique domini status et ordines trium nationum regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, divini numinis ope unionis ac sincerae communionis zelo compulsi, extrinsecus vero clementissimae, sacratissimae suae Maiestatis paternae curae et providentiae innixi, paratis et compositis animis pro more et consvetudine eorum receptis, de publicis quibusdam regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis praesentem eorundem statum spectantibus instituerunt tractatus, eaque paribus ipsorum votis et unanimi consensu certos in articulos digesta exhi-

buerunt nobis, et debita cum reverentia praesentaverunt, petentes nos debita cum instantia et submissione, ut eosdem articulos acceptare, approbare, ac ratificare, et in omnibus eorum punctis ac clausulis authoritate nostra confirmare velimus ac tam nos ipsi observare quam per alios (suae Maiestatis omnes hic in ditione Transsylvanica subditos [1]) observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor sequitur in hunc modum.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali eorum diaeta, per illustre consilium status ad diem 15 mensis Martii anni millesimi sexcentesimi nonagesimi secundi, in civitatem saxonicalem Cibiniensem indicta, ac excellentissimo domino gubernatore inaugurato celebrata, conclusi.

Római császár kegyelmes urunkhoz ő Felségéhez való háladatosságunkról.

Római császár kegyelmes urunk és koronás királyunk ő Felsége rólunk való kegyelmes gondviselését, és szegény hazánk dolgai administrátiójáról tett felséges dispositioját alázatos hálaadással köszönjük, Isten az ő felsége és felséges Jósef életeket, császári és királyi méltóságos házát, s felséges birodalmát hatalmas gondviselésével védelmezze és örök időkre szerencsésen terjessze, alázatosan kivánjuk és fejenként magunkat az ő felségének igaz hűségére fegyhetetlen indulattal kötelezzük; kivánván édes maradékunkra is ő felségekhez és az ő felségek császári királyi méltóságos házához tartozó igaz kötelességünket meghihatatlanul szállítani. Az ő felsége kegyelmes alázatos supplicatiónkra tett resolutiója szerént penig, méltóságos gubernator urunkat a több főtiszt és tanácsurainkkal együtt, alázatos engedelmességgel acceptáltuk, az ide alább következő conditiók és juramentumok tenora szerént.

Gubernator urunk ő nagysága conditioi és juramenti formulája leirása.

Jóllehet az felséges mindenható Istennek böles rendeléséből, édes hazánk három natioból álló statussinak szabados választásából, s római császár s koronás királyunk

[1] A zárjelben lévő rész a levéltári eredetiben nincsen meg.

kegyelmességéből, előnkben állitott gubernator urunk ő nagysága igaz hazafiúságában és törvényinkhez, lelki, testi szabadságunkhoz eddig is tapasztaltatott buzgó indulatiban nem kételkedünk; mind azon által az egész keresztyén világ rendtartásihoz alkalmaztatott, s eddig is közöttünk gyakoroltatott szép példa szerént, az ő nagysága méltóságos hivatalját repraesentáló punktumokot, melyekre ő nagysága az egész ország hallatára meg is esküdt, tetszett verbo tenus ide inserálnunk, melyek ekképpen következnek.

Conditiones domini gubernatoris.

Noha mostani urunknak jó lelki esméretiben s keresztyénségében semmit sem kételkedünk, mindazonáltal a jövendőben következhető gubernatoroktól tartván, tesszük fel az ide alább megirt conditiokat.

1. Hogy római császár kegyelmes urunk s koronás királyunk ő felsége kegyelmes diplomájának 11-ik punctumának tartása szerént usurpálja ő nagysága a gubernatorságnak tisztit és az ő felsége hüségétől se maga ő nagysága el nem szakad, sem a statusokat elszakasztani nem igyekezik.

2. Hogy az uniót minden czikkelyiben megtartja, és mindeneket személy válogatás nélkül, az négy recepta religion valók közül azoknak szabados exercitiumába ő nagysága megtart és másokkal is megtartat; sőt egyik religion lévő ekklésiákra is hatalmason nem küld és el nem foglaltatja; religiójának respectusáért senkit is hazafiai közül meg nem vét.

3. Hogy urakat, nemeseket, keritett és mezővárosokat, vármegyéket, székelységet, szászságot, régi és minden legitime emanáltatott privilegiumokban, donatiójokban, annuentiájokban, inscriptiojokban, megtart; és kinek kinek illendő becsületét megadja; sőt ez országban való alá s feljárásában a szegénységet semmi onussal nem terheli, a diplomának 18-ik punctuma szerént sem másoknak terhelni nem engedi.

4. Az országnak közönséges és egyenlő akaratból való végzésit s articulussit maga is megtartja s másokkal is megtartatja, szegénynek, boldognak személyválogatás nélkül igaz törvényt szolgáltat, a sententiáknak executióját nem impediálja, sőt senkinek causájában magát nem elegyiti valamely félnek oppressiójára vagy igazságának elforditására.

5. Hogy soha senkit senkinek vádlására, úri, nemes és egyéb szabadsággal élő rendek közül, törvény előtt nem arestáltat semmi szin és mód alatt, hanem legitima citatione mediante, juris ordine in foro et coram judicibus compe-

tentibus convictum et aggravatum és semmi violentiákat akár kiktől is ez haza lakossi közül senkin exerceálni nem enged, mindeneknek panaszát meghallgatja, és inaudita altera parte senki ellen nem pronuntiál és törvénytelenül se személyében, se javaiban meg nem bánt, sem másoknak megbántani nem enged; országos gyűlésekben penig és az táblán is, mindeneknek szabados voxot enged és mindenféle panaszolkodóknak igazságának előszámlálására szabadságot ád.

6. Minden szükséges országos dolgokat concernáló tudósításokat, informatiókat római császár kegyelmes urunk ő felsége udvarában, sőt egyéb dolgokat is, a tanácsi rendnek edgyező tetszéséből cselekszik ő nagysága; úgy szintén ha kiket vagy tisztségekre, vagy penig hüséges szolgálatjoknak megjutalmaztatására nézve ő felsége előtt recommendálni kell, azt is a tanácsurakkal egyező tetszéséből cselekszi és bene merita personákot, s ez hazafiait is, recommendál; nem nézvén ebben sem atyafiságot, sem religiót sem egyéb semminemű tekinteteket. Hasonlóképpen ha az ő felsége kegyelmes annuentiájából maga is ő nagysága valakinek valami rész jószágot conferál, modo quo supra, hazafiainak és bene merita personáknak conferálja.

7. Római császár kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjának promotiója, és ez haza közönséges békessége megmaradása ellen való dolgokban senkivel nem tractál, sem colludál, sőt az tanácsi renddel együtt az ő felsége szolgálatjának promotióját és ez haza javát, tehetsége szerént munkálódja ország közönséges gyűlésit, octavalis terminusokat, a tanácsi rend tetszéséből promulgálja és folytatja, propositiókat is az országnak a tanácsi rend tetszéséből proponál, ország hire nélkül peniglen semminemű adót ő nagysága a tanácscsal együtt csak fel nem vét, se közönségesen se személy szerént, hanem ország közönséges gyűlésében.

8. Római császár kegyelmes urunk ő felsége generalis commendansával egyetért, ok nélkül való hadi insurrectiót se generaliter se particulariter nem parancsol; hanem ha mi repentinus vagy felettébb való casus interveniál, melyre nézve az insurrectio szükséges lenne, megemlitett ő felsége generalis commendansával, ország generálisával és az egész tanácsi renddel egyező tetszésből bocsát ki hadi insurrectióról való parancsolatokat.

9. Hogyha peniglen ő nagysága (melyet nem reméllünk) ez feljebb megirt conditiókhoz magát nem tartaná és avagy ezen hivatalban magát perpetuáltatni, vagy peniglen a tanácsi rend és státusok kedve s akaratja ellen ezen tisztben való

megmaradását vagy az felséges udvarban, vagy itt a státusok között munkálódná és magát, a statusok előtt kedvetlenségben hozná, tehát in isto casu a tanácstól megintetvén, tisztétől búcsuzni tartozzék. Mely admonitiót hogy ha a tanács valami tekintetekre nézve elmulatná, a statusok in isto casu ezen admonitiót szabadoson elkövethessék; és a mint ő nagyságának interdicáltatott, modo quo supra, a statusok akaratja ellen ezen tisztiben való megmaradásnak munkája, úgy reciproce minden privatus személyeknek articulariter interdicáltatik, hogy ezen tisztet itt a statusok között semminémű factiók, vagy peniglen a felséges udvarban való solicitatiók által, magának ne munkálódja ő nagyságának sérelmével; sőt ha kik ilyennek találtatnak is, a státusok meg nem engedik, sem nem acceptálják.

Forma juramenti domini gubernatoris.

Én Losontzi Bánffi György, az felséges mindenható Istennek bölcs rendeléséből, római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes tetszéséből, és ez nemes ország három nemzetből álló státusinak választásából, ezen nemes Erdély országa gubernátorságának tisztire méltóztatván; esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiu, és szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, hogy én a felséges Leopoldus római császár és felséges József Német és Magyarországok királya, kegyelmes uraimhoz mindenekben tökéletes igaz és hiv lészek, az nemes országnak négy recepta religion lévő statusinak, lelki és testi szabadságának az unio szerint őrzője és megtartója, ezen nemes ország statusinak, minden személy válogatás, atyafiszeretet, gyülölség, adományok, és egyéb akárminemű tekintetek nélkül, római császár kegyelmes urunktól ő felségétől approbáltatott törvényink, és ő felsége méltóságos diplomája, és az ország statusitól előmben adatott, s ő felségétől approbálandó conditiók szerént való igazgatója s gubernátora lészek: szegénynek, boldognak, lakosnak és jövevénynek, tehetségem szerént igazat itélek és szolgáltatok, és méltatlanságot sem magam nem cselekszem, sem másoknak cselekedni nem engedek, valamig Istennek s említett kegyelmes uraim ő felségek kegyelmességének és édes hazámnak úgy tetszik. Melyre az Isten meg is engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Conditiones domini militiae Transsylvanicae generalis.

Noha mostani generalis uram jó lelki esméretében s keresztyénségében semmit sem kételkedünk, mindazonáltal

a jövendőben következhető generálisoktól tartván, tesszük fel az ide alább megírt conditiókat.

1. Római császár kegyelmes urunk és koronás királyunk ő felsége szolgálatját és az egész ország javát s megmaradását néző dolgokban gubernator urunkkal és az egész tanácscsal mindenekben egyet értsen és dependeáljon szükséges.

2. Ez hazában lévő ő felsége generális commendansával az hadi dolgokban ő kegyelme, az ő felsége kegyelmes diplomájának 17-ik articulusa szerént egyetértsen, és az mi dispositiók, parancsolatok az hadi dolgokról ő kegyelméhez jőnek, azokat gubernator urammal és az egész tanácscsal ő kegyelme communicálja és azokat egyező tetszésből vegye executióba és se generális, se partialis insurrectiók felől a szükségen kül ő kegyelme sem penig a gubernator és az egész tanács hire nélkül, ne parancsoljon, sem penig annak alkalmatosságával, mint ennek előtte tett rossz példák mutatják, semminémű kereskedést ne cselekedjék, se másoknak cselekedni ne engedjen; sőt szükséges insurrectióknak idején is az hadakat jó disciplinában hordozza, és az kik exorbitálnak, az Approbata Constitutióban megirt articulusok, avagy az akkor, az gubernium által kiadandó edictumok szerént bünteti, és nem különben, mely edictumok alá vettetnek csak a hadi expeditiók alatt esett excessusok.

3. Se békességnek se hadakozásnak idején a vitézlő renddel semminémű rendetlen excessusokat nem tétet, sem másoknak azokkal effélét cselekedtetni nem enged; hanem mindenekben az hadi insurrectiókról irt articulusok szerént való disciplinában tartja és a szegénységen quartélyozni meg nem engedi.

Forma juramenti domini generalis.

Én Betleni Bethlen Gergely, az felséges mindenható Istennek bölcs tanácsából, római császár kegyelmes urunk kegyelmes tetszéséből és nemes Erdély országa három nemzetből álló statusinak választásokból, ezen nemes ország vitézlő rendeinek főgenerálisává méltóztatván, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú, szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, engemet az én igaz hitemben úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy én a felséges Leopoldus római császár és felséges Jósef Német és Magyarországok királya, kegyelmes urainkhoz teljes életemben tökéletes igaz és hű lészek, ezen nemes ország négy recepta religión lévő statusinak lelki és testi szabadságát az unió szerént hűségesen őrizem és oltalmazom, hivatalom szerént

penig a vitézlő rendet az időnek mivolta és előmben adott ő felségétől confirmálandó conditiók szerént, s igaz törvénynyel igazgatom, illendő fenyitékben tartom, szolgálatjokkal penig az ő felsége parantsolatjából édes hazám oltalmazásában élek; az ő felsége Erdélyben lévő hadai főgenerálisával szép correspondentiát tartok, az erdélyi guberniumot meg nem bántom, egyébiránt is mint igaz hazafia, tanácskozásomat, tanácsadásomat, informatiómat, itélettételemet, és egyébb édes hazám dolgaiban kivántató magam viselését s munkáimot édes hazám törvényéhez s az ő felsége méltóságos diplomája punctumihoz alkalmaztatom mindenekben; atyafiságot, idegenséget, szeretetet, gyülölséget, félelmet, és adományt s egyéb mindenféle tekinteteket félre tévén. Egy szóval mindeneket az Istennek tetsző, hazánk törvényével, és római császár kegyelmes urunk ő felsége nékünk adott diplomájával egyező úton és módon folytatok és cselekeszem, azokkal penig ellenkező dolgokban ellenek állani kötelességemnek tartom, el sem mulatom. Melyre meg is Isten engemet úgy segéljen! (s úgy adja lelkem üdvösségét.[1])

Conditiones domini cancellarii.

Noha mostani cancellarius uram jó lelki ösmeretében s keresztyénségében semmit sem kételkedünk, mind az által az jövendőben következendő cancelláriusoktól tartván, tésszük fel ez ide alább megírt conditiókat.

1. Hogy római császár kegyelmes urunk és koronás királyunk ő felsége szolgálatját néző és az egész haza javára s megmaradására tartozó dolgokban cancellarius uram gubernator urunkkal és az egész tanáccsal mindenekben egyet értsen és dependeáljon, szükséges.

2. Az gubernium mellett kivántató mindennémű expeditiókat, exceptis juditialibus in eadem cancellaria hactenus expediri non solitis, ő kegyelme expediáltasson, és valamely expeditióknak, úgymint maioris momenti dolgoknak, az ő felsége udvarában fel kell menni, gubernator urammal együtt ő kegyelme is subscribálja; úgy az gyűlés és terminusokra való regalisokat és hadi insurrectióra való parancsolatokat, et similia in consilio conclusa. Az országot concernáló expeditiókat penig az natiók három pecsétivel, az közönséges gyűlésben, egyébb tudósitásokat peniglen, mellyeket az gubernator és az tanács expediáltatnak, azokat az gubernator pecsétivel pecsételjék.

3. Az országban kimenendő minden expeditiókra ő

[1]) A zárjelben lévő rész a levéltári eredetiből hiányzik.

kegyelme reá vigyázzon, hogy ez haza törvényével ellenkező expeditiókat másoknak romlására és törvénytelen megbántódására ne expediáljanak.

4. Az gubernium mellé állitandó secretáriust ő kegyelme úgy disponálja, hogy a secretarius expediáltatási alkalmatosságával is feljebb megirt megbántódások ne történjenek.

5. A deákokat ő kegyelme tartsa olyan kötelességbe, hogy semminémű törvénytelen expeditiókban és executióban ne elegyitsék magokat.

6. Az ő felsége diplomájának 18-ik punctuma szerént ez hazában a postáknak felállítása az egész tanács és gubernator urammal együtt ő kegyelme dispositiojára bizattatik, melyet is igyekezzék ő kegyelme mentől jobb formában felállítani és hova hamarébb; hogy az közönséges dolgok annak haladásával ne rongáltassanak, vagy egyéb inconvenientiák ne történjenek.

Forma juramenti domini cancellarii.

Én Betleni Bethlen Miklós, az mindenható Istennek bölcs rendeléséből, római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes tetszéséből, és ez haza három nemzetből álló statusinak választásából ezen nemes országban fő-cancellariusnak tisztire méltóztatván, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú és szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten; hogy én teljes életemben az felséges Leopoldus római császár és felséges Jósef Német és Magyarországok királya kegyelmes uraimhoz tökéletes igaz és hiv leszek, hivatalom szerént penig édes hazámban az négy recepta religion lévő statusoknak lelki és testi szabadságát az unió szerént hűségesen őrizem és oltalmazom; ennek felette tanácskozásomat, tanácsadásomat, informátiómat, itélettételemet, minden némű expeditiókat és egyéb édes hazám dolgaiban kivántató magam viselését s munkámot édes hazám törvényeihez, előmbe adott ő felségétől confirmálandó conditiókhoz és az ő felsége méltóságos diplomájának punktumihoz alkalmaztatom mindenekben; atyafiságot, adományt, szeretetet, gyülölséget és minden egyébb tekinteteket is félre tévén. Ezekkel ellenkező dolgokban penig magamat semmiképen nem elegyítem, sőt mindeneket az Istennek tetsző törvényinkkel, diplomáinkkal s előnkbe adott conditiókkal egyező hűséggel és igazsággal cselekszem. Melyre meg is Isten engem úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Conditiones domini thesaurarii.

Noha mostani thesaurarius uram jó lelki ösméretiben s kereszténységiben semmit nem kételkedünk, mindazonáltal

az jövendőben következhető thesaurariusoktól tartván, tésszük fel az ide alább megirt conditiókat.

1. Hogy római császár s kegyelmes urunk s koronás királyunk ő felsége szolgálatjának promotiójára és az egész haza javára s megmaradására nézendő dolgokban ő nagysága gubernator urunkkal és az egész tanácsal egyet értsen, és mindazokban dependeáljon szükséges, úgy hogy maga után való négy főtisztek, úgymint aknákra való inspectorok, harminczadokra való vigyázók, fiscalis jószágok és dézmák praefectusának és a bányák praefectusának állatása a gubernator és tanácsal együtt légyen; ezután való tiszteket állítsa maga ő kegyelme ez hazafiaiból sine respectu religionis.

2. Az ő felsége diplomájának 4-ik punctumának tartása szerént praecaveálja ő kegyelme, hogy kamara commissioit és egyéb inusitatumokat se maga ő kegyelme, se mások bé ne hozzanak, se azokat ne acceptálja; sőt az afféle dolgokat, mint ez haza ártalmait, gubernátor urunkkal és az egész tanácsal együtt igyekezze megorvosolni.

3. Senkinek nemes atyánkfiai közül való birodalmokat, donatiójoknak és privilegiumuknak praejudiciumával ne turbálja, sem azoknak romlásával az fiscalitást ne nevelje; sőt az országnak arról irott articulusi szerént a vármegye tisztjeinek mind cirkálás alkalmatosságával, mind egyébb időkben eddig is szokott authoritássokat, úgy a jobbágy felkérés alkalmatosságával való modalitásokat, ne turbálja.

4. A dézmák és árendák exigáltatásában, az ő felsége diplomájában confirmált donatiók és articulosok szerént procedál ő kegyelme senkit azoknak praejudiciumára meg nem bánt, sem megbántani nem enged; sőt fiskalis tiszteket is az ország articulussi szerént állít és tészen.

5. Fiscalis helyeken való nemességet eddig bono modo birt és usuált dominiumokban törvénytelenül nem turbálja' hanem ha hol a fiscusnak oly jussát látitálni praetendálja' productiora nem más utra s nem is más forumra, hanem az articulus szerént erőlteti; az korcsomát is az afféle fiscalis helyekben az eddig való usus szerént usurpáltatja, és az ott lakosokat annak alkalmatosságával meg nem háborítja.

6. A harminczadok dolgában és ott való tiszteknek állitásában procedáljon az ország végzése szerént mindenekben, és per abusum ami alkalmatlanságok annak alkalmatosságával bécsusztanak, akár az vectigál nevelésében, akár az plajások állittásában, mindazokat ő kegyelme tollálja s ennek utánna a harminczadokon való tiszteknek usurpálni nem engedi, sem senkit is vecturákkal terhelni nem enged.

7. Ez haza idegeneit és incorporátusit a liber quaestusban semmi szin és praetextus alatt nem turbálja, sem utánna valóknak turbálni nem engedi és semminémű kereskedéseket, nevezetesen mézgyűjtést, marhaszedést, mások opressiójával fiscus számára nem foglalja és ez haza fiait annak alkalmatosságával nem turbálja.

8. Fiscus számára való gratuitus laborra, vecturákra és egyébb tereh viselésre senki jószágát nem erőlteti; úgy az universitástól és az székelységtől hasonló onust supportálni nem kiván, annál inkább arra nem erőlteti. A dézmák elszállitásának alkalmatosságával az ország articulusi szerént való dispositiókat tészen, rendeletlen onussal is ez iránt őket nem terheli, az hordóknak visszadását eddig való rendtartás szerént megparancsolja.

9. A sóaknás helyeken való lakosok privilegiumát, és eddig non corroborált szabadságát, nem turbálja; azokat is eddig nem usuált szolgálatra, gratuitus laborra, vecturára nem erőlteti; sőt az aknák és egyébb fiscalitások körül dolgozó s munkálódó mesterembereknek fizetését kiadatja s alatta valóinak elvenni nem engedi.

10. A só vágatás dolgát ami illeti, a régi jó rendtartás szerént való quantitásban vágassa, és annál nagyobban ne; hasonlóképen a sóval való kereskedésben és az só vecturázásban eddig observált jó modalitást kövesse ő kegyelme, és senkinek kárára való ujabb dispositiókat ne tégyen; kinek-kinek az aknákról eddig járni szokott sóbeli proventusit el nem fogja, hanem kinek-kinek collatiójának tenora szerént és az nemességnek háza szükségére való sót az articulus szerént, ide értetvén a szebeni két fő tiszt is, kiadja.

11. Az aknákon való só vásárlást senkinek ő kegyelme anticipálni meg ne engedje, hogy annak alkalmatosságával az szegénység kereseti el ne fogódjék, hanem kiki az aknákon kereskedésre is pénzen vehessen sót szabadoson.

Forma juramenti domini thesaurarii.

Én Hallerkői Haller János, az Istennek bölcs tanácsából, az felséges Leopoldus római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmességéből és a nemes ország három nemzetből álló státusinak választásából, az erdélyi minden fiscalis jószágok administrátorává és minden fiscalis jövedelmeknek kincstartójává rendeltetvén, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú, szent lélek, teljes szent háromság egy bizony örök Isten; engemet az én igaz hitem szerént ugy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy én felséges Leopoldus

római császár és felséges Jósef Német és Magyarországok királya, kegyelmes uraimhoz, teljes életemben tökéletes igaz és hív leszek; ez hazában a négy religión lévő státusoknak lelki s testi szabadságát az unió szerént hűségesen oltalmazom, hivatalom szerént penig a fiscalis jószágok administratióját s annak minden jövedelmét az előmben adatott és ő felségétől confirmálandó conditiók szerént procurálom. A felséges udvart, gubernator uram és a tanács hire s concensussa nélkül, nem informálom; különben is pedig tanácsadásomat, tanácskozásomat, itélettételemet és egyébb minden némű, édes hazám közönséges dolgaiban kivántató magam viselését s munkáimot, az ország törvényeihez, s az ő felsége méltóságos diplomája punctumihoz alkalmaztatom mindenekben, atyafiságot, adományt, gyülöltséget és szeretetet s egyéb mindenféle tekinteteket félre tévén. Ezekkel ellenkező dolgokban penig magamot semmi szinek és tekintetek alatt nem elegyitem. Melyre meg is az Isten engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Forma juramenti dominorum consiliariorum.

Én T. T. de T. Az Istennek bölcs tanácsából, felséges Leopoldus római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmességéből és ez nemes ország három nemzetből álló statusinak választásából az erdélyi méltóságos belső tanácsi rendben állítani méltóztatván: esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú és szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, engemet az én keresztyéni igaz hitem s vallásom szerént úgy segiljen s úgy adja lelkem üdvösségét: hogy teljes életemben a felséges Leopoldus római császár és felséges Jósef Német és Magyar országok királya, kegyelmes uraimhoz tökéletes igaz és hív leszek; hivatalom szerént penig ez hazában a négy recepta religión lévő státusoknak lelki és testi szabadságát az unió szerént hűségesen őrizem és oltalmazom, ennek felette tanácskozásimot, tanácsadásimot, itélettételemet, informátiómat és egyébb édes hazám dolgaiban kivántató magam viselését s munkáimat, édes hazám törvényihez és az ő felsége méltóságos diplomája punktumihoz alkalmaztatom mindenekben; atyafiságot, idegenséget, szeretetet, gyülölséget, félelmet és adományt és egyébb mindenféle tekinteteket félretévén. Egy szóval mindeneket az Istennek tetsző hazánk törvényével és római császár kegyelmes urunk ő felsége nékünk adott diplomájával egyező uton és módon folytatok és cselekeszem; azokkal ellenkező dolgoknak penig ellenek állani kötelességemnek tartom, el sem

mulasztom. Melyre meg is az Isten engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Articulus 1-mus.

Az pecsétek moderatiójáról.

Az expeditióknak az pecsétek iránt való folytatásáról végeztük közönségesen: Nagyságod méltóságos gubernatori hivatalja szerént ad diem 27-mum mensis Maii proxime affuturi metszessen négy pecsétet, melyek közül egyik a nagyságod kezénél, másik cancellárius uramnál, harmadik és negyedik penig két itélőmester atyánkfiai kezeknél légyenek; ilyen declaratióval: hogy az nagyságod és cancellárius uram kezénél lévő pecsétekkel ez országban az ország közönséges dolgai és nagyságod authoritássától függő collatiók pecsételtessenek. Az itélőmestereknél álló pecsétekkel penig a protonotárián folyni szokott iudiciumok expediáltassanak, indifferenter az ország közönséges törvényei szerént; pro interim penig az iudiciális expeditiók az protonotárián lévő az elmult thordai gyűlésben authentizált két pecsétek alatt foljanak, erejek is légyen az mint az említett thordai gyűlésben decernáltatott volt; azután penig úgymint a die 27-mam mensis Maii affuturi, azon pecsétek teljességgel suspendáltassanak, és senki azokkal se ne expediálhasson, se azokkal pecsételendő levelekkel semmi úton módon és helyeken ne élhessen, az effélékről irott articulusban specificált poena alatt. Az mi penig az országos közönséges expeditiókat nézi: azok az három nationális pecsétek alatt foljanak, az nagyságod méltóságos személye inauguráltatásakor irott articulusban inserált modalitás szerént, végeztük.

Articulus 2-dus.

Gubernator urunk ő nagysága mellett continuuskodó úri és fő-rendekről.

Nagyságod méltóságos személye mellett lenni kivántató tanácsi és főrend continuuskodásokról nékünk így tetszik: római császárunk és koronás királyunk ő felsége, az ő felsége kegyelmes diplomájának 10-dik és 11-dik punctumába a guberniumot kegyelmesen determinálta, melytől mi nem recedálhatunk, sőt tehetségünk szerént kész és alázatos hűséggel ahhoz ragaszkodunk. Azért hogy nagyságod az méltóságos intimum consilium tetszéséből hányan, kik, mikor és mennyi ideig continuuskodjanak ő nagyságok és ő kegyelmek közül nagyságod méltóságos személye mellett, az időnek mivoltához képest determinálja; melynek homagiumunkban

tött kötelességünk szerént is engedelmeskedni készek vagyunk. Mivel penig az fenn forgó állapotokra nézve nagyságod lakását egy bizonyos vagy csak maga lakó helyében nem continuálhatja, ennek felette az dolognak mivoltához képest az méltóságos tanács és főrendek közül, sőt vitézlő rendek is bizonyos számban lésznek nagyságod méltóságos személye mellett, szükségesnek itéltük, hogy az hol és mikor kivántatik, parancsolván nagyságod felőle, az közelebb lévő városok tisztei szállíttassanak elegendő élést azon szükségre; dispositiót tévén nagyságod felőle, hogy senkitől az élést szállító embereknek se személyekben semminémű javakban semmi bántódások és háborítások ne legyen, hanem az élést illendő áron eladván, szabadosan és bátorságoson szállithassák; ha kiknek penig valami bántódások leszen közülük, az patiens fél panaszát nagyságod az ott lévő méltóságos consiliummal orvosoltassa meg istenesen.

Articulus 3-tius.

Adó felvetése és vecturák modalitásáról.

Az közönséges adó felvetése mivel már közönséges tetszésből determináltatott az nagyságod conditiónak rendiben, most is abban perseverálnunk tetszett; instálván alázatoson nagyságodnak méltóztassék azon conclusumunk mellett bennünket megtartani, az mi az szükséges vecturákot illeti, azok iránt már tapasztalt károsittásunk orvoslása iránt nékünk igy tetszett: két ezer ötszáz és ötven kapuk lévén most ez hazában, állitsanak minden kapu számban lévő rendek 12 kapuról egy-egy szekeret két-két béresekkel és hat-hat ökrökkel az városok is úgymint Kolosvár városa curr. 1. Kézdi-Vásárhely cum Bereczk curr 1. Vizakna cum Abrugbánya curr. 1. Csik-Szereda cum Illyefalva et Sepsi-Szent-György curr. 1. állitván, in summa lésznek currus Nro 213, melyeket nagyságod az méltóságos consiliumával egyező tetszésből bizonyos statiókra rendelvén, reméljük, hogy ha jó dispositió lészen reájok az melléjek rendelendő inspectorok által, nagy könnyebbségére lészen szegénységinknek.

Articulus 4-us.

Creditorok és vitézlő rend contentatiója és egyébb expensákról, s az restantiák feligazitásáról.

Az mi az creditorok, vitézlő rend restantiái megfizetését, és egyébb közönséges szükségre kivántató expensákot illeti, az nagyságod propositiójának harmadik punktuma

szerént nékünk ugy tetszik: ab anno 1685 fennforgott contributiónak restantiáját szorgalmatosan czirkálja és szedesse fel hüségesen, sőt az még függőben lévő rátiókat is vonattassa examenre az mostani fő commissariatus, ante 15 admoneáltatván azokat, az kiket illeti számadás s finalis absolutió vételre sub poena articulari; és ha compareálnak vegyék végső igazittásban, ha nem compareálnak penig az olyanok részekről comperiálandó restantiát felérő jószágot, praemissa legitima certificatione et admonitione elfoglaltatván, ha az kiket illet, magokhoz cum depositione debiti nem veszik, tehát másoknak adják el és birják, míg vagy az haeresek és successorok, vagy más legitimus praetendensek kiválthatják; akkor penig sub poena calumniae akárkitől kiválthassák.

Articulus 5-tus.

Néhai boldog emlékezetű kegyelmes urunk res mobilisében kárt tett személyeknek prosequutiójának modalitásáról.

Az nagyságod méltóságos intimatióját, néhai boldog emlékezetü kegyelmes urunk res mobilisében kárt tött személyek prosequáltatásának modalitásáról közönséges tetszésből végeztük: hogy non obstante hac in parte ordinario iuris processu, urunk ő nagysága az kik által akarja, per inquisitionem szorgalmatoson czirkáltassa fel, kik voltak ab anno 1687 idvezült kegyelmes urunk ő nagysága szolgái és azok közül kiket comperiálhat, hogy az ő nagysága res mobilisében titkon vagy nyilván rendetlenül per se vel per alios részesültenek volna az ő nagysága praeiudiciumára és annak utánna cum competenti declaratione admoneáltassanak, azok, az akik effélébe comperiáltatnak az méltóságos tanács eleiben adhibeáltatván az két itélő mesterek is azon causáknak juridica discussiójában és determinatiojába, ad locum et terminum competentem, és azok is tartozzanak sub poena articulari compareálni, holott aztán procedálván utrinque, ha a dolog kivánja mindkét részről, egyszeri exmissió adassék, mely exmissió is ad praefigendum locum et terminum reportáltatván, diiudicáltassék s determináltassék az causa, et sine ulteriori dilatione executióban is vétetődjék, nullis plane remediis suffragare valentibus; ide értetvén azoknak maradéki is, ha kik ilyenek magok decedáltanak volna; sőt az kik különben is az fenn emlitett időtől fogva az ő nagyságok akár minémű javaiban illegitime részesülteknek lenni comperiáltatnak.

Articulus 6-tus.

Mostani fő commissariatus authoritásáról.

Mostani főcommissariatus authoritásáról az kolosvári közelebb elmult gyülésben irt articulust in vigore hagyjuk akármely rendbéli commissariusok iránt, ugy hogy a megirt főcommissariatus admoneáltassa az kiket illik ad terminum et locum competentem, és azok is tartozzanak compareálni, sub poena articulari, de akár compareáljon akár ne, revisis ipsorum difficultatibus sine respectu personarum et dilatione, és ha kévántatik ad terminum competentem egy exmissió adatván nékik, azután sine ulteriori dilatione determinálják és vétessék finalis executióban, omnibus posthabitis juridicis remediis. Az kik penig ab anno 1685 fenn forgott contributiók exactori voltanak, azok is magok és maradékjok securitására, az következendő gyülésnek alkalmatosságára, hiteles extractusokban az exactio folyását el hozni s beadni el ne mulassák, hogy azokból elucesáclandó difficultások is orvosoltathassanak megkivántató módon.

Articulus 7-mus.

Az romano catholicus atyafiakkal való contractusnak consummálásáról és az bécsi expeditióknak véghez viteléről.

Nem consummálódhatván az időnek szoros volta miatt az római catholicus atyafiakkal való contractus, teszett közönségesen hogy ad diem 17-um mensis affuturi Maii nagyságod Kolosvárra menvén, az méltóságos intimum consiliummal és más becsületes fő rendekkel (magok közűl is romano catholicus uraink s atyánkfiai becsületes atyjokfiait rendelvén azon contractusnak consummálására) az még függőben lévő dolgot determinálja és osztán az kivántató bécsi expeditiót is promoveálja; authorálván közönségesen egész országul három nemzetül azon dolgoknak véghez vitelére nagyságodat az intimum consiliummal és több becsületes atyánkfiaival együtt, vigore praesentis articuli.

Azok penig az oda delegált becsületes rendek penig ezek lésznek az méltóságos consilium, az táblai assessorok, az két itélő mesterek, az vármegyék és székek fő tisztjei indifferenter.

Ennek felette:

Haller István, Kemény Boldizsár, Bánffi Pál, Kendeffi Pál, Bartsai István, Horváth Ferencz, Horváth Miklós, idősb Thoroczkai Péter, Thoroczkai Mátyás, Mikola László,

Rédei István, idősb Vass György, ifj. Vass György, Kollátovith György atyánkfiai, authoráltatván, modo quo supra, az innen azon alkalmatosságra relegáltatott, vagy más occurálandó szükséges dolgok igazittatására is ő Nagyságok s ő kegyelmek.

Articulus 8-us.

Máramaros vármegyebeli vice-tisztek választása és czirkálások modalitásáról.

Máramaros vármegyebéli atyánkfiai azért tött instantiájokat méltó tekintetben vévén, végeztük közönségesen: az vicze-tisztek választása iránt eddig ő kegyelmek között forgott abususok tolláltassanak és ennekutánna a viczetisztek választása alkalmaztassék az idebe való nemes vármegyék azok iránt folyó articularis rendtartásokhoz, fenn maradván mindazon által a fő ispán illendő authoritássa és jövedelme.[1]) A szolgabirák törvénytelen exactiókat eltávoztassanak, sub amissione honoris et officii et poena articulari; az czirkálás penig esztendőben egyszer légyen csak.

Articulus 9-nus.

Idvezült urunk idejében megreversalisosodott és kezesség alá vettetett úri fő és egyébb szabadsággal élő rendek felszabadittása.

Az időnek mostohasága és rendetlenségi miatt felesen vettettek volt szegény idvezült urunk idejében kezesség alá, és sokak nemcsak az ő nagysága, hanem némely privatus embereknek személyéhez, helytelen és erőszakos reversalisokkal köteleztettek és violentus contractusokkal megkárositttattak volt. Végeztük azért, hogy mindazon becsületes uri, fő, nemes és szabad rendek az olyan erőszakos reversalisok és kezességek alól felszabaduljanak és mind kezes levelek, mind reversálisok vissza adattassanak, nemcsak a fejedelmi, hanem egyébb privatus kezekből is, ide nem értetvén magok jó akaratjok szerént számadó szolgaságra kötelezők reversálisa. A violentus contractusok penig, comperta tamen veritate, cassáltassanak.

[1]) A következő rész az országos levéltári eredetiben igy van: az circállásban nem régen szokásban vett nagy excessusokat penig az viczeispán és szolgabirák eltávoztassák sub amissione honoris et officii et poena articulari.

Conclusio.

Nos itaque humili postulatione dominorum trium nationum regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum universorum, praemissa faventer admissa et exaudita, praescriptos articulos, omniaque et singula in iisdem contenta, quoad omnes eorum clausulas et puncta, (ratos, gratos et accepta habentes, ratificamus, approbamus et confirmamus,)[1] eosdemque tam nos ipsi observabimus, quam per alios quospiam authoritate functionis nostrae observari faciemus. Datum in civitate saxonicali Cibiniensi die 24-a mensis Aprilis ultima videlicet die generalis dictorum dominorum statuum diaetae anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

Alexius Bethlen praesidens, mp. (P. H.)
Magister Joannes Sárossi protonotarius, mp. (P. H.)
Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P.H.)

Az aláírások Szásznál hiányzanak.

(Szász: Sylloge tractatum-jából átvéve és összevetve az orsz. levéltári eredetivel.)

b)

1692. ápr. 14.

A kolozsváriak protestátiója.

Nos consilium status regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum damus pro memoria per praesentes, quod nobiles Joannes Dálnaki iuratus assessor civitatis Kolosvar et Andreas Szentkereszti iuratus notarius eiusdem civitatis Kolosvar tanquam ad moderna regni comitia ex parte dictae civitatis ablegati, tam in suis ipsorum propriis, quam et caeterorum universorum incolarum nobilium iam dictae civitatis Kolosvar nominibus et in personis nostram personaliter venientes in praesentiam, per modum solennis protestationis, contradictionis et inhibitionis vivae vocis suae oraculo significantes exhibuerunt et praesentarunt nobis in symplici papyro Hungarici idiomati tenoris protestationem in se continentem super eo: Mivel az mint nemes Kolosvár városának lakosi látják már nehány esztendőktől fogván városokban házakat szerzett külső nemesi rendek nem viselvén előttök ezen városban levő minden házaknak

[1] A levéltári eredetiben igy: usque ad benignam sacrae caesareae regiaeque maiestatis d. d. nostri clementissimi ratificationem approbamus et confirmamus.

egyenlő szabadságoknak voltát, hanem mostan ő kegyelmek, kitől mint lehet, maga házát szállóktól és egyéb azon városon levő közönséges terehviselésektől immunitálják, az nemes városnak és más városi nemesség házainak nagy praejudiciumával és ugyan az városi szegény községnek nagy megszorulásával, kik közül az mint látszik tekintetes nemzetes üdősbik Vas György uram ő kegyelme is kapujára kolosvári piaczsoron levő házának sas salvagvardialis jelt veretett fel, sőt az mellett az mű kegyelmes urunktól ő felségétől némű-nemű exemtiót is szerzett, mely is mivel az nemes város privilegiumjának praejudicál, azért ezen salvagvardia és exemtio ellen solemniter protestálunk, contradicálunk, hogy tacendo valamit, ne láttassunk azt megengedni, ne legyen serum vagy az erdélyi méltóságos magistratusunkat, vagy az nemes országot, sőt ha az szükség ugy hozza, az mű kegyelmes urunkat ő felségét is, mind említett Vas György, mind penig mások olyak ellen alázatosan megtalálni és megorvosolni. Melyről per modum solennis contradictionis iterum atque iterum protestálunk. Super qua quidem protestatione memoratorum Joannis Dálnoki et Andreae Szent Kereszti modo praedeclarato solemniter facta, nos quoque literas nostras sub sigillo iudiciali et autentico iuratorum eorundem uberiorem futuram ad cautelam necessarias extradandas duximus et concedendas harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate Cibiniensi die decima quarta mensis Aprilis anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

Coram me magistro Joanne Sárossi
regni protonotario mp. (P H.)

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, fasc. II. nro 282.)

c)

1692. április végén.

A katholikus status protestátiója.

Protestatio status Catholici.

Nos infrascripti in unitate sanctae ac Romano-catholicae fidei congregati damus in memoriam et notitiam, quorum interest omnium, quod nos anno 1692. ad diem 15 Martii Cibinio ad generalem regni diaetam ab inclito statuum consilio citati, ad componenda certa regni negotia, maxime vero ad promulgationem diplomatis a sacratissima maiestate caesarea allati comparuerimus, licet non eo numero,

quo debebamus propter dispersos fratres nostros in obsequiis militiae sacratissimae maiestatis caesareae et quibus nonnulli regalibus alias vocati, hac occasione neglecti, alii vero vix comparuere, mox remissi sunt, quacunque tandem de causa. Siquidem autem primum et ante omnia negotium Dei et religionis tractandum erat, de quo in diplomate quoque prima facta fuerat mentio ex occasione diplomatis recenter allati iuxta tenorem eiusdem quaestiones circa religionem iam in priori diplomate 1690 motas concludere et compone (sic!) volentes omnem conatum adhibuimus.

Quia vero compositio haec fieri non poterat, nec debebat, nisi ventilatis 1. et 2. punctis in diplomate contentis, in illis enim tota adversae partis contentatio, nostrae vero libertatis spiritualis ruina continebatur, ideo potissimum illa ruminanda statuimus, ut vel totaliter praeiuditiosa illa adversariorum postulata iustis postulatis nostris invalidaremus, vel certe si possibile esset, mitigaremus. Quandoquidem autem adversarii nostri, quibuscum agebatur negotium nostrum nihil remittere, nihil restituere, nihil sine novo praejudicio omnium olim et nunc propositarum praetensionum praestare voluissent: accepto desuper a celsissimo ac reverendissimo principe domino Georgio Szécsényi archiepiscopo Strigoniensi, primate Ungariae et capite nostro mandato, ne quid in minimo in praeiudicium ecclesiae Romano-catholicae concederemus, commutaremus, imo etsi neutiquam ab ullo accepissemus eiusmodi incitamentum, innato nostro zelo in Deum et ecclesiam sanctissimam matrem nostram ita firmi stetimus, ut nihil de iuribus ecclesiae nostrae concederemus. Ne tamen et in hoc amicitiae fraternae mutuaeque inter status concordiae aliquid desideraretur, omnia postulata nostra ita mitigavimus, ut nihil esset, quod ad amicabilem compositionem non ordinaretur. Verum neque sic quidquam obtinuimus, sed in primo diplomate obtentis privilegiis inhaerentes adversarii, nos e contra (citra invalidationem diplomatis) appendici recenter diplomati affixe adhaerentes ad amicabilem compositionem, nequaquam pervenire potuimus.

Nos itaque insistentes pientissimorum parentum nostrorum vestigiis, qui in simili causa acceptorum scilicet bonorum, expulsionis patrum ecclesiasticarumque personarum solemniter protestati sunt anno 1607 Claudiopoli in generali diaeta coram serenissimo principe Sigismundo Rákóczi, tamquam inauditae ante hac sententiae ablatisque iuribus ecclesiasticis subscribere haud valentes, nomine suo successorumque omnium (quos nos agnoscimus) contradixerunt,

nos pariter veri successores maiorum nostrorum et sanctae matris ecclesiae indigni filii acceptioni, possessionique bonorum omnium iuriumque ecclesiasticorum quandoquidem ea, sine iure nec citati, nec ullius sceleris convicti, neque auditi (uti loquuntur authenticae principis Rákóczi litterae) iis privati sint, sed sola pluralitate votorum ab adversariis superati catholici nequaquam subscribere potuerunt: pariter nos postulatis in diplomate primis punctis contentis, utpote in Transylvania nunquam hactenus auditis, imo anathemate fulminatis in constitutionibus regni subscribere haud potuimus. Quin imo omni abalienationi quocunque tandem modo facta fuisset, vel in futurum timeri posset, contradicimus nomine nostro et omnium fratrum nostrorum absentium: contractui item, seu conventioni, limitationi iurium ecclesiasticorum vel non admissioni ordinum quorumcunque, si quo modo consensisse videremur, nunc pro semper et in perpetuum contradicimus, irritamus, annullamus, solemniter protestantes de iure nostro nihil remisisse, nec remittere velle unquam prouti vigore harum contradicimus et protestamur ad futuram omnium successorum nostrorum cautelam et ad ostendendam obligationem nostram et amorem in Deum, Dei ecclesiam, matrem nostram, ad ius ecclesiasticum tuendum ordinesque ingredi volentes observantiam. In quorum omnium fidem has manu nostra subscriptas sigillisque munitas dabamus. Cibinii, Transylvanorum in comitiis regni generalibus anno 1692.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

d)

1692. ápr. 23.

Kiegyezés a szászokkal.

Accorda inter Saxonicam et alias duas nationes, super tollendis Saxonum gravaminibus inita.

Nos Georgius Banffi de Losoncz stb. (lásd Szász Sylloge tractatuum 231—237. ll.)

Actum Cibinii in generali diaeta nostra die 23-a Apr. a. 1692.

Georgius Bánffi gubernator, m. p.
Nicolaus de Bethlen cancellarius, m. p.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

VII.

1692. ápr. 19.

Az erdélyi kath. status folyamodása a császárhoz sérelmeik orvoslása ügyében.

Litterae ad sacratissimam caesaream regiamque maiestatem.

Augustissime imperator. Domine, domine clementissime!

Quantum gravati fuerimus certis quibusdam punctis diplomatis 1690 a sacratissima Maiestate vestra per generosum dominum Nicolaum Bethlen allatis, paterna erga Deum et religionem catholicam in Transylvania afflictam sacratissimae Maiestatis vestrae sollicitudo, in secundo 1692 anni diplomate clementissime declaravit. Intentionis enim nostrae nunquam fuit hanc quaestionem movendi in eruptione Tekeliana in Transylvaniam, sed neque modo ullam omnino quaestionem movissemus, utpote in ambiguo belli exitu constituti, neve sacratissimam Maiestatem vestram molestaremus, nosque in maius periculum perdendae, talis qualis libertatis nostrae coniiceremus; verum quia sacratissima Maiestas vestra, stante, hoc ambiguo rerum statu, compassione nostri mota, lenire nostram afflictionem paterne clementissimeque conata sit, nos quoque opem nostram et cooperationem in tam sancto opere subtrahere non potuimus, ne fors coram Deo ac universa Dei ecclesia criminis argueremur, quod in tam prompta sacratissimae Maiestatis vestrae resolutione sopuerimus, ad tenorem ergo diplomatis recens clementissime dati, in quo amicabilis conventio inter nostros adversarios proponebatur, id conati sumus cum omni humanitate sine omni strepitu, motu vel violentia et quod maximum est, ne mentione facta iuris nostri bonorum omnium, iniuria temporum, bellorumque ab ecclesia Dei abalienatorum, sed mera petitione et insinuatione uti ipsissima postulata, quae nuper suae Maiestati vestrae humillime porrexeramus, tribus aliis in regno Transylvaniae religionibus proposuimus.

Verum quia adversarii postulatis nostris invalidationem diplomatis, eversionemque omnium caeterarum trium religionum, utpote Calvinianae, Lutheranae et Arianae, sibi persuadebant, ob quam causam conventionem amicabilem nullatenus futuram ominabantur, ob eandem causam, ob quam adversarii difficillimi fuere in conventione, hac ipsa causa et nos moti in conventionem descendere non potuimus. Diplomatis invalidatio, quae praetendebatur intra nos, si

postulatis nostris consentirent, frustra obiiciebatur, quandoquidem enim sacratissima Maiestas vestra postulata nostra iusta esse declaravit clementissime ac propterea providentissime cogitaverit, aliud remedium non dabatur, quam id proponere ex parte nostra, in qua parte sumus laesi, quod clarissime docent postulata nostra, quibus remedium praecipuorum malorum nostrorum praestolabamur. Securi itaque de clementissima sacratissimae Maiestatis vestrae resolutione, ut in quibus nos gravatos sentiremus, proponerimus, nihil contra valorem diplomatis egisse nos, quilibet rationabiliter argumentando deprehendet. Ex adverso si repositis ad postulata nostra adversariorum postulatis coniiciamus oculos evidentissime deprehendemus: postulata adversariorum impossibilia fuisse et praejudiciosa Deo, ecclesiae catholicae unionique, ad quam omnes principes Transylvaniae ac regnicolae iurare solent. Ad postulatum enim nostrum de episcopo et hoc ad libertatis aequilibrium, ab omnibus aliis religionibus receptum reposuerunt: permissuros se episcopum, sed qui episcopali dignitate non polleat, neque titulo gaudeat, quod neque nos, neque illi facere poterant, ut episcopum ea dignitate privent, quam summi pontifices dederunt, sanctissimi reges Ungariae confirmarunt. An non et illud impossibilitatem involvit, ut academiae adversariorum iisdem privilegiis, iuribus, dignitate gaudeant, qua gaudebant academiae catholicorum, illud impossibilitatem aliquam comprehendit, ut libertas sit aequalis adversariorum ac nostra et tamen nihil de nostris, sine iure, sine legitima citatione (uti loquuntur authenticae principum Transylvanorum literae) acceptis olim, restituatur, quod tamen intendere volunt in omnibus fere suis punctis adversarii, quomodo itaque stabit aequalitas libertatis, si unusquisque non omnia, sed neque aliqua ex suis rehabere possit.

Praeiudiciosa etiam ecclesiae catholicae adversarios postulasse, nemo est, qui ambigat; quid enim magis praeiudiciosum esse poterat, quam centenis aliquot millibus, quae possidebat ecclesia catholica olim, velle assignare 2000, quibus perceptis, perpetuo omnibus ecclesiae bonis obrenunciaremus? Assignabatur Monostorinum cum abbatia, ita tamen, ut p. p. Claudiopolitani, imo tota ecclesia catholica Transylvana abdicet ius omne, in omnia ecclesiae bona et in perpetuum; quid praeiudiciosius et magis invalidationi diplomatis favens, quam recursum ad suam sacratissimam Maiestatem vestram velle impedire; appendicem nobis favorabilem tollere, quod tamen illi plurimum reservasti. An non praeiudiciosum et illud ternario numero catholicorum consiliario-

rum electionem circumscribere velle, cuius limitationis, num quid prioribus temporibus fuit mentio facta. Nihilominus ne etiam in tam impossibilibus, et praeiudiciosis ecclesiae catholicae adversariorum postulatis ullum erit actum lapidem relinqueremus, ut magis eo magis proclivitatem nostram ad amicabilem compositionem declaramus: omnia nostra postulata ita mitigavimus (salva semper ulteriori ratificatione sacratissimae Maiestatis vestrae et cleri in Hungaria) ut considerata limitatione episcopi et ordinum volentium ingredi nihil sit, quo nos iuste refractarios declaret. Quid etiam minus poteramus petere, quam ex centenis in Transylvania templis unicum Claudiopoli ex quinque a nostris quondam erectis. Quod neque sic postulassemus, si omni templo Claudiopoli non careremus. Itaque non obtenta favorabili resolutione super nostra postulata, neque succedente amicabili conventione, ultimam tandem diplomatis clausulam observare voluimus, ut scilicet negotium religionis catholicae ad remedium ulteriori impetrandam ad sacratissimam Maiestatem vestram, veluti regem Apostolicum et dominum nostrum clementissimum humillime relegaremus, nihilunquam nos futuros in praeiudicium Dei, ecclesiae catholicae, cleri Ungariae ordinumque omnium quicunque praetensionem habeat habituraque sint in futurum.

Certissimi iterum de sacratissimae Maiestatis vestrae pietate et zelo, quo in religionem catholicam pientissime perpendet, quod hac occasione, quacunque tandem vel ex parte nostra, vel ex parte adversariorum neglectum sit, id vitricibus sacratissimae Maiestati vestrae aquilis propediem obtenturos. Quod ut Deus immortalis clementissime praestet pro incolumitates et felicitate sacratissimae Majestati vestrae nos Deum exorabimus aeternum mansuri

sacratissimae Maiestati vestrae domini
nostri clementissimi servi humillimi sta-
tus catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

VIII.

1692. május 4.

Siserus Ferecz levele a kolosmonostori plébánushoz.

Reverendissime et clarissime domine.

Volo supponere meas recte accipi et ultimas quidem scripsi ante triduum, accipi vero vicissim ultimo, quas domi-

natio vestra dedit ad me 19 et 21 scriptas, de iis vero quarum meminit missarum in una ligatura ad cardinalem et me, nihil hactenus vidi. In ultimis acclusa etiam fuerat potestationis formula.

Initam interea esse conventionem intellexi ex epistola a generali Veterani ad quendam jesuitam data; gaudeamne de hoc, an doleam, ambigo, maximo cum ipse addat: non esse nunc nimium urgendos in puncto religionis haereticos et dominatio vestra in suis scribat, admittendos episcopum et jesuitas, sed cum talibus conditionibus, quas totus orbis explodet. Quid remedii? quod enim catholici in suis gravaminibus se remittant ad suae maiestatis ratificationem non satis est, quid enim sua maiestas aliud potest, quam habere id ratum, quod constituit etiam ipsa pars, quae querebatur se laesam, et in cuius unius gratiam clausula illa in puncto diplomatis testio (sic: tertio) fuit apposita.

Rogo dominatio vestra reverendissima, cum primum poterit, nobis submittat exemplar comicationis (sic! e helyett conventionis.) prout in comitiis conscripta est, et ad aulam huc missa. Nam eiusmodi hic ita reconduntur, ut haberi non possint. Speculabimus his visis, quid pro bono rei catholicae fieri possit. Quid si catholici communi consensu et nomine submitterent huc, memoriale quodpiam seu libellum supplicem porrigendum suae maiestatis per confessarium, in quo exponerent, quam inviti in conventionem hanc consenserint, ob majora scilicet mala praecavenda rogarentque, ut sua maiestas nolit habere rata, quae contra prima aequissima et modestissima catholicorum sex postulata inibi reperiuntur. Vel si hoc fieri nequeat, ipsa sua reverendissima dominatio vestra haec cum rationibus exponeret in privata epistola ad reverendissimum patrem confessarium caesaris rogaretque, ut is pro zelo suo divinae gloriae ac religionis, catholicae suam maiestatem informet ac efficaciter pro remedio peroret, non feriabor et ego interea, ut non praecipitet negotium. Comendo me demississime. Vienae 4 Maii 1692.

Reverendissimae dominationi
vestrae servus humillimus
Fr. Siserus.[1])

P. S. Post has scriptas accipio ab eminentissimo eas, quas reverentia vestra dedit 19. Aprilis et quae iis fuerant adiuncta ad suam maiestatem. Omnia ex-

[1]) Bécsi jezsuita szül. 1630 jun. 12. meghalt 1718 márczius 4. Volt rector s a jezsuita collegium igazgatója.

pediam diligenter, praevenit in iis cogitationes meas superius explicatas. Locutus sum heri cum cardinali et cum dolore ex eo intellexi, quod neque episcopum, neque jesuitas velint haeretici admittere. Et ita haberim in ultima quaestione.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

IX.

1692. május 11.

Levelezés a katholikusok sérelmei ügyében.

a)

Kollonics bibornok levele.

Admodum reverende pater in Christo observande.

Placebit mihi opportuna occasione significare, quot sint Szik. (Siculi) religiosi p. p. Franciscani? simul et statum rei catholicae in Transylvania describere? quid ibi praestetur boni, ampliusque fieri possit? quae omnia notae prudentiae committo et maneo admodum reverendae paternitatis vestrae

Viennae, 11 Maii. 1692.

servus et parens
Leopoldus cardinalis a Kollonicz.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

1692. május 11.

b)

Siserus levele.

Reverendissime domine.

Hesterno vespere accepi datas 28 Aprilis et simul adiunctam conventionem seu proiectum cum notis opportunissime haec venere; ita enim in arcanis hic fuere hactenus, ut neque ipse confessarius caesaris habere potuerit et ea de facto non habent. In his, quas heri ab illo Laxenburgo accepi, sic scribit: ex hesterna reverendissimi vestri epistola video negotium Transylvaniae plane tale, quale mihi imperator descripsit, nempe esse involutum et perturbatum. Conventionem factam dicunt ministrorum aliqui, epistola vero statuum affirmat in pacto religionis non potuisse convenire. Si catholici contraxere cum acatholicis ne pertinaces viderentur, quod quam addant, et se ad caesaris confir-

mationem remittant, nihil ineptius magisque negotio religionis nocium fieri poterat. Aula non nisi in casu non initae conventionis se interpositurum promisit, quid nunc agat, si iam contraxere? Si absque tali contractu ad caesarem provocassent catholici, campus aulae ex ipsarum partium consensu amplissimus fuisset factus de religione pro libitu statuendi.

Verum ex lectis dominationis vestrae epistolis, ipso proiecto et ad scriptis illi notis non obscure habetur, contractum non esse initum et non convenisse partes in omnibus et saltem circa jesuitas admittendos, ut patet ex §. 2 in fine manifeste praestitere in opposita sententia, negantibus eorum admissionem acatholicis; catholicis vero eam desiderantibus. Rogo itaque per quid quid possum dominatio vestra eximat metum, quo hactenus urgebantur ad conventionem faciendam catholici. Non est adeoque, quod metuant augustissimi offensam, dum agunt id, quod illis conceditur in clausula diplomatis caesarei nuper emanati, considerent verba et notent mysteria, neque hac scribo ex mente solum mea, sed et eius, qui caesari est a latere et in pretio.

Commendo me calamo festinante

Viennae, 11. Maii 1692.

Reverendissimae et dominationis
vestrae servus humillimus.
Fr. S(iserus.)

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

X.

1692. május 28.

Veterany levele a kath. statushoz.

Illustrissimi spectabiles, magnifici ac egregii, nobiles ac generosi domini mihi colendissimi.

Expeditas dominationum vestrarum sine dato literas cum acclusis unitariorum caeterarumque religionum postulatis 27 expirantis, ac annexa dominorum catholicorum replica gratanter accepi. Ex quibus videre fuit praelibatas solummodo religiones svaviloquio suo hinc discessum maturaturae, controversiarum exortarum finem Claudiopoli faciendum promittentis et quid in pectoribus reconditum fuit habuere (sic), nunc depromunt. Quare audire haec aula prout ingratum, quod aliud pro suggesto, aliud re assumpserint, ita minus

conveniens diplomate non stare et illud e re et qualiter sentiendum de illo sit, interpretantes praescribere normam quoque absonum. Dominorum Romano-catholicorum replicam approbo et imposterum de materia hac nihil amplius movendum erit, siquidem supremo favente numine, meliora ab aula exspectenda erunt et huic controversiae convenienter mederi clementissime intendet. Quibus valere cupio, maneoque

illustrissimarum, spectabilium, magnificarum, egregiarum nobilium generosarum dominationum vestrarum

Cibinii, 28. Maii 1692.

servus
Fridericus comes Veterany.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XI.

1692. május 28.

Az esztergomi érsek levele a kolozsvári kath. plébánushoz.

Admodum reverendo domino n. n. almae ecclesiae Claudiopolitanae parocho Romano catholico. In Transylvania.

Pastoralis nostra vigilantia et sollicitudo ad ecclesias quoque Transylvaniae, utpote metropolitano nostro primatiali ac legati nati muneri legitime et ab antiquo subiectas se se extendens, occasione famae cuiusdam de periculo ibidem violandorum iurium et bonorum ecclesiasticorum vehementer nos urget, ut te velut e primariis ibidem degentibus ecclesiasticis paterne admoneamus et cohortemur, quatenus omnimodam curam adhibeas, ne sive Claudiopoli, sive alibi uspiam in praeiudicium iurium et beneficiorum ecclesiasticorum in publicis regni comitiis aut quacunque alia conferenda quidpiam concludatur et admittatur. Quin imo in id unice una cum aliis ecclesiasticis personis ac dominis catholicis isthic degentibus incumbas, ut quae temporum ac bellorum iniuria contra mentem piorum fidelium abalienata sunt, eadem rursus bonis modis ac viis debitis in integrum restituantur. Inhibemus proinde quam severissime, ne absque nostro praescitu et approbatione vel unum palmum terrae per commutationem, transactionem aut alia quavis ratione ullatenus cedas. Nos vero post hac de omnibus ac singulis isthic actis aut imposterum agendis diligenter ac frequenter informare non negligas, ut tanto melius muneri nostro pa-

storali satisfacere valeamus. In reliquo eandem diu bene valere desidero. Datum Posonii die 28. Maii anno 1692.

Vestrae reverendissimae parens in Christo
Georgius Szecseni
archiepiscopus Strigoniensis.

(Egykorú másolata az egyet könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XII.

1692. május 30.

Veterany levele a kath. statushoz.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici ac generosi domini mihi observandissimi.

Haud dudum audiveram inclytas tres religiones contra dominos catholicos duras movisse difficilesque conditiones, id quod fateor, hac de causa multum aegre tuli, quoniam suspicabar eas ab hoc, quod ab Cibiniensibus comitiis ad Claudiopolitanam congregationem delatum erat, descisci velle. Ast modo non sine gravi displicentia percipio e communicata mihi illustritatum magnificarum et generositatum vestrarum, utpote dominorum catholicorum replicatione non illas, sed ipsasmet praetitulatas dominationes vestras novas proferre et tantas difficultatum causas, ut praefatae tres religiones condescendere ideo nolint, quod his, quae Cibinii postulatorum in suspenso mansere, nunc licet illae totum concedant, non acquiescant; si itaque negotium isthoc religionis, ut hic nuper relictum erat, componatur, bene est, sin minus et ipsi domini catholici tractata retractent novitatesque superaddant, ut ab Augusta aula desuper resolvi ac percipi debeat, sibimet ipsis imputent, quando transcribenda mea illuc informatione caesaream disgratiam deficiente parolla incurrent; qui de reliquo, nil nisi bonam et sine lucro, aut interesse privato versantem, pacificationem, complanationem exoptans easdem divinae tutelae commendo et maneo

illustritatum magnificarum et generositatum vestrarum
Cibinii, 30. Maii, 1692.

comes Fridericus Veterany.

Finiatur hoc negotium religionis uno vel altero modo, quoniam tempus instat bellum promovendi et non incassam disputandi.

(Egykorú, másolata az egyet. könyvt Hevenesi gyűjt LXXIV.)

XIII.

1692 jún. 19.

Dunod levele a kolozsvári plébánushoz, Vizkeleti Zsigmondhoz.

Admodum reverende in Christo pater.

Ex ventilatis in vestro congressu Claudiopolitano mihi benigne ac reverendissimo patri praeposito communicatis luctanter intellexi, zelum constantiam et prudentiam vestrae reverendissimae paternitatis pro defensione rei catholicae et exultabundo legi conclusionem a quo rogo nolite discedere, quantumcumque rogati, quia sic et vestra et caesaris gravamina reparabuntur, aliter tamen irreparabilia; curiose tamen intelligerem, quid circa politica concluserint acatholici et an missuri sint novam legationem pro reformatione diplomatis et quid fecerint circa restitutionem famae et bonorum domini Csáki de quo nulla prorsus nova habeo a meo reditu ex Hungaria. Unde dignetur de praedictis aliquam mihi dare notitiam et nunc credere

vestrae reverendae paternitatis humillimum
et devotissimum famulum
Antidium Dunod presbyterum.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XIV.

1692 jún. 19.

Siserus levele a kolozsvári plébánushoz,

Admodum reverende domine ac patrone.

Reverentia vestra dominos catholicos ad constantiam hortetur, ut suaviter ac fortiter Dei causam tueri pergant, nec se ultra limites diplomatis ullis minis propelli sinant, verum qua svavitate a reliquis acatholicis extorquere non poterunt, ad maiestatem suam decidenda remittant, ut in diplomate consulto provisum fuit, cum haec discussio ac decisio, nihil reliqua regni negotia morari debeant, aut pacem concordiamve turbare, licet in suspenso maneat controversia religionis atque pristinis moribus vivatur. Certe nihil magis rationi consonum, quam ut principis imperantis avita religio eiusdem privilegiis, quibus aliae religiones utantur.

Viennae, 19. Junii, 1692.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XV.

1692 jún. 25.

Dunod levele a kolozsvári plébánushoz.

Reverende in Christo pater.

Continuet quaeso suam fortitudinem et prudentiam in praesentibus comitiis, vestra reverenda paternitas, cum suis sociis et ne quidquam acceptate ab haereticis oblatum, quantumcunque favorabile, ne quidquam illis ulterius petite, sed totum ad iudicium Caesaris remittite, si religionis et caesaris honorem et utilitatem desideratis et etiamsi vobis concederetur vestras sex conditiones positas, nolite concedere, eo magis quo 2-da et 6-ta non sunt in vestra potestate, sed summi pontificis: non enim potestis valide nec licite partem templorum et partem bonorum ecclesiae .... relinquere, sed estis obligati omnia semper petere, quod erit vobis excusatio legitima pro vitanda conventione et caesari remittenda totali dispositione, a quo omnia prospera vobis debetis certo promittere; has raptim, quibus me commendo precibus vestrae paternitatis, quam Deus pro sua causa confodit et maneo.

Viennae, 25. Junii, 1692.

vestrae admodum reverendae paternitatis humillimus et devotissimus famulus Antidius Dunod presbyterus.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XVI.

1692. jún. 26.

Siserus levele a kolozsvári plébánushoz.

Reverendissime ac doctissime domine!

Ut video, pergunt haeretici piscari in turbido, metuunt enim ne quando sub stabili protectione augustissimi erit in Transylvania, obtineant eorum nihil, quae iam pro semper extorquere nituntur. Impressioni illi postremae per epistolam minatoriam a generali aptissimo plane responso occursum est et in eo sine dubio persistendum, quod cum causa catholicorum delata iam sit ad augustissimum prout eam deferre concedebatur in clausula diplomati adiecta, non sit iis integrum cum opposita parte tractare, sed conveniat inde decisionem praestolari; accedit quod in hoc

religionis et bonorum ecclesiasticorum negotio concludere non sit penes statum catholicum, prout intra fines Transylvaniae nunc reperitur, siquidem haec ad potestatem ecclesiasticam altiorem referri debent, quid quid sit de haereticis, qui supremum caput nolunt recognoscere.

Ne quid irae hic cieant epistolae huc datae, de quibus superius solicite adlaboramus, videturque abunde ad omnem nubem dispellendam, exhibere responsum ad eas a catholicis sapienter datum. De addendo legato catholico iis, qui nomine haereticorum mittendi huc sunt, non habeo, quod scribam, quia sine dubio interea non solum conclusum fuerit, sed et in itinere sunt; omni enim modo in hoc puncto properatur ab haereticis, ne elabatur occasio. Caeterum non oberit si et catholicus venerit, imo multum proderit, si sit vir cordatus et cum quo fidenter agere poterimus. Unde cupio a dominatione vestra circa hoc doceri, quid hominis sit, qui venturus est?

Comendo me dominationis vestrae favori sancto.

Viennae, 26. Junii 1692.

Reverendissimae dominationis vestrae
servus addictissimus
Fr. Siserus.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XVII.

A kath. status levelezése sérelmei orvoslása ügyében.

a)

1692. júl. 10.

Felterjesztés a császárhoz.

Ad augustissimum imperatorem.

Augustissime imperator. Domine, domine nobis clementissime.

Ad clementissimam augustissimae Maiestatis vestrae intimationem amicabili conventioni circa contraversa religionis catholicae gravamina omni possibili modo studuimus: verum quia eiusmodi conditiones postulatis nostris additae sunt ab alia parte, quae suae maiestati praeiudiciosae nobisque maiori oppressioni, quam fuerimus sub principibus acatholicis, deserviebant, consentire haud potuimus. Quare totam causam nostram ad pedes maiestatis sacratissimae prostrati proiicimus, nihil ultra iustitiae leges, nihil praeter omnium aliarum receptarum, imo et non receptarum

religionum tenorem et morem desiderantes. In hunc finem pro certiori relatione misimus ad sacratissimam Maiestatem vestram (Gregorium Baranyai), causarum auditorem celebrem, catholicum fratrem nostrum, certissimi de pietate sacratissimae Maiestatis vestrae, veluti regis Apostolici in religionem Apostolicam, quam uti nomine sanctissime praeseferre compertum habemus, ita et re sub alis s. Maiestatis vestrae experiemur, divinam majestatem pro incolumitate et victoriis sacratissimae Maiestatis vestrae exoraturi

sacratissimae Maiestatis vestrae domini
domini nostri clementissimi

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

servi et subditi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt., LXXIV.)

b)

1692. júl. 10.

Kollonics bibornokhoz.

Ad eminentissimum dominum cardinalem a Kollonics.

Eminentissime ac illustrissime domine patrone nobis colendissime.

Juxta instructionem eminentiae vestrae oretenus datam illustrissimo Ladislao Gyulaffi in decursu totius negotii religionis perreximus, ne scilicet contractum faceremus perpetuum, abrenunciando iuribus ecclesiasticis. Quia vero nec palmum terrae volebant dare adversarii de nostris, sine novis impossibilibusque conditionibus et contractu in perpetuo duraturo, consentire haud potuimus; proinde post diuturnas contentiones totus conatus noster irritus factus est. Quandoquidem autem cautum erat diplomate, ut non succedente amicabili conventione, causam nostram ad sacratissimam maiestatem caesaream relegaremus, misimus causarum procuratorem catholicum (Gregorium Baranyai), fratrem nostrum, cui tamquam fidelissimo in hoc negotio actori fidem adhibere non dedignetur eminentissima ac illustrissima dominatio vestra et ubi occasio se obtulerit, prouti in initio tractatus huius zelum eminentissimae ac illustrissimae dominationis vestrae experti sumus, ita et finem per eminentissimam ac illustrissimam dominationem vestram felicissimum videamus.

Deus incolumem servet eminentissimam ac illustrissimam dominationem vestram ecclesiae catholicae.

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

Eminentissimae ac illustrissimae dominationis vestrae servi humillimi clerus et status secularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

c)

1602. júl. 10.

A császár gyóntatójához.

Ad r. p. confessarium suae maiestatis.

Reverendissime in Christo pater, pater nobis colendissime.

Religiosissimam reverendissimam dominationem vestram in negotio religionis urgere velle ad assistentiam pro religione catholica in Transylvania pene oppressa supervacaneam duxissemus cum totum id quod fecimus, ex sapientissimo reverendissimae dominationis vestrae consilio, per tertias personas accepto attribuere debeamus: nihilominus, quia rursus novis postulatis sacratissimae maiestatis caesareae aures molestare volunt adversarii nostri, ideo et nos tempus adesse rati, ut expergiscamus sub christianissimo et apostolico principe, cui praeesse a spiritualibus reverendissimam dominationem vestram servos eo facilius nostram quoque iustissimam causam ad praestantissimas clementissimi domini domini nostri aures perrecturam speramus, quo chariorem novimus eam, cui hanc ipsam causam nostram ad promovendum demisissime recomendamus. Qui siquidem omnes alloqui reverendissimam dominationem vestram non possumus, ut uno ore impetremus id quod iuxta aequitatem praetendimus, fratrem nostrum catholicum iurium peritissimum Gregorium Baranyay expedivimus, cui fidem dare relationesque eius audire non gravetur reverendissima dominatio vestra pro hac assistentia spirituali manebimus

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

reverendissimae dominationis vestrae servi et filii obligatissimi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

d)

1692. jú l. 10.

Siserushoz.

Ad reverendissimum patrem Siserum.

Pro innumeris reverendissimae paternitatis vestrae fatigiis et sapientissimis consiliis in processu totius negotii religionis en semel comparemus cum gratiis immortalibus, atque aeterna posteritati nostrae commendanda reverendissimae paternitatis vestrae memoria. Quid praestiterimus Deo iuvante et auxiliantibus religioni catholicae in Transylvania cooperatoribus zelosissimis, probe novit reverendissima paternitas vestra. Quid vero responsi acceperimus ab adversaria parte et hoc pariter est notum reverendissimae paternitati vestrae. Coronis imponenda est operi ad fastigium, ut educatur tanta spiritualis aedificii moles, iterum, iterumque recurrimus ad reverendissimam paternitatem vestram, ob hunc finem et ut subdolae adversantium technae detegantur, iustitiaque catholicae religioni administretur, coacti sumus expedire fratrem nostrum catholicum iurium peritissimum Gregorium Baranyai, quem et consilio et auxilio ubi par est adiuvare dignabitur reverendissima paternitas vestra, fidemque relationibus praestare. Cuius affectus experturi effectum manemus

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

reverendissimae paternitatis vestrae servi humillimi et filii obsequiosissimi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

e)

1692. jú l. 10.

A bécsi pápai követhez.

Ad nuncium apostolicum.

Illustrissime ac reverendissime domine patrone colendissime.

Audita fama illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae et reductae partibus nostris per illustrissimam ac reverendissimam dominationem vestram nunciaturae primtias laborum pro Deo ac religione catholica Transyl-

vana illustrissimae ac reverendissimae dominationi vestrae offerimus. Ab uno plus quam saeculo in gravissima oppressione fuit religio catholica in Transylvania; his annis feliciter succedentibus armis sacratissimae maiestatis caesareae regio Transylvana cessit in manus augustissimi imperatoris; restabat ut et religio cum pientissimo imperatore reflorescerent atque ad aviam regum Ungariae normam reformaretur, pro quo effectu etiam sub ambiguo fortunae bellicae eventu clementissime resolvit sacratissima maiestas caesarea, sed inito omni conatu, siquidem pars adversa nihil vellet concedere, nisi cum novis et praeiudiciosis Deo et ecclesiae catholicae postulatis; proinde causam nostram aequissimam ad sacratissimam maiestatem caesaream iterum iterumque remisimus, quae ut victrix redeat, opem illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae imploramus, ut pro honore Dei, ecclesiaeque sanctae emolumento cooperari in tam sancto opere ne dedignetur, quin ubi data occasio fuerit eam promovere pristinoque nitori restituere, adlaborare non intermittat. Primitias laborum pro Transylvaniae ecclesia illustrissima ac reverendissima dominatio vestra omnium primitiarum amantissimus augeat octuplici incremento.

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

Illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae servi humillimi
clerus et status saecularis catholicus
Transylvaniae.

(Egykorú másoláta az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

f)

1692. júl. 10.

A kanczellárnak.

Ad regni cancellarium.

Illustrissime ac reverendissime d. d. patrone nobis colendissime.

Iterum ad cancellas illustrissimae ac rev. dominationis vestrae sistimur multum in libertate catholicae religionis cancellati et pene vinculati. Initio negotiorum inchoatorum (quod Dii beneficio illustrissimae dominationis vestrae bene verterunt) audientiam obtinueramus; in fervore tractus negotii, quae occurrentia erant retulimus, finis quam irritus fuerit et conatus noster hisce manifestare voluimus. Quibus ut

certiorem relationem faceremus, causarum procuratorem expertissimum in Transylvania, Gregorium Baranyay, expedivimus, a quo fide digna, publicoque bono deservientia rescire iisque fidem dare non dedignetur illustrissima ac reverendissima dominatio vestra, simul assistentiam ubi data fuerit occasio impertiri; pro quo affectu toties experto, nos manebimus

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae servi humillimi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

g)

1692. júl. 10.

Illyés Andrásnak,

Ad reverendissimum dominum Andream Illyés.

Reverendissime domine patrone nobis colendissime.

Titulo praepositi Cibiniensis insignitam reverendissimam dominationem vestram ex literis celsissimi archiepiscopi Strigoniensis intelligentes, nihil antiquius duximus, quam ut titulo adderemus et locum, qui siquidem potestatis et facultatis nostrae non erat, fecimus, quod potuimus, instando, rogando, caeterisque postulatis nostris aequissimis et hoc punctum adnectendo. Verum sicut in caeteris, ita et in hoc frustrati sumus. Quare ad imponendam operi manum, iterum expedire voluimus et debuimus causarum procuratorem peritissimum catholicum fratrem nostrum Gregorium Baranyay, cui sicut et nobis assistere velit reverendissima dominatio vestra, tum apud celsissimum principem archiepiscopum, tum vero apud alios, qui multum inservire possunt. Causam hanc cui alteri possimus melius commendare, quam cuius interest?

Claudiopoli, 10. Julii anno 1692.

Reverendissimae dominationis vestrae servi humillimi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú, másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

h)

1692. jú l. 15.

A provinciálisnak.

Ad reverendum patrem provincialem Franciscum Wogtmayr.

Reverendissime in Christo pater, nobis colendissime. Nostra humillima obsequia.

Quid intentionis nostrae fuerit duobus praeterlabentibus annis, quando post probrosam iuribusque christianitatis invisam dominorum dominorum patrum jesuitarum e regno nostro expulsionem, novo decreto determinatum erat, ne unquam iidem p. p. in hoc regnum ad suas stationes remearent, ex relationibus nostris iam ad aulam augustissimam, iam ad celsissimum archiepiscopum Strigoniensem, compertum nobis est, intellexisse a. r. p. v. Nihil enim de hoc opinantibus nos neque urgentibus p. p. societatis audita dulcissima eorum memoria, qui olim patriam nostram incolebant, praedecessoresque nostros parentes charissimos, ad hoc usque tempus inviolata et indelebili memoria in virtute et scientiis institutione et ad nos derivata successione, mirum in modum animabamur pro reductione eorundem et siquidem liceret, iisdem stationibus reponere gestiebamus ad modum, ut quoram doctrinam nobis iam vergentibus ad finem vitae excipere vix speremus posteros saltem nostros, iisdem instructionibus munitos, relinqueremus, quorum praedecessores eadem magistra sancta societate imbuebantur. Terrebant nos ex adverso tot contra eosdem p. p. articuli regni, quibus etsi uno fere abhinc saeculo parentes nostri audiente tum praesenteque a. r. p. Joanne Argento viceprovinciali Transylvaniae solemniter protestati sunt, expulsionique eorum cum aeterna sui nominis memoria et toti mundo patrum commendatione typis evulgata contradixere; quia tamen in postremo anni 1690 decreto non ipsis solum patribus igni et aqua interdicebatur, verum iuribus ipsis Transylvaniae praeiudicioso paragrapho et iam dudum anathemate fulminato ipsae contradictiones de ingressu possessioneque suorum bonorum sive in sacro sive in profano foro, nunquam valiturae declarabantur. Cohorruimus certe ad insolitam plusquam uno saeculo inauditamque sententiam sub principe christianissimo, quo pacto id fieri potuisset, ut charissimi alias et in praetio tantae maiestatis charissimarumque prolium institutores tantum incurrissent odium, quo ab hac patria nostra afflictissima, tot votis olim principum Christophori et Stephani

Báthori in regnum hoc plantati, principi Sigismundo Báthori veluti anima sua salusque patriae, cui commendati fuerant, ab ingressu arcerentur. Sed responsum in nobis deprehendimus, peccata scilicet nostra in causa esse, quod grex sine pastore, iuventus copiosissima et florentissima, tam charis olim institutoribus, successu quoque temporis perpetuo spoliarentur. Ex adverso probe scientes quid sinistrae informationes efficere possent, atque ut dici solet in turbido piscari quid sit, irruptionem Tekelianam in regnum nostrum causabamus: sub cuius praetextu pars adversa non subsidium pro regione tuenda, sed evertenda religione catholica apud augustissimam aulam caesaream satagebat; pacatis mox animis et aliqua spe affulgente quieturi regni nostri, unanimi consensu statuimus ut nos pro stabilienda religione catholica conferre et communicatis intentionibus nostris, contra torrentem niti et vulnus animorum nostrorum in eo ipso puncto, in quo rursus a nobis arcebantur patres, augustissimo imperatori manifestare. Insuper addidimus postulata pro emolumento ecclesiae catholicae, in quibus primum et ante omnia episcopum loco suo reponendum anhelabamus, ne tantus domini grex suo carerent pastore, quae omnia 6 punctis comprehensa clementissimo domino nostro imperatori Leopoldo humillime porreximus. Accepta favorabili desuper resolutione, in bivio furtunae bellicae constituti etsi generalibus solum terminis ordinibus olim in Transylvania commemorantibus petebatur liber regressus; quia tamen adversarii exceptis d. d. patribus jesuitis facile in sententiam nostram de ordinibus ingressuris credebantur, nominanter urgebamur, ut palam ediscremus, si filios Ignatii desideraremus, quod nos non iam in parabolis, sed clare ediximus: eorum nos ingressum petere, quorum collegium academiam Claudiopoli dirutam, eorum qui Albae Juliae, Varadino, Karansebesino et ultimo demum quo et abbatia b. v. Mariae de Colos-Monostor sine iure, sine legitima citatione, nullius convicti sceleris, uti loquuntur authenticae principum Transylvanorum litterae, eos inquam nos petere ut restituantur nobis et nos illis. Scena haec erat omnium vulnerum gravissima et plurimorum causa, iam iam infligendorum eversionis pacis et tranquillitatis publicae et uti ex resolutionibus Cibinii datis patet et ex infinitis causis, nulla nominata, nec allegata, ob quam difficillimi extitere adversarii in componendo religionis negotio. Scutum inexpugnabile dabat nobis clementissimum imperatoris diploma, ut in quibus nos gravatos sentiremus, fidenter properaremus, qua utique facultas daba-

tur proponendi id, quod in proposito d. d. p. p. negotio intendebamus. Per decursum duorum fere mensium nulla fere dies praeteribat, quin ipsissimum punctum tractaretur, iam enim absolute excludebantur, iam rogabamur, ne mentionem faceremus, iam dehortabantur nos, ne quod suam sacratissimam maiestatem pro iis introducendis laboraremus: omnia inito conatu. Causam ergo hanc transmisimus quidem ad suam sacratissimam maiestatem ex tractatu Cibiniensi, quia vero novis et impossibilibus conditionibus nos molestare non cessabant adversarii Claudiopoli, tandem sic resolvimus: absolute nos stare in primis postulatis nostris ac proinde omni possibili conatu in id adniti, ut data occasione introducantur. Ob hunc finem a parentibus nostris charissimis desideratum et non obtentum, siquidem eorum parentum indignos nos filios agnoscimus, tantis a d. d. p. p. acceptis beneficiis, quod ii etiam absentes a patria nostra, beneficio celsissimi archi-episcopi Strigoniensis ad haec usque tempora incessanter, cum summo iuventutis nostrae profectu ex scholis et academiis suis, optimae indolis, bonorumque morum studiosos submiserint, submittantque instructores. His inquam beneficiis universae ecclesiae catholicae Transylvaniae collatis moti, uti eosdem patres, atque magistros desideramus ac anhelamus, pro hoc ipso acturi demississima supplicatione ad suam sacratissimam maiestatem et omnes, qui hnic bono inservire possunt, ac valent. Accedit quod celsissimus archiepiscopus Strigoniensis recenter ad nos datis, toto orbe laudatissimos eos nobis insinuit, neque pretiosiores illis nos inventuros declaret, tota commendatione percepta, nihil antiquius duximus, quam ut ipsorum etiam tantum commendatorum praesentiam requiramus, requiremusque. Quod ut palam faciamus, misimus allegatum nostrum iurium peritissimum a. a. l. l. et philosophiae magistrum, catholicum fratrem nostrum dominum Gregorium Baranyay ad augustissimam aulam ad intentiones nostras hac in parte declarandas. Quia vero ad grande ecclesiae nostrae catholicae aedificium reparandum auxilio opus est spirituali et forti a. r. d. v. probe intelligimus praeesse provinciis Hungariae et multum valere apud sacratissimam maiestatem caesaream, per quid quid possumus, rogamus, quatenus in id etiam omnes conatus adhibere dignetur, ut quam opportunissime desiderium promoveatur nostrum, atque ut summa votorum nostrorum impleatur, pro restitutione collegii academici Claudiopoli, Albae Juliae vero minus collegium reparatione satagere non intermittat. De proventu addicto olim collegio Claudiopolitano nos erimus soliciti, iamque ex parte ab

adversariis promissum est parochiae Claudiopolitanae, quam nos aeque beneficiis augere non cessabimus. In reliquo divinae protectioni admodum r. p. vestram, nosque sacrificiis et affectui paterno a. r. p. v. subnixe commendamus manemusque

Claudiopoli, 15. Julii 1692.

admodum reverendae d. v. servi humillimi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

P. S. Literas a. r. p. v. nobis missas filiali affatu accepimus, obligationi nostrae mentisque r. r. p. p. societatis omni possibili modo et viribus correspondere studebimus.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XVIII.

1692. jú l. 21.

Kiegyezés a szászokkal a porták száma felett.

a)

Accorda inter Saxonicam, et alias duas Transsylvaniae nationes, super numero portarum inita.

Nos Georgius Bánffi de Losontz etc.

Datum Claudiopoli, die 21-a Julii anno 1692.

Georgius Bánffi gubernator, m. p.
Nicolaus Bethlen cancellarius, m. p.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

(Szász: »Sylloge Tractatuum« 237—241. ll.)

b)

Assecuratio regii gubernii super portis districtus Kővár, aequa ratione singulis Transsylvaniae nationibus, in sublevamen onerum publicorum cessuris.

Nos regium in Transylvania gubernium etc.

Datum Claudiopoli in consilio intimo die 21-a Julii anno 1692.

Georgius Banffi Gubernator, m. p.
Nicolaus de Bethlen cancellarius, m. p.

(Ugyanott 242. l.)

c)

Testimonium dominorum Saxonum super conventione,

Nos officiales et omnes ordines universitatis nationis Saxonicae etc.

Datum Claudiopoli, die 21-a Julii anno 1692.

Következnek az aláírások.

(Ugyanott 243—246. ll.)

XIX.

1692. júl. 29.

A kormányszék Alvinczynak bécsi követsége alkalmából 1000 tallér jutalmat biztosit.

Mi nemes Erdély országának gubernatora és az egész gubernium tanácsi, adjuk tudtára mindeneknek, jelen valóknak és következendőknek ez mi levelünknek rendiben: hogy mivel az szegény romlott hazának kiváltképen való sok kénszerítő szükséges dolgai úgy kivánták, hogy becsületes atyánkfiai közül t. n. Alvinczi Péter itélőmester uramat atyánkfiát ő kegyelmét kelletett bizonyos instructiokkal Bécsben az mi kegyelmes urunk császárunk és királyunk ő felsége felséges tekinteti eleibe követségben felküldenünk, megnyugodt elmével lévén mindnyájon mind az ő kegyelme jó lelki esmeretiben, mind édes hazájához s annak lelki s testi szabadságához való igaz szeretetiben, melyekre nézve mű is assecuráljuk ő kegyelmét bona fide christiana, hogy mind kedves honn maradott háza népét ő kegyelmének s mind jószágit és javait teljes tehetségünk szerént mind magunk oltalmazzuk s mások által oltalmaztatjuk és protegáljuk és minden iniuriától vindicáljuk és tovább való ő kegyelméhez járuló jóakaratunknak megmutatására 1000 imperialis tallérokat igérünk ő kegyelmének megadni, úgy hogy, quod Deus longe avertat, ha szintén ő kegyelmének halála találna is történni, az ő kegyelme feleségének és gyermekének egészen megadjuk az említett 1000 tallér summát minden fogyatkozás nélkül. Insuper a felséges császár kegyelmes urunk és királyunk ő felsége előtt ő kegyelmét sincere recommendálni el nem mulatjuk, mely dolognak nagyobb erősségére mi is adtuk ő kegyelmének ez mü assecurationalis levelünket, futuro pro testimonio, szokott pecsétünkkel és kezünk irásával megerősítvén.

Datum Claudiopoli, die 29. Julii 1692.

(Másolat gr. Kemény József kezével Diplomataria Transsylv. supplementum XI.)

XX.

1692. szept. 4.

Bethlen Elek levele II. Apafi Mihály választott fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram.

Ngod 3. praesentis Radnótról irott méltóságos levelét alázatoson vettem szintén most. Az mi kegyelmes uram az beszterczei szállás dolgát illeti, Ngodat mint kegyelmes uramat alázatoson követem, de Katonai udvarbiró uram Ngodat nem igazán informálta, mert azt az szállást maga beszterczei biró uram kerestette számomra, és az én szolgám azzal az gazdasszonnyal, az kié az ház, megalkudt, az alkuvásban jelen volt Torma Sámuel uram kereszturi gondviselője, beszterczei biró uram veje Szőcs János és Folta János, az biró és az tanács tetszéséből s az conventiót megirták s nekem ide küldték subscriptióra, én mentest subscribáltam s mig visszaérkeztek az conventióval, az alatt Katonai udvarbiró uram az gazdasszonyt circumveniálta s többet igért neki és akkor menten megis adott benne; nekem kegyelmes uram, hogy hirem lett benne mind beszterczei biró uramnak, mind gubernator uramnak irtam felőle s ugy tudom, kegyelmes uram gubernator uram el is igazittatta azt az dolgot. Ngod kegyelmes uram bizonyosan hitesse el magával, hogy bizony magának és nem Ngod számára alkutta volt az szállást, de már körmére égvén az igazságtalanság, Ngod méltóságos neve alatt akarná megtartani. Én, látja az úristen, kegyelmes uram magának is oda engedtem volna, nemhogy Ngodnak nem engedném, de neki egy nehány szállása levén magának Beszterczén, én esztendőtől fogva mind jártatok egy alkalmatos szállás után, az kiben ha mi leszen, apró árváimot vihessem pro securitate, mert az kit tavaly nekem adtak volt ott szállást, semmire nem jó. Ngodat azért kegyelmes uram alázatoson kérem, az Katonai udvarbiró informatiójának ne higyjen, ha Ngod kételkedik irásomban, én hiteles inquisitiómmal is Ngod méltóságos személye előtt kész vagyok megbizonyitani, hogy igazat irok Ngodnak.

Az mi kegyelmes uram az almakerekiek dolgát illeti, Ngod fejedelmi kegyelmességéből egy-egy embernek bárcsak két véka búzát és két véka rozsot adasson vetni, arról magot foghatnak. Az mi pedig kegyelmes uram az marhával való segítség dolgát illeti, száz nagy öreg ökör sokat tenne, hanem kegyelmes uram tulkocskákat adhat Ngod, és valami vert lovakat és öreg kanczákot is; kinek egyik, kinek másik

féle jó leszen, s ilyen formában Ngodnak is nem teszen sokat. Kölest kegyelmes uram most nem kell Ngodnak adatni, azt csak továbbra való sustentatiójokra hagyassa Ngod. Ezek után Isten Ngodat szerencsésen hosszas boldog birodalommal áldja meg alázatoson kivánom. Ex Keresd. 1692. Sept. 4.

Ngodnak méltatlan alázatos szolgája

Bethlen Elek. m. p.

(Gróf Kemény József Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXI.

1692. szept. 25. — okt. 6.

A tordai országgyülés törvénye és irományai.

a)

Az articulusok.

Nos Georgius Bánffi de Losoncz Transsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubornator, comitatuum Albensis Transylvaniae et Dobocensis supremus comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii ac nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem vigesimum quintum mensis Septembris anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi secundi in oppidum Thorda ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos, in eadem congregatione communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Petentes nos debita cum instantia humillime et submissione, ut nos eosdem articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ex authoritate nostra a sacratissima caesarea regiaque Maiestate nobis concessa ratos, gratos et acceptos haberemus, nostrumque consensum illis praebentes, apud sacratissimam caesaream regiamque Maiestatem humillime repraesentantes, confirmationem etiam eorum a sua Maiestate efflagitantes.

Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum Transsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in

generalibus eorundem comitiis, ad diem vigesimum quintum mensis Septembris anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi secundi in oppidum Thorda ex edicto excellentissimi domini gubernatoris et regii gubernii Transylvanici indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Ab anno 1657. elbujdosott jobbágyok repetitiójáról.

Nagyságod méltóságos propositiójából értjük, hogy a sok sellérek ez hazában here módon való élése nagy alkalmatosságot szolgáltat arra, hogy az adózó helyeken lakó emberek elszökvén, a sellérségnek szine alatt lappangjanak, mely miatt a kapu számok is nem kevéssé pusztultanak meg, melyet magunk is nem kevés fogyatkozásunkkal tapasztalván lenni, az efféle elszélledett jobbágyoknak reductioja felől és az sellérek szolgáltatásáról eddig emanáltatott articulusok helybe maradván, légyen szabadságában ki melyik articulus szerént procedál a jobbágyok repetitiójában. Alioquin, a ki haszontalan költéssel prolongálja az jobbágy megadását, az praetendenst törvénynyel fárasztván oknélkül, az eddig való usus szerént vévén eszébe, hogy törvénynyel convincáltatik, ha compromittálja is az felperes simpliciter elvenni ne tartozzék, hanem kétszáz forint poenának és a repetitiótól fogván való expensáknak és az örökös helyen azalatt rajta elmaradt adónak refusiójának depositiójával tartozzék a jobbágyot restituálni. Ezt peniglen ab anno 1657. elbujdosott jobbágyokról értjük.

Articulus II.

Az kapuszámokról.

Értjük azt is Nagyságod méltóságos propositiójából, hogy győzödelmes császár, koronás királyunk ő felsége kegyelmes diplomájában tett intimatiójára nézve az közelebb elmult szebeni gyűlésben Nagyságoddal együtt authoráltatván bizonyos személyek az becsületes szász natióval ő kegyelmekkel a kapuszámjok dolgát Nagyságod miképen complánálta volna és az ő kegyelmek kapuszámja bizonyos adózó rendekkel együtt, kik is ő kegyelmeket segéleni tartoznak, az arról emanáltatott complánátiónak tenora szerént, hagyatott ad portam 1400. A vármegyéké viszont Maros-Vásárhelyen

kivül ad port. 1000. Mely ezeránt való complánátiót mi is országostúl helybe hagyunk, várván alázatosan római császár kegyelmes urunk ő felsége arra való kegyelmes confirmátióját. Hogy azért az adózás kevesebb fogyatkozással mehessen véghez Nagyságod intimátiója szerént, mi is szükségesnek itíljük, hogy a vármegyéken levő kapuszám vétetődjék olyan rendben, hogy az legromlottabb helyek vehessenek valami kevés relaxatiót és az ezer kapuszám is teljék ki az vármegyéken, melynek dirimálására és jó rendben való hozására Nagyságodat, az méltóságos regium guberniummal és itélőmester atyánkfiával együtt,[1]) a mikép hogy authoráltuk, úgy azon munkáját Nagyságodnak és az méltóságos guberniumnak jónak és helyesnek agnoscáljuk és hogy minden vármegyékre itélőmester atyánkfia által a mostani kapuszámok elrendeléséről való regestrumok hitelesen kiadassanak, szükségesnek itéljük.

Articulus III.

A portio felvetésről.

Noha az sok szüntelen való vecturázás, és az alá- s feljáró vitézek, recruták condescensiói és egyéb adó- és portióbéli tereviselés alatt szegénységünk teljességgel elnyomattattanak és ez esztendők szűk termése miatt felettébb való drágaságtól és szükségtől méltán félhetünk, elannyira, hogy az felvetendő portiónak megadására magunkat egészen elégtelennek itéljük, mindazonáltal ez iránt való Nagyságod méltóságos propositióját, hogy tudniillik ideje korán elrendeljük, méltónak itéltük, hogy annyival is inkább az idején korán való dispositióval és provisióval római császár kegyelmes urunk ő felsége szolgálatját fogyatkozás nélkül prestálhassuk, kihez képest az 400 mill. rhenes forintok suppleálására, semminémű rendeknek ebben nem kedvezhetvén, vetettünk élést fel, nagyságod méltóságos annuentiája is ezaránt accedálván, ez ide alább megirt mód szerint:

Legelsőben is megvizsgálván azt, hogy még novemberig mind az eddig felvetett és ezután felvetendő búza és zab az ő felsége hadai sustentátiójára mennyi kévántassék, hogy mindaz, mind penig a jövendőbéli hyberniumi portió fogyatkozás nélkül kiteljék, erre nézve kíteleníttettünk kapuszám után vetni fel, az eddig kapuszám után felvetett négy köblös búzával együtt:

---

[1]) *Alvinczi jegyzete a lap szélén: »nem láttam.«*

Búzát	cub.	21
Húst	cent.	9
Szinbort	urn.	59
Zabot az eddig felvetett 5 köblös zabbal együtt	cub.	48
Szénát	curr.	14

Az becsületes székely natió atyánkfiai ő kegyelmek, a mostani nagy szükséghez képest, az feljebb megirt 400 mill. rhénes forintnak suppleálására igértenek magok jóakaratjokból rhénes forintokat 22 mill., úgy hogy ezen summának suppleálására adnak ő kegyelmek in natura

Búzát	cub.	2400
Zabot	cub.	8000
Szénát	curr.	2025

Cum hac tamen declaratione, hogy ha ő kegyelmek között statio nem lészen, az szénát in natura administrálni ne tartozzanak, hanem pénzül deponálják, a búzájok, zabjok is pediglen mentül közelebb való statiókra lehet disponáltassék, hogy igy ezaránt is a vecturával ő kegyelmek feletébb ne terheltessenek. Az feljebb megirt victuálék pediglen a portióbéli szokott taxa szerént computáltatván, a megirt 22 mill. rhenes forintok residuumát pediglen ő kegyelmek in pecunia hús és bor árának megfizetésére fordítsák azon statiókban, az hova fog disponáltatni.

Fogaras földére vetettünk:

Búzát	cub.	2400
Húst	cent.	660
Borra való pénzt. fior. ung.		4320
Zabot	cub.	7200
Szénát	curr.	2520

Oláh papokra, kik az universitások között nincsenek:

Búzát	cub.	400
Húst	cent.	240
Bort	vas.	24
Zabot	cub.	800
Szénát	curr.	240

Kolosvár városára:

Búzát	cub.	555	
Húst	cent.	555	
Bort	vas.	55	med. 300
Zabot	cub.	1395	
Szénát	curr.	209	

Vizakna városára:

Búzát	cub.	62	
Hust	cent.	36	
Bort	vas.	7	med. 300
Zabot	cub.	125	
Szénát	curr.	62	libr. 150

Abrud-Bányára:

Búzát	cub.	180	
Hust	cent.	125	
Bort	vas.	7	
Zabot	cub.	240	
Szénát	curr.	120	

Fejérvár városa:

Búzát	cub.	60	
Hust	cent.	25	
Bort	vas.	5	
Zabot	cub.	100	
Szénát	curr.	50	

Hátszeg városa:

Búzát	cub.	25	
Hust	cent	30	
Bort	vas.	5	
Zabot	cub.	20	
Szénát	curr.	10	

Hunyad városa:

Búzát	cub.	50	
Hust	cent.	60	
Bort	vas.	8	
Zabot	cub.	40	
Szénát	curr.	20	

Udvarhely városa:

Búzát	cub.	30	
Hust	cent.	40	
Bort	vas.	6	
Zabot	cub.	60	
Szénát	curr.	30	

Csik-Szereda:

Búzát	cub.	15	
Hust	cent.	20	
Bort	vas.	2	
Zabot	cub.	30	
Szénát	curr.	10	

Illyefalva

Búzát	cub.	20
Hús̈t	cent.	40
Bort	vas.	4
Zabot	cub.	50
Szénát	curr.	25

Sepsi Sz.-György:

Búzát	cub.	20
Hús̈t	cent.	40
Bort	vas.	4
Zabot	cub.	50
Szénát	curr.	25

Kézdi-Vásárhely:

Búzát	cub.	30
Hús̈t	cent.	60
Bort	vas.	6
Zabot	cub.	60
Szénát	curr.	30

Bereczk városa:

Búzát	cub.	12
Hús̈t	cent.	15
Bort	vas.	2
Zabot	cub.	25
Szénát	curr.	12

Minthogy az mostan felvetett victualéknak repartitiója véghez nem mehet mind addig, mig a méltóságos Veterani generáltól ő nagyságától az statióknak dispositiója meg nem lészen: kihez képest arra országostól összve nem gyűlhetünk, hanem Nagyságodat az egész regium guberniummal és főcommissariatussággal együtt authoráljuk az statiókra való repartitióknak véghezvitelire, elhitetvén magunkkal, hogy Nagyságod a méltóságos guberniummal együtt mentűl rendesebben lehet, úgy igyekezi a repartitiót véghez vitetni. Ez felvetett élésnek mennyi része adattassék bé in natura és mennyi pénzűl, a két fél commissariatus dispositiójára hagytuk.

Articulus IV.

Az feljebb megirt kapuszámok vármegyénként és falunként való repartitiójába sokaknak kévánsága szerént való defalcatio nem eshetett, sokaknak a possessorok közül némely falukban feles rovataljak kevés emberek, némelyek-

nek viszont feles emberek s kevesebb rovataljok. — Végeztük azért, Nagyságod méltóságos annuentiája is accedálván, hogy a mi defalcatiók mostan eshettenek, a tisztek disponálják, úgy hogy az ilyen defalcatiot azok az kapuszámok vagy rovatalok érezhessék meg, a melyekben nagyobb defectus vagyon. Hasonlóképen az falukban lévő sellérek és egyéb jövevény emberek is az adózással tartozzanak a féle megromlott kapuszámokat segíteni, ha ugyan más possessor részén lakó sellérek volnának is.

Indifferenter peniglen mindennemű helyeken interdicaltatik, senki is maga földén a selléreket here módon élni ne engedje, hanem ebben az adózásban legalább annyit, mennyit egy örökös nyilas ember tartozik contribuálni. Ha mely possessorok peniglen a sellérinek maga örökös jobbágyi kárára kedvezne és a szerént adózni nem engedné, a vármegye tisztei kötelességek szerént duplumot exequáljanak az olyan possessoron, az ki contribuálni a sellért nem engedné, vagy reá nem erőltetné. Ha pediglen a tiszt ezaránt valakinek kedvezni comperiáltatik, az articularis poena exequáltassék minden kedvezés nélkül rajtok az főispán urak atyánkfiai ő kegyelmek dispositiójából.

Articulus V.

Pénzbeli contributióról.

Noha az feljebb megirt contributiók, megvalljuk, rajtunk elviselhetetlen tereviselés, mindazonáltal a mint Nagyságod méltóságosan proponáltatja, hogy mind felső, közép és alsó renden lévő sok creditor atyánkfiai vannak, kik még eddig is contentatiót nem vehettenek, hasonlóképen az országnak vitézlő rendből álló szolgái fizetésekben sok vagyon hátra, ennek felette követségekre és egyéb efféle ország dolgaira is feles expensák kévántatnak, melyek mivel másképen ki nem telhetnek, különben is peniglen azok nélkül az gubernium és ez haza csendességgel nem subsistálhat, mind ezeknek a szükségeknek suppleálására kítelenittettünk pénz adót vetni fel a Nagyságod méltóságos annuentiája is accedálván ez szerént:

Kapuszám után indifferenter fl. 30.

Az egyházi nemességre ad personas 10 fl. 150. Ugy hogy vicetiszt atyánkfiai ő kegyelmek e gyűlésünk elbomlása után mentest szorgalmatosan regestrálják, mennyi egyházi nemesség vagyon vármegyéjekben, melyről hiteles regestrumot küldjenek az commissariatusságra. Hogy peniglen a szegényebb közöttök annyival ne terheltessék, mint az érté-

kesebb, a tiz szám közzé ötöt értékesebbet, ötöt pedig szegényebbet vessenek öszve és az öt értékesebb adja meg az reájok vetett summák két részét, az öt szegénye pedig harmad részét.

Ezen adózásból magokat ki ne vonhassák az olyan nemes emberek, kiknek egy-két jobbágyok vagyon, de semminémű rovataljok nincsen magoknak, ha szintén valakinek jószágát efféle jobbágyokkal segítették is, vagy segíteni akarják, semmit se suffrágáljon. Hasonlóképen szolgaságnak színe alatt, az kinek valahol ez hazában residentiája vagyon, ez adózásból magát ki ne vonja, sem pedig az ecclesia földén lakott alkalmatosságával.

A vármegyéken lévő rovatlan falukbéli személyek is connumeraltatván a tisztek által és azokról is, modo quo supra, hiteles regestrum küldessék be a commissariatusságra és azokban is personae 15. contribuáljanak pénzül annyit, mennyi contributio egy kapura esik, ugymint fl.300.

A szebeni görög compania adjon pénzt fl. 1500.

Az örmények közönségesen adjanak fl. 2000.

A fiscalis udvarbirák, harminczadosok, dézsmások, kamaraispánok, máglások, számtartók adjanak annyit, a mennyit a Compilatába irt mód szerént szoktak volt adni, úgymint fl. 28.

Articulus VI.

Ezen felvetett adó perceptoriról.

A kapuszámra felvetett adót a vármegyék perceptori szedjék fel, mind kapuszámról, nemességről és rovatlan személyekről.

A görögök és őrmények adóját szedesse [1]) fel az fiscalis praefectus és administrálja a generalis perceptoroknak. Generális perceptoroknak rendeltük Horváth Ferencz és Miklós atyánkfiait, kiknek is szokott fizetéseken felül a méltóságos gubernium sustentatiójokról disponáljon illendőképen. Az pénz perceptiójának helye légyen Kolosvár. Ezen felvetett pénzbeli adó administratiójának terminusa prima Novembris, akkorra minden helyekről tartozzanak administrálni.

---

[1]) *Az országos levéltárban levő példányban igy:* A görögök és őrmények adóját szedje magok birája és administrálja az generalis perceptoroknak. Az fiscalis tisztek adóját szedesse fel az fiscalis praefectus és administrálja a generalis perceptoroknak.

Articulus VII.

Az commissariatusságról.

Főcommissáriusnak állítottuk ezen esztendőre is cancellárius Bethlen Miklós uramat ő kegyelmét és ő kegyelme mellé Sárosi János itéllőmester atyánkfiát ő kegyelmét. Az eddig ő kegyelmek kezén forgott számvételbeli félbe levő munkát ő kegyelmek continuálván, úgy igyekezzék el is végezni. A commissariátusság mellé rendeltük Széki Márton, Miskolczi István, Bartha András, Ecsedi Péter és Szántó Mihály atyánkfiait, kiknek is Nagyságod a méltóságos guberniummal együtt illendő fizetést rendeljen, hogy annál alkalmatosabban forgolódhassanak a rájok bizott szolgálatban, hűségesen forgolódván ők is azokban a szolgálatokban, a melyekbe a szükséghez képest a főcommissariátusságnak expediálni kelletik. A szász nátió részéről is peniglen szebeni királybiró atyánkfia rendeljen kettőt.

Minthogy penig sok exorbitáló commissariusok és perceptorok tapasztaltattanak eddig is, találtathatnak ezután is, kiknek hogy dolgokat az commissariatus törvénynyel eligazíthassa, végeztük, hogy az commissariatustól Nagyságod requiráltatván, méltóztassék parancsolni ahhoz értő becsületes 4 vagy 5 embernek, kik is a commissariatus mellé menvén, az feljebb megirt törvényes dolgoknak eligazításában legyenek jelen.

Articulus VIII.

Az alá- s feljáró német vitézek utazásáról.

Kővártól fogva Illyéig és Vaskapuig levő faluk és városok, sőt még darab vármegyék is az jövő-járó ő felsége vitézi miatt és annak alkalmatosságával az felettébb való vecturázás miatt mennyire romlottanak légyen meg, egész országostól érezzük, és szomorúan is Nagyságoddal együtt azoknak az helyeknek elpusztulását szemléljük és mind a Nagyságod méltóságos propositiójára, mind keresztyéni kötelességünkre nézve azoknak terehviselésére, s sublevamenjire nézve tettünk ilyen dispositiót. Hogy tudniillik azon útban levő statiókba ahhoz értő, alkalmatos emberek rendeltessenek commissariusoknak, úgy mint Kővárba Katona István, Désen Széki Márton, Kolosvárott Huszár Mihály, Tordán Nemes Péter, Enyeden Demjén Dániel, Fejérvárott Batizi János, Szászvároson a király biró, Déván Barczoni István, Hátszegen Fodor Pál, Somlyón az somlyai kapitány Kolosvárig, Vizaknán Egri István atyánkfiait, kik is az utazó német

vitézek mellett egyik statiótól fogva a másikig elkisérni tartozzanak, úgy hogy a kővári commissárius Désig, a dési commissárius Thordáig, a thordai Enyedig és igy rendre egyik az másiknak adja kézről-kézre. Ez ilyen vectura alá való szekerekkel senki jószága ne terheltessék, hanem a szebeni gyülésben felvetett 200 szekerekből a méltóságos gubernium az szükséghez képest tégyen dispositiót, hová mennyi kévántatik szekér s azok praestálják az ilyen vecturákat, beállván a szekerek a statiókba a jövő Sz.-György napján. Ezen feljebb megirt szekérre vigyázó commissariusoknak a méltóságos gubernium rendeljen sustentatiójokra illendő fizetést Nagyságoddal együtt.

Articulus IX.

Mind a közönséges dolgok nagy hátramaradásával és fogyatkozásával érezzük, s mind a Nagyságod méltóságos propositiójából értjük, hogy Nagyságod országos siettető dolgokban kiparancsolván, sokaknak szófogadatlansága miatt nagy akadályokat csinál: végeztük azért, hogy valaki ország közönséges dolgába és római császár kegyelmes urunk ő felsége szolgálatját concernáló dolgokban Nagyságod méltóságos parancsolatjának nem engedelmeskedik és e miatt a közönséges jó procrastinálódik, a guberniumnak a dolgot Nagyságod eleiben adván, annak consensusából az olyan engedetlen emberen az articuláris poenát Nagyságod minden kedvezés nélkül exequáltassa.

Articulus X.

Az adózásban való holmi difficultásokról.

Vagyon néhol mind szász, mind egyéb falukon lévő jobbágyok között ilyen akadály is, hogy némely possessorok jobbágyi deficiálván az haszonvévő helyen, szántóföld, rét és szőlője az deficiált jobbágynak, iure sanguinitatis más részre való jobbágyokra szakad, vagy quoquo modo másoktól usuáltatik és igy marad az possessoroknak csak a puszta fundus és haszonvévő helyeket mások birják. Végeztük azért Nagyságod méltóságos annuentiájából, hogy az aféle helyeken, azon elpusztult rovatal adóját segéljék azok, a kik afféle szőlőket birják. Az mellett vannak sok puszta praediumok is, melyeknek határát az vicinusok élik, a possessor is désmabéli proventusát vészi. Végeztük ezekről is, hogy az olyan faluknak adójának felét adják az possessorok, iuxta

proportionem, felét peniglen azok, a kik azon határt akár szántással-vetéssel, akár marhalegeléssel élni szokták.

Nos itaque etc.

Datum in oppido Thorda, die 6. mensis Octobris anni millesimi sexcentesimi nonagesimi secundi die videlicet congregationis nostrae generalis ultimo.

(Egykorú hivatalos másolat Alvinczi javításaival; összevetve az országos levéltári eredetivel. Gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

b)

1692. okt. 4.

A rendek levele II. Apafi Mihályhoz.

Méltóságos fejedelem!

Ngod Radnótról nekünk irott levelét engedelmesen vettük. Mi az Ngod kivánsága szerént az mi Bécsben levő pénzünket Ngodnak odaadtuk, belé tudván az Nagyságod nálunk levő adósságát is. Az mi azon felül marad, kérjük Ngodat bizodalmasan, Ngod hová hamarébb refundálni méltóztassék. Mindezekről Ngdnak Pernyeszi Sigmond és Keszei János uramék által szóval bővebben izentünk. Nékünk pedig Ngod továbbra is poroncsoljon, maradunk

Ngod engedelmes szolgái

Erdély országának három nemzetből álló Rendei

Protonotarius.

Ex Torda, 4. Octobris anno 1692.

Külczím: Méltóságos erdélyi választott fejedelemnek ő Ngának engedelmesen.

(Gróf Kemény József: Erdély történeti eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXII.

1692. nov. 26.

Meghívó 1692 deczember 10-ki marosvásárhelyi országgyülésre.

Georgius Bánffi de Losoncz Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatus Albensis et Dobocensis supremus comes.

Spectabilis ac generose domine et frater nobis observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum oblationem. Maga Kegyelmed tudhatja, hogy noha szivünk szerint igyekeztünk volna azon és adta volna Isten ő felsége is, hogy

ne kelletett volna Kegyelmeteket újabb gyűlésezéssel terhelnünk, de mivel occuráltanak olyan nagy dolgok, a melyeket Kegyelmetekkel a tanácsi renddel együtt el nem igazíthattunk, kételenítettettünk a dolgoknak nagy voltához képest a Kegyelmetek megegyező tetszéséből Kegyelmeteknek *ad 10 proxime venturi Decembris* generalis országgyűlését *Marusvásárhelyre* hirdetni. Kérjük ezért és intjük Kegyelmedet szeretettel, a megnevezett napra oda compareálni el ne mulassa. Quem deinceps diu et feliciter valere desideramus. Datum Örményes, ex regio gubernio Transilvaniae, die 26 Novembris 1692.

Ejusdem dominationis vestrae fratres et servitores addictissimi.

G. Bánffi gubernator, m. p.
Nicolaus Bethlen cancellarius, m. p.

Czímzet: Spectabili ac generoso domino Georgio Gyerőfi de Gyerővásárhely ect., sacratissimae caesareae regiaeque majestatis per Transilvaniam consiliario, comitatus Colosiensis supremo comiti ect. domino fratri observandissimo.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

XXIII.

1692. decz. 6.

Alvinczy jelentése Bécsből II. Apaffi Mihály választott fejedelemhez.

Kegyelmes Uram!

Megirtam már két izben is Ngodnak alázatosan, hogy plenipotentia és hiteles testimoniális nélkül az pénzt ki nem adják; megirtam azt is, hogy az nemes ország assecuratiója és az méltóságos gubernium dispositiója nélkül erogálni én sem bátorkodhatom. Most is kérem Ngodat alázatosan, méltóztassék ez requisitumokat nem késleltetni. Én az Ngod parancsolatját hűségesen elkövetem, egyéb iránt kegyelmes uram, félek, sérelemmel is elbomol az dolog. Isten Ngodat kegyelmesen éltesse és boldogitsa, kivánom alázatosan.

Viennae, 6. Decembris 1692.

Ngodnak alázatos szolgája
Alvinczi Péter, m. p.

Külczím: Celsissimo domino domino Michaeli Apaffi Secundo, electo incliti regni Transylvaniae principi etc. Dno, Dno mihi benignissimo,

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXIV.

1692. decz. 10—24.

A marosvásárhelyi országgyűlés irományai.

a)

Alvinczy Péter jegyzete.

Előkell szerezni és ide kell irni az mely articulusok lettenek az én Bécsben létem alatt. Nem kaphattam, ergo itt nintsenek.

Jegyzet: Alvinczy Péter a szebeni országgyűlések végéhez irta ezt a megjegyzést, de mint látszik, a Vásárhelyt hozott articulusok akkor sem voltak feltalálhatók.

Külömben a marosvásárhelyi orszaggyűles tárgyalásairól van emlékezet Vass György naplójaban 158—159. lapokon.

b)

1692. decz. 19.

Nagy Pál beadványa küldetéséről.

Ego infrascriptus recognosco per praesentes, quod in hoc anno praesenti 1692. die 19. Decembris Maros-Vásárhelyt az nemes országgyűlésében tekintetes úr bethleni Bethlen Elek uram ő kegyelme, az nemes ország praesidense, küldvén el engemet tekintetes ngos Horvát János uramhoz, hogy az nemes ország neve alatt köszöntvén, mondjam meg, az mint méltóságos gubernátor urunkot ő ngát megirt Horvát János uram bizonyos dolgai végett megtalálta, azon dolgot az nemes ország elejiben adván megirt gubernátor urunk ő nga, az nemes ország elő is vette, de mivel az felséges udvarban mostan követje vagyon az nemes országnak, mig alá nem jö és ő felsége kegyelmes resolutióját meg nem érti, addig nem resolválhat, hanem kéreti, az nemes ország ne legyen nehézségére addig patientiával lenni. Isten követ uramat meghozván, leszen resolutiója ő ngának, melyet említett Horvát János uramnak ő ngának megmondván tőn ilyen választ: az nemes ország köszöntését nagy szeretettel vettem. Az szomszédságos és atyafiságos jó correspondentiát akarván megtartanom, azért insinuáltam magamat nem ex obligato; azon ideig penig az nemes országért jó szivvel patientálván magamot, csak kérem reciproce az nemes országot, az mely böcsületes ember eddig sok rendkivül való exactiokot cselekedett, hagyja meg az nemes ország ő kegyelmének is, legyen patientiával és azokot az kevés számú

megnyomorodott juhacskákot ne fejje és olyan eddig szokott exactiókkal ne terhelje. Mely dologra ez szerént emlékezve irtam meg szokott pecsétem és kezem irása alatt. Datum in Maros-Vásárhely, Anno et die ut supra.

Paulus Nagy m. p. (P. H.)

Kívül: T. Ngos Horvát János uram válasza az nemes országhoz az zarándvármegyei ispánság dolgából.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.)

XXXVI. kötet.

c)

1692. decz. 24.

A kormányszék hadügyi intézkedései.

Georgius Bánfi de Losoncz Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Albensis et Dobocensis comes.

Spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis nobilibus et agilibus, prudentibus item, ac circumspectis, providis item, et ignobilibus, universis denique, cujuscunque gradus, honoris et qualitatis et eminentiae hominibus, sacrae caesareae regiaeque majestatis domini domini nostri clementissimi in Transylvania incolis fidelibus, dominis, respective et fratribus observandis, amicis et vicinis denique benevolis, salutem et divinam protectionem et caesareae regiaeque gratiae incrementum, ac nostrorum et adjunctorum nobis dominorum consiliariorum fratrum nostrorum charissimorum erga quosvis benevolentiam.

Juthat kegyelmeteknek és minden alacsonyabb rendeknek is eszébe, hogy a felső esztendőben is az méltóságos gróf Veterani generál uram, az mi kegyelmes császárunk és koronás királyunk ő felsége ez hazában lévő generális commendansával ő kegyelmével, egyező akaratból vigyázni akarván, ennek az hazának mind külső, mind belső békességére és csendességére, bocsátottunk volt ki bizonyos arra czélozó patens mandatumot, melyet azon jó végre most újabban meghirdetni szükségesnek itéltük.

I. A mi győzhetetlen császár és koronás király kegyelmes urunk ő felségéhez homagiumunkkal erősittetett kötelességünk mit kivánjon, azt kiki tudja; melyet a napkeleti hatalomnak erejével és alkalmatosságával mint igyekezzen

megtántoritani a Tököliana factio, bizonyitják sokszor már practizált munkái, az minéműek voltak a felső esztendőkben ez hazába béküldött patensei és hir hintegető emissariusi által való hitegetései. Hogyha azért azont (a minthogy gondolható) ez idén is elköveti, tartozó kötelességünk szerint minden rendek tartozzanak az olyan dolgot, és ha pátens akad az kezekben, azt mindjárt a szék vagy vármegye tiszteinek, avagy a melyik tanácsurat közelebb érik, annak megjelenteni és kezébe vinni, az olyant hordozókat, és hamis lármázó hireket hintegetőket megfogni, és hasonlóképpen kézbe vinni; mert valaki az ilyen szinű dolgokat eltitkolja vagy elmulatja, és igy akármi formán az ellenkező factióval magát complexé tészi, in notam perpetuae infidelitatis incurrál minden bizonnyal.

II. Távoztassa el minden ember az hamis hirek költését, lárma csinálást, hanem Istennek ő felségének kegyelmes oltalmában bizván, kövesse kiki tiszti s hivatalja szerint való munkáját. Hogyha penig mi veszedelem közelitene, arról annak idejében töllünk tudósittatván, ki városokba, kastélyokba, ki hegyek és havasok erős helyeibe vonja el marháját és gyenge cselédjét: és ha az ellenség ugyan kiütne (kit Isten távoztasson) maga a férfiú rend kiki tehetségéhez és az helynek az hol lészen alkalmatosságához képest igyekezze édes hazánkat oltalmazni és az ellenséget ölni, vágni; meghódolásról penig senki sem gondolkozzék, mert valaki hódolni szokott és azon alkalmatossággal az ellenséget élésezni kezdi, az ő felsége közöttünk lévő szép hadát mindjárt ellenségének tartsa, mert mi az olyanokat ellenségünknek tartjuk; és valamely városokból vagy kastélyokból az hódolás és gazdálkodás lészen, annak tisztei, előljárói halállal, fegyverrel büntettetnek meg bizonyosan.

III. Az hazának belső csendességét háborító tolvajok kergetésében is, a tavalyi módot minden rendbéli emberek tartsák meg, minden falusi birák, minden héten mind a magok faluját kiki czirkálják meg, mind az határokat járják meg, és valahol mit sejtenek, mindjárt a közelebb való szolgabiráknak, vagy tiszteknek, uraknak vagy fő embereknek és a szomszéd faluknak is tegyenek hirt, és mindjárt felkelvén a falukról falukra hirt folytatván, kergessék; a marhapásztorok is hasonlóképen tartozzanak hirt adni a falusi biráknak, ha mit eszekbe vesznek: mert akár ők, akár a birák vétsenek ez ellen, de felkaróztatnak miatta.

IV. Hazánk csendességét a passusok őrzése hordozván egyfelől és azokra való vigyáztatás, generálisi tiszti szerint

Bethlen Gergely uramat illetvén, minden rendek az ő kegyelme az iránt való dispositiójának úgy engedelmeskedjenek, hogyha ki miatt abban fogyatkozás esik, az életével játszik.

Továbbá szükségesnek itéltük a szegénység maga jobb alkalmaztatására nézve a méltóságos gróf Veterani general uram deák patensét magyarul is kibocsáttatni; mely igy következik:

Mivel ebben az Erdélyországban a vitézlő rend számára való egyetmásoknak és szükséges jóknak mind béhozattatásokban, mind kivitettetésekben, úgy az ide és tova ez országban járó vitézek iránt rossz szokásban vött és felettéb s rendkivül eddig gyakoroltatott és ottan ottan erőszakosan lött a vectura, és ezért az országnak statusi és rendei azon rendkívül való dolgokról gyakran panaszolkodván, terhes és elviselhetetlen nehézségeket, és azokból rövid nap közelitő és következő szegény községnek utolsó romlását világosan megmutatták. Azért a császári és királyi felségtől az erdélyi városoknak és faluknak és egyszóval minden nemes és nemtelen lakosoknak az ő felsége erős oltalma alatt való bátorságára és nyugodalmára ez iránt igen erős decretum származott, hogy tudniillik az hadviselő tisztek közül egy is, akár commissariatus, colonellus, kapitány, markotány, élés mester vagy seregbéli vitéz, akár lovas, akár gyalog, minden különböztetés és kifogás nélkül semmi szin és nevezet alatt, melylyel cselekedetit fedezgetné, jövendőbéli számadás és következendő kemény büntetés alatt, semmi élést, kenyeret, húst, bort, szénát, zabot, és egyéb ezekhez hasonlókat; ezenkivül sem akkor, mikor a vitézek ruházatjokat, fegyvereket és egyéb szükségökre való jókat kivisznek és béhoznak, sem penig az országban alá és feljáró vitéz csak egy posta lovat is vagy marhát, egyátaljában a keritett és mező városokban, falukban, akármi helyeken is fizetés nélkül, annál inkább maga szabadságából ne vehessen, vagy erővel ne húzhasson: hanem ha kiváltképen való tekintetre, felettébb való szükséges dolgokban én tőlem világosan annak adását parancsoló passus adattatik nékie. Ha kik penig szükségtől viseltetvén kényszeríttetnek lovat vagy ökröt fogni, minden lótól egy napi járó földig hatvan pénzt, az ökörtől negyvenöt pénzt, a szekérért tizenöt pénzt fizetni tartoznak, mely egynapi utazáson két vagy legföljebb három mélyföld értetik; a szegődött lovat vagy ökröt penig tovább ne vigyék. Ha hol penig történik az ilyen postálkodásban és szállitásban vagy ökörnek, vagy lónak halála, annak az árát vagy böcsű által, vagy a megkárosittatottnak megvilágosodván miben állott,

megfizetni el ne mulassák, ilyen értelemmel mindazonáltal, hogyha az megbizonyosodik, hogy az ilyen ló vagy marha a miatt az erős hajtás miatt halt meg. A szálló helyeken penig az útban, avagy a téli quartélyokban, akár companiánként, vagy csoportonként megszállván, ha kik valami károkat, vagy akármicsoda huzásokat, vonásokat tésznek, semmiképen azokról attestatiókat az helybéli lakosoktól ne vegyenek, aminthogy ez edictum által mindeneknek tudtokra légyen, hogy a gazdáktól, faluktól, városoktól akár mi úton-módon vétettek légyen az olyan attestatiók, de ha azután a város, falu vagy gazda az ellen az attestatio ellen panaszt tészen, hogy nem szabad akaratja szerint adta, az olyan attestatio a lakosok panasza ellen semmit nem használ a generalis computusban, és se az ő felsége, se az erdélyi commissariatus ne acceptálja; sőt a vitézek a lakosoknak mindenféle költségekről jó lélek szerint tartoznak quietantiát adni az erdélyi commissariusoknak hirekkel. Ha kik penig erővel vagy egyébb utakon-módokon efféle és egyébb tereh viseléssel, satczoltatással, húzásokkal, vonásokkal a nemeseket, paraszt lakosokat terhelik, és e jelenvaló végezésünket általhágják, azokra a harangokat félre vervén, és városiak és paraszt lakosok is összegyülekezvén, fogják meg őket és a büntetésre vigyék bé a generalatushoz. A vitézektől tett kár penig, hogyha a károsok azt megtudják mondani, hogy melyik regiment compániájából, vagy melyik quartélyból való cselekedte, és ha a német tisztek azokkal a kártévőkkel megfizettetni elmulatják, tehát maga a satisfactiót nem tétető tiszt vagy regiment fizeti meg. És hogy ez jobban menjen véghez, egyáltaljában parancsolom és rendelem, hogy sem lovas sem gyalog, csak egy vitéz se menjen sehová is a tiszti passusa nélkül; a passusban penig légyen meg mind a vitéz neve, mind penig az, hogy melyik regimentből való. Hogyha peniglen tehetetlenek volnának, a lakosok azon kártévőknek és vakmerőknek megfogattásokra vegyék üzőbe őket a közelebb helyekben lévő vagy ő felsége, vagy akármely vármegyék és székek tisztei azokról tudósitván, kényszeritsék azon tiszteket ezen jelenvaló edictum szerint, hogy fogják meg őket és a károsokkal együtt hozzák én hozzám. Ha penig valamelyik tiszt meg nem fogná, megtudván s nékem hirül adván, melyik regimentbéli melyik statióbeli, tudtokra légyen, hogy a tisztek hivataljok mellől esnek el, sőt egyébb hadi büntetésre is vonattatnak. Annak felette légyen tudtokra a tisztviselőknek, kiknek regimentjéből a falukon imitt-amott salagvardiák vagynak, hogy ez országbélieknek panaszok van ellenök; hogy ez országbélieknek, urak szolgáinak, úgy a

méltóságos ifiu Apafi Mihály uram szolgáinak is nem engedik a falukon megszállani, ha szintén pénzeken élnének is; minekokáért a salagvardiáknak alkalmatlanságoknak és embertelenségeknek eltávoztatásának okáért valójában parancsolom, a feljebb említett személyeket meg ne háboritsák, hanem tartsák magok határokban magokat és az úton járóknak illendő böcsületeket adják meg, szállást ingyen adjanak és ha mi eledelt magoknak s lovaknak pénzeken venni akarnak, az adásban és vételben ne akadályoztassák. Efelett a kereskedés és korcsmálás ez országnak szabados légyen és semmiben is meg ne bántassék. A statiókban és quartélyokban az ő felsége tisztei és vitézi az ő szokott portiójoknál egyebet semmit is a gazdáktól és lakosoktól ne kivánjanak, annál inkább erővel ne vegyenek, hanem pénzeken és illendő áron. A lakosokat levelekkel vagy egyébb izenetekkel illendő fizetés nélkül semmiképen ne küldözzék. Hogyha az ő felsége vitéze valamit praetendál vagy nemes ember ellen, vagy paraszt, városi és akármely lakos ellen, azokat megfogni, annálinkább megbüntetni az ő felsége vitéze s tisztje meg ne próbálja, se merészelje, hanem azon helybéli tisztektől igazságot és elégtételt az erdélyi törvény szerint kivánjon; kik ha igazat tenni nem akarnának, engemet tanáljanak meg. Végezetre mind a vitézek és ez országbélieknek egyességekért valójában és keményen tiltatik, hogy a vitézek őket semmi szitkok nemével, úgymint áruló névvel is, vagy másként bosszantván, ne illesék, ne nevezzék, hanem az eleikbe adatott rendhez alkalmaztassák mindenként magokat.

Szükségesnek itéljük ezt is mindeneknek tudtára adni, hogy akármely vármegyének, széknek, városnak, falunak tisztei, ha az ő felsége tisztviselőinek és vitézeinek valamivel kedveskedni akarnak, az nem tilalmaztatik, de úgy hogy kiki a mivel kedveskedni akar, a magájéból cselekedje és ne az alatta való szegénységéből; mert ha az alatta való szegénység afféle kedveskedésnek alkalmatosságával terheltetni comperiáltatik, magok akármi rendbéli tisztek fizetik meg a szegénységnek irremissibiliter.

Mind ezeket mi kegyelmes urunkhoz ő felségéhez, és édes hazánkhoz való kötelességünk szerint intimáljuk és authoritate functionis nostrae, sacra caesarea regiaque majestate domino domino nostro clementissimo confirmata parancsoljuk, hogy minden vármegyék, székek és városok tisztei e patensünket látván, alattok valóinak, hirdessék meg és mind magok kövessék, mind az alsó rendekkel követtessék el, és tartsák ahhoz magokat. Datum in Maros-Vásárhely,

ex gubernio regio Transylvaniae, die 24. Decembris, anno millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

G. Bánffi gubernátor, m. p.
Nicolaus Bethlen cancellarius, m. p.
(P. H.)

(Eredeti nyomtatott példány a Magyar Tud. Akadémia kéziratt árában.)

XXV.

1693. jan. 21.

Alvinczy Péter jelentése II. Apaffi Mihály választott fejedelemhez.

Kegyelmes Uram!

Bizony nem kicsiny szomorúságomra vagyon, hogy Ngod parancsolatiban avagy csak igyekezetem és tehetségem szerént elő nem mehetek, mert köteles hűségem gyümölcsének azt tarthatván, ha Ngod parancsolatit teljesíthetem, de az újabb akadályokrúl különben nem tehetek, hanem ha Ngodnak már ezekről is tetszik resolválni, s engem az kivántató requisitumokkal elégségessé tenni. Kivántatik azért, hogy Ngodat sokkal ne terheljem az mostan occurált scrupulusok elhárintására:

1. Mivel az méltóságos asszonyok félnek az pénzbéli kártól s kivánják, assecurálja Ngod róla, hogy ha mi kárt az pénzben vallanak, (most az mint itt forog, nemsokára megváltozik az zlotnak állapotja) az jószág kiváltásakor defalcálódjék az summából.

2. Sokalják azt is, hogy sok esztendőkig kötötték az jószágot Ngodnak s kevesebb időt akarnak tenni.

3. Az summát is keveslik per hoc, mivel azmint praetendálják, az contractus expiált, ha lesz is az alkalom, de más formában kivánják. Részemről pedig ezek iránt kivántatik Ngod kegyelmes resolutiója, ha úgy tetszik Ngodnak. 1. Alkalomhoz, sőt a pénznek letételéhez is plenipotentia mittetur. — 2. Az pénznek legalább ren. 4373 forint híjja esik, ezt hol vegyem. — 3. Komornik és Huber uramék irjanak ide Karaffa uramnak és az fizető mesternek, ne scrupulizáljanak a pénznek kiadásában, megirván az summát is, mennyivel adósok, és azokat az leveleket én kezembe küldeni kell, nem máséhoz, mert én nem használhatok az máshova dirigált levelekkel.

Ezen materiárul az urnak, gubernátor uramnak

bővebben irtam, tessék Ngodnak ő ngától tudakozni és engedelmivel hamarébb, az mint Ngodnak fog tetszeni instruálni. Az alatt is, ha mire mehetek, elkövetem, de ugyan véghez nem mehet, az megirt requisitumok és pénz nélkül. Isten Ngodat kegyelmesen éltesse kivánom alázatosan.

Viennae, 21. Januarii 1693.

Ngodnak alázatos szolgája:
Alvinczi Péter, m. p.

P. S. Most folyván szintén az jószág dolga, palatinus uram ő herczegsége édes atyai és igaz atyafiúi indulattal viseltetik Ngodhoz, illik Ngod is, mint én feleltem Ngod felől, maga illendő alkalmaztatásával conplaceáljon ő herczegségének. Meg fog forrani az dolog, ha nehezen is. Az terminust, mely volt 12 esztendő, le kellett szállitanunk 10 esztendőre. Egyéb dolgok iránt is nem gondolom Ngodnak kárára legyen az alkalom, de soha nem tudom, hol kell pénzt venni. Mindazáltal igyekezem, de kérem Ngodat az Istenért ne késleltessen pénzt küldeni.

Hallom szomorúan Patakiné halálát. Kérem Ngodat az élő Istenért, emlékezzék meg idvözült édes atyjának ő Ngnak Ngodhoz való nagy szeretetéről és Ngod iránt tett kegyes intésit viselje szemei előtt. Az többit pennára venni nem bátorkodom, noha én is az ő Nga parancsolatit nagy emlékezetben és Ngodhoz való kötelességemet hűségesen emliteni s tartani tökéletesen igyekezem. Gondot visel az jó Isten Ngodra, mint tartja fogadása, hogy az igaznak magvát kegyes oltalmában tartja. Ngodat alázatosan követvén és mégis az jó Isten oltalmába ajánlom.

Ngod alázatos és méltatlan jámbor régi beteges szolgája
Alvinczi Péter, m. p.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXVI.

1693. április.

Baranyay folyamodása az erdélyi ügyben kiküldött bizottsághoz.

a)

A folyamodás.

Excelsum consilium, principes ac domini domini gratiosissimi.

Quamvis iteratis vicibus demisissime supplicaveram, ut obiectiones et postulata adversariorum nostrorum notifi-

cata habere possem, quo licet partim tantum obtento, his diebus inter amicabilia cum meis adversariis colloquia, quantum intelligere potui, hae infrascriptae obiectiones et argumenta mihi opposita fuere, quae opinor etiam coram excelso consilio ab iisdem adversariis proposita fuisse, licet incompertum habeam et tacens argumentis eorum consentire ne videar, animatus etiam sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis speciali in diplomate et negotio religionis gratia clementissime declarata illa, auditis utrisque partibus augustissima maiestas clementissime deliberatura est, obiectiones adversariorum et refutationes earundem coram excelso consilio quo brevissime potui, humillime detego.

Ad clariorem autem rerum notitiam dico nos catholicos Transylvanicos duo iustissima et legitima fundamenta habere in reaquisitione iurium nostrorum ecclesiasticorum.

Primum: templa, scholae, collegia etc. et universa bona ecclesiastica nobis catholicis non convictis, non citatis et quod minus nec ullo crimine accusatis violenter sunt abrepta, episcopus, professores ac alii plurimi ordines similiter non citati, non convicti, ullius denique criminis rei sunt ex provincia expulsi et quidem illegitime proscripti, sic secundum regulam iustitiae, tanquam violenter abrepta et expulsa omnia merito nostra restituenda humillime efflagitare possemus, tamen respectum habentes moderni temporis de reaquisitione universorum ablatorum et expulsorum nunc tacemus, sed hanc iurium nostrorum praetensionem ad ulteriora tranquilliora tempora, penes protestationem, nos catholici reservaturi sumus.

Secundum: ius habemus, vi unionis nostrae, anno 1613 inventae et usurpatae et annis 1630, 1649. confirmatae et iuramento totius provinciae Transylvanicae corroboratae et ad hunc usque diem continuo in usu practicatae, cuius quoad praesentem materiam religionis duae sunt conditiones: prima, ut quatuor receptae religiones: catholica, calviniana, lutherana et unitaria aequali iure religionis gaudeant; secunda, ut nulla ex his religio cum alterius religionis oppressione suam promovere possit, haec iuramento universorum procerum provinciae sunt confirmatae temporibus in praedictis.

His itaque sic habitis, pro ratione moderni temporis humillime efflagitamus religionis nostrae catholicae cum caeteris religionibus iura aequalia, iuxta unionis conditionem haberi legitime posse et deberi.

Obiectiones et argumenta adversariorum erant haec.

Primo: episcopus, professores, uti patres Jesuvitae et

alii plurimi ordines iusto et legitimo modo sunt ex Transylvania expulsi et patres quidem Jesuvitae temporibus catholicorum principum de legitimo iure proscripti.

Secundo. Habemus articulum quod ubi unum templum reperitur, illud populo numero maiori assignetur templum, minori et templo privatae parti communiter aedificetur. Ergo articulariter et legitime a catholicis sunt templa abrepta.

Tertio. Declinato populo a catholica religione, quoniam templa eiusdem populi erant, a nemine abripuerunt, sed prae manibus antiquorum possessorum retenta sunt.

Ad primam adversariorum obiectionem resolutio.

Episcopus, patres Jesuvitae, Dominicani, Moniales ac alii plurimi ordines nunquam citati, nunquam convicti, nullius poenitus criminis rei, in nullo articulo (praeter patres Jesuvitas) proscripti aut condemnati, expulsi sunt ex Transylvania, plurimi eorum mactati et miserabiliter trucidati ab adversariis, legantur libri et articuli constitutionum, ut sunt decretum Approbatae et Compilatae constitutiones a sacratissima etiam maiestate confirmati, nequidem ulla mentio sententiae et articulorum de eisdem emanatorum. Ergo illegitime sunt expulsi ex provincia.

Quod autem proscriptionem patrum Jesuvitarum articulariter factam attinet, fatemur nos catholicos pro instruenda iuventute maximam necessitatem habere scholarum, collegii et professorum. Certum est enim, patres Jesuvitas non clam intrasse in Transylvaniam, sed a celsissimo principe Stephano Báthorio eos vocatos esse, eisque templa et collegium ac bona etiam (ut patet ex suis donationalibus literis) propriis principis pecuniis coempta, donasse.

Annis 1579 et 1581. Circumscripti sunt articulariter patres Jesuvitae.

Anno 1588. Articulariter proscripti sunt tempore Sigismundi Báthory catholici principis.

Annis 1595 et 1599. Annihilato articulo praedicto, recepti sunt Jesuvitae, declarant in articulis, siquidem Jesuvitarum proscriptio fuit contra unionem et oppressionem religionis catholicae, hac ratione recipiantur.

Annis 1607 et 1610. Iterum articulariter proscripti sunt.

Anno 1615. Calvinianus princeps Gabriel Bethlen annihilatis articulis praedictis, iidem articulariter iterum sunt recepti, quos domo, vineis et aliis appertinentiis donavit, quae etiam hodierna die vigore eiusdem collationis a nostris parochis possidentur et victualia eis dedit et alii principes successores eos usque ad annum 1653 patiebantur et prae-

mendas eisdem praestiterunt, de aliis enim articulis articulariter cassatis nulla est mentio, cum tanquam aboliti nullius censentur esse roboris.

Anno 1653. Ultimarie patres Jesuvitae articulariter sunt proscripti, qui articulus est illegitimus et contra unionem conditus his rationibus:

Primo. Articulus contra unionem iuramento firmatam condi non potuit, cum enim anno 1630 et 1649 Jesuvitae tempore unionis peractae in Transylvania fuerunt et bona stabilia possederunt, contra suum iuramentum, post unionem factam, in oppressionem religionis Catholicae articulum de eis condere non potuissent, ubi et articuli praedicti anni 1595 et 1599 manifeste declarant expulsionem Jesuvitarum, oppressionem catholicorum esse. Ergo articulus tanquam contra unionem factus est illegitimus et violentus.

Secundo. Catholici publice huic articulo contradixerunt.

Tertio. Anno 1630 specialiter extra unionem proceres provinciae assecurabant patres Jesuvitas, quod eos ibidem habitare pati velint.

Quarto. Calviniänus princeps, Sigismundus Rákóczy eosdem patres in suis literis testimonialibus vitae integerrimos fuisse et innocentissime eosdem proscriptos esse declarat.

Quinto. Si publici malefactores sine iure condemnari non possunt, eo magis nostri episcopi et alii ordines, unquam in ius non attacti, nec condemnati, expelli non poterant.

Sexto. Dato sed non concesso, si iidem ordines etiam alicuius criminis rei fuissent et secundum iura nostra condemnati, tamen nulla esset legitima sequela, alios innocentissimos ordines excludi debere, eo magis nos catholicos, qui nequidem accusati criminis unquam fuimus, sacerdotibus et ordinibus honestis et vitae integerrimis privari et licet multi adversariorum praedicantes propter sua scelera sententiati fuerint, non tamen se caeteris praedicantibus legitime privari debere existimant.

Ad secundam adversariorum objectionem resolutio.

Certum est nos catholicos universa templa in Transylvania aedificasse et habuisse, unde evidentissime constat, quod articulus ille est praecise in oppressionem religionis catholicae, cum tantum nos, et non alios feriat ille articulus, qui etiam similiter est illegitimus et contra manifestam unionis conditionem violenter emanatus.

Ratio.

Primo. Unio, ut superius dictum est, anno 1613 celebrata, articulus autem iste anno 1615 conditus est, contra

igitur unionis conditionem, siquidem iste articulus vergit in oppressionem religionis catholicae, post innitam unionem contra suum iuramentum adversarii articulum hunc condere non potuissent, ergo est illegitimus et violentus.

Secundo. Catholici nunquam hoc articulo usi sunt, sed soli ipsi Calviniani.

Tertio. Sunt quatuor status in Transylvania, ex quibus tota provincia constat, quo uno non existente, nec comitia generalia celebrari, nec quodquam publicum negotium determinari legitime potest. Ergo tres status adversariorum contra quartum statum, in oppressionem eiusdem, nomine totius provinciae, articulum legitime condere non poterant.

Quarto. Articulum illum ipsi adversarii per contrarium suum usum abrogare videntur, cum idem articulus duas habeat partes, una ut parti numero maiori detur templum, altera, ut parti templo privatae communi sumptu et viribus aedificetur; primam partem, tanquam sibi proficuam executi sunt, alteram nunquam executioni demandarunt, unde catholicorum maxima oppressio et desolatio secuta est.

Nos autem in oppido Udvarhely ubi pauci calvinianorum sunt reperti, nos cum eis communiter illis debebamus aedificare templum, sed illi nobis nunquam aedificarunt.

Quinto. Hic articulus semper fuit, est et erit in oppressionem religionis nostrae, cum fides ex auditu fiat; ecclesiis, sacerdotibus et ordinibus privati sumus; his rationibus, nunquam plures eis efficiemur, sic eodem articulo uti non possumus, semper fuit, est et erit desolatio et pestis nostra.

Sexto. Juxta iura nostra in decreto partis secundae, titulo 3-tio contra iura divina et naturalia leges condi non possunt, hic articulus est manifeste contra ius divinum; ergo etiam hac ratione contra articulum et ius divinum emanatus est illegitimus.

Septimo. Ex pluralitate personarum legitimo iure sequi non potest, quod nos iusto iure possessa templa nostrae religioni catholicae dedicata propter paucitatem nostri amittere debeamus.

Octavo. Dato, sed non concesso etiamsi articulus legitimaretur, quare ergo contra articulum Claudiopoli habuimus tria templa, nostrae religioni catholicae dedicata, ubi tres sunt religiones, catholica, calviniana et unitaria et omnia tria ablata sunt, nos autem aliquot centeni in religione perstitimus et nunc persistimus; non ut omnia templa abripere, verum si tantum unicum fuisset templum, iuxta articulum nobis aliud aedificare tenebantur, unde manifeste constat, eos

articulo praedicto contrariari. Quod maius, cur exercitium religionis nostrae ex civitate Claudiopolitana excluserunt, si articulum legitimum habere volunt. Hoc idem nobiscum factum est. Albae Juliae in civitate duo templa, duae religiones, catholica et calviniana, utrumque templum occuparunt, articulo enim praedicto dictante, si unicum tantum templum fuisset, nobis aedificare debuissent communiter, non ut utrumque a nobis abripuissent, sic manifeste videntur adversarii articulum illum per contrarium suum usum annihilatum esse.

Ad tertium argumentum replica.

Primo. Certum est, quod omnia templa, collegia, monasteria in Transylvania (praeter duo vel tria in quibusdam pagis minima) sunt aedificata per sanctissimos pontifices, Stephanum, Ladislaum et caeteros alios reges et wajwodas Transylvanicos pro exercitio religionis catholicae et ab iisdem bonis stabilibus donata et ornata, iuxta illum s. matris ecclesiae de s. Stephano et Ladislao hymnum, struunt templa, ditant donis, ornant gemmis et coronis, cruces et altaria etc. His rationibus a catholicis aedificata, pro ritu catholico consecrata templa, collegia etc. iuxta ius fundationis sunt catholicorum haereditaria: nos autem catholici nequidem unquam criminis accusati, non ut convicti fuissemus, non amisimus, nec amittere potuimus.

Secundo. Illa templa, collegia, more nostro sunt dedicata quibusdam sanctis, quorum cultui adversarii renunciarunt et sacraficata ab episcopis catholicis pro ritu catholicorum.

Tertio. Juxta leges etiam politicas nostras, quorum nomina sunt literis inserta donationalibus et privilegiis fundamentalibus, bona eos et posteritates eorum concernunt, hac etiam ratione politica et articulorum nostrorum virtute eaedem ecclesiae catholicos concernunt, bona etiam ecclesiastica personis catholicis et ecclesiis collata, concernere dignoscuntur.

Quarto. Si cultus religionis catholicae adversariis non placuit et e gremio s. matris ecclesiae recesserunt, sic fundamentis catholicorum renunciarunt, per hoc etiam accessoriis, hoc est bonis de iure renunciare deberent; sed si bonis ecclesiarum catholicarum uti velint, ut filius prodigus, revertantur ad ecclesiam, ab ipsis relictam perlibenter a catholicis recipiendi et sic tum ecclesiae, tum bonorum eorum usus eis non praecludetur.

Templum maius Claudiopolitanum, nunc ab unitariis possessum, merito catholici efflagitamus:

His rationibus.

Erat templum parochiale a nobis violenter abreptum, ibidem Claudiopoli tria templa habuimus, licet in religione catholica ibidem aliquot centeni perstitimus, omnibus contra articulum privati sumus.

Templum aliud ibidem habitum nunc ab adversariis statui catholico compromissum est penes collegium unitariorum, quod etiam collegium nobis oblatum, sic daretur illis unitariis templum collegio suo proximum, itaque unitarii collegio suo et templo vicinitate coniunctis, commodius frui possent, assignaretur catholicis templum maius eorum.

Tempore piissimi defuncti imperatoris Rudolphi, dum Transylvaniam possidebat, nobis restitutum erat illud templum, dominio eiusdem imperatoris ibidem cessante, violenter iterum denuo occupatum est.

Templum illud maius, habet in suo cimiterio unam capellam, domunculas et cellas satis multas, ubi ad tempus posset fieri collegium et pro inhabitatione professorum et scholarum erectione ad praesens essent sufficientes, tum parochi, tum professores haberent separata templa et habitationes, cum parochi habuerint in civitate suas domos proprias parochiales, ibidem inhabitare possent.

Unitarii etiam in suburbio habent templum pulchrum et satis amplum; sine omni querela duobus templis possent esse contenti, cum nos miserrimi catholici hic et nunc unicum tantum humillime efflagitamus.

Pro securitate Transylvanica et religionis catholicae promotione utilissimum esset, ut catholici ad officia promoverentur, quod etiam humillime supplicamus.

Certum est, quod adversarii suas religiones auxilio paganorum et turcarum promovebant, ut patet ex inductione principum calvinianorum Stephani Bocskay, Gabriel Bethlen, Georgii Rákóczy, Michaelis Apaffy, cum omnes bello, turcis, tartaris, ferro et igne contra domum Austriacam.

Tum ante separationem Transylvaniae ab Hungaria, tum vero expost eo usque donec primus princeps calvinianus Stephanus Bocskay, principatum obtinuisset, antea nunquam catholici principes, bello vel hostiliter, suis regibus se opposuerunt et nunquam domum Austriacam vel Hungariam hostiliter inuaserunt, sed semper mutuam et bonam correspondentiam observarunt.

Semper rebellionis Transilvanicae causa erat religionis promotio et tredecim comitatus Hungariae superioris, illi incitabant et ad belli gerendum evocabant, in Hunga-

riam principes Transylvanicos; si catholici promoverentur et haberent magistratum catholicum, refugium praecluderetur etiam superioris Hungariae, quia certum est, ad catholicum magistratum non recurrerent.

Temporibus calvinianorum principum, ubi religio eorum florentissimum suum assecuta scopum a nemine iniuriati, catholicos secundum suum nutum privarunt ecclesiis, sacerdotibus et bonis, tamen ut superius dictum, semper hostiliter Hungariam invaserunt, non poterant causari catholici vel eorum personae ecclesiasticae; hac etiam ratione catholici essent promovendi, ex qua promotione dominii sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis, securitas, populorum fidelitas ac catholicae religionis promotio, manifeste subsequeretur.

Licet etiam nunc catholici, secundum virium suarum possibilitatem, tota et constanti animorum integritate, intendant sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis fidelitatem constantissime observare, patriam in securitate remanere ac etiam religionem catholicam promovere: tamen si per attributionem officiorum, eisdem maior authoritas exhiberetur, zelo religionis catholicae ducti et ex conscientia ad reservandum et promotionem obstricti, promotionemque suam et officia formidandi, ad fidelitatem sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis et securitatem patriae, eo magis stimularentur, clandestinisque factionibus (si quae forte forent) promiscue inhabitantes, ad vigillandum commodiores efficerentur et ad compescendum fortiores.

Ex aliis memorialibus humillime porrectis, postulata ac gravamina officiorumque qualitates et quantitates declarata exhibuimus, excelsum consilium demisissime implorantes, ut post longaevam iam resolutionis expectationem gratiosissime nos iuvare et protegere dignetur, quam gratiam, cum universo statu catholico, humillimis nostris obsequiis reservire non intermittemus, sum et maneo excelsi consilii

humillimus et obligatissimus servus Gregorius Baranyai ablegatus catholicorum Transylvaniae m. p.

Más kézzel: 1693. Siebenbürgen.

Oldalt: Ad excelsum consilium, principes ac dominos dominos, pro dirimendis negotiis Transylvanicis ad conferentiam deputatos etc. dominos dominos gratiosissimos demisissima instantia. Gregorii Baranyay ablegati catholicorum ex Transylvania.

(Eredetije az egyetemi könyvtárban. Hevenesi gyűjtemény LXXIV.)

b)

1693. ápr. 24.

A Baranyainak adott válasz.

(Lásd Szász: Sylloge Tractatuum. 448—450. lapokon.)

XXVII.

a)

Az Alvinczynek kézbesitett diplomák és leiratok.

Resolutio c. r. quae vulgo Alvinczyana dicitur.

Sacrae caesareae regiaeque Majestatis etc. . . .

Signatum sub ejusdem Majestatis suae appresso sigillo secretiori. Laxemburgi 14-a Maji 1693.

Stephanus Andr. de Verdenburg, m. p.

(Szász: Sylloge tractatuum 378—389. lel.

b)

Diploma supletorium de negotio religionis.

Leopoldus etc. . . . .

Datum Viennae Austriae die 9-a Aprilis Anno 1693. Regnorum nostrorum Romani trigesimo quinto, Hungarici trigesimo octavo, Bohemici vero trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p. (P. H.)

T. A. Henr. C. de Stattmann, m. p.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque Majestatis proprium:

Stephanus Andreas de Verdenburg, m. p,

(Ugyanott 389—391 ll.)

c)

Confirmatio accordae inter nationes Transsylvaniae super tollendis Saxonum gravaminibus initae.

Leopoldus etc. . . . .

Datum in civitate nostra Viennae die 7-ma mensis Aprilis anno 1693. Regnorum nostrorum Romani trigesimo octavo. Hungarici trigesimo octavo, Bohemici vero trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p.

I. A. Henr. C. de Strattmann, m. p.

Ad mandatum sacratissimae caesareae regiaeque Majestatis proprium:

Steph. Andr. de Verdenburg, m. p.

(Ugyanott 391—397. ll.)

d)

Confirmatio accordae super numero portarum inter nationes initae.

Leopoldus etc. . . . .

Datum in civitate nostra Viennae die 14 mensis Aprilis anno 1693, regnorum nostrorum Romani trigesimo quinto, Hungarici trigesimo octavo, Bohemici trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p.

T. A Henr. C. de Strattmann, m. p.
Ad mandatum sacrae saesareae regiaeque Majestatis proprium.
Steph. Andr. de Verdenburg, m. p.

(Ugyanott 398., 702. ll.)

e)

Contractus super locatione proventuum in Transylvania fiscalium, inter cameram aulicam et statuum Transsylvaniae ablegatos initus, atque a caesare confirmatus (quem tamen Transylvani postea deprecati sunt.)

Leopoldus, etc. . . . .

Dabantur in arce nostra Laxemburgi die 30 mensis Maji anno 1693. Regnorum nostrorum Romani trigesimo quinto, Hungarici trigesimo octavo Bohemici vero trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p. (P. H.)

Leopoldus Cardinalis Kollonits, m. p.
Andreas Comes de Brandeis, m. p.
Franciscus Josephus a Khraph, m. p.

(Ugyanott 402—408. ll.

XXVIII.

1693. jú l. 24.

A császár kézirata Veteranyhoz a Csákiéknak adandó megkegyelmezés ügyében.

Dilecte comes Veterani. In recenti tenebitis memoria, qualiter primo Januarii anni 1692 benigne vobis significaverim, quod non solum comitem Ladislaum Csáki et Johannem Haller a nota infidelitatis, qua per status Transylvaniae ob imputatum infidelitatis crimen condemnati erant, benignissime absolverim et in pristinum honoris statum restituerim, verum etiam resolvi ut nota articulis Transylvaniae

inserta, cassaretur et annihilaretur. Hanc intentionem meam, quam ad status Transylvaniae direxi, vobiscum etiam communicavi clementer mandando, ut in id allaboraretis quo dicta cassatio et annihilatio articuli effective consequeretur, memoratique comes Csáki et Haller in pristinos honores, dignitatesque restituerentur et per status declararentur; id quod iterum sub dato 25. Junii in respectu comitis Csáki in litteris meis ad vos et status directis repetii, vobis singulariter committendo ut conaremini, ut eidem Csáki adempta bona restierentur. Postquam vero uterque, ob non impensam satisfactionem mandatorumque meorum effectum et inspecie dictus Haller propter non restituta bona conquesti essent, Csakius autem in eo se damnificatum assereret, quod bona quidem filiorum suorum, quibus privatus non fuerat, nec privari poterat, possideret, ad haec illorum quoque, quae parata pecunia acquisivit dominio frueretur; bona autem haereditaria in et extra Transylvaniam adempta, uti etiam clenodia ablata ipsi minime restituta fuissent, sed neque damna perpessa et per septem decim annorum possessorum bonorum usus-fructus ipsi compensatus, denique propter innoxiam captivitatem suam ulla satisfactio impensa fuisset: unde singulariter desidero, ut uterque clementissimae meae resolutionis, statibusque declarati desiderii mei participes reddantur ac proinde certam desuper rationem accipiatis, quid ad praemissas literas meas factum sit, et quare eaedem suum effectum omnimodo non fuerint consecutae.

Datum Viennae, 24. Julii 1693.

(Egykorú másolata a M. N. Múzeum levéltárában. Tunyogi József gyűjteményében.)

XXIX.

1693. szept. 16. — okt. 4.

a)

Az országgyűlés története.

Relatio genuina comitiorum Tordae celebratorum 1693. inchoatorum ad diem 16. Septembris, ratione negotii religionis.

1. Primum et ante omnia lectum est decretum suae maiestatis de tradendis iis, quae caeteris religionibus addicti compromiserant statui catholico: quibus (?) inter quae erant templum calvinistarum in antiqua urbe Claudiopoli cum scholis arianorum ibidem, deinde intimatio suae maie-

statis de maiori templo parochiali, quod possident nunc ariani, demum et de Monostor portione aliqua, antiquitus spectantes ad p. p. Monostorienses. De primo resolutum est, ut tradatur, de altero magnae difficultates subortae et ideo non est traditum, eo quod unicum illud templum erat celeberrimum pro parte arianorum. Ad intimationem tamen suae maiestatis factam gubernio et calvinistis, apparenter videbantur satagere pro tradendo catholicis maiore templo: sed nullo modo persuadeat sibi ullus sincere adlaboratum fuisse, cum certissimum habeant adversarii, ubi una religio petitur et alteram peti, quod iam ab antiquo sic didicimus et experti sumus et in malo subsistere illud: virtus unita fortior. Ariani ergo videntes, si non correspondisse intimationi caesareae, tanquam pro vero spargebant, se daturos, si sua maiestas arianos requisivisset litteris, dummodo assecuraret sua maiestas de stabili possessione templi et scholarum, in quorum locum debuissent cedere maius templum. Cavillationi huic non est credendum, et ideo nihil scriptum ad suam maiestatem a statu catholico, ne scriptione hac pertinaciam arianorum videantur catholici mitigare.

2. Difficultas orta est deinde inter catholicos ratione administrandorum bonorum aliquorum et proventuum a sua maiestate collatorum pro sustentatione professorum actu existentium et futurorum ac etiam pro subsidio aliquo studiosis pauperibus deputatorum, penes quos deberet esse administratio eorum bonorum. De proventibus assignatis a sua maiestate, siquidem ea bona nunquam erant prae manibus sacerdotum, nulla erat difficultas; quia vero portio Monostoriensis ab initio et constitutione prima spectabat ad religiosos s. Benedicti et per defectionem eorum a summis pontificibus, regibus et principibus Transylvanicis catholicis et acatholicis collata sit et administrata a sacerdotibus: quaestio mota est, an permittendum prae manibus nunc existentium parochorum, qui absque uno fere saeculo partem bonorum illorum recte administrarunt et in tantis revolutionibus pro ecclesiae necessitatibus direxerunt. Videbatur multis quaestio haec inutilis, maximé ubi decretum eminentissimi cardinalis super hac quaestione emanaverit ad informationem unius et alterius, de qua informatione vel quaestione movenda, nihil commiserat status catholicus ablegato non pridem misso Viennam, merito in quaestionem revocata est dispositio bonorum illorum. Allegabantur a praetendentibus administrationem a secularibus debere fieri et non tradenda bona illa p. p. eo quod bona illa si penes saeculares starent, magis

conservari possent, si quo casu (quod Deus avertat) fieret aliqua revolutio: sed hoc argumentum ab aliis contrarium sentientibus refutatum est, et nullum esse argumentum, declaratum. Si enim prae manibus et in directione saecularium foret illud dominium, pariter recipiendum foret ab adversariis, sicut hactenus experti sumus. Quotiescunque enim ecclesiastici in Transylvania male sunt habiti, pari processum est passu cum catholicis saecularibus. Haec ratio praetextus erat, inre autem quid intentionis habebant praetendentes bonum illud, in rationibus eorundem et verbis declaratur. Dicebant enim palam id se facere ideo, ne clerus in Transylvania saecularibus praedominetur et ne iugum ecclesiasticum ad exemplum in Hungaria collo Transylvanorum imponeretur, quod sicut in Hungaria molestissimum est, ita intolerabile foret in Transylvania, quasi vero per administrationem sex, septemve subditorum iugum intolerabile imponeretur saecularibus catholicis; quandoquidem plures alibi administrant, neque tamen boni catholici queruntur de imposito sibi iugo a statu ecclesiastico. Altera ratio erat palam quoque edicta: non esse permittendum administrationem bonorum saecularium ecclesiasticis, eo quod proventus congregatos mitterent et misissent p. p. in regiones exteras, quod ne fieret, prae manibus saecularium retinendos proventus et ab iis accipiendae portiones pro sustentatione ordinaria. Argumentum hoc desumptum est a malevolis, qui noverunt quondam in expulsione p. p. ablatos thesauros ecclesiae, qui etiamnum conservantur in ecclesiis in Hungaria, qui tamen, si pax concluderetur certo certius remitterentur. Haec ratio multum contristavit ecclesiasticos modernos, cum constet quot millibus florenorum submissis ex Hungaria et Germania sustentati sunt p. p. Cladiopoli, destituti omni omnino salario, ab uno fere saeculo. Quae argumenta coram malevolis sine dubio plausibilia erant, sed coram gnaris rerum Transylvanicarum et intentionum eorum, qui hoc intendebant, declarata sunt nulla; sed palam edictum est, nihil aliud subesse rationis et intentionis, quam interesse proprium eorum, qui calvinisticum hunc modum regendam ecclesiam catholicam inducere volebant. Soli enim calvinisti et ariani habent hunc modum in Transylvania, ut bona spectantia ad suam religionem non personae ecclesiasticae, sed saeculares administrent et ipsi ditentur, cum maxima defraudatione eorum ad quorum sustentationem sunt ordinata.

Perspecta ergo hac occulta intentione aliquorum conscientiosi et faventes inribus ecclesiasticis d. d. catho-

lici, consiliarii intimi et ex nobilitate primarii resolverunt se, ut scriberent eminentissimo cardinali et referrent suam intentionem, simul etiam instarent, ut auditis eorum rationibus eminentissimus zelosissimus alias pro ecclesia Dei et qui totam rerum spiritualium in melius mutandarum seriem cordi sibi impresserat et totus rei cardo in cardinali pientissimo verteretur, literas supplicatorias dederunt, quarum paria haec sunt.

Caeterum advertendum est: siquidem ex clero aliqui fortius pro iure ecclesiastico steterint, in quos aliqua aversio concepta sit, quod sententiae praetendentium miserabilia illa bona et administrationem saecularium restiterint. Eos nihil unquam dixisse vel fecisse, vel in verba inconvenientia erupisse, sed totam suam causam ad eminentissimum remisisse, atque quod primarii catholici et conscientiosi iudicassent, id cum submissione approbasse. Caverent proinde ii omnes, quorum interest haec et similia disponere, qua ratione audiantur inimici ecclesiae. Non omnis, qui ex Transsylvania jura (?) religionum proponit est audiendus, experti enim sumus hac tempestate, qui maxime religionem intendere videbantur, proprio interesse motos esse, quo non succedente minus vel nihil curare religionem. Haec ita esse voluimus testari, infrascripti et scrupulis ac etiam sinistris de similibus rebus, informationibus et relationibus viam praecludere volentes, his literis subscripsimus.

Claudiopoli, anno 1693 die.

(Eredeti fogalmazványa az egyet. könyvt. Hev. coll. LXXIV.)

b)

1693. okt. 2.

Alvinczy költségjegyzéke.

Recognitio certae cuiusdam summae pecuniariae occasione expeditionis Viennensis die 17 Julii anni 1693 continuatae, perceptae et erogatae.

Perceptio pecuniarum.

Die 24. Julii 1692 az úr Bethlen Miklós uram ő kegyelme által percipiáltam ... ... Rh. fl. 2000 x. —

Die 24. Augusti. Az úr ugyan Bethlen Miklós uram pénzit (melyet ő

kegyelme az nemes ország szükségére forditott) Posonban percipiáltam ... ... Rh. fl. 7137 x. 42

Die 27. Januarii 1693. Az nemes ország buzája árában Bécsben percipiáltam készpénzül ... ... Rh. fl. 65859 x. —

Quietántiákban ... ... Rh. fl. 9141 x. —

Die 2. Maji anno 1693 Szent-Kereszti András uram által percipiáltam aur. numero 826.

Universa summa perceptionum pecuniarum cursilium facit aureorum numero 826.

Erogatio pecuniarum.

Az méltóságos gubernium dispositiójából urunk ő nga számára kiváltott jószág árában iuxta testimonium erogáltam ... ... Rh. fl. 65859 x. —

Summa huius erogationis.

Holmi vásárlásokra.

Méltóságos gubernátor uram ő nga szükségére erogáltam ... ... Rh. fl. 1226 x. 12

Summa erogationis.

Az úr cancellar uram ő kegyelme szükségére ... ... Rh. fl. 1098 x. —

Summa eadem.

In quietantiis.

Az mint percipiáltam, úgy erogáltam is az Teleki urfiak és szász papok pénzét in quietantiis facientes ... ... Rh. fl. 9141 x. —

Summa eadem.

Kölcsön erogáltam.

Magam szükségére forditottam ...	Rh. fl.	200 x. —
Horváth Ferencz uramnak adtam	Rh. fl.	306 x. —
Dalnaki János uramnak	Rh. fl.	150 x. —
Summa	Rh. fl.	656 x. —

Holmi elkerülhetetlen szükségre.

Az császár és király ő felségek kétszeri audientiáin promiscue erog. ...	Rh. fl.	50 x. —
Item mellettem levő deáknak ...	Rh. fl.	30 x. —

Az urak szolgáinak discretiókban.	Rh. fl.	50 x. —
Szakácsnak	Rh. fl.	20 x. —
Egy szegény akadémikusnak	Rh. fl.	24 x. —
Innepi recordánsoknak és holmi supplicánsoknak promiscue	Rh. fl.	58 x. —
Vámokon, strásáknak és comitiváknak	Rh. fl.	38 x. —
Item Szent-Kereszti uramnak bécsi szükségére	Rh. fl.	250 x. —
Item secretarius Verdenburg uramnak except centum aur. Szent-Kereszti uramnak	Rh. fl.	600 x. —
Item az kancellista diákoknak ...	Rh. fl.	24 x. —
Item egy stafétára	Rh. fl.	43 x. —
Szekereseknek (Czabanius uram szekeresének is Rh. fl. 41 x. — adván) felmenet és lejövet is	Rh. fl.	794 x. —
Hintóra, melyben az városban járunk s másuva is mentünk	Rh. fl.	108 x. —
Levelek expeditiójáért s kiváltsáért az postaháznál	Rh. fl.	58 x. —
Summa erogationum facit	Rh. fl.	2247 x. —

Közönséges szükségre.

Szállás bérben a die 27. Augusti 1692 usque ad 21 Junii 1693 erogáltam	Rh. fl.	424 x. —
Item ételünkre, italunkra, fára, mosásra, gyertyára etc. a die 27. Julii 1692 ad diem 17 Julii 1693 plus minus költvén erogáltam	Rh. fl.	3435 x. —
Summa facit	Rh. fl.	3859 x. —
Summa praespecificatae universae erogationis facit	Rh. fl.	84086 x. 12
Restant sic	Rh. fl.	51 x. 30

Item aur. nro 726.

Observandum.

Felmenetelkor az méltóságos gubernium arról való assecuratoriája szerint igérvén percipiáltam in aur. 444 ung. fl. 2.	fl.	2000 // —
Item az elmult esztendei commissariátusságomra restantiában maradt nro 81 köböl búzám árát cum fl. 1 computálván kivettem in aur. 72 ... ... ung.	fl.	324 // —

Item: Ugyan tavaly Veterani generál uramnak ő nagyságának in discretionem adott nyolcz negyvenes hordó borom árát cum fl. 35 // computálván in aur. 62 et ungar. fl. 1. percipiáltam ung. ... fl. 280 // —

Summa facit ung. fl. 2604 // —

Sic ergo restabunt in universum:

Aur. ... ... nro 148

Rh. ... ... fl. 48 x. 30

Tordae, 2. Octobris 1693.

Petrus Alvinczi mp.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1693. okt. 4.

A szászok protestatiója.

Nos Georgius Bánfi de Losoncz, Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Albensis Tranniae et Dobocensis supremus comes. Damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nobis die 4 mensis Octobris anni praesentis 1693, stante videlicet et durante dominorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum generali congregatione per nos eisdem ad diem 16-m lapsi iam mensis Septembris in oppidum Thorda indicta et celebrata, una cum praedictis statibus et ordinibus in eadem congregatione constitutis ac pro moderandis praementionati regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis coexistentibus, spectabilis et circumspectus dominus Valentinus a Frank supremus sedis et civitatis Cibiniensis iudex regius ac totius universitatis Saxonicae in Trannia degentis comes, caeteris etiam dictae universitatis Saxonicae sedium ablegatis et in praementionata congregatione praesentibus, eidem adstantibus et idem cum eodem consentientibus suo ac caeterorum praedictae universitatis incolarum nominibus et in personis coram nobis dictisque statibus universis personaliter constitutus, per modum et formam solemnis protestationis et contradictionis, primum quidem viva sua voce declaravit et post vero certam quandam protestationem contradictoriam in scriptis exhibuit nobis et praesentavit, peteret nos debita, qua par est, reverentia, quatenus nos praedeclaratam protestationem contra-

dictoriam praesentibus nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, eidem futuro pro testimonio necessariam extradari facere dignaremur; cuiusquidem protestationis contradictoriae verbalis continentia haec est:

Tota augustana confessio, eademque simul Saxonica natio in Trannia protestatur super eo, quod in moderna diaeta domini status reliqui et si non omnes, tamen maiori ex parte non secundum benignissimum suae caesareae regiaeque maiestatis diploma et resolutiones, per spectabilem ac generosum dominum Alvinczi protonotarium allatas processerint in candidatione dominorum consiliariorum: manifestum enim est, quod domini reformati in consilio nunc habeant praeter excell. dominum gubernatorem 5, domini catholici 3, nos augustanae confessioni addicti 2 domini unitarii nullum, itaque isti soli ex diplomatis et resolutionis caesareae vigore debebant nunc candidari; quod si vero ex ipsis dominis unitariis capaces et digni non fuissent inventi, tunc nos proximo illo iure gaudere debeamus, neque praesummi potest ex nostra religione, quam tot mille homines profitentur et facile tertiam partem Tranniae constituunt, nullum capacem et dignum inveniri potuisse. Quo circa nos inhaerentes benignissimo suae maiestatis sacratissimae diplomati et resolutionibus, nostro iuri in illis fundato, istum modernae candidationis processum pro legitimo agnoscere non possumus, quin imo iterato contra illum solemniter protestamur, ac super hac protestatione nostra testimonium authenticum expectamus. Datum Thordae anno Domini 1693, die 4. Octobris.

Nos itaque etc. (reliqua iuxta stilum solitum.)

Datum in oppido Thorda in congregatione scilicet generali attactorum dominorum statuum et ordinum die 4. mensis Octobris anno vero Domini 1693.

Lecta et extradata per magistrum Petrum Alvinczi regii in Trannia protonotarium.

(Másolat gr. Kemény József kezével Diplomatarii Transylv. supplementum XI.)

XXX,

1693. decz. 9.

Bánffy György, Gyeröffi Györgynek: hogy az országgyülésre eljönni el ne mulassza.

Spectabilis ac generose domine frater observandissime! Salutem et officiosam mei commendationem! Kegyelmes levelét vettem, melyből kegyelmed betegségét szánakozással

értettem; minthogy pedig kegyelmed praesentiája igen szükséges, ahhoz képest, valamint, s valahogy, ha Isten ő felsége kegyelmed nyavalyájában annyi fugálást enged, Vásárhelyre hozattassa el magát, mert az jószágok most osztatódnak el az gyűlés alkalmatosságával és ez iránt, hogy ha jobban nem lészen, kárával fog esni kegyelmednek. Az mi az Pókában szállott németek dolgát illeti, én úgy tudom, s ugy is van, quártély abban az helyben nem rendeltetett, hanem mint más helyekre is, ugy oda is csak élődni szállott, az időkig, mig bizonyos helybeli quartélyokról ordinantiájok megyen; de én ugy hiszem, mint szintén más helyekről, hasonlóképen Pokából is rendelt quártélyokra szállnak. Az mi pedig az halászatot illeti, minthogy ez az mostani lágy üdő annak jó alkalmatosságát elrontotta, keményre fordulván az üdő, ismét az gyalmot kihozatván, az halászatban jobb módunk leszen. In reliquo eandem benevalere desideramus. Datum in curia Orményesiensi die 19 Decembris 1693.

Spectabilis ac generosae dominationis vestrae frater ad serviendum paratus

Georgius Bánffy, mp.

Külcztm: Spectabili ac generoso domino Georgio Gyeröffi de Gyerővásárhely, status Tranniae consiliario, inclyti comitatus Colosiensis supremo comiti utet fratri observandissimo.

(Eredetije Erdélyi Múzeum Mike S. gyüjteményében. Artic. diaetales authent. V. kötet.)

XXXI.

1693. decz. 29.

Böszörményi Sámuel jelentése Apafy Mihály fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban boldogitsa szerencsésen, hogy sokáig éltesse kivánom. Kegyelmes uram az Ngod ide való jószágainak csaknem végső pusztulásához közelítő jajos sorsát deplorálhatom Ngod méltóságos tekintete előtt alázatos irásom által. A német hadaknak igájok miatt elviselhetetlenül terheltenek a portiónak feles számával, ugymint az egész vármegye is, de a méltóságos urak jószágainak legnehezebben esett az, hogy a die 19 Novembris usque ad 19 praesentis, a repartitionak végeszakadtáig a német vitézek rendetlenül a méltóságos urak jószágain kvártélyoztanak, rettenetes excessusokat vivén végben. Minekutánna penig a vármegye tisztei a sok okoskodás után, ugymint 19 prae-

sentis a repartitiót elvégezték volna, az Ngod ide való s ezen vármegyében levő jószágaira mennyi számú portió limitáltatott, regestrálván, ez inclusában beküldtem. És ha Ngod ezen jószágnak mostani és következendő nagy igáját tekintetben nem vészi és az nemes vármegye tisztei nagy gondviseletlenségeket a méltóságokkal egyenlő értelemből orvoslani nem méltóztatik, ez továbbra csak koldulásra jutni láttató jószág leszen, melyért hogy jövendőben én ne okoztassam, protestálok, mert kötelességem szerént mind a nemes vármegye, mind penig a német tisztek előtt Ngod méltóságos tekintetit forgatni, a mellett instálni s kedveskedni is el nem mulatám, de igen keveset efficiálhaték. A jobbágyokat is a szolgálatra a németek igája miatt már be sem vehetem, ki miatt a buzában sem szállithaték még be, arra való út sem lévén. Sőt továbbra ha Ngod ez romlott jószághoz kegyelmességét nem mutatja és mint más possessor urak, ugy Ngod is ha csak 100 köből zabot is, kölcsön vagy penig mostani árának jövendőbeli megfizetése reménysége alatt innen közelről nem deputáltat, a quartélyosok sustentálására elégteleneknek lenni Ngod minden kétség nélkül elhinni méltóztassék, mind buzájok, mind penig gabonájok a kevés tengeri buza levén, azt penig a németek el nem veszik, hanem a zabért emésztik meg őket; irtóztató sarczoltatásit, német módon való kötöztetésit a szegénység elunván, lakó helyeket elhagyni kényszeríttetnek, kit Isten tartóztasson: ha a tanál történni, az iránt is jövendőben én nem okoztathatom, ha az aufugiált és ezután is aufugiálható vagy portiójokat nem praestálható jobbágyoknak portiójokért, ha az itt való Ngod javaihoz tanálnak a németek nyulni. Mert kegyelmes uram, itten olyan szokás vagyon, hogy ha valaki jobbágyi aufugiálni tanálnak, a németek annak földes urain, vagy provisorin nagy executióval szokták portiójokat extorqueálni, melyben tavaly tavasszal is volt részem, mostan penig attúl inkább tarthatok. Ez tartományban valamit az németek akarnak végben vinni, mind azokat elkövetik, senkitűl semmi tartalékjok nem lévén, nem státiókban, hanem széllyel a falukra vannak kiszállittatván. Főtisztei itt közel, kinek panaszolhatnánk, nincsenek, mert Gaporta uram is ezt a regementet eladta Seréñyi uramnak, az az új colonellus sem jöve még le, Hajzler uram is Bécsben levén. A sertéseket kegyelmes uram behajtottam, sok hasas emsék és süldők levén köztük, az olyanok nem igen hiztak meg, de a kik öreg ártányok voltanak, azokat jó kövéren inditám meg. Kegyelmesen parancsolja Ngod, hogy proventust administráljak, de kegyelmes uram itt mibűl szerezhessen

ember proventust, nem tudom. Ha a beszállított borokat kikorcsmároltathattam volna és a búzában is Ngod kegyelmes parancsolatjából eladhatnék és tengeri búzát is, mely provisiom alatt van, pénzzé tehetném, azokból administrálhattam volna és administrálhatok továbbra proventust. A kit penig együnnen másunnan is conquirálhattam, Ngod kegyelmes parancsolatja szerént azon mézet és korcsmára való bort vöttem, melyet is továbbra pínzze tévén administrálni el nem mulatom. A csehi korcsomát sem continuálhatják már urak tisztei, mert a markotányok occupálták. Ezek után ajánlom Isten oltalmában a Ngod életét maradok

in Cseh die 19. Decembris 1693.

Ngodnak méltatlan alázatos szolgája
Böszörményi Sámuel mp.

Külczím: Erdély országának méltóságos fejedelmének, méltóságos Apafi Mihály érdemem felett való jó kegyelmes uramnak ő Nganak alázatosan.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXXII.

1693. decz. 19. — 1694. jan. 6.

A marosvásárhelyi országgyülés törvénye és irományai.

a)

A kolozsvári követeknek adott utasitás.

Instructio egregiis et nobilibus dominis Petro Vicei et altero Petro Brózer senatoribus civitatis Colosvár, expeditis Marosvásárhelyinum ad comitia regni generalia ad decimum nonum mensis Decembris diem inchoanda, indicta, ibidemque celebranda anno 1693 a civitate Colosvár data.

1. Méltóságos gubernator urunkat ő nagyságát kell szorgalmatosan mindenekben consulálni és az dolgokat ugy folytatni.

2. Minthogy az városnak privilegiumi iránt sok megbántódási vannak, melyeknek megtartására az nemes ország is köteles, azért serio urgeálni kell, hogy abban ne erőtlenittessünk továbbra is, hanem hadd folyhasson rendiben az igazság, mivel már akármely lator ha az urak házokhoz szaladhat, az mi tisztünk hozzá nem nyulhat, mely is privi-

legiumunk ellen van; itt kell sollicitálni, hogy szabados lehessen az váras ő felségét is requirálni, ő nagyságok s ő kegyelmek engedjenek arra szabadságot és hogy egyéb difficultásinkat is ugyanott orvosoltathassuk.

3. Ezt sem kell, ha szükség kévánja, elhallgatni, hogy ha az váras részéről az nemesi titulus urgeáltatik, hogy nemes váras legyen, ezt obiiciálhatja, hogy az három pecsétű levélben az van: ha Várad pogány kézből kiszabadul, az váras is eléhbi szabadságában állhat, melyet is akkor urgeálni, ha controvertáltatnék, pro discretione caute kell tractálni.

4. Az külső nemesség iránt is az borról extáló privilegiumunk felette sértegettetik, ugy hogy boroknak behozása merő abususba vétetett az szabados élés által akármely üdőben, mely ha meg nem orvosoltatik, bár az privilegiumunknak emlegetése se legyen.

5. Ez sem kevés difficultására van az nemes uramék iránt az szegény városnak, sok exemptusok lévén, kiknek terheket az váras viseli, semmi onust velünk supportálni nem akarnak és az törvényes dolgoknak folytatásában is velünk contrariálkodnak.

6. Ez sem kevéssé szomoritja szegény városunkat, hogy noha az külső nemesek is az portióban és adóban nehezen contribuálván, némelyek ugyan nem is akarván, többire az hópénzes katonák is és gyalogok miatt nem kevés importunitást szenved, mivel sokaknak feleségek oly kereskedést inditanak, hogy az magunk lakosi miattok alig élődhetnek, kik is az portiót fizetni kénteleníttetnek és az piaczon is az vásárlásban az mieinknél elébbvalók mindenkor inkább s ugy is élnek, s ugy is ruházkodnak, hogy sokak méltóbban portiózhatnának, mintsem az mi felekezetink: azért ez hogy megorvosoltassék, valamint impetrálni kell, ezt kévánván az igazság is.

7. Az szegény váras adósságait is felette sollicitálni kell, és exponálni tehetetlenségét, sok felé való adósságok felrakását és hogy sohunnan semmi jövedelme nincsen, azonban mennyi usorát kell az adósságra adni.

8. Ha tovább rajtunk serpál az portiózás, lehetetlenség, hogy az szegénység supportálhassa, azért megkévántatik instálni az nemes ország, vagy az méltóságos gubernium előtt, hogy többel ne aggraváltassék, minthogy azonkivül is mennyi teherviselés bántja, kegyelmetek exponálhatja, fát, gyertyát, sót s egyebet adván, vecturák dolga is mint aggravál és az sok épittetés, melyek majd teljességgel exhauriálnak bennünket, ide tartozván ez is, hogy az fának micsoda kiméletlensége usurpáltatik az vitézektől, sőt ez is ha a

tisztek itthon nincsenek, azoknak cselédek hasonlóképen vesztegetik az fát, ezeket is ha lehet előhozván, világosítani kell.

9. Ha mi egyéb occurrentiák lesznek, kegyelmetek prudentiájára hagyatik, provideáljon sincere és ha több necessariumok kegyelmeteknek jut eszében, secure promoveálja és orvosoltassa. Isten kegyelmeket minden jóra segélje.

Extradata per iuratum civitatis Colosvár notarium, mp.

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában fasc. II. nro 291.)

b)

1693. decz. 19 — 1694. jan. 6.

A törvenyek.

Articulares dispositiones dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis, per excellentissimum dominum dominum gubernatorem eisdem pro die 19 mensis Decembris anni 1693 in civitatem Marus Vásárhely indictis et celebratis conclusae.

(1) Az erdélyi magyar commissariatusságról.

Főcanczellarius Bethlen Miklós uram hogy annyival is jobban érkezhessék cancellariusi terhes hivatalja hasznos követésére, már alkalmas időtől fogva hasznosan viselt főcommissáriusi tisztit resignálván, Apor István atyánkfiát tetszett communi voto főcommissáriusnak rendelnünk,[1]) azon authoritással, melylyel az commissariátusság az 1692-ben irt 3. articulusban meghatároztatott: rendelvén ő kegyelme mellé[2]) t. atyánkfiait, magok rendi szerint az szükséghez képest kivántató szolgálatra, fizetéseket is főcommissárius atyánkfiának és ő kegyelme mellé rendeltetett becsületes embereknek is az tavalyi mód szerint determinálván megadatni.

(2) Az 1694. esztendőre tartozó contributiórúl.

Mivelhogy már arrúl lett dispositiók szerint az novemberi és decemberi portiónak administrálódni kellett, mostan azért az következendő januáriusi, februáriusi és mártiusi portiót tetszett communibus nostris votis felvetnünk, annectáltat-

[1]) *Az országos levéltár példányában* igy: Apor István uram communi voto főcommissáriusnak rendeltetett.

[2]) *Az orsz. levéltár példányában* igy: Rendeltetvén ő kegyelme mellé Alvinczi Péter és Püspöki Péter atyánkfiai.

ván mindazáltal az nemes vármegyék, székek és egyéb adózó helyek s rendek quantumoknak specificatióját is az dispositiókban pro fundamento expeditionis earundem etiam portionum. Az utolsó hatodik holnapra tartozható portió dolgát az következendő közönséges gyülésünk alkalmatosságára differálván, az alatt az commissariátus az ő felsége commissáriusával az novemberi és deczemberi, sőt in Martio lett erogatiókat [1]) is vegyék computusban s jó rendben, hogy ahhoz képest az említett hatodik holnapra tartozható portiórúl is lehessen kivántató dispositió.

(3) Az kapuszámok determinatiójárúl.

Jóllehet az kapuszámok iránt régtűl fogván fennforgó difficultásoknak is jó karban való állíttatását igen szükségesnek itéljük, mindazáltal mindaz repartitiónak késedelme miatt következhető szegénységink kárvallását,[2]) mind pedig az kapuszámok orvoslások iránt occurálható difficultásoknak consulálni akarván, tetszett az következendő gyűlésünkre halasztanunk, hogy akkorra kiki inkább hozzá készülhessen és Isten reménségünk szerint bővebb időt engedvén, jobb móddal determinálhassuk. Mostan pedig az contributiók az kapuszámok tavalyi determinátiója szerint vettessenek fel, communi voto concludáltuk.

(4) Az felvetendő portiónak számárúl.

Nem érkezhetvén az kapuszámokat rectificálni, hogy mostan is minden rendekre az tavalyi articularis dispositio szerént vettessék fel az portió, communi voto concludáltuk, cum hac tamen declaratione, hogy ha az mostani időnek mivoltához képest az portiónak augeálódni kelletvén, augeálódjék [3]) minden adózó rendeken, iuxta ipsorum proportionem.[4])

---

[1]) *Az orsz. levéltár példányában:* expensákat.

[2]) *Az orsz. levéltár példányában:* távoztatni.

[3]) *Az orsz. levéltár hiteles másolatában így:* Ha az mostani időnek mivoltához képest az portiónak augeálódni kelletvén a kapuszámokon, tehát minden adózó rendeken is iuxta ipsorum proportionem hogy augeálódjék, méltónak itéltetett.

[4]) *Az országos levéltári hiteles másolatban még ott van:*

Vettetett azért adó pro Januario, Februario et Martio anni 1694 ez szerént:

Tritici cub. 11//2	Carnis cent. 6//80
Vini pur. ur. 46//—	Avenae cub. 30//—
Foeni curr. 9//—	

Pro mense Augusto anticipato vettetett kapú szám után: Farinae cub. 5 //. — Avenae cub. 4 //. — Mely ide pro rationis serie tétetett fel.

(5) Az nemes székely natio contributióiról.

Jóllehet az nemes székely natió az ő felsége méltóságos diplomájának tenora szerint, az rend szerint tartozó contributiók iránt magát immunitáltatnak praetendálja, recognoscálván mindazáltal mind az más két nátio terheltetését, mind pedig magok atyafiúi köteles szereteteket, igirtek ezen contributiónak supplementumára egész natióúl, az magok között lévő taxás városokat is ez uttal magok közé kivánván, in universum rhen. fl. 35 mill., offerálván arra is ő kegyelmek magokat, hogy az ő kegyelmek között lévő státióbéli vitézek lovaira kivántató szénabeli portiót (ide értetvén az Udvarhelt lévő praesidiariusok is) praestálják iuxta tabellas desuper exhibendas. His tamen additis: 1. Hogy az említett szénabeli portió árát az fenn említett fl. 35 mill. summából subtrahálhassák. 2. Az hol mit ő kegyelmek pro mensibus Novembris et Decembris az vitézekre erogáltanak, az is investigáltatván s comperiáltatván, ő kegyelmek ezekről is annak idejében bonificáltassék, mely ő kegyelmek oblacióit mi is acceptálván, kivánságoknak megegyezett akarattal annuáltunk.

(6) Az victuálék administrátiójának modalitásáról.

Megnyugodt elmével lévén az statusok, az méltóságos gubernium atyai kegyelmességében és méltóságos hivataljok szerént való köteles tisztekben, elhisszük, minél jobb modalitással lehet, determinálják az victuálék administratiójának s executiójának is modalitását és az kiküldendő instructiókat is az szerint confirmáltatják: melyekhez mi is magunkat alkalmaztatni igyekezzük.

(7) Némely relaxatiókról.

Ha mely helyeknek romlott állapotjokhoz képest in toto vel in parte aliqua közönséges megegyezésünkből portiójokat relaxaltuk, hogy a repartitió azok iránt is accomodáltassék, kivánjuk.[1])

Item vettetett pénz adó is fel kapuszámra fl. 25 //, mely is pro rationis serie tétetett ide.

A két elsőbb hónapokra limitált portiónak specificatiója.

Mivel az novemberre és deczemberre anticipato limitált portió nem volt elégséges, hogy azon holnapokra kivántató portió is nyilván való legyen, tetszett azon két holnapokra is annyi számú portiót vetni, mint az három holnapokra vettetett az anticipato elintéztetett victuálékkal és hús ára pénzzel együtt tudniillik:

Tritici cub. 7 //. 2.	Carnis cent. 4 //. 50.
Avenae cub. 20 //. 1.	Foeni curr. 6 //. —

[1]) Ezen pont az országos levéltári hiteles másolatból hiányzik.

(8) Abrudbányára rendelt commissariusokrúl.

Abrudbányán lakó nemesség és városi rend között mind az adózás, mind pedig egyéb városi dolgok iránt fenforgó difficultások investigátiójára s jó rendben vételére: Toroczkai István, Jósika Gábor és Szászvárosi Eperjesi Gergely atyánkfiait rendeltük. Ő kegyelmek alkalmatos időt terminálván, szorgalmatosan menjenek végére az említett difficultásoknak és istenesen complanálják az két fél között. Ha miket pedig semmiképen nem complánálhatnak, reportálják az következendő gyűlésünkre, akkorra mindkét részről azon városi lakosok is magok atyafiait delegálván, ezen dolgok végképen determinálódnak.

(9) Oláh papok portiójára.

Mivel az oláh papok sok bajoskodásokkal szokták az portiónak naturális aestimátióját viselni, concluláltuk közönségesen, ezután adják, az mi reájok háromlik in pecunia. Mostan pro praesentis hibernii portione adjanak ung. fl. 4000,

(10) Kolozsvár városa contributiója.

Kolozsvár városa instantiái méltó tekintetben forogván, tetszett adjon pro tribus mensibus Jan. Febr. et Mart.

Buzát cub.	300	Bort vas.	24
Húst cent.	300	Zabot cub.	600
Szénát curr.	90		

(11) Vizakna városa contributiója.

Vizakna városa pro 3 mensibus:

Buzát cub.	—	Hust cent.	30
Bort vas.	5	Zabot cub.	100
Szénát curr.	—		

(12) Abrudbánya contributiója.

Abrudbánya város defalcatis quibusdam ád ung. fl. 1074 ugy hogy ad 7. Februarii administrálják Szebenbe.

(13) Fejér és Hatczok városa.

Fejérvár és Hatczok városi ez esztendei contributiójok iránt eximáltattak.

(14) Hunyad városa.

Hunyad városára vettetett ung. fl. 600. melyet ad 7 Februarii administráljanak Szebenbe.

(15) Commissáriátus segítségére itélőmester Alvinczi Péter, Naláczi András és idősb Vas György, ennek felette

Ecsedi Péter, Czabanius János, Püspöki Péter és Pancratius Herman atyánkfiai rendeltettek.[1])

(16) Pénzről való conclusum.

Az pénzről való minuta proponáltatván, acceptáltatott, accidenter annuentia sacratissimae suae majestatis imploranda.

(17) Munkácsi püspök instantiája.

Az méltóságos munkácsi püspök propositióira resolvált ez nemes ország, de az cath. atyafiak nem egyeztek meg rajta.

(18) Bécsi fontról.

Az mészárszékek az bécsi fontot folytassák, végeztetett, sub poena variis modis concepta.

(19) Bor és hús ára.

Az borok ejtelit cum den. 16, az húsnak fontját cum den. 6 fizetjük ez esztendőn az vitézeknek kiválképen való tekintetekre nézve és némely portióknak rend szerint való egy.

(20) Őrmények portiója.[2])

Az őrményekre vettetett ung. fl. 1000, melyet ad 7-mum Februarii administráljanak Szebenben.

(21) Szebeni görög compania portiója.

Az szebeni görög companiára vettetett ung. fl. 1500, melyet ad 7-mum Februarii administráljanak Szebenben Christoph Sámuel perceptor kezében.

(22) Sidók portiója.

Fejérvári sidókra pro Novembri et Decembri 1693 item pro Januario, Februario et Martio anni 1694 vettetett ung. fl. 200, melyet ad 7-mum Februarii administráljanak Szebenben.

(23) Tabella portionum d. officialium fiscalium.

Ez mostani m.-vásárhelyi gyűlésben ez 1694 esztendei portió supplementumára vetett a nemes ország a fiscalis udvarbirákra, számtartókra külön-külön annyi számú pénzbéli adót, az mennyi az Compilátában feltétetett adózó rendek között ő kegyelmekre is iratott, melyet ad diem 7-mum Februarii szebeni Christoph Sámuel generalis perceptornak administrálni el ne mulassanak, alioquin az com-

[1]) Ezen pont az országos levéltári hiteles másolatból hiányzik.
[2]) Ezen ponttól kezdve a többi articulus hiányzik Alvinczinál és az orsz. levéltári transumptumból iratott le.

missariatus cum duplo fogja ő kegyelmeken exequáltatni. Ennek procuratiója bizatott Kovács István uramra.

Az aknák tiszteinek is hoc tenore iratott, bizatott procuratiója Száva Mihály uramra.

Datum in civitate Marus-Vásárhely ex commissariatu Transylvanico die 6. Januarii, anni 1694.

Transumptum et cum suis veris originalibus fideliter collatum per nos

Josephum Kurtány, mp.
Alexandrum Ujhelyi, mp.

Tabulae regii in Trannia gubernii iudiciariae iuratos scribas et notarios.

(Egykorú hivatalos másolat Alvinczi javitásaival, összevetve az országos levéltári hiteles átirattal. Gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

XXXIII.

1694. jan. 9.

a)

Keszei János jelentései a fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nékem igen jó kegyelmes úram! Isten Ngodat szerencsés új esztendőkre boldogul virrassza, alázatoson kivánom,

Ngodhoz már ez harmadik levelem. Ez elmult szerdai postán alázatoson jelentettem vala Ngodnak, hogy méltóságos Kinszki uramnak szemben voltam, iterato is pedig szemben levén az olta, halasztott cardinális uramra ő eminentiájára, hova is tegnap reggel admittaltatván, reggel generalibus terminis, a dolgot alázatoson jelentettem. Minthogy pedig az erdélyi dolgokrúl való conferentia ezen nap estvén volt determinálva, hogy azt megelőzzem, újabban is cardinalis uramhoz, ő eminentiájához mentem és a dolgot in partibus minoribus is R. iránt megbeszéllettem, mert az arra való determinátiótúl igen féltem. Ő eminentiája ismét halasztott a conferentiára, hogy ha ott a dolgot Kinszki uram proponálja, ő eminentiája kiván Ngodnak szolgálni. Már ott a dolog mint folyt, azon vagyok, kitanuljam és Ngodat igaz kötelességem szerint alázatosan tudósítsam. Cardinalis uram ő eminentiája megparancsolta, bogy valamikor akarok, bizvást menjek ő eminentiájához. Valamire mehetek és valamit érthetek, Ngodat jobban-jobban és bővebben tudósítom alázotoson. Ngodat alázatoson kérem,

méltóztassék tudósitani kegyelmesen R-ről, ott micsoda hirek folynak. Semmi derék újságom nincsen kegyelmes uram, finum szánkázó idő van. Tegnap szemem láttára ő felsége jelenlétében 22 erdeit vertek fel a cavalierok spádékkal és az aprajában a király ő felsége is aranyos dárdával egyet. Ezzel Isten Ngod méltóságos személyét sok új esztendőkre boldogul vigye, életét, szerencséjét terjessze.

Viennae, Austriae 9. Januarii 1694.

Ngnak méltatlan alázatos szolgája

Óvári Keszei János, m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos választott fejedelem, méltóságos második Apafy Mihály uramnak ő ngának igen alázatoson.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

b)

1694. febr. 17.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram! Isten Ngodat szerencsésen sokáig jó egészségben éltesse alázatoson kivánom!

Eddig irt alázatos leveleimből tudom Ngod bölcsen megitélhette, micsoda terminusokban legyen dolgom. Még kegyelmes uram csak a várakozással vagyok. A mennyire a nagy emberek méltósága engedi, ottan-ottan megyek hozzájok, de még mind eddig bizony csak egymásra halogattak, mondván azt, hogy még eddig ő felségétől kezekhez nem küldetett a memoriálisom, mig a nem lesz, nem deliberálhatnak a protectió adásról, mert ugy mond Kinszki uram: hoc etiam discuti in conferentia debet. Én ugyan ő felségének benyújtott memoriálisom párját, melyet is praevie megmutattam volt Kinszki uramnak, iterato is Kinszki uramnak beadtam. Elvévén tőlem, remélem valami talán lesz belőle. Méltóságos Kinszki uramat, ő Ngát eléggé kértem, valamint tudtam, mutassa atyai patrociniumját a protectiónak kiszerzésében, mert árvaságban levén Ngod, ki tudja valami alattomban való informatiók által Ngodat valamely jószágának megcsonkításával megkárosíthatja valaki. De azt mondja: Non credo, quia de similibus gubernium est satis informatum. Bizony dolog mind ugy biztatnak, hogy csak egy félnek törvényt nem tesznek a más fél meghallgatása nélkül. Adná Isten valami documentum elucescálna R. iránt, mig itt lehetek, melyről Ngodat alázatoson

kérem tudósitson. Ha ugyancsak semmi nem elucescálna teljességgel, akkor kellene aztán más utat keresni, azaz áron kérni, De igazságunk mellől könnyen el nem kellene állani. Nem hiszem Inczidi Pál uram nem emlékeznék valamire és a vén paraszt emberek is. Ha pedig osztán valami jönne világosságra, lenne ideje s helyi a nova donatióval való megkérésnek is.

F. dolga nem oly félelmes. Egy Oklocsáni Pál nevű prokátor sokat urgeálta, sollicitálta itt egynehány hetekig a Rákóczi jószágot oda be, de bizonyosan végére mentem, csak benn sültek memoriálisi. Beléunván, innen elment. Azután jött maga Aspermont uram, de annak is végére mentem, semmire sem mehetett. Még itt van, Rákóczy uram is hozzá beérkezett. Rebus sic stantibus ugy mondja egy ismerőm, az ilyen dolgok nem folyhatnak, hanem ha a dolgok megállanának, akkor is pedig kinek-kinek igazságát meglátva. Már pedig erről jó igazságunk vagyon.

Mind a búza dolgáról, mind a Falk uraméról irtam Perneszi és Némethi uramékhoz ő kegyelmekhez, Ngodat azzal külön nem terhelem.

Semmi derekas occurrentiák nincsenek, melyekről Ngodat alázatoson tudósíthatnám. Stratmán uram helyében Bucellini uramat, Königszeg uram helyében pedig Vindisgrätz uramat (ki aulae-mareschallus) beállitották.

Némelynap irtam vala alázatoson Ngodnak egy jó hegedűsre akadtam, lantos is, cziterás is. Jó embernek látszik, tudom kedvét találnám véle Ngodnak, csakhogy felesége is van, mint mondja; látom, hogy eljönne, csak tudnám hogy beiktatni, maga ugyan magammal nem tudom mikor eljöhetne. Én kegyelmes uram még haza felé sem merek gondolkodni. De ha a jót elvettük, ezt is eltűrjük, noha vagyok az erszénynyel nagy tanácskozásba. Páratlan egyes trombitást még nem kaphattam kegyelmes uram, mert egymástúl nehezen válnak el.

Az aczél pecsétnyomó szint készül. Ngod vásárlásira már 40 arany ment el. Mig a protectió ki nem jön, addig nem merek vásárolni a többin, mert oda is tartok. A mi azon túl marad, mit szükségesebbnek irányzok, olyat veszek Ngodnak. Ezzel Ngod méltóságos személyét Isten kegyelmes gondviselésében ajánlom; engedje is Isten Ngodat jó egészségben látnom, mint kegyelmes uramat. Viennae, die 17. Februarii 1694.

Ngod alázatos méltatlan szolgája

O. Keszei János, m. p.

Ngod méltóságos két levelét die 13. praesentis vettem volt alázatoson és örömmel.

P. S. Talán az is késleltet most, hogy farsang van kegyelmes úram, distractusok az emberek.

c)

1694. márcz. 14.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram!

Most is alázatos kötelességem szerint alázatosan akartam Ngodat némely dolgaimról tudósitanom. Mint ez előtt való alázatos levelemben is irtam vala Ngodnak kegyelmes uram, hogy némely beadott irásom már Verdenburg secretárius uramnál van, hogy a conferentiára elővigye, de a mely conferentiát reménylettünk, az bizonyos okokra nézve haladt. Tegnap pedig kegyelmes uram ismét méltóságos Kinszki uramnál alázatosan megjelenvén, vehetnék valami vigasztalást, ő nga mondá: *Hodie primo accepi memoriale a sua Majestate itaque in sequenti conferentia proponetur et examinabitur.* Ngod kegyelmes uram ugy gondolja, hogy a mely memoriálét Ngod méltóságos neve alatt beadtam volt ő Felségének 12. Januarii, a jött ki tegnap. Meggondolhatja, Ngod kegyelmes uram, mennyit törődhettem s búsulhattam azóta az memoriálénak benn való létén, noha eddig már kétszer is beadtam volt copiáját Kinszki uramnak ő ngának, s az is segitette ki az másikat. Már várnám az áldott órát, mind a jó resolutióra nézve, mind innen való megszabadulásomra. De a mint eddig, tovább is csak Istenre támasztom minden dolgaimat. Ő felsége maga kivánt árváknak Istenének hivattatni s neveztetni, azért ő felsége dicsőségének interesséje az árvákat el nem hagyni.

Az méltóságos herczegasszonynyal szinte most 9 órakor szemben voltam, hivatván maga ő herczegsége, Ngod méltóságos levelét alázatosan praesentáltam. A kevés interesnek lehagyását próbáltam, de arra azt mondá, hogy az, úgymond, öcsém uramnak ő kegyelmének keveset teszen, s örömest is, ugymond, a contractushoz tartanám magamat; tovább én sem urgeáltam, minthogy ugyan nem is sokat teszen, ha most hamar kezemhez vehetem a pénzt Huber uramtól. Ő kegyelme is már biztat a pénzzel, nem is hagyom könnyen, valamint lehet. A zlottúl fél a herczegasszony.

Die 15. praesentis cardinális uram ő eminentiája resignálta a praesességet, Prajner uram vagyon helyette ő eminentiájának, melyet némelyek csak ideig valónak mon-

danak és hirdetnek, de ezt vizsgálni továbbra nem az én dolgom, jobb hallassék mástól. Ezt is csak Ngodnak irtam alázatosan.

Egyszer-másszor parancsolt Ngod vásárlásaira kegyelmes uram nagy gondom van, mihelyt Isten valami szabadulásra való utat nyit. A perspectivás pálczát kolosvári emberséges ember Olasz Jakab uramtól tokba jól becsinálva alázatosan elküldöttem Ngodnak. A pecsét nyomó aczélt most metszik. Ezzel magamat kegyelmes uram Ngod fejedelmi kegyelmességében ajánlván alázatosan, adja Isten látnom valaha Ngod méltóságos személyét örvendetes órában, jó egészségben.

Viennae, 1694. die 17. Martii.

Ngod alázatos méltatlan szolgája

Óvári Keszei János m. p.

Külczím: Az erdélyi méltóságos választott fejedelem, méltóságos Apafy Mihály uramnak ő Ngának irám alázatosan.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben, XXXVI. kötet)

XXXIV.

1694. jan. 20.

Meghivó a február 25-iki kolozsvári országgyűlésre.

Spectabilis ac generose domine, frater nobis observandissime. Salutem officiosamque nostri commendationem.

Jó emlékezetében lehet kegyelmednek az minapi Maros-Vásárhelyi gyülésben haladának el bizonyos országos dolgok, és azok között nevezetesen az ő felsége magazinumiba kivántató buza dolga. Azért *ad 25-am venturi Februarii* az kegyelmetek mint kedves atyánkfiai tetszéséből rendeltünk generalis országgyűlését *Kolozsvárott* celebráltatni. Azért kegyelmed is az megirt helyre és napon, hogy compareáljon, szeretettel intimáljuk ex autoritate functionis a sacratissima caesarea regiaque majestate nobis confirmata parancsoljuk sub poena articulari. Annak felette az igazságnak folytatására ugyan az kegyelmetek tetszéséből rendeltünk ugyan Kolozsváratt octavalis terminust celebráltatni, melynek kezdeti leszen 8-a Martii, és tart ez haza bevett törvénye szerint való időig; azért ha kiknek mi perei lesznek, ehez alkalmaztathatja magát. Quem denique diu feliciter valere

desideramus. Datum ex gubernio regio Transilvaniae, in curia nostra Orményesiensi, die 20-a Januarii, 1694.

Spectabilis ac generosae dominationis vestrae
fratres et servitores addictissimi
G. Bánfi, gubernator, m. p.
Nicolaus Bethlen, cancellarius., m. p.

Külczím: Spectabili ac generoso domino Georgio Gyorőfi de Gyerő-Vásáehely, status Transylvaniae consiliario, nec non comitatus Kolosiensis supremo comiti, fratri nobis observandissimo.

(Eredetije gróf Kornis Károlynál.)

XXXV.

1694. febr. 25. ápr. 6.

A kolozsvári országgyűlés irományai és törvényei.

a)

1694. márcz. 20.

Castelli levele II. Apaffy Mihályhoz.

Illustrissime domine domine, mihi colendissime.

Quemadmodum illustrissimae dominationis vestrae zelus, quem ad promovendum suae majestatis servitium in omnibus proprio motu comprobare consuevit, abunde notus est, ita mihi persuadeo, eandem, ubi occasionem per alios nacta fuerit, multo maiori fervore in emolumentum eiusmodi collaboraturam esse. Nunc lator praesentium caesareus annonae officialis Gebhardt Fogorassinum petens, quaerit ibidem pro tritici eo administrandi depositione locum habilem ac tutum, spatiumque sufficiens, quale quidem in oppido foris inveniet. sed tanto minus aptum, quo magis in varias et plures nescio quorum aedes dispergi et collocati deberet frumentum. Cum igitur alibi nec melius, nec securius, quam in arce ipsa, sed illuc transportare sine scitu illustrissimae dominationis vestrae non conveniens esset, sic eandem hisce perofficiose requirendam duxi, quatenus pro memorato assignato tritico 3300 cubulorum spatium concedere non adversetur, quod si possibile esset, totum una simul comprehendet, ut id per paucas vigilias accuratius et ab infortunio, cui oppidum est magis pervium, quam arx, facilius custodiri possit. Quam concessionem loci, cum ipsum urgeat servitium domini, ad hanc meam requisitionem fiducialiter

expeto, et in reliquo prospera quaeque illustrissimae dominationi vestrae desiderans maneo

Eiusdem illustrissimae dominationis vestrae

Cibinii 20 Martii 1694

ad officia paratus
Fr. Castelli.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

b)

1694. márczius.

A vármegyék postulátumai.

Postulata universorum comitatuum regni Tranniae partium Hungariae eidem annexarum, inclyto gubernio regio Transsylvanico humillime exhibenda.

1-a. Elsőbben is az ravatalok iránt lévén sok difficultásink, mivel némely helyeken az régi ravatalok teljességesen elpusztultanak és sem a dominus terrestris nem adóza, jószága is azon vármegyében több nincs, az kin az tisztek az portiót exigálhatnák, az articulus szerént is senki kezéhez nem veszi, hogy az adót érettek letegye. Ellenben találtatnak némely faluk, akikben egy nehány possessorok birván, az ravatal csak az egyik nevezeti alatt vagyon, az több rész pedig annak ravatalját semmiben nem akarja segiteni, holott az határt közönségesen mind együtt birják, s ma is bizonytalan, ha adnak-e azok valami adót, vagy teljességesen adó nélkül vannak. Egyébb az iránt való difficultásokat is az követek ő kegyelmek, mind in scriptis, mind pedig szóval is bővebben declarálni fognak; instálunk azért mindazoknak megorvosoltatások iránt.

2-do. Az ő felsége magasinumjában az szükséghez képest exigálandó buza felvetés iránt orvosoltassék mindenekben az 1692 esztendőbéli tordai országgyűlésében emanáltatott articulusban specificált modalitás; az kik pedig eddig azon magasinumban lisztet, búzát, avagy zabot adtanak, azoknak árroknak refusióját alázatoson kivánják, minthogy sokan interest, kölcsön felkért pénzzel kéntelenittettenek azon szükségre valót vásárlani.

3. Találtatnak ez hazában nemes atyánkfiai közül felesen olyanok, az kik sem az közönséges uniora az Approbata Constitutio szerént, sem az mi kglmes császár és koronás

király urunkhoz ő felségéhez nem hivek; megkivánjuk azért sok helyes fontos okokra nézve, hogy minden helyeken az ilyenek felcirkáltatván, hütöket és homagiumokat debito modo praestálják.

4. Jóllehet az Approbata Constitutio az exmissió előtt való inquisitiót a nemes emberek ellen percludálta úgyan, de mivel az mostani háborúságos állapothoz képest az törvényeknek ritka folyása miatt az hosszas inquisitiókban sok károkat s revolutiókat láttunk lenni, instálunk, hogy azon szoros articulus pro tempore mitigáltassék s mehessen végben via exmissionis az inquisitio.

5. Hasonlóképpen az praescriptio állapotja is, jóllehet decretaliter meghatároztatott, mindazonáltal, úgy látjuk s tapasztaljuk is, hogy az elmult siralmas esztendőkben elfolyt háborúságos idők miatt sokaknak maradéki árvaságok s gyámoltalanságra jutott állapotjok miatt, az magok saját örökös jószágok mellől elestenek, s naponként is sokan nem kevés károkat szenvednek e miatt: hogy azért a nemes ország ab anno 1657 elfolyt háborúságos időt is, (mint szintén az rabság ideje is decretaliter excludáltatott) az praescriptióból excludálja instáljuk alázatoson.

6. Az simpliciter elzálogosított jószágoknak kiváltásáról is, a miképpen az recens aufugiált jobbágyok reductiójáról is iratott, irassék szorosabb articulus: úgy hogy az simpliciter minden conditio nélkül elzálogositott jószágnak summájával megkináltatván az possessor, mox ex eo facto kezéből az jószágot bocsássa vissza az igaz vérnek, külömben annak utánna ha in judicio compromittálna is, az poenában incurráljon érette.

7. Történt olyan dolog is némely vármegyékben az salétromfőzés miatt, az szegénység házában, csüriben, épületiben, kertiben, egyébb alkatmatosságiban is, nem kevés károkat s injuriákat vallottanak, szenvednek most is: instálunk azért, hogy az eddig observáltatott jó rend és szokás szerint a salétrom keresés és főzés, nem az nemes emberek jószágiban, hanem az regius fundusokon continuáltassék.

8. Az statiókban lévő és szekerek mellé rendeltetett commissariusok, illendő fizetéseknek kiszolgáltatása iránt, jóllehet decernált volt ennek előtte az nemes ország, de még eddig semmi effectumát nem tapasztalhattuk, mely miatt mindenek az commissariatuskodástól teljességgel elidegenedtenek, el is vonják magukat, úgy hogy már ide s tova commisariust is alig kaphatunk: hogy azért kinek-kinek érdeme szerént való fizetése járjon ki, instálunk alázatoson.

9. Hogy az városokban confugiált és ott szállást tartó

vármegyék tisztjei, úgy az nemesség is, szállásokban ne impediáltassanak és német szállóval is ne terheltessenek.

10. Hogy semmi helyeken az hazában, sem magyar sem szász városokban, vagy erősségekben az szükségnek idején transportáló nemes atyánkfiai semminémü javaktól, az kapukban fizetés vagy taxa adásra ne kénszerittessenek, hanem szabadoson bocsássák bé, kivánjuk alázatoson.

11. Holott az portiónak felhajtásában a vicetisztek úgy látjuk, minden vármegyéken eléggé industriálódjanak sőt éjjel-nappal abban munkálódjanak, de mind az feljebb megirt difficultásokra nézve s egyébb bizonyos akadályok miatt sok helyen fel nem szedhetik: instálunk azért, hogy az executio ne az tisztekre dirigáltassék, mivel rajtok semmi el nem múlik, hanem az olyan helyre, az hol az fogyatkozás esik.

12. Az statiókban lévő német tisztviselők konyhájára úgy látjuk mindenütt fával s egyébb konyha tartásra kivántató mindenféle accidentiákkal s requisitumokkal kénszerittetik az szegénység ingyen gazdálkodni, mely is majd az portionális nehezebb dolgoknak látszik lenni: hogy azért efféle terehviselés az szegénység nyakáról elvétetődjék, instalunk alázatoson.

13. Vagyon ilyen akadályos dolog is, hogy az múlt esztendőben Veterany general ő nagysága táborára a nemes országtól rendeltetett szekerek mellett lévő béresek fizetése az commissarius szerént meghatároztatott volt, úgy hogy, csak az első hóra fizessen az szegénység meg, az többi iránt a németektől vésznek contentatiót: de mind eddig arról a részről semmit sem fizetvén nékiek, már a szegénységen keresik fizetéseket, sőt az haza hajtott marhákat is addig vissza nem akarják adni, mig nékiek meg nem fizetnek. Méltóztassék azért a méltóságos gubernium regium effelől is valamit decernálni, honnan légyen contentáltatások.

14. Az útban lévő helyek sublevamenjire az vecturázás alá rendeltetett nro. 25 szekereknek minden helyeken való felállitását, az arról irott rendelés és modalitás szerént, alázatoson kivánjuk, mivel az német vitézek sok helyekről az szekereket rendkivül messze vivén, és az mellettek lévő embereket mód nélkül vervén, tagolván, kénszeritették ökröket, szekereket ott hagyni, ki miatt eddig is sok oda veszett, jövendőben is periculumba forog.

15. Az szolgáknak rendit is kivánjuk szorosabban meghatároztatni, mivel majd commissariusoknak való embert is már alig találunk, elvonván ennek praetextus a alatt sokan magokat, sőt szót is nem akarnak semmiképpen fogadni:

hogy azért akik nem continuus urok mellett lévő fizetett szolgák, az ilyen vármegye közönséges szolgálatja mellől el ne állhassanak, sőt az tisztek parancsolatjára szót fogadjanak, poena alatt decernáltassék, instálunk.

16. Lévén az Hunyad vármegyei lakosoknak közönségesen mind pedig paraszt renden lévőknek feles megbántások és mind a rendkivül való vectura, mind egyébb a nemes vitézektől ratiójok felettébb nagy mértékben, absque discretione personarum elkövetett insolentiák és excessusok iránt méltó panaszok, melyeket is mind supplicatiójok által, verbis bővebben declarálni fognak az követek ő kegyelmek. Hogy azért a méltóságos regium gubernium, jó igéreti szerint dolgokban kegyes szemekkel belé tekintsen és sublevamenjekben is valami jó utat, módot feltaláljon, alázatosan instálunk ő kegyelmek mellett.

17. Ilyen panaszokat is látjuk hunyadvármegyei atyánkfiainak (milyet mindnyájan keservesen érzünk és tapasztalunk), hogy az német vitézek többire mind az statiókban és az statio körül lévő szegénységen élődvén, portiójokat pénzen adják el, azonban a tisztviselők az falukat ki egy ki más szin és praetextus alatt helytelen exactiókra erőltetik, a victualékat is nem engedik a commissariusoknak percipiálni, hanem magok amint akarják, a szerint mérik és veszik be s az magyar commissariust erőltetik quietantia adásra, Ez ilyen excessusokat is az méltóságos regium gubernium méltóztassék remediálni, kivánjuk alázatoson.

18. Máramaros vármegyei nemes atyánkfiai részekről is instálunk alázatoson az arról való helyes privilegiumok szerént ne kénszerittessék harminczadlásra ez hazában, lévén confirmatiójok ez iránt néhai boldog emlékezetű öregbik Apafi Mihály akkori kegyelmes urunk ő nagyságától.

19. Közép-Szolnok és Kraszna vármegyékben is annyira eláradott mind fő, nemesi és paraszti rend között is az német vitézeknek insolentiájok, hogy se fő se vicetiszteknek semmi becsületet nem adnak, sőt rút becstelenségekkel illetik, verik, tagolják, halállal is fenyegetik, házokra erővel reá szállanak, lovokat postára, marhájokat vecturája alá elvonszák, vésztegetik s oda is vesztik, azonban néha az victuáléjok helyiben pénzt kivánván a szegénység nagy maga megszükitésével is megszerezte, annak utánna pedig pénzeket vissza vetvén, újabban in natura kivánták, mely között a szegénység teljességgel elromlott és pusztult, nem tudván a nagy két iga között mit csináljon; kit is szóval azon vármegye követi az nemes országnak bővebben declarálni

fognak. Ez iránt is lett méltó megbántásoknak orvoslása végett törekedünk alázatoson mellettek.

20. Az káptalanok is az ő szokott helyekben, az hol hijánosság találtatik lenni, állitassanak jó karban: lévén nagy közönséges kár, és fogyatkozás azoknak fogyatkozásokban.

Resolutio est ad haec diebus 18-a et 19-na Marty.

(A gr. Korniss Mihály által készitett másolat után.)

c)

1694. márcz. 18.

Az azokra adott válasz.

Ad postulata d. dominorum comitatuum resolutio regii gubernii.

Ad primum.

Mivel az ő kegyelmek postulatumja két ágú: az elsőben tésznek ő kegyelmek olyan casust fel, az hol régi ravatalok teljességesen elpusztultanak és sem az dominus terrestris nem adózza, jószága is azon vármegyében több nincsen, az kin a tisztek az portiót exigálhatnák, az articulus szerént is senki kezéhez nem veszi, hogy az adót érette letégye.

Az másikban penig tésznek olyan casust fel, az hol egy nehány possessorok birván, az ravatal csak az egyik nevezeti alatt vagyon.

Szükséges azért, hogy mind az kettőt ő kegyelmek világositsák, és hol vadnak azok az casusok specifikálják, hogy abból láttassék meg, ha szükséges-e egy s két kissebb helyen megorvosolható casusért mindgyárt generalis articulust iratni.

Ad secundum.

Az mint az mostani magasinumban való dispositio már kiment azt változtatni lehetetlen, elhisszük ő kegyelmek sem intendálják. Az mi penig az jövendőt nézi, mi teljes tehetséggel azon lészünk valamennyire az elkerülhetetlen szükség bocsát, hogy az ő kegyelmek kivánságok szerint légyen az olyan felvetés, melyre az akkori idő és alkalmatosság tanit meg. A mi pedig az búza árát nézi, teljes tehetségünkkel igyekeztünk azon mi is, és ezután is igyekezünk, hogy megszerezhessük, semmi kétségek ő kegyelmeknek abban ne légyen, mivel magunk is szintén olyan fizetetlenek vagyunk az aránt, mint szintén Kegyelmetek.

Ad tertium.

Erre eddig is volt, vagyon s ezután is lészen a guberniumnak gondja.

Ad quartum.

Eddig is ante exmissione sok inquisitiók voltanak ebben az hazában eleitől fogva, az mint azért eddig annak praxisa volt, az haza törvényének sérelme nélkül úgy ezután is az szerént ő kglmek élhetnek velek; de az Approbatában és egyébb ő felségétől már confirmáltatott törvényeket nem bontogathatunk.

Ad quintum.

Nem itéljük bátorságosnak sem hasznosnak, csak mi részben is bontogatni az eddig való törvényünket ez aránt is.

Ad sextum.

Erről is elég szoros törvényünk vagyon, csak isten időt adjon, hogy folytathassuk.

Ad septimum.

Eddig is instálunk generalis uramnak, ez után is instálunk ne terheltessenek.

Ad octavum.

Az statiókban lévő commissariusokat az mi illeti, mivel már ez az hybernium szintén végződik, külömben is nagyobb részént csak az szegénységből tartják magokat, sőt sokan nem fizetésre, hanem büntetésre teszik méltónak magokat, azért már azoknak most fizetést rendelni késő. Az administralo, vagy hajtó commissariusokról is azont értjük, és ha Isten mégis tovább ezt a hadakozást fenn tartja, ezekről jövendőben ő kegyelmekkel együtt dispositiót teszünk. Az szekerek mellé rendeltetett commissariusokat penig az mi nézi, mind vármegye és szék, az maga szekerei mellé rendelt commissariusoknak maga fizessen, mivel mi úgy tudjuk tavaly is az szegénységen az vicetisztek felszedték az ilyen fizetésre való pénzt.

Ad nonum.

Az mely része ennek az postulatumnak az városokbéli tiszteket nézi és az guberniumnak hatalmában vagyon, arra nékünk gondunk lészen, hogy megorvosoltassék. Az mely része penig az német vitézlő rendet nézi, úgy az 12-ik és 17-dik postulatuma is ő kegyelmeknek azokbéli megbántásoknak orvosságát ő kglmek keressék az eddig való praxis szerént fő commissarius urammal és ő kegyelmekkel az ő

felsége generalatus és commissariatussánál mert generalis uramnak is azok az excessusok nem tetszenek és azoknak orvoslására elégséges ordinatiók és dispositiók tétettenek: csak ő kglmek is hiteles jó relatóriákkal és illendő keménkedéssel exequálná, kiki maga causáját az ő idejében az arra rendeltetett helyeken.

Ad decimum.

Ha kinek ezféle dologban az haza fiaitól vagyon megbántódása, specificálja és tanálja az guberniumot felöle, az kinek penig német commendánsoktól vagy vitézlő rendektől vagyon bántódása, requirálja, mint itt feljebb is megirtuk, fő commissarius uramat.

Ad undecimum.

Lehetetlen a fő commissariusnak másuvá dirigálni az executorokat, hanem az tisztekre, mert nem tudja másuvá dirigálni, hanem az mint az előtti instructióban is megvagyon, az tiszt mindjárt vigye oda az executiót, az ki vakmerősége vagy restsége miatt megérdemli.

Ad duodecimum.

Vide supra in puncto nono.

Ad decimum tertium.

Komornik uram most igérte meg azt az pénzt, hogy fő commissarius uram kezében adja, melyről az az dispositiónk, hogy mind vármegyék és székbeli főtisztek tudósitsák ő kglmét, honnan mennyi szekér és béres szolgált, cum specificatione pagorum és onnan lészen contentatiójok, azért az szegénységet ne firtassák.

Ad decimum quartum.

Mivel sokszor külömb-külömb formában való az szekerek rendelése, specificálják ő kegyelmek, melyeket kivánják ő kglmek erigáltatni.

Ad decimum quintum.

Ez méltó.

Ad decimum sextum.

Magok tudják ő kegyelmek, hogy ezelőtt is kivántuk volna az ő kegyelmek nyavalyáját megorvosolni, de magok ő kegyelmek sok protestatióval vivék arra az dolgot, hogy az gubernium mélyebben belé nem tekinthete és akkor igérék ő kglmek arra magokat, hogy magok jó rendben veszik és megorvosolják bántódásokat, mely végre, úgy tud-

juk, rendeltenek is magok közül becsületes embereket inquisitoroknak és executoroknak; ezért ő kegyelmek azt az munkát minden késedelem nélkül continuálják és aprilisbe el is végezzék és azután Naláczi István uram ő kglme azon becsületes emberekkel együtt azt az egész munkát hozza fel az gubernium eleibe, hogy igy ott is revideáltatván, tanáljunk az ő kegyelmek könnyebbitésére valami utat, minek előtte az finalis computus Szebenbe végbe menne és az hadak is mezőre kiszállanak. Ha kinek penig abban az vármegyében, vagy magának közönségesen az vármegyének is olyan bántódása talál lenni, melyet azon becsületes inquisitor executorok ott nem complanálhatnának, recurráljon panaszával az guberniumhoz ugyan akkor. Az mely húsra való pénz Naláczi István úram kezében vagyon, azt ő kegyelme adja azon becsületes inquisitorok kezében most mindjárt. Az Hunyadvármegyében tavaly őszszel felvetett hús árát is fl. 9 egy-egy kapuról annak perceptori adják ő kglmek kezében, hogy ő kegyelmek erogatiója szerént, és azután ratiocináljanak az gubernium előtt rólla.

Ad decimum septimum.

Oda fel in articulo nono vagyon válasz.

Ad decimum octavum.

Ezt meg igyekezzük orvosolni.

Ad decimum nonum.

Az kinek illik erről iratunk és teljes tehetségünk szerént igyekezzük ő kegyelmeket segiteni s vigasztalni.

Ad vigesimum.

Vagyon az guberniumnak gondja reá.

Oldalt: Az nemes székely nátio nem adott postulátumot.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

d)

1694. márcz. 16.

A szász nemzet postulátuma.

Az méltóságos gubernátor urunkhoz és az egész regium guberniumhoz alázatos instantiája az erdélyországi egész szász natiónak.

Minekutánna a mi felséges császárunk és koronás királyunkhoz ő felségéhez küldetett követünk közelebb

elmult alkalmatossággal natiónkat cernáló szükséges dolgainkról alázatoson supplicáltunk volna, melyek közül némelyek, amint az ő felségének a nemes ország előtt publicáltatott, és elolvastatott keglmes resolutiójából constálnak, hogy az ő felsége császári és királyi kegyelmességéből declaráltattak, melyeket is előszámlálni szükségeseknek nem láttunk; némely alázatos instantiánknak penig igazitása az méltóságos guberniumra remittáltatott, hogy azok felett atyafiságosképpen alkudnánk, melyet végben nem vihetvén és megértvén az méltóságos guberniumnak ez iránt való resolutióit, azokat minden seriessével egygyütt késedelem nélkül az felséges udvarban felküldjük, melyeknek ott orvoslását Isten kegyelméből reméljük, melyekre nézve, ez alább megirt alázatos instantiánkat az méltóságos gubernium eleibe illendő alázatossággal szükségesnek itéltük terjeszteni.

1. Alázatoson az ő felsége kegyelmes resolutiójából értettük, hogy ő felsége kegyelmesen a rendkivül való uzsorának rendes proportióját itílte lenni, mely ő felsége kegyelmes decretumához tartván magunkat alázatosan instálunk, hogy az méltóságos gubernium az ő felsége méltóságos decretumából decernált interest, bizonyos poena alatt méltóztassék megtiltani és akik ez ellen reluctálnak executióban is vétetni.

2. Ha mikor natiónknak postulátumi proponáltatnak, hallgattassunk meg és kegyelmes resolutiót vehessünk.

3. Mivel azért az debitorok az creditoroktól felvett summát nem kereskedésre, hanem az ő felsége hadainak szükségére kényszerittettek felvenni: alázatosan instálunk azon is, hogy azon adósságoknak megfizetésére a debitorok ezen hadakozásnak fenntartásáig ne kényszerittessenek és executióval (amint tavalyi esztendőben a szászsebesieken és szeredahelyieken véghez ment) ne károsittassanak, hanem mi is az illendő interest készek vagyunk megadni, és Isten kegyelmességéből tehetségünk szerént az capitalis summát igyekezzük megfizetni.

4. Midőn valamely dolog felől kelletik ez nemes országnak nevezni és arról voxolni, praeponderáljon ugyan az nagyobb vox, de csak az olyan dolgokban, a melyekben nationknak szabadsági és városinknak privilegiumi nem contravertáltatnak és hogy az ilyen dolgokban valamely más modalitást kövessenek el, alázatoson instálunk.

5. Mivel kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes diplomájának 18-ik articulusában, sub poena notae tolláltatott az postálkodás és ingyen élődés, azért továbbra semmiképpen

postálódással és ingyen gazdálkodással szegény natiónk ne terheltessék.

6. Boldog emlékezetű István királytól kiváltképpen való privilegiumunk lévén az dézmáknak el nem szállitásáról, minthogy kegyelmes urunk ő felsége is kegyelmes diplomájában, kegyelmesen méltóztatott privilegiumunkat confirmálni, már továbbat azon dézmák elszállitásával ne terheltessünk.

7. Ha kit közülünk kegyelmes urunk ő felsége kegyelmesen méltóztatik az méltóságos tanácsi rend közé számlálni és confirmálni, az olyanoknak az praecedentiában légyen egyenlő jussok a más két natióbéli tanácsi rendekkel és ne kényszerittessék mindenkor natiónkból álló tanácsi személyei utol járni.

8. Hogy a bor vételben való abusussal, mely bor-foglalásnak hivatik, senkitől ne károsittassék és terheltessék szegény nátiónk, minthogy kegyelmes urunk ő felsége méltóságos diplomájának 18-ik articulussának is erejével, ez ilyen abusus toláltatott.

9. Ennek előtte való időkben is, Szeben városa lévén a pénz verések helye, úgy most is verettessék ott.

10. Esztendők alatt continue lakván a praesidiumok universitásunkbéli városokon (kiváltképpen Szebenben lévén feje az egész Erdélyben lévő praesidiumnak) a szervisre csak az a jó Isten tudja, minémű költségünk mégyen, hogy azért, azon nagy költsége Szeben városának az olyan helyek által, az hol nyári quartélyban az ő felsége vitézi nem laknak, bonificáltassék, hasonlóképpen az többi universitásbéli praesidiarius helyeknek is efféle költségekre kiváltképpen való tekéntet légyen alázatoson instálunk.

11. Hogy a felséges udvarnál lévő cancellárián is tőlünk választandó becsületes atyánkfiai acceptáltassanak, és hogy commembrum cancellariatus tartassanak.

12. Valaminthogy az nemes vármegyéken a perceptoroknak, commissariusoknak, inspectoroknak és a portiót felszedő szükséges személyeknek bizonyos fizetések jár, a nemes ország adójából, alázatosan könyörgünk azon is, hogy universitásunkon lévő efféle tiszteknek a közönséges ország adójából fizetés rendeltessék.

13. Mivel azért a méltóságos két natióval nékünk contractusunk vagyon (melyet ő felsége is kegyelmesen confirmált, hogy mindenik natio a maga combustáit maga segitse) amint értjük a nemes vármegyék combustáit az egész ország adójából akarják subleválni: alázatosan instálunk azon is, hogy azon contractusunk illibate tartassék

meg és vármegyéken lévő combusták az vármegyétől segittessék, hogyha penig azon combusták mitőlünk aleviáltatnak, annak most bonificatióját alázatosan kivánjuk, vagy penig ezen esztendőbéli utolszori computuskor nékünk azokról egész satisfactio tétessék.

Mindezekben várjuk alázatosan a Nagyságtok, Kegyelmetek atyai kegyességét instálván alázatosan méltóztassék nagyságtok s Kegyelmetek Isten kegyes szemei eleiben venni s kivánatos válasszal megörvendeztetni, ne kénytelenittessünk újabban kegyelmes urunkat ő felségét terhelni.

Mely Nagyságtok s Kegyelmetek atyai kegyességét teljes életünkben alázatosan megszolgálni Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek el nem mulatjuk.

Datum Kolosvár, 16-ta Martii anno 1694.

Universitas nationis saxonicae in Trannia.

Resolutum est ad hoc diebus 18-a et 19-a Martyi.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

e)

1694. márcz.

Az azokra adott válasz.

Resulutio

regii gubernii ad postulata d. dominorom universitatis nationis saxonicae.

Ad primum.

Hogy ami atyáink ebben az hazában azt az interest, decem pro cento helyesnek találták és mind törvényekben, mind pedig szokásokban ez mái napig practisalnak, mind az három natiónak megeggyezéséből volt, és fundáltatik kiváltképpen azon, hogy ez az ország az kereskedésre és pénz bőségére az más nagykereskedéssel, hajós vizekkel vagy tengerekkel bővelkedő országokkal teljességgel nem egyben hasonlitható és igy az az interes is, úgy mint sex pro cento, nem ilyen szük, hanem bő pénzű országokban való. Nem látjuk azért szükségesnek, sőt csak illendőnek is, hogy ő kegyelmek azért ő felséget búsitották, holott az más két natio, ugyan ő kegyelmekkel együtt, minek előtte ő felsége az ilyen dolgokról búsíttatott volna is, kész volt minden azt a decem pro centot fölülhaladó mordax usorákat abrogálni és megtiltani, az mint publica constitutiója által meg is tiltotta; semmi sem kivántatik azért ehhez egyébb, hanem ő kegyelmek specificálják mindenütt az olyan mordax uzsorát

vévő creditorokat és kész az gubernium megbüntetni, és az olyan uzsorákat abrogálni; másként szálljanak magokban ő kegyelmek, ő kegyelmek magok is avval, sőt annál terhesebb uzsorákkal is adják ki pénzeket s kézi munkájokat mind az regius funduson, mind az más két natión lévő szegénységnek melynek reciproca orvosoltatását mi is megkivánjuk. Egyébb iránt, hogy ha azon egy hazában lévő emberek az egymásnak való kölcsönzés nélkül ellehetnének, úgy hisszük, az két natió kész volna minden ő kegyelmeknek való kölcsönzéstől magát megvonni, és igy az ilyen veszekedésre való alkalmatosságot eltávoztatni. De ha azt követnők abból sem jönne semmi jó ki, egyébbiránt kész a két natióból álló uri, fő és nemesi rendek ő kegyelmeknél lévő summa pénzeket felvenni, és annak utánna ő kegyelmek uzsorával nem terheltetnek. Azért szeretettel intjük ő kegyelmeket, magoktól és elejektől csináltatott és vélünk együtt usu roboráltatott és már ő felségétől is confirmáltatott törvényünket ne igyekezzenek bontogatni.

Ad secundum.

Valamikor az idő engedte, valamint az más két natió postulatumit bévettük az ő kigyelmeké is soha nem rejiciáltattak és ezután is mindenkor bévétetik, az minthogy ez az mostani gyűlésbéli példa is bizonyitja, holott most egyik úgy mint az székely natio postulatumot sem adott, mégis az ő kegyelmékét most is bévettük.

Ad tertium.

Noha ez az ő kegyelmek postulatuma szép szinnel, tudni illik az szegénység utolsó romlásának eltávoztató szándékával és az ő felsége hadai tartásnak alkalmatosságával adatik ő kegyelmektől elő, mindazáltal szükséges ő kegyelmeknek magokban szállani és ezeket considerálni:

1-mo. Az mely nagy considerabilis summákat ő kegyelmek az ő felsége hadainak kiváltképpen első quartélyainak idejében felszedtek és az ő felsége militiáját akkor avval contentálták, ő kglmek ugyanakkor az magokét conserválták, melyet elé kellett volna venni, hogy ha a creditorok az kölcsönözéstől magokat megvonták volna.

2-do. Nemcsak ő kegyelmek verték ezekben az időkben nagy adósságban magokat, hanem az más két natión való uri, fő és nemes rendek és az szegénység is, sőt sokan az mi szegénységink közül ő kigyelmeknek adósok, és senki sem tilalmazza ő kigyelmeket, sem mi magunk között egyikünk az másikunkat attól, hogy adósságát meg ne vehesse.

3-tió. Az ő kigyelmek kezében lévén széllyel az ország-

ban, erősségek városok és kastélyok, ezekben az háborús időkben, az más két natió erszényéből minden esztendőben csak a szállásokért mégyen legalább száz ezer forint érő haszon az ő kigyelmek kezében, e contra az ő kigyelmek erszényéből nem jő egy pénz is az más két natio kezében.

4-to. Ez az ő kigyelmek propositioja méltán gyanút és félelmet irt az más két natio elméjében, hogy ő kigyelmek evvel az időnyerő constitutioval arra akarnak utat csinálni, hogy az creditorok in perpetuum oda veszessék pénzeket, mely gyanút igen erősit, hogy ő kigyelmek Thököli úram kereszténszigeti gyűlésében is ezen kivánságokat feltették volt.

5-to. Az ilyen munkákkal ő kigyelmek azt nyerik, hogy senki ő kigyelmeknek nem mer adni, melyekből ő kigyelmeknek nagy fogyatkozások következhetik, mert senkit erővel arra nem kényszerithet, hogy kölcsön adjon néki, ha amaz nem akarja.

Azért ezekre és több sok tekintetekre nézve, melyeket előszámlálni unalmas volna, szeretettel intjük ő kigyelmeket az ilyen nagy consequentiájú scandalosa propositiókkal sem ő felségét ne busítsák, sem az natiók között való szeretetet és commerciumok szabadságát ne zavarják, hanem corrigáltatván juxta resolutionem ad 1-um punctum az mordax uzsora excessusi, legyenek csendességben ő kigyelmek, és elhisszük az creditorok is inkább patientálják az várakozásban ha látják, hogy ő kigyelmek nem igyekeznek pénzeknek örökösön való oda veszésében.

Ad quartum.

Ez is olyan tele patens et multarum consequentiarum praegnans postulatum, melyből következhetnék publicae pacis et omnium legum, ac consvetudinum hactenus receptarum et jam a sacratissima caesarea regiaque majestate etiam confirmatarum eversio.

Ad quintum.

Az ő felsége diplomáját az minthogy egészen, úgy annak 18-dik articulusát is, bizony jó szivvel megtartjuk és ő kglmeket senki közüllünk ne erőltesse, az minthogy tudtunkra nem is erőlteti, az postálkodás és ingyen gazdálkodásra; ha kik penig cselekszik, specificálják ő kegyelmek és correctio et satisfactio dabitur, hanem az közönséges ország postáinak, kivált ez gonosz és veszedelmes időben lehetetlen dolog, hogy postalovat ne adjonak ő kglmek, holott abban az ő felsége szolgálatja, és ez hazának megmaradása forog gyakran, úgy hogy egy ló nem adás, vagy

egy dispositiónak és hirnek késedelmezése miatt nagy veszedelem következhetnék; melyre nézve, az mi magunk jobbágyi is tartoznak lovat adni, noha azelőtt nem tartoztak, sőt mi panaszolkodhatnánk, hogy az ő kegyelmektől citált diploma articulusi szerént ő kegyelmek vendégfogadókat sem csinálnak és az utazó akárminemű rendeknek még csak szállást is nem adnak, annál inkább ételt, italt, magoknak s lovaknak pénzért sem adnak.

Ad sextum.

Csudálkozunk ő kegyelmeken, hogy ilyen inpossibilitást tesznek fel, hiszem az vármegyéken az mi jószágainkon, ha ki az dézmát árendával fel nem váltja, tartozik az dézmát az fiscus számára elszállitani, mennyivel inkább hát hogy tudná az fiscus az dézmáját elszállitani, hogy ha ez az kegyelmetek kivánsága végben menne.

Ad septimum.

Csudálkozásra méltó dolog ez is, hogy ő kegyelmek azzal az becsülettel és rendtartással, melyel az ő kegyelmek elei contentusok voltanak, hogy contentusok nem lehetnek, hanem az ilyen új postulatummal az natiók között gyűlölséget és emulatiót csinálnak, holott az lehetetlen dolog, hogy az magyar natio ő kegyelmeknek ebben annuálhasson, melyet kénytelenittetünk ő felségének és alázatoson remonsrálni, ha kglmetek ugyancsak nem szűnik az ilyen alkalmatlan búsitásiról ő felségének in quo non servitium suae majestatis, non salus patriae: confusio aemulatio et ambitio vertuntur.

Ad octavum.

Az bér foglalásbéli abususokat és igazságtalanságokat mi sem javaljuk, sőt csak specificálják ő kegyelmek, ha kik excessusokat cselekedtenek az iránt meg is büntetjük: másként mi annak rendes ususát az fiscustól el nem vehetjük s le nem hagyhatjuk.

Ad nonum.

Ez az dolog az ő felsége hatalmában áll egyedül, de már ez az haza nagy kárával tapasztalta meg, midőn az városokban az pénzverés felszabadittatott, mert az csalhatatlan dolog, hogy igaz jó pénzt bánya nélkül senki nem verhet.

Ad decimum.

Mind az universitáson s mind másutt lévő praesidiált helyek, hogy valami consolatiót vegyenek, méltónak itéljük

és azon is igyekezünk az mennyire lehet, az minthogy eddig is reflexiónk volt az olyanokra.

Ad undecimum.

Az mind az harmad idei vásárhelyi gyűlésben erről concludáltunk, most is abban vagyunk.

Ad duodecimum.

Az vármegyék postulatumiban in octava resolutione vagyon erre válasz.

Ad decimum tertium.

Nem kivánjuk mi, hogy az vármegyén való combustákat az kglmek kapu száma segitse et reciproce ő kglmek is nem kivánhatják, hogy az ő kglmek combustait mi segitsük, mert ha sok combusta esik az vármegyéken, de az azért kapuktól csak praestálnunk kell, úgy ő kegyelmeknek is az ezer négyszázról.

(A gr. Korniss Mihály által készitett másolat után.)

f)

1894. ápr. 3.

A viczekanczellárnak adott utasitás.

Instructio

pro domino vice-cancellario Transylvaniae, Viennae residenti hoc titulo, per unius anni decursum, donec in aula caesareo regia substiterit, post reditum vero in patriam, titulo officioque Prothonotarii potituro.

1-mo. Mivelhogy egész országul, három nemzetül egyeztünk meg azon, hogy az felséges udvarbéli erdélyi vice cancellariusság, az erdélyi három itélő mesterek személyén forogjon és esztendőnként változzék oly formában, hogy oda fel vice cancellariusnak nevezetit, tisztit és titulussát viselje ugyan, de onnan per alterius ordinationem, haza jövén, csak az itélő mesteri titulussal és nevezettel és functióval is éljen; semmit egyebet magának nem vindicálván ő kglme is azért ugy mint mostan felmenendő catholicus itélőmester atyánkfiai, ez iránt lött dispositiónkat úgy értse, vegye és hűvségesen observálja is, megkivánjuk.

2-do. Holott pedig az felséges udvar kegyelmes resolutiója is azt tartja, hogy édes hazánk részéről is oly can-

cellária erigáltassék, oda fel, mely az erdélyi dolgokat ő felsége előtt nagy hűséggel és sinceritással repraesentálhassa és az ő felsége kegyelmes resolutióit mi hozzánk valósággal leküldhesse, annak okáért, hogy az iránt is ő kglme maga functiójának mind jobban s mind pedig hitelesebben megfelelhessen, tetszett ő kegyelme mellé három becsületes atyánkfiait, az religiók és natiók szerint is, rendelnünk, kik közül két referendarius és harmadik secretarius, et simul registratori, vagy conservatori névvel élhet, és az három egy arány fizetésü és authoritásu légyen, a precedentiára nézve pedig non secundum 4. religiones sed secundum tres nationes járjanak. Ezeknek pedig hűséggekkel és kötelességekkel is ő kegyelme ugy összeköttetettnek tartsa magát, hogy semmi néműkisebb vagy nagyobb, ez ország külső s belső szabadságát, törvényit, rendes bévett szokásit és unióját illető dolgokra nézve magát ne elegyitse és semmi munkáját ne folytassa, hanem ő kegyelmekkel valósággal megegyezet tanácsból s akarattal munkálódjék.

3-tio. Az egész cancellaria pedig mutuis desuper habitis consiliis az előtte forgandó materiákat, valamelyek az hazából, sőt az felséges udvar praxisa szerént is quacunque via modisque et formis ő kegyelmek eleiben kelnek és mennek, distingválják s különböztessék meg ez szerént:

1. Valamely törvényes és ide alá az erdélyi törvénynek praxisa szerént fundáltatott, agitáltatott ventiláltatott és deliberative concludáltatott causák oda fel vitettetnek, szorgalmatosan lássák meg, ha per viam appellationis transmittáltattak-é juxta sacratissimae suae majestatis factas in hoc passu diplomaticas resolutiones vagy contra altissimae nominatae suae majestatis resolutiones in praejudicium juris nostri diplomatisque in hoc omnino passu confirmati, ex quadam praeconcepta imaginatione vel dolo felvitetnek, ugyanis csak egy legitime appelláltatható s transmittálandó causa is az ő felsége kegyelmes resolutioihoz képest az méltóságos gubernium recommendatiója nélkül fel nem mehet, az ilyenek pedig, ha melyek ily formában transmittáltatnak s recomendáltatnak is non submittentur censurae, minus autem deliberativae decisioni vice-cancellario Vienno residenti s nem is azért bocsáttatnak fel, hogy discussio alá vegyék, hanem hogy ő felsége arról való kegyelmes resolutióját impetrálják s leküldjék. Az melyek pedig az méltóságos gubernium recommendátiója nélkül modis in praemissis declaratis, felvitetni comperiáltatnak, azoknak promotióját tanquam causarum, in praejudicium juris nostri clementissimarumque suae majestatis diplomaticarum desuper resolu-

tionum fiendarum et protrahendarum köteles hüséggel impediálják, vigyázván affélék iránt is mind ez haza csendességének és törvényes securitásának mivoltára, s mind pedig az felséges udvar nyugodalmára és az nyughatatlan elméknek megzaboláztatására. Egyébb iránt sem hazánk securitását, sem az felséges udvar nyugodalmát nem remélhetjük, mindazonáltal senkinek akármi rendbéli embernek, szegénynek, boldognak supplicatióját, akár mely potens ember, sőt ha az egész gubernium ellen lenne is, mivel az királyok ajtaja szegénynek boldognak nyitva vagyon, supprimálni ne igyekezze absolute, hanem in tali quaerelae contra gubernium, vel quoscunque motae, casu, azt munkálódgya ő felsége előtt, hogy az guberniumot ez olyanokról tudósitsa és addig az quaerulans félnek definitiva sententia ne adassék, mig az más félnek maga mentségére idő nem adatik.

2. Ide való az is, hogy ha kik hazánk tagjai s fiai közül, vagy jószágok vagy akár mely tisztviselések impetratiojának reménysége alatt az felséges udvarhoz vel immediate vel etiam mediate per quoscunque confugiálnak, azok iránt is köteles hűséggel vigyázzanak arra, hogy ha kik az ilyenek közűl az erdélyi méltóságos gubernium recommendatiója mellett az ő kegyelmek assistentiáját kivánják vagy különben innotescál, tehát az olyanoknak dolgában juxta recommendatorias hűségesen munkálódjanak, az ellenkezőket pedig, az kik tudni illik sine nominati regii in Trannia gubernii recommendatione per viam adversam, modis praemissis valamint sollicitálni comperiáltatnak, azokat szándékjokban obviálják, és hogy ő felsége juxta clementissimas in hujusmodi, materiis resolutiones az méltóságos gubernium informatiójára remittálni méltóztassék minden utakon, módokon instáljanak s munkálódják mert ha az ilyenek ily útjok nem praecludáltatik az érdemesek az érdemetlenek által opprimáltatnak, sőt az méltóságos gubernium ő Felsége kegyelmességéből adatott authoritása is labefactalódik.

3. Meg lehet az is, hogy sokan sokféle praeconcepta ratióktól is occupáltatva, sőt másoktól is admoniáltatván vagy egy vagy más szinű panaszokkal, vagy magokat justificalni, másokat pedig nehézségben és becstelenségben ejteni, vagy pedig akármely tekintetek alatt másoknak kárát, szomorittatását becsületinek vagy javainak is csonkittatását munkálódni praesummálják, az minthogy eddig is e féle munkától üresek nem voltunk. Köteles tisztinek tartsa azért ő kglme mellette lévőkkel együtt és vigyázzon szorgalmatoson, hogy indifferenter senkinek efféle szeretetet, egyes-

séget, s az jó rendet is megbántó s háborítható munkája senkinek ez haza becsületes tagjai közül legkisebb grádusban is ártalmára, kárára s becsületinek is sérelmire ne promoveálódhassék, inkább ne determinálódhassék, hanem minden utakon módokon obviálja instálván, hathatósan az hol és az kik előtt kivántatik, hogy minden efféle materiák is az ide való törvényes igazításra és az méltóságos gubernium censurájára s informatiójára remittáltassanak. Azonban pedig mihelyt efféle dolgokat megérthet, az méltóságos guberniumot valósággal tudósitani el ne mulassza.

4-o. Akár minémű expeditiók forogjanak az ő kglme kezén, és expediáltassanak ő kglme által, tehát azoknak expeditiójában taxájoknak exigáltatásában is nem különben, hanem juxta recommendatorias, item jurium nostrorum tenores conformáltassa; az taxát pedig az Approbatában specificált mód szerént exigáltassa.

5-to. Köteles tisztihez tartozó dolognak tartsa ő kglme azt is, hogy maga becsületes alkalmaztatásával, másokkal való társalkodásában, és az dolgokbéli munkájában is senkit se ne offendáljon, sem pedig az országtól el ne idegenitsen, sőt az méltóságos gubernium s az egész ország tekintetit, becsületit az ő felségéhez tartozó sincera devotiójával együtt, nagy maga moderatiójával repraesentálja, kinekkinek méltósága és állapotjához képest illendő becsületit megadván, hogy igy az ő kegyelme ott való functiója ad complacentiam nostri et emolumentum publicum vergáljon.

6-to. Juxta differentias rerum et temporum különkülön-féle occurentiákhoz képest innen alól felküldendő bizonyos dispositiók szerént, kelletvén ő kglmének az ország vagy az méltóságos gubernium által proponálandó dolgokat folytatni, tehát az olyan publicumoknak tractálására, ő kglme csak maga se tanáts kérdeni, se az urak udvarlására magánosan se menjen, hanem cum aliquo ex sibi adscriptis adjungendo. El se mulassa pedig, de igen gyakorta is az urak udvarlását ne kövesse, tanács kérdeni mindazonáltal az dolgok mivolta szerént eljárhat s el se mulassa, csak hogy in talibus, et aliis etiam casibus egy úrnak tetszését másnak ki ne jelentse, sőt igen moderate mulassa el; hogy valamint az ország jóakarói között idegenséget ne szerezzen. Mindkét részről pedig az mely dolgokat titokban kell tartani az maga mellé adjungáltatott becsületes atyánkfiain kivül senkinek ne divulgálja, sőt közönségesen magokban tartsák és ha honnan mi occurrentiákat érthetnek az méltóságos guberniumot voltaképpen késedelem nélkül tudósitsák.

Valamikor innét az hazából az statusoknak valami de religione et sacris való controversiája talál felmenni, sem vicecancellarius ur, sem mellette lévő szolgatársai az olyan causákat ventilatióra magok között ne vegyék, ahhoz semmit ne tégyenek, sem abból semmit el ne vegyenek, sem sub nomine cancellariae censurát az referádán ne tégyenek, hanem nude et simpliciter valamint innét az memorialék felmennek, adják be ő kglmek az religiókhoz való minden partialitás nékűl, és az ő felsége resolutióját sollicitálják. Isten mindazonáltal oltalmazzon bennünket afféle gyakor casusoktól.

Isten pedig ő kegyelmét mellette lévőkkel edgyütt kegyelmesen vezérelje és az ő kegyelmek s jó magok alkalmaztatásával bennünket naponként vidámitson.

Datum in generali nostra congregatione Claudiopoli anno 1694 die 3 Aprilis.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1694. ápr. 3.

Felterjesztés a császárhoz.

Augustissime Imperator domine, domine nobis naturaliter clementissime!

Clementissimam sacratissimae vestrae caesareae regiaeque Majestatis voluntatem, de illustrissimi domini comitis Csáki Ladislaus persona, sub dato 15 Januarii anni curentis regio gubernio benigne intimatam, humillima cum devotione percipimus et velut augustissimam Majestatis vestrae sacratissimae voluntatem, supremae legis instar semper venerari fidelissime sategimus, ita non levi cum cordolio persentiscimus, nominatum dominum comitem, publicum per suffragia singulorum, unanimique voto, non augustissimae menti renitendi, sed publicae duntaxat tranquilitatis, et quietis amore, latam in comitiis Tordensibus 2-a Octobris a. 1693 deliberationem indigno cuidam partium studio, privatorumque quorundam magis, quam universorum statuum in eundem dominum comitem aversioni, ab ipso non tribui solum, sed et coram augustissimo sacratissimae vestrae Majestatis throno, hac deputativa inordinatione esse conquestum.

Quantumvis autem non illi solum, qui non minus ex omnium statuum nationumque, quam etiam religionum medio, in dictis comitiis aderant, suaque desideria, per libera suffragia secundum morem antiquissimum humillime expresserant, tamquam omnium, quae circa saepe fati do-

mini comitis personam publice acta sunt memores, imputatum particlitatis, in favorum privatorum, quam iustitiae, reflexionis studium sincera innocentiae conscientia exculpare parati, praeter hanc tamen bonae causae rationem, fide publica, nunc pariter, secuti omnia modo atque ordine acta fuisse, submisse sincerissimeque recognoscimus, itaque sub consueto protonotariali praesidio inculpabili fide tractata reminiscimur; nulli dubitantes, ea, quae communi statuum nomine, hoc in casu usque humillime scripta sunt, communi non minus nostro desiderio, non autem privatorum quorumvis aversioni esse clementissime tribuenda. Quae utut forsan ad expeditionem nostri sufficiens praebeant documentum, quia nihilominus e reipublicae fidei mentionati domini comitis culpae originis expositionem esse apprehendimus, et iudicamus; cogimur profundissima cum subjectione coram Majestatis vestrae sacratissimae throno exponere dominum comitem Csáki, ab ineunte aetate luculenta inconstantis animi signa tam diu particulatim edidisse, donec tandem anno 1678. per notoriam adversus principatum celsissimi quondam Tranniae principis domini Michaelis Appaffi factionem in qua se sotium moliminum periculosissimorum, quae inter plures, clavum principatus, in patriae funestissimum excidium aucupantes divisa erant, cum communi nostro damno praeberet. Iverat enim Constantinopolim et ubi votis potiretur, cum complicibus, principatum (qui quomodo inter plures dividendus sit, ipsimet non constitit) pollicitatione 500 mill. imperialium summae; quae solum in aerarium magni sultani persolvenda erant; quibus adhuc majorem pecuniae vim, supremo vezirio aliisque nefandae machinationis parariis offerabat, emere tentavit, neve quid infidelitati erga patriam deesset, tria fortalitia celebria a Turcis praesidianda, inhabitandaque se cessurum praecipitato ausa spopondit, vix etiam tanto molimini miserae patriae silentium imposuisset, nisi Otthomanicae tyrannidis barbara eris fames, cum tenerrimo nostro sensu et extenuatione exsaciata fuisset. Haec communi patriae bono, quam exotiosissimo fuerunt causae, quae infidelitatis erga patriam reum saepius dictum dominum comitem non pronunciarunt solum sed et mulctam notae infidelitatis, juxta publicas patriae leges eidem pepererunt, licet inde, notam istam bonorum quoque et vitae amissio iure meritoque comitari debuisset, domini tamen illius temporis, status et piae memoriae dominus princeps bona suae dominationis illustrissimae vix attingerunt. Omnia siquidem aliquot duntaxat paucissimisque colonis exceptis, bona, filii perque illos parens ipse

possidet, ut quare bonorum ademptionis causa conqueratur, non videamus praegnantem rationem. Quin imo sicut nunc dictis, suae dominationis illustrissimae filiis, omni liberrimo conversationis inter nos iure, nota parentis non obstante, uti, ruique vetitum non est, ita et parenti, ex quo pedem denuo in Transylvaniam ferre coepit, per nostra vota, ut et eminenter supra allegatam Thordensem deliberationem, quietam in Trannia vitam agere, oeconomiaeque suae pacate incumbere licuit, prout et imposterum etiam per nos licebit. Quanquam humillime fateri cogamur, per multarum dissensionum semina, huc atque illuc, non ab aliquot solum annis, sed etiam in praesens, in complurimorum, perque consequens omnium nostri conturbationem, disseminata, adeo simus exsauciati, ut miremur, tandem dominum comitem post tot etiam motus, et machinationes, quorum nec ipse desideratos fructus unquam capere potuit, nolle conquiescere. Quibus in constantis, et desultorii animi, signis tam luculenter cognitis, vix secus eum sub vestrae Majestatis sacratissimae clementissimam protectionem se recepturum fuisse, nobis imaginari possumus; nisi eundem existima compulisset necessitudo. Quare toties cognita mutabilitatis et praecipitandi bonum publicum inclinatio ut defungatur publicis nobis nec servitio vestrae Majestatis sacratissimae, nec etiam securitati communi conveniens fore videtur.

Coram benignissimo igitur Majestatis vestrae throno, quam devotissimo provoluti, per viscera misericordis dei supplicamus, quatenus, ratione praemissarum quam humillime expositarum anxia exspectatione nostra sacratissima vestra Majestas caesareo regia, clementissimis resolutionibus consolari dignetur, eatenus certe, quieti animorum omnium, hactenus hanc ob rem non leviter contristatorum, tranquilitatique publicae clementissime consultura.

Servet supremum numen sacratissimam vestram caesaream regiamque Majestatem quam diutissime incolumen, eandemque simul cum sacerrimo diademate, de omnibus suis nominisque christiani hostibus semper triumphantem gloriosissime jubeat perennare.

Datum in comitiis nostris publicis et generalibus Claudiopoli anno 1694 die 3-a Aprilis sub tribus sigillis nostris nationalibus infra appressis.

Sacratissimae vestrae caesareo regiaeque Majestatis
humillimi perpetuoque fidelissimi subditi
status et ordines trium nationum et
quatuor religionum in Trannia.

(A gróf Kornis Mihály által készitett másolat után.)

i)

1694. ápr. 5.

Felterjesztés a császárhoz.

Augustissime Imperator, domine domine nobis naturaliter clementissime.

Prout clementissimam sacratissimae Majestatis vestrae voluntatem et mandata sub dato 15 Januarii anni praesentis regio majestatis vestrae gubernio intimata, idem ipsum gubernium nobis communicavit; ita non solum paternam, patriae nostrae dulcissimae coram luculenter erga nos contestatam, subiectissima devotione recolimus, sed et quae in specie circa dominorum Joannis Sárosi, et Andriae Tholdalagi personas ut et interveniente successu temporis viventium fato vacaturorum consiliariatus intimi officiorum instaurationem Majestati vestrae sacratissimae benignissime ratificare, atque iterato compromittere placuit, devotissima mente universi veneramur. Non minori submissione illa simul ad os et frontem pressimus, quae nobis tum in puncto cancellariae Transylvanicae in aula Majestatis vestrae erigendae, cum quibusdam eiusdem accessoriis, tum etiam ratione personae illustrissimi domini comitis Ladislai Gyulafi mentionato Majestatis vestrae gubernio perque hoc nobis benignissime significanda visa sunt; circa quae tum obsequio erga Majestatem vestram nostro satisfacere, quam communi animorum nostrorum quieti perque hanc tranquilitati publicae fidelissime consulere intendentes, adjunximus sub litteris A. B. quae subjectissimus erga sacratissimum Majestatis vestrae diadema candor patriaeque libertatis amor dictarunt, sicut vero tam dicti domini comitis Csáki, quam cancellariae modo praemisso erigendae momentum, sive augustissimam Majestatis vestrae sacratissimae mentem, quoad illum, seu quoad hanc firmam omnium nostri opinionem, qua materia cancellariae spiritualis pariter ac politicae libertatis tranquilitatisque publicae propriis priora esse creditur spectemus gravissimum habendum esse, ita ad clementissimos Majestatis vestrae sacratissimae pedes quam devotissime provoluti, ardentissimas coram iisdem preces fundimus, supplicantes, quatenus sacratissima vestra Majestas easdem ad clementiae suae thronum admittere, tamque quorum salus publica, nostrique conservatio supremus in omnibus apex est, desideratissima resolutione polli-

cimur. Servet Deus vestram Majestatem sacratissimam diutissime de omnibus hostibus triumphantem.

Datum in generalibus comitiis Claudiopoli celebratis. Anno 1694 die 5-to Aprilis.

(A gróf Korniss Mihály által készitett másolat után.)

j)

1694. ápr. 5.

A rendek levele Kinszkyhez Csáky elitéltetése ügyében.

Excellentissime Comes, domine domine nobis gratiosissime.

Sive proximis multorumque retro annorum monumenta ab Excellentia vestra, ad contestandum, erga patriam nostram afflictissimam amorem locata veneremur, seu omnes, qui hactenus ad exponendas humilimas necessitudines nostras augustissimum clementissimi Imperatoris nostri ostium pulsarunt, quam paterna in praecum nostrarum promotione eis subvenerit, dexteritate, audimus, fatemur ultro Excellentiae vestrae nomen a nobis et posteritate nostra, auro cedroque esse conservandum; quod pro tot et tantis benefactis rependamus, habemus nihil, praeter humilem, et sinceram addictionem, qua publicam patriae nostrae rem, quod steterit ab Excellentia vestra sartam tectamque desideramus universi. Quare ad patrocinium Excellentiae vestrae, iterum recurrimus, quam obnoxe rogantes ut subjectissimis supplicationibus nostris, e praesenti congregatione comitiali, ad suam majestatem sacratissimam directis, gratissima ope ac recommendatione subvenire, atque brevi abhinc, desiderato solamine nos recreare dignetur. Dupplex est praecum nostrarum submississimarum argumentum: alterum persona domini comitis Ladislai Csáki, alterumque cancellaria in Aula augustissima erigenda, cum suis accessoriis; quid utrorumque respectu humilime desideremus, Excellentiae vestrae ex inclusis paribus gratiosissime percipiet. Sicut autem nulli dubitamus omnium particularium nostrorum momenta, in gratiosissimum Excellenciae vestrae conspectum proditura, ita ut eorum speciale patrocinium in solamen nostri suscipere dignetur, tam humilime supplicamus, quam desideriorum nostrorum obtentu nos magis magisque augustissimae Majestatis sacratissimae dominio subjectos et vinculatos, Excellentiae vero vestrae tantis pro benefactis aeternum divinctissimos

profitebimur. Qui cum repetita nostris recommendatione constanter persistimus.

Excellentiae vestrae

humillimi et obsequissimi status et ordines trium nationum et quatuor religionum Transsylvaniae.

Datum in congregatione nostra generali Claudiopoli die 5. Aprilis anno 1694.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

k)

1694. ápr. 5.

A rendek levele Kollonicshoz, Csáky elitéltetése ügyében.

Excellentissime princeps, domine domine nobis gratiosissime!

Celebratum ab omnibus illis, qui augustissimae suae maiestatis sacratissimae aulae, necessitudines nostras ab aliquot retro annis exposuerunt, eminentissimae Celsitudinis vestrae christianitatis regiaeque caes. regiae promovendae studium animat nos, ut non solum pro gratiosissimis patrociniis, nobis hactenus praestitis immortales eminentissimae Celsitudinis vestrae rependamus gratias: sed et iteratas supplicationes nostras ad clementiae caesareo-regiae thronum deferandas, eminentissimae Celsitudinis vestrae paternae curae, humillime recommendemus. Duplex habemus supplicis clementiae caesareo-regiae impetrationis argumentum: unum nempe apud persona illustrissimi domini comitis Csáki, alterum vero, quod cancellaria Transsylvanica in suae maiestatis sacratissimae aula erigenda, nobis peperit. Hanc quod concernit visum est nobis, publicae patriae nostrae tranquilitati, secus, quam per illam cancellariae formam, et cone ditiones, quam libellum nostrum supplicem eminentissima Celsitudini vestrae ostensurum, nulli dubitamus, consuli non potuisse: quarum proinde ratihabitionem, ut eminentissima Celsitudo vestra paterne promoveat, atque tenus animos nostros, desiderata quiete donet, obnixissime supplicamus. Quod personam domini comitis Csáki concernit, fatendum est, nobis, si communia respiciamus vota, tam propter periculosissima adversus non solum principatum celsissimi quondam domini principis Apaffi, sed et totam patriam nostram imo universam christianitatem molimina, quam perspectum eius genium, qui nec quietus esse novit nec etiam dissensionum semina in hodiernum usque diem hinc atque inde spargere desinit, eam esse, quam exosissimam, nec enim

potest unquam, illius patriae meminisse, qui eam ad extremam ruinam Turcis exponere, triaque fortalitia celebriora, iisdem praesidianda inhabitandaque tradere laboravit, veluti iam talibus e fructibus, quae sit arbor facile eminentissima Celsitudo vestra perspiciet, ita supplicamus humillime, quatenus praeces nostras, hoc in passu, per supplicem libellum devotissimas expensas suae maiestati sacratissimae recommendare, magisque per hoc, quieti tot milium animarum, quam unius domini comitis, ad inquietudines fere nati et consenescentis contentamento consulere, atque tenus efficere dignetur, ut afflictissima nostri status ratio, utroque in praefatorum punctorum, ad desideria nostra humilima roborata persistat. Nos de reliquo cum iterata nostri recommendatione humillima manemus

eminentissimae Celsitudini vestrae
humillimi et obsequissimi servi status et ordines trium nationum et quatuor religionum in Trannia.

Datum in congregatione nostra generali Claudiopoli die 5-ta Aprilis anno 1694.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

l)

1694. febr. 25. ápr. 6.

A kolosvári országgyülésen hozott törvények.

Articulares quaedam dispositiones dominorum dominorum statuum in generalibus eorum comitiis pro die 25 mensis Februarii 1694 in civitatem Colosvar indictis et celebratis deliberative conclusae.[1])

(I.) Magazinumba szállítandó 20 mill. köböl zabrul.

Az jövendő őszi szükségére az ő felsége vitézinek vettetett most az ő felsége Fejér(vári) magazinumában kivántato avenae cub 20,000 cum metret. 4 computando az alább megirt rend szerént:

Fogaras földére ... ... cub. 500
Egyház nemességre ... ... cub. 1400

[1]) A M. N. Múz. Tunyogi gyüjteményben levő példányban még ez a megjegyzés van: »Ide indicáltatott volt az terminus octavalis, de elhaladott.«

Oláh papokra	cub.	400
Kolosvár városára	cub.	400
Vizakna városára	cub.	100
Abrudbánya városára	cub.	50
Az nemes székely nátióra in pecunia	cub.	2000
Az böcsületes universitás a portis 1400	cub.	9800
Az nemes vármegyék a portis 1025 cum cubulis 7 dabit	cub.	7175

Erről azután megyen dispositió.

Ezen zabból ut specificatur cub. 20,000 az jövő májusban Fejérvárra kell szállítani négy-négy vékájával computálván egy-egy köblöt és quietántiát kell róla venni ad spem refusionis.

(II.) Magazinumba deputált 60 mill. köböl buzáról.

Az elkerülhetetlen hadi operatiók szüksége kételenítvén bennünket ő felségéhez tartozó kész engedelmességünknek contestálására, vetettünk most is 60 mill. köböl búzát, arról irott és cancellár Bethlen Miklós uram ő kegyelme kezénél levő regestrum szerént, mely szerént irott speciális parancsolatja az méltóságos guberniumnak már kiküldetett.

(III.) Az hatodik holnapra ugy mint áprilisra felvetett portiórul.

Mivel az elmult marosvásárhelyi gyűlésben bizonyos okokra nézve az áprilisra való portiók felvetését tetszett volt az nemes országnak halasztani, most intéztetett el bizonyos summa pénzbeli contributiónak is felvetésével. Vettetett azért fel az említett áprilisi portio ez szerént kapuszámra:

Búza cub. 5	Hús cent. 2// 50
Bor urn. 16	Zab cub. 10// 1 [1])
Széna curr. 3	

Contributio fl. 18.

Administratio portionis Aprilis.

Item holmi szükséges expensáknak supleálására s az superfluitásoknak complanálására pénz is vettetett kapúszám után fl. 18 ily declarátióval, hogy az egész victuálékat in stationes ad 15 Aprilis administrálják. Az bor árát cum fl. 48 Komornik Pál uram kezéhez. Az 18 forintos adót ad 1 Aprilis Christoph Sámuel generális perceptor kezéhez Szebenben.

---

[1]) *Alvinczi kezével:* ad metr. 5. computando.

(IV.) Limitatio pretii victualium.

Ha hol az victuálék ára felett megalkudhatunk, az szerént concludáltatott:

Egy köböl búza ára ... ... R. fl. 2 x. —
Egy köböl zab ára ... ... R. fl. — x. 36
Egy szekér széna ára ... ... R. fl. 2 x. 30

többet sub poena f. 12 nem szabad az paraszt embernek, ha penig tiszt vagy commissarius cselekedné, vagy megengedvén az paraszt embernek, fl. 200 büntettessék.

(V.) Dispositio foeni.

Ha kinek szénáját az fogyatkozott státiókhoz közel el kelletik vinni, fizessenek egy szekér szénától ung. fl. 3//60, az 60 pénzt az vecturáért fizetvén.

Az elmaradt quietántiák előszerzéséről és ad ultimum scilicet Maialem computum kivántató productiója, item az inquisitor commissáriusok kimeneteléhez való apparatus mindeneknek intimáltatott.

(VI.) Exempti a portione Aprilis.

Ezen áprilisi felvetett portió és pénzbeli contributió az egyházi nemeseket, az rovatlan személyeket, az taxás városokat és egyéb kapuszámon kivül való adózó rendeket nem illeti méltó rátiókra nézve.

(VII.) Refusio superfluorum.

Tetszett az méltóságos guberniumnak [1]) sok nehézségeknek távoztatására determinálni, hogy ha hol s kik az ősztől fogván viseltetett portiózás alkalmatosságával superflua erogatiókat tettenek s verificálhatják, az mostan felvetett 18 forintos adóból defalcálván, vehessenek contentátiót, az szerént ki is bocsáttatott az dispositió azon helyekre. Még némely helyek nem ratiocináltanak. Kolosvár városának pedig másképen lett refusiójok.[2])

(VIII.) Administratio indispositarum.

Concludáltatott az is, hogy az indisposite maradt victuálék árát mindenünnen ad 15 Aprilis administrálják a generalis perceptor kezéhez ugy mint:

Egy köböl búzát ... ... fl. 2//40
Egy mása húst ... ... fl. 5//—
Egy hordó bort ... ... fl. 48//—
Egy köböl zabot ... ... fl. 8//72

[1]) *Az országos levéltári példányban kiigazítva így:* Tetszett az nemes országnak.

[2]) Ezen mondat a levéltári eredetiből hiányzik.

Propositiones incliti regii gubernii.

Inclitum gubernium per spectabiles ac magnificos dominos Nicolaum Bethlen et Ladislaum Gyulaffi suas propositiones in quatuor partes comprehensas dominis statibus transmisit.

1. Dispositiones tritici in magasinum debiti expediendas.

2. Portionem pro ultimo mense Aprili scilicet cedendarum determinatio.

3. Oblatae declarationes clementissimarum suae majestatis resolutionum super memorialibus ex comitiis Marus Vásárhelyiensi s. suae majestati humillime representatis.

4. Oblata est facultas quarumvis difficultatum, quae in comitiis proponendae sunt statibus et conditionibus competentibus.[1])

(IX.) Super postulatis universae Saxonicae nationis conclusum.

Hogy az böcsületes universitásnak instántiáira kívánságok szerént irásban adassék resolutió nem tetszett, mivel az ő kegyelmek követi aperte referálák, hogy nincsen authoritásokban azon beadott instantiájok iránt pro vel contra semmit is szólhassanak, melyre nézve azok iránt az jó rend szerént semmi conclusumok nem lehetnének, az nemes ország penig azon becsületes natiót az közönséges tractatusból és dolgoknak is determinatiójából kirekeszteni nem akarja: concludáltatott azért sok és nehéz consequentiáknak eltávoztatásáért, hogy az effélében eddig observáltatott jó rendtartás szerént ő kegyelmek is folytassák magok dolgait és az nemes ország is mint magok becsületes tagjoknak dolgát istenes discussió alá vészi és kévánságokat szeretettel determinálja s meg is orvosolja.

(X.) Buczi Kozma adósságáról.

Mivelhogy Buczi Kozma nevű szebeni görög companiabeli megholt kereskedő görög részéről a mennyi adósságot praetendáló becsületes rendek tanáltatnak, mind megannyi adósak is praetendáltatnak, az maga regestruma szerént: tetszett azért, hogy ad 10 Maii proxime affuturi certificáltatván a megirt Buczi Kozma adósságáról való regestrumban specificáltatott adósak, tartozzanak Szebenben compareálni, és Apor István, Alvinczi Péter, Naláczi András,

[1]) Ezen pont az eredetiben keresztül van húzva, minthogy az nem tartozik az articulusok közé.

Inczédi Pál s Szebeni Stenczel János atyánkfiai istenesen investigálván pro et contra az iránt occurrálható difficultásokat, szorgalmatosan explicálván, determinálják, kik lehetnek absolutusok az megirt görög regestrumában feltett praetensio iránt és kik lesznek inexcusabiles debitores és igy amazok absolváltatván, emezek pedig pro liquidis debitoribus itiltetvén cogáltassanak az comperiálandó adósságoknak megfizetésére, hogy igy az igaz creditorok magok méltó praetensiója szerént vehessenek contentatiót, hoc superaddito, hogy ha mely debitorok modo praemisso admoniti ad diem et locum praefixa nem compareálnának és magokat az hozzájok praetendált adósság iránt nem salválják, tehát nyilvánvaló debitoroknak adjudicáltatnak és ha mi adósságot az olyanok Buczi Kozmán praetendálnának, az is cassáltatik, tartoznak penig az görögök is expurgálni magokat az alól az gyanú alól, hogy Buczi Kozmának marháit elrejtették volna, alioquin mind Buczi Kozma creditorinak contentatiójok reájok vettetik.

(XI.) Holmi szükséges vecturákra kévántató szekerekről.

Minthogy pro ratione praesentis temporis külömbkülömbféle vecturáknak terhét el nem tartóztathatjuk, az mennyiben lehet penig az ilyen tereh viselésben proportiót követni akarván, illendőnek itéltük, a méltóságos gubernium consensusa is accedálván, hogy mind az vármegyéken, mind penig az szászságon a militaris passusokon levő romlottabb helyek a rend szerént kénvántató kétszáz szekerek állitásában legyenek exemptusok, az nemes vármegyékről az iránt beadott regestrumok szerént (az becsületes universitas magok között cum defalcatione cum port. 143.) — Istenesen subleválja de kiváltképpen Szerdahely, Szász Sebes és Szászváros székeket azon kivül való helyek mind az vármegyéken, mind penig az szászságon tizenegy egy kapútól egy-egy szekeret állítsanak és igy az nemes vármegyék részéről kelletik állitani cum nro. 67//. — az becsületes szász natió részéről cum nro. 114 //,— ennek felette az nemes székely natió penig méltóságos gubernator uram tekintetiért cum nro. 10//.— Item Fogaras földéről cum nro. 7//— és az vármegyéken levő oláh papok részéről cum nro. 2//— mely specificált summából facitur cum 200. Ezeknek előállitása iránt az méltóságos gubernium méltóságos dispositiójához magunkat alkalmaztatni igyekezzük. Az fenn specificált ezen 200 szekerek tereh viselése alól eximált faluk iránt penig concludáltunk a méltóságos gubernium tetszéséből, hogy az

szükségnek idején a recluták és egyéb occurrentes vecturát supportálják, de azok iránt is, az kiket illet, igazságos proportiót kövessenek némely faluknak könyebbittetésekkel más faluk rendkivül ne terheltessenek s romoljanak. Ha kik az megirt 200 szekerek tereh viselése alól eximált falukat tudni kivánják, itélőmester atyánkfiától kivehetik.

(XII.) Szekeresek fizetéséről.

Az ő felsége Erdélyben levő főcommissariusa az tavalyi tavasztól fogva egész őszig vecturát viselt szekeresek fizetéséről igéretet tévén, az méltóságos gubernium tetszéséből végeztük, hogy senki sem natióul, sem penig személy szerént azon fizetést maga részéről ne sollicitálja s ne is percipiálja, hanem főcommissarius atyánkfia vegye kezéhez és az nemes vármegyék s székek főtisztei az magok iurisdictiója alatt azon tereh viselésben forgott szekerek és béresek számáról megirt commissárius atyánkfiát hitelesen tudósitván, a hová mennyi illik és jut igaz proportio szerént adja meg; említett főtiszt uramék penig kinek-kinek szolgálatjának s magaviselésének és érdeméhez képest osztassa ki, de egyéb szükségre azon béresek fizetésére való pénzt semmiképen ne forditsák az gubernium által.

(XIII.) Vecturás szekereket saczczaltató városbeliekről.

Némely városbeli atyánkfiai előbbeni vétkes rendtartásokat, városokban terhet szállitó szekerek saczczoltatása iránt el nem hagyhatván, most is afféle vecturázó szekereinket rendkivül való exactióval terhelik, nem reflectálván elméjeket ezen szinű materiáról ennekelőtte irott articulusunkra, tetszett azért az méltóságos gubernium consensusa is, accedálván, hogy minden városok admoneáltatván efféle rendkivül való exactiótól supersedeáljanak és az arról irott articulusunk tenora szerént alkalmaztassák magokat, melyet ha cselekesznek bene quidem, alioquin a kik azon articulusunknak tenora ellen graváltatnak, lehessen utjok méltó panaszoknak azon articulus szerént való orvosoltatására.

(XIV.) Az portiózással forogható exequutiókról.

Ez fenn forgó portiózásnak szoros ideje különben nem szenvedhetvén, az méltóságos gubernium tetszéséből végeztük, hogy ha valahol az városbeli portió az dispositiók szerént való administratiójában fogyatkozás esik és különben meg nem orvosoltathatik, tehát mi eo casu az erdélyi commissariatus nem máshuvá, hanem azon vármegye, szék vagy

város tiszteire dirigálja az militáris exequutiót, az hol az portió administratiójának fogyatkozása comperiáltatik, az vicetisztek penig oda és nem máshova dirigálják az exequutiókat; az hol penig per negligentiam vel contumatiam az exequutióra okot szolgáltattanak, ugy mindazáltal, hogy az octavális certificatió az exequutiónak kibocsáttatását praecedálja.

(XV.) Az ravatalokbéli difficultásokról.

Kévántuk volna, hogy az ravatalok iránt fennforgó külömb-külömbféle káros dificultásinkat orvosolhattuk és jobb rendben hozhattuk volna, de most is arra való időnk nem lehetvén, az méltóságos gubernium tetszéséből concludáltuk, hogy az nemes vármegyék főtisztjei discurráljanak felőle, és concludáljanak ugy, hogy post expirationem praesentis congregationis minden vármegyéknek lehessen közönséges gyűlése, melyben legalább egyik az főispán urak közül és az ott biró possessorok is magok részekről jelen lehessenek, és ott kiki az possessorok közül maga rovatali iránt praetendáló káros difficultásit proponálván, hiteles documentumokkal illustrálja és comprobálja is, és ha úgy itéltetik méltónak, az olyan ravataloknak determinatiója suspendáltassék, az rajta levő portiónak és egyéb contributiónak is praesentásával együtt, ha penig olyan ravatalok tanáltatnak, az melyek régtől fogván pure desertáknak tartattanak és már alkalmas időktől fogván semminemű contributiót nem praesentálhattanak, az olyanok is teljességgel suspendáltassanak és afféle ravatalokon semmi contributio ne is exigáltassék, melyekről veendő hiteles testimonialisokkal az perceptorok, vagy az contributiókról ratiocináló tisztek magokat a commissariatusi exactio előtt expediáltassák. Isten penig csendesebb időt engedvén érnünk, a főtiszt úrak afféle ravatalok igazításáról hitelesen conscribálandó regestrumokat országgyűlésen producálván, minél jobb rendben hozhatják, minden ez iránt megterheltetett rendeknek vigasztalására.

(XVI.) Az vicetisztek és commissariusok excessusiról.[1])

(XVII.) Szófogadatlan nemes emberekről.

Ez fenforgó szoros portiózásnak ideje külömb-külömbféle szolgálatoknak tereh viselése nélkül semmiképen nem lehetvén, hogy sokaknak engedetlensége és az szolgálatot

[1]) Maga az articulus olvashatlanul ki van törölve, de utolsó előtti articulusnak a végére van irva.

külömb-külömb-féle szines tekintetek alatt kerülő személyeknek mestersége megorvosoltatván, az közönséges szolgálat annyival is inkább káros akadály nélkül folyhasson, az méltóságos gubernium tetszéséből most is, mint annak előtte is concludáltuk, valakik a magok rendi szerént való ország közönséges szolgálatjára az székek és vármegyék főtiszteitől rendeltetvén szófogadatlankodnak és méltó ratiókkal magokat nem menthetik, tehát az jószágos nemes ember in poenam fl. 200; az egyházi nemesség penig in poenam fl. 12 incurráljanak toties quoties, melyet az főtiszt urak kedvezés nélkül exequáltassák is; ide nem értetvén az kik valakiknek valóságos conventiós szolgái. Az főtiszt urak is az szolgálatban illendő proportiót kövessenek.

(XVIII.) Hunyadvármegye succursusáról.[2])

(XIX.) Vicecancellarius erigáltatik.

Külömb-külömb-féle ezen materia körül forgott nehézségek hosszas- és hathatós discursusok által moderáltatván communicatis universorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum desuper consiliis méltóságos gubernátor és főcancellárius uramék előtt külön-külön személy szerént repraesentált uraknak nagyobb része által Kőrös-pataki Kálnoki Sámuel uram választatott vicecancellariusnak, ily modalitásokkal:

1. Hogy ez hazában az itélő mesterségnek tisztit s titulusát viselje, de az consiliariatusságnak semmi tekinteti és titulusa ő kegyelmét ne illesse, s ne is praetendálja, hanem ott fenn az felséges udvarban, amig ott fungál, vicecancellariusi titulussal éljen az eleiben adandó instructio szerént, egy esztendő forgása alatt, post unius autem anni revolutionem az más két itélőmester atyánkfiai közül egyik kiváltván ő kegyelmét, az fungáljon ott fenn ismét esztendeig eleiben adandó instructiója szerént és éljen az vicecancellariusi titulussal, az ki penig ott fenn fungált, és esztendő mulva kiváltatván hazajön, az itthon üljön az itélőmesterszékiben, és az itélőmesterségnek tisztit s titulusát tartozó kötelessége szerént viselje, et sic seriatim az három itélőmesterek között forogjon az bécsi vicecancellariusságnak tiszti és hivatalja elejekben adandó instructiójok és obligatoriák szerént.

---

[2]) Ezen articulus itt olvashatlanul ki van törölve, de legutolsó articulusnak újból beiratott.

(XX.) Az felséges udvarban küldendő instantiákról.

Mind az oda fel az felséges udvarban sistálandó cancellária állapotja, s mind penig holmi egyéb occurrentiák is kiváltképen való materiát szolgáltatván arra, hogy alázatos könyörgésünket az felséges udvar eleiben terjesztvén, sollicitáljuk az ő felsége kegyelmes resolutioit reménységünk szerént való megvidámittatásunkra, hogy azért ezen materiát az méltóságos gubernium atyai kegyessége és tartozó kötelessége szerént minél hathatósabban lehet munkálódja instálunk alázatosan.[1])

(XXI.) Discretiones collatae.

Excellentissimo domino gubernatori ...	R. fl.	4000//—
Domino supremo cancellario	ung. fl.	4000//—
Dominis Rom. Catholicis	ung. fl.	1800//—
Dominis Saxonibus	ung. fl.	1800//—
Dominis unitariis	ung. fl.	340//—

(XXII.) Bárányok eladása circumscribáltatik.

Kiváltképen való kárát tapasztalván mind az fiscusnak, mind pedig az dominus terrestriseknek is abban, hogy az szegénység az dézmálásnak ideje előtt bárányit eladja, melyhez képest az méltóságos gubernium consensusa is accedálván, végeztük, hogy senki az szegénység közül az mészárosoknak szent György napig, idegen kereskedő embereknek pedig pünkösdig bárányit eladni ne merészelje, egyéb iránt ha ki az ellen cselekedni comperiáltatik, minden vármegyék, székek és városok tisztei az bárányt eladó embereket cum fl. 12 büntessék meg, az kereskedő rendekiől pedig afféle bárányokat elvenni szabadok legyenek.

(XXIII.) Zilahi controversia és Közép-Szolnok vármegyei inquisitio eligazításáról.

Külömb-külömb-féle controversia forogván az zilahi nemesség és városi rend között is, az méltóságos gubernium tetszéséből végeztük, hogy Bánffy Farkas, Toroczkai István, Mikola László és beszterczei egy tanácsbeli ember atyánkfiai ad 1 Maii oda menvén, vegyék istenes igazitásban: ezen alkalmatossággal az Közép-Szolnok vármegyebeli vicetisztek ellen lött inquisitiót is ő kegyelmek ventillálják és determinálják végképen.

---

[1]) Itt egymás után három articulus olvashatlanul ki van törölve.

Az vicetisztek és commissáriusok excessusiról.[1])

Salvis articulis de authoritate commissariatus, hactenus editis et a sua maiestate sacratissima confirmatis, minden vármegyében, széken legyen authoritása a főtiszteknek, hogy valamihelyt akár az vicetisztek, akár commissariusok vagy perceptorok, szolgabirák ellen panasz megyen az féle portió vagy adó és afféle mostani közönséges terehviselés alkalmatossagával történhető huzás, vonás, csalárdság felől hozzájok, mindjárt admoneáltassák az olyan személyt ad octavum és azon vármegyéből vagy székből assessorokat ültetvén le mind az panaszló félnek panaszát, mind az ki ellen az panasz van, annak mentségét megérvén, mindjárt tétessen törvényt benne, absque omni ulteriori dilatione et exmissione és az panaszló félnek tétessen satisfactiót és azon felül pro quantitate et qualitate delicti valaminemű poenát az az forum determinál, exequáltassa is mindjárt, melynek két része az birák, harmada az panaszló félé legyen, hogy ha penig az dolog kétszáz forintot felülhalad, szabad legyen akármelyik félnek appellálni az főcommissarius eleiben, ki is az előbbi végezés szerént kérjen az guberniumtól törvény tevőket és decidáltassa finaliter, hol is az poena állapotja similiter in duabus iudici in tertia actori cedat.

Hunyadvármegye succursusáról.[2])

Mivelhogy az hunyadvármegyei kilencz forintos húsra való pénz már assignáltatott, azt vissza nem huzhatjuk, de minthogy azon kivül is az portio egészlen felvettetett, és annyi pénznek másutt vissza kell az helyre fordulni, azért commissarius atyánkfiai ő kegyelmek igyekezzenek annyi számú pénzt másunnan oda fordítani Barcsai Ábrahám atyánkfia kezében; a Naláczi Lajos atyánkfia kezénél levő pénz penig előbbi resolutiónk szerént adassék ugyan Barcsai Ábrahám atyánkfia kezéhez, sőt az kilencz forintos húsra vettetett pénzbe ha mi vagyon most de praesenti Ecsedi Péter kezében van, vagy azután administráltatik, az minthogy annak ugyan Ecsedi Péter kezében való administratióját commissarius atyánkfiai nógatni tartozzanak, azt ő kegyelmek commissarius atyánkfiai sehová is ne assignálják, sem Ecsedi Péter sohuvá is ne erogálja, hanem fordittassék az hunyadvármegyei szegénységnek contentatiójára pro Novembri, ha mit penig ebben commissarius atyánkfiai másuvá kénszerítettenek volna addig erogálni vagy assig-

[1]) Lásd fentebb a XVI-dik articulust.
[2]) Lásd fentebb a XVII-dík articulust.

nálni, mivelhogy az mint feljebb is irtuk azon kivül egészen felvettetett az portió, igyekezzenek commissarius atyánkfiai az exactión (sic) másunnan refundálni és az ő idejekben Barcsai Ábrahám kezében adatni.

(XXIV.) Concludáltatott, hogy Sárosi János és Thodalagi András uramék az ország előtt installáltassanak.

(XXV.) Az gróf Csáki László uram dolgairól Tordán irott deliberatióról az voxok szerént.

Szomoruan érezzük némely nyughatatlan embereknek az mult esztendei tordai gyülésben gróf Csáki László uram dolgairól országostul irott deliberatiónknak némely méltóságos nagy rendek sérelmekkel lett kétségben való hozattatását, melyhez képest communicatis nostris desuper consiliis azon tordai gyülésünkben említett gróf Csáki László uram dolgairól irt és itélőmester atyánkfiai subscriptiója alatt kiadott deliberatiónkat most is magunkénak esmérvén, ratificáljuk a felséges udvarban competentibus rationibus alázatoson repraesentáljuk, sőt azon deliberatiónk alkalmatosságával okoztatott méltóságos nagy rendekről is, az praetendálható nehézségeket elfordítsák, kötelességünknek esmérjük és tartjuk, remélvén ezek iránt is az ő felsége kegyelmes resolutióját, azok iránt leendő vigasztaltatásunkra.[1])

Datum in generali nostra congregatione in civitate Claudiopolitana die sexta mensis Aprilis ultima videlicet congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo quarto.[2])

Rendszerint az praesidens és mindkét mester szokta volt az ilyen conclusumokat subscribálni, de az idő és emberek ilyen formát hozának, és kezdének is gyakorlani, mint itt látsz, nem volt orvos, nem volt orvos.

Alexius Bethlen praesidens mp. (P. H.)
Magister Petrus
Alvinczi tabulae regiae in Trannia indiciariae protonotarius mp. (P. H.)

(Eredeti átirata az országos levéltárban; gyulafejérvári osztály. országgyűlési articulusok B.)

---

[1]) *Jegyzet:* Ezen articulusok három különböző példányból vannak

[2]) Ezen datálás a négy utolsó articulus előtt volt kitörölve az eredeti szövegben. A Kornisféle példányban ezután a gubernium propositiói következnek, melyek a gyulafejérvári káptalani példányban a VIII-dik articulus után vannak beiktatva.

XXXVI.

1697. ápr. 11. — jul. 10.

II. Apafi Mihályhoz intézett jelentések.

a)

1694. ápr. 11.

Almásy István jelentése.

Szolgai kötölössséggel való alázatos szolgálotomot ajánlom Ngodnak, mint kegyelmes uramnak!

Kegyelmes uram! Ngodnak bizonyoson irhatom, Sztrani nevű kapitány az Hátczegről irta, hatodik április Tökölyi uram ő Nga gyalog kapitánya Daróczi feleségestől nála volt, a feleségét ugyan ott hagyta nála, maga Szebenben ment Veterani uram ő Ngához, grátia kérni, mivel hét zászlóalja gyaloggal eljött. Plánka nevű kastélyt, a hol teleltenek, felégették és ottan körül való helyeket mind elprédálták, még azon kivül is egy török kastélyt felégettenek, sok prédával eljöttenek, fű törökököt is hoztonok el huszonötig valót. Karán Sebesnél hagyta el mind az hét zászlóalja gyalogot. Ugyanazon Esztrény (sic) kapitány leveléből látom, Daróczi kapitány mondott volna ilyent is, hogy Tökölyi uramat ő ngát a törökök megfogták volna. Egyéb más oly veszedelmes hireket nem értettem, mindazonáltal ezek után többet is fogunk érteni, mivel még Tökölyiné asszonyomat ő ngát nem érthettem miben van dolga, sem Petróczi uramat ő ngát. Már ugyan nyomultak három vagy négy kompania német Karánsebes felé. Az mely dolgokról Ngodat tudósítottam volt, nem tudom a szabados ott várakozik-e a válasszal vagy hova lött. Kalacsi István uram ő kegyelme levelét is Ngodnak megküldöttöm. Ezek után Isten Ngodot boldogítsa és számos esztendőkig éltesse szegény házának (sic) szerencséjére.

Datum Vajda-Hunyad, die 11. Aprilis anno 1694.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája

Almási István, mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos választott fejedelemnek Apafi Mihálynak, nekem érdemem felett való jó kegyelmes uramnak ő Ngának irom alázatoson.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

összeállitva, melyek az országos levéltárban három különböző collectióban őriztetnek. Az articulusokat teljesen és véglegesen nem irták össze, sem bevezetéssel sem záradékkal nem látták el.

b)

1694. május 29.

Óvári Keszei János jelentése.

Méltóságos Fejedelem, nekem jó kegyelmes uram!

Isten Ngod méltóságos személyét ez előttünk álló szentséges ünnepnapokra szerencsésen által vivén, sok esztendőkre életét Ngdnak ő Felsége kívánsága szerint terjessze alázatosan kívánom.

Az én dolgaim kegyelmes uram még csak azon rendben vannak, mint ez előtt való alázatos levelemben Ngdnak alázatosan megirtam vala. Méltóságos gróf Kinszky uram (mint másszor is alázatosan irtam) conferentiával ugyan biztat, melylyel minden erdélyi dolgot egyszersmind akarna eligazitani, csakhogy azt igen késlelik a nagyobb dolgok. Ugyan is kegyelmes uram, csak Ngodnak irom, a békességhez nagy reménység lévén, ugy értem Lengyelországban Sznyatin nevű hely deputáltatott az békesség tractájára a törökkel, hova is ugy hallom méltóságos gróf Wallenstein uram küldettetnék rövidnap innen. Azonban az is hiresedik, hogy a Svecusnak Ochsenstirn nevű követje utban ide nem messze volna, ki is a franczia részéről való békesség conditióit, punctumit, hozza és igy a mi dolgaink mikor vehetnek futamatot, Isten tudja. Huber úramhoz kegyelmes uram mint eddig is (látván itt a dolgokat) igen keveset, ugy most is igen vékonyan bizom. Tegnap is nála lévén, azt mondja, a mi kevés pínzt igértek is neki, arról csak assignatiót adtak, kit a kassai kamarátul Kassán, s kit a bányavárosokon kell felvenni, s az is bizonyos elkerülhetetlen szükségre való pénz. Mondja, hogy maga is bánja, s mégis azon vagyon, szerezzen, de én nehezen hiszem. Látom, inkább oda czéloz, hogy per cambium valamint szerezzen itt annyi pénzt, s oda be osztán adnánk mindjárt mást, de én csak a búza árát urgeáltam, s urgeálom is. Ngodat igen alázatosan kérem, méltóztassék kegyelmesen tudósítani, ha Huber uram pénzt nem ád, minthogy nem is hiszem, hogy adhasson, mit tevő legyek, mert a méltóságos herczegasszony bizony egynehányszor küldött hozzám a mult héten, magam nem mehetvén ki bizonyos napig a házból a cura miatt, hogy oda mehettem volna, tudakoztatja ő herczegsége a pénzt, ugy tegnap Nádasdiné asszonyom is.

Ezzel Ngod méltóságos fejedelmi személyét ajánlom Isten ő felsége kegyelmes gondjaviselésében, kivánván, en-

gedje ő felsége látnom még valaha Ngodat szerencsés állapotban s jó egészségben. Die 29. Maii 1694. Viennae.

Ngod alázatos méltatlan szolgája
Óvári Keszei János, mp.

Külczím: Az erdélyi méltóságos választott fejedelem, méltóságos második Apafi Mihály igen jó kegyelmes uramnak ő Ngának nagy alázatosan irám.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1694. jú l. 10.

Óvári Keszei János jelentése.

Méltóságos Fejedelem, nekem jó kegyelmes uram!

Isten Ngod méltóságos személyét szerencsésen éltesse s tartsa sokáiglan való kivánt jó egészségben, alázatosan kivánom.

Most is kegyelmes uram alázatos kötelességem szerint akartam igen alázatosan Ngodat tudósítanom. Még az én dolgaim csak hallgatnak. Isten tudja csak, mikor vetődnek elé. Méltóságos gróf Kinszki uramat ő ngát eléggé kérem, most legközelebb is csak azzal bocsáta, quando possum, libenter inserviam, debemus etiam audire, quid alii dicturi sunt, de conferentia mikor lesz, arrúl semmit sem szól. Ugy látom a méltóságos gubernium dolgai is nagy halasztásban vagynak, reményleném egy conferentián vétetődnek elé mind az erdélyi dolgok. És igy töltenem kell tovább is nem kevés busulással időmet, noha csak szolgálhatnék hasznosan Ngodnak, az én busulásom semmi lenne. Mint némely nap is alázatosan irtam Ngodnak, Kászoninak ugyan instructiójában adta Haller János uram ő kegyelme R. dolgát, de bizonyoson végére mentem, a kamarán még eddig nem sollicitálta, bizonyos emberem által magától ugy tanultattam ki, hogy még először onnan belül vár tudósitást arról, addig nem. De ez akár mint légyen, a fundamentumot én felvetettem, a mint én tőlem jobban lehete. A conferentia mit hoz, Isten tudja. Látom Váradi László uramat igen várná ide Kászoni, de most is azt irta neki Váradi uram. Kegyelmed itéletire támasztom, ugymond, hogy menjek, a mig nem hínak. Méltán is, mert most más biró járása van. (De ezt Ngnak alázatosan.) Itt kegyelmes uram semmi olyas bizonyos hirek nincsenek. Caprara uram még itt van, a jövő héten szán-

dékozik elmenni. Heiszler uram pedig hátrább marad, a pénz öszveszedése kedveért, melyet osztán utána viszen.

Némely nap jött 200 szökött franczia ide, kik a regementek közé beosztattanak.

Még kegyelmes uram a herczegasszony pénzéről Ngod kegyelmes disposítióját nem vehettem, várnám igen alázatosan, mert a mentségből is majd kifogytam. Magam költségemre is még Huber uram pénzt nem adhata, most remélek.

Ezzel ajánlom Ngod méltóságos személyét Isten kegyelmes gondviselésében, e mellett magam alacson személyemet Ngod fejedelmi kegyelmességében. Viennae die 10. Julii 1694.

Ngod alázatos méltatlan szolgája
Óvári Keszei János, mp.

Külczím: Celsissimo Domino Domino Michaeli Apafi electo Transylvaniae principi etc. Domino Domino mihi benignissimo. Herrmanstadt in Sibenburgen.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

XXXVII.

1694. jú l. 16—21.

A tordai országgyűlés törvénye és irományai.

a)

1694. jú l. 20.

Rákóczi Ferencz és Juliánna levele a rendekhez.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici ac generosi, prudentes item et circumspecti domini trium nationum inclytae Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum status et ordines, domini nobis colendissimi.

Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam semper commendationem. Jam tandem (deo laus optimo maximo) bonis nostris Hungaricis e tutoria potestate in manus nostras, sua sacratissima Majestate quoque benigne annuente, redditis nequid, post annos exactae tutelae, quod iuri nostro deinde obesse videatur praetermittimus, coetera inter visum est de bonis quoque Transilvanicis, quae ex documento efficaci, a praetilulatis inclyti regni Transylvaniae statibus et ordinibus piae reminiscentiae, auo nostro principis eiusdem regni Georgio secundo Rakóczy dato, et aliis scriptis, ac testimoniis nos concernere edocti sumus, apud praetitulatos inclytos status et ordines et nos condecenter insinuare et

simul jure quasi postliminii in integrum hoc etiam in regno restitui petere. Quem in finem generosos dominos Joannem Badini inclitorum cancellariae archivique nostrorum directorem et alterum Joannem Brezniai rationum exactorem aulaeque consiliarios nostros, cum sufficienti instructione, ad praetitulatos inclyti regni Tranniae universos status et ordines expediendos vel amittendos duximus, eo quo par est honore rogantes et proponentes non solum audire, verum locuturis, et proposituris quoque fidem indubiam adhibere, ac simul pro justitiae dictamine instantiis adesse, denique vero cum optato eosdem ad nos rursum remittere haud dedignentur. Quam praetitulatorum inclyti regni universorum statuum et ordinum benevolentiam omni occasione, ut par erit demeriri non intermittemus. Caeterum manemus

Praetitulatorum inclyti regni Transylvaniae universorum statuum et ordinum

Ad serviendum semper paratissimum
Franciscus princeps
Ferdinandus Robertus Rákóczi
comes Asperimontis, m. p.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

b)

A Rákóczyház kívánalmai.

Celsissimae domus Rákoczianae ratione restitutionis bonorum serie infrascripta declaratorum et fructuum eorundem medio tempore perceptorum sibi fiendae, medio ablegatorum ac plenipotentiariorum suorum, ad praesentem inclyti regni Transylvaniae generalem diaetam expeditorum.

Arces Fogaras, Gyalu, Görgény, castella vero Radnoth, Balásfalva, oppidum Darócz, ac curias militares in possessionibus Eörményes, Szent-Péter, Csanád, Bábolna, Gernyeszeg, Korod-Szent-Márton, Sorostély, Vingarth, Alsó-Suk, Vajda-Kamarás, nec non possessiones Holdvilág, Monora, Alamor, Somkút, Kodor, Tóhát, Presszáka, Algyógy, Nagy-Teremi, Kis-Teremi, Kis-Cserged, Ujfalu, Vajdakuta, Gerend, Keresztúr, Orke, Vajdaszeg, Lóna, Alsó Felső-Füged, Egerbegy, Ószdi Szent Péter, Buda-Telke, Eős Manik, Tuion, Domb, Pogátsa. Mező-Bánd, Gerebenyes, Szederics, Petek, Pipe, Baifalva, Szent Anna, Maros-Ujszékely, Felső et Középső Oláh-Csáholy, Zák, Körtvélykapu, item praedia in Gerend, Szent Márton et Füged, una cum universis ad praespecificatas arces, castella, curias, possessionesque, appertinentiis possessionariis, quovis jure aut titulo ad easdem et eadem tentis

ac possessis, generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum generibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem et eadem de jure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus ac de praesenti etiam possessis. In reliquo vero prout respectu praemissorum, sic et reliquorum praeter praerecensitorum reperibilium bonorum omni modo suis viis et modis prosequendi ac reaquirendi facultas reservatur.

Respectu autem universorum bonorum Somlyoiensium, Solyoköiensium, Tasnadiensium, Dioszegiensium et fructuum eorundem medio tempore praeceptorum, remissio ac refusio celsissimmae domui Rákóczianae fienda, per modum admonitionis intimatio quoque praemitttitur.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

c)

1694. jú l. 20.

A rendek válasza a Rákócziak levelére.

Celsissime et excellentissime domini domini nobis clementissimi.

Exaratas ad nos celsitudinis ac excellentiae vestrarum litteras debito cum honore accepimus, proutque de receptis, per dei altissimi favorem, nec non suae Majestatis sacratissimae domini domini nostri clementissimi benignissimam annuentiam, feliciter e curatoria potestate bonis Hungaricis Celsitudini ac Excellentiae vestris agratulamur, itaque non minus Celsitudini Excellentiaeque vestris per epistolam, quam earundem expeditis, generosis dominis Joanni Badini et Joanni Bresinai Celsitudinis nec non Excellentimae vestrarum nomine, scripto a nobis postulare placuit ut nobis proposita sunt, ita eadem ut condecebat perspiximus. Intendunt nempe Celsitudo Excellentiaque vestrae jure quodam quasi post liminii, bona certa in Trannia, quorum titulos praetitulatorum dominorum expeditorum nobis exhibuit signatura, eisdem a nobis assignari. Cum vero eadem ipsa bona possessoribus certis dominisque in praesens gaudeant, ea propter ut absquoquarum (igy?) possessorum quidpiam, per nos adimatur tradaturque alteri, in potestate nostra haud situm esse, e legum patriae nostrae tenoribus avitaque praxi nobis aprime constat. Quare quod Celsitudinis ac Excellentiae vestrarum desiderariis, pro earundem voto satisfacere non possimus, eo quo par est honore rogamus quatenus id usitato ab atavis adscribere dignentur. Qui de reliquo, nostrarum offerentes

Celsitudini ac excellentiae vestris promptitudinem cum omnigenae felicitatis voto manemus.

Celsitudinis Excellentiaeque vestrarum

servi addictissimi
status et ordines trium nationum Tranniae
et partium Hungariae eidem annexarum.

Datum in generali nostra congregatione Thordae, die 20. Julii anno 1694.

Külczím: Celsissimo ac excellentissimo dominis dominis Francisco Rákóczi et Ferdinando Roberto comiti Asperimontis etc. dominis nobis colendissimis.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

d)

1694. jú l. 23.

Az ország válasza a Rákócziaknak.

Celsissimi et excellentissimi domini domini principis Francisci Rákóczi de Felsővadász et Ferdinandi Roberti S. R. imp. comitis ab Aspermont, qua celsissimae principissae Julianae Barbarae Rákóczi conthoralis suae plenipotentiarii ad generalem regni Tranniae diaetam die et mensis et anni infrascripti in oppido O-Torda, comitatus eiusdem nominis existenti habito celebratam, generosi Joannis Badini ac Joannes Brezinay expediti ablegati, nominibus et in personis altetitulatorum dominorum dominorum principalium suorum per modum solemnis protestationis detegunt hunc in modum. Qualiter iidem in praeattacto termino pro celebranda diaeta praefixo comparendo et virtute literarum dominorum dominorum suorum credentionalium, die 17-ma inclyto regio gubernio et die 19 mensis infrascripti statibus trium nationum inclyti regni Transylvaniae exhibitarum inscriptis, postulata altetitulatorum dominorum dominorum principalium suorum, ratione universorum bonorum in regno Tranniae per praedecessores ipsorum quocunque iure et titulo possessorum, ab iisdem illegitime, absque ulla iuris via occupatorum et sic indubitate ac directe, quasi iure etiam postliminii dominos dominos principales non modernos possessores concernentium praesentassent; ne itaque iuri suo indubitato deesse videantur, quinimo eodem in tempore potiri volentes simpliciter remissionem eorundem per modernos possessores fiendam, medio inclytorum r. gubernii et statuum regni Transylvaniae expetiissent, nullam tum praemisso modo remissionis effectuationem obtinere voluissent. Ob id super

eo, uti in praemissis solemniter protestantur, superindeque literas testimoniales iurium dominorum dominorum principalium suorum futura pro cautela extradandas postulant. Thordae, die 23. Julii 1694.

(A gróf Kemény József kezével irt másolat után. Diplomataria Transylv. Supplementum XI.)

e)

1694. júl. 16.

A törvények.

Anno 1694. die 16. Julii Thordae conclusi.

Articulares dispositiones.

Universorum dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis per inclytum regium gubernium eisdem pro die 16 mensis Julii anni praesentis 1694 indictis et celebratis conclusae.

1. Az hadi operatiók succursusára kévántató kétszáz szekerekről.

Noha sokak és igen súlyosak naponkint való terehviselésink, mindazáltal az fenforgó, s naponként terjedő hadi operatiókra nézve méltóságos generál Veterani uram ő nagysága lett ő felsége kegyelmes intimatiójához képest kivántató 700 szekerekről ilyen dispositiót tetszett tennünk.

1. Minden kapuszám után adózó rendek indifferenter állítsanak négy kaputúl egy hat ökrű jó ernyűs szekeret, az mineműt hosszú útra szoktak kíszíteni és azon legyen egy vezeték kerék és tengely, item kerékkötő eszköz, fejsze, egy öreg kötél és ökör fejére való hat istrángok, ennek felette ezen szekerekre és marhákra gondot viselő két zálogos vagy kezesség alá vettetett béres, azok számára két köböl liszt, negyven font szalonna, 4 sajt és háj is illendőképen az szekér kenésre. Az ökrök penig és béresek állíttassanak az következő módok szerint.

1-mo. Az négy kapuknak egyike állitson egy jó szekeret, az feljebb megirt módok szerint és az béreseknek külön-külön öt forintokat az több következendő holnapokra penig négy (4) forintokat.

2-do. Minden szekér mellé két jó béresek, vagy zálo-

gos, vagy jó kezesség alá vettetett emberek legyenek, kiket az 4 kapú állítson. Ha különben béresek az említett fizetésre nem találtatnak, azon kapuszámbeliek közül nyil szerint rendeltessenek, többet az megirt fizetésnél sem egyik, sem más rendbéli béresek negyven forint büntetés alatt sem az faluk, sem az kapuk, sem penig az faluk birái igirni ne merészeljenek, melyre vicetiszt atyánkfiai kötelességek szerint reá vigyázzanak.

3-io. Az megirt négy kapúk közül három kapú különkülön az értékesebb azon kapubeli emberektől két-két ökröket végyen és állítson hat jó jármos ökrököt jármostúl s táblástól, melyeket azon passusbeli szolgabirák hitelesen becsültessenek meg, de most árrát nem adják meg, hanem adjanak testimoniálist róla, hogy mire böcsülik mind ökröt szekeret, hogy mikor az szekerek vissza bocsáttatnak, mind az ökrök, mind penig az szekér, ha meg lésznek, azoknak, az kiktől vétettenek, visszaadattathassanak, ha kik penig az szekeret és ökröt adott emberek közül vagy az szekerek és marhájok elveszett, vagy penig alkalmatlanná tétetések iránt kárt vallanak, azoknak az említett becsű szerint való károk, azon kapuszámbeli emberektűl refundáltassék.

4-to. Hogy penig az ökrököt adó emberek másoknál feljebb ne terheltessenek, kinek-kinek az ökrököt adó emberek közül egy-egy ökörért fizessenek bérben azon kapúszámbeliek egy-egy holnapra három-három magyar forintokat, odaértetvén az ökrököt adó emberek is magok részek szerint ebben az bér fizetésben.

2. Az említett hadi operatiókhoz képest kivántató 3000 (sic 30,000 helyett) köböl búzáról.

Az fenn említett ratiókra nézve 30 / m. köböl búzát is kellettvén felvetni, limitáltuk ez alább következendő rend szerint praestaltatni.

Az nemes vármegyék és az becsületes szász natió adjanak tritici cub. tiz tiz, faciunt super portam 2400 cub. 24,000.

Item Marus Vásárhely városa magok kapuiról in summa cub. 200.

Item az nemes székely natio cub. 3000.

Item az egyházi nemesség és ravatlan személyek persona is egy kapuszám helyén computáltatván cub. tiz-tiz, faciunt cub.?

Item Fogaras földe közönségesen cub. 500.

Item Kolosvár városa cub. 400.

Item Vizakna városa cub. 100.

Item Abrud-Bánya városa cub. 40.

Item az regius funduson kivül való oláh papok cub. 260.

N. B. Fejérvár, Hunyad és Hatszog ilyen romlott állapotjokra és naponként való tereh viselésekre nézve eximáltattak. Az székelységen való taxás városok penig az nemes székely natió contributiója segítségére engedtettek most is.

3. Extraordinaria pénzbeli contributióról.

Az említett szekerek gondviselésére rendeltetett fő és subordinátus commissariusok fizetésekre és egyéb holmi kivántató szükségre is kivántatván, vetettünk pénzbeli contributiót fel, az ide alább következő rend szerint.

Az egyházi nemesség és ravatlan személyek az mint oda feljebb limitáltattanak personae 15 adjanak fl. 50. melyet az vármegye tisztei limitáljanak el jó lélekkel, hogy értékekhez képest ki többet, ki kevesebbet adjon.

Item az vármegyéken levő oláh papok fl. 260.

Item az örmények promiscue fl. 200.

Ennek az pénznek perceptora légyen Verder György uram és administrálja kiki sub poena executionis ad 10-mum Augusti.

4. Az jövevény ráczokról.

Az imitt-amott lakó és ő felségét zászló alatt nem szolgáló ráczok ez hazában való csendes magok életekre nézve adjanak capitatim egy-egy tallért, melyre vicetiszt atyánkfiai viseljenek hűségesen gondot.

5. Az szekerek és búza készségről.

Az említett szekerek és búza is legyenek oly készen, hogy mihelyt azokról való parancsolat érkezik, menten effectuálhassák azokról való dispositiókat.

6. Az partiumbeli dézmáról.

Mivel ez iránt az ő felsége méltóságos diplomája nagy reménséget mutat és biztat is bennünket, méltóságos gubernator uram az tanácsi renddel együtt munkálódjanak mennél jobb utakon módokon azon jussunknak conservatiójában, az expeditiókat ország neve alatt folytatván.

7. Buczi Kozma dolgáról.

Az erről legközelebb elmúlt kolosvári gyüléskor lött deliberatio vétessék executióban mennél hamarébb, brachiummal is az gubernium authoritása által.

8. Az combustákról.

Mind az nemes vármegyék, mind penig az becsületes szász natió részekről az combustákról irott Approbatabeli constitutiónak part. 3. tit. 2. art. 8. vigore praesentium roboráltatik és confirmáltatik, ugy mindazáltal, hogy az becsületes szász natió egy ravatalnak egy fundust, fél ravatalnak penig fél fundust computáljon és cum fide dignis testimoniákban suo tempore doceáljon, ugy hogy in tali casu defectionis tiz egész fundus computáltassék egy kapuért.

9. Méltóságos Rákóczi ház requisitiójáról.

Nincsen az nemes ország authoritásában, hogy az méltóságos Rákóczi ház praetensiója szerint az projectumban specificált és beadott jószágokat restituálhassa.

10. Némely commissariusokról.

Kiválképen való káros difficultások forogván fen Fejérvármegyében farkastelki és bolgár alias kis csügödi határok között, hogy azon difficultások mégis nagyobb inconvenientiákat ne importáljanak, ez uton való orvoslását illendőnek itéltük: concludáltuk azért, Bethlen Elek uram, itélőmester Alvinczi Péter, Szilágyi András és Zabánius János atyánkfiaival, az úr, méltóságos gubernator uram disponálván super termino certificatis vicinis commetaneis dictis possessionibus menjenek ad facies locorum controversorum és partibus utrisque auditis eorumque praesentium discussis, similiter decidálják az comperiálandó controversiát.

Item Velykér és Sályi nevű falukbeli bizonyos rész és határ felett is forogván kiváltképen való káros controversia, mivel az egyik falu Kolos, másik Torda vármegyében vagyon, azért annak is discussiójára és finalis determinatiójára Sárossi János, item Apor István, Jósika Gábor és Medgyesi királybiró Sámuel Konradi atyánkfiai rendeltettek. Ha penig valamelyik betegsége vagy egyéb méltó rátiók miatt ad terminum per ipsosmet profigendum nem compareálhatna, az méltóságos gubernium más becsületes atyánkfiait rendeljen, hogy az miatt ne haladjon az dolgoknak igazítása és nagyobb difficultásokot magával ne importáljon.

Datum Tordae, in generali nostra congregatione anno 1694. die vero 21 mensis Julii ultima videlicet praelibatae nostrae congregationis.

Alexius Bethlen
praesidens, mp. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi
protonotarius, mp. (P. H.)

Az országos levéltárban levő Korniss Mihály-féle másolatban ezen articulusok után Alvinczi által irt következő megjegyzés olvasható:

Sárosi uram ő kegyelme ezen gyűlésen az tanácsi rendben állíttatott és azután ritkán méltóztatott az statusok közé jönni. mester székiben nem is ült, én bajoskodtam nem kevés sérelemmel.

(Eredetije az országos levéltárban, gyulafejérvári osztály; országgyűlési articulusok B.)

XXXVIII.

1694. decz. 4.

Teleki Mihály folyamodása az erdélyi kanczellárnál alkalmaztatása ügyében.

Excellentissime ac illustrissime domine S. R. J. comes. Domine, domine mihi benignissime!

Testis est tota mihi Transylvaniae provincia, requisitis me iis quibus in civili statu officiis admoti pollere debent, eruditione, legum et rerum patriae peritia et in summa morum inculpabilitate, ab ipsa iuventute usque quaque instructum fuisse, et etiamnum esse.

Hinc excelsum gubernium tam ad secretariatum gubernialem, quam ad praefecturam Kolosiensem, inclyti item status provinciae ad referendariatum seu consiliariatum cancellariae aulicae, tam post fata domini Alvinczi adhuc, quam modo post factam promotionem domini baronis Pongrácz habilem me suo calculo definivere.

Cum autem in ultima excelsa conferentia quantum intelligere licuit, aliis provinciae vacantiis, huic vel illi distributis, restarent adhuc exelsae cancellariae aulicae Transylvanicae vacantiae duae: referendariatus et consiliariatus.

Insto quo circa cum omni submissione Excellentiae vestrae, ut ut aliis non tantum me maioribus, sed etiam me minoribus suas foelicitates per collata officia nactis, sive referendariatum sive consiliariatum cancellariae pro me gratiose definire, et suae majestati sacrae nomen meum commendare Excellentia vestra dignetur.

Novum quidem in nostra cancellaria videbitur aliquem ex ordine magnatum consilio assidere, sed Hispanica Hungarica et Bohemica cancellaria sicut talem admittere queunt, nec nostram dedecebit aeque me qua talem admittere.

Nec religio mihi obicem ponere posset, praeterquam quod enim divi imperatoris Leopoldi magni clementissimo

rescripto et continuato usu, accessus helveticae confessioni addictis, etiam ad cancellariam pateret, ut litera A. doceret.

Sine omni etiam scandalo catholicae religionis ad cancellariam admitti possem, cum pure religiosa plerumque in excelsa ministeriali conferentia tractari solita cancellaria nostra, talia aut prorsus non assumeret, aut si assumeret etiam unicum meum votum e contra parum et nil prorsus valeret.

Sicque si oppressos erigere mercedem coelestem et aeternam benefactori tribuat, tribuet certe Excellentiae vestrae beneficium, hoc in me conferendum, dum per meam in cancellariam aulicam collocationem simul securitatem innumerabilibus persecutionibus obrutae meae familiae Excellentia vestra benignitate sua efficiet.

Ad quam recolendam sicut aeternum omnes mecum sanguinis mei propagines Excellentiae vestrae obstricti forent et pro vita incolumi Excellentiae vestrae foelicitateque continua excelsi stemmatis Deum orabant, ita ego in particulari tantam benignitatem remereri contendens, emoriar.

Excellentiae vestrae

servus humilimus
Michaël comes Teleki.

A.

Ita curae nostrae erit, ut in constitutione huius cancellariae aulico Transylvanicae tales fiant dispositiones, quibus tranquillitas et pax inter status et religiones continuetur, et nulla ansa iustae querelae praebeatur.

Vienna, 4. Decembris 1694.

Leopoldus.

Julius Fridericus comes Bucelleni.
Joannes Theodorus de Weissenburg.

Külczím: Ad excellentissimum ac illustrissimum dominum dominum Gundacherum Thomam S. R. J. comitem et dominum a Stahremberg etc: haereditarium supremum archiducatus Austriae supra et infra Anisum, mareschalum, aurei velleris equitem, sacratissimae caesareae regiaeque catholicae maiestatis ministrum conferentialem status et finantiae actualem intimum ut et excelsi ministerialis banco deputationis praesidem et directorem etc. dominum dominum benignissimum memoriale comitis Michaëlis Teleki.

(Egykorú másolata a M. N. Múzeum levéltárában, Tunyogi József gyüjteményében.)

XXXIX.

1694. decz. 12—23.

A Marosvásárhelyi országgyűlés articulusai.

Anno 1694. die 12 Decembris M.-Vásárhelyi conclusi.

Constitutiones dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitiis in civitate Maros-Vásárhely ad diem decimum secundum mensis Decembris anno 1694 indictis et celebratis conclusae.

(I.) Az portio felvetésről.

Római császár kegyelmes urunkhoz ő felségéhez tartozó kötelességünk azt kivánván az ő felsége mostan ez hazában quártélyozó hadai sustentatiójára szegénységinknek mind ennyi tereh viselésével és romlásával is nem gondolván, az 1695 esztendőre tartozó portiót vetettük fel az ide alább megirt mód szerint:

Mindeneknek előtte megvisgálván azt, mennyi combusták estenek mind a vármegyék, mind penig a becsületes szász natió kapuszámi között, mely megégett kapuszámok az ország articulusi szerint relaxatiót kivánnak, hogy azért a mostani repartitióban akadály ne következzék, hattunk fel a kapuszámokban nro. 100. Vetettünk fel portiót ad portas 2300.

Minden kapuszám után azzal együtt, melyet a méltóságos regium gubernium az elmult thordai consultatiókor kapuszám után felvetett volt, vetettünk az hat holnapi portióra:

Buzát	cub.	29
Hust	cent.	17
Zabot	cub.	60
Szénat	curr.	23
Pénzt	fl.	60

(II.) Székelység.

Az nemes székely natió az mostani sulyos portiózásból is, azt mint ennek előtte való esztendőkben, ugy mostan is magát kivenni nem akarván, a széna iránt mindenekben a tavalyi modálitást követvén, igirt fl. hung. 42000. Az nemes székely natió közt levő taxás városok, ide nem értetvén Maros-Vásárhely városának 25 kapuira is exceptis combustis,

az specialék szerint, annyi számú portió intéztetett, mint a vármegyék kapuszámira.

(III.) Fogaras földe.

Megtekintvén mostani megromlott állapotját Fogaras földének és hogy lakosinak harmada az Oláhországban általmenvén, lakóhelyeket pusztán hagyták; egyszersmind consideratióban vevén azt is, hogy az havasalföldi vajdának két faluit, Recsét és Felső-Szombatfalvát bizonyos respectusokra nézve még ennek előtte a portiózásból eximáltuk volt, mindezekre az okokra nézve a tavalyi contributiojoknak ötöd részét defalcálván, vetettünk azon földre

Buzát	cub.	1790
Húst	cent.	452//40
Zabot	cub.	5180
Szénát	curr.	1577
Pénzt	fl.	2374

(IV.) Kolosvár városa.

Kolosvár városának rendkivül való sok terehviselését, országostól méltó tekintetben vévén, noha az rajtunk telelő vitézeknek száma feljebb augeálódott, mintsem az tavalyi hiberniumban, mindazonáltal contributiójokat hagytuk a tavalyi modalitás szerint, úgy hogy adjanak:

Buzát	cub.	500
Húst	cent.	500
Zabot	cub.	1000
Szénát	curr.	150
Pénzt	fl.	1560

(V.) Vizakna városa.

Mivel Vizakna városára gyalog quártélyozó németeket kellett szállitanunk, erre nézve ezeknek is contributiójokat nem akarván nevelni, hagytuk őket ugy, hogy adjanak:

Buzát	cub.	50//
Hust	cent.	30//
Zabot	cub.	100
Szénát	cent.	50
Pénzt	fl.	195

(VI.) Oláh papok.

Ezeknek is megnyomorodott állapotjokat megtekintvén, hagytuk őket, hogy adjanak a tavalyi modalitás szerint:

Pénzt ... ... fl. 4000.

(VII.) Abrugbánya városa.

Hogy az ő felsége fiscusa számára járandó proventust inkább praestálhassák, azonkivül is gabonatermő helyek nem lévén, hogy csak pénz contributióval segéljék az mostani portiózást, jobbnak itéltük és arra nézve contributiójokat sem neveltük, hanem a tavalyi modalitás szerint vetettünk reá ... ... fl. 1074.//—

(VIII.) Vajda Hunyad városa.

Noha tavalyi hiberniumban minori contributiótol immunitáltatva volt, de mivel az tereh országostól rajtunk is nevekedett, ez esztendőben nekik is nem kedveskedhettünk, hanem vetettünk reájok pénzt ... ... fl. 600.

(IX.) Haczok városa.

Hasonlóképen Haczok városára is mostan kellett vetnünk az köztök városi funduson levő ráczokkal együtt pénzt ... ... fl. 500.

(X.) Fejérvár városa.

Fejérvár városának noha illendő lett volna ugy mint tavaly kedveznünk, semmi contributiót reájuk nem vetnünk, de az elkerülhetetlen szükség ugy kivánván, vetettünk pénzt ... ... fl. 100.

(XI.) Kézdi Vásárhely városa.

Buzát	cub.	50.
Pénzt	fl.	500.
Illyefalva városára	pénzt fl.	150.
Sepsi Sz.-György	pénzt fl.	140.
Csik Szereda	pénzt fl.	60.
Bereczk városára	pénzt fl.	40.
Udvarhely városára	pénzt fl.	30.

(XII.) Ravatlan falukról és egyházi nemesekről.

Lévén némelyik vármegyékben ravatlan faluk és azokban bizonyos személyek, personae nro. 15 adjanak fl. 150.

Az egyházi nemesek is indifferenter minden helyen hiteles regestrumokban vétetvén, personae nro. 15 contribuáljanak fl. 150.

Ugy mindazonáltal, hogy főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek tegyenek olyan rendelést mindkét rendbeliek között, hogy azon megirt summának fizetésében az értékesek választassanak meg a szegényektől és mindenik értéke szerint contribuáljon, ki nem vonván magát ezen contributiókból sem

szolgaságnak, sem egyéb mentségnek szine alatt. Kikről azon főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek a vicetisztekkel hiteles regestrumot iratván, az commissariatusságra küldjék be, hogy a commissarius ezen adó perceptorival hitelesen percipiálhassa adajokat.

(XIII.) Az főcommissariatusságról.

Ennek előtte ugy miután anno 1691. mense Decembri Kolosvárott celebrált gyülésünkben az főcommissariatust felállitván, plena et absoluta authoritást adtunk volt. Az iránt való authoritást az főcommissariusnak tovább fen nem akarván tartani, az akkori irott végzésünket cassáljuk és nihiláljuk és hogy minekutánna a méltóságos regium gubernium maga kezénél reserválja azt az authoritást, végeztük. És hogy mind az portióknak administrálása jobban véghez menjen, mind penig az vitézek excessusira jobb vigyázás lehessen, Nagyságodnak és a méltóságos regium gubernium tetszésire is ez levén, végeztük, hogy minden vármegyéknek és székeknek főtiszteinek egyike a maga tiszti alatt levő vármegyében, székiben continuuskodjék, hogy jobban minden dolgokra invigilálhasson. Mindazonáltal ha olyan kiváltképen való okra nézve kelletnék is távozniok, hadjanak magok képében becsületes atjokfiokat, kiknek szintén ugy tartozzanak obtemperálni, mint aktualis főtiszteknek. Az vicetisztek és commissariusok is penig minden szófogadással és engedelmességgel legyenek mindenekben. Ez ellen cselekedőket penig, vagy exorbitálókat hogy Méltóságod a méltóságos gubernium annuentiájából az tavalyi ilyen szófogadatlanokról irt articulusban significált poenával megbüntethesse, érdeme szerint végeztük.

(XIV.) Az méltóságos regium gubernium authoráltatásáról.

Avagy csak a mostani portió felvetésnek alkalmatosságával occuráltanak olyan nehéz dolgok, melyek jóllehet mindnyájunknak egész országul némelyeket hasznunkra, némelyeket penig ellenkezőképen recognoscálhatván, mindazonáltal mivel semmiképen nem determinálhattuk, hanem halasztottuk arra, hogy a méltóságos gubernium a méltóságos generális Veterani uram ő nagyságával akarván Kolosvárott szembe lenni, ő nagysága előtt igyekezzenek facilitálni. Megnyugodván azért az méltóságos gubernium mind atyai hűségében, mind penig hazájokhoz való szeretetiben, authoráljuk vigore praesentium ő nagyságokat, sőt instálunk alázatoson: méltóztassék különb-különbféle terhes dolgainkat

és szoros szenyvedésinket, sőt egyéb közönséges hasznunkra czélozható dolgainkat is moderálni. Érezhessük közönségesen hálaadatossággal az ő nagyságok kegyes atyai gondviselését, melyet hálaadatossággal is megszolgálni igyekezzenek.

(XV.) Az pénz perceptoráról és administratiójának terminusáról.

Minthogy külömb-külömbféle szoros tekintetekre nézve az pénz administratiója hosszára nem haladhat, tetszett közönségesen, hogy mindenek és mindenünnen az reájok vetett pénzbeli contributiót ad diem 12 mensis Januarii divina gratia approximantis anni 1695. Szebenben Christoph Sámuel atyánkfia kezéhez sub poena in huiusmodi causis expressa administrálják. A victuálékot is penig az commissariatus assignatiói és dispositiói szerint azon dispositióban specificálandó poena alatt administrálni tartozzanak.

(XVI.) Az magazinumban administrálandó búzáról.

Sok nehézséggel és sokaknak felettébb való terheltetésekkel érezzük az elmult néhány esztendőkben az ő felsége magazinumába adott buza felvetésének modalitásáról, melyhez képest instálnánk alázotoson, az méltóságos guberniumnak: ha ez terét rólunk semmiképen el nem fordíthatja Nagyságtok, munkálódjék minél alább szállitani, a mit penig adni kételenítetünk, annak felvetése nem személy szerint, hanem a közönséges adózásnak rendi szerént kapuszámra vettessék, több egyenességet tapasztalván az ily contributiónak is kapuszám szerint, mint személy szerint való felvetésében. Nagyságtoknak ily atyai kegyelmességét is alázatoson megszolgáljuk.

Datum in civitate Maros-Vásárhely die vigesima tertia mensis Decembris anni 1694. ultima videlicet generalis nostrae congregationis.

Alexius Bethlen praesidens, mp. (P. H.)
Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)

(Eredetije az országos levéltárban; gyulafehérvári osztály, országgyülési articulusok B.)

XL.

1695. jan. 23.

Meghivó a kolozsvári február 26-iki országgyülésre.

Georgius Bánffi de Losoncz, Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum

Colosiensis et Dobocensis comes, civitatisque Colosvar capitaneus ubique supremus.

Generose frater nobis dilecte salutem et benevolentiae oblationem. A mi győzedelmes császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjára és édes hazánk közönséges javára akarván kötelességünk szerint vigyázni, a mi kedves jóakaró uraink és atyánkfiai, a tanácsurak ő keglmek egyező tetszésekből rendeltünk keglmeteknek közönséges országgyűlését ad 26 venturi mensis Februarii Kolosvárra, az holott ő felsége egy néhány rendbéli keglmes resolutiói is fognak proponáltatni. Keglmed azért az szokás szerint a megirt napon és helyen hogy megjelenjen, szeretettel intimáljuk és authoritate functionum a sacrma Caesarea regiaque Matte nobis confirmata parancsoljuk sub poena articulari. Továbbá vigyázván az igazságnak folytatására is azon említett kedves atyánkfiai ő keglmek tetszésekből rendeltünk Kolosvár városában octavalis terminust celebráltatni, melynek kezdeti leszen septima Martii, ha Isten békével engedi érnünk. Keglmednek is azért ha perei lésznek, ehez alkalmaztathatja magát. Eundem bene valere desiderantes. Datum in castro Radnoth ex gubernio regio Transniae, 23 Januarii 1695.

ejusdem benevoli:
Bánffi gubernator, mp.
Nicolaus Bethlen cancellarius, mp.

Külczím: Generoso Joanni Geréb etc. nobis benevolo.

(Eredetije a Geréb család levéltárában.)

XLI.

1695. febr. 26. — márcz. 28.

A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai.

a)

Postulata dominorum comitatensium.

Postulata universorum comitatuum inclyti regni Transsylvaniae in generalibus eiusdem regni comitiis ad diem 26 mensis Februarii anno 1695. in civitatem Colosvar ex mandato excellentissimi domini gubernatoris indictis et celebratis humillime benignam expectaturi resolutionem.

1. Az alá s feljáró német vitézek közül kevés lévén az, kiknek generalis uramtól ő nagyságától passusok nem

volna, még pedig nem deákul, hanem németül, continentiájokat kevés helyeken értvén; arra nézve valamint az olyan passus mellett tudnak kérni s találtathatik, praestálniok kell. Nevezetesen az vecturázás és postálkodtatás igen megnyomta az szegénységet, melyre nézve instálunk az nemes országnak az passusok emanáltassanak deákul, hogy annyival is inkább megértésével tudhassák magokat mihez tartani a lakosok.

2. Nagy romlására vagyon az is a szegénységnek, sőt az nemességnek is, hogy vonó marhájokat s lovokat vecturázásra s postára is gyakorta elviszik hamikor fizetnek is érettek, (mely igen ritkán esik) egy egész napi járó földre is 60 pénznél többet nem adnak, sokat annyira hajtanak s erőltetnek, hogy vagy igen későre vagy sohasem vészik hasznokat, nem gondolván semmit ez iránt való edictummal is, az vitézek az ökröket az lovak közé fogatják, azokkal egyaránt hajtatják és nem érkezvén az ökrök az lovakkal, mind az ökröket, mind azok mellett lévő béreseket annyira hajtják, rontják, verik, hogy sok marhák kiállnak a járamból. Az béresek is nem állhatván az verést és rongálást, kénytelenitetnek elébb állani, melylyel is sok marha vész el, melyet szomorúan fájlalnak sok helyek, kiknek marhájokat Haczokig és Kolozsvárig szekereket is elhajtják, sőt az nemes emberek béreseit is, úgy annyira, hogy marhájokban odamarad s béreseket is elidegenitik, postára fogott marhájokat eladják, sokaknak penig más falukban s városokban is meg nem változtatják, hanem borral és fizetéssel kitudják s messze való vitellel elrontják.

3. Minden rendnek nagy károkkal tapasztalják hogy az görögök s minden egyébb kereskedő rendek, mesteremberek is két s három áron adják árujukat, az limitatio ellen nem lévén senkitől semmi dependentiájok, és büntetések csak az bocskornak is ily rend felett való ára is provocálja az oláhokat az marhák lopására és nyúzására.

4. Az folyó pénznek defectusa mián is mennyi akadály és fogyatkozás vagyon, annak is orvoslását kivánjuk alázatosan.

5. Ugy látjuk az magazinumban való búzát executióval is szorgattatják, de arról való contentatiót kevesen látván, azt is alázatosan kellett emlékezetben hozni.

6. Az recruták és az fejérvári magazinumhoz kivántató sok vecturák in via regia lévő helyeken fordulván meg és csak az fejérvári magazinumhoz való kemenczékhez is, háromszáz szekereket kivánván, melyek mián az Maros melléke kiváltképpen Fejérvármegye alsó járásában mennyit

szenvedjen akárki megitélheti, méltóztassék a nemes ország ezen súlyos vecturázást megorvosolni és távolabb való helyekkel is segíteni.

7. A státióbéli német vitézek 10., 15. és több szekerekkel is vagy szánakkal kimennek az nemes emberek s földesurak tilalmas erdeire s egyébb falú erdejére is az németek, s azoknak alkalmatlanságokkal az lakosok is, és midőn az lakosok in facto delicti deprehendáltatnak, azzal mentik magokat, hogy az németek hajtják s kényszerítik őket; csak eddig is ez féle erdőbéli kártételek egy nehány ezer forintokra excedálnak: in hoc casu mit kellessék cselekednünk nem tudjuk.

8. Az macellum tartásában ez is felette nagy difficultás, az marhákat ha mostani nagy árokhoz képest megszerezhetik is, nem nyuzatják mindjárt a németek, hanem halasztják, senki addig számokra nem adván szénát elhitványkoznak, ők penig az olyan ösztövér marhát nem akarják acceptálni, az nyúzott húst is némely helyeken egy hétig is nem méretik fel, melynek elszáradásával igen keveset nyom, pénzül penig mázsájáért 6 forintot exigálnak, fontjáért 6 pénzt, melynek mián mennyi kár következett s lészen ezután is, akár ki fajdalmasan érezheti.

9. Az victualékat sok helyekről administrálták s készek administrálni, de az német tisztek nem akarják bévenni, halasztják hihető arra nézve, hogy az út felbomlásával, vagy az victualék árának növekedésével több pénzt leválhassanak érettek, az alatt penig sokan ingyen élődnek, magok portiójókat is eladván, sok helyeken feles marhájokat is az egyházi nemességgel akaratjok ellen teleltetik. Némely vitézek ez hybernium alatt is egy szekér szénáját sem étette meg.

10. Az egyházi nemesség közül rendeltetett perceptor commissariusoknak rendelt, igaz dolog, az nemes vármegye valami kevés fizetést, de ugyanazon egyházi rendből álló administrator commissariusoknak semmit sem: mindkét rendbéliek alázatosan instálnak az nemes országnak, méltóztassék személy szerént való nyolczadfél forint adójokat elengedni szolgálatjokért.

11. Az nemes ország parancsolatjából vicetiszt uramék által peragált szoros inquisitió szerént minden szegény nemes emberek és zsellérek felirattatván, azoknak számokkal az adózás felette megsúlyosodott úgy, hogy soholt is azokkal magokat nem segithetik. Alázatosan instálunk: többé e szerént ne sulyosodjék az adó, hanem az előbbeni rend tartassék meg, az olyan puszták és falu helyek penig, melyeken ember nem lakik és ha valaki valami részét colálja is, hogy

az ahhoz való jussa mellől ne recedáljon, de csak igen kevés, és többire semmi hasznát nem veszik, az adózásnak terhe alól eximáltassanak instálunk alázatosan, ne kényszerittessenek szegény nemes atyánkfiai teljességgel ellenni az olyan fundusok és portiók nélkül.

12. Az ráczok, kik Borbándon és Fejérváratt másutt is az Maros mellett laknak, magokat nagyobbára németekkel protegálván, reájok vetett adót nem akarják praestálni, némely helyeken penig az nemesség erdeit propria authoritate hajóknak vágják, hordják, vesztegetik, kereskedést inditván magoknak.

13. Az német vitézek, utazásokkal is ugyan, de kiváltképpen quartélyban való beszállásokkal, az nemes emberek házaiban nagy injuriájokra beszállanak, ott quartélyoznak és felesen sok károkat tésznek, mind majorságokban, mind takarmányokban mind penig épületekben sok helyeken minden vármegyékben.

14. Nagy romlására vagyon a szegénységnek, hogy némely statiókban az kapitányok az szénát magok szemek eleiben vitetik, és számos szekereket is kevés számban acceptálnak.

15. Az is megesik, gyakorta az szegénységet vadászással s halászással terhelik, füszerszámért is rendkivül való summát extorquálnak.

16. Az egyházi nemesség tehetsége szerént való sok és nagy adózás miatt nagyobbára exhauriálódott, némelyike jobbágygyá is kénytelenittetett magát kötelezni: instálunk alázatosan, találjon az nemes ország respiriumokra valami remediumot.

17. Alázatosan reménykedünk minden rendek, az adózás, portiózás és tereh viselés ne nevekedjék, sőt a mennyiben lehet, érezhessenek már valami könnyebbséget is, az diploma szerént méltóztassék az méltóságos gubernium hathatósan munkálódni ő felsége előtt.

18. Némely possessorok nem akarván az magok jobbágyait segíteni, kénytelenittetnek vicetiszt atyánkfiai az portiókért marhájokat elhajtani, némely helyeken penig semmit sem vehetnek az szegénységen. In tali casu mit kellessék cselekedniek, arról informatiót várnak ő kigyelmek.

19. Az sóaknákról, az nemességnek járandó málha darab juxta Aprobat. Constit. regni a 12 pénz expensa alatt hogy kiadassék, kivánjuk alázatosan.

20. Instálunk azon is, hogy az szegénység, akaratjok és kedvek ellen, kapu szám után való vecturájával a sónak

ne terheltessék, mivel csak az fel s alá járó német vitézek vecturáját sem győzik.

21. Tordán s másutt is lévő császár ő felsége postája felettébb való insolentiáit, semmiképpen tovább azon mértékben nem szenvedhetvén, alázatosan instálunk, az hol illik, orvosoltassék, mivel minden hétre 6 és 8 ökör után jól megrakodott szekér fát kiván, ha ki négy ökör után keveset viszen, fenyegeti veréssel s némelyeket megzálogol, sőt Aranyosszékről való eladó fákat is szekerestől behajtja, egyszersmind két-három szekérrel megalkuszik 12, 13 sustákban és az szolgabirákat erőlteti megfizetésért; neveli ez is feltett panaszinkat, hogy tordai uramék alkalmatosságot keresnek, hogy az Aranyoson az só hordó és egyébb terhes szekerek által ne mehessenek, hanem kényszeríttessenek a hidra menni és vámot adni.

22. Sok helyen az moldvai oláhok gabonából való crematummal sok nemes ember atyánkfiainak bor-korcsmájok, hogy tovább is ne akadályoztassék nagy károkra instálnak.

23. Minémű kemény fenyegető levelek jöttek az vármegyékhez és tiszt uramhoz Zaránd vármegyében alsó districtusban lévő Klobusiczki Ferencz uram által, viceispánságba helyeztetett Santz Ferencz, több ő kigyelmek becsületes követ atyánkfiai felhozták, abból az nemes ország kivánságokat megértheti, ennek is megorvoslása felől alázatosan instálunk.

24. Hogy az beszterczei kapuban az ott való lakosok becsületes atyánkfiai szállásokra menő s onnan kijövő szekereket, hogy ezután ne taxálják, annak is orvoslását alázatosan kivánjuk.

b)

Resolutio ad postulata dominorum comitatensium.

Az 1., 2., 7., 8., 9., 13., 14., 15. postulatumi ő kegyelmeknek az ő felsége ez hazában quartélyozó vitézlő rendeinek excessusiból áll, melyeknek megorvoslását az ő felsége generalatusi commissariatusa előtt mindenkor eléggé igyekeztünk ezután is orvosolni, de lehetetlenség annak orvoslásában kivánt végünket elérnünk, ha ő kegyelmek is a magok részekről, azt amik ahhoz kivántatnak, el nem követik, úgy mint:

Ad 1-um. Jobb volna ő kegyelmeknek magoknak az szegénységen való nagy keménykedéssel is és jószágok segitségével végben vinni azt, hogy az victualéknak idején és jómóddal való administratiójával előzné meg az executiókra való menését az vitézlő rendnek.

Ad 2-um. Minémű jó rendeléseket tettünk az panaszoknak rendesen való folytatásáról, úgy látjuk magok kegyel-

metek, fő- és vicetisztek, és minden dominus terrestrisek nem jár el benne, mert ha ez kettőt elkövetné kegyelmetek. az 3-ik úgy mint az edictumok mellett való illendő kényelkedés lenne az excessusok orvossága. Az commissariatusnak is Szebenen kivűl való lételét és generalis urunk absentiáját meg kell vallanunk ugyan, hogy károsnak látjuk és ezt Truchszes urammal igyekezünk orvosolni. Isten azonban generalis uramat is meghozza. Az commissariatusnak penig ezután az mi tetszésünkből Szebenben az főtiszteknek kinek-kinek, úgy mint jó pásztornak az maga nyája mellett kell continue vigyázni, másképpen mi az gubernium részéről protestálunk, hogy nem mi rajtunk mulik el az sok excessus orvoslása, hanem kegyelmeken magán.

Ad 3-um. Ilyen rövid időn ennek a nagy matériának orvoslásában módot nem láttunk, mivel sok és hosszas consultatiót kiván, mindazáltal munkálódunk szivesen benne. hogy ha penig ő kglmek az megorvoslására valami utat módot mutatnak, örömest megértjük.

Ad 4-um. Régen munkálódjuk az felséges udvarnál.

Ad 5-um. Az magasinumban való administratió ha executióval szorgoztatják, nem csuda, mert az ő felsége és egész keresztyénség veszedelme forog benne: az mi pedig az árát nézi, arról méltóságos Veteráni generál úr nagy reménységet nyujtott, hogy bizonyos summa kész pénzt szerez ő felségétől: azonban az ő felsége sóbéli kegyelmessége egyikre arra való.

Ad 6-um. Erről bővebben consultalódunk és jó rendben igyekezünk ő kegyelmekkel együtt hozni.

Ad 7-um. Az erdő pusztitásban az mi része az német vitézlő rendeknek vagyon, azt az első resolutió szerént annak útján orvosolja ki-ki tiszti és az commissariatus által. Az hol pedig az compereáltatik, hogy az német írígyével, (=ürügyével) az lakosok tettenek kárt, ez írígy csaló compareáltatván ezen vármegyéknek vagy ezeknek tisztei igaz aestimatio szerént contentáltassák arról az erdőben megkárosodott possessorokat.

Ad 10-um. Méltó.

Ad 11-um. Az mostani szükség nem admittálja ezt, úgy látjuk semmiképpen most nemhogy kevesiteni kellene az terehviselő személyeket, sőt inkább szaporitani, mert a sok tereh a jómódokat is elveszti.

Ad 12-um. Főispán uram igazitsa.

Ad 16-um. Maga dolgára visel az nemes ember gondot csak, az szegény jobbágyság az uráéra, azon kivül az sok vecturákra, mégis úgy tudjuk kisebb tereht visel egyházi

nemes ember, mintsem egy rótt paraszt ember; dolgozzék ki ki, mert az Isten munkára hivott bennünket.

Ad 17-um. Ezt mi is szivesen kivánnók és szükség mind az mennyei, mind az császári felség előtt munkálódni, egyébbaránt erre céloz ő felsége szintén az sóbéli kegyelmességgel, az mint az propositióból ő kegyelmek megérthették.

Ad 18-um. Ha az olyan marhát az németek el nem veszik, adják el az tisztek, és contentálják belőlle a német vitézlő rendet. Az mely helyeken penig semmit sem vehetnek, vegyék meg az dominus terrestrisen.

Ad 19-um. Ezen méltó és gondunk lesz kiadattatására.

Ad 20-um. Az tanácsi renden informálják arról ő kegyelmeket.

Ad 21-um. Az posták excessusi megorvoslásában régen munkálódunk és úgy hisszük meg is orvosolhatnók, csakhogy pénz kivántatik hozzá.

Ad 22-um. Hogy ha a nemes ember tulajdon maga számára árultatja, nem lehet tilalmazni az falukban való részéhez proportionaliter, mint szintén az bor vagy ser korcsmárlást nem bonthatjuk el: de paraszt embernek, sem maga akaratjából csak, sem ura engedelméből maga számára árulni szabad ne légyen sub eadem poena et executionis forma mint az borral való szokás és törvény vagyon, annál inkább afféle vándor orosz vagy oláhnak.

Ad 23-um. Ennek orvoslására vagyon gondunk.

c)

Postulata dominorum Siculorum.

Postulata universitatis siculicae nationis universis dominis statibus et ordinibus regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum sub generali eorum congregatione ad diem 26 mensis Februarii anni praesentis 1695 in civitatem Kolosvár ex edicto illustrissimi gubernii regii Transsylvaniae indicta celebrata humillime porrigenda.

1. Nem kicsiny romlásunkkal és közönségesen székeink exhauriálásával érezzük szegény hazánk tereh viselések sublevamenire erőnk felett eddig való sok rendbéli contributiónkat, melyek nemhogy kevesednek, de sőt inkább naponként nevekednek, hogy azért ennek utánna affélékkel ha lehetség ne terheltessünk alázatosan instálunk.

2. Az ő felsége vitézinek másképpen is státiójók levén Udvarhely székben, Udvarhely várában penig praesidium, mennyi sok külömb külömb-féle exactiókkal terheltetik az szegénység és város, azokra való extraordinaria költésekben,

minden héten negyven, negyven szekér fát, hetvenhét hét gyertyát, az diploma ellen szüntelen való korcsomálást, postálkodást, borok szállitására való szekerek hajtását, az szegénységnek az zlót miatt való sokrendbeli megkárositását, egyébb sánczoltatásokat is követvén és vivén el rajtok: méltóztassék Nagyságtok, Kegyelmetek méltóságos gubernator urunk és r. gubernium előtt instálni, ha lehetséges onnan való amóveáltatását munkálódják, ha penig az lehetetlen, akár csak ennyi sok keserves insége annak a megromlott székeknek orvosoltassék meg.

3. Eddig az ő felsége magasinumjában adott búzánk refusiójának haladékja is nem kicsiny romlásával lévén magunknak és szegénységinknek, úgy nevezet szerént Udvarhely székben, Udvarhely várában magasinum helyek erigálása, melyet mostan annonae commissarius Huber uram ő kegyelme embere kiván erigáltatni: hogy azért mind az eddig kiadott búzánk ára megadassék, mind penig hogy az magasinum helye ott ne erigáltassék, alázatosan instálunk.

4. Tapasztalható kárunkkal érezzük azt is, hogy jól lehet az zlót válóra minuálódott, mindazonáltal az görögök és egyébb kereskedő rendek minden árújokat most is hasonló áron adják, mintha most is tiz sustákban járna: hogy azért az ő árújok is hasonlóképpen imminuálódjék in valóre alázatosan instálunk.

5. Jóllehet azonkivül is szegény székeink feles és súlyos contributiókkal terheltetnek és portiójokat fogyatkozás nélkül megadják, mindazonáltal székeinkben lévő statiónkbéli ő felsége officeri magokat a szegénységgel ingyen tartatják: ez is, hogy penitus tolláltassék, alázatosan instálunk.

6. Az harminczadokon való abusus és excursio minémű káros légyen mind az ország lakossinak, mind az ő felsége harminczadjának akár ki általláthatja, mennyi sok húzásvonás az német vitézektől van, minden szekértől egy-egy tallér taxát, egy gyalog embertől 10 polturát, egy lovastól 5 sustákot, azonkivül sok egyébbféle exactiókat is cselekesznek: hogy azért afféle abususok is megorvosoltassanak, alázatosan instálunk.

7. Csikszéki atyánkfiaink panaszokból értjük, hogy az elmult 1693. esztendőben ő kegyelmek székiben quartélyozó ő felségének vitézeinek lovai számára assignáltatván Fejér vármegyének felső processussából bizonyos számú szekér szénák, melyeket ő kegyelmeknek kellett azon nemes vármegyéért administrálni, de mivel annyi számú szekér szénára az vitézeknek in natura nem volt szükségek, elmeneteleknek idején pénzül vették fel rajtok és mivel ilyen

hirtelen másként meg nem adhatták, kénytelenittettek némely becsületes emberektől interesre venni pénzt fel, melyre ma is intereseznek és jól lehet iteratis vicibus ő kegyelmeket megadására sollicitálták, de mégis meg nem adák, ez iránt is, hogy ő kegyelmek contentáltassanak, alázatosan instálunk.

8. Mennyi confusio és abból következett kárai estek légyen és esnek naponként mind magunknak és szegénységünknek az apróbb ligában vert monetáknak megfogyatkozása miatt, mindeneknél ez hazában nyilván lehet: hogy azért apróbb ligájú monetáknak verettessenek, alázatosan instálunk.

9. Minémű szabadságtalanságunkkal légyen közöttünk lévő városokban nemes házainkra való quartélyosztás, piaczoknak tilalmaztatása, nem akarván megengedni vásárlani addig a szegénységnek, mig magok eleget nem vásárolnak, hasonlóképpen házunknak elpecsételése, eddig szokott adójoknak nevekedése, egyéb nemesi szabadságok ellen való alkalmatlanságok is meg lévén, hogy azért ezek is megorvosoltassanak, alázatossan instálunk.

d)

Resolutio ad postulata dominorum siculorum.

Ad 1-um. Vide resolutionem ad postulata dominorum comitatensium articulum 17.

Ad 2-um Mint most lehet Fransisz general uram előtt, mind ha Isten Veteráni generált visszahozza, munkálódunk benne.

Ad 3-um. Ezen is hasonlóképpen, interea vide resolutionem comitatensium art. 5.

Ad 4-um. Vide resolutionem comitatuum art. 3.

Ad 5-um. Vide resolutionem 1. ad postulata d. comitatuum.

Ad 6-um. Igyekezünk benne.

Ad 7-um. Az commissariatus és exactoratus fejérvármegyei főispán uramékkal együtt igazitsa el.

Ad 8-um. Vide in resolutione ad postulata comitatuum art 4.

Ad 9-um. Keresztesi Sámuel és Sárosi János uramékat rendeltük arra, hogy ezt az dolgot jól megvizsgálván, reportáljak az gubernium eleiben, és azután az mit jobbnak találunk, azt követjük.

e)

Postulata Saxonicae nationis in generalibus regni comitiis ad diem 26-um mensi Februa-

rii, anno 1695 in civitatem Kolosvár indictis et celebratis humillime porrigenda.

1. Tekintetes nemes ország! Az uzsora rendkivül való excessusinak megorvoslása és jó rendben való hozattatása iránt eddig is igérte Nagyságtok és Kegyelmetek atyai kegyességét, de mindazonáltal mind eddig némely creditorok meg nem szünnek az szegény debitorokat rendkivül terhelni; sőt némelyek az olyan rendkivül való interesért is nemcsak magokat az debitorokat, hanem más azon falubéli vagy székbéli embereket, mind személyekben, mind pedig marhájokkal s vélek lévő egyébb bonumokkal megtartóztatnak, fogva tartván feles ideig, nyavalyás és ártatlan embereket arestálnak és fogsággal sanyargatják őket, némelyek executione mediante kárositják az falukat, elhajtván marhájokat nem is pedig a debitorokét, hanem más ártatlan emberekét Nagyságtokkal, Kegyelmetekkel nem régen celebrált és kegyelmes urunktól ő nagyságától confirmáltatott contractus és közönséges privilégiumunk ellen. 1. Az capitalis summák exigálásában is az creditorok nem requirálják az széknek tisztjeit pro satisfactione, hanem hasonló formában azon székbéli vagy falubéli más ártatlan embereket arestálnak és fogsággal sanyargatják őket. Instálunk azért alázatosan Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek méltóztassák nagyságtok s kegyelmetek ez nagy terheltetésit és károsittatását szegény embereinknek istenesen megorvosolni.

2. Kegyelmes urunk ő felsége hadai nyári szükségére kelletvén kapu szám után bizonyos számú szekereket állitanunk egész országul, nem kevés marháink vesztenek el, melyeknek azok iránt, hogy az eddig való igéret tétel szerént refusiót vehessünk, méltóztassék Nagyságtok és Kegyelmetek munkálódni.

3. Az nemes ország tavalyi, ugyanitt Kolosvárt celebrált gyűlésében is confirmálván az Approbatában az combustákról irt Articulust. hogy az szerént vétetődjék executióban az commissariatustól és exactor uraktól ő kegyelmektől, nagyságoktól, alázatosan instálunk.

4. Az méltóságos commissariatustól kiadatott instructióknak punctuma szerént jól lehet interdicáltatott, hogy senki az német vitézeknek az victuálét pénzzel ne fizesse, hanem in natura, de úgy vesszük eszünkben, hogy többire universitasinkban lévő statióbéli vitézek az victualék, úgy mint búzáknak, zabnak és szénának fele részit sem akarják in natura bévenni, ily cautióra nézve, hogy az szegény gazda kenyerin ingyen tartván ki magát, s úgy lovát is az

szegény embernek szénáján, tavaszra kelve az portióját pénzűl exigálja, még pedig nagy áron nem kevés károsodásunkkal, sőt nagy romlásunkkal, mivel azon victuálénak pénzül lehetetlen szerit tennünk, mely miatt militaris executiót küldvén ki reánk, amiképpen eddig is sok helyeken cselekedték, teljességgel el kell pusztulnunk, ha Nagyságtok s Kegyelmetek istenesen nem gondolkodik annak megelőzéséről.

5. Nem kevés károsodásunkat tapasztaltuk abban is, hogy universitásunkról az nemes vármegyékben és székekben levő statiókban assignált victualékat, nem az instructio szerént vétetik be az német vitézekkel az inspector commissariusok, két-három szekér szénát is egy szekér szénáért számlálván, úgy a zabot is megnyomva, feltetézve öt vékájával egy köbölért, mészárszéket is nem tartatván az statiókban, pénzűl az hús árát az inspectio szerént nem akarják bevenni, melyeknek megorvoslásában hogy Nagyságtok és Kegyelmetek atya ikegyességét megmutassa, alázatosan instálunk.

6. Némely széknek vagyon ilyen megbántódások is, hogy az regruták és egyébb rendbéli német vitézek alkalmatosságára kivántató vecturázásban az szekereket az nemes vármegyéken nem akarják visszabocsátani, hogy más szekereket rendelnek alájok, mely miatt azon székbéli szekereket elvisznek Karánsebesig s tovább is, hasonlóképpen mikor feljönnek Kolosvárig s kijebb is, mely iránt való megbántódásunknak megorvoslásáról is instálunk alázatosan Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek méltóztassék istenesen disponálni.

7. Az sónak ára, úgy vettük eszünkben, hogy csak már is nem kevéssé felverődött, melyről is Nagyságtok s Kegyelmetek az szegénység javára munkálódjék szükségesnek itéljük.

8. Már eddig néhány izben igérte Nagyságtok s Kegyelmetek jó akaratját ebben, hogy az praesidiarius helyeknek kiváltképpen az holott az generalatus és commissariatus szokott lenni, azoknak alkalmatosságára kivántató seriesre expediált sok költségeknek bonificatiójával valami bonificatiót, vigasztalást nyújt, melyeknek effectuálásban hogy Nagyságtok s Kegyelmetek atyai kegyességét mutassa, alázatosan instálunk.

9. Nem kevés károsodásunkkal és sérelmünkkel tapasztaltuk az nemes országnak ennek előtte való esztendőbeli gyűlésiben, az mesteremberek munkáinak limitatióját limitáltatván csak az csizmadiáknak árok kiváltképpen, nem pedig az materia, úgy mint a marhák és azoknak bőrök és más idegen országból behozott bőröknek árok, hasonlóképpen

az victualéknak árok is, mely mellett az szegény ember munkálódik, s mindennap kenyerit azzal keresi; hogy azért csak az csizmának ára limitáltassék és az materia, melyből az készül, az victuálé is, mely mellett munkálódik az szegény mesterember, ne licitáltassék: holott az mostani nagy portiózásban az adó is minémű nagy mértékben vagyon rajtunk, Nagyságtok, Kegyelmetek megitélheti mint lehessen, és ha nagyságtok s kegyelmetek valami más istenes dispositiónak tételében atyai kegyességét nem mutatja, lehetetlen, hogy szegény mesterembereink subsistálhassanak.

Instálunk azért alázatosan Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek ez nagy megbántódását szegény mesterembereinknek istenes consideratióban venni, megorvoslásában istenesen disponálni, Nagyságtok és Kegyelmetek hozzánk mutatandó atyai kegyességeket alázatosan megszolgáljuk Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek és kivánjuk hogy Isten Nagyságtokat és Kegyelmeteket mind fejenként számos esztendőkig szerencsésen éltesse.

f)

Resolutio ad postulata dominorum saxonicae nationis.

Ad 1-um. Az mi az interes dolgát nézi, magunk is mindenkor agnoscáltuk azt, hogy mind az Isten ellen nagy bűn, mind ennek a hazának nagy mételye az a mordax uzsora, melyre nézve ez az ország közönséges akaratból ugyan ő kegyelmekkel az szász nátióból lévő atyánkfiaival együtt irta volt azt az articulust, hogy az uzsora decem pro centónál feljebb ne menjen, de fájdalmasan kell azt megvallanunk, hogy mind az három natio egyaránt megbántott és bántja naponként az keresztyéni szeretetet ez iránt, azért minékünk úgy tetszik:

hogy ő kegyelmek minden székekben regestráltassák bona fide az creditorokat absque omni personarum vel nationis respectu, feltévén az kölcsön adót, summát, és mikor, mi formán adatott, és az creditor azóta vagy az capitalisban vagy interesben mit percipiált. Ezeket az regestrumokat ő kigyelmek reportálják az gubernium eleiben, és az gubernium praemissa admonitione ad comparitionem, az in anno 1691 ad 1. Decembris hirdettetett Kolosvári gyűlésben iratott 12 articulust praxisban vészi azok ellen az creditorok ellen, valakik post acceptam sacratissimae suae majestatis de moderandis usurae factam benignissimam intimationem et

subsecutam etiam ex gubernio per patentes publicatam prohibitionem, mód nélkűl terhelték az szegénységet az uzsorával.

Az mi pedig azt illeti, hogy a creditorok az székek tisztjei requisitiója nélkül veszik meg az adósságot, azt mi meg nem gátolhatjuk, mert prout quisque formaverit literas az szerént kell mind cselekedni, mind senyvedni, azt pedig hogy más ártatlan embereket arestáljanak, sanyargassák, kárositsák az credítorok nem javaljuk, hanem ezeket is specificálják az feljebb emlitett regestrum alkalmatosságával ő kigyelmek és az gubernium eleibe admoneáltassák az olyanokat, az holis comperta rei veritate, ultra restitutionem ablatorum bonorum in poena aresti convincáltassanak az olyanok.

Ad 2-dum. Mind ő kegyelmek mind ez hazának más két natióból álló tagjai ebben igen károsodtak, azért ennek orvoslásában teljes tehetségünk szerént munkálódunk.

Ad 3-um. Mi úgy tudjuk, hogy az tordai tavalyi júliusi gyűlésben irt végezés szerint practizálja az combustá dolgát az commissariatus és exactoria, ha hol pedig abban fogyatkozás vagyon, mutassák meg ő kegyelmek és megorvoslani igyekezzük.

Ad 4-um. Ezen szinű gravameni lévén rész szerént az nemes vármegyéknek is, az ő kigyelmek postulatumira való resolutiót ő kegyelmek tekintsék meg és nyavalyájoknak orvoslását keressék azokon az utakon ő kglmek is; mi is pedig most Komornyik urammal orvosolni igyekezzük.

Ad 5-um. A mi commissariusink ha miben excedálnak a tavaji Kolosváratt irt penultimus articulus szerént procedáljanak ő kglmek.

Ad 6-um. Ebben az vármegyéknek hasonló sőt még nagyobb panaszok vagyon, mindeniket igyekezzük a mennyire a nehéz idő engedi orvosolni.

Ad 7-um. Az só dolgáról való consultatió fogja ezt determinálni.

Ad 8-um. Úgy tudjuk eddig is volt ő kegyelmeknek consultatiójok ez iránt, ezután is leszen, az mennyire az sok és közönséges terheltetések engedik, mert ebben nemcsak ő kegyelmek, hanem Kolosvár, Udvarhely, Fogaras, Fejérvár és minden fiscális várak és ahhoz való jószágok terheltetnek.

Ad 9-um. Vide resolutionem ad postulatum 3-tium d. dominorum comitatensium.

(A gr. Korniss Mihály által készitett másolat után.)

g)

1695. febr. 26. — márcz 28.

A kolozsvári országgyűlés articulusai.

Anno 1695. die 26. februarii Claudiopoli conclusi.

Nos Georgius Bánffy de Losoncz, Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Colosiensis et Dobocensis comes, civitatis Colosvár, praesidiorumque ibidem Trannicorum capitaneus, ubique supremus et regium gubernium: Memoriae commedamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii ac nobiles domini coeterique universi status et ordines trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis, eisdem authoritate nostra a serenissima Caesarea regiaque majestate nobis attributa et confirmata in die 26 mensis Februarii iam praeteriti, anni vero praesentis 1695 in civitatem Kolosvár indictis et celebratis congregati exhibuerint et praesentaverint nobis infra scriptas quasdam articulares dispositiones communibus eorunden votis conclusas: Institerimusque debita qua par est reverentia, ut nos easdem in omnibus earundem punctis confirmare, nostrumque super iisdem praebere consensum dignaremur. Quarum quidem articularium dispositionum tenor talis est:

Articulus 1-mus.

Az octavalis terminus folytatásáról.

Jóllehet az szintén következő octavalis terminus celebráltatása az időre nézve láttatik holmi difficultásokat importálni, mindazáltal az törvényeknek ritkán való folytathatása miatt következett s következhető sok nehézségeknek orvoslására s tavoztatására nézve communi voto végeztük, az méltóságos regium gubernium consensusa is accedálván, hogy az mostan promulgált octavalis terminus folyhasson iuxta Approbatae Constitutionis partis 4, tituli 1 articuli tenore, nem obstálván semmit az prokátoroknak az eriák

iránt erigálni szokott exceptiójuk, melyeket vigore praesentium invigorusaknak (sic!) pronunciálunk.

Articulus 2-dus.

Mások erdejét vesztegetőkről.

Nem kevés praejudiciumunkkal szemléljük, hogy némelyek az ő felsége vitézinek alkalmatosságával sok helyeken az tilalmas és közönséges erdőket is pusztitják, vágják és hordják, melyhez képest az méltóságos regium gubernium tetszéséből concludáltuk, hogy ha kik valakinek erdejét vagy pusztítani, vagy a német vitézeket arra tanácsolni comperiáltatik, tehát az olyanok azon vármegyének vagy széknek viczetisztei által occuláltatván, aestimáltatván is az erdőbéli kárt mox et defacto kívánják, s a tisztek is ha különben nem item executione mediante praeclusis omnibus iuridicis remediis, tartoznak az ilyen kártételben comperiált emberek javaiból satisfactiót impendálni, az megkárosodott possessoroknak cum poena singulorum florenis 12.

Articulus 3-ius.

Az perceptor és administrátor commissariusok fizetéséről.

Hogy az méltóságos regium gubernium az perceptor és administrator commissariusok iránt feltött alázatos instantiánkat meghallgatni és azon functióban levő szegény nemes atyánkfiait mostan személy-személy szerint illető nyolczadfél-fél forintokat elengedni méltóztatott, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 4-tus.

Adót adni nem akaró s nemesség erdejét pusztító ráczokról.

Hogy az méltóságos regium gubernium az ország közönséges adójának terhét részek szerint supportálni nem akaró és sok helyeken az nemesség és lakosok közönséges erdejét is kereskedésnek okáért pusztitó ráczok iránt lett panaszinkat meghallgatta és főispán atyánkfiai igazítására committálni méltóztatott, alázatoson megszolgáljuk.

Articulus 5-tus.

Nemes darabok kiadatásáról.

Hogy az méltóságos regium gubernium közönséges alázatos instantiánkra az nemes daraboknak az aknákról való kiadattatását iuxta Approbatae Constitutionis partis 3,

tituli 15, articulum 2 igen megszolgáljuk s várjuk is alázatoson.

Articulus 6-tus.

Az crematum vagy gorolyka főzéséről.

Nagy praejudiciumunkkal s kárunkkal is tapasztalván lenni, hogy sok helyeken az paraszt és idegen emberek az nemesség korcsomájának nagy kárára holmi gabonából crematumot vagy gorolykát szoktak főzni, accedálván azért az méltóságos regium gubernium consensusa is, végeztük közönségesen, hogy sohult és senki az paraszt és idegen emberek közűl (az nemességet ide nem értvén) afféle crematumot vagy gorolykát főzést ne gyakorolja, sem penig azzal az dominus terrestrisek korcsomájok praejudiciumára ne kereskedjék, mely ellen ha kik közülök impingálni comperiáltatnak in poenam Approbatarum Constitutionum part. 3. titul. 32, articulo 1. specificatam cum executionis modalitate, ibidem toties, quoties incurráljon.

Articulus 7-mus.

Az városi kapukbeli exactiók és piaczi adás-vevés akadályoztatásáról.

Nagy megbántódásinkkal, s kárunkkal is tapasztalván lenni azt, hogy beszterczei atyánkfiai holmi respectusokra nézve az vecturázó szekereket holmi exactióra kényszeritik kapújokban, hasonlóképen azt is, hogy némelyek városokban és vásáros helyeken is, míg magok az lakosok az mit akarnak, nem vásárlanak, másoknak semmit venni, s el is adni nem engedik, accedálván azért az méltóságos regium gubernium consensusa, végeztük: hogy az Beszterczén •erigált kapubéli exactió és az piaczi adásnak-vevésnek tilalma is cassáltassék és ezután mind városon, mind pedig vásáros és sokadalmas helyeken az szabad adás és vevés indifferenter mindenütt mint az lakosoknak, úgy az kívűl valóknak is szabados légyen minden ellenzés és tilalmazás nélkűl iuxta Compilatarum Constitutionum part. 5, edictum 14, sub poena ibidem expressa et ad requisitionem quaerulantium per directorem irremissibiliter exequenda.

Articulus 8-us.

Az úri és főrendű ifjaknak törvényes exercitiumáról.

Consulálni akarván az úri és főrendű ifjak és az magyar cancellária tagjai ez haza törvényében kivántató

magok gyakorlásának, végeztük az méltóságos gubernium tetszéséből, hogy ő kegyelmek közűl bizonyos számuak az méltóságos guberniumtól denominálttatván, admittáltassanak az táblára tempore assumptionis, discussionis et determinationis causarum. Ugy mindazáltal, hogy az táblai szép rendtartásoknak semmibe ne incommodáljanak, sem penig az discursusok és voxolások alkalmatosságával valami confusiót és sérelmet is ne szerezzenek az táblának és egyéb rendeknek is, ezekre penig hittel legyenek kötelesek és praesidens uram ő kegyelme authoritásától függjenek.

Articulus 9-nus.

Pénz adó vettetik fel.

Jóllehet méltóságos gubernium az rajtunk és szegénységünkön forgó külömb-külömbféle tereh viselés annyira elnyomott és szomorított bennünket, hogy reménségünk is úgy tetszik meg kezdett homályosodni: mindazonáltal igy is vállainkat szerfelett nyomó szükséginkhez képest kételenittetünk minden kapúszám után adózó rendekre (egyéb rendbeli adózó személyeket, rendeket és helybelieket ez adózásnak terhe alól most kirekesztvén.) hungaricales fl. 70 felvetnünk, úgy mindazáltal, hogy minden dominus terrestrisek és possessorok magok jobbágyit illendőképen segiteni tartoznak, hogy ily kereszténi succursusok alatt subleváltatván, conserváltassanak, egyébiránt ha kik magok jószágát illendő sumával meg nem segétik, comperta rei veritate fizetetlen levő buzájok ára reménségünk szerint megadatván, maga jobbágyi számokra convertáltassék, eo facto, melyre minden vármegyék és székek vicetisztei kötelességek szerint szorosan vigyázzanak, Nagyságtok jó tetszéséből végeztük. Mivel penig ennek az hetven forintos adónak húsz-húsz forintja egy-egy kapúrúl az ő felségétől az országnak in defalcationem debitorum commissarii caesarei adatott 300/m. só vecturájára rendeltetett, azért végeztük, hogy mihelyt az sóból Isten pénzt ád az országnak, legelőszer ez az húsz-húsz forint refundáltassék cum foenore 10 pro cento az administráló feleknek. Az nemes székely natió ezen só promotiójára igirvén fl. 4000, az is hasonlóképen refundáltassék cum foenore ő kegyelmeknek, az mely ötödik ezer forintot penig ezen nemes székely natio igir, az ő kegyelmeknek nem refundáltatik.

Articulus 10-mus.

Ezen adó helye, terminusa és perceptoráról.

Mivel az elkerülhetetlen szükséghez képest nagy károk nélkül nem haladhat ezen adóknak administrátiója, az méltóságos regium gubernium consensusából concludáltuk, hogy kiki ez adóbeli rata portióját ad diem 20 affuturi mensis Aprilis Szebenben Christoph Sámuel atyánkfia kezében administrálja sub poena negligentium in huiusmodi materiis comperiendorum exequenda.

Articulus 11-mus.

Az interesnek modalitásáról.

Jóllehet az interesnek modalitása in anno 1673. novemberben Fejérvárott celebráltatott 8. articulusban, mind az creditorok, mind az debitorok részekről meghatároztatott ugyan, mindazáltal mivel azon articulus vigora ellen becsuszott abususok felette nagy terhére láttatik lenni az debitoroknak, végeztük azért az méltóságos regium gubernium consensusa is accedálván, hogy ez citált articulusnak praejudiciumával senki több interest ne kivánjon s ne is adjon, hanem decem pro cento. Mustot pedig és munkásokat is az kik interesben kivánnak az pénzbeli intereshez conformálják az időhez képest, hogy az interes ne adaequalja, annál inkább ne superálja az capitalis summát keresztényi kötelességek szerint, az kik penig adósságban mustot kivánnak, azok is nem különben, hanem az eddig az tartományoknak az helyekhez és szőlő terméséhez képest szokott limitatiojok szerint. Valakik penig post acceptam suae majestatis de moderandis usuris factam benignissimam intimationem et subsequetiam tam ex gubernio per patentes publicatam prohibitionem mód nélkül terhelték az uzsorával az szegénységet, azok ellen az in anno 1691. ad 1-mum Decembris hirdetett kolosvári gyűlésben iratott 12 articulus praxisban vétessék, ilyen formán, hogy minden székekben vármegyékben registráltassanak az creditorok absque omni personarum vel nationis respectu, feltevén az kölcsönadott summát és mikor s mi formán adatott és az creditor az olta vagy az capitalisban vagy az interesben mit percipiált. Ezek az regestromok referáltassanak az gubernium eleiben, az hová az gubernium citáltassa az olyan creditorokat és ott ha convincáltatnak az proxime citált 1691. decemberi articulus szerint büntettessenek; azt penig, hogy más ártatlan embereket arestáljanak, sanyar-

gassanak, károsítsanak az creditorok nem javaljuk, hanem ezek is specificáltassanak, az feljebb említett regestrum alkalmatosságával és az gubernium eleiben admoneáltassanak az olyanok, az hol is comperta rei veritate, ultra restitutionum ablatorum bonorum in poena aresti convincáltassanak az olyanok: valamely creditorok penig iuxta contractus suos adósságokat meg akarják venni, rendes uton attól nem tilalmaztatnak.

Praemissa itaque dominorum statuum et ordinum dicti regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum instantia audita et admissa, praescriptas articulares eorundem dispositiones praesentibus insertas authoritate nostra a saratissima caesarea regiaque sua majestate nobis confirmata acceptatas, ratificandas et approbandas duximus. Datum in civitate Claudiopolitana die vigesima octava mensis Martii ultima videlicet praedictorum comitiorum, anno 1695.

Alexius Bethlen praesidens, mp.
(P. H.)
Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp.
(P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban. gyulafehérvári osztály. országgyűlési articulusok B.)

XLII.

1695. decz. 15. — 1696. jan. 19.

A marosvásárhelyi országgyűlés törvényei.

Anno 1695. die 15. X-bris Marosvásárhelyini conclusi.

Constitutiones dominorum magnatum et nobilium trium nationum Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem decimum quintum mensis Decembris anni 1695.[1] indictis et celebratis conclusae.

Articulus 1-mus.

Az portio felvetéséről.

Noha Istennek ő felségének itéletiben édes hazánknak nagyobb része az esztendőnek terméketlensége miatt csak-

[1] *Más kézzel a következő kiegészítés:* In civitate Maros-Vásárhely.

nem utolsó szegénységre jutott elannyira, hogy alig remélhetjük magunkat az mostani súlyos portiónak elviselésére elégségeseknek, de mivel magunk látjuk, hogy pro maiori securitate tam patriae, quam totius christianitatis kelletett ennyi számú hadnak collocáltatni pro hybernio, egyszersmind biztatván az ő felsége megigirt kegyelmessége bennünket, hogy bizonyos számú summa pénzzel ő felsége az mostani terehviselésinket subleválni fogja, kiért ő felségének Isten minden dolgait szerencsésen boldogítsa, azonban mű ő felségéhez tartozó igaz hűségünket ez iránt is meg akarván mutatni, az ő felsége ez hazában quartélyozó hadai sustentatiójára vetettünk victualékat ez szerint:

Az kapúszámokra azzal együtt, melyet pro Novembri et Decembri anticipato felvetettünk volt:

Búzát	cub.	37
Zabot az magazinumban való zabbal együtt	cub.	106
Szénát	curr.	40
Húst az melyet anticipato felvetettünk volt, úgymint ...	cent.	10

Az mi az több húsnak dolgait illeti, úgymint az utolsó három holnapokra az mely kivántatik, az kapú számot azzal terhelni nem akarván, mely is teszen fl. ungar. 117,000. E mellett az ő felsége kegyelmességéből igért fl. 200,000 rénes forint bor árában tudódván, annak is leszen 30,000 magyar forint híjja, ugymint in summa kivántatik hús és bor ára hungar. fl. 147,000. Ezen summa pénznek megszerzésében tettünk ilyen modalitást: az vármegyében levő kapúszámok szerént a dominus terrestrisek magok tegyenek le minden kapúrúl fl. 75 és igy kölcsönben szerezzenek meg hungar. fl. 75,000.

Az universitas is ne vesse az kapúszámokra, hanem magok között felkeresvén minden városokon, falukon, sőt mely az papok között is az értékesebb emberek, vessék azokra, kik is sub spe futurae refusionis tartozzanak adni és ilyen formán ő kegyelmek is szerezzenek meg hungar. fl. 62,000.

Az székelység részirül is ő kegyelmek modo quo supra szerezzenek ungar fl. 10,000. Ezen kölcsön felszedendő adónak minden vármegyéken az főbirák, székekben penig az székeknek tisztei lesznek perceptori, kik is post expirationem praesentis dietae mentést felszedvén ad diem 1 Februarii anni praesentis Szebenbe az commissariatus kezében administrálni el ne mulassák, a mit az alatt a com-

missariatus dispositiójából az német vitézekre nem erogálnak hús árában.

Székelység.

Az székely natió ő kegyelmek, művel mostan igen nagy quártélylyal terheltetnek, az első három holnapra lett administratiójok a köztek quártélyozó vitézekre annyira extendálódott, hogy az ő kegyelmek quantuma az mennyi lett volna, az mostani portiózásban azt feljül haladta sokkal, mindazonáltal látván ő kegyelmek, az több státusoknak ilyen nagy terehviselését, erejek felett való dologgal is magokat terhelni nem sajnálják, refusiót is egyébben nem kívánnak, hanem az egy búzát, melyet az regementekre erogáltak. Végeztük azért Nagyságod javallásából, hogy az mostan kapúszám után felvetett búzából az commissariátus ő kegyelmeknek refundálja: mivel peniglen látják, hogy az szénának az ő kegyelmek székiben való vecturázása impracticabile, igérék arra magokat, hogy az utolsó három holnapra is az széna administratiót praestálják. Mi is azért országostúl semmi újabb adózást ő kegyelmekre nem vetöttünk.

Mivel az vacans portiókat már nem in natura, hanem in pecunia kell az arrúl lött accorda szerént megfizetni és annak nem egyébünnen, hanem az indisposite maradt victuálék árából kell kitelni, mentést az tisztek azon indispositáknak árát az commissariatusságról kimenendő taxa szerént felszedni és ad primum Februarii Szebenben administrálni oda az hova az hús árának maradékját administrálni tartozzanak, különben az commissariatusság, ha az vitézeknek dispositiót ad rája, magok lesznek kárvallásoknak okai.

Fogaras földe.

Fogaras földének az elmúlt esztendők nagy terméketlenségét és az miatt lett pusztulását tekintetben vévén, egyéb contributióval terhelni nem akartuk, hanem vetettünk azon földre közönségesen zabot cubulos 10,000.

Articulus 2-dus.

Pénz adórúl.

Becsületes úri rendeknek sokféle kételenitő szükségekre felkért pénzekkel és azonkivűl is egyéb szükséges expensákra nézve kölcsön felvett pénzzel lévén adósok, ez mellett az mindennapi közönséges szükségre való expen-

sákra is az költség kivántotván, vetettünk fel pénzt ez szerént:

Az kapúszámokra indifferenter minden kapú adjon fl. 35.

Kolosvár városára:	búzát	cub.	500
» »	zabot	cub.	1000
» »	húst	cent.	500
» »	szénát	curr.	150
» »	pénzt	fl.	1560
Vizakna városára:	búzát	cub.	70
» »	zabot	cub.	133
» »	húst	cent.	40
» »	szénát	curr.	65
» »	pénzt	fl.	260
Oláh papokra		fl.	5000
Abrud-Bányára ...		fl.	1000
Vajda-Hunyadra ...		fl.	500
Hátszegre		fl.	300
Fejérvár városára:		fl.	100
Ilyefalvára		fl.	100
Kézdi-Vásárhelyre		fl.	300
Sepsi-Sz.-Györre ...		fl.	100
Csik-Szeredára		fl.	40
Bereczkre		fl.	20

Udvarhely városára, ide értetvén az várhoz való darabontok és civilis funduson lakó ecclesiáknak jobbágyi fl. 60.

Egyházhelyi nemességre az tavalyi modalitás szerént tizenötöt számlálván együvé, együtt adjanak kire-kire értéke szerént vetvén fel az tisztek a personis 15 fl. 200

Ezen pénz adónak minden vármegyében külön perceptort rendeljenek főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek, kik is ezen adót felszedvén, az jövő húshagyó keddre administrálják Kolosvárra, Markó István ezen adónak generális perceptora kezébe.

Articulus 3-ius.

Magazinumba felvett zabrúl, búzárúl.

Az ő felsége szolgálatja és az egész kereszténység fegyverének promótiója úgy kivánván kelletett magazinumban felvetnünk búzát cub. 60,000. Melyet is bizonyos személyekre vetettünk, nem akarván olyan személyeket terhelni vele, kiknek búzájok nincsen, sem a szegénységet ez iránt aggraválni, kik is az rájok vetett búzát az arrúl kimenendő commissiok tenora szerént administrálni sub poena executionis dupli tartozzanak. Zabot is cub. 20,000.

Kelletvén ugyan magazinumban igérnünk, annak 10,000 köblit az mostan kapúszám után felvetett zabból rendeltük megadatni, melyről az erdélyi commissariatus tegyen olyan dispositiót, hogy igen felette messze való helyek annak vecturázásával ne aggraváltassanak.

Az más 10,000 ezer köbölről úgy végeztünk, hogy az mely magazinumba való zab tavalyi két izben felvettetett volt, az kik nem administrálták, administrálják, melyet az székek és vármegyék tisztei felczirkálván, administráltassák szorgalmatosan.

Articulus 4-tus.

Az adó administrátiójának modalitásáról és az körül való difficultásokról.

Ha kik az dominus terrestrisek közül az mostani kapúszám után felvetett 75 forintos adót annak ideje korán nem administrálná avagy administrálni nem akarná, mentést azon vármegye vicetisztei ante octavum admoneáltatván, az olyan dominus terrestrisnek jószágát szabadosan elfoglalhassák és ha valaki érette leteszi, annak kezébe assignálhassák, kik is esztendőig békességesen birván, kezibe kibocsátani ne tartozzék, hanem esztendő eltelve depositis deponendis medio tempore ha mi újabb portiót kellenék érette letenni, az temporaneus possessornak tartozzék azt is letenni.

Nem kevés romlását látjuk az iránt is az szegénységnek, hogy egymás között az adónak és portiónak igazságosan való fel nem osztásával az gazdagja az embereknek az szegényebbet egészen elrontotta, szüntén annyi terhet viselvén az szegény, mind az gazdag. Végeztük azért az Nagyságod annuentiájából, hogy mindenütt az vicetisztek szorgalmatoson reá vigyázzanak és ezt az rendeletlenséget meg ne engedjék, hanem az paraszt embereknek gazdaga és értékese füstről az mint szokták mondani az legszegényebbekkel adózzék egy eránt, ökörtől és egyéb tehén barmától peniglen adózzék az szerént, az mennyi vagyon, az adónak penig és portiónak hasonfelét füstre, hasonfelét penig marhára vetvén fel egymás között, ide értetvén az juh is, az holott tiz számláltatik egy ökör számra. Valamely parasztember peniglen az szerént adózni nem akarna, toties quoties az tisztek fl. 12 büntethessék. Vagyon ilyen dolog is az fiscalis jószágokban sok helyeken némelyek feles fiscalis fundusokat kérvén meg, rész szerint magok építettek magoknak lakóhelyeket, rész szerént jobbágyokat és sellé-

reket telepítettek reájok és magok az ott való kapúszámokat nem segítették, sem jobbágyokkal nem segíttették se az adózásban, sem egyéb terehviselésben, mely miatt az fiscalis falúkbeli kapúszámok utolsó pusztulásra jutottanak. Végeztük azért, hogy valaholott afféle fiscalis fundusokat akárhol is megkértek és akár magok lakjanak rajta, akár jobbágyokat telepítettek reá, az kapúszámot azon fiscalis fundusokrúl segéljék, egyaránt adózván róla,[1]) non obstante eo, hogy donatióval kérték meg néhai boldogúlt fejedelmektűl, mivel az fiscalitást az minthogy senkinek is perpetuo iure el nem adhatták, úgy szintén valakinek donatioval conferálván az adózás alúl nem eximálhatták, az biróságot és egyéb onusokat az oda telepedett donatariusok jobbágyi szintén úgy supportálják, mint az fiscus jobbágyi, mivel az határt egyaránt élik. Ide értetvén az fiscalitásban megnemesített puskások és darabontok is.

Az fiscalitáson kívűl való falúkban is sok helyeken némely azon helybe kapúszámot nem biró, sőt még egyházi nemesek is jobbágyokat és selléreket néhol magok telkekre is telepítettek és adózni az falú közé meg nem engedik, hanem here módon élnek: végeztük ezek felűl is, hogy szintén úgy mint az több paraszt emberek, azok is supportálják az adózást és egyéb terehviselést non obstante, hogy nemes funduson laknak.

Sok helyeken, melyek nem fiscalisok, egyházi nemesek is laknak, az efféle kapúszámban levő funduson azok is ezután ne az egyházi nemesek közé adózzanak, hanem az kapúszám közé; ne jusson ez iránt is az kapúszám utolsó pusztulásra. Ide értetvén az elpusztult ecclesiák fundusára telepített személyek.

Articulus 5-tus.

Az verebek fogyatásárúl.

Noha ennek előtte is az verebek fogyatásárúl egynehányízben szoros végezések löttenek, de némely helyeken kevés effectuma volt: tetszett azért, hogy újobban mostani végezésünkkel az előtti végezéseket megerősítsük és miképen megyen ezen dolog effectumban, az szolgabirák kiki maga processusában falunként vegye extractusba és Sz.-György napjára viceispánjának adja számban; és az mely falú vagy személy posthabeálja, az falút fl. 12. az privátus személyt fl. 3 mox et defacto megbüntesse, úgy mindazonáltal, ha

[1]) *Utólagos jegyzés a lap szélén:* Vadnak olyanok is, az kik az fiscalis fundusokat az adó és portio alól való exemptióval.

tempestive szolgabiró úram ezen végezést promulgáltatta legyen, ötven verebet vetvén fel egy személyre, az birságnak fele legyen az dominus terrestrisé.

Articulus 6-tus.

Az regius fundusrúl elbujdosott emberekrűl.

Nem kevés pusztulására látjuk az regius fundusnak, hogy az mostani terehviselés előtt mindenfelé kiszélyedtenek lakosi: végeztük azért Nagyságod annuentiája is accedálván, hogy valamely regius fundusrúl ab anno 1687., midőn tudniillik ennek az súlyos portiózásnak ideje kezdődött, az székek, városok és faluk kölcsön felvett adósságban kezdették magokat verni, valahol azért az vármegyében, székelységen és taxás városokon regius fundusrúl az ultáltúl fogva elment szabad emberek, akár szászok, akár oláhok találtassanak, hiteles testimoniumokkal és vallatással verificálván szebeni királybiró úram ő kegyelme, ad simplicem requisitionem tartozzanak megadni. Ha peniglen meg nem adnák, szebeni királybiró úram ő kegyelme requirálván méltóságos gubernator úrunkat, gubernator úrunk mentest küldjön legitimus executorokat és mentest cum poena ducentorum fl. ungar. restituáltassa.[1]) Mindazonáltal ha medio tempore az olyan elszökött ember valami adósságot rakott volna fel és kért volna az temporaneus úrátúl, azt refundálják és úgy vigyék el. Hasonlóképen ha kik ab eo tempore supra specificato egyik székből másik székben, egyik városból az másik városban transmigráltanak volna, azok is tartozzanak visszamenni előbbeni fészkekre, az hun az mostani súlyos portiózás érte, úgy hogy mind addig, míg Isten az mostani hadakozásokat fentartja és az felkért adósságot megfizetheti, veszteglésben legyen; annakutánna az előtti privilegiom szerént szabad lészen kinek-kinek előbb menni oda, az hová akarja; ide nem értetnek mindazonáltal azok az emberek, a kik ante annum 1687. a regius fundusrúl elmentenek és mások kezek alá adták magokat, mivel azoknak privilegiomok szerént elmenni és mások kezek alá adni magokat szabad volt. Ha mely universitason levő tiszt ez ellen cselekednék, szebeni királybiró uram exequáltassa modo quo supra.

---

[1]) *Utólagos pótlás a lap szélén:* »non obstante etiam propulsione.«

Articulus 7-timus.

Buczi Kozma creditorának való contentatio felűl.

Az kereskedő görögök alkalmatosságával nem kevesen károsodtak meg az haza lakosi közül. Az többi között Buczi Kozma halála alkalmatosságával, ki is sokaknak levén adós, igaz dolog minden egyetmása inventáltatott volt, de az csak mi részét is az adósságnok fel nem érte. Találtatott registruma szerént neki is ez haza fiainál nem kevés adóssága, melyről ennek előtte úgy concludáltunk volt országostúl, hogy Nagyságod egy közönséges napra és bizonyos személyek eleibe convocáltassa az olyan debitorokat, hogy az rájok irt adósságot igazítsák, és magokat az alúl enodálják; valakik peniglen posthabeálják és nem compareálnak vagy compareálván az adósság alúl magokat nem enodálhatják, pro liquidis debitoribus tartassanak. Melyet is Nagyságod az méltóságos guberniummal együtt elkövetett, az mint értjük mindenik személyt commissió által arrúl admoneáltatván, de sokan magokat vakmerőségre vetvén nem compareáltak, sem magokat az adósság alúl fel nem szabadították, mely miatt sok creditorok már is contentatiót nem vehettenek. Végeztük azért, hogy valakik az feljül megirt mód szerént nem compareáltak, dolgokat el nem igazították, az előtti végezésünk szerént pro liquidis debitoribus tartassanak, kiken is absque ulteriori dilatione az debitum executione mediante per legitimos regni executores Nagyságod dispositiójából megvétessék és exequáltassék, melyből kinek-kinek [1]) az creditorok közül satisfactio is tétessék.

Articulus 8-tavus.

Az kapúszámokrúl.

Nagyságod méltóságos izenetiben értjük, hogy kinek-kinek közülünk intimáltatja, hogy noha Nagyságod mostan és az méltóságos gubernium sokat munkálódott és fáradozott abban, hogy minden kapúszámok elpusztulása iránt való panaszlóknak az mennyiben lehetett contentumot igyekezett tenni, és hacsak mit is kapúszámjokban defalcált, mindazonáltal minden emberek jószágokkal úgy bánjanak, úgy kiméljék, az mostani terehviselésben úgy segéljék, úgy oltalmazzák, hogy ha ennekutánna elpusztulván jószágok, panaszra elől jönnek, újabb defalcatiókat kivánnak, Nagy-

[1]) *Pótlás a lap szélén:* »proportionaliter«.

ságod és az egész gubernium megcirkálja, végére megyen ki mint bánt az jószágával, mint segitette és ha maga adott okot jószágának elpusztulására, semmiképen defalcatiót nem obtineál, sőt jószágának minden terehviselése nyakába száll. Mely ez iránt lött Nagyságod atyai intimatióját alázatoson agnoscálván, igen helyesnek itéltük és hogy nagyságod és az egész gubernium ezen dologban ez szerént procedáljon, közönségesen végeztük.

Articulus 9-nus.

Azok ellen, kik vagy az német vitézek mellé adják magokat mások megkárositására, vagy erdélyi embertűl elfosztott marhát vásállanak.

Sok kárunkkal tapasztaltuk. hogy az német vitézek mind quártélyokban, mind utazásokban sokat lopnak, húznak, vonnak és efféle húzott, vont marhának mentest megvevői találkoznak, melylyel az efféle keresetet szerető vitézek annál inkább neki édesednek az latorság cselekedésének. Kik ellen az Nagyságod tetszéséből végeztük, hogy senki az erdélyi lakosok közül se nemesek, se parasztok az német vitézektűl az efféle erdélyi emberektűl ellopott huzott vont köntöst, ruházatot és egyéb akármi eszközöket, edényeket, melyek nem német, hanem erdélyi partékáknak ismertetnek, vásállani ne merészeljenek, ide értetvén az marhák bőre is. Valakik penig ez ellen cselekednek, efféléket az constitutiónk ellen venne, vásállana, paraszt ember toties quoties 12 forinttal büntettessék és insuper az károsnak fizessen duplumot, ha penig nemes ember leszen, az mox et defacto duplumot fizetvén insuper fl. 24 büntessék az tisztek által, ide nem értvén, ha az német tisztek piaczokra az mely búzát, zabot eladni küldenek, de ha közvitéz árúl két-három véka búzát vagy zabot vagy többet is, ha ki meg akarja venni, vegye előtte levő és közelebb levő tisztei hirével. Hasonlóképen ha kik az kóborló vitézek mellé adván magokat károkat tennének, azoknak is cselekedetek comperiáltatván, modo quo supra büntettessenek. Mindazonáltal ha annak alkalmatosságával halál történnék, az is halállal büntettessék.

Articus 10-mus.

Hamis pénzverők ellen.

Mivel az ő felsége kegyelmes parancsolatjából ez hazában mostan pénzverő ház erigáltatik, senki annak alkal-

matosságával titkon pénzverő helyet erigálni sehúl és pénzt verni ne merészeljenek, valaki ez ellen cselekedni comperiáltatik, hamis pénzt verne vagy veretne, azzal élne, azt hordozná tudva, minden kedvezés nélkül in amissione capitis et omnium bonorum convincáltassék. Valaki penig ez ellen impingálna, az Approbatában az affélérűl irt articulus szerint büntettessék, kik is, hogy jobb formában refrenaltathassanak, végeztük, hogy Nagyságod az méltóságos guberniummal együtt minden székekben, városokban denominájon inspectorokat főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek mellé, kik is az nekik adandó Nagyságod commissiójához alkalmaztatván magokat, szorgalmatosan inspiciáljanak és az kik comperiáltatnak, mentest megfogassanak [1]) és Nagyságod és az regium gubernium eleiben sistáltassanak, kiknek is büntetésekrűl Nagyságod disponáljon az méltóságos regium guberniummal együtt az Approbatában irt articulus szerént.

Articulus 11-mus.

Az aranypor, kéneső és cinobrium felűl.

Az fiscusnak nem kevés kárát értjük Nagyságod izenetiből, hogy eddig is lött, mivel miolta boldog emlékezetű fejedelem megholt, senki maga fundusán és jószágán keresett aranyporbúl, kénesőbűl és cinobriumbúl az arrúl irt végzések szerint az tizedet fiscus számra ki nem adták. Végeztük annak okáért, sőt per praesentes mindazokat admoneáljuk serio, hogy valakik az afféle tizedeknek kiadását posthabeálták, adják ki, sőt az aranyport is senki másutt felveretni az ő felsége pénzverő házán kivűl sub poena in articulis expressa ne merészelje. Valaki penig az tizedet eltitkolná, ki nem adná, az kétszáz forint birságnak executiójakor fide mediante tartozzék az aranyport is előadni fiscus számára, mely is elvétessék.

Articulus 12-mus.

Szófogadatlan vicetisztek ellen.

Noha az szófogadatlan vicetisztek ellen voltak szoros végezéseink, mindazonáltal az mint értjük, némely helybeli tisztek azt magok előtt nem viselvén, sem az Nagyságod, sem az főtisztek parancsolatjával nem gondolván, az mostani damnificatiókrúl való inquisitiókat be nem hozták. Végeztük azért, hogy az olyan szófogadatlan tisztek, az

[1]) *Pótjegyzés a lap szélén:* »és ha nemes ember is, ha legalább ötszáz forintot érő jószága nem lett.

kik az szegénység kárát nem sajnálják, s nem procurálják, suo tempore inquisitiók és egyéb szükséges dolgok iránt való apparatusokat posthabeálják, az szegénység kárára és praejudiciumára kötelességeknek meg nem felelvén, tartozzanak az szegénység kárát refundálni és plenaria satisfactiót tenni.

Conclusio.

Datum loco supranotato, anno 1696 die 19. mensis Januarii ultima videlicet die praescriptae congregationis nostrae.

Alexius Bethlen praesidens, mp.
(P. H.)
Magister Joannes Sárosi pronotarius, mp.
(P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

XLIII.

1696. febr. 24.

A császár rendelete, Apafi eskü letételére vonatkozólag.

Leopoldus etc.

Generosi, egregii etc. Siquidem paterna nostra cura et solicitudo de chara nostra Transylvania hoc etiam inter alia nobis suggerit, ut de persona Michaelis Apaffi reflexionem aliquam faciamus, ideo ad demonstrationem vestram nobis demisse factam ipsum nobis debitum homagium et apud vos solitum unionis iuramentum necdum deposuisse clementissime resolvimus, ut illud ab ipso tamquam uno patriae procerum sine dilatione exigatis, eidem votum et successionem in comitiis inter procerum primos assignetis illumque simul de constanti in nos fidelitate et devotione in patriam vero amore et servitio commoneatis, ut ulteriori gratia et benignitate nostra se dignum, de patria bene meritum, nec non fraternae statuum charitatis compotem reddat.

Porro e re totius Transylvaniae et ipsiusmet Apaffi futurum censemus, ut arx Fogaras cum omnibus appertinentibus ab ipso iure sanctionis Compilatae Constitutionis partis 4-tae, tituli 12-i articuli 4 et 6 ad praesens possessis parata pecunia, salvo tamen regio praesidii reductionis iure redimatur, huc etiam intelligendum siquid in bonis Albensibus ab illo redimeretur. Quoniam vero pro moderno rerum statu illam summam eidem tradere inconsultum esset,

idcirco clementissime volumus, ut eadem ad manus fidelium nostrorum dilectorum comitis Nicolai de Bethlen cancellarii et comitis Stephani Apor thesaurarii nostri Transylvaniae, nec non Danielis Absolon numeretur, quibus iniunximus ut praetactam pecuniam in debitorum commissariatus nostri Transylvanici defalcationem computatam in fidelium nostrorum Saxonum, quo quis pro misero illorum statu tali consolatione dignior iudicabitur, alleviationem inter illos erga quientantias suo tempore congruo loco producendas repartiantur; ne tamen dictus Apaffius hoc modo aliquid patiatur, demandavimus camerae nostrae aulicae, ut bonorum Fogarasiensium modalitate praemissa redimendorum loco ex arce nostra Szathmár et bonis ad illam pertinentibus eidem Apaffio fiat satisfactio. Quibus gratiam nostram caesaream regiamque in omne tempus benignissime corroboramus. Datum in civitate nostra Viennae, 24-a Februari anno 1696.

(A Kemény József kezével irt másolat után. Diplomataria Transylvan. Supplem. XI.)

XLIV.

Bethlen Miklóshoz írt levelek.

a)

1696. július.

Gróf Rabutin levelének fordítása.

Versio literarum Galli(carum e)xcell. Dni Gralis Rabutin ac C. Nic. Bet(hle)n die 18 Julii datarum ex castris ad Dobra.

A mint én az Apafi uram magaviselését értem, mint barátod, uram, ugy intelek, hogy vigyázz jól és tudósits, ha ideje, hogy brachiumot adjak személyének securitasba való vételére, azért hogy semmit el ne láttassam mulatni, melylyel menthessétek magatokat, hogy a nektek adott ordinantiaba el nem járhattok. Mert én akarom idején tudtodra adni, ha az említett Apafi eltávozik, vagy a nektek adott ordinantiának késleltetése miatt valami az én uram szolgálatjával ellenkező dolog történik, én tü hozzátok nyulok mint kezesekhez, ugymint kiknek azon commissiojok vagyon, és hogy semmit el ne mulassatok, akarom tudtotokra adni, hogy in tali casu én az udvartól oztán semmi ordinantiát nem várok arra, hogy megmutassam az én helyes ressentimentumomat, melyet én méltán veszek azok ellen, a kik az én augustus

uram ordinantiáit avval a punctualitással nem viszik végbe, melylyel tartoznának. Ehez képest uram alkalmaztasd magadat és légy persvasus, hogy én kész vagyok brachiumot adni, valamikor kívánod töllem; mellyel maradok etc.

b)

Gróf Kinszky levele.

Extractus literarum excel. dni comitis Khinsky ad me comitem Nicolaum Bethlen de dato 7. Julii 1696.

Praecedunt aliquot punta de diversis negotiis.

Art. 5—9. Circa juniorem Dnum Apafium perscripsi jam pridem caesae mtis mentem, quae eadem semper est, quam olim esse scripsi, nihil hic praecipitanter et adhibita omnimoda circumspectione et sequelarum prospectu agendum, quod si vero necessitas vel imminens periculum urgerent, tum velo levato agendum foret. Huc praescriptum est inclinare dnum Apafi huc ad aulam venire, quo sane nihil melius pro se facere posset, et qui hunc intentum promoveret, ipsi sane quam optime svaderet, praestet illrma vra dnao hac in parte officium boni vicini, procurando et ipsius dni Apaffi abinde dependens bonum, conservando patriae tranquilitatem et praeveniendo hac ratione omnis violentiae ac scandali occasionem.

Oldaljegyzetben: Vesse őszve már kgd Szathmárt akár evvel, akár a tulsó faciessel.

Ezt a levelet én kk. egészen is megmutatom coram s meglátja kgd, hogy bizony nem az én levelemre való válasza ez Kinsky uramnak, hanem csak magától irta, minthogy én bizony ezekről a materiákról nem is irtam volt Kinsky unamnak.

P. S. ejusdem C. Khinsky. Quaeso illmam vram dnem ut quantum fieri possit grali Rabutin certae quantitatis anticipatae summa assistat et credat Transylvaniae iterum hac in parte solutum et satisfactum iri.

Én bizony magam is adnék, de a mi kevés pénzem naponként jő is, mind a portusra megyen, ott sincs. Somlyóba sincs pénz. Csak kételen az 35 frtos adó és Josika uram pénzéhez kell nyulni, már nem hazudhatunk.

Kívül: Copia literarum ad comitem Nicolaum Bethlen scriptarum in Ao. 1696. 18. Julii.

(Egykoru kézirat példány a gróf Telekiek levéltárában.)

XLV.

1696. aug. 27 — szept. 5.

A szász választó fejedelem tudósításai a főkormányszékhez.

a)

augusztus 27-iki levele.

Nos Dei gratia Fridericus Augustus, dux Saxioniae, Juliae, Cliviae et Montium, nec non Angriae et Westphaliae, Sac. Rom. Imperii archi-mareschallus et elector.

Plane e re duximus insinuandum inclyto gubernio, quatenus post diversas hisce aliquot diebus quaesitas et captatas occasiones, heri tandem occasionem habuerimus cum christiani nominis inimico cum aliqua parte exercitatus in hoc campo confligendi. Respexit Deus arma justa sacrmae caesae mattis suae ubi non obstante, quod inimicus opportunitatem optimam inter dumeta sibi procurasset, et nostris occultus ex insidiis obstitisset, exinde tamen expulsus inter suos currus sese recondidit, unde in abscondito fere latitans a militiae nostrae robore aperto pectore militantis per elapsam noctem expelli non potuit, hodie summo mane tamen exinde cum summo silentio se nostris oculis subtraxit, sicque nobis liberum campum cessit. Quoniam autem facile suspicandum inimicum iactabundum inclyto gubernio multa in sui favorem prolaturum, simulque procuraturum, eandem provinciam a caesarea fidelitate in suas partes pertrahendi: itaque admonemus serio inclytum gubernium, nullas plane praebeat aures fallacibus svasibus inimici, neque nos ultro per ullam vel minimam quidem infidelitatis notam ei constringat, contra principatum illum extremis mediis, etiam flamma et igne procedendi, nam nos cum quadraginta millibus germanorum parati sumus inimicum iam insequendi et illuc ad provinciam illam magnis itineribus nos conferendi, per novum conflictum causam expeditionis huius aestivae decidendi. Procurabit itaque inclytum gubernium, ut sincero animo principatus ille totus sacrmae caesae mattis emolumentum observet, neque declinet in minimo puncto vel in parte, sed potius quidquid pro commoditate exercitus huius nobis confisi requiri potest, ultronec paratum teneat, quam demonstrationem verae fidelitatis nos non solum suae caesae matti imprimis collaudare, verum etiam quantum e re nostra et in nostris viribus fuerit, inclyto gubernio pro re nata in aliis gratificandi nusquam sumus defuturi. De cetero gratia nostra electorali

inclyto gubernio bene affectionati permanemus. Inclyti gubernii

Ex castris caesareis intra Silasch et Bardan positis 27-ma Aug. 1696.

bene affectus
Fridricus Augustus elector.

Külczím: Sacrae caesareae regiaeque mattis inclyto regno Transylvaniae dominis nobis dilectis etc.

(Eredeti.)

b)

szeptember 5-iki levele.

Nos Dei gratia Fridericus Augustus, dux Saxioniae, Juliae Cliviae et Montium, nec non Angriae et Westphaliae, sac. Rom. imperii archi-mareschallus et elector etc.

Praemissa gratiae nostrae electoralis oblatione. Quamvis quidem per reiteratos huc allatos rumores innotescat Sultanum se cum exercitu suo Temesvarino Banzovam versus recepisse, nihilominus tamen cum hostis iste nimium velox per inopinatum aditum Transylvaniam invadere, facile tentare posset, inclyto gubernio hisce significandum duximus, quatenus si status rerum et occasio efflagitaret, ut totus suae mattis sacrmae exercitus dictum Transylvaniae regnum ad interrumpendas illinc locorum hostium machinationes ingredi necessitaretur, idem inclytum gubernium pro sustentatione mentionati exercitus sufficientum annonam et quidem pharinam non tantum quantocyus congregare, verum et iuxta insinuationem suppremi commissarii Hueber aut Albam Juliam vel quo alias necesse visum fuerit, sistere allaboret, quosuper quemadmodum demonstratam inclyti gubernii in promovendo suae mattis sacrmae servitio promptitudinem apud aulam caesaream commendandam habemus, ita in reliquo inclytum gubernium divinae protectioni devoventes, eidem gratia nostra electorali bene propensi manemus. Datum in castris caesareis penes Komlosch die 5-ta Sept. 1696. Inclyti gubernii.

affectionatus
Fridricus Augustus Elector.

Külczím: Inclyto Transylvaniae gubernio dnis dnis Nobis apprime dilectis.

A pecsét alá jegyezve: Jött Tordára 13. 7-br. estve 9 órakor. Elector levele dat. 5. Septbr.

(Eredeti. A Teleki ltárban).

XLVI.

1696. szept. 1.

Meghívó a szept. 19-ére Gyula-Fehérvárra hirdetett országgyűlésre.

Comes Georgius Bánffi de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Colosiensis ac Dobocensis comes, civitatisque Colosvár capitaneus utrobique supremus.

Spectabilis ac generosa domina nobis honorande benevola. Salutem et officiosam benevolamque nostri commendationem. Az mi kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjára és ez mi szegény hazánk java s megmaradására czélozván kénszeríttettünk Kegyelmedet is országul öszvegyüjteni. Azért az mi kedves jóakaró uraink atyánkfiai az tanácsi rend ő kegyelmek egyező tetszésekből rendeltük az gyűlést ad diem 19 praesentis Septembris Gyula-Fejérvárrá. Kegyelmednek azért szeretettel intimáljuk és ab authoritate functionis a sacratissima caesarea regiaque majestate nobis confirmata parancsoljuk is, hogy Kegyelmed ad praefixum diem et locum becsületes követjei által compareáljon olyan készülettel, hogy az kapuszámokbeli difficultásokba is beléje tekintünk. És ha Kegyelmednek supplicatiója van benn az guberniumban, ott legyen Kegyelmednek válasza is: oly supplicatiót penig Kegyelmed ne küldjön oly dolgokról, valamelyek az alsó forumokon prosequáltathatnak. Quam deinceps sic facturam quam diutissime feliciter valere desideramus. Datum Thordae ex gubernii consilio, die 1. Septembris 1696. Spectabilis ac generosae dominationis vestrae ad officia paratissimi.

C. G. Bánffi, s. k. C. N. Bethlen s. k.

Kívül utóiratkép: Kegyelmed hozza el a gyűlésre magával mind az assignati(o)kat az mint az fiscálitásból Kegyelmednek egyszer-mászszor pénz s egyéb akármi assignáltatott, hadd vethessen fiscusunk(?) számot az societas számot magok között, hogy kinek-kinek még mennyi restál és azok között Kegyelmeteknek abban az fiscalis jószágnak árendájában adott pénzéből.

Czímzet: Spectabili ac generosae dominae Catharinae Kemény, spectabilis ac generosi quondam Georgii Gyerőfi relictae viduae etc., nobis benevolae.

(Eredetije Torma Károly gyüjteményében).

XLVII.

1696. okt. 10.

II. Apafy Mihály levele Alvinczi Péterhez.

Alvinczi uramnak.

Áldja meg Isten sok jókkal, egészséges élettel kegyelmedet!

Az én szomorú megbántódásim minden kétség nélkül tudva vagynak kegyelmednél, nemcsak tudva penig, hanem elhiszem, mint igazságnak és haza közönséges törvényinek megtartásának s haza nyugodalmának szeretője fájlalva nézi is azokat, értelmesen látván azt, hogy mikor a főn kezdik, a tagoknak is szenvedni kell, ha én rajtam most törvénytelenségek folynak, ki mit remélhet. Mivel penig az én méltóságos szüleimnek is sok esztedőktől fogva igaz és hűséges szolgája volt, én is egyebet nem tapasztaltam, azolta is, miolta idvezült fejedelem megholt, kegyelmedben, hanem sinceritást hozzám, igaz ügyeimhez: azért kegyelmednek most is bizvást irok. Az én személyemben kegyelmed nemcsak az magam sorsomat, s megbántódásomat láthatja, hanem talán szélesebben is gondolgodhatik és az Isten dicsőségének, s vallásunk securitásának, s a közönséges jónak tekinteti is kegyelmed szeme előtt inkább, mint mások előtt foroghatnak. Fog venni kegyelmed bővebb levelet és informatiókat az méltóságos úrtól Bethlen Gergely uramtól ő kegyelmétől és Pálffi Pál uramtól is, kit praecise mostani ügyes-bajos dolgaimra nézve kegyelmedhez is dirigáltam. Kegyelmedet kérem (mint jóakaratjában nem is kételkedem) pro rerum momentis et occasionibus mutassa meg jó affectióját hozzám. Én Istennek genére (sic!) kérem kegyelmedet, kegyelmed penig a mily nagy értelemmel, s prudentiával Istentűl felruháztatott, szabja, s alkalmaztassa az én szükségeimhez, s dolgaimnak exigentiájához az maga igazságos assistentiáját. Nemcsak énnekem, hanem az közjónak, az haza nyugodalmának szolgál kegyelmed, mikor nékem szolgál; és az obruált igazságot segíti kegyelmed, a melyért Istentűl is áldást várhat, magát, s maradékit is az ilyen példa nélkül való, haza törvényi ellen való cselekedetek ellen erősíti. Én is nemcsak kedvesen veszem, hanem manebit alta mente repostum és meghálálom Isten éltetvén jövendőben én is. Ha mi gonoszomra czélozó munkákat tud vagy ért kegyelmed oda bé azon fejektől, kérem Gálffi uram által tudósitson, abban nem vét kegyelmed az igazság ellen. Isten jó voltából kegyelmes urunk ő felsége és a felséges miniszterium az én megbántódásimat füleiben vette és arrúl

bátorságos is vagyok, hogy semmiben törvény útja kivül meg nem sértetem. Itt úgy látom igazsággal igazgatnának bennünket, s éltetnének és hazánk törvényit is semmiben nem bántanák, ha az nyughatatlan emberek majd hirek nélkül is meg nem szegetnék és bontatnák szabadságinknak s törvényinknak gyepüjét szines, de nem igaz informatiókkal. Továbbá szóval Gálffi uram megmondhatja, hogy a hazának minden maga javának előmozdítását. s ennek az tántorgó, s haza becsülését itt a felséges udvarnál periclitáltató (becsület legyen tagjainak, kik nem olyanok) cancellariának jó rendben állitásában most volna mód, s most szolgál idő. Ha nem él a haza ez alkalmatossággal, maga javát mulatja el. Éltesse Isten kegyelmedet jó egészségben. Viennae, 10. Octobris anno 1696.

Kegyelmednek etc...

Alúl ráirva: Alvinczi uramnak irt levél párja.
II. Apaffi Mihály fogalmazványa.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XLVIII.

1696. szept. 19 — nov. 28.

A fejervári országgyűlés törvénye és irományai.

a)

1696. okt. 10.

Protestatio illustrissimi domini thesaurarii ad universos status.

Gróf Apor Istvánnak, a nemes ország három statussai előtt alázatos protestatiója.

Méltóságos nemes ország! Úgy értem nagyságtok s kegyelmetek gróf Csáki László uram Bécsben vitt követségit legitimálni akarja, én pedig minthogy azon ő kigyelme expeditiójában jelen nem voltam s mikkel expediáltatott azokban is semmit nem tudtam, hanem annak utánna vettem eszemben, hogy az ő kigyelme követsége rész szerint, az én kevés becsületemnek nagy degradatiójára czélozzon, quoad praecedentiam, különben is pedig az ő felségétől, tanácsi hivatalunkra kegyelmesen kiadott instructiónak tenora szerént, az én és más méltóságos gubernium commembruma praesentiája nélkül, ő kigyelme követsége nem expediáltathatott de bona ordine; azért per praesentes, az nemes

ország három státussai előtt contradicálók, és solemniter protestálok azon követségnek legitimatiója ellen, lássa a nemes ország mit cselekedik, én magamat tartom az uram gratiájához s a felséges udvar dispositiójához; és mivel az az követség egyedül nemcsak az én személyemet feriálja, instálok a nemes országnak, hogy a praecedentia iránt való punktumát gróf Csáki uram követséginek in veris copiis kéresse le maga keziben, s olvastassa meg; ezen protestatiumot pedig és contradictiómat in solita forma hogy itélőmester Alvinczi Péter úr ő kegyelme authentice nékem kiadja, megkivánom. Fejérvár, 10. Octobris 1696.

(A gr. Korniss Mihály által készitett másolat után.)

b)

Apor István pontozatai.

Puncta quaedam necessaria, per regium in Transylvania thesaurarium, tam excelso regio gubernio, quam inclyti regni statibus proponenda.

Ójjon Isten ő felsége még csak gondolattól is olyantól, hogy legkisebb dologban is, vagy a méltóságos regium gubernium praejudiciumára s kárára, vagy a nemes ország statussinak megbántódására, nemesi szabadságoknak és privilégiumoknak romlására szándékozzam a só körül forgó matériában, mindazáltal, hogy én is mind uramhoz, mind hazámhoz való szoros kötelességemnek megfeleljek, a méltóságos regium gubernium is, a nemes országgal együtt én felöllem semmi bal itélettel ne lehessen, akartam az ide alább megirt punktumokat, mind a méltóságos gubernium, mind a nemes ország eleiben terjeszteni.

1-mo. A méltóságos aulica camara 100 ezer tallérokat deputált az erdélyi sóaknáknak colalására és a sónak cisurájára, de én in virtute irom, hogy két esztendők alatt az én kezemhez több hatezer forintnál nem jött; sem onnan felül Forstel uram, sem itt alatt Heuber uram pénzt conferálni nem akarnak; találjon módot azért a méltóságos regium gubernium, a nemes országgal együtt hogy mentől hamarébb elegendő költség adassék kezemben, mind a só cisurájára, mind az sóaknákhoz kivántató egyébb hívséges eszközöknek praeparatiójára, mely is effectuálódván, a parte mea compromittálom arra magamat, hogy az ő felsége kegyelmes parancsolatja szerént, kinek-kinek proportionaliter, háza szükségire elegendő sót adatok ajándékon az előbbeni usus szerént; de fundus nélkül az

aknák semmiképpen nem coláltathatnak és a mindennapi szükségre kivántató eszközökmek reparátiója negyvenezer forintot legalább is kiván; és ha a méltóságos regium gubernium s a nemes ország a palatinális societastól pénzt nem importál, impracticabile penitus et impossibile, hogy pénz nélkül senkinek is só adattassék.

2-do. Boldog emlékezetű néhai fejedelmek collatiójából, a mely becsületes ecclesiastica personák, esztendőnként adandó, bizonyos számú kősókhoz praetendálnak, csak modo praemisso pénz jöjjön kezemhez a sóaknák coláltatására, assecurálom ő kigyelmeket is, hogy pénzül kinek-kinek maga igaz jussa és praetensiója szerint való quantumot kiadatom, lévén a felséges udvartól is az iránt való parancsolatom.

3-tio. Úgy, a mely becsületes saecularis személyek praetendálják sóról való donatiójokat, cselekedjék azt legelsőbben, hogy ő felségétől extraháljanak decretumot, azon sóknak vagy in natura, vagy in praetio megadások felől, és én kész vagyok az ő felsége kegyelmes resolutióját punctuatim effectuálni, s a praetendenseket ő kigyelmeket excontentálni.

(A gróf Kornis Mihály birtokában lévő eredetiről vett másolat után.)

c)

1696. okt. 10.

Bethlen Miklós emlékirata.

Memoriale illustrissimi domini cancellarii ad universos dom. status.

Ad universos dominos trium nationum regni Transilvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum status et ordines, dominos et fratres colendissimos charissimos demissum memoriale, et protestatio comitis Nicolai de Bethlen anno 1696. 10. Octobris. Albae in generali diaeta publice facta et exhibita spectabili ac generoso domino Petro Alvinczi prothonotario.

Nemes ország, édes hazám!

Mivelhogy bizonyosan értettem, hogy a méltóságos úr gubernator, gróf Bánffi György uram és tekintetes, nagyságos, nemzetes Bethlen Gergely, Bethlen Elek, gr. Gyulai László,

Keresztesi Sámuel és Sárosi János uramék küldöttenek le az ország közé és el is olvastattak egy bizonyos irást, melyet az emlitett urak talán többekkel együtt (melyet magok ő kigyelmek tudhatnak jobban) concipiáltak, irtak, subscribáltak és pro intructione secreta adtak tekintetes, nagyságos gróf Csáki László uram kezében, a mi kegyelmes urunk ő felsége és az ő felsége méltóságos ministeriuma előtt való tractára, és most a nemes országot akarják annak legitimatiójára persvadeálni: azért az ellen az emlitett gróf Bethlen Miklós contradical és protestál.

Primo, qua cancellarius et consiliarius his rationibus.

1-mo. Minek előtte gróf Bethlen Miklós tudta, vagy gondolhatta volna is, hogy gróf Csáki László uram rendeltetett arra a követségre, nem jovallott oda semminémü követséget küldeni most; mind azért, hogy a cancellária arra rendeltetett Bécsben, hogy ennek a hazának közönséges dolgait tractálja és igy az ott lévén, oda új követség nem szükség, unico excepto casu, hogy ha az aulico transylvanica cancellariának a guberniummal és a főcancellariussal kezdett competentiáját méltóságos Khinszki uram által meg nem csendesíthetnék, melyet levél által előbbször tentálni kell, mind azért, hogy a szegény országot haszontalan költséggel ne terheljük, holott a szükséges költségre sem érkezik.

2-do. Midőn gróf Csáki László uramnak követségre való választását látta, akkor a személyt nem javallotta, nem egyébért, hanem azért, hogy csodálatos dolognak fog látszani mind az udvarnak, mind Erdélynek, hogy a mely embert az ő felsége egy nehány rendbéli parancsolatira azelőtt recipiálni ő kigyelmek nem akartak, és a ki ellen in privato egynehányan ő kigyelmek halálos ellenségeskedést mutattak, és a státusokkal is felőle a felséges udvarban igen nagy és nehéz vádakat írattak: hogy most azon személyt ő felségének minden új parancsolatja nélkül nemcsak társaságokban, de barátságokban is fogadják és derék követségben oda küldik, az hol azelőtt magok igen denigrálták.

3-tio. A mely secreta instructiot ő kigyelmek most az országgal communicaltak azt ő kigyelmek titkon csinálták és irták; és félő, hogy mind a felséges udvari mind ez az ország valamikor akkor úgy ne találja (a mint most gróf Bethlen Miklós itéli), hogy az a munka megsérti méltóságos gubernator uramnak ő felségétől adott instructiójának 7 és 10-ik punctumit, ugyan ő felségétől a cancellárius nak adott instructiónak 1., 3., 10., 13-ik punctumit, és a tanácsi rendnek

adott instructionak 6. punctumit, melyeket szükséges a statusoknak ő nagyságoknak és ő kigyelmeknek most jó idején megolvastatni, hogy valamint ő nagyságok és ő kigyelmek is, ennek az ezelőtt három holnappal csinált, és már ő felsége eleiben felment dolognak, post festum való és eddig szokatlan és hallatlan legitimatiójával és javaslásával a citált instructiók punctumit és azokban magát ő felségét meg ne bántsák és az hazának közönséges javát meg ne háborítsák; melyek igy következnek: az instructióban megláthatni, mert a mikor az az titkos instructio irattatott, mind gróf Bethlen Miklós, mind gróf Apor István a városban ott voltak és ví instructionum citatarum tőlünk el nem titkoltathatott volna legitime, ha szintén ő magok ellen való dolog lett volnai is; nem lévén olyan nagy emberek, hogy urok és hazájok előtt is perben nem fogathattak volna, aparte et palam is.

4-to. Amaz politicusok és juristák mondása szerént, sub generalitatibus saepe latet dolus (melyet adja Isten itt ne legyen) szükséges az nemes országnak, nunc dum adhuc in via sunt ipsi domini status specificaltatni világosan az urakkal ő kigyelmekkel ezeket: 1-mo. Hogy azok a generalis vádak kicsoda, vagy kicsodák ellen czéloznak? 2-do. Mi végre néznek benne, vagy micsoda véget remélhet ember? 3-tio. Nincsen-e ezen kivül még több és fontosabb dolog adva a Csáki úr kezében irás vagy szó által? had tudja idején azokat vagy inteni vagy feddeni, vagy ugyan serio a kegyelmes urunk ő felsége által, az haza törvénye szerént mint tyrannisra vágyó, publicae pacis perturbatorokat büntetni, ne videantur cum aëre pugnare, ha senki ellen nem czéloz az a titkos instructio. Ha pedig valaki ellen czéloz (minthogy maga a stylus és számtalan egyébb circumstantiák megmutatják, hogy bizonyos személyekre és kikre czéloz,) szükséges és jobb ő nagyságoknak és kegyelmeknek most megtudni, mintsem ő felsége által per inquisitionem patefacta veritatem cogat dicere. Non putarem. És Nagyságtok, Kegyelmetek szép szabadsága ne praecipitálódjék.

5-to. Noha gróf Bethlen Miklós semmit azokban a vádakban magára nem vészen, mindazonáltal Nagyságtokat, Kegyelmeteket felséges urához édes hazájához való kötelességére és unióra kényszeríti, hogy ha ez a dolog per tria praecedentia meg nem világosittatik: ilyen homályos, de utána nagy consequentiákat vonható dologban magát parsnak vagy peresnek ne tégye, hanem atyai és birói authoritásában és neutrálitásában, a maga és ország javára maradjon meg. Alioquin protestál gróf Bethlen Miklós solemniter, ha casu quo ő reá kezdenek

azok a generális vádak szabattatni, azoktól, a kik feltették, hogy ő néki adassék pár benne, ad se exculpandum; és ha mi szomoru consequentiákat osztán az ő maga defensiója et pro iustitia ad suam majestatem recursus hozni fog magával, sem Isten, sem Nagyságtok Kegyelmetek, és a posteritás előtt ne okoztassék. Mert szives és igaz szolgálatjáért quamquam indignissime tractatus et amarissime offensus, de mégis ha vétett, csak mutatódjék meg, miben? s ki ellen? kész az igazságnak és a szeretetnek és édes hazája közjavának magát megáldozni: ha pedig (a minthogy lelkiismeréti assecurálja) nem vétett, kénytelen a méltatlanságért satisfactiót kivánni a summus justitiarius, koronás király és császár kegyelmes urunk ő felsége és Nagyságtok Kegyelmetek igazság tétele által.

Mely protestátiót Kegyelmedtől itélő mester authentice ki is vár in quadruplo deákul kettőt, propter suam majestatem et augustam aulam ac cancellariam aulico Transilvanicam, magyarul pedig propter dominos status et charissimam patriam, cui deus det pacem et tranquilitatem. Amen.

Erről pedig várom is Nagyságtok Kegyelmetek válaszát rendes személyes vox által; melyre is, talám nem árt kinekkinek számot úgy tartani, hogy ha osztán legaliter reá kérdetik suo tempore et loco, adhassa helyes ratióját mostani voxának kiki.

Nagyságtok Kegyelmetek szolgája és köteles igaz atyjafia

gróf Bethlen Miklós.

(A gróf Korniss Mihály birtokában lévő eredetiről vett másolat után.)

d)

1696. okt. 11.

A rendek protestatiója a kanczellár ellen.

Protestatio dominorum statuum contra i. d. cancellarium.

Protestationes dominorum statuum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.

A partibus dominorum comitatensium regni Transylvaniae Georgius Inczédi de Várod.

A partibus dominorum Siculorum Stephanus Keresztúri de Berkesz.

A partibus dominorum Saxonum Joannes Czabanius consul Cibiniensis.

Anno 1696. 11. Octobris inclyti regni Transylvaniae trium nationum status respicientes excelsi gubernii interpositionem, offensam ab illustrissimo domino cancellario domino comite de Bethlen, die decima mensis et anni praesentium, in generali regni congregatione consessorum commissam, hac vice fraterne condonant; ea tamen conditione, ut modo imposterum non solum excellentissimo domino gubernatori ac illustri gubernio, sed et inclytis statibus, tam in genere, quam in individuo suum cuique honorem et respectum exhibeat; ab informationibus tam in genere, quam in publico dictis dominis statibus praejudiciosis desistat. Imo patriae commune bonum decenti zelo procuret; alioquin conpetentem satisfactionem ab augusta aula demississimis precibus implorabunt.

Mivel igen maculatum az nemes ország protestatiója, ide irattam.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

e)

1696. okt. 11.

A kanczellár ellen-protestatiója.

Reprotestatio illustrissimi domini cancellarii.

Reprotestatio comitis Nikolai Bethlen contra protestationem ignominiosam sub nomine statuum et ordinum Transylvaniae die 11-ma Octobris in termino dissolutionis comitiorum contra ipsum factam.

Cum singulari et stupore et dolore intellexi, quomodo post complanationem die hesterno contra me moto tumultu hodie ante meridiem factam, nomine statuum instituta, publice lecta et domino magistro protonotario Petro Alvinczi, ut sub sigillo authentico extradata, exhibita est protestatio quaedam, in qua mihi quasi reo status se hac vice condonare dicunt sub certis conditionibus: cum vero me reum nunquam sciverim, nec agnoscere possim, antequam regio legali iudicio condemner, ideo condonatione egeo, nec ullo modo talem acceptare possum, nec accepto. Et sic protestatio illa mihi et ignominiosa et summe periculosa est, et complanationem illam (quam ego salvo meo honore et bona fide factam esse putabam, et ex mea parte ita facerem) penitus evertit. Ideo non tantum integrum mihi, sed absolute necessarium esse duco, pro eliberatione ex tali laqueo, et honoris publice

prostituti restitutione ad sacratissimam caesaream regiamque majestatem quo citius recurrere, quod a nemine mihi vitio verti debebit vel pariter (sic.) Super quo protestor solemniter, et hanc protestationem sub sigillo authentico extradari cupio.

Albae 11-ma Octobris anno 1696.

(A gr. Korniss Mihály birtokán lévő eredetiről vett másolat után.)

f)

1696. nov. 8.

Apafy folyamodása a rendekhez.

Instantia celsissimi domini Apafii.

Tekintetes nemes ország, nékem nagy bizodalommal való kegyes atyámfiai s uraim!

Hogy Kegyelmeteket ily sok országos dolgai közt búsitanom kellett, arról követem bizodalmasan. Nyilván vagyon az nemes országnál, már jó időktől fogván miképpen háborgattatom én is jószágaimban (melyre bizony okot soha senkinek is nem adtam és senkinek is véteni s ártani nem igyekeztem), melyre nézve ha kinek jószágaimhoz valami praetensiója volt, arról irott törvénye, s procedálhatott volna via juris ellenem, kihez képest az nemes országot, mint bizodalmas uraimat, s kedves atyámfiait kérem igen nagy bizodalmason maga nemesi szabadságának sérelmének esmérvén ebéli ügyemet (mivel az mi kegyelmes császárunk és koronás királyunk is ő felsége hozzám való nagy kegyelmességét kegyelmesen megigérte), kihez képest hogy annál is inkább dolgaimot jobban folytathassam, méltóztassék az felséges udvarban az én dolgomat jószágaim iránt recommendálni, hogy ennek az hazának törvényén kivül, azokban ne háborgattassam senkitől is, mert kegyelmetek bölcsen megitílheti, hogy ha ilyen dolog rajtam kezdődik, másokra is az hazafiai közül ki fog hatni; mely Kegyelmetek hozzám megmutatandó atyafiságos szeretetit, Isten éltetvén minden alkalmatossággal tökéletessen meghálálni és szolgálni el nem mulatom Kegyelmeteknek.

Kegyelmeteknek igaz köteles szolgáló atyafia

Apafi Mihály.

Kívülről: Hogy az nemes ország recommendálja, javaljuk. Albae Juliae 8-va Novembris 1696. Ex regio Tranniae gubernio.

Resolutio gubernii ad instantiam c. d. Apaffi.

(A gr. Korniss Mihály birtokában lévő eredetiről vett másolat után.)

g)

1696. nov. 10.

A székelyek protestátiója.

Protestatio Siculicae nationis.

Nemes Erdélyországnak két nemzetből, ugymint a nemes vármegyékből és szász nátióból álló statusi ő nagyságok s ő kigyelmek előtt az harmadik, ugymint az nemes székely nátiónak solemnis protestatiói.

Az nyilván vagyon Nagyságtok és Kegyelmetek előtt, az mi kegyelmes koronás királyunktól ő felségétől adatott kegyelmes diplomájában nékünk eleitől fogvást usuáltatott nemesi szabadságunknak comfirmálása, mely is azt contineálja, hogy mi székely nátióúl portió, quartély és semminémű contributió adással ne tartozzunk. Azért jó emlékezeti lehet Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek, hogy mikor elsőben a kolozsvári gyűlésen a portio felvettetett, akkor is cum protestatione semel pro semper válloltuk volt fel, hogy Nagyságtokat és Kegyelmeteket szeretetünkből és nem kételenségünkből a nagy tereviselésben segiljük, mely mián már Nagyságtokhoz és Kegyelmetekhez mutatott szeretetünkből származott cselekedetünknek gyümölcse az, hogy a mint látjuk, sokaktól nevettetünk, és rút mérges szókkal is illettetünk és arra jutottunk, hogy egy egyházi nemes embernek adója többre megyen, mintsem némely helyeken lévő vármegyei parasztembernek az adója. Azért cum solemni protestatione praemissa azt mondjuk, hogy mi mindenekben az mi kegyelmes urunk ő felsége nékünk adott kegyelmes diplomájához akarjuk magunkat tartani, kire nézve Nagyságtokat és Kegyelmeteket kérjük, hogy akaratunk ellen reánk sem portiót, sem quartélyozást, sem egyéb contributiót ne vessen, mert különben valamig urunk ő felségének erről diplomája ellen való parancsolatját nem látjuk, mellé nem állunk, hanem ha különben sem lehet, mi alázatosan suplicatiónk által folyamodunk az urunk ő felsége lábaihoz.

Korniss Mihály jegyzete: Fuit haec protestatio 10. Novembris anno 1696. in comitiis Albae Juliae ad 28. Octobris indictis uti ex diario guberniali fol. 445 colligitur.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

h)

1696. nov. 12.

A rendek felterjesztése a császárhoz.

Repraesentatoria clementissimi domini Apafii electi Transylvaniae principis.

Augustissime Imperator, domine domine naturaliter clementissime!

Illustrissima clementissimi quondam Apafii, piae memoriae Transylvaniae principis unica progenies, supplicibus suis nos interpellando memorialibus benevolum nostrum implorarit succursum, eandem coram augustissimo sacratissimae Majestatis vestrae throno repraesentando. Devotissimis itaque sacratissimam Majestatem vestram oramus praecibus: quatenus suam illustritatem desideratissimae recordationis parentibus orbatam, ex inuata sua clementia caesareo regia benignissime fovere, ac clementissime protegere dignetur. nequisquam eandem praeter legitimum jurium nostrorum processum in persona, vel etiam in bonis turbare, molestareque, aut quoquomodo impetere sibi praesumat; persvasum nobis habemus eandem sacratissimae Majestatis vestrae clementiae monumentis, diademate velut caesareo regio obumbratam, vota devotionis suae immarescentia sacratissimae vestrae Majestati repraesentando nunquam intermissuram; nos vero deum omnis benignitatis, ut sacrificio Majestatis vestrae clementissime odoretur, desideratissimisque coronet encomiis, instantissimis orabimus precibus. Datum in generalibus notris comitiis, Albae Juliae 12. mensis Novembris anno 1696.

Sacratissimae caesareo regiaque Majestatis vestrae
humillimi perpetuique et fidelissimi subditi
Magister Joannes Sárosi, protonotarius.

i)

1696. nov. 16.

Gróf Bethlen Miklós jelentése.

Informatio illustrissimi domini cancellarii.

Alázatos és engedelmes informatiója gróf Bethlen Miklósnak, az nemes országhoz.

Az mi az nemes országnak az méltóságos guberniumhoz az minapi confusiónak alkalmatosságával méltóságos

Rabutin general uramnak 11-ik Octobris irt levél iránt való bokros izenetit illeti; arra ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek most rövideden és engedelmesen ezt felelem.

Minek utánna én azt a protestatiót értettem, melyet az gyűlésnek legvégső végén én ellenem az ország nevével tettek; és az melyet én előttem s becsületem veszedelme nélkül orvoslatlan nem szenvedhetek, minthogy akkor már mind gubernator úr, mind az nemes statusok elmenvén, nem volt kihez recurrálnom, azért abba mit követtem légyen el, Alvinczi Péter itélő-mester uramnak az ő kegyelmének adott első protestatióm és utolsó resprotestatióm megmutatják, melyekről most nem szólok.

Az mi pedig azt az levelet nézi, volt ahhoz még más két levél, egyik méltóságos Khinczki és más méltóságos Lichtenstein fejedelem uraknak szóló, én azt mind az hármat olyan énnekem kénytelen superscriptióval (az mint az Rabutin uramnak szólónak az hátán megláthatni), de másként felszakasztatlan küldtem az úr gróf Apor István uramhoz egy gubernator uramnak írt levelemmel eggyütt, hogy Apor úr küldené el gubernator uramnak, gubernator úr pedig disponálna felőlök az mint tetszenék. Mit követett légyen el gróf Apor uram ebbe, ha az méltóságos ország megkérdi, elhiszem megmondja, gubernator uram is mit követett velek maga ő kigyelme tudja. Az ketteit, úgy mint méltóságos Lichtenstein fejedelem és Khinszki uraknak szólókat, én azután nem láttam, hova is lettek nem tudom, mert az úr gubernator uram énnékem sem arra az én levelemre (melyet azok mellett mondom, hogy irtam) választ nem tett, sem azóta nékem semmit sem írt. Az harmadikat, úgy mint az méltóságos Rabutin general urnak szólót, egy kolozsvári katona hozta azután egynehány nappal vissza hozzám; az mint ő mondotta Balkó Pál uramtól, de minden, vagy gubernator uram, vagy Balkó uram levele nélkül, egy szóval minden levél nélkül, melyet midőn láttam soha bizony fel nem tudtam tanálni hogy, hogy és miért jön ez az harmadik levél én hozzám, minden más levél nélkül? Gondolkoztam sokat, de nem penetrálhattam, hogy miért nem jött az más kettő is vissza, hanem ez az egy? miért minden igazgató levél nélkül? sőt ugyancsak miért jött — — — — — ember megitélhette, hogy azoknak az leveleknek nem kell többször én hozzám visszajönni, mert hiszen természet szerént magam, magam romlását nem munkálódhattam.

Ezekbe a nagy perplexitásokba legjobbnak találtam, hogy ismét küldjem gróf Apor uramhoz és kérjem az gyűlésig conserválja; melyet maga ő kegyelme mondjon meg és igy ő

kegyelme ismét visszaküldötte; akkor ujabban gondolkodtam, elküldjem-e generál uramnak, vagy ne; ha elküldöm, csudálkozni fog az superscriptión, és ha okát tudakozza és ha azt cselekszem, az mit most cselekednem kénytelenittettem. láttatom másokat vádolni, örömest nem cselekedném, hogy többet ne szenvednék ennél is az mint most; avagy ki tudja csak Balkó uram vétette az levélküldést, és talán az úr, gubernator uram másfelől tudosította is már az generalist; és ezekre nézve úgy találtam leghelyesebbnek, hogy tartsam meg magamnál azt az levelet erre az időre; és akkor elvigyem vagy az guberniumnak vagy magának generál uramnak azon levelet, ha kérik is elé, ha nem is, az minthogy ezt meg is cselekedtem, és ha nem kértek volna is megcselekedtem volna. Nem is itéltem, hogy az dolgok igy lévén, valaki ellen vétsek annak az levélnek megtartásával, melyet én magam subscribáltam és az melyben tudtam, hogy az én nyomorúságom az kivül semmi derék dolog nincsen; és továbbá hiszem, akkor az mikor gubernátor uramhoz küldettem azokat az leveleket, én az úr gubernátor uram discretiójára hagytam, ha azon leveleket küldi-e el, vagy másokat ír az emlitett méltóságos személyeknek, és az levél iránt ezt mondhatom, melyről, hogy ha az említett méltóságos ministerek tovább is megkérdeznék minden engedelmességgel és becsülettel ő nagyságoknak megfelelni, és ha ellenek vétettem satisfactiót is tenni igyekezem. Az mi pedig az nemes országot nézi, úgy hiszem, ez az informatio ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek elégséges lészen mostanra arról az levél dolgáról.

A mi pedig ezeknek az mostani dolgoknak summáját nézi, mivel hogy ez mind eredetet veszen az sok temondáktól, melyek már egész esztendőtől fogva, az mióta én Bécsbe mentem azok rólam hintegettettek; azért én az én édes hazámnak, mint édes anyámnak bizony igaz fia, azon kérem, sőt maga megmaradására, csendességére és az unióra kérem, kényszerítem igyekezzenek ezt a tüzet, akár békességnek, akár törvénynek vizével megoltani és könyörögjenek ő nagyságok s ő kegyelmek azon ő felségének én velem együtt, hogy énnekem mind Bécsben, mind Erdélyben lett minden dolgaimról derék inquisitio peragáltassék és vagy tétessem bűnössé vagy ártatlanná, és hogy az ő felsége kegyességéből engedte — — — — — tarthassam meg én apológia által az én édes hazámnak azt, hogy bizony annak nem vagyok fattya és nem érdemlem ezt, a mint tractáltatom. Hogy ha pedig ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek értem méltóságos gubernator uramtól fogva az legalsóbb nemes emberig, sőt az paraszt emberig akár kinek, ha mi ellenem való dolga vagyon, akár

törvénynek, akár egyezésnek utját kövesse, mindenikre bizonykész vagyok. Isten és a mi kegyelmes urunk császár ő felsége előtt, kinek is kegyelmességének és igazságának királyi székihez kényteleníttettem már ebben az extremitásban recurrálni vagy apellálni; mely is énnékem nem tulajdoníttathatik vétkül; mert már ezek az dolgok arra juttattak, hogy az császári és királyi orvosság nélkül meg nem orvosoltathatnak, de onnét mind kiváltképpen istenfélő kegyes monarchától, mind ő nagyságok és ő kegyelmek, mind én nem várhatunk egyebet azzal az felséges házzal született kegyelmességnél, az minthogy nem is tartozunk egyebet várni annál. Isten ő felsége igazgassa minden jóra Nagyságtokat, Kegyelmeteket és áldja meg, én pedig maradok

Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek

Albae-Juliae 16-ta Novembris anno 1696.

Úgy mint édes hazámnak igaz jó akaró
és engedelmes fia és kinek-kinek személy
szerént köteles szolgája és atyafia
gróf Bethlen Miklós.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

j)

1696. okt. 19—nov. 28.

A fejérvári országgyülés articulusai.

Anno 1696 die 19 Octobris Albae Juliae conclusi.

Nos comes Georgius Bánffy de Losoncz, regni Transiae et partium Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Colosiensis et Dobocensis comes, nec non civitatis Colosvár praesidiorumque ibidem Transsylvanicorum capitaneus, ubique supremus. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod illustrissimi, spectabilesque ac magnifici generosi ac egregii et nobiles, prudentes denique ac circumspecti domini caeterique universi status et ordines trium nationum dicti regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis authoritate functionis nostrae a sacratissima sua majestate nobis attributa, eisdem dominis dominis statibus pro die 19 mensis Octobris anni praesentis 1696 in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis congregati exhibuerint nobis in gubernio regio Tran-

sylvanico infrascriptas quasdam articulares dispositiones communibus eorundem votis conclusas insiterintque debita qua par est reverentia humillime, ut nos easdem in omnibus earundem punctis et articulis acceptare et confirmare nostroque consensu ratificare dignaremur: Quarumquidem articularium dispositionum tenor serie infrascripta habetur.

Articulares dispositiones dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis in civitate Alba Julia ad diem 19 Octobris anni 1696 indictis et celebratis conclusae.

Articulus 1-mus.

Némely áros mivek limitatiójáról.

Jóllehet az előbbeni végezésink szerént nagy szükségünk volna az áros miveknek és marháknak is universalis limitatiójára, mindazonáltal mivel mostan arra nem érkezhetünk, Nagyságtok méltóságos consensusa is accedálván az bőrőkről, csizmákról és sarukról is, communi consensu concluduáltuk, hogy egy jó nyers ökörbőrt fl. 8, alább valót fl. 6; egy jó nyers tehénbőrt fl. 4, alább valót fl. 3; egy jó sárga kordovány bőrt fl. 2, alább valót fl. 1/80; egy jó veres kordovány bőrt fl. 2; alább valót 1/80; egy jó fekete kordovány bőrt fl. 1/50, alább valót fl. 1/30; [1]) egy jó nyers kecskebőrt fl. 1/20, alább valót fl. 1. — egy jó nyers berbécs bőrt denar. 60, alább valót denar. 45; egy jó nyers júhbőrt denar. 36, alább valót denar. 24. — egy bokor jó talpot denar. 36, alább valót denar. 24; egy bokor szőrös bocskort denar. 30 adjanak. Ennek felette fél singes kordovány csizmát fl. 2/—; utánna valót fl. 1/80; asszonyembernek valót fl. 1/50. — Item közönséges szattyán csizmát fl. 1/40; alább valót és asszonyembernek valót is fl. 1. — Egy pár borjúbőr öreg csizmát fl. 1/30; apróbbakat fl. 1.—. Item kocsisnak való egy pár öreg sarút fl. 1/50. — apróbb sarúkat fl. 1/20. Közönséges apróbb csizmákat penig és sarúkat alább való áron adjanak és sem vásárokon, sem penig házaknál az vásárlókat efféle mivek iránt meg ne fogyatkoztassanak az czéhbeli mesteremberek, annál

[1]) *Utólagos pótlás a lap szélén:* Egy fejér festetlen kodorvány bőrt fl. 1/20.

inkább miveket el ne tagadják, mert, ha ki ez végezésünk ellen impingálni comperiáltatik, tehát az sokadalmas vagy vásáros helyeknek tisztei ad requisitionem quaerulantis minden azon mester vagy áros ember árúját foglalják el és harmadát adják az panaszló félnek, két része penig légyen magoké az executorokkal együtt. Az kik penig az ilyen árosok közül magok házoknál nem akarnak miveket az specificált limitatió szerént adni, vagy eltagadnák is az vásárló emberektől, tehát az olyanokon is azon helyeknek tisztei ad requisitionem quaerulantis et comperta rei veritate fl. 40// exequaltassanak minden mentség nélkül és ennek is harmadát adják az quaerulansnak, két részét penig ut supra magoknak tartsák az executorokkal együtt. Az városoknak tisztei penig, ha az emlitett excecutiót posthabeálnák, itélőmester vagy fiscalis director atyánkfiai ad requisitionem quaerulantis (tartozván az quaerulánsok is sub poena fl. 50 az ilyen fogyatkozásokat hitelesen megjelenteni) köteles tisztek szerént az olyan főtiszteken az articularis 200 forint poenat exequáltassák, melynek is harmada az panaszló feleké, két része penig magoké légyen az executorokkal együtt. Ezen végezésünk penig az megirt áros mivek iránt az idegen kereskedő rendekre is terjedjen, végeztük.

Articulus 2-dus.

Az potentiákról irott articulus qualificáltatásáról.

Mivelhogy az pontentiaruskodók ellen Appr. Constit. part. 3, tit. 8, art. 1. irt articulus szerént való processus ez mostani időnek sok nehézségi miatt nem folyhat, az Nagyságtok consensusából végeztük, hogy mig Isten ez gondos időt csendesíti, az nemes vármegyék vagy székek főtisztei nullo habito iuristitionum vel feriarum respectu az potentiariusok ellen panaszolkodóknak instantiájára mindjárást az vármegyék vagy székek assessorit s elsőbb rendeit minél felesebb számmal lehet, gyűjtsék öszve, sőt ha törvényszéket ültethetnek is, el ne mulassák és az ily quaerulánsok is az potentiáriusok ellen az citált Approbatabeli articulus szerént procedálván, az az vármegye vagy szék tegyen itiletet az proponált és comprobált dolgokról és praeclusis iuridicis remediis cautelisque et subterfugiis omnibus, vétesse executióban is az dolgot. Mindazáltal, hogy az potentiariuskodást más szinű occupátióktól voltaképen megkülönböztessék, igen

szükséges, sőt különben is az citált articlusban specificált processus observáltassék az dolgokban eshető confusióknak eltávoztatására nézve.

Articulus 3-tius.

Az tiszteknek az fiscalis jószágbeli iurisdictiójokról.

Az fiscalis jószágnak az nemes vármegyék tisztei iurisdictiója alól való külön szakasztatását mind az más egyéb jószágoknak terhére, mind penig az effélékről irt articulusoknak praeiudiciumokra lenni tapasztalván, Nagyságtok méltóságos consensusából concludáltunk, hogy az nemes vármegyék tisztei mind az zalaknai s mind penig egyebütt levő fiscalis jószágokban az eddig observáltatott usus és articulusok szerént procedálhassanak mindenekben, eltávoztatván mindazáltal azokban és más jószágokban is az dominus terrestriseknek károkra és praeiudiciumokra szolgáló pravaltatásokat az szegénységnek, és ha kik ez ellen cselekedni comperiáltatnak az tisztek közül, tehát azok ellen az dominus terrestrisek iuxta Compilataum Constitutionum part. 3, tit. 11, art. 3 procedálván, satisfactiót impendáltathassanak.

Articulus 4-tus.

Az subordinatus commissariusok fizetéséről.

Szegén dolognak tetszvén előttünk, hogy mind felsőbb, mind penig alacsonb rendű nemes atyánkfiai fizetés nélkül számadó commissariusságot viselni kötelenítessenek az vármegyéken és székeken is, végeztük az Nagyságtok tetszéséből, hogy az egyházi nemességből állítandó commissariusok azon esztendőben, melyben commissariusságot viselnek, ab omni contributione portionum ac vecturarum onere immunisok legyenek, az jószágos nemes emberekből állítandó commissariusoknak penig az vármegyék és székek főtisztei az vármegyékkel és székekkel együtt rendeljenek szolgálatjokhoz illendő fizetést és azon vármegyével és székkel is praestáltassák. Az commissariusságot viselő személyek penig czédula pénzzel sőt egyéb exactiókkal is az administrans feleket ne terheljék, quietantiákat penig in bona forma adjanak nékik és magok functiojokról annak idejében számot adni kötelesek legyenek. Főtiszt atyánkfiai mindazáltal úgy

moderálják az dolgot, hogy se alkalmatlan vagy szegény emberek ne rendeltessenek, sem penig privatum commodum vagy iniuria az ily commissariusok állításában ne foroghasson.

Articulus 5-us.[1])

Az diplomának megtartásáról.

Hogy az ő felségétől nekünk kegyelmesen comferált diploma szentűl való megtartására és abban mint egy kincses ládában helyheztetett jussunknak oltalmazása ellen czél szerént csak árnyékképen valaki vélekednék, Isten távoztassa. Mindazonáltal némely munkáknak és panaszoknak is zengedező hire annyira megillette sziveinket, hogy ha azok valóságosokká lennének, igen nehéz consequentiákról való gondolkodásokkal obruálódnának. Nagyságtok méltóságos consensusa is accedálván, azért végeztük közönségesen, hogy ne lehessen indifferenter senki, a ki csak kisebb részében is az ő felsége nálunk levő diplomáját s confirmált törvényinket semminemű munkájával vagy tanácsával is megsértené, sőt annak sérelmével abban helyheztetett jussa iránt akárkit is megbántana vagy háborítana, hanem inkább kiki maga rendi és állapotja szerént oly hűségesen oltalmazza, hogy csak legkisebb részében is sérelme ne következhessék szegény hazánknak nagy megszomoríttatására. Ha kiknek penig eddig, vagy ezután is azon diplomának s törvényink sérelmével lett vagy leendő munkája vagy tanácsa comperiáltatnék, az olyan ember az ő felségétől confirmáltatott, az félékről irott törvényinknek voltaképen subjaceáljon, sőt, ha ki az ő felsége diplomájában confirmált jussa iránt lett vagy leendő megbántódását praetendálja, annak orvoslása iránt az unió conditioji szerént procedáljon és mi is országul az olyan megbántódott vagy megbántódható atyánkfiát meghallgatni s méltó panaszát az unió conditioi szerént orvosolni kötelesek legyünk.

Articulus 5-tus.

Főcommissariusokról.

Az ő felsége vitézinek intertentiója és az portiónak s egyéb contributióknak administratiója is nagy szorgalmatosságot kivánván, Nagyságtok méltóságos tetszéséből ezen dolgok provisiójára tekintetes nemzetes Sárosi János atyánkfiát főcommissariusnak, ő kegyelme mellé penig Hallér

[1]) Ezen articulus az eredetiben keresztül van húzva.

István és Czabanius János atyánkfiait rendeltük, az ő kegyelme beadott punctumira tött resolutiók és az portiózáshoz tartozó in anno 1694 irott constitutióknak 180-ik és in anno 1695 utolsó articulusokban specificált modalitások szerént.

Articulus 6-tus.

Az boroknak Colosvárra való beviteléről.

Jóllehet Colosvár városa privilegiumához ragaszkodván, ellenzi az idegen boroknak azon városban való bevitetéseket, mindazáltal [1]) mivel az előtt is dispositiót tett volt az ország az oda való bor-vitelnek alkalmatosságáról, azért nem itéljük privilegiumokkal ellenkező dolognak, kivált ez gondos időben, hogy akár generalis, akár penig particularis confluxusoknak alkalmatosságával az statusok, sőt egyéb időben is az úri és főrendek s más becsületes nemesség is, kiknek ott házok, vagy bizonyos szállások is vagyon, magok borait, mint egyéb javokat is conservationis causa oda is bevitethessék, sőt mint az egész universitas városiban is szabados, úgy ott is magok boraival asztalokat tarthassák. Annakokáért az Nagyságtok méltóságos consensusából végeztük, hogy mind generalis, mind penig particularis confluxusok alkalmatosságával Colosvárrá confluáló statusok, sőt egyéb időben is az úri, fő- és alsóbb rendű becsületes nemes emberek is magok borait bévítethessék és azzal mind magok szabadosan élhessenek, mind penig másoknak abból ajándékon kedveskedhessenek, de különben sem hordóstól, sem vedrenként, sem penig ejtelenként, egy szóval semminémü respektusok és módok alatt pénzen senkinek bort ne adhassanak, mert, ha ki comperiáltatik, hogy bort hordóstól, vedrenként vagy ejtelenként is eladna, vagy korcsomát tartana, tehát eo facto az városi tisztek az modo praemisso bort eladó ember házára vagy szállására indifferenter et sine respectu personarum reá menvén vagy küldvén, korcsomára kikezdett vagy penig elalkudt borának fenekét kivágathassák; ha penig azon városiak az boroknak, modo proprio bevitettetését és azzal való

[1]) *Itt az eredetiről a következő 8 sor ki van huzva:* »minthogy az ő kegyelmek elébbeni statusoknak mostani állapotjokra lett változtatásával ez iránt lehető privilegiumok is modificáltatott abban is, hogy az fő- és alsóbb rendű azon városbeli tiszteknek megengedtetett, hogy magok italára idegen bort bévitethessenek, mely is az időtől fogva mind usuáltatottt s most is usuáltatik; ehhez képest sem az jó rend, sem az ő kegyelmek modificáltatott privilegiumokra nézve nem itilvén.«

élést impediálnák, toties quoties in poenam articularem fl. 200 faciendam incurráljanak és ez ilyen megbántatott fél requirálván az directort, tartozzék absque omni dilatione et respectu toties quoties az praespecificált summát exequáltatni az város hadnagyján.

Articulus 7-mus.

Haller János, Csáki László és Cserei János atyánkfiai absolutiójokról.

Jóllehet az feljebb elmult időkben az emberi gyarlóságnak homályától megillettetvén tekintetes és nagyságos hallerkői Haller János, gróf keresztszegi Csáky László és nagyajtai Cserei János atyánkfiai is másokkal együtt holmi oly dolgokba elegyítették volt magokat, melyekért hazánknak notáról irott törvénye alá kellett volt rekesztetniek, mindazáltal annakutánna contestált magok jó alkalmaztatásával az felséges udvar gratiáját implorálván, édes hazánk statusinak sziveket is naponként magokhoz alliciálták, annyira, hogy azon emberi gyarlóságnak ködeiből kitisztultaknak tartatván, az közönséges társaságnak consortiumában admittáltak és acceptáltattak is légyen, de minthogy ezen dolgokról még eddig speciális articulus nem irattatott, az Nagyságtok méltóságos consensusa is az lévén, communicatis universorum nostrorum eo super consiliis, az fen megirt úrakat és Cserei János atyánkfiát is személyekben említett hazánk törvényének szomorú terhe alól in perpetuum eximáljuk és felszabadítjuk, és az ő kegyelmek megnótáztatásokról irt articulusunkat ezen articulusunk vigorával annihiláljuk s in perpetuum cassáljuk és kegyelmeket külön-külön ezen articulusunk vigora által elébbeni becsületekben restituáljuk s abban mind conserváltatni s mind conserválni kivánjuk.

Articulus 8-vus.

Az vármegyék és székek gyűlésen való comparitióról.

Idegen és káros dolognak is lenni tapasztalván azt, hogy az nemes vármegyék és székek gyűlésinek alkalmatosságával is azon vármegyékben és székekben is resideáló urak és főrendek, sőt az köteles assessorok s köznemesség is nem igen szoktak compareálni, az végezések és holmi dispositiók iránt penig zúgolódással panaszolkodnak; hogy azért afféle nehézségek megelőztethessenek, Nagyságtok méltóságos tetszéséből végeztük, hogy főtiszt atyánkfiai az mikoron magok praesentiájában leendő generális gyűléseket

akarnak hirdetni, az vármegyék és székek gyűlésinek helyéről és idejéről az cursusok tempestive kibocsáttatván és publicáltatván azon vármegyében és székben resideáló urak és főrendek is, ha olykor ott való házoknál találtatnak, az köteles assessorok és köznemesség is penig, ha az gyűlésnek és széknek is ideje s helye idején tudtokra esik, el ne mulassák compareálni; egyébiránt az urak s főrendek jószágin fl. 12., az assessorokén fl. 6, az köznemességén penig fl. 3. exequáltassanak az vármegyék és székek főtisztei inremissibiliter; ezt mindazonáltal fenhagyván, hogy, ha kinek méltó mentségi lesznek, sem az executióval, sem az miatt lehető büntetéssel ne terheltessék. Ez végre, hogy kiki méltó mentségét elkövethesse, az ily executiók nonnisi praemissa octavali certificatione peragáltassanak.

Articulus nonus.

Az engedetlenek refrenáltatásáról.

Mind az ő felsége szolgálatjának akadályoztatásával, mind az ország dolgainak fogyatkozásával, mind penig az méltóságos gubernium auctoritásának sérelmével való dolognak recognoscálván lenni sokaknak szófogadatlan refractáriuskodásokat, orvoslását igen szükséges dolognak tartjuk. Az Nagyságtok méltóságos tetszéséből azért concludáltuk, hogy valaki az ország statusi közül vagy az méltóságos gubernium vagy penig méltóságos gubernator urunk ő nagysága parancsolatjának nem engedelmeskedik, akár az ő felsége szolgálatja, akár penig az ország közönséges dolgaira nézve, és az ő nagyságok parancsolatinak méltóságos authoritása sérelmével szófogadatlankodni tapasztaltatik, tehát az olyan embert mindjárást admoneáltassa az méltóságos gubernium in sui praesentia ad reddendam rationem non obtemperationis suae és ha magát hitelesen meg nem mentheti s szófogadatlanságának méltó mentségét nem adhatja, tehát eo facto az úri és főrendeken fl. 200, alább való nemességen pedig fl. 100, octavali certificatione praemissa, exequáltasson nullis iuris remediis eidem suffragantibus. Ha kik penig az vármegyéken, székeken előttök való főtiszt urak ellen szófogadatlankodnának, azok azon vármegyék vagy székek gyűlésére (mely extraordinarie is promulgáltathatik) admoneáltassanak, és ha magokat hitelesen meg nem menthetik, azok ellen procedáljanak az főtisztek az elmúlt 1694 esztendőbeli kolosvári gyűlésükben irt constitutióknak 19. punctuma szerént: megnyugodván abban közönségesen, hogy az méltóságos gubernium is, kinek-kinek maga rendi és állapotja

szerént proportionálja szolgálatját. Ez szoros végezésünk penig csak addig legyen in vigore, mig ez portiózásnak és mostani szoros szolgálatoknak ideje fentart rajtunk.

Articulus 10-mus.

Generalis perceptor rendeltetik.

Hogy az fenforgó szoros időhöz képest felvetendő mindenféle pénzbeli contributiónak és különben is bejöhető ország közönséges pénzbeli proventusának gondviselése jobb modalitásokkal folyhasson, Nagyságtok méltóságos tetszéséből idősb Vas György atyánkfiát generalis perceptornak rendeltük úgy, hogy ő kegyelme az országnak minden pénzbeli contributióját és proventusát is, az portióban bemenendő pénzen kivűl, Kolosvárott percipiálja és az méltóságos regium gubernium dispositiója szerént hitelesen erogálja és róla annak idejében hitelesen is ratiocináljon; ugyan az guberniumtól illendő fizetése is rendeltetvén ő kegyelmének.

Articulus 11-mus.

Az következendő esztendei portióról és pénzbeli contributióról.

Nem tagadhatjuk, jóllehet, hogy az elmult számos esztendőktől fogván duráló nagy hadakozásnak alkalmatosságával szegény hazánkon forgó quartélyozásnak és portiózásnak is terhét nagy mértékben nem szenvednők annyira, hogy városink s faluink is az lakosokkal együtt már az utolsó szükségnek állapotjára fogunk jutni, ha Isten után kegyelmes urunk ő felsége természeti könyörületességének szent indulatit vigasztalásunkra nem fordítja. Mindazáltal mind az ő felségéhez, mind penig az egész kereszténységhez tartozó fegyhetetlen készségünket s hív engedelmességünket is terjeszteni kivánván, igértünk és vetettünk is az ő felsége köztünk quártélyozó vitézi intertentiójokra s egyéb közönséges szükségünkre is:

Kapúszám rendszerént adózó minden helyekre (nemes Hunyadvár- és Zaránd megyére csak fél annyit intézvén, mint az több kapúkra) az novemberben hitelesen erogált búzával, hússal, zabbal és szénával együtt:

Búzát	cub.	37
Hús	cent.	21//50
Zabot	cub.	92
Szénát	curr.	26

Az egész székely natio igirt jóakaratja szerént in summa hungaricales fl. 66,000.

Cum hac tamen declaratione, hogy az ő kegyelmek közt quartélyban levő vitézek zabját, szénáját egészen megadják suppleálván az megirt naturalékat ez szerént:

Búzát ad ... ... cubulos 3333
Zabot ad ... ... cubulos 32,000
Szénát ad ... ... curr. 7680

Ezek felett vetettünk:

Fogaras földére fl. renenses 10,000 [1])
Az oláh papokra ... ... ung. fl. 4000

Kolosvár városára:

Búzát ... ... cubul. 500
Húst ... ... cent. 500
Zabot ... ... cub. 1000
Szénát ... ... curr. 150 [2])

Vizakna városára:

Búzát ... ... cub. 70
Húst ... ... cent. 40
Zabot ... ... cub. 133
Szénát ... ... curr. 65
Pénzt ... ... fl. 260

Abrudbánya városára:

Pénzt ... ... fl. 800

Fejérvár városára:

Pénzt ... ... fl. 100

Kézdi-Vásárhelyre:

Pénzt ... ... fl. 250
Bereczkre ... ... fl. 20
Ilyefalvára ... ... fl. 100
Vajda-Hunyadra ... ... fl. 300
Hátzogra ... ... fl. 150
Sepsi Szt.-Györgyre ... ... fl. 80
Csik-Szeredára ... ... fl. 40

Udvarhely városára, ide értetvén az várhoz szolgáló darabantok, item civilis fundusokon lakó s ecclesiák jobbágyi is fl. 30.

Az egyházi nemesség cum personis 30 computáltatván adjon:

Búzát ... ... cub. 37
Húst ... ... cent. 21 50
Zabot ... ... cub. 92
Szénát ... ... curr. 26

[1]) *Utólagos jegyzés a lap szélén:* ea declaratione, hogy az köztök quartélyban levő companiáknak minden victualékot administráltassák és az taxa szerént computáljanak rhenenses fl. 10,000 az residuitását administrálják az commissariatus dispositiója alá pénzzül.

[2]) *Kitörölve:* pénzül fl. 1560.

Articulus 12-mus.

Pénz adóról.

Az ő felsége vitézi intertentióján kivül is sokféle és elmulhatatlan közönséges szükségeinknek pótlására vetettünk minden kapuszám után rend szerént adózó helyekre, egyéb adózó rendeket ebből kihagyván, hung. fl. 30, melyet minden helyekről ad 20 Decembris proxime affuturi generalis perceptor idősb Vas György atyánkfia kezéhez szolgáltatni tartozzanak minden okvetlen.

Conclusio.

Nos etc.

Datum in civitate Alba Julia die 28 mensis Novembris ultima videlicet congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto.

Alvinczi keze irásával a hövetkező sorok:

Cum suo originali in gubernio reviso et correcto fideliter comportatum, eidemque conformatum per magistrem P. Alvinczi protonotarium, mp.

(Egykorú hiteles másolata az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

XLIX

1697. márt. 2.

Gulácsi Albert jelentése Apafi Mihályhoz.

Méltóságos fejedelemasszony!

Kegyelmes asszonyom!

Isten Ngdat minden jókkal boldogitsa! Akarám rövid alázatos levelemmel mostan is Ngodat tudósitanom, hogy urunk ő nga Istennek hála, jó egészségben vagyon, az ő nga dolgai is semmi akadályban, sem nehézségben, áldassék Isten, nincsenek, hanem mindennap előmennek lassan-lassan és folyása vagyon. Ma leszen újabban a királylyal ő felségével szemben ő nga, mely miatt is most Ngodnak nem irhatok bővebben, mert oda készülünk. Isten kegyelmes oltalmába ajánlom Ngdat. Bécs, 2. Martii 1697.

Ngod alázatos szolgája

Gulácsi Albert, mp.

Külczím: Méltóságos Bethlen Kata fejedelemasszonynak kegyelmes asszonyomnak ő Ngának alázatossan.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

L.

1697 márcz. 9.—ápr. 13.

A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai.

Anno 1697 die 9 Martii Claudiopoli conclusi.

Constitutiones dominorum comitum, baronum, magnatum et nobilium universorumque statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali congregatione eorundem ad diem nonum mensis Martii anno 1697 in civitatem Claudiopolitanam indicta et celebrata communibus votis et suffragiis generaliter conclusae.

Articulus 1.

Az felséges udvarból hozott diploma, resolutiók és decretumok kiadásáról.

Az mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő felsége diplomájának, arról lett resolutióknak, instructióknak és decretumoknak in publico nem léte és magunknak is annak punktumihoz való nem alkalmaztatása nem kevés fogyatkozásunkra lévén eddig is, hogy a méltóságos gubernium arról tett alázatos instantiánkra, mind a maior cancellariáról, mind itélőmester uraméktul, ha ki ki akarja venni perében kiadattatását, arról lett méltóságos resolutiójában igérte egész országostúl, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 2.

Az magazenumokba adott búza és zab árának solicitatiójáról.

Az magazenális administratiók esztendőnként nem kevés terehviselés lévén rajtunk, hogy az eddig administrált búzánk és zabunk árának megszerzésében az méltóságos gubernium maga instantiáját igéri, alázatosan megszolgáljuk és hogy mind egyéb provinciákban ő felségének, úgy ez hazában is a magazinumokban kivántató búzának és zabnak kész pénzzül való kiszedettetését velünk együtt munkálkodni és ő felségét alázatosan instántiánkkal velünk együtt megtalálni méltóztatik.

Articulus 3.

Az só felül való számvételről.

Nagy lelkünk fájdalmával éreztük eddig is, hogy búzánk és zabunk árának refusiójára ő felsége a só aknái-

kat rendelvén, abbúl semmi refusiót eddig nem vehettünk: végeztük azért országostúl, az méltóságos gubernium consensusa is accedálván, hogy azon sórúl való számvétel, mihelyt a palatinális parstúl arrúl való extractus jő le, hol és mind költ el a só, ezen számvétel continuáltassék és finaliter decidáltassék, tudhassuk, mennyire bizhassunk pénzünk ezaránt való refusiója felől.

Articulus 4.

Az nemes daraboknak kiadásárúl és azzal való abususoknak tolláltatásáról.

Az nemes daraboknak már egyidőtűl fogván való ki nem adattatása, mind arrúl irott és confirmált articulusinknak, mind penig nemesi szabadságunknak mennyire praeiudicált, keservesen érezzük, melytűl hogy a méltóságos gubernium velünk együtt mind ő felségét megtalálni kész, mind peniglen addig, mig arra válaszunk jő, az eddig való usus szerint a nemes daraboknak kiadatását igéri, alázatosan megszolgáljuk. Mely, hogy a fiscus kára és minden fraudulentia nélkül jobb módjával mehessen véghez, végeztük, az méltóságos gubernium consensusa is accedálván, tegyen a méltóságos gubernium olyan dispositiót, hogy minden vármegyék, székek tudhassák, melyik aknára küldjenek azon nemes darabért, mely is a szerént promulgáltatván, minden rendek tartsák ahhoz magukat, és senki is supra necessitatem a sót ne hordassa semminémű szin és praetextus alatt, annál inkább kereskedést belőle, azzal abutálván, ne indítson; valaki pedig ez ellen cselekedni comperiáltatik, az azon nemes darabhoz való jussát in perpetuum amittálja.

Articulus 5.

Az potentiákrúl irott articulusok processusának modalitásárúl.

Noha az potentiákrúl az Approbátában világos articulus extál, melyet az elmult fejérvári gyűlésben is igyekeztünk circumscribálni, a végre, hogy az eránt megbántódott atyánkfiai annál jobban panaszok mellett procedálhassanak, de a mint szomorúan értjük, némely afféle potentiák revideáltatván az vármegyén és adiudicáltatván is appellatorium mandatumok bevitelével az convicta parstúl impediáltatván, executióban nem vétetődhettek, azon articulus penig minden törvénybeli remediomokat praescindált és kinek-kinek az ő iusta praetensiójoknak utat és módot facultálván, senkinek igazságát rontani nem láttatik, hanem csak az potentiáriu-

sokat refrenálni és törvényes útra igazítani. Végeztük azért az méltóságos gubernium végezéséből, hogyha vármegyéken és székeken az efféle potentiák adjudicáltatnak és az elfoglalt bonumok readjudicáltatnak, vagy a melyek eddig readjudicáltattak és modo quo ut supra impediáltattak, az oly appellatorium mandatumok legyenek erőtelenekké; hasonlóképen, ha, kik ennekutánna is afféle appellatorium mandatumot vennének, ne acceptáltassanak, hanem non obstanto eo mind az eddig lött, mind ezután leendő efféle törvénytételek vétessenek végső igazításban, hogy annál is inkább az potentiariuskodók refrenáltatván, kövessék mindenekben ez haza irott törvényeit és kiki az szerént a maga jussát keresse.

Articulus 6.

Más idegen országokból ez hazában telepedett ráczoknak és oláhoknak az adózásban való állapotjokról.

Ez hazában penig sok helyeken megtelepedett és adózás nélkül élni akaró ráczok és oláhok iránt is nem kevés megbántódásunk levén, hogy in anno 1695 die 26 Februarii Kolosvárott celebráltatott gyűlésünkben emanált articulusunk szerént a főtisztek által investigáltassanak és valakik residentiások, viseljék ők is az terhet tehetségek szerint; ha kik nem residentiások, de ebben az hazában kereskednek, ámbátor az ő felsége fizetésén legyenek is, de ezek is contribuáljanak. Ha kik penig nem residentiások és nem is kereskednek, az olyanok legyenek immunisok, a méltóságos gubernium tetszése is accedálván, végeztük. A Somlyón és Cseben lakó régi praesidium sok dolgait is, hogy a méltóságos gubernium jó rendben venni és az ott lakosok megbántódását megorvosolni igéri, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 7.

Az magazinumokhoz kivántató vecturázásokról.

Tagadhatatlan, hogy az magazinumokhoz közelebb való helyek vecturázásokkal nem kevéssé aggraváltattak, kik mellett való instantiákra, hogy a méltóságos gubernium megorvoslását igéri és az annonae caesarensis supremus commissariussal conferálván, midőn az magazinális dolgokról dispositiót teszen, ezen megbántódást is oly karba igyekezik állítani, hogy az eddig terheltetett helyek ne aggraváltassanak, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 8.

Az Marhus (igy Maros helyett) alkalmatosságával való vecturásoknak rendirűl.

Az marhusi alkalmatossággal hogy indifferenter minden rendeknek jószága a terhet supportálja és az uraknak, főrendeknek tisztei, ha impediálják is, de a vármegyéknek és székeknek tisztei csak procedáljanak, az közönséges tereh viselésnek is igazsága azt kévánván, végeztük, úgy mindazáltal, hogy a vicetisztek se injuriából, sem penig egyéb respectusra nézve ne exorbitáljanak. Az mely nemes rend is peniglen magát valakinek szolgálatjára vagy szolgálására kötelezte, de mindazonáltal sem nem conventiós, sem nem continuus szolga, ha mikor a főtisztektűl a vármegye közönséges szolgálatjára denominálttatik, olykor, a mikor urának is kára nélkül távozhatik szolgálatja mellől, magát ne vonogassa, hanem sub poena in articulis super talibus negotiis editis expressa tartozzék obtemperálni: a méltóságos gubernium tetszésébül végeztük.

Articulus 9.

Az elmult esztendőbeli limitatióknak observáltatásárúl.

Hogy a méltóságos gubernium az elmult fejérvári gyűlésben lett limitatiót observáltatni és mind a kereskedő rendeknek dolgokat oly karban állatni, hogy szerfelett való árán, a mint nem régen kezdették, árújokat ne adják, sőt annak felette más országbúl hozni szokott materiák árárúl is illendő dispositiót tenni igen szükségesnek itélvén, mi is egész országúl ezen atyai gondviselését az méltóságos gubernumnak alázatosan megszolgáljuk, elhitetvén azt mi magunkkal, hogy ezen dolgot effectumban venni hová hamarébb a méltóságos gubernium igyekezik.

Articulus 10.

Az egyházi nemesség adózásának modalitásárúl.

Noha az egyházi nemesség adózásáról sok articulusink és végezésink vadnak, mindazonáltal jöttek azok iránt is olyan panaszok előnkben, hogy hárman-négyen is birván egy házhelyet, külön-külön adózással terheltetnek; végeztük azért a méltósagos gubernium tetszése is accedálván, hogy mind vármegyéken levő főtisztek vármegye szinével együtt az particularis repartitiókor investigálják azoknak minden állapotjokat és értékeket és ahhoz képest conscien-

tiose kire-kire vessék úgy fel az adót, hogy egyik is közülök ereje felett ne terheltessék, sem penig fraudulenter senki is közülök az adózás alól magát ne subtrahálja. Az egyházi nemességrűl eddig irt articulusunkat egyébiránt mindenekben intacte fenhagyván, adózzanak a szerint.

Articulus 11.

Az törvények folytatásárúl eddig concludált articulusok compilálásárúl és azoknak confirmatióra az felséges udvarba való felküldésérűl.

Mivel vadnak az nehány esztendőben csinált oly articulusink, melyek ő felségétől nem confirmáltattak, melyekkel is hogy minden akadály és ellenvetés nélkül élhessünk, a méltóságos gubernium tetszése is accedálván, végeztük, hogy egy alkalmatos időben a méltóságos gubernium a táblával együtt az articulusokat consultatió és discursus alá vevén, a melyek törvények folytatásához szükségesnek találtattanak, azokat öszve szedegetvén és jó rendben vévén, ő felségéhez ad confirmationem felküldettessék.

Articulus 12.

Az egész fiscalitásoknak ő felségétűl való megkéréséről.

Ugy látjuk az hadakozás continuálódván, a terehviselés rajtunk nevekedik és esztendőnként a diplomaticum quantumon feljül való expensáink szaporodnak, melyet is lehetetlenség másképen supportálnunk, hanem ha ő felsége valami sublevatiónk iránt hozzánk járul. Tetszett azért egész országostúl, az méltóságos gubernium javallása is az lévén, hogy a mint ő felsége a só aknákat pro contentatione kezünkben bocsátotta, ő felségét alázatosan instantiánkkal requiráljuk, hogy annak árendájának eltelése után is, sőt egyéb minden fiscalitásokat is, úgymint: harminczadokat, vámokat, arany és kineső bányákat, minden fiscalis jószágokat, dézmákkal, árendákkal, census cathedrálissal és egyéb haszonvehető minden fiscalitásokkal együtt kezünkben bocsátani méltóztassék, úgy mindazáltal, hogy az ország maga arra deputált emberei s szolgái által administráltassa, hogy igy annál hamarébb országos sok extraordinaria expensáinktúl vehetnénk valami sublevament és teljességesen az felettébb való terehviselés miatt szegénységink ne jutnának utolsó pusztulásra.

Articulus 13.

Liber quaestusról.

Hogy az liber quaestus semminemü helyekben, sem penig sokadalmokban ne impediáltassék, sub poena articulari a méltóságos gubernium tetszéséből végeztük egész országostúl.

Articulus 14.

Ország szükségére erogált pénznek refusiójárúl.

Vadnak sok becsületes atyánkfiai, kik is sub spe futurae refusionis pénzeket kiadták, kiket a sok rajtunk forgó terehviselés miatt még eddig nem contentálhattunk, hanem, az méltóságos gubernium tetszése is az levén, igirjük arra magunkat, hogy mihelt Isten módot ád benne és sok terehviselésink alatt pihenést vehetünk, azon leszünk, hogy az ő kegyelmek contentatiojárúl illendő dispositiót tegyünk.

Articulus 15.

Az csiki és háromszéki passusokon való terehviseléseknek sublevatiójárúl.

Hogy a méltóságos gubernium csiki és háromszéki atyánkfiainak az passusokon való terehviseléseket és azon passusokon levő gyalogoknak fizetését jó rendben venni igéri, és azmint harmadéve az commissariatus megfizette expensájokat az csikieknek, az tavalyi commissariatus is az keze alatt levő refusiokból, úgy az idei commissariatus is tegyen contentatiót mind csiki, mind az háromszékieknek, az méltóságos gubernium ez iránt való kegyes atyai resolutiójját alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 16.

A székelység között resideáló nemesség terehviselésének és az portiózás előtt aufugiált szabad székelyeknek reductiójának modalitásárúl.

Székely atyánkfiai ő kegyelmek panaszokból értjük, hogy ő kegyelmek között resideáló nemesség az ott való terehviselés alól magát subtrahálni akarja eo praetextu, hogy az vármegyén jószágot bir, és ott is portiózik. Végeztük azért a méltóságos gubernium annuentiájából, mivel az igazság is azt kivánja, hogy minden rendek a vármegyén való jószágokrúl adózzanak a vármegyével, a székelységen

levő birodalmokrúl a székelységgel adózzanak. Ide nem értetvén mindazáltal a székelység között biró jószágos, főrenden levő emberek magok személyekben. Mivel penig ugyan ő kegyelmek közül sokan szöktek el a portiózás előtt, hogy azok is a főtisztektűl szabadosan reducáltathassanak, vagy peniglen a reájok esendő portiót és adót fizessék meg oda, a honnét elszöktenek, közönséges akaratbúl végeztük.

Articulus 17.

Az magazinumban való búza és zab felvetésérűl.

Hogy ez által is az mi kegyelmes urunkhoz ő felségéhez hűségünket az iránt is megmutathassuk, noha a rajtunk forgó terehviselés alatt állig nyögünk, mindazonáltal ez idei nyári hadakozásra az ő felsége magazinumában igértünk buzát cub. 60/m, zabot cub. 50/m. Az buzának administratiójárúl az mi formában repartiáltatott, minden rendeknek commisiójuk menvén ki, hogy az abban specificált helyeken és terminusra fogyatkozás nélkül administrálják, végeztük.

Ha kik penig azt posthabeálnák, és az méltóságos gubernium executione mediante kéntelenittetik exigáltatni, nem másnak, hanem magoknak tulajdonitsák. A feljebb megirt 50/m zabbúl is hasonlóképen minden rendekre commisiók mennek ki, kik is a commisiókban specificált helyekre és terminusra administrálni el ne mulassák. A zabot penig vetettük fel e szerint:

A kapúszámokra indifferenter vetettünk négy vékájával

számlálva	cub.	15
Az egész székelységre	cub.	7000
Fogaras földe	cub.	1000
Szász papok	cub.	1000
Oláh papok	cub.	400
Kézdi Vásárhely	cub.	100
Ilyefalva	cub.	80
Sepsi-Sz.-György	cub.	70
Bereczk	cub.	50
Vizakna	cub.	100
Fejérvár városa	cub.	30
Abrud-Bánya	cub.	100
Kolozsvár várossa	cub.	300
Csik-Szereda	cub.	40

Articulus 18.

Az magazinum körül való szolgákrúl.

Mivel eddig is sok kárunkkal és terehviselésünkkel esett a magazinumokban való administratiónak dolga, tetszett azért egész országostul a méltóságos gubernium javallása is az lévén, hogy állassunk egy magazenális főcommissariust is minden magazinumokba, utánna való commissariusokat is. Melyre nézve magazinalis főcommissariusnak választottuk Josika Gábor atyánkfiát, úgy hogy ő kegyelme a méltóságos guberniumtól kiadandó instructiók szerint azon magazinalis dolgokra viseljen gondot ő kegyelme, utánna való commissariusokat választattuk e szerint:

Fejérvárra Buzinkai Györgyöt és Karancsi Sigmondot
Szász Sebesben Szássebesi Czil Jánost.
Szebenben ifjabb Verder Györgyet.
Dévára Barczoni Istvánt és Sz. Györgyi Dávidot.
Brassóban Brassai Farkas Márkust.
Kolozsvárra Beszprimi Györgyöt.
Beszterczére Prásmári Jánost.
Segesvárra Huszár Mihályt.
Udvarhelyre *(üres hely.)*
Fogarasban *(üres hely.)*

Kiknek is mindnyájan megirt főcommissariustúl legyen illendő dependentiájok és mindenekben ő kegyelmének tartozzanak obtemperálni, másképen ha kik nem obtemperálnának, méltó büntetéseket elveszik.

Articulus 19.

A portio pótlására vettetett bizonyos summárúl.

Az mint főcommissarius atyánkfia informatiójából értjük, az hiberniumra tartozandó portió kifizetésére és suppleálására még százezer rhénes forintoknál több vagyon hátra. Hogy azért fogyatkozás nélkül a militiának kivántató quartély suppleálódhassék, mind ennyi szorongattatásink között is kéntelenittettünk vetni fel pénz adót ez szerént:

A kapuszámokra indifferenter vettettünk

hung.	fl.	60
A székelység ád	fl.	10,000
Fogaras földére	fl.	1200
Kolosvár városára	fl.	650
Az oláh papokra	fl.	400
Abrug Bányára	fl.	80
Fejérvár városára	fl.	10

Vizaknára	fl.	125
Hunyadra	fl.	30
Hatzogra	fl.	15
Kézdi Vásárhelyre	fl.	25
Illyefalvára	fl.	10
Szepsi Sz. Györgyre	fl.	10
Bereczkre	fl.	12
Csik Szeredára	fl.	10
Udvarhelyre	fl.	10
A kereskedő rendekre	fl.	200

Mely felvetett adót minden rendek ad diem 1 Maji okvetetlen a commissariatushoz administrálni el ne mulassák, alioquin a militia fizetését tovább nem várván, ha kire resignatio megyen, magának tulajdonitsa.

Articulus 20.

A gorolykárúl avagy dühötkérűl.

A szőlőhegyek levén ez hazának egyik kiválképen való thesaurusa, melyből mind a nemességnek, mind a szegénységnek lehetett valami kevés proventusa, melyet nem kevéssé impediált a gabonából, szőlő malátából és egyéb akármi eszközökből készíteni szokott dühötkének minden helyeken való szabados főzése. Hogy azért a szőlő mívelő helyek utolsó pusztulásra ne jussanak, végeztük, hogy soholt ez hazában indifferenter városokon, falukon se hazafiai, se kereskedő rendek, ráczok, sidok, örmények és akárminémű rendek a dühötkének főzését, árulását és behozását ne usurpálják. Ha penig valaki ez végezésünk ellen cselekedvén, főzne, vagy főzetne, ha úr vagy főember cselekeszi, fl. 200, ecclesiasticus personákon és alább való nemes embereken fl. 24, városi és paraszt embereken fl. 12 azon helybeli tisztek által exequáltassék, mely hogy jobb módjával refrenáltathassék a dominus terrestrisek magok jószágiban post expirationem praesentis diaetae intra diem decimum quintum az efféle főző fazokakat szedessék be és adassák el, csak annyira hagyatván meg benne, hogy a borseprőt legyen miben kifőzni; melyet, e szerint ha a dominus terrestrisek megorvosolni posthabeálnák, minden helyeken a tisztviselők az efféle főző fazokakat elszedetvén, rontassák öszve, úgy mindazonáltal, hogy a borseprőből és megveszett borból főzött égett bornak szabados legyen főzése és árulása, hitelesen comprobáltatván, hogy seprő égett bor s ki főzte és kitűl vette. Ha peniglen valamely főtiszt akárminémű re-

spectusbúl ezen dolgot executióban nem vitetné, ő maga is valami tekintetre nézve megengedné, az articularis poenában, idest fl. 200 incurráljon, melyet a director atyánkfia minden kedvezés nélkűl exequáltasson. Az jó méhser pedig az városokon lévő sokadalmokban szabadosan árultathatik. Az falukon penig az dominus terrestrisek szabadságában áll, ha megengedi is árultatását, ha nem is, a kiknek magok falujokban szokott esni sokadalom.

Az ser korcsomát penig az mi illeti az mint annak előtte is, articulariter megtiltatott volt, úgy mostan is azon tilalom alatt hagyatik.

Articulus 21.

Az exactiórúl.

Hogy az eddig fenfügött contributiókat jobb módjával való rendben vehessük és hol maradtak légyen restantiák, hol nem, kikeressük, szükségesnek itiltük bizonyos exactorokat rendelnünk, úgy mint Sárosi János, Haller István, Boer Ferencz és Nyul Keresztély atyánkfiait, kik is ad primum Junii M. Vásárhelyett conveniálván, ezen exactiót peragálják, hűségesen felvivén és elkezdvén az exactiót in anno 1691, 92 és 93. folyt exactiókbúl in suspenso hagyatott ratiókon és azon exactiókbúl kiadatott restantiák és minden egyéb difficultások extractusán és ugyanazon esztendőben való generalis perceptorok ratióin, melyekben is rendesen procedálván in anno 1694, 95, 96 és 97, usque ad hodiernum diem felvetett és lött mindennemü contributiókrúl exigáljanak ratiókat és az hol mi restantiák találtatnak, azokat szorgalmatosan szedessék fel. Az idők alatt is peniglen, az mely generalis perceptorok az főcommissariusok voltanak, kiknek idejekben az administratorok mentenek, tartozzanak remonstrálni az felvetett quantumok hova és micsoda szükségre erogálódtak. Hasonlóképen az mely summa pénzt országúl kölcsön adtunk volt, Máramaros vármegyének fl. 33,000, Kővár vidékének fl. 18,000, erről is azon exactor atyánkfiai vegyenek számot, felcircálván azon summa pénzt, felszedték-e azon helyeken és ha felszedték, hova tették, mivel még eddig azon kölcsönözés nem refundáltatott. Ha kik penig ad terminum praefixum nem compareálnának és ratiójokat eligazítani posthabeálnák, az articularis poena úgy mint fl. 200 most de facto director atyánkfia által exequáltassék és eandem executionem adigáltassék az egész számadásra.

Articulus 22.

A só commerciumáról.

Minthogy a palatinale só commercium alkalmatossága körül sok és terhes dolgok és difficultások vadnak, melyet egész országnak tractálni haszontalannak itéljük, tetszett azért, hogy a méltóságos gubernium mellé bizonyos atyánkfiait denominájuk, úgymint vármegyékről Kemény Jánost, gróf Pekri Lőrincz, gróf Betlen Sámuel és Bánffi Farkas, az székelységről gróf Mikes Mihály, Toroczkai István, Dániel Ferencz és Koronkai Toldalaghi János, az szászságról Szebeni Intius Márton, segesvári királybiró, medgyesi székbiró és szászsebesi királybiró atyánkfiait. Kiknek jó hazafiuságokban és az méltóságos gubernium atyai gondviselésekben megnyugodt elmével levén, authoráljuk ő kegyelmeket, ezen só commerciuma körül kivántató minden instructióknak, az körül való szolgák állatásának véghez vitelére és minthogy az só commercium dolga, mig méltóságos palatinus urunk ő herczegségéhez bizonyos informatiók nem mennek és arról való resolutiók onnan is nem jönek, jó karban nem állíttathatik, méltóságos gubernator uram az méltóságos gubernium ot és azon megirt atyánkfiait, az mikoron ezen sóbeli commercium dolga kévánja, convocáltatván, ő kegyelmek azon dolgot mindenképen folytathassák és mentül jobb dispositióban vegyék, egész országúl, három nemzetűl authoráljuk.

Articulus 23.

Innep-szentelésről.

Hogy Isten ő felsége mind ennyi fegyverzörgés és szüntelen való félelem között édes hazánkat eddiglen csudálatosan megtartotta, azért ő felségének szüntelen való hálaadással tartozunk. Hogy azért az mi kegyelmes Istenünket ő felségét továbbra is hozzánk és édes hazánkhoz annál nagyobb könyörületességre indíthassuk, és hogy az mi kegyelmes Istenünket ingyen való kegyelméből kegyelmes császárunk és koronás királyunk ő felsége az egész keresztyénség és édes hazánk oltalmára felemelt fegyverét ezután is szerencsésen boldogítsa, egész országúl, három nemzetűl unanimi voto et consensu az méltóságos gubernium tetszése is ez levén, végeztük, hogy az mi Istenünk előtt való kegyelem kérésére tökéletes buzgó indulatból bizonyos innepnapokat rendelnénk eddig szokott innepeinken kivűl, az mely innepeken specialiter az mi kegyelmes Istenünk előtt esedeznénk azon alázatosan, hogy ő felsége továbbra is eddig mind velünk, mind kegyelmes koronás királyunk ő felsége fegy-

verével közlött kegyelmességet továbbra is fentartván, édes hazánkat minden szomorú változástúl oltalmazza; mely innepi szentelésre rendeltük az holnapoknak első napját, az esztendő forgása alatt, elkezdvén a die primo Maji proxime affuturi e szerint szorgalmatosan megtartassék az innepi szentelés és mindenik religión levő emberek egész háznépestül az isteni szolgálatra az maga rendi szerint háromszor az isteni szolgálaton compareáljon és valamiglen az háromszori könyörgések után az templombúl való kijövetel nem lészen, addig enni s innya ne merészeljen, sőt azután is azon a napon minden héjjábanvalóságtúl, tánczolástúl, tobzódástúl és egyéb mindennapi külső munkátúl az mint egyéb innepeken is szokott tilalomban tartatni, magát megtartóztatná. Mely, hogy jobb módjával observáltassék, korcsomák is azon napon ne árultassanak. Hasonlóképen az négy recepta religión kivül levő görög és egyéb vallásokat tartó minden ez hazában levő nemzetek ezen forma innep-szentelésre kötelesek legyenek. A kik penig ez végezésünkkel nem gondolván, maga religiója szerint az isteni szolgálatnak helyére háromszor el nem mennének, addig ételtűl, italtúl magát nem abstineálná, annál inkább részegségre, tánczolásra vagy valami rabotas munkára adná magát, azon helynek papja és esperestje tartozzék az ecclesiábúl bizonyos ideig kitiltani és az ecclesiában ecclesia követés nélkül nem admittálni; ha mely oláh esperest, pap vagy oláh püspök ez ellen cselekedni comperiáltatik, eo facto az is papi, esperesti vagy püspöki officiumától amoveáltassék. Az hol ezeken a napokon sokadalmak szoktanak esni, azok is tilalom alatt legyenek és más napra transferáltassanak, végeztük.

Articulus 24.

Felső- és Közép-Füle nevű faluk controversiájoknak decisiójárúl.

Felső- és Közép-Füle nevű faluk között bizonyos controversiák levén egy darab határ felett, mely controversiának revisiójára és investigálására rendeltük egész országostúl egyik itélőmester, a melyik reá érkezik, Kemény Boldisár és Mikola László atyánkfiait, kik is kimenvén, az mely napra azon helyeknek possessori kivánják és méltóságos gubernator uram parancsolatja is fogja determinálni, és pro et contra azon controversiát investigálván, ha ott helyben eligazíthatják bene quidem, alioquin következendő ország gyűlésére reportálják az egész dolgot.

Articulus 25.

Magazinális szolgák fizetésérűl.

Az magazinális szolgák iránt való fizetésről, hogy a méltóságos gubernium provideáljon és disponáljon, végeztük és egész országúl ő nagyságokat ő kegyelmeket authoráljuk.

Articulus 26.

Isten káromló szitkok megtiltásárúl.

Noha az Isten ellen való káromló szitkok ennek előtte is erős tilalomban voltanak, mindazáltal azzal nem gondolván sokak minden éktelen szitkok, de nevezetesen mindenek felett a teremtettével való irtózatos szitkozódás annyira eláradott, hogy csaknem az apró gyermekeknek is közönségesen forog szájokban, minthogy peniglen minden böjt és innepszentelés haszontalan, hogy ha ez ilyen közönséges vétkek ki nem tisztíttatnak, ez iránt is kiválképen Istenhez való buzgóságunkat akarván mutatni, az méltóságos gubernium tetszése is az levén, végeztük egész országostúl, hogy valaki ezen éktelen szitkokkal szitkozódni comperiáltatik, akár úri. fő és nemesi rendben levő, akár városi és paraszt egyéb akármi rendbeli ember gyermeke legyen, első vétkeért a piaczon keményen megvesszőztessék, másodszori vétkeért peniglen a nyelvében egy darab kivágattassék és ha harmadszor azon gonosz cselekedetben comperiáltatik, minden kedvezés nélkül kővel verettessék agyon. Mely ez iránt való vétkeseknek megbüntetését kötelességek szerint minden helybeli tisztek sub ammissione honoris et officii minden kedvezés nélkül executióban vétessék, közönségesen végeztük. Az nagy rendek és minden házigazdák előttök viselvén mindenek felett az Istentűl ő felségétűl való félelmeket, magok cselédit igyekezzenek illendő fenyitékben tartani és a kiket deprehendálhatnak, a nagy rendeknek álljon szabadságában hogy magok büntetik-e meg, vagy tiszt kezében adják, mindazáltal cselekedjék azt, hogy udvari cselédjek is semmiképen büntetetlen ne maradjanak.

Articulus 27.

Az sodomiták ellen való processusról.

Mivel római császár kegyelmes urunk ő felsége specialis instructióban adta méltóságos gubernator urunknak, hogy a sodomiták megbüntettessenek, mely véteknek nemének még csak hallása is mivel irtózatos, végeztük egész országostúl, a méltóságos gnbernator tetszése is ez levén, hogy minden vármegyéknek, székeknek főtisztei az efféle vétkeket per

inquisitionem szorgalmatosan keressék ki és ha paraszt személy deprehendáltatik ezen vétekben, mint egyéb czégéres vétkeket úgy ezeket is büntessék meg az vicetisztek, ha penig nemes ember találtatik ezen vétekben, főtiszt atyánkfiai szoros kötelességek szerint persequaltassák az vicetisztekkel ratione officii minden vármegyék és székek törvényes székein; minthogy peniglen azok ritkábban folyhatnak, főtiszt atyánkfiainak szabadságokban álljon specialiter az efféle vétkeknek megbüntetésére az vármegye és székek szinét mentűl felesebben lehet még extra seriem convocáltatni és ott persequáltatni. Ha hol peniglen az tisztek persequálni elmulatnák, az director kötelessége szerint az olyan személyt táblára evocáltassa és mind terminusok alatt, mind ország közönséges gyűlési alatt való táblákon persequáltathassa. A kik peniglen ezen vétekben comperiáltatnak, ne legyen se jószágoknak eladásával se pénzzel magokat az poena alól felszabadétani, annál inkább ellenek indított pert lecsinálni szabad, sem peniglen senkinek is ez ilyeneknek úgy őket sub anatemate felvenni, pártjokat fogni, hanem irremissibiliter megégettessenek egész országostúl végeztük.[1])

Datum in civitate Claudiopolitana die decima tertia mensis Aprilis ultima videlicet die congregationis nostrae anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

Samuel Keresztesi praesidens, mp. (P. H.)
Magister Joannes Sárossi protonotarius, mp. (P. H.)
Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

LI.

1697. ápr. 30.

Apafy Mihály elé terjesztett pontok.

Anno 1697 die 30 Aprilis.

Nomine suae majestatis sacratissimae domini domini nostri clementissimi factae mihi per comitem Kynszki propositiones.

---

[1]) *Az országos levéltári Korniss Mihály-féle másolatban a következő megjegyzés olvasható:*

»Meghalván hirtelen Bethlen Elek úram, választatott Keresztesi úram, de ugyan ad 1698 mind bizonytalanságban volt confirmatiója az munkák által.«

1. Petitur resignatio principatus, qui primo per me sponte iam erat oblatus.

Ad hoc punctum in eadem conferentia viva voce respondi me hoc facere velle etiam defacto.

2. Petitur restitui athname turcicum.

Quod etiam a me statim est promissum.

His factis promisit sua majestas sacratissima.

1. Annuam pensionem duodecim millium florenorum Rh. vel in proventibus salis Transylvanici vel ex aliis mediis. Reservando sibi hoc sua majestas sacratissima, quod illam finito bello augebit.

Benignissimae huic compromissioni humillime inhaereo et Vestrae Serenitatis manutentionem constanter sollicito quinimo ut pensio illa augeatur, cum bellum iam sit finitum et ad aliquem fundum certum et fixum determinetur a sua maiestate suplico, cum et alioquin suae maiestati sacratissimae spontane-e longe plus cesserim.

2. Avitica bona sua maiestas confirmari dignata est.

Quoad haec ut expeditio fiat, humillime expeto.

3. Bona vero illa ficsalia, quae titulo oneroso possideo in onere se exsoluturam sua maiestas sacratissima resolvit data occasione.

Hoc stabit in clementissimo suae maiestatis sacratissimae beneplacito, dum et quando eodem valore suae

maiestati benignissime visum fuerit. Pro interim tum clementissimam suae maiestatis protectionem quoad illa suplico, ut ab omni privatorum impetitione, onerum improportionatorum impositioni tuta maneant.

4. Voluit sua majestas sacratissima, ut tempore belli Transylvaniam mihi intrari non liceret, sed ponerem hic vel alibi in suae majestatis provinciis fixam mihi sedem, quo et coniugem adferri et in mea religione libere mihi vivere liceret.

Hoc punctum actu est impletum; quod vero sequentem meae vitae periodum attinet, ad etiam ulterius suae majestati sacratissimae humillime complacandum, stabiliorem habitationis sedem in istis partibus mihi figeri *(sic)* est animus supponendo tamen cum alta iam pace fruamur etiam in patriam intrare, vel saltem ad dominium disponendum, cum scitu suae majestatis sacratissimae liberum erit.

5. Permisit et promisit sua majestas sacratissima, ut titulo principis uterer, donec occasio datur me in sacri Romani imperii principem exaltandi in quo quoque gratificandi suae majestati sacratissimae est animus.

Quoad hoc punctum humillime suplico, quod si sua majestas sacratissima dignata sit bonorum meorum statum definire, habeatur tanto magis

respectus personae meae status et quod sua majestas hac ratione tit. princ. imperii clementissime appromisit, sublatis iam etiam obstaculis dignetur hoc diplomatice expediendum clementissime demandare.

Die 16. Martii. 1700.

(Eredeti fogalmazvány a M. N. Múzeum levéltárában, Tunyogi József gyüjteményében.)

LII.

1697. jún. 3.

Meghivó a tordai országgyülésre.

Comes Georgius Bánffi de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator. Comitatuum Colosiensis et Dobocensis supremus comes.

Spectabilis ac generosa domina nobis benevola. Salutem et benevolam nostri commendationem.

Az mi győzedelmes császár és koronás király kegyelmes urunk ő felségétűl jűvén kegyelmes resolutiónk, azoknak publicátiója, annak felette ugyan az ő felsége hadi operatióira kivántatván még az magazinumokban bizonyos számu ezer köböl búza annak is repartitiója szükségképen kivánják, hogy közönséges országgyűlését hirdessünk. Azért a mi kedves jóakaró uraink és atyánkfiai a tanácsi rend ő kegyelmek tetszéséből, hogy Kegyelmed böcsületes követje által *Tordára ad diem 22 praesentis Junii* megjelenjen, parancsoljuk authoritate mediante igen serio sub poena articulari. Eorundem *(sic)* sic facturam bene valere desideramus. Datum in civitate Cibini *(sic)* egregio Transilvaniae Gubernio, die 3. Junii. 1697.

Eorundem benevoli

C. G. Bánffi s. k.
C. N. Bethlen s. k.

Czímzet: Spectabili ac generosae dominae Catharinae Kemény spectabilis ac generosi condam domini Georgii Gyerőfi de Gyerőmonostor relictae viduae, nobis benevolae.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

LIII.

1697. jún. 22—júl. 10.

A Tordára hirdetett országgyűlés irományai és törvényei.

a)

Országgyűlései napló.

Acta comitiorum regni huius Tranniae per excellentissimum et illustrissimum d. d. gubernatorem pro die 22. Junii 1697 in oppidum Thorda indictorum et celebratorum.

25. Junii quia rationabiles ob causas congregatio d. d. statuum ad 25 attacti mensis dilative attigerat, ideoque eodem d. d. status in templum dominorum unitariorum confluentes primum observantiae comitiorum gradum exequunti sunt.

26. Confluxus d. d. comitatensium iuxta praxim hactenus usitatum aeque etiam dominorum Siculorum ac Saxonum . . .

27. Perlectis postulatis d. d. statuum (serius Saxonicae nationes dilatis) domini d. consiliarii una cum dominis d. statibus de et super summa tritici magazinalis discussa praehibitis concluserunt, utpote hogy az elmult esztendőben felvetett hatvanezer köböl búzának harmadrészét ugymint trit. cub. 20 ezer kiki adja meg: adván az nemes vármegyék cub. *(üres hely)*, az nemes székely natio cub. *(üres hely)*, az becsületes szász nátio pedig cub. *(üres hely)* az két része pedig ezután is portatim persolvenda dilata exstitit.

4. Julii. Postulatorum cum resolutionibus series.

Postulatorum dominorum comitatensium series cum resolutionibus.

Ad 1. Resolutio nihil alterabitur.

Ad 2. Resolutio nihil alterabitur.

N. B. Az tavalyi 60 forintos adóban attrahaltatni kell az egyházi nemességnek is.

Az régen felvetett 6 köblös lisztet vagy buzát meg kell adni.

Az rakoviczai határbeli controversiáknak eligazítására deputáltatnak.

Az 2-dum punctum 2-di postulati.

Az magazinális búzáról való Nagyságtok resolutióját alázatoson értjük, de mivel az eddig adott búzánk áráról az Nagyságtok resolutióját nem láttuk, úgy értettük pedig, hogy kanczellár Kálnoki Sámuel atyánkfia tehetne az iránt bizonyos informátiót, instálunk alázatosan Nagyságtoknak, méltóztassék ez iránt való resolutiójával bennünket conso-

lálni, tudhassuk, honnan, mikor és kitől várhassuk buzánk áráról való contentáltatásunkat, ezután pedig, hogy pénz nélkül búzát adni ne kényszerítessünk, a felséges udvarban munkálódni méltóztassék.

Ad 3. nihil alterabitur.

Ad 4. replica. Minthogy az ő felsége kegyelmes diplomájának első punctuma világosan kimondja in terminis cuiuscunque alterius cleri et personarum ecclesiasticarum etc. nihil alterabitur. Constal pedig az catholica religion levő méltóságos püspök uram itt benn léte, tovább is pedig ezen punctummal ellenkező intervenientiáktól tarthatunk, előbbi alázatos instantiákra relegáljuk magunkat, várván Nagyságtok méltóságos resolutióját alázatosan.

Ad 5. Articulus conscribendus iuxta resolutionem.

Art. 6. Articulus iuxta resolutionem.

N. B. *Az adófelvetésről.*

Tordai constitutiones anni 1694 art. 2. Ott numero 15 egy kapu helyett.

In constitutione 1694 art. 1 similiter.

Kolozsvári 1695. constitutione art. 9 excepti nobiles singulae sessionis.

Marosvásárhelyi constitutione 1695 et 1696 articuli ut supra in constitutione Thordensi.

Fejérvári constitutione 1696 az egyházi nemesség cum portis 30 computetur de az pénz adóban exempti ibidem ratione magazinalis tritici excepti.

Ad 6. art. scribetur.

Ad 7. art. scribetur.

Ad 8 art. 1.

Ad 9. art. scribetur.

Ad 10. art. cum gratiarum actione.

Ad 11. differtur.

Caetera ad secreta excelsi gubernii sunt relicta.

Super postulatis d. d. Siculi nationis resolutiones.

Ad 1. 2. 3 et 4. nihil alterabitur.

Ad 5. nihil . . .

Ad 6. nihil; protestatur.

Dominorum Saxoniae nationis.

Ad 1. felment az replica.

Ad 2. Refertur ad 1 dominorum comitatensium resolutionem.

Ad 3. articulus.

Ad 4. 5. 6. gratiosa resolutio, gratiarum praestatio.

Ad 7. Az vármegyékre igazít.

Ad 8. expedita.

Ad 9. magok igazítsák.
Ad 10.
Ad 11.
Ad 12.

Cancellarius Kálnoki Sámuel uram informatiója az búza áráról.

Azt referálá, hogy m. cancellarius Bethlen Miklós uramnak adtak oda fel in tritici solutione ren. fl. 130 ezer (100 ezer magyar forintot is adtak, de az az commissariatusra ment) de ulteriori bene sperare iubet excelsa camera.

Az magazinalis búzáról poenam csináltak: hat hétre fizesse meg az búza árát, de ez is speratur.

Az só commerciumáról való számvételről.

Gróf cancellarius uram kézen forgott só commerciumát concernáló reditusokról való igazítására gróf Pekri Lőrincz uramat, Toroczkai István, Alvinczi Péter, Czabanius János, P. Horvát Ferencz és Dobolyi Bálint atyánkfiait rendeltük és hogy ő kegyelmek értésére adván cancellarius uramnak is az dolgot és tempore et loco competentibus confluálván, dolgokat hűségesen percipiálják s vegyék igazításban, hogy már elvégtére az nemes ország ez iránt forgott sok nehézségek alól cum contento felszabadulhasson. Mivel pedig az magok költségén való ily szolgálat terhesnek tetszik, hogy azon város tisztei az ő kegyelmek asztaláról illendőképen prospiciáljanak és magok contributiójokból defalcaltassék az Nagyságtok consensusa is accedálván concludáltuk.

8. Julii.
9.
10. Julii.

Az hadi operatio alkalmatosságával kivetendő discretiókra tiz-tiz kapuról egy-egy jó szálas kövér ökröt tartsanak készen.

Holmi occurálható discretiókról.

Az fenn forgó hadi operatiokhoz képest következő alkalmatosságok azt importálván magokkal, nem lehet, hogy az hadi tisztviselőknek holmi discretio ne adassék, tetszett azért, Nagyságtok consensusa is accedálván, hogy az nemes vármegyék és székek is tiz-tiz kapukról készítsenek egy-egy jó vágó ökröt és tartsák készen, hogy mikor az méltóságos gubernium dispositiója kivánja, mindjárást administráltassanak oda az hova kivántatik.

Kívülről: Acta comitiorum Thordensium 1697.

(Eredetije Alvinczy igen rossz fogalmazványa az »Erdélyi Múz. Egyl.« kézirattárában, más példány Radók Ádám ltárában.)

b)

1697. jú l. 20.

Táblázati kimutatás a magasinumi adóról.

Tabella contributionis magasinalis.

Tabella magasinalis, de et super repartitione 20 mille cubulorum tritici, ad diem 20° Julii anni 1697. in infra scripta magasina administrandorum.

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Excellentissimus d. gubernator cum principe	133·1½	—	—
D. Stephanus Naláczi	66·3	—	—
D. Georgius Bethlen	66·3	—	—
D. Nicolaus Bethlen	66·3	—	—
C. d. Ladislaus Gyulaffi	50	—	—
D. Samuel Keresztesi	66·3	—	—
D. Joannes Sárosi	66·3	—	—
C. d. Stephanus Apor	66·3	—	—
D. Stephanus Haller	66·3	—	—
D. Michael Toroczkai	10	—	—
D. Valentinus Frank	66·3	—	—
D. Samuel Konrád	10	—	—
D. Petrus Alvinczi	33·1½	—	—
D. Joannes Kemény	66·3	—	—
D. Stephanus Toroczkai	58·2	—	—
D. Gabriel Jósika	33·1½	—	—
D. Andreas Naláczi	8·2	—	—
D. Paulus Suki	33·1½	—	—
D. Ladislaus Balog	16·3	—	—
D. Paulus Inczédi	33·0½	—	—
D. Paulus Nagy	33·1½	—	—
C. d Ladislaus Csáki	40	—	—
D. Laurentius Pekri	56·3	—	—
D. Benedictus Szeredi	25	—	—
D. Stephanus Csáki	41·3	—	—
D. Volfgangus Bánffi	60	—	—
D. Samuel Bethlen	—	50	—
D. Michael Mikes	60	—	—
D. Ladislaus Mikola	33·1½	—	—
D. Georgius Haller	25	—	—
D. Petrus Toroczkai senior	25	—	—
D. Balthasar Kemény	33·1½	—	—
D. Balthasar Macskási	43·2	—	—
D. Andreas Tholdalagi	16·3	—	—
D. Stephanus Andrási	43·2	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
D. David Petki	43·2	—	—
D. Ladislaus Bethlen	53·2	—	—
D. Paulus Bánffi	41·3	—	—
D. Sigismundus Kornis	33·1½	—	—
D. Stephanus Kornis	33·1½	—	—
D. Mihael Vay	16·3	—	—
D. Johannes Bethlen	33·1½	—	—
D. Paulus Kendeffi	8·1½	—	—
D. Georgius Vas senior	26·3	—	—
D. Georgius Vas junior	26·3	—	—
D. Abrahamus Barcsai	20	—	—
D. Stephanus Barcsai	33·1¹⁰₂	—	—
D. Franciscus Daniel	—	20	—
D. Paulus Rédei	33·1½	—	—
D. Gasparus Kendeffi	50	—	—
D. Petrus Bánffi	40	—	—
D. Mathias Toroczkai	16·3	—	—
D. Clemens Béldi	33·1½	—	—
D. Joannes Tholdalagi	33·1½	—	—
D. Sigismundus Bánffi	16·1½	—	—
D. Ladislaus Bánffi	16·3	—	—
D. Michael Suki	33·1½	—	—
D. Valentinus Folti	25	—	—
D. Petrus Toroczkai junior	16·3	—	—
D. Daniel Vass	16·3	—	—
D. Michael Barcsi	16·3	—	—
D. Josephus Daniel cum fratre ...	—	16·3	—
D. Sigismundus Barcsai	16·3	—	—
D. Michael Bánffi	26·3	—	—
D. Stephanus Bethlen	16·3	—	—
D. Stephanus Salánczi	33·2	—	—
D. Franciscus Henter	—	10	—
D. Franciscus Horváth P.	10	—	—
D. Nicolaus Horváth P.	10	—	—
D. Gabriel Pecri junior	20	—	—
D. Andreas Vitéz	25	—	—
D. Stephanus Rácz de Galgó	16·3	—	—
D. Fratres Toldi	20	—	—
D. Franciscus Lázár	—	50	—
D. Emericus Macskási	25	—	—
D. Christophorus Torma	8·2	—	—
D. Paulus Barcsai	16·3	—	—
D. Georgius Barcsai	25	—	—
D. Nicolaus Torma	16·3	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
D. Georgius Nápolyi	25	—	—
D. Stephanus Lugosi	13·1½	—	—
D. Gabriel Tholdalagi	16·3	—	—
D. Franciscus Lugosi	13·1½	—	—
D. Emericus Jósika	25	—	—
D. Filii Georgii Torma	25	—	—
D. Blasius Maxai	16·3	—	—
D. Michael Száva	25	—	—
D. Sigismundus Bodoni	8·1½	—	—
D. Georgius Bodoni	8·1½	—	—
D. Joannes Daniel	—	8·1½	—
D. Joannes Déssi	16·3	—	—
D. Stephanus Nádudvari	16·3	—	—
D. Andreas Szilágyi	16·3	—	—
D. Georgius Bálintith cum matre	25	—	—
D. Stephanus Radák	25	—	—
D. Michael Kendeffi	13·1½	—	—
D. Ladislaus Gyulai	16·3	—	—
D. Joannes Thordai	20	—	—
D. Simion Boér	6·3	—	—
D. Georgius Salánczi	16·3	—	—
D. Georgius Földvári	6·3	—	—
D. Gábriel Henter	16·3	—	—
D. Ladislaus Zejk	13·1½	—	—
D. Ladislaus Váradi	8·1½	—	—
D. Dániel Jósika	8·1½	—	—
D. Martinus Sárpataki	16·3	—	—
D. Fran. Boér cum filio Paul. Mikes	—	25	—
D. Michael Baranyai	16·3	—	—
Orphani Georgii Korlátovith	56·3	—	—
D. Adamus Jábroczki	10	—	—
D. Franciscus Harinnai	20	—	—
D. Joannes Buda	10	—	—
D. Petrus Macskási	16	—	—
D. Stephanus Makrai	6·3	—	—
D. Stephanus Jósika	6·3	—	—
D. Joannes Domokos	13·1½	—	—
D. Gasparus Buda	13·1½	—	—
D. Sigis. Balog de Dicső-Szt-Márton	13·1½	—	—
D. Franciscus Balog de eadem ...	13·1½	—	—
D. Sigismundus Felvinczi junior	26·3	—	—
Domini fratres Valkai	6·3	—	—
D. Sigismundus Pernyeszi	8·1½	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
D. Andreas Pogány	13·1½	—	—
D. Petrus Kemény	33·1½	—	—
D. Stephanus Kovács	20	—	—
Orphani Georgii Vér	6·3	—	—
Domina Telekiana	66·3	—	—
Relicta Ladislai Székely	66·3	—	—
Relicta Georgii Gyerőfi	16·3	—	—
Relicta Stephani Daniel	—	25	—
Relicta Emerici Lázár	16·3	—	—
Relicta Ladislai Boros	10	—	—
Relicta Ignatii Szentpáli	20	—	—
Consors Nicolai Olai	16·3	—	—
Relicta Davidis Béldi	16·1½	—	—
Relicta Joannis Rhedei	16·3	—	—
Orphani Francisci Maxai	25	—	—
D. Gabriel Thordai	16·3	—	—
Relicta Cosmi Horváth	16·3	—	—
Relicta Stephani Jósika	10	—	—
Comit. Albens. processus uterque	300	300	—
Comitatus de Küküllő processus uterque	286·3	—	—
Comit. Thorda processus uterque	286·3	—	—
Comit. Kolos processus uterque ...	186·3	—	—
Comit. Doboka processus uterque	100	—	—
Comit. Szolnok interior processus uterque	286·3	—	—
Civitatis Maros-Vásárhely	100	—	—
Terra Fogaras	333·1½	—	—
Comit. Kolosprocessus inferioris ex restantiis magasin. a. 1695 ...	133·1½	—	—
Oppidum Vizakna	33·1½	—	—
Alba Julia	33·1½	—	—
Oppidum Hunyad	25	—	—
Oppidum Hatczok	8·1½	—	—
Oppidum Kolos	50	—	—
Oppidum Szék	16·3	—	—
Pastores valachici	333·1½	—	—
Officiales bonorum fiscalium	66·3	—	—
Decimatores	66·3	—	—
Comitatus Hunyad cum Zaránd ...	286·3	—	—
Sedes Cibiniensis	1.261	—	—
Sedes Segesvár	721	—	—
Sedes Meggyes	610·3	—	—
Districtus Coronensis	1.713·2½	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
Sedes Bisztriciensis	—	1.713·2½	—
Sedes Nagy-Sink	—	—	1.066·3
Sedes Ujegyház	350·3	—	—
Sedes Szerdahely	204	—	—
Sedes Szászsebes	203·1½	—	—
Sedes Szászváros	216	—	—
Sedes Kőhalom	533	—	—
Sedes Udvarhely	—	1.133·1½	—
Sedes Háromszék	1.300	—	—
Sedes Csik, Gyergyó, Kászon	366·3	300	—
Sedes Maros	666	—	—
Sedes Aranyos	233·1½	—	—
Ex Restantiis praeteriti anni ex comitatu de Küküllő processus utrique	1.280·2½	—	—
Latus	7.786·3½	5.018·3½	1.066·3
Tota summa	1.391·0½	4.952·0½	1.066·3

Tabella magazinális super repartitione 20 millia cubu-o lorum tritici infrascripta magasina suae Majestatis sacratissimae ad 20. Augusti administrandorum.

Loca administrantia	Albam	Claudio-polim
	Trit. cub.	cub.
Comitatus Albensis processus super a singulis portis	711	—
Comitatus Albensis processus inferioris ...	1.229	—
Comitatus de Küküllő processus superioris	650	—
Comitatus de Küküllő processus inferioris	493	—
Comitatus Thorda processus superioris	438·3	—
Comitatus Thorda processus inferioris	375	—
Comitatus Kolosien processus superioris ...	—	251·2
Comitatus Kolosien processus inferioris	—	524
Comitatus Doboka processus superioris	—	124
Comitatus Doboka processus inferioris	—	305·2
Comitatus Solnok processus superioris	—	404
Comitatus Solnok processus inferioris	—	267
Átvitel	3.796	1.776

Loca administrantia	Albam	Claudiopolim
	Trit. cub.	cub.
Áthozatal	3.796	1.876
Comitatus Hunyad	700	—
Comitatus Zaránd	112	—
Oppidum Marosvásárhely	140	—
Sedes Szeben	1.351	—
Sedes Segesvár	738	—
Sedes Medgyes	641	—
Districtus coronensis	1.826	—
Sedes Besztercze	1.000	—
Sedes Kőhalom	583	—
Sedes Nagy-Sink	853	—
Sedes Ujegyház	376	—
Sedes Szeredahely	218	—
Sedes Szász-Sebes	214	—
Sedes Szászváros	229	—
Sedes siculicalis Udvarhely	1.133	—
Sedes Háromszék	1.300	—
Sedes Csik	666·3	—
Sedes Marus	666·3	—
Sedes Aranyos	233·1	—
Oppidum Vizakna	63·2	—
Civitas Fejérvár	43·2	—
Oppidum Hunyad	30	—
Oppidum Hatczog	13·1	—
Pastores valachici	433·2	—
Terra Fogaras	383	—
Officiales bonorum fiscalium	66·3	—
Decimatores	66·3	—
Latus	10.399	146
Summa	17.978	2.022
Tota summa cubulorum	20.000	—

Nehezedvén az idő különb-különb nehéz dolgok is következtenek mint az irások ide alább mutatják.

Extradata per me Georgium Sárosi consiliarium et protonotarium.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

c)

1697. július.

Az 1697-diki katalogus.

Catalogus anno 1697.

Dominorum principalium regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, officialium, consiliariorum comitatuum et sedium Siculicalium comitum, ac capitaneorum supremorum, comitum et baronum, tabulae assessorum et nobilium, sive regalistarum, procerum ac armariorum secundum iteratum, s. c. regiaeque Majestatis decretum determinatus et anno praedicto in Julio mense ad confusiones et competentias, evitendas in diaeta Tordensi publicatus.

Regii gubernii principales officiales.

Excell. D. C. Georgius Bánffi, ... gubernator.
C. Gregorius Bethlen, ... generalis.
C. Nicolaus Bethlen, ... cancellarius.
C. Stephanus Apor ... ... thesaurarius.
... ... presidens.

Domini consiliarii.

Stephanus Naláczi consiliarius et comes supremus comitatuum Hunyad et Zarand.

C. Ladislaus Gyulaffi consiliarius, comitatus Colos comes, sedis Siculicalis Marus capitaneus supremus.

Samuel Keresztesi, consiliarius et comitatus Albensis comes supremus.

Joannes Sárosi, consiliarius et protonotarius.

Bar. Stephanus Haller, consiliarius et comitatus Tordensis comes supremus.

Michael Toroczkai, Valentinus Frank, Samuel Conradi, vice cancellarius si in Transylvania residet et fungitur.

Tabula regia.

Petrus Alvinczi magister protonotarius.
B. Joannes Kemény,
Stephanus Toroczkai,
Gabriel Jósika,
Andreas Naláczi,
Volphangus Kálnoki,
Ladislaus Balog,
Paulus Inczédi,
Paulus Nagy,

Paulus Suki,
Comes Samuel Bethlen,
Comes Michael Mikes,
Franciscus Horváth Petricsevich.

Domini comites, barones et proceres cum officio supremo.

Comes Laurentius Pekri, comes supremus comitatus Albensis.

Baro Benedictus Serédi, comes supremus comitatus Krasznensis.

Baro Franciscus Gyulai, comes supremus comitatus Aradiensis.

Balthazar Macskási, comes supremus comitatus Szolnok interioris.

Volphangus Bánffi, comes supremus comitatus Dobocensis.

Comes Michael Teleki, capitaneus supremus districtus Kővár.

Domini comites, barones simplices sine officio.

Baro Paulus Vesselényi,
Comes Stephanus Csáki,
Comes Franciscus Bethlen,
Comes Michael Bethlen,
Comes Ladislaus Teleki,
Comes Ladislaus Bethlen,
Baro Georgius Haller,
Baro Ladislaus Kemény,
Baro Simeon Kemény,
Baro Sigismundus Kornis,
Baro Stephanus Kornis.

Domini regalistae vel iuxta caesareum decretum, nobiles vel armarii iuxta stemma vel aetatis senium.

Ladislaus Mikola,
Michael Vay,
Paulus Bánffi,
Petrus Toroczkai senior,
Balthazar Kemény,
Joannes Bethlen,
Paulus Kendeffi,
Georgius Vas, senior,
Abraham Barcsai,
Joannes Toldalagi,
Georgius Vas, junior.
Emericus Jósika,
B. Michael Száva,
Franciscus Henter,
Franciscus Dániel,
Mathias Toroczkai,
Paulus Rédei,
Sigismundus Pernyeszi,
Ladislaus Bánffi,
Petrus Bánffi,
Clemens Béldi,
Franciscus Lázár,
Stephanus Barcsai,
Stephanus Fráter,

Gasparus Kendeffi,
Ludovicus Naláczi,
Georgius Naláczi,
Michael Suki,
Valentinus Folthi,
Petrus Toroczkai, junior,
Joannes Toroczkai,
Andreas Szilágyi,
Ladislaus Macskássi,
Stephanus Rácz de Galgó,
Christophorus Torma,
Nicolaus Torma,
Stephanus Szalánczi,
Paulus Barcsai,
Andreas Vitéz,
Daniel Vas,
Michael Daniel,
Joannes Daniel,
Nicolaus Horváth Petricsevich,
Stephanus Lugosi,
Franciscus Lugosi,
Samuel Torma,
Stephanus Torma,
Blasius Maxai,
Sigismundus Korda,
Ladislaus Gyulai,
Georgius Nápolyi,
Michael Kendeffi,
Stephanus Radák,
Stephanus Bethlen,
Georgius Balintik,
Martinus Saárpataki,
Georgius Barcsai,
Stephanus Nádudvari,
Sigismundus Barcsai,
Michael Henter,
Paulus Ugron,
Gabriel Henter,
Gabriel Pekri, senior,
Gabriel Pekri, junior,
Stephanus Toldi,
Georgius Szikszai,
Georgius Szalánczi,
Simeon Boér,
Franciscus Boér,
Joannes Tordai,
Georgius Pongrácz,
Gabriel Toldalagi,
Georgius Földvári,
Paulus Földvári,
Ladislaus Zeik,
Ladislaus Váradi,
Michael Baranyai.

Praeter consiliarios et tabulae iudiciariae numerus regalistarum 94. cum C. et B. supremum officium gerentibus.

Ex his reformati ... ... nro 61.
» » catolici ... ... » 27.
» » unitarii ... ... » 6.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

d)

1697. jún. 27.

A vármegyék postulátumai.

Postulata dominorum comitatensium.

Postulata universorum comitatuum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum universis statibus et ordinibus eiusdem regni Transylvaniae ad generalia eorundem comitia, ex edicto excelsi regii gu-

bernii ad diem vigesimum secundum mensis Junii anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi septimi in oppidum Thorda indicta et celebranda humillime proponenda.

1. Minthogy az mi kegyelnes urunk, koronás királyunk ő felsége törvényinkben és szabadságinkban kegyelmesen bennünket meghagyott és confirmált, instálunk az nemes országnak alázatosan, hogy a méltóságos úr Keresztesi Sámuel úr és Czabánius úr ő kegyelmek per liberam electionem communi voto et suffragio egyik praesidensnek, másik tanácsi rendnek méltóságos hivataljára választatván, confirmatióját az méltóságos regium gubernium recommendátiója által az felséges udvarban repraesentálni és sollicitálni méltóztassék, hogy az iránt is hazánk szabadságába és libera electiójába tartassunk meg ez után is.

2. Úgy értettük méltóságos regium gubernium hozzánk küldött regalisából, hogy ujólag magazinális búza vettetnék fel: instálunk az nemes országnak alázatosan, hogyha ugyan elmulhatatlan ratiókra nézve meg kelletik lenni, differáltatnék adminisratiója aratásig, mert teljességgel elfogyatkoztunk és ha felvétetik kapú szám után vettetnék, hogy igy kiki az maga terhét viselje és nem másét, minthogy pedig keservesen érezzük, hogy eddig adott búzánk ára refusiójában semmi vigasztalásunk nem volt: instálunk alázatosan találjon az nemes ország ez iránt is mennél hamarább való megvigasztalásunkra módot és alkalmatosságot, mert különben tehetetlenségünk miatt következhető nehézségtől is tarthatunk.

3. Ugyanazon méltóságos regium gubernium regalisából látjuk azt is, hogy ő felségének kegyelmes resolutiója jöttenek, instálunk azért az nemes országnak alázatosan instáljonak az méltóságos regium gubernium előtt: hazánk vigasztalására velünk communicálni méltóztassék.

4. Mindhogy hazánk megmaradása és békessége áll ő felségétől adatott sz. diploma szerént való mind eclézsiai s mind külső törvényes szabadságunknak megmaradásában, tapasztalunk mindazonáltal olyan dolgokat, a melyek láttatnak ezzel ellenkezni: mely miatt félhetünk s félünk is, hogy ha most mindjárt nem is, de következendőre szomorú gyümölcsét meg ne érezzük, instálunk azért az nemes országnak alázatosan, az méltóságos regium guberniummal együtt orvosolni méltóztassanak, hogy valami szomorúságunkra való új dolog szegény hazánkban ne introducáltassék.

5. Minthogy a szalma administratiója iránt némely vármegyék felette terheltetnek, az commissariatus dispositiója ellen is, mely az volt, hogy sem az nemes vármegyék, sem az

statiós helyek ne fizessék pénzül, mindazonáltal sok helyeken pénzül kelletett megfizetniek, mind ennek bonificatióját, mind pediglen supra taxam a miatt vett az militia, az commissariatus dispositiója szerént defalcáltatván (kire bizonyos emberek is deputáltattak volt, bogy azon defalcatiókról czédulákat adjanak és az 60 forintos adóban acceptáltassék) de némely vármegyékben, nem tudjuk ki parancsolatjából, azon taxán felül való defalcatiót fel akarják szedni, némely vármegyékben pedig sem ezen taxán felül való defalcatio, sem az tavalyi erdők ára nem defalcáltatott: instálunk az nemes országnak alázatosan, hogy az hol rendesen véghez ment az defalcatio, az maradjon helyben és ne szedessék fel az helységen, az hol pedig az 60 forintos adó egészen felkölt, bonificáltassék az szegénységnek, és az erdők ára is refundáltassék.

6. Szánakozással tapasztaljuk az egyházi nemességnek mind adózással, mind sokféle szolgálattal és commissariussággal való terheltetését; instálunk azért az nemes országnak alázatosan, méltóztassék az 60 és 30 forintos s több hasonló adózástól immunitálni, mivel articulariter is eximáltattak.

7. Instálunk az nemes országnak azon is alázatosan, hogy az közelebb elmult kolosvári gyűlésben az alá és feljáróknak vecturázásáról irott articulus indifferenter tartassék meg és egyik vármegyéből más vármegyékben által ne vitetnének szekereink és marháink.

8. Nemes Hunyad-vármegyei atyánkfiai jelentik és egyszersmint instálnak is az nemes országnak alázatosan, hogy az harmad idei, méltóságos gróf Apor István úr ő kegyelme által subtrahált hétszázhetvenkilencz forint szénájok árát, item tavaly az Balland regimentje quantumából subtraháltatott summából hátra lévő egy nehány száz forintokat (melyeket is az nemes ország azon regementnek nem relaxált), mind pediglen az idén subtrahált pénzeket supra taxam expendált mind széna és szalma árával eggyütt, egy szóval valamikről in computu Cibiniensi docealtanak és de facto is doceálni készek, az commissariatustól kiadott punctumoknak continuatiója szerént bonificáltatni és refundáltatni méltóztassék.

9. Minthogy méltóságos gubernator urunk ő nagysága ennek előtte két rendbéli commissióban optiot adott volt, signanter Hunyad és Zaránd vármegyéknek az mint ő kegyelmek referálják, hogy akár a huszonöt tábori szekereknek felállítását, akár pedig a dévai magasinumból 1500. köböl lisztnek Karánsebesben való elszállíttatását procurálják

és ha azon vectura praestáltatik tőllök, az tábori szekerek állitásából immunitáltatnak, melyeket is effectuálván ő kegyelmek, újabban commissiója ment ő nagyságának Zaránd-vármegyére, azon tábori szekereknek kiállitásáról, melyet is mire vélni nem tudnak. Instálunk azért az nemes országnak alázatosan, méltóztassék instálni méltóságos gubernator urunk ő nagyságok és az méltóságos r. guberniumnak az ő nagysága assecuratoriája szerént tábori szekerek adásával s tovább való vecturával terheltetni ne kényszeríttessenek.

10. Az marsus alkalmatosságával is felettébb terheltetvén Hunyad vármegyei atyánkfiai relatiójok szerént; méltóztassék az nemes ország azt is méltó consideratióban venni, most az regimentek indulása alkalmatosságával az vecturázó szekerek ne vitetnének tovább Dévánál, Déván alól pedig, hogy magok marhájokon és szekereken menjenek az vitézek, obtineálja méltóságos Rabutin general ő nagyságánál kivált vármegyénkben lévő officerek indignálódván az statióbeli emberekre, ha marhájokat, szekereket oda lekaphatják, s Déván alól vihetik, visszaadni nem akarják és hacsak egy hétig oda tartják is ilyen dolognak idején, micsoda kára következhetik az szegénységnek, az nemes ország bölcsen megítélheti, sőt némely szekerek teljességgel odavesznek, tavaj is megtörtént, Dobráról egy nyolczökrű szekér egészen odaveszett, vonómarhák pedig azon kivül is sokan vesztenek oda.

11. Sok executiók lettenek az elmult hiberniumi portiózás alkalmatosságával, nem elégedvén meg az német vitézek sok bor tékozlással s abraklással, executió pénzt sokat kivánnak, az közvitéz fél német-forintot, az caprár egy német-forintot, ha profont-mester vagy kornyétás egy aranyat extorqueálnak: instálunk azon is az nemes országnak tanáljon módot benne az méltóságos r. guberniummal együtt megorvoslásában.

12. Közép-Szolnok, Kraszna és Máramaros vármegyéknek sok keserves megbántódások lévén folyamodtanak az nemes ország atyai protectiójához, az méltóságos r. guberniummal együtt, mely megbántódásokat mi is magunkénak agnoscálván, alázatosan repraesentáljuk az nemes országnak, méltóztassék az nemes ország az felséges udvarban, az méltóságos regium guberniummal munkálódni, hogy az négyszázezer rhenensis forint quantumon felül, melyet diplomatice kellene adnunk, annuatim sok ezerekkel felül haladván portiójok ezen nemes vármegyéknek, nem az palatinale quantumhoz, hanem az erdélyi quantumon felyül

való sok portiónknak pótlásához engedtetnék az felséges udvartól, signanter pedig keserves megbántódások punctuatim következnek ez ide alább megirt mód szerént.

1. Punctum. Az elmult ősszel az nemes vármegye engedelmeskedvén a méltóságos regium gubernium parancsolatjának, Solari úrhoz (noha hivatta az nemes vármegyét accordára, de el nem ment s követ atyánkfiait is nem küldötte, melyre nézve gróf Solári úr egy compániát reánk quartélyban beszállitott, portiónk pedig az mennyi arra az regimentre volt assignálva, képtelen executióval és sok költséggel öt német forintjával s egynehány garasával praevie et ante tempus exigáltatott. Mimpergar regimentjére is hasonlóképpen lévén bizonyos summa portiónk assignálva, ki is simili exucutione mediante, annyira, hogy a mellett való executió szenvedésünk és minden egyébb káraink többre extendálnak ezer rh. forintnál, mely károkat, ha mi meg nem tiltatunk volna Solarihoz való meneteltől, mind azon megtapasztalt kárvallásinkat eltávoztathattuk volna.

2. p. Ha az nemes ország dolgainkat nem orvosolja, bennünket voltaképpen ebben az esztendőben nem protegál, s portióink limitatióit is kezekre nem vészik, végképpen el kelletik pusztulnunk, mert majd Pozsonyban az repartitió idején nem lészen az ki vármegyénknek kicsiny és megromlott voltát forgassa, annyira reánk vetik és oly bő mértékben repartiálják, hogy el nem szenvedhetjük, hanem, ha ő nagyságok s ő kegyelmek serio és strictissime parancsolnának az nemes cancellária, hogy magunk oda küldendő követinkkel együtt forgassák és oltalmazzák romlott vármegyénket.

3. p. Kegyelmes urunk ő felsége mostani commissiójába szorgalmatosan parancsolja, az tavalyi conscriptiója palatinus urunk ő herczegsége kezéhez való vitelét, melyet, ha tavaly is Posonban felvihettünk volna, elhisszük, romlott vármegyénk annyira nem graváltatott volna. Ez iránt is, ha mi jót könnyebbségünkre és megmaradásunkra az nemes ország feltalál, méltóztassék orvosolni és elkövetni.

4. p. Több romlásink között nem utolsó pusztulásunknak jele ez is, hogy vármegyénkből nemes Bihar- és Szathmár vármegyékben lakosinknak fele, vagy harmadrésze is az elmult esztendőknek forgásiban transfugiáltanak s oda recipiálták magokat szabadságot kiáltván az vármegyékben (más vármegyéknek is lévén ilyen megbántódások), melyeket sok rendbéli requisitiónkra is semmiképpen nem remittáltak, hanem, ha onnan felül mind az nemes vármegye fő- és vicetiszteire, s mind pedig váradi commendans uramra ő nagyságára, és ha lészen quartélyozandó militiarius, külön-

külön specialis kemény commissio nem extraháltatik, hogy pedig visszaadják az commendans brachio militari adjuváljon bennünket.

5. p. Harmad idei, tavaji és az elmult téli béreseknek regimenteknek naturálék administratiója többre extendál öt vagy hatszáz köböl lisztnél, és zabnak vagy abraknak administratiója extendál hat vagy hétszáz köbölig, melyekről mindeddig is sem portiónkban való acceptáltatása, sem pedig kész pénzül innen az alsóbb commissariusoktól való contentumot sohunnan is nem vehetünk.

6. p. Ezt is hátra nem hagyván, hogy mikor az condescens militia jár, az minthogy szüntelen is, adattassanak néki deák passusok, az melyekben feltétessenek mind az vitézek nevei, ki regimentjéből valók, azoknak pedig gazdálkodásában is rendes mód observáltassék, mennyi számú vectura kivántatik nékiek, mivel efféle condescendens militia annyi kárt tészen gyakorta, hogy vagy kelletik néki az vectura vagy nem, de mégis szegénységinken kéri, ha láttatik, hogy elengedi, szegénységinket megsarczoltatja. Találkoznak olyanok is, az kik csak magok dolgokban járnak, mégis szintén úgy ingyen élődnek, vecturáztatnak és huzzák-vonják szegénységinket, mint a kik az ő felsége hűséges szolgálatjában fáradoznak. Azért mindezen nyomorúságunkat is méltó tekintetben vévén ő nagyságok s kegyelmek orvosolni méltóztassanak.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

e)

1697. júl. 4.

Válasz a postulátumokra.

Resolutio ad postulata dominorum comitatensium.

Resolutio regii gubernii Transylvanici ad postulata vel instantias dominorum comitatuum.

Ad 1-um. Ezt magunk is proponáltatjuk az ő idejében.

Ad 2-dum. Ezen által mentünk.

Ad 3-um. Közlöttük ő kegyelmekkel, a melyek szükségesek voltak.

Ad 4-tum. Világositsák ő kigyelmek.

Ad 5-tum. Minden vármegye és szék, a mint az portióról és egyébb contributiókról az commissariatuson számot adott, azt főcommissarius atyánkfia minden vármegye és

szék főtiszteinek adja ki és minden főtiszt még ezen júliusban hirdessen vármegye gyűlését és praecise ezt a portióbéli difficultást igazítsa.

Ad 6-tum. A mint már egyszer concludáltunk, hogy az szolgálatban lévő egyházi nemes emberek affélével ne terheltessenek azt most is helyben hagyjuk, és hogy főtiszt atyánkfiai magok igazítsák el az ilyeneket. A mely egyházi nemes emberek pedig szolgálatban nincsenek, egyátaljában vagy vadnak a kapu szám közé számlálva, vagy nincsenek, de nem vonhatják el az közönséges terehviseléstől magokat proportionaliter.

Ad 7-um. Eddig is elég kemény parancsolatokat adtunk, hogy minden vármegyében kiváltsák ő kegyelmek is, most magok között hirdessék meg, hogy a tiszteken az articularis poena exequáltatik, ha az ő negligentiájok miatt kényteleníttetnek az szekerek kiváltatván által menni valamely vármegyén vagy széken.

Ad 8-um. Mindenik főcommissarius atyánkfia a maga idejebéli dolgot igazítsa el.

Ad 9-um. Hunyad vármegye és Szászváros szék, hogy ha arra a mi optiót adó levelünkre az ő idejében megfelelt volna, a szekereket nem négy kapura, hanem kevesebb kapura kellett volna felvetnünk, és igy igéretünk szerént immunisok lehettenek volna attól az tábori szekértől, de mivel azt ő kigyelmek magok mulatták el, méltóságos generális úr pedig és maga a dolga siettetett bennünket az szekerek felvetésével, fel kellett vetnünk incluso etiam comitatu Hunyadiensi et sede Szászváros, már azért egyébb könnyebbitést ő kigyelmeknek nem találunk, hanem ezt: 1. A mely lisztet ő kigyelmek Karánsebesben leszállítottanak, annak vecturáját közönségesen országul ő kigyelmeknek meg kell fizetnünk. 2. A mely szekereket ő kigyelmekre most kelletett vetnünk, azok az szekerek maradjonak az 100 szekér közé, melyek az országban Szalántzi György gondviselése alatt maradnak.

Ad 10-um. A mi in genere a szekerek és marsusbéli nyomorúságát az vármegyének nézi, teljes tehetséggel igyekezzünk méltóságos generalis úrtól ő kigyelmeknek vigasztalást nyerni. A Dobráról elvitt nyolczökrü szekeret specificálni kell, és melyik regementbéliek vették el, annál inkább melyik s micsoda tiszt alatt lévők? Úgy orvosolhatjuk generalis úr előtt meg.

Ad 11-um. Ezt cum suis punctis sequentibus hosszabb deliberatiókra kell vennünk, egyébbaránt szivesen munkálódjuk.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

f)

1697. júl. 4.

A székelyek folyamodása.

Instantia totius Siculicae nationis ad excellentissimum dominum dominum gubernatorem et inclytum regium gubernium humilliter porrigenda.

1. Minémű nagy tereh viselésünkre légyen és felettéb való aggraváltatásunkra egész natióul a passusokon lévő hajdú strásáknak már egynehány esztendőktől fogván való sustentáltatások és hópénzezések, melyet csak a natio supportált mindeddig is, holott a mikor fogattuk volt azon vitézeket, csak esztendőre való sustentátiójokat igértük volt, hasonlóképpen és nevezet szerént mennyi különös terheltetései légyenek háromszéki és csiki atyánkfiainak ő kigyelmeknek a passusokon és vég-helyeken lett várak és különbkülönb féle sánczok építésében, holott is három vagy négyszáz dolgosok, gyakrabban huszonnégy szekerek néha kevesebb időkre, néha egy hónapig való administratiójával és procuráltatásával terheltetvén a strásán lévő vitézektől és ugyan azon német vitézeknek ottan ottan a passusokon való változások alkalmatosságával lett vecturozás mennyire menvén, az nemes ország méltán recognoscálhatja; instálunk azért Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek azon sok expensáinkat s tereh viselésünket az egész nemes országnak közönséges hasznára, és securitására czélozónak lenni ismervén, találjon oly módot azon terehviselésünknek könnyebbítésében, légyen egész országul közönséges azon terehviselés, mivel lehetetlen tovább székelységül supportálnunk.

2. Legközelebb mostan is ő felségének az bozai passuson bizonyos számú regementei lévén, azoktól háromszéki atyánkfiai minden nap harmincz-negyven szekerek administratiójával terheltetvén, Csikban a Gyimes váránál, Háromszéken a Prózán és Ojtozban az strázsáló német vitézek mennyi szénájokat költik el, ő kegyelmek azt portiókban nem acceptálják, mindezekre nézve is alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek ennyi megbántódásinkat is orvosolni méltóztassék, ne jussonak azon attyafiui pusztulásra és romlásra.

3. A mint háromszéki és csiki atyánkfiai Szebenben alázatosan megtalálták volt Nagyságtokat Kegyelmeteket az hajdú tartása és egyébb rajtok lévő expensáink refusiója iránt, alázatosan várják ő kegyelmek, a méltóságos regium gubernium ez iránt való gratiáját; melyet ha a méltóságos regium gebernium eltévesztett volna, készek repetálni.

4. Udvarhelyszéki atyánkfiainak is lévén ily megbántódások, mind az udvarhelyi commendánsnak ottan ottan az vár építésére való erőltetése miatt; azon székbe eddig continuáltatott salétrom főzéshez szükségesképen kivántatott vecturázások, és dolgosok praestálása miatt és ugyan az Kőhalom széki salétrom főzőkhöz Udvarhelyszékből eddig kényszeríttetve administrált dolgos és szekerek administráltatása miatt; mely tereh viselés egész nemesi szabadságunknak romlására és azon atyánkfiainak ő kegyelmeknek naponként való eversiójára lévén, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, találja módját ezen megbántódásinknak is orvosoltatásának.

5. Az mostan felvetendő magazinum buzának administratiója is hogy aratás utánra, új búzára maradjon, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, mivel teljességgel kifogytunk búzánkból, kivált szegénységink.

6. Hogy az ő felsége ez szegény hazának kegyelmesen adott diplomája minden változtatás nélkül intacte megtartassék, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

(A gr. Korniss Mihály által készitett másolat után.)

g)

1697. júl. 4.

Válasz a székelyek folyamodására.

Resolutio Siculicae nationis.

Resolutio regii gubernii Transylvanici ad instantiam nationis Siculicae.

Ad 1. 2. 3. 4. Az hajdúk állapotjáról privatim beszélünk. A várak épitése és egyébb efféle szekerezésbéli terheket a mi nézi, a vármegyéknek is hasonló terehviselések lévén, lehetetlen, hogy segíthessük ő kigyelmeket, hanem marus-széki és aranyos-széki atyánkfiai valamivel könnyebben lévén az más 3 széknél, illik, hogy ő kigyelmek az inkább terheltetett 3 székeket, kivált az két belsőbb széket. *(kimarádt:* sublevájják). A salétrom főzés dolgáról generál uramat requiráljuk.

A 5. Ezen túl vagyunk.

Ad 6. A diplomát mindnyájan őriznünk kell, egyébbaránt világositsák fel ő kigyelmek, hogy miben félnek az diploma sértődésétől.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

h)

1697. júl. 4.

A szászok postulátuma.

Instantiae universitatis nationis Saxonicae in generali regni Transylvaniae diaeta, ad diem 22 mensis Junii anni praesentis 1697 in civitatem Thorda ab excelso regio gubernio indicta ac celebrata, inclytis regni statibus debito cum respectu exhibitae, ac excelso regio gubernio humillime repraesentandae.

1-mo. Minthogy a szegény hazánk megmaradásának egyik fundamentuma a mi kegyelmes urunk és királyunk ő felsége kegyelmes diplomája, melyben a mi külső-belső szabadságunk kegyelmesen roboráltatott; félvén azért az ellenkező példákból azon ő felsége kegyelmes diplomájának első articulussának következhető praejudiciumától, Nagyságtoknak Kegyelmeteknek azon alázatosan instálunk, méltóztassék Nagyságtok Kegyelmetek a méltóságos gubernium előtt velünk eggyütt instálni azon, hogy ő nagyságok s ő kegyelmek ő felsége előtt kegyelmes diplomájának minden czikkelyeiben való megtartattatását úgy igyekezzék munkálódni, ne lássunk ellenkező példákat, melyekből jövendőben is, azon kegyelmes diplomának háborító s bontogató consequentiái származhatnak.

2-do. Nyilván vagyon Nagyságtok s Kegyelmetek előtt, miképpen ennek előtte sok idővel, a méltóságos úr Keresztesi Sámuel úr ő kegyelme a praesidensi, úgy szebeni polgármester Czabinius János úr ő kegyelme is a tanácsi méltóságos hivatalra, Nagyságtok és Kegyelmetek megeggyezett voxokból, az eddig a választásokban usuált praxis szerént candidáltattak, ő felsége pedig ő kigyelmek confirmatióját még kegyelmesen elargiálni nem méltóztatott, minthogy pedig mint az említett méltóságos úr Keresztesi Sámuel úr ő kigyelme iránt azon méltóságos praesidensi hivatalra, mind pedig polgármester Czabanius János úr ő kigyelmére nézve, a tanácsi hivatalra való capacitásokban annyira nyugodtunk meg, hogy valamint szebeni királybiró urammal ő kigyelmével eggyütt említett Czabanius János urnak ő kigyelmének minden mások felett több hasznos szolgálatját vettük s vehetjük, lévén azonkivül is ő kigyelme natiónknak eggyik főtiszte és praesesse, kinek kezén natiónknak minden fundamentalis constitutiói szerint az köz dolgok forganak és azon két főtiszteinktől rendes dependentiánk vagyon, instálunk azért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek azon, méltóztassék

Nagyságtok s Kegyelmetek a méltóságos guberniummal együtt azon két candidatusnak kegyelmes confirmatióját ő felségétől sollicitálni, maradhassunk meg mi is meg a mi régi jó rendünkben, s harmoniánkban, vehessünk is egész natióul, ketten ő kigyelmek s úgy a több rendesen candidált személyek iránt is kivánatos consolatiót.

3-tio. Láttuk miképpen Nagyságtok s Kegyelmetek a tegnapi consessusban közönségesen munkálódta a magazinális contributionak oly formában való felvétetését és elszállítását, hogy az iránt is az administratiót jobb móddal közönségesen végben vihessük, melyet, hogy tovább is munkálódjék instálunk alázatosan. Úgy:

4-to. A számtalan sok ultra quantum diplomaticum erogált praetensióinknak,

5-to. A só árának és a só promotiójához adott anticipatiónknak,

6-to. A veszett szekereknek s ökröknek sollicitatióját igen szükségesnek itéljük.

7-mo. A követségeknek bővebben való declaratióját alázatosan várjuk.

8-vo. Tudja Nagyságtok s Kegyelmetek kétségkivül, miképpen ez előtt két esztendővel kapuszám után vettetett volt fel két-két forint a szekerek mellett való béresek fizetésekre, minthogy pedig mi natióul magunk contentáltuk egészen a mi béresinket, arra való nézve instálunk alázatosan Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek ne aggraváltassék azon két forintos adónak executiójával szegény natiónk, cessálván mi irántunk azon felvetésnek vége és czélja.

9-no. Közöttünk is vadnak olyan helyek, a melyek ultra proportionem ,kényteleníttettek a télen szalmát adni, melyért sok pénz extorqueálódott, mely iránt, hogy méltó reflexió légyen azon helyekre alázatosan instálunk.

10-mo. Jóllehet ennek előtte két esztendővel a fugitivus regius emberek iránt oly articularis végezése lett tekintetes nemes statusoknak, melyből kinek-kinek maga fészkére való reductióját remélhettük volna, de már szinte abban is beléfáradván az universitásbéli tisztek, mivel ha valamelyet közülök reducálnak is, másfelől mig a többinek reductiójában fáradnak, amazok újabban elszöknek s igy haszontalanul munkálódtunk s munkálódunk, melynek jobb módjával való megorvoslására, mivel a nemes országnak kegyelmes urunktól ő felségétől kegyelmesen confirmált világos articulussa extál, hogy az adó az olyan fugitivus személyek után menjen, instálunk s reménykedünk az Istenre és közönséges megmaradásunkra, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek iste-

nesen remediálni és avagy csak ezen nemes ország articulussával natiónkat is éltetni, hogy így utánnok menvén, az olyan fugitivus személyek után az adó, vagy kénytelenítessenek a redeálásra, vagy pedig az nemes ország articulussa szerént régi fészkére esett adót praestálják, azon kivül is az olyan fugitivus emberek, a temporaneus uraktól többire csak zsellér módon recipiáltatván, nem is adóznak csak here módon élnek.

11-mo. A jövő téli quartélynak csak emlékezete is elnyomorodott voltunk miatt irtóztató lévén, igen szükségesnek itéljük, hogy Nagyságtok s Kegyelmetek velünk eggyütt a méltóságos regium guberniumnak instáljon azon, hogy jó idején ő nagyságok s ő kigyelmek ő felsége előtt azon munkálódni méltóztassanak, hogy a regementeknek a száma, melyek a jövő télre quartélyozni hazánkba jönnek, nevezetessen minuáltassék, különben a rettenetes contributio felett a rend szerint való servitium és a szokás szerint már majd törvényben ment discretio utánnunk Nagyságtokat s Kegyelmeteket is egészen elemészti, azon kívül is már sok helyekben nem lévén subsistentiájokra való módjok, lehetetlenség, hogy csak mi keveset is (kivált ha az Isten bennünket szőleinkben és gabonás földeinkben a bünért jégesővel ostorozni meg nem szűnik) contribuálhassanak.

12-mo. Szomorúan értjük azt is, hogy a bécsi cancellarián lévő becsületes személyek, sem a méltóságos regium guberniumtól sem Nagyságtok s Kegyelmetektől függeni nem akarnak, melyből a közjónak semmi hasznos consequentiát nem provideálunk, sőt hogy sok s drága fizetésünkért magunknak independens urakat tartsunk, igen sajnáljuk, mely dolog, hogy mennél jobban megorvosoltassék, igen szükségesnek magunkat pedig, ha illendőképpen tőlünk nem dependeálnak, annyi fizetésnek kiszolgáltatására nem köteleseknek itéljük.

Mind ezekben megmutatandó nagyságtok s kegyelmetek atyai kegyességét teljes életünkben alázatosan megszolgálni Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek el nem mulatjuk.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

i)

1697. júl. 4.

Válasz a szászok postulátumára.

Resolutio ad instantias universitatis nationis Saxonicae.

Ad 1-um. Világositsák ő kigyelmek tovább is ezen dolgot, mert az diplomát mindnyájan tartozunk őrizni.

Ad 2-um. Ezen materiáról a mit az nemes vármegyéknek resolváltunk, nézzék meg ő kigyelmek.

Ad 3-um. Noha nem kicsiny terhével esik a vármegyéknek, de mégis megcselekesszük, hogy a vármegyéken lévő kapukra vettessék két vékával több mint a szász nation lévő kapukra.

Ad 4-um et 5-um. Magunk is igen szükségesnek itéljük és tehetségünk szerint munkálódjuk.

Ad 7-um. Az nemes vármegyéknek hasonló postulatumára való válaszunkat nézzék meg ő kigyelmek.

Ad 8-um. Az executio ezt világosítsa és ha lehet igazítsa.

Ad 9-um. A kegyelmetek natiójában esett improportionalitást ugyan maga között igazítsa kegyelmetek.

Ad 10-um. A vásárhelyi articulusnál többet és jobbat nem irtunk, másként vagyon olyan hir is, hogy magok az tisztek bocsátják némelyek fizetésért vissza őket.

Ad 11-um. Tudjuk az iránt való kötelességünket.

Ad 12-um. A cacellária dolgában azon igyekezünk ő kigyelmekkel együtt.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

k)

1697. jú l. 1.

Apor István jelentése.

Resolutio illustrissimi domini thesaurarii pro consistorio reformato.

Méltóságos erdélyi gubernátor úr! Méltóságos, tekintetes és tiszteletes politico ecclesiasticum reformatum consistorium, bizodalmas jó uraim!

Méltóságtok s kegyelmetek becsületes főrenden lévő követ atyánkfiai által való parancsolatjokat nagy kötelességgel és becsülettel vettem, a mely punctumokat ő kegyelmek nállam irásban hagytanak, azokra igy resolválok:

Ad 1-um. Hogy az egész politico ecclesiasticum reformatum consistoriumnak, az ő felsége szent diplomájába befoglaltatott, mindenféle collatiók által lett és eddig usuáltatott beneficiumok kiszolgáltassanak, jó lélekkel irom, nékem is a minden igyekezetem, kötelességemnek is esmervén igen szoros mértékben azon császári és királyi kegyelmes diplomának alázatossággal való engedelmességemet, mely szerint is, hogy mindeneknek igaz és hazánk törvényivel conformis praetensiójokhoz képest contentatiójok légyen, méltó s igen

illendő, csak hogy a méltóságos arendatoria societas dispositiójában lévén egy darab időtől fogva a fiscalis proventusok, és én, ab anno 1696 a nemes ország electiójából s kegyelmes koronás királyunk ő felsége confirmatiójából, méltatlan voltomra állíttatván ezen hivatalban, az ő felsége tárházát igen pusztán s üressen találtam, a mely defectus miatt semmiképpen eddig mediumot nem tanálhatván, a méltóságos és tekintetes politico ecclesiasticum reformatum consistorium praetensiójának excontentatiójára, Isten már az időt jobb állapotra fordítván, az ő felsége oekonomiáját boldog successussal is áldván, minden tehetségemmel arra intendálok, hogy kinek-kinek meritalis collatiója cum consolatione contentumot érhessen.

Ad 2-um. Az ecclesiai rendek ő kigyelmek, hogy productióra ne kényszeríttessenek, azt sem az ő felsége kegyelmes resolutiója, sem ez hazának eddig usuáltatott törvénye nem engedi, holott világos irás vagyon, hogy ő kegyelmek is, ha mi controversiát urgeálnak a politiába nem másutt, hanem a külső forumon tartoznak processust indítani és mivel magam is experientiával tapasztaltam, hogy némelyek egy simplex commissio mellett egész és perpetuum privilegiumot akarnak vindicálni magoknak, igen szükséges, hogy ő kigyelmek productiójokat peragáltassák, ugyanis ha kiknek donatiójok és collatiójok ez hazának törvénye s szokott rendi szerént emanáltattak, ő felsége kegyelmesen újabban is confirmálván, azoknak virtussával szabadosan és minden bántás nélkül élhessenek, hasznosabb s bátorságosabb is lészen; ha kiknek pedig fundamentális collatiójok nincsen, azok a fiscus praejudiciumára s kárára az ő felsége proventussát ne substrahálják. Nagyságtokat s kegyelmeteket alázatosan követem, hogy ez punctumban kiadott parancsolatjokra nem léphettem, mert hivatalomnak obligatiója nem bocsát; parancsolván, más tőlem kitelhető dologban, mind a méltóságos úri és főrendeknek, mind pedig a tiszteletes ecclesiai személyeknek, tam publice, quam privatim, kötelességgel szolgálni el nem mulatom, maradván mind holtig

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek

Thorda, 1-o. Julii 1697.

igaz kötelességgel való szolgája s atyafia
gr. Apor István.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

l)

1697. jú l. 5.

A rendek nehézségei a kanczellár ellen.

Gravamina statuum et ordinum trium nationum Tranniae adversus illustrissimum comitem dominum Nicolaum de Bethlen cancellarium etc. Sub spe ac expectatione remedii ac satisfactionis pro iustitia competentis ex universorum statuum mandato conscripta et consignata.

1-mo. Illustrissimus dominus comes Nicolaus de Bethlen praeterito autumno Viennam contra statuum intentionem se finxit vocari, id quod exinde innotuit, quod ab augusta aula venerint in patriam nostram literae, in quibus significatur: posse dictum dominum comitem ad augustam aulam venire, quantumvis nemo statuum suae illustritatis expeditionem fuerit meditatus et enim

2-do. Adtactum dominum comitem si in negotiis publicis non committeretur, in privatis ad augustam aulam iturum ferebatur, ne ultra ullius instructionis ac reipublicae progrederetur, non impedierunt illustrissimi domini domini optimates eius iter, quin potius instructione obstrictum dimiserunt. Qua tamen ille, abusus adversus intentionem statuum publicam, privata publicis anteponens, augustam aulam suis informationibus privatis oneravit, decretaque impetravit, quibus clementissimae suae maiestatis diploma labefactari, patriae leges convelli, pacatae possessiones turbari, tollique publica tranquillitas videbantur. Nominanter

3-tio. Decretum de productione instrumentorum super bonis quibusdam iure impignoratinis possessis, ut et de eorundem ademptione, a dicto domino comite allatum, graviter status contristavit, cuius sollicitatio domini comitis inquietudini communiter tribuitur, unde

4-to. Vehementer conturbata comitatus Albensis et per consequens promiscua nobilitate de pacata rerum suarum possessione per clementissimum diploma roborata, nimium solicita cum supremorum comitum praescitu, ut de remedio consilium caperetur, convenire modo ordinario, quem conventum saepe fassus dominus comes conventicula, conspirationes et species rebellionis cum gravi diplomatis integritatem tranquillitatemque communem quaerentium iniuria appellabat. Hoc non obstante

5-to. Possessorum plerique obsequiorum suorum humillimorum contestationis gratia, sua instrumenta producere

parati erant, id quod per nuncios suos illustrissimo domino comiti significaverunt, declarantes tamen, quorum petita productio eis sit tristis, quos dominus comes verbis indignanter duriterque tractavit; productione interea ad alium confluxus nempe Thordensis terminum dilata, ubi similiter obsequia sua contestaturi possessores comparuerunt, productione nihilominus praegnantibus quidem quibusdam de causis per inclytum gubernium regium differenda videbatur, prout adhuc usque diem dilata mansit, deinde

6-to. Promulgatis in civitatem Albensem comitiis status convenierunt, quidve ibidem in eorundem gravamen a saepe nominato domino comite de Bethlen contigerit, e relatione sub litera. A. adjacente annexum exhibemus.

7-mo. Quale gravamen status contra administrationis commercii salinarii habuerint sub litera B. adiacet, cui annectimus, quod ratio adhuc salinaria haereat, pecuniae sint distractae, quarum non contemnendam summam idem dominus comes secundum domini vicecancellarii Samuelis Kálnoki relationem percepit, quas ut in lucem producat eandemque statibus in contentationem cedant, iterato strictim urgemus.

8-vo. Graviter et hoc status saepe resenserunt, graviter saepe dictus dominus comes Nicolaus de Bethlen in consessibus publicis opinionum suarum fuit tenacissimus, rationibus ponderosis licet mordaciter cedere nolens, in discursibus sarcasticus, in actis satiricus et vel gestibus ipsis intolerabilis.

9-no. In liberi quaestus diplomate clementissime roborati, rerumque affluenti praeiudicium quendam maiestatis lucri privata cupido in praetitulato domino comite ebulierit, vel exinde notum. quod omnibus fere annis, magnam tritici quantitatem praeemerit, quam formata in sui privati commoditatem, granorum magazinalium assignationes, praecaute, aut distantibus aut quos granis carere novit, venum dedit pretiumque non tantum granorum cum lucro aliquo christiano, sed et magnum vecturae stipendium, quam non praestiterat, accepit. In specie

10-mo. Offenserit dominorum statuum reformatae religionis animum, quod capitalia ecclesiastica pecuniaria, quae eius curatelae erant commissa contrectaverit et in usus hetherogeneos converterit. Similiter

11-mo. Invito ministerio ecclesiastico Augustanae confessionis utens certo quodam dominorum pastorum capitali temporeque eo, cum status ecclesiasticus cum politico ratione contributionum conventionem inierat, fecit sibi accedens

satis odiosum, a sacerdotibus similiter Valachicis elicuit munera, illos vero permultum tempus flagitatione pecuniarum pro confirmationibus (quas nec expedivit) contra privilegia ipsorum fatigavit, argumentis sat praeiudiciosis ad eliciendum intentum excogitatis.

12-mo. Graviter ferunt status et hoc, quod commercii salinarii cursu deposito etiam officio administratorio turbet, eo ipso quo pecunias promotioni salis destinatas contrectavit et in privati sui salis contentationem applicavit.

13-tio. Decretis suae maiestatis sacratissimae, ut et articularibus statuum delationibus reddendis constitutionibus non paret.

14-to. Egerrime status tulerunt et hoc, quod saepe fatus dominus comes publici statuum trium nationum constitutioni, cui dum consensere omnes, uni contradicere periculum semper erat, non solum contradixerit, sed et iniuriose verbis quosdam viros honestos perstrinxerit, quasi vero non pro iustitia, sed ex eius personae odio constitutionem formassent.

Quorum omnium ut praemissa sunt remeduram et satisfactionem desiderant et devotissime expectant. Tordae quinta Julii anno 1697.

Coram d. d. statibus in loco congregationis ordinario lecta, publicata et declarata ac in vigore relicta communibus dictorum d. d. statuum universis (exceptis quibusdam absentibus) votis et sic per spectabilem et generosum dominum Wolfgangum Bánffi excelso gubernio humillime repraesentata, exstiterunt die 5-o mensis Julii 1697. Compilata sunt ante haec gravamina, per illustrissimos dominos Laurentium Pekri et Michaelem item Petrum Alvinczi, Joannem Czabani, Georgium Vas seniorem, Stephanum Kereszturi et Thomam Literatus alias Kováts, per dictos d. d. status communibus eorum votis ad id deputatos.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

m)

1697. jú l. 5.

A rendek biztositó levele a Bethlen-féle bizottság tagjainak.

Nos universi status et ordines trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod nobis die quinta mensis Julii anni domini praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi septimi instante scilicet et durante generali nostra congregatione

ad diem vigesimum secundum mensis Junii proxime praeteriti in oppido Torda per excelsum regium gubernium indicta et celebrata, pro moderandis certis quibusdam negotiis servitium suae maiestatis sacratissimae publicamque pacem et tranquillitatem regni tangentibus et concernentibus, considentibus ad propositionem excelsi regii gubernii per solemnem et solitam legationem nobis propositam, dum tam excelsum regium gubernium, quam nos universi videlicet status et ordines regni, necnon privatae etiam quaedam personae praeteritis diebus et temporibus diversis modis per illustrissimum comitem dominum Nicolaum de Bethlen cancellarium offensi fuissent, exindeque certa quaedam gravamina orta exstitissent, placuit illustrissimo ac excellentissimo comiti domino Joanni Ludovico Rabutin comiti de Bussi, sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis camerario cavalleriae generali, unius inclyti regiminis cathafractorum colonello ac per Tranniam generali commendanti, gravamina contra praedictum dominum Nicolaum de Bethlen ex parte nostra in scriptis eidem domino generali exhiberi, quae ut in meliori forma scriptis possint demandari, illustrissimi spectabiles ac generosi prudentes ac circumspecti comites Laurentius Pekri de Pekrovina comes comitatus Albensis Tranniae supremus et Michael Mikes de Zabola trium sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai capitaneus similiter supremus item Petrus Alvinczi de Borberek magister regni protonotarius, Georgius Vas senior de Czege, Stephanus Kereszturi de Berekeresztur, necnon Joannes Zabonius civitatis et sedis Cibiniensis consul, et Thomas Schmit, oppidi ac sedis Szász Sebes iudex regius communibus nostris votis deputati et ordinati a nobis exstitissent, quibus collectionem gravaminum eorundem industriose operantibus nobisque in specie reportatis, lectis, publicatis et declaratis, communibus nihilominus votis nostris approbatis ac acceptatis praefatos delegatos nostros in omnibus iisdem assecuratos et affidatos reddere iuri et iustitiae consonum esse censuimus, prout deliberative eosdem assecuramus et affidamus, harum nostrarum nationalium sigillorum nostrorum authenticorum munimine roboratarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in generali congregatione nostra in dicto oppido celebrata, die quinta mensis Julii anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo praenotato.

Következik az itélömesteri kiadvány záradéka.

Erantque tribus regni huius Tranniae sigillis nationalibus consequenter super cera rubra ductili obsignatae ac

subscriptione spectabilis ac generosi domini praesidentis roboratae, patenterque confectae et emanatae.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

n)

1697. júl. 7.

A kormányszék pontozatai a kanczellár ellen.

Puncta regii gubernii contra i. d. cancellarium.

Az gubernium punctumi, mely szerént kész az gubernium az egyességre cancellarius úrral.

1-mo. Minthogy ő kegyelmektől az iránt való megbántódásunkat tapasztaltuk, hogy az mely dolgokat, rendeket ő felsége ez hazában tett, és a statusok is azzal contentusok és ő kegyelmeknek nem tetszenek maga ductussától viseltetvén az tanács híre nélkűl az udvarban mindaddig irogat, miglen az maga inge szerént viheti az dolgot és azzal confusiókat csinál, ő kegyelme attól supersedeáljon és az gubernium híre nélkül ő kigyelme ne írogasson semmit is de publicis.

2-do. Az gubernium az ő kigyelme eminentiáját nem kevés megbántódásnak tartja, azért ha mi olyan instructiók, resolutiók vadnak, melyekben az guberniumbéli személyek megbántódása látszik és eddig is az gubernium megorvoslásában igyekezett, ezután is orvoslani akarja. Ő kigyelme azért ez hazában eddig usuált cancellariusok authoritásával elégedjék meg és feljebb való authoritást az több guberniumbéli személyek despectusára magának ne vindicáljon, hanem ő kigyelme ismérje magát hasonló guberniumbéli személynek tam in sessione, quam in solutione.

3-tio. Ha vagy ő kigyelme valakinek, vagy ő kigyelmének más közülünk miben véteni talál, vagy tisztiben el nem jár, efféléket se ő kigyelme, se mások ante tempus másnak gyalázatára ne irogassanak udvarhoz, hanem elsőbben szép atyafiságos szeretetből származó intéssel intessék meg az olyan személy és ha vádolni kell, in privato ne vádoltassék, hanem vádoltassék in gubernio.

4-to. Mivel sokszor az guberniumban az dolgok nehezen folyhatnak, hogy ő kigyelme némely dolgokat prókátori formára assummálván pro et contra disputálta a dolgok folytatásának nagy hátramaradására, ő kigyelme is azért bíró is, procurator is lenni ne ügyekezzék és haszontalan procuratori disputatiókkal az guberniumot ne terhelje és az dolgokat ne procrastinálja.

5-to. Mindezekre ha ő kigyelme sincere magát reá igéri és sancte et intacte megtartja, minden eddig való dolgok menjenek amnestiában, ha pedig ő kigyelme ez ellen cselekednék, vel in parte, vel in toto, tehát ez mostan adott amnestia nem használván, minden dolga ő kigyelmének felforduljon és mind gubernium, mind a statusok ő kigyelme ellen szabadoson procedálhassanak.

Mindezekre pediglen ultimarie et categorice magát resolválja, megkivánjuk.

Szóval pediglen és nem irással kévánunk választ. Mivel ezt az irást nem az végre cselekedtük, hogy irásra irást tégyen ő kigyelme, hanem hogy ez iránt való punctumink feledékenységbe ne menjenek. Datum Thordae, 7° Julii, anno 1697. Ex regio gubernio Trannico.

Stephanus Nalátzi, mp. (L. S.)
Georgius Bethlen, mp. (L. S.)
Comes Ladislaus Gyulafi, mp. (L. S.)
Samuel Keresztesi, mp. (L. S.)
Joannes Sárossi, mp. (L. S.)
Comes Stephanus Apor, mp. (L. S.)
Stephanus Haller, mp. (L. S.)
Michael Torotzkai, mp. (L. S.)
Samuel Conrad, mp. (L. S.)

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

o)

1697. júl. 7.

A kibékülés pontozatai.

Conditiones reconciliationis illustrissimi comitis, Nicolai de Bethlen cancellarii et ab universis statibus et ordinibus regni Tranniae in generali eorundem congregatione Tordae celebrata eisdem propositae.

1-mo. Ismérje meg ő kigyelme maga különb-különb fogyatkozásit és azokról mind közönségesen, mind pedig privatim kit-kit az statusok közül depraecáljon itt publice per se vel per alium.

2-do. Ha kiket az statusok közül ő kegyelme vagy egy vagy más uton megkárosított vagy valakinek praeter viam iuris valami jószágát elvette, ide értetvén az tordai malom is, kárát refundálja, és jószágát is haladék nélkül restituálja és ezután maga jussát iure regni prosequálja.

3-tio. Az nemes országot concerváló és kezén forgott

mindenféle reditusokról számot ád, s jó igazításban vészi az praetensióknak és dolgoknak valósága szerént, ide értvén az reformata ecclesiák és collegiumok proventusát is.

4-to. Ennek utánna sem az hazában, sem az felséges udvarban, sem másutt akár holott is semminémű tekintetek alatt, sem közönségesen, sem pedig in privato senkit is nem vádol, törvénytelenül penig meg nem bánt, senkit is sem személyében sem javaiban meg nem bánt és meg nem károsít, bosszút senki ellen nem űz, hanem mindeneket illendő becsületben tart és magát az unió conditiói és hazánk törvényéhez tartozó kötelessége szerént alkalmaztatja.

5-to. Az micsoda reditusokról és sóbéli proventusról, úgy az ecclesiák és collegiumok praetensióiról is számot kelletik ő kigyelmének adni, az iránt az nemes ország, az nemes gubernium consensussából leendő dispositiónak s abból származható deliberatióknak annuál ő kigyelme mindenekben.

Egyébiránt ha ő kigyelme ez conditiókat in toto, vel in parte violálja, comperta rei veritate in poenam amissionis honoris bonorumque et officiorum convincatur et gravetur.

Quod praescriptae conditiones per nos unanimi voto nostro conclusae per dictum comitem Nicolaum de Bethlen, quoad omnia eorum puncta et clausulas inviolabiliter et intacte observari debeant, nationalium sigillorum nostrorum authenticorum munimine roboratas duximus. Datum in generali nostra congregatione in oppido Torda celebrata, die septima mensis Julii anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

Következik az itélőmesteri kiadvány záradéka: Erantque tribus regni Tranniae sigillis nationalibus consequenter super cera rubra ductili obsignatae ac subscriptione spectabilis ac generosi domini praesidentis roboratae patenterque confectae et emanatae.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

p)

1697. jú l. 7.

A Bethlen ügy leírása.

Causa et acta illustrissimi domini comitis Nicolai Bethlen.

Minémü nehézségek és azokból származott szomorú ellenkezések forgottanak légyen ez különben is sok tere alatt levő nemes ország statusi között, az az sub titulo gravaminum letett irásokból alkalmasint kitetszik s melyeknek jóllehet complanatiójokat különb-különb tekintetes és

becsületes rendek is sok ízben munkálódták, de különben sem lehetvén az nemes ország az méltóságos gubernium consensusából a méltóságos Rabutin generálnak ő nagyságának repraesentálta, annectálván az méltóságos gubernium az magok részekről való gravaminumokat is és habito cum respectu instáltak azon, hogy méltóságos tekinteti és hivatalja szerént igyekezze minél csendesebb uton partes discordes conciliálni, melyre igérvén magát, intimálta, hogy az méltóságos gubernium és az nemes ország is per legationes munkálódja és próbálja, ha méltóságos cancellarius uram kész lenne az reconciliatióra. Azt mind az méltóságos gubernium, mind pedig az nemes ország elkövetvén, cancellarius úr instált, mind a magas guberniumnak, mind az nemes országnak, méltóztassanak ő nagyságát de modalitate reconciliationis informálni, és magát ahhoz alkalmaztatni kész lészen. Ez is meg lévén, mind méltóságos gubernator uram, mind az méltóságos tanácsi rend, mind pedig az nemes ország is különb-különb per serios discursus concludáltanak felőle s írtak is certa quaedam reconciliationis, melyek is jelen vadnak és azokat repraesentálták említett cancellarius uramnak, sőt azon punctumok tenorából származott holmi ellenkezések iránt is ultro citroque nem kevés fáradságot viseltünk és mivel az petita reconciliatió csak ugyan nem mehete végben, az egész dolog az méltóságos Rabutin generál eleiben kelle, holott az generál ő nagysága elsőbben méltóságos gubernátor úrral az dolgokról tractálván, cancellarius urat hivatta és ő nagyságával is conferálván, hozta a két méltóságos gróf urak elméjét csendességre, azonban engem is behivata az generális, és előttem is argumenta specificationis előszámlálván, kézbeadással kiváná azon recontiliatiót megerősíteni, maga lévén az méltóságos generál loco regii engem is attrahála és mindkét méltóságos gróf urak megbékélének: positis his conditionibus, hogy minden ez ideig ő nagyságok közt forgott ellenkezéseket letevén, ezután illendő szeretettel és becsülettel lesznek egymáshoz, az ő felsége servitiumát, úgy az nemes ország dolgát is szép egyességgel és illendő hűséggel moderálják s folytatják, minden egymás sérelmét importálható dolgokat eltávoztatván, alioquin, ha melyik ő nagyságok közül oka lenne az egymás között következhető nehéz ellenkezéseknek, minden azon ellenkező dolgok méltó érdemének azon pars violans et ulteriores causans discordias méltó oka lészen. Hasonlóképen lőn az méltóságos tanácsi renddel is conditione sub praemissa et manum stipulatione, ezek igy meglévén, az statusokkal való reconciliatió is fordula

elő és mivel az dolognak hosszas munkája miatt az idő eltölt és kiki maga szállására oszlott vala, tetszék az méltóságos generálisnak az urakkal együtt, hogy praesidens uram disponálna felőle, confluálnának hamar az statusok az szokott helyre; de az nem lehete, hanem mivel generális úr is siet vala elmenni, bizonyos személyek előjövén mindenik natióból, az nemes ország punctumi, melyek de reconciliatione irattak vala, elolvastattak publice, az méltóságos generál és az méltóságos gubernator s az urak s főrendek előtt és azok iránt is compromittálván méltóságos cancellárius uram magát arra, hogy kinek-kinek becsületit megadja. Az só commerciumából lehető reditusról igazítást tétetne. Az controversiában forgó tordai malmot remittálná és mindenekben az unió conditiói s az ország törvényi rendéhez alkalmaztatja magát és dolgait is, tehát az méltóságos generális tekintetire nézve az méltóságos gubernator s az urak tetszése is accedálván, az jelen levő urak s főrendek is az nemes ország részéről hajlanak az egyességre, az feljebb megírt vinculum alatt és mindkét részről az ilyen reconciliatiót kézbeadással megerősíték, igy osztán az méltóságos generális méltóságos gubernator urat, az urakat és az statusokat is maga szép oblátiójával megáldá és elbucsúzván egymástól, eloszlának. Az generális is kevés idő mulva elméne. Kedvelje és boldogítsa Isten ez munkát. Tordae, 7-o Julii 1697.

(Valószinüleg Alvinczi feljegyzése.)

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

q)

1697. jún. 22—júl. 10.

A törvények.

Articuli dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali eorundem congregatione per excelsum gubernium ad diem 22 mensis Junii anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi septimi in oppidum Thordensem indicta et celebrata conclusi.

Articulus 1-mus.

Az ő felsége magazinumiban adandó 40 ezer köböl búzáról.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége győzhetetlen fegyvere progressusa iránt kivántató succursusunkat köteles

hűségünk szerént igen megfogyatkozott állapotunkban is meg akarván mutatnunk, rendeltünk mostan is 40 ezer köből búzát az ő felsége magazinumiban szállíttatni ilyen declaratióval, hogy azon 40 ezer köből búzának fele részét úgymint cub. 20 ezer minden rendek az arról már kiment dispositiók szerént ad 20 praesentis mensis Julii, administráltassák és vegyenek quietantiát rólla sub oblatae persolutionis spe gratiae; az többit pedig, úgymint 20 ezer, kapúszám szerént rendeltük ad 20 mensis Augusti anni praesentis administráltatni; melyet hogy kiki az arról leendő dispositio szerént sub poena militaris executionis administráltasson, az méltóságos regium gubernium consensussa is accedálván végeztük.

Articulus 2-dus.

Az portiózásból származott difficultások eligazításáról.

Hogy az elmult téli portiózásból származott külömbféle nehézségek s rendeletlen károsíttatások jó rendben hozattassanak és megigazíttassanak, Nagyságtok, méltóságos consessusából concludáltuk, hogy főcommissarius atyánkfia mind az vármegyék, mind pedig az székek számadásáról való extractusokat kiadván, az főtiszt urak ezen holnapnak az fogyta felé gyűlést hirdettetvén, minden ezen portióbéli difficultásokat s abból származott nehézségeket cum contento quaerulantium igazíttassanak el istenesen. Az böcsületes universitás pedig az magok közt tapasztalt portióbéli difficultásokat magok igazítsák el ő kegyelmek magok között istenesen.

Articulus 3-ius.

Az egyházi nemesek adózásáról.

Hogy az commissariusságot viselő nemes rendek azon esztendőbéli contributio iránt exemptusok legyenek, articulariter determináltatott, mely articularis deliberatio most is helyben hagyatik; kiknek az iránt ha mi panaszok lészen, az főtiszt urak, hogy igazításban vegyék, szükségesnek itiltük. Egyéb rendbéli egyházi nemes emberek pedig akár legyenek az kapúszám közzé számlálva, akár nem, de az közönséges terehviselésből in hoc rerum statu, nem eximáltathatnak ugyan, mindazáltal, hogy mód nélkül ne graváltassanak, hanem kinek-kinek maga tehetsége szerént proportionáltassék contributiója. Nagyságtok méltóságos consessusából végeztük.

Articulus 4-tus.

Az vecturázó szekerek rendiről.

Az marsus és egyéb alkalmatossággal való vecturázásnak modalitása meghatároztatott ugyan ezen esztendőben celebráltatott kolosvári gyülésünkben irott constitutiónknak 8-dik articulusában, de azon constitutiónkkal is sokan abutálván, hogy ennekutánna mindenütt szorosan observáltassék és egyik vármegyének vagy széknek szekerei más vármegyéken vagy székeken által menni ne kénszeríttessenek, hanem transscribálván az vármegyék vagy székek tisztei az más vármegyéknek vagy székek tiszteinek, legyenek készen és az vecturázó szekereket sub poena articulari megváltoztassák, Nagyságtok méltóságos consensusából végeztük.

Articulus 5-tus.

Holmi praetensiók igazításáról.

Praetendálván sokan közülünk, hogy az főcommissariatus az jelenvaló és elmult nehány esztendőkben is az computusok alkalmatosságával bizonyos tekintetek alatt az vitézek részekről liquidált és subtráhált summa aránt kárban volnának, hogy az ilyen praetendens atyánkfiaitól főcommissarius atyánkfiai requiráltatván, méltó praetensiójokat vegyék istenes igazításban, Nagyságtok méltóságos tetszéséből concludáltuk.

Articulus 6-tus.

Hunyad vármegye és Szászváros szék bizonyos sublevámenjéről.

Nem tagadhatjuk ugyan, hunyadvármegyei és szászvárosszéki atyánkfiai terehviseléseknek súlyosságát, de hogy az ő kegyelmek részekről is legyenek fogyatkozások, magok sem tagadhatják, akarván mindazáltal az ő kegyelmek terhét, az mennyiben lehet, most is subleválnunk, végeztük az Nagyságtok méltóságos resolutiója szerént, hogy az mely lisztet ő kegyelmek nem régen szállittattanak Karánsebesben, annak vecturáját ex publico megfizessük. Az mely szekerek pedig most ő kegyelmekre vettettek, azok extra terminos regni ne vitettessenek, hanem maradjanak az Szalánczi György atyánkfia gondviselése alá rendelt szász szekerek között.

Articulus 7-mus.

Az só commerciumáról való számvétel.

Gróf cancellarius úram kezén forgott só commerciumát concernáló reditusokról való igazítására gróf Pekri Lőrincz

úram, Toroczkai István, Alvinczi Péter, Czabanius János, P. Horváth Ferencz és Dobolyi Bálint atyánkfiait rendeltük és hogy ő kegyelmek értésére adván cancellarius uramnak is az dolgot, tempore et loco competentibus confluálván, azon dolgokat hűségesen percipiálják, s vegyék igazításban, hogy már elvégtére az nemes ország ez iránt forgott sok nehézségek alól cum contento felszabadulhasson. Mivel pedig az magok költségén való ily szolgálat terhesnek tetszik, hogy azon város tisztei az ő kegyelmek asztaláról illendőképen prospiciáljanak és magok contributiójokból defalcáltassék, az Nagyságtok méltóságos consensusa is accedálván concludáltuk.

Articulus 8-vus.

Holmi occurálható discretiókról.

Az fenforgó hadi operatiókhoz képest következő alkalmatosságok azt importálván magokkal, nem lehet, hogy az hadi tisztviselőknek holmi discretio ne adassék, tetszett azért. Nagyságtok consensusa is accedálván, hogy az nemes vármegyék és székek is az tiz kapúról készítsenek egy jó vágó ökröt és tartsák készen, hogy mikor az méltóságos gubernium dispositiója kivánja, mindjárást administráltassák oda, az hová kivántatik.

Conclusio.

Nos itaque humili postulatione dominorum dominorum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum et ordinum universorum praemissa, faventer admissa et exaudita praescriptos articulos approbamus et confirmamus, eosdemque tam nos ipsi observabimus, quam per alios quospiam auctoritate functionis nostrae observari faciemus. Datum in oppido Thorda, die decima mensis Julii, ultima videlicet generalis congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

(Egykorú másolata az Erdélyi Múz. Egylet kézirattárában.)

LIV.

1697. okt. 11.

Meghivó a nov. 20-diki fejérvári országgyülésre.

Comes Georgius Bánffi de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Colosiensis et Dobocensis supremus comes.

Spectabilis ac generosa domina nobis benevola. Salutem benevolamque nostri commendationem.

Minthogy quártélyok állapotja már bekövetkezik s az mi kegyelmes urunk ő felsége szolgálatja s édes hazánk java azt kivánván, rendeltük az mi kedves jóakaró uraink s atyafiai *(sic)* az tanácsi rend ő kegyelmek megegyező tetszésekből közönséges[1]) országgyűlését *ad diem 20 mensis Novembris Gyulafejérvárra.* Parancsoljuk azért kegyelmednek is authoritate functionis nostrae az megirt napon és helyen embere által compareáljon. *(egy sor kihuzva)* Secus sub poena articulari nec (így *non helyett)* facturam bene valere desideramus, Datum Thordae ex regio Transylvaniae gubernio die 4. octobris 1697.

Eiusdem benevoli

C. G. Bánffi, s. k. C. N. Bethlen, s. k.

Kivül; P. S. Hogyha penig a dolog elébb kivánná a kegyelmetek öszvegyűlésit, Bethlen Gergely uram az itt lévő guberniummal tudósítja kegyelmedet és cselekedjék a szerént úgy kivánván az ő felsége szolgálatja és kegyelmes determinatiója.

Czímzet: Spectabilis ac generosae Catharinae Kemény, spectabilis ac generosi Georgii Gyerőfi de Gyerómonostor relictae viduae.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

LV.

1697. decz. 7.

Az 1697-diki fejérvári országgyűlés rendelete a reversálisos szolgák ügyében.

Super servis reversionalibus litteris obligatis conclusum.

Az reversalisos szolgát, az, az kihez kötelessége vagyon, admoneáltathatja legitime, s ha engedelmeskedik, bene quidem, alioquin ha úgy akar az, a kinek obligatus, megfogattathatja iuxta reversalium tenores, ha pedig számadását revideáltatván censuraliter convincáltatik, és az convictiót ad terminum ipsi praefigendum meg nem adja certificatione legitima, menjenek executorok reája, az ki ha repellál is, az executorok ne cessáljanak, hanem vegyék executióban az convictiót, minden respectus és dilatió nélkül; annyi érő javai pedig nem lévén, az mennyit az convictió tenne, iuxta reversalium tenores magát is megfogathatja az, az

[1]) E szó törvényes kihúzva.

kinek obligatus és usque ad plenariam satisfactionem arestomban tartathatja.

Az mi az decedált principalisok maradékjok vagy successorok dolgát illeti, mivel qui succedit in bonis, succedit etiam in onere, ezek is admoneáltassanak cum declaratione materiae, ha az rájok szállott számadásnak terhét eligazítani magokat kötelezik, adassék idő az dolgok eligazítására cum obligatione, ha akkorra számadásokkal compareálnak, revideáltassék rátiójok, az mivel convincáltatnak iuxta deliberationem sedis censuralis vétessék executióban; ha az ilyenek is repellálnak, ut supra procedáljanak ellenek; ha ki pedig opposite viseli magát és nem compareál, annál inkább a számadást nem subeálja, megfogattathatik post admonitionem és a számadásra kényszeríttethetik.

Az Pater János idejebéli tisztek ellen az úr Sárosi János uram, hogy a feljebb irt modalitások szerént procedáljon ő kegyelme, communi voto authoráltuk ő kegyelmét és igy, ha kinek dolga valami revisiót importál, két vagy három becsületes embereket hivatván, ő kegyelme expediálhassa similiter az decedált rationáns tisztek maradékit vagy successorit, sőt a principálisok mellett forgott szolgákat, vagy azoknak maradékit és successorokat is ezen deliberatumnak alá rekesztvén.

Albae Juliae die 7-ma mensis Decembris anno 1697 in publica dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae. Per magistrum protonotarium Petrum Alvinczi.

Praesentes literae ex suis veris et indubitatis originalibus transumptae et ex iisdem fideliter collectae per
Ladislaum Rhédei mp. et
Stephanum Makai mp.

Tabulae regiae in Trannia iudiciariae scribas ac iuratos notarios.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

LVI.

1698. ápr. 8—18.

A fejérvári országgyűlés tövényei és irományai.

a)

1698. apr. 16.

A rendek átirata a kormányzóhoz.

Méltóságos gróf urak, nekünk bizadalmas uraink!

Az Kgtek parancsolatja szerént mü itt praefixus terminusra öszve gyűltünk, öszve gyűlvén szüvünk szerént

akartuk volna, ha Kgtek is leérkezhetett volna, de az Kgtek tudósításából ellenkezőt értettünk. Értettük azt is az Kgtek leveléből, hogy májusi kenyerére az militiának provideáljunk és több részét az magazinumnak Kgtek hazajövetelekor disponáljuk, melyen meg kell vallanunk nem kevéssé ijetkeztünk meg, tudván ennek az hazának búzabéli nagy szükségét, elanynyira, hogy lehetetlen ennek az hazának akármicsoda nagy executióval is azt az búzát megszerzeni. Sőt hogy eddig se dispositio, se parancsolat az magazinum felől közinkben nem jött, olyan reménység táplált, hogy ebben az nagy szükségben ez az szegény haza magazinális búzával másunnan subleváltatik. Melyre nézve kételeníttetünk az mi Kglmes urunkhoz ő felségéhez alázatos memorialissal recurálnunk, kérvén Kglmeteket atyafiságos szeretettel, igyekezze promoveálni, ha ezen levelünk Kgltkt ott éri. Mü ugyan semmit abban nem kételkedünk, hogy ezt az itt való nagy búza szükséget Kgltk eddig is nem declarálta volna, de magunk is alig hihettük el közönségesen ezt az szük búza dolgát; hanem mostan egyben gyűlvén, minden felől való relatiokból tanultuk ki, hogy semmiképpen itt búza nem találtatik. Hogy pedig az szomszéd országokban mü pénzzel vehetnénk búzát, az holott is már igen felszedték s meg is drágódott, az telyes lehetetlenség, mert nekünk pénzünk nincsen, csak annyira való is, hogy az militiának megfizethessünk; mi miatt is nagy szorongásban lévén, továbbá való nagyobb nyomoruságtól félünk.

Eddig is ha az dolgot tudtuk volna ennyire, régen ő felségének remonstrálnunk kellett volna ennek az szegény hazának állapotját; és noha most is késő, mindazáltal szükségesnek itéltük demonstrálni nagy fogyatkozásunkat, hogy az militiának fogyatkozása lévén az búzában, ne causáltassunk. Mü ugyan az Kgltk dispositiója szerént pro Majo dispositiót teszünk, de nem hisszük, hogy csak az is igen-igen nagy confusiok nélkül kitelhessék, még csak felére is Májusnak. Azt hitetvén inkább el magunkkal, hogy levelünk oda érkezéséig Kgltk onnan leindul, küldtünk az cancellaria kezében is hasonló memorialist, kérvén Kgltkt szeretettel, maga részéről is parancsoljon az cancellariának promotiója felől. Méltóságos generalis uramat is ezen dolog felől requiráltuk s kértük, hogy ezen fogyatkozásunkat declarálja ő felsége előtt. Isten Kgltkt sokáig jó egészségben éltesse s hozza szerelmesihez.

Kgltek jóakaró atyafiai szolgái

Fejérvár, 16 Aprilis 1698.

Nemes Erdély országának három nemzetből álló statusa m. p. praesidentis.

Külczim: Excellentissimo. illustrissimis comitibus ac dominis dominis Georgio Bánffi de Losoncz Tranniae et Partium Regni Hungae eidem annexarum gubernatori, Nicolao de Bethlen cancellario et Stephano Apor de Alsó-Torja thesaurario etc. dominis nobis colendissimis. Viennae.

Rájegyezve: Acceptae ult. Aprilis Viennae. Dat. 16. Apr. Albae ex dieta.

(*Eredeti* a három nemzet pecsétivel volt lezárva. Eredetije a gróf Teleki család hosszúfalusi levéltárában.)

b)

1698. április 16.

A rendek felterjesztése a császárhoz, az adó ügyében.

Augustissime Romanorum imperator, nec non Hungariae Bohemiaeque rex, archidux Austriae domine, domine naturaliter clementissime!

Vestra Maiestas Sacratissima pluribus jam annis praeterlapsis quam clementissime dubio procul experta est, quanta promptitudine ac fidelitate misera patria nostra, non minus militum per hyberna intertentione, quam domorum annonariarum pro aestivo regiminum victu granis necessariis repletione augusto Maiestatis Vestrae servitio suam obligationem contestata sit; quam tantum abest ut ullo tempore intendat ostendere remissiorem, ut potius synceram suam erga Maiestatem Vestram sacratissimam fidem vitae ac sangvinis dispendio nunquam dubitet obsignare. In connata etiam Maiestatis Vestrae sacratissimae clementia semper hactenus erga fideles subditos eam venerati sumus benignissimam intentionem, qua viventi subdito suum voluit militem convivere, atque adeo utriusque conservationem desiderata harmonia simul asserere: nulli omnino dubitare possumus, eadem et nunc Maiestatem Vestram sacratissimam erga nos benignitate ferri, nec admissuram ut qui augustae domui Austriacae omnia excogitabilia certatim contendimus praestare servitia, sublatis victus mediis, una vice fame ac inoedia tumulemur. Nec inde ambigimus magnates nostros statum Patriae nostrae Maiestati Vestrae sacratissimae humillimo cum respectu exposuisse, quem tamen cum nec nos ipsi ante praesentem nostram congregationem tam extreme miserum cognoverimus, nisi universales deputatorum omnium planctus panis defectum et caristiam uno ore exposuissent, jamque passim dira fame homines emaciatos peremptosque retulissent, persvasi fere sumus, tanto minus

absentes miseriae praesentis circumstantias scire, proindeque edisserere potuisse. Dum igitur e praedictorum magnatum nostrorum scriptis recentioribus pro aestivis necessitatibus certam tritici ac avenae quantitatem ad domus annonarias vehendam esse acceperimus, urgente nos notorio victus communis defectu, cogimur quam subiectissime coram Maiestate Vestra sacratissima flexis genibus procidere supplicantes: quatenus egestati nostrae clementissime parcere, necessitatibusque annonariis aliunde consulere dignetur: qui Deum, Maiestatis Vestrae sacratissimae generalatum, commissariatum, militiamque universam testes humillime appellamus, qui plebis miserrimae eiulatum audiunt, maciem vident; certumque est, etiamsi potiori hominum parti fame moriendum esset, tamen illam granorum molem ne executione quidem mediante posse extorqueri. Non deerunt Maiestati Vestrae sacratissimae viae ac modi patriae huic laboranti aliunde e vicinitate benignissime succurrendi, qui non modo omnem possibilem pro peragenda vectura operam, sed et si qui privatorum aliquid granorum habent, mutuo ab illis impetrata, quantum dimidio mensi Maio intertentioni militis sufficiet, accipiemus, imo subjectissime offerimus ac supplicamus, ut quicunque triticum aut avenam ultra inevitabilem suam necessitatem habere compertus fuerit erga paratam pecuniam a Maiestate Vestra sacratissima humillime impetrandam usibus publicis cedere teneatur. Non prodiissemus tam sero cum praesentis doloris expressione in augustum Maiestatis Vestrae sacratissimae conspectum, si nobis prius de negotio hoc annonario aliquid constitisset: ita vero cum nunc solum domini magnates eiusdem nos conscios reddiderint, rupta, omni mora consternatos conceptus et suspiria ad augustum Maiestatis Vestrae sacratissimae thronum subiectissime effundimus.

Tentavimus etiam in praesenti congregatione juxta clementissimi Maiestatis Vestrae sacratissimae regulamenti, signanter punctorum sexti, vigesimi quinti et vigesimi sexti tenores, antequam computum cum regiminibus formaremus, super pretio naturalium inire conventionem: cum autem Maiestatis Vestrae sacratissimae bellici commissariatus hac in patria officium gerens, nihil sibi eo in passu commissum esse asserat, seque nihil desuper concludere posse remonstret, supplicamus humillime Maiestati Vestrae sacratissimae, quae non solum aequivalentia pretia rebus imponi, sed et omnia cuiuscunque nominis naturalia et pecuniarias administrationes expirantibus hybernis Maiestatis Vestrae sacratissimae militiae administrata, in computum duci

curare, tandem etiam in egestatis publicae solatium ultra quantum in benignissimo diplomate determinatum, contributionibus absolutos esse iubere, atque huic christianitatis totius antemurali, ex aliis provinciis clementissime succurrere dignetur. Factura eatenus clementiam extenuatissimae patriae conservationi, Dei vero cumprimis, augustissimaeque domus Austriacae, gloriae et a nobis ad vitae ac sangvinis extremum omni fidelitate recognoscendam ac pensandam. Servet Deus Maiestatem Vestram sacratissimam quam diutissime foelicissime regnantem, gloriosissimeque de hostibus triumphantem.

Maiestatis Vestrae sacratissimae
subiectissimi ac fidelissimi subditi.

Datum in generali congregatione nostra Albae Juliae Die 16. Aprilis 1698.

Universi status et ordines trium nationum Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum m. p. praesidentis.

Kívül: Ad sacratissimam Romanorum imperatoriam, nec non Hungariae Bohemiaeque regiam maiestatem, et dominum dominum naturaliter clementissimum demissisimum memoriale intrascriptorum universorum statuum ac ordinum trium nationum Transylvaniae.

(Eredetije a gróf Teleki család hosszúfalusi levéltárában.)

c)

1698. ápr. 8—18.

Az articulusok.

Anno 1698 die 8 Aprilis Albae Juliae conclusi.

Dispositiones articulares dominorum comitum, baronum, magnatum et nobilium universorumque ordinum et statuum Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in generali eorundem concregatione pro die 8 mensis Aprilis in civitatem Albam Juliam indicta et celebrata conclusae.

(I.) Az militiának májusra kivántató intertentiójárúl.

Noha az felette való nagy terehviselés alatt már szintén elálottunk, sőt az búzátlanság miatt félő, hogy sokak éhelhalásra ne jussanak, mindazáltal ilyen nagy

fogyatkozásunkkal is római császár koronás király kegyelmes urunkhoz ő felségéhez való hűségünk megmutatására s édes hazánknak ilyen végső pusztulásra hajlott állapotjában is továbbra való conservatiójára nézvén, az militia májusi intertentiójáról ilyen dispositiót töttüuk, hogy:

Az nemes vármegyék magok kapúszámjokra repartiáljanak tritici cub. 5153 úgy, hogy ha az szegénység meg nem adhatja, magok az possessorok tartozzanak megadni, alioquin magokra az possessorokra menjen az executio.

Az szász natión levő universitas maga között repartiáljon tritici cub. 5153. Ez mellett az nemes székely natió is magára vállalja, hogy az maga között való militia búzájáról provideál.

Az mi penig ki nem telik még ebből az májusra kivántató intertentióra, azt suppleáltuk az ide alább megirt mód szerént.

Az vármegyéken és székelységen levő oláh papok adjanak tritici cub. 150.

Abrug-Bánya	cub.	25
Fejérvár városa	cub.	10
Kolosvár városa	cub.	100
Vizakna városa	cub.	23
Vajda-Hunyad	cub.	10
Hatczog	cub.	5
Kézdi-Vásárhely	cub.	15
Illyefalva	cub.	15
Sz. György	cub.	15

(II.) Az adó felvetésről.

Noha bizonyos resolutiónk, annál inkább parancsolatunk az felséges udvartól, hogy az militia három első holnapokra kivántató fizetésében való restantiák az erdélyi quantumokból suppleáltassanak, nincsen, mindazáltal méltóságos generalis uram leveléből és az bellicus commissarius által tött intimatiójából vévén informatiót, hogy az Erdélyben quártélyozó militia fizetésébe egészlen innen is kell kitelni. Szükség azért jó idején provisiót tenni, hogy addig, mig az computusnak terminusa eljő, bizonyos summa pénz az cassában congeráltathassék. Melyre nézve kellett minden kapúkra indifferenter felvettetnünk fl. hung. 140, melyet az tisztek minden helyeken felszedvén, felét ad medium Maii, felét penig ad ultimum administrálják Szebenben okvetetlen, hogy az militia percipiálhassa fizetését az cassából; másképen ha militaris executió megyen az vármegyékre, vagy székekre az negligentia miatt, magoknak tulajdonítsák.

(III.) Az adó felszedésnek modalításáról.

Mivel sok helyeken az kapuszámok és ravatalok teljességgel elpusztulván, sok helyeken penig az szegénység az tereh viseléstől felettébb elnyomattatván, annyira, hogy az adónak praestálására teljességgel elégtelen, az tisztek semmiképen nem exigálhatják az felvetett adót, hanem sőt inkább az olyan helyek miatt executiókat vagy egyéb károsításokat méltatlanúl szenvednek. Hogy azért az tisztek mások jószágáért ne szenvedjenek és ne károsíttassanak, communi voto et suffragio végeztük, hogy minden possessorok és dominus terrestrisek az magok jószágokra esett adót úgy procurálják, hogy az tisztek ne szenvedjenek és ne károsíttassanak, másképen szabadsága lészen az tisztnek, hogy másutt való jószágán az olyan possessornak vagy dominus terrestrisnek az restantiában lévő adót executione etiam mediante megvegye. Ha penig az possessornak másutt való jószága nem találtatnék, magára az possessorra, vagy a dominus terrestrisre menjen az executio. Ha penig az possessornak vagy a dominus terrestrisnek más vármegyében vagy székben vagyon jószága vagy lakása, tartozzanak azon helybeli tisztek az hol vagy jószága vagy magának lakása vagyon, ad transscriptionem magán vagy jószágán executiót peragálni és úgy is jószágának adóját exigálni.

(IV.) Az alá s fel czellengőknek, bújdosóknak megzabolázásáról.

Hogy az szegénység az bújdosástól inkább supersedeálna, végeztetett, hogy valakik az adózásnak idején magok helyekből kibontakoztak az adó előtt az Approbata szerént, mox et defacto menjen utánnok és az dominus terrestris az olyan fugitivusra az hol reá akad, az olyant az faluk ad requisitionem simplicem tartozzanak arestálni és arestálván az possessor requirálja azon helynek tisztét, ki is az adót, az mely előtt elfutott, tartozzék vele megadatni, ha annyi javai találtatnak, ha penig nem, kézben adatni. Melyet ha valamely tiszt akármi respectusból posthabeálna, az olyan tiszten magán exequáltassék.

Az szász natiótól ez télen aufugiált embereket is modo praemisso prosequáltassák, ha ugy akarják. Az kik penig post annum 1685 aufugiáltanak, azok ellen ő kegyelmek procedáljanak az arról eddig lött conclusumunk szerént. Az kik penig ez előtt bújdostak el, prosequálják ő kegyelmek juris ordine uti fugitivos colonos.

(V.)

Minden passusokra menjen szoros parancsolat: az plájások és gornyikok úgy vigyázzanak, hogy ha az idegen országban szökő emberek aufugiálnak és meg nem fogják, az possessornak abból következett kárát ők fizetik meg, annál inkább avagy tekintetért vagy fizetésért elbocsátják, halállal büntettetnek érette, melyre az főplájások úgy prospiciáljanak, hogy ha inspectiójok alatt valóktól lesznek ilyen patratumok, magokon is az articularis poena exequáltatik toties quoties.

(VI.)

Úgyanezen fugitivusok ellen végeztük, hogy mihelyt valamely lakos valamely falúból felkél és elszökik, azon falú tartozzék mentést nyomát felvenni és egy s két napijáró földig persequálni és megfogni s reducálni, mely persecutiót ha mely falú posthabeál, tartozzék a falú azon elszökött embereknek minden terheket az adózásban supportálni és az földes úr dolgát is praestálni. Ez mellett minden faluk és városok, ha városokban, falujokban vagy határokban afféle szökött bújdosó embereket deprehendálnak, kötelesek legyenek mentést arestálni és az honnan elszökött, oda hírt adni, ha sziṅtén passus volna is nála, hírt adván, az dominus terrestris legitimálja-e az passust, nem-e, elbocsátása legyen az szerént. Ha penig valamely falú vagy város ez ellen cselekszik, comperta rei veritate az damnificatusnak minden kárát azon város vagy falu tartozzék refundálni.

Datum in praedicta generali nostra congregatione die decima octava mensis Aprilis ultima videlicet congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Samuel Keresztesi praesidens, mp. (P. H.)
Magister Joannes Sárosi protonotarius, mp. (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

LVII.

A fejérvári országgyülés törvényei és irományai.

a)

1698. márcz. 20.

A császár leirata a kincstartónak adott utasítás magyarázata ügyében.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus.

Cum nobis fideles sincere dilecti comites Georgius Bánffi regni nostri Transilvaniae gubernator et Nicolaus Bethlen eiusdem regni cancellarius, dum hic in aula nostra morarentur nomine fidelium nostrorum statuum humillime exposuissent et rogassent, ut nonnulla quae sibi circa instructionem thesaurario nostro fideli comiti Stephano Apor anno 1696 datam contraversa et obscura viderentur, ut illa dictae instructioni expungerentur, quae quidem expunctio cum nobis non adeo necessaria, sed eius loci declaratio aliqua sufficiens videretur: ideo hucusque votis eorundem libenter annuentes omnemque dubitandi et contraversiae ansam removere cupientes, ita illos articulos perbenigne declaramus.

Primo. Quod per summarissimam causae cognitionem in §. vel articulo quinto instructionis thesaurarii nostri positam, nihil aliud intelligatur, nisi finalis decisio causae iuxta leges patrias facienda secundum quas post latam finalem sententiam thesaurarius noster per fiscalem directorem iuxta praxim legalem antea usitatam per executores legitimos annotari et pro fisco occupari faciet bona condemnati.

Secundo. Quoad paragraphum sextum dictae instructionis ratione modi constituendi vel praesentandi minores officiales fiscales attinet, cum in praelato articulo satis clare expressum sit, quomodo in constitutione illorum procedendum sit, ideo etiam nulla ulteriori dilucidatione indiget. Quod vero fideles status desiderant, ne nimirum thesaurarius noster, vel camera nostra aulica extraneos ad talia officia adhibeat et ut omnia in hoc passu faciat absque respectu vel praeiudicio religionum, quoniam huic scrupulo iam olim in diplomate nostro praecautum est, ideo putamus, et cameram nostram aulicam et thesaurarium ab illo non recessuros, quod ut faciant, benigne volumus.

Tertio. Quod decimum eiusdem instructionis paragraphum attinet, quamvis ibidem satis clare distinctum sit, ratione recommendationis, quid circa bona abalienanda vel in bene meritos ex regia munificentia conferenda thesaurarius noster una cum et quid sine gubernio nostro regio facere possit. Cum tamen hic paragraphus visus sit articulo septimo instructionis regio nostro gubernatori antea datae aliquantum contrariari: ideo benigne declaramus, quod hoc etiam in his, de quibus solus noster thesaurarius regius opinionem suam ad cameram nostram caesareo aulicam remittere posse scribitur salva (uti et ibidem antescriptum fuit) gubernii nostri regii recommendatione fiet, cum per

hanc thesaurarii nostri regii instructionem citato §. septimo gubernatoris nostri instructionis articulo praesiudicare non intendamus.

Quarto. Quandoquidem thesaurarius noster iuramentum sui officii hucusque ideo non deposuit, quod nimirum in formula iuramenti ipsius quatuor receptarum in Trannia religionum defensio ponatur, in aliorum vero consiliariorum nostrorum iuramenti formulis id ipsum omissum fuerit: ideo adhunc etiam scrupulum tollendum benigne volumus, ut et thesaurarii et aliorum consiliariorum nostrorum iuramenti formulis pariter illa verba inserantur et qui ex illis tale iuramentum hactenus non praestitissent, praestent aeque ac ipse thesaurarius noster praestabit.

Quinto. Supplicatum etiam nobis est ratione certorum beneficiorum ecclesiasticorum a thesaurario nostro post resignationem sui praedecessoris baronis Joannis Haller non solutorum, ideo benigne resolvimus, ut talia beneficia ecclesiastica praetendentes sua iura vel titulos producant coram gubernio praesente thesaurario et in quibus contraversia non erit, persolvantur tam de praeterito, quam de praesenti et futuro, in quibus autem contradictio aliqua ex parte thesaurariatus nostri oriretur, recurrant partes ad decisionem nostram, ut qui non intendamus quidquam ulli adimere, quod in diplomate nostro iam semel benigne confirmavimus.

Sexto. Quod porro sales nobilium attinet, benigne confidimus fideles status nostros sensum legum patriarum non ultra dictamen sanae rationis extensuros, sed se omnino contentaturos, si iisdem sales pro necessitate oeconomiae domesticae subministrentur et cum in hoc particulari talem regulam desideraremus, per quam et statibus satis fieri et simul practicati hucusque abusus corrigi, imprimis vero inter status dictumque thesaurarium nostrum bona et necessaria harmonia concinnari possit, huic praementionati fideles nostri gubernator et cancellarius una cum thesaurario nostro sedulo adlaborabunt, ut in hoc puncto amicabilis quaedam transactio vel accorda in proxima diaeta secundum certas classes tentetur, et sub nostra ratificatione construatur, cum etiam:

Septimo. Ratione sigilli thesaurario nostro per cameram nostram aulicam elargiti quaestio moveretur, iussimus in posterum perpetuum officii nostri thesaurariatus Transilvanici sigillum fieret, quod et a sigillo caesareo regio gubernio nostro Transilvanico benignissime concesso differet et uno dignitati huius officii conveniens et accommodatum esset, non utetur autem thesaurarius noster hoc thesau-

rariatus sui sigillo aliter, quam ad sibi subordinatos officiales et in rebus thesaurariatum mere et simpliciter concernentibus expediendis.

Octavo. Nolumus ut instantiae tribunalium nostrorum ullo modo confundantur vel quidquam legibus patriae contrarium inducatur. Proinde in casibus tricesimatorum ut Approb. Constit. partis 2. tituli 12. articulus 3-ius et Graecorum residentia carentium Approb. Constit. partis 13-a, tituli 52. locum habeant, actionesque ex illo etiam foro iuxta leges patrias et consuetudinem aliorum fororum ordinariorum sint appellabiles omnino censemus.

Nono. Ratione productionis donationalium de bonis fiscalibus etiam benigne conclusimus, ut thesaurarius noster de casu in casum semper teneatur extrahere mandatum ex gubernio sub sigillo nostro caesareo regio contra fiscalium bonorum possessores donatarios, quos nimirum ex nostro mandato vult, ut titulos vel donationales producant et sic tenebuntur omnino illas producere, coram thesaurario nostro, utrum vero ipse donationales ita productas saltem recognoscere et gubernio repraesentare vel ipsemet iudicare possit; circa hoc observandus erit mos antiquus, prout ille in patria ostendi poterit per protonotarium Petrum Alvinczi et Paulum Inczédi olim praefectos fiscales et per alias probationes, excepto casu bonorum Albensium gubernio nostro clementer facta, in quo benigne resolvimus, ut productio de iisdem per donatarios ad tabulam regiam fiat. Dabantur in civitate nostra Viennae, die 20-a mensis Martii anno 1698, regnorum nostrorum Romani quadragesimo, Hungarici quadragesimo tertio, Bohemici vero quadragesimo secundo.

Leopoldus mp. (P. H.)

Sigefridus Christianus Breiner mp.
Ad mandatum electi domini
imperatoris proprium.
Joannes Volcardus comes a Conzin mp.
Adolph Zrangk mp.

(Eredetije az országos levéltárban, főkormányszéki osztály.)

b)

1698. ápr. 3.

A császár leirata az erdélyiek által fizetendő egy millió ügyében.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis, archiducis Austriae, domini domini nostri clementissimi nomine. Illu-

strissimis dominis comitibus et respective Transilvaniae gubernatori, cancellario et thesaurario Georgio Bánffi, Nicolao de Bethlen et Stephano Apor, hisce perbenigne significandum. Eandem sacratissimam caesaream regiamque maiestatem benignissimo animo et magna cum satisfactione intellexisse promptitudinem et devotionem eorundem, quibus clementissimae suae maiestatis menti in accordando nomine dominorum statuum millione pro praesentibus necessitatibus petito corresponderunt. Ac quovis praedicti domini magnates defectu facultatis et plenipotentiae a dominis statibus sponsionem illam simpliciter adimplendam in se suscipere non potuerint, sed tantum consensum praedictorum dominorum statuum in eundem millionem pro praesentibus necessitatibus pendendum, omni conanime et bona fide procuraturos in se receperint, quia tamen sacra caesarea et regia maiestas non minus de humillima omnium dominorum statuum devotione et observantia, imo et prudentia, quibus imminentis necessitatis momentum facile prospecturi et eidem assensum suum accomodaturi sunt, quam praedictorum dominorum magnatum se securam gerit, compediandis rebus fiducialiter altissime nominatam sacratissimam maiestatem sequentia puncta benignissime ratihabuisse nimirum:

Primo: Ad singula capita si hospes militem communi secum mensae usu alit in sortem soluti acceptentur menstruatim singuli floreni, si vero vel ex pauperie incolae vel pro misera constitutione quotidiani alimenti, quo ipse incola utitur, praefatus usus communis mensae militi non convenire, nec sufficere posset, atque adeo ad incommoditates utrincque vitandas hospes militi non mensam, sed ad tenorem regulamenti unum thalerum menstruatim et duas libras Austriacas panis dietim daret, tum a singulis capitibus loco praedicti floreni acceptentur per mensem singuli thaleri in potestate autem et arbitrio hospitis non militis situm sit mensam vel thalerum et panem dare, sicut regulamentum fusius explicat.

Secundo. Ad alendos militum equos, qui sumptibus caesarei aerarii incumbunt, subministretur avena, foenum et stramen et cubulus avenae continens metritas Transilvanicas quatuor non pressas, non cumulatas, sed convenienter abrasas in loco ipso, ubi militis equus hybernam stabulationem habet, acceptabitur 30 x-gris pondus foeni centenarium Austriacum in eodem loco 45 x-gris ligamen straminis ex duobus vel tribus manipulis aestivis constans ob modernam huius praesertim anni sterilitatem $1^1/_2$ x-gri.

Tertio. Sacratissima sua caesarea regiaque maiestas in solutum saepe fati millionis a provincia acceptabit 4000

boves melioris, ut in Transilvania sunt, sortis, provinciae expensis Budam usque pellendos, ac ibidem in debito numero, ac ea qua oportet, habitudine tradendos illaeso, quod fisco regio competit teloniorum vel vectigalium iure, singulo bove in 27 florenos et 30 xr. computato duabus praeterea additis conditionibus: 1-o. Si dominis statibus Tranniae in proximae diaetae deliberatione super hac bovum praestatione habenda difficile vel nimis grave videretur tantum boum numerum et quidem meliorum congregare ac educere liberum iisdem sit eodem pretio, quo ab aerario suae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis acceptantur, parata pecunia eum numerum boum, quem sistere nequeunt, redimere. 2-o. Censura et selectus boum Budam, ut dictum pellendorum in ipsa provincia et locis ibidem eum in finem designandis per commissarium caesareum praesenti quoque commissario provinciali fiat, eaque facta, boves selecti ac digni ut acceptari possint, reperti, signo quodam haud facile deletitio notentur, in itinere Budam versus cura habeatur, ne macescant, hinc iisdem in via pascua non prohibeantur et una de securitate bene provideatur, quem in finem homo caesareus et militum quaedam manus pro comitatu concedatur. Caeterum gubernium Transilvanicum, quam primum aulae significet, quid in diaeta statuum de hac boum praestatione actum et conclusum sit, ut innotescat, quo numero et tempore boves Budae tradi possint, traditionis tamen huius tempore haud nimium protracto.

Quarto. Acceptabit porro sacratissima sua caesarea regiaque maiestas in defalcationem milionis a provincia tritici cum siligine mixti (mixtura hac medietatem unius alteriusve grani haud excedente) cubulos 90,000 in domos annonarias Transilvanicas distribuendos ac deponendos, ita, ut 40,000 cubuli ante messem praesentis anni, 50,000 autem post eandem messem ante initium octobris certo administrentur, computato cubulo 2 Rf. 30 xr.; acceptabuntur pariter avenae cubuli 30,000 ante messem, et 30,000 cubuli post messem dicto modo ad domos annonarias devehendi, computato cubulo 30 xr. severeque interdicentur officio annonario in Transilvania constituto, omnes in mensurando nimio pulchrioris frumenti selectu et advehentium rusticorum ac iumentorum mala tractatione, hactenus usitatae vexae et excessus et moneantur fideles Transilvaniae status, et eam in administratione hac tritici et avenae ad domos annonarias adhibeant diligentiam et curam, ne servitium suae sacratissimae maiestatis et cursus armorum ob aliquam negligentiam aut tarditatem patiatur.

Quinto. Taxa futurarum in sortem soluti huius milionis acceptandarum vecturarum sequens statuta est. Pro uno curru 6 bobus iuncto intra provinciam serviente menstruatim detur merces 11 flor. 40 xr. et panis pro servis boves agentibus ex domo annonaria, etsi forte aliquis bos in tali servitio intra patriam crepet, vel pereat, non tenebitur sua sacratissima maiestas ullam ex hoc iacturam pati, sed rationem imo et solutionem reddat, cuius culpa accidit sive is provincialis, sive ex militia, sive ex commissariatu caesareo extiterit, pro uno simili curru extra provinciam per mensem dabuntur 10 flor. et siquis bos in tali servitio crepet vel pereat, 20 flor. compensabitur, cum his tamen cautelis 1-o ut caesareus et provincialis commissarius singulis mensibus una lustrent boves et super eadem lustratione specificationem omnium sine culpa ipsius provinciae, vel eiusdem boariorum in custodiam et curam boum datorum servorum deperditorum boum conficiat ac eandem iuramento coram eo, qui in loco commissariatus nostri bellici generalis munus gerit deponendo coroborent, declarentque quomodo interitus vel perditio allegatorum boum evenerit, ut inde compensationis aequitas et iustitia appareat. 2-o. Panem ex annonaria domo servis praedictas vecturas curantibus commissarii caesarei suppeditabunt. 3-o. Cutes boum mortuorum tradantur iis, qui oeconomiam bellicam suae sacratissimae maiestatis in loco agunt, reservato tamen provinciae iure, ut servis boariis dum opus habuerint, perones ex iisdem sibi parare permittantur.

Sexto. Haec omnia praevio iusto computo cedant, in sortem milionis, quem praesens rerum status ipsaque patriae salus ex variis dominis gubernatori cancellario et thesaurario ostensis summi momenti rationibus a Transilvania postulare sacratissimam suam caesaream maiestatem impellit et siquid praeterea pro adimplenda milionis exsolutione post factum computum reliquum maneret, id in tales temporis periodos distribuatur, ut cum fine Septembris huius anni totus milio numeratus haberi possit.

Septimo. Et cum ex eodem computo patere posset, milionem admodum praerecensitum exsolvendum non eo pertingere, ut copiis in Transilvania modo hybernantibus et postea dum alia ad castra ducuntur in provincia mansuris pro eorum stipendio sufficere queat, sacratissimma sua caesarea regiaque maiestas de supplemento aliunde atque ita providebit, ut nulla alia praeter iam dicta ad provinciam fiat onerosa sollicitatio, nec defectus stipendii ex aerario pendendi excessibus ansam nedum ius praebeat.

Octavo. Computus cum milite super alimentatione hybernali ineundus eum in modum se se habeat, ut miles tribus mensibus ante publicatum regulamentum a Novembre nempe Decembre et Januario ad eam normam, qua prioribus annis sustentabatur, alatur, non admissis tamen, sed provinciae omnino resarciendis excessibus, tribus vero posterioribus mensibus, utpote in Februario, Martio et Aprile regulamentum tum iam notum in usum deducatur ac a provincia et milite id observetur, quod idem praecipit, sensusque eiusdem dominis gubernatori, cancellario, et thesaurario satis explicatus est, penes quod adhuc monendum est, sacratissimam suam caesareo-regiamque maiestatem ex innata sua clementia et ob rationes sat graves interea benignissime decrevisse, ut loco floreni, quem ad mentem regulamenti iuxta communem hospitis mensae usum sive loco eiusdem pendendum thalerum et panem aerarium militi menstruatim exsolvat, thalerus quoque ab eodem aerario exsolvatur et ut colonelli legionum curam oeconomiae, quae vigore regulamenti iisdem quodam modo sublata videbatur, recipiant, militique gregario, pro eo, quod illi sive ex provincia, sive ex aerario in pecunia largitur et praebetur, de continuo amictu et victu in castris usu hucusque solito computumque fidelem insuper reddendo provideant.

Nono. Sacratissima sua caesarea regiaque maiestas ad preces et desideria saepe allegatorum dominorum gubernatoris, cancellarii et thesaurarii et paterno itidem in Transilvaniam affectu et ex serio excessus militares coercendi studio clementissime decernet ex aula sua augusta virum nulli partium curae obnoxium rerum satis intelligentem et ea, qua par est, auctoritate munitum in Transilvaniam ad inquirendum, quid de alimentatione hybernali huius anni ibidem actum et in quo peccatum sit, proxime mittere, ut patefactis ex eadem inquisitione, quae forte provinciae ab uno alterove militum inflictae essent iniuriis, sive damnis, indemnitas laesis procurari queat.

Decimo. Summa milionis hactenus tractata in exemplum aut consequentiam futurorum annorum non trahatur, sed potius maneat firma benignissima suae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis resolutio de compensatione expensarum prioribus annis a provincia ultra florenos 400,000 diplomaticos in servitium suae sacratissimae maiestatis factarum, et ab eadem clementissime postulatarum et prout aequitas et proportio fert et meliora ut sperantur, tempora aliquando permittent huic quoque milioni contingat et accomodetur. Quod dum caesarea regiaque maiestas sua

iisdem dominis comitibus intimari iussit, ipsos quoque caesareo-regiarum gratiarum suarum, quibus dominis comitibus propensa manet, certos cupit. Signatum sub eiusdem maiestatis suae appresso sigillo secretiori. Viennae, tertia Aprilis anno 1898.

Joan. Theod. de Weissenberg.

(P. H.)

Külczím: Illustrissimis dominis comitibus et respective Transylvaniae gubernatori cancellario et thesaurário Georgio Bánffy, Nicolao de Bethlen et Stephano Apor consignandum.

(Eredetije az országos levéltárban, főkormányszéki osztály.)

c)

1698. ápr. 4.

A császár leirata az erdélyi levéltár felállítása és a kanczelláriai taxák szabályozása ügyében.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis, archiducis Austriae, domini domini nostri clementissimi nomine. Illustrissimis dominis comitibus, et respective Tranniae gubernatori, cancellario et thesaurario, Georgio Bánffy, Nicolao de Bethlen, et Stephano Apor hisce perbenigne significandum. Alte nominatam suam maiestatem ad tria puncta in hesterna conferentia proposita ratione nimirum archivi in Trannia constituendi, 2-o taxae cancellariae et officiorum taxandorum et 3-o cancellariae gubernii erigendae sequentia clementissime resolvisse et quidem:

Ad 1-um. Mittendas esse copias donationalium et similium expeditionum ab aulica cancellaria Tranniae ad archivum Trannicum. Petentes vero paria in Transylvania exhibeant libellum gubernio doceantque de iure suo ad quod petunt illam communicationem, quo a gubernio perspecto ipsum decernet, facienda sit, nec ne petita communicatio? Providebit praeterea gubernium, ut non solum libri regii deperditi, verum etiam alia acta publica reperiantur et archivo cancellariae Tranniae in patria restituantur.

Ad 2-um officia infra definitis summis taxenda erunt

Gubernatoris	600 fl.
Generalis patriae	400 fl.
Cancellarii	500 fl.
Thesaurarii	300 fl.
Praesidis tabulae regiae	300 fl.
Consiliarii	200 fl.

Protonotarii	200 fl.
Adsessoris tabulae regiae	100 fl.
Directoris causarum fiscalium	100 fl.
Supremi comitis Hunyadiensis	200 fl.
Aliorum supremorum comitum	100 fl.
Supremi capitaneatus sedis Siculicalis Udvarhely	100 fl.
Trium sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi, Orbai	100 fl.
Trium sedium Csik, Gyergyó et Kászon	100 fl.
Sedis Siculicalis Marus	100 fl.
Sedis Siculicalis Aranyos	100 fl.
Judicis regii Cibiniensis	100 aureis.
Episcopus sive vladica Tranniae ...	100 fl.
Vladica Maramarosiensis	50 fl.
Seniores sive protopopae	12 fl.

Non taxata hactenus, neque in posterum taxentur, sed solvant tantum scripturam et chartam decem thaleris.

Ministri Graeci aut Valachi, si catholicis accesserint, gaudebunt iure catholicorum, si alii religioni fruentur illius privilegiis, si vero manserint in statu, quo nunc sunt, dabunt taxam.

Quoad taxam iudicialem res maneat in suo statu penes taxam veterem, si autem deinceps gubernium adiuncto voto et opinione sua res novandas duxerit, sententia vel resolutio suae maiestatis desuper emanabit.

Ratione taxae cancellariae Trannicae in patria augendae cum allegata consuetudo, quod nimirum florenus pro memoriali super quo emanabat expeditio, solveretur, contraversa sit, informatio gubernii huc ad aulam mittenda petetur.

Caeterum uti distincti sunt labores aulae a patriis et illi quidem maioribus oneribus et expensis subiecti, distinctae quoque manebunt taxae earumque perceptio.

Controversia inter dominum vicecancellarium et cancellariam aulico-Trannicam in puncto participationis taxae auditis partium rationibus sacrae caesareae regiaeque maiestati pro capienda clementisima resolutione referetur.

Tandem ratione cancellariae in patria erigendae necessitas ad gubernium rescribetur, uti iidem illustrissimi domini comites tamquam eiusdem membra uberius intelligent, quibus sua maiestas caesareo-regia gratiis suis in omne tempus propensa manet. Signatum sub eiusdem maiestatis suae sigillo secretiori. Viennae, 4-o Aprilis 1698.

Joan. Theod. de Weissenberg m. p. (P. H.)

Külczim: Illistrissimis dominis comitibus et respective Transylvaniae gubernatori, cancellario et thesaurario Georgio Bánffy, Nicolao de Bethlen, et Stephano Apor consignandum. De cancellaria.

(Eredetije az orsz. levéltárban, főkormányszéki osztály.)

d)

1698. ápr. 6.

A császár leirata az Erdélyben felállítandó posták ügyében.

Sacrae caesareo-regiaeque maiestatis, archiducis Austriae, domini domini nostri clementissimi nomine illusstrisimis dominis comitibus et respective Transylvaniae gubernatori cancellario et thesaurario, Georgio Bánffi, Nicolao de Bethlen et Stephano Apor, hisce per benigne significandum. Notum aliunde est ipsis dominis comitibus rem postariam inter regalia supremorum principum numerari, huius vero a sacratissima caesarea regiaque maiestate familiam dominorum a Paar tanquam feudatariorum non solum per omnes provincias haereditarias, verum etiam per totum regnum Hungariae et provincias ad illam sacram coronam avito iure spectantes investituram habere. Ut igitur postae, quae reipublicae quam maxime necessariae sunt, aequae bene in Transylvania ordinentur et constituantur ac in aliis provinciis haereditariis, idcirco alte nominatam suam maiestatem sequent a puncta clementissime resolvisse.

Primo. Loca postarum constituendarum a gubernio sacrae caesareae maiestati denominentur, constituendae [sunt] ipsae postae iuxta determinationem caesaream emanatam.

Secundo. Magistri postarum in locis constituti quantum fieri potest ex incolis Transylvanicis ita assumantur, ut tres partes illorum magistrorum constituantur ex Trannicis incolis et quarta pars ex extraneis, subditis tamen suae maiestatis.

Tertio. Magistri postarum, si non habeant possessiones reales, non censeantur in iura et privilegia incolarum adoptati, sed tollerati tantum, quod si vero coemptis possessionibus realibus iura et privilegia incolarum inpetraverint, eorum etiam capaces censebuntur.

Quarto. Dicti magistri postarum sive possessionati, sive non possessionati in Transylvania quoad civilia et criminalia subiecti sunt iudicio gubernii, salva appellatione ad regem, in rebus vero ad officium suum postarium appertinentibus primam instantiam sortientur apud generalem

postarum dominum comitem de Paar eiusque haeredes, pariter salva ad regem appellatione.

Quinto. Ratione possessionum coemptarum tenebuntur omnia onera, quae dominis terrestribus, intuitu illorum locorum coemptorum, alii possessores eorum praestare tenebantur, et ipsi quoque illa praedictis dominis terrestribus exsolvere et praestare.

Sexto. Ratione illorum locorum et vi postarii officii nec diversiora, nec educillationes, vel quaecunque alia alimentorum genera erigere vel exercere poterunt, nisi desuper cum dominis terrestribus vel oppidanis, vel magistratibus conveniant eorumque consensum impetrent et tenebuntur desuper pacta conventa cum dominis terrestribus ratione suorum iurium exinde debitorum adimplere et persolvere, ipsi autem domini terrestres vel magistratus et oppidani intuitu boni publici et commercii necnon necessitatis tam cum aula caesarea, quam cum caeteris provinciis haereditariis vel etiam cum alterioribus partibus, cum quibus commercium erigendum et colendum foret, providebunt, ne exinde durius, vel intolerabilius dicti magistri postarum in coemendis fundis et constituendis eorum oneribus realibus tractentur vel onerentur, quisque consideratione data controversia inter dominum terrestrem oppidanum et magistrarum et magistros postarum praedictorum de rebus ex aequo complanandis et ad publicum bonum dirigendis decidet gubernium.

Septimo. Ut deinceps sua maiestas per generalem postarum de magistris postarum ad gubernii informationem constitutis et constituendis providebit, ita quae hactenus gratuito dictis magistris postarum ab oppidaneis et magistratibus praestitae fuerunt, tollentur, licebit tamen iisdem magistris postanis possessionales oeconomias cum consensu dominorum terrestrium vel magistratuum salvo eorum iure, ut supra dictum, iusto titulo iuris adquirere vel coemere.

Octavo. Ab oneribus personalibus et non realibus dicti magistri postarum exempti erunt, tam ratione personarum, quam equorum et aliorum ad postam promovendam necessariorum, quod de curribus et equis intelligendum.

Nono. Ratione salarii singulis magistris postarum pervolvat aerarium Transylvaniae constituto ad promovendum commercium publicum fundo certo et securo, de quo camera imperialis aulica cum generali postarum domino comite de Paar conveniat et desuper necessaria decreta ad dominum thesaurarium Transylvaniae expedire non gravabitur.

Decimo. Ratione aperturae postae providebit generalis

postarum, ut duo volucra litterarum conficiantur, quorum illud, quod ad generalem vel officiales et milites spectabit ad generalem commandantem Transylvaniae, quod vero ad gubernium vel incolas pertinebit ad locum gubernii delatum, deferetur ad dominum gubernatorem aperiendum et remissione facta ad postam per officiales eiusden distribuendum.

Undecimo. De singularibus personis per postam expediendis ita provisum manabit, ut posta nec militarem, nec provincialem sine praescitu domini generalis commandantis vel domini gubernatoris expediat aut promoveat, super quo tam ipse dominus commandans generalis, quam ipse dominus gubernator Tranniae invicem correspondebunt et se praemonebunt.

Duodecimo. Expeditiones ad caesáream regiamque maiestatem vel eiusdem nomine ad comitatus nomine caesareo et regio, a gubernio dirigendae sint, maneant ab omni solutione exemptae pariter et gubernium in 12 personis constitutum, illa tamen exemptione non gaudebunt illorum domestici, sive ad aulam, sive per provinciam scribentes, quodsi tamen per cursorem, aut stafetam aliquo ad aulam vel aliorsum expedienda forent, non litterarum, sed iurium postae fiat persolutio.

Decimo tertio. Tandem in pascuis publicis locorum ubi constitutae erunt postae suos equos et animalia magistri postarum cum caeteris pascere poterunt, a privatis tamen pascuis et occlusis abstinere, nec ullam incommoditatem facere tenebuntur.

Quae omnia iisdem dominis comitibus eo fine intimantur, ut de hac benignissima suae majestatis resolutione gubernium Tranniae certius reddatur et omnia iuxta sanctam suae maiestatis mentem dirigantur ac observentur; qua eosdem dominos comites gratia sua caesarea regia in omne tempus paterne prosequimur. Sig. sub altissimae nominatae suae maiestatis appresso secretiori sigillo.

Viennae die 6-a Aprilis anno 1698.

(Másolata Kemény József Diplomatarii Transylvanici supplementum XI.)

e)

1698. jún. 7—júl. 14.

A rendek postulátuma.

Postulata universorum comitatuum inclyto regno Tranniae in generalibus eiusdem regni comitiis ad diem 7-um mensis Junii

anno 1698. in civitatem Albam Juliam ex mandato excellentissimi domini gubernatoris indicta et celebrata humillime benignam expectaturi resolutionem porrecta.

A közelebb elmult áprilisi gyűlésünkben holmi gravameninket foglaltuk volt bizonyos punctumokban, de némely okokra nézve akkor suspendáltatván, mostan alázatosan repraesentáljuk Nagyságtok Kegyelmetek előtt e szerint:

Primo. Hogy ez esztendőben a Lengyelországra kiindult két regement számára falukra proportionaliter felvetett adó és contributió ingrediáljon a quantumokban, alázatoson kívánjuk, mivel azon summa nem is egyébb szükségre, hanem az ő felsége militiája sustentatiójára vettetett és szedettetett is fel.

Secundo. A miképen a méltóságos regium guberniumnak is gravaminákban béadtuk, hogy a sok rendbéli contributiókról ab ingressu militiae caesareae ordinariae et extraordinariae kapúszámok után és egyéb rendekre is felvettetett mindennémű szinű perceptumokról, adóról, signanter autem a mely 12 zlatot item, só promotiójára flor. 20, társzekerek restantiájára flor. 4, vágó marhák árában flor. 8 szedvén fel a kapúszámokon minden egyéb adókkal és contributiókkal együtt, hogy mindazok, valakiknek kezeken forgott, sine respectu personarum, számot tartoznak adni, ide értvén üdvezült úr gróf Csáki László uram kezein forgott egynéhány ezer forintokról való számadást is, az elmult őszi országgyűlése alkalmatosságával lött mód szerént: kívánjuk, egy szóval, hogy az országnak pénze valaholott találtatik, fideliter kikerestessék.

Tertio. Minthogy a só promotiójára, mind pedig az pénzverésére felvetett contributió sub spe restitutionis volt, az iránt is refusiót kivánunk alázatosan.

Quarto. Az ő felsége kegyelmességéből a magazinumba adott búza refusiójára rendeltetett volt a sóbéli proventus, melyből is mindeddig semmi solutiónk nem volt, sőt káros administratiónk következett. Kivánjuk azért, hogy azok a első, közép és alsó renden lévő minden személyek számot djanak kezeken forgott sóbeli proventusról, és annak ero- atiójáról. Mi pedig ezentúl a só commerciumban absolute emmit contribuálni nem akarunk, és nem is adunk, mivel ogy semmi proventust és refusiót sem vettünk belőle. Az eddig adott búzának ára pedig, ha csak sóúl is refundáltassék, alázatosan kivánjuk.

Quinto. A méltóságos regium guberniumnak is béadtuk volt, hogy a kapúszámok rectificáltassanak, cum consolatione

omnium, most is azt várjuk, ezt pedig ugy értjük, hogy új connumeratio légyen a vármegyéken.

Sexto. Indifferenter, hogy minden rendek jószági a quartély onussát supportálják és sine ullo respectu personarum aequaliter repartiáltassék, kivánjuk.

Septimo. Hogy a portio felvetése alkalmatosságával ne több, hanem csak annyi, a mennyit servitium suae maiestatis importat, vettessék fel ezután, alázatosan instálunk.

Ezeken kivül accessive occuráltak feles gravaminák, némelyek közönségesen, némelyek bizonyos vármegyéket, némelyek pedig privata personákat concernálnak, melyeket is punctumokban feltettünk, modo subsequenti, kivánván azoknak is orvoslását alázatosan.

Octavo. 1. A mi kegyelmes urunk, koronás királyunk ő felsége romlott szegény hazánk csendességére kegyelmesen intendálván, minden törvényeit s constitutióit kegyelmes diplomája szerént confirmálta, hogy azok ennekutánna is intacte megtartassanak, nevezetesen a mely főtisztségek vagy az országtól vagy az méltóságos guberniumtól, eddig s ezután is recommendáltatnak, manuteneáltassanak.

Nono. 2. Az három első holnapokra, úgymint novemberre, decemberre és januáriusra erogált contributiónak refusióját e szegény megromlott hazában lévő statiós helyek honnan várják (melyeket erga quietantias cselekedtek) demonstráltassék, alázatosan instálunk.

Decimo. 3. Minthogy a szegénység exhauriálódott és már a dominus terrestrisek is nem győzik segíteni jószágokat, instálunk alázatosan, hogy több pénz és egyéb contributió pro hic et nunc a 140 frtos adón kivül fel ne vettessék.

Undecimo. 4. Mivel szegénységink a nagy terehviselés miatt szöktenek el és bujdostanak el, és óránként s naponként oszolnak, kik az Oláhországokra, kik Karán-Sebes vidékére, kik a Körösbe, kik Magyarországba, kik egyfelé, kik másfelé, kiknek is reductiójának modalitásáról alázatosan instálunk. Hasonlóképen ez hazában is, ki egy, ki más földekre az adó elől elmégyen, noha a nemes országnak elég szoros articulusi vadnak, de azokkal nem élhetünk a törvények nem folyhatási miatt, melyek is hogy mentül szorosabban articulariter remediáltassanak, alázatosan instálunk. Ugyan szegény nemes atyánkfiai jobbágyi, béresi urok károkra s praeiudiciumokra németek mellé adván magokat, iuxta sacrum regulamentum kézhez nem adják. Ez iránt is mit kellessék cselekedni, nem tudjuk, hanem alázatosan ragaszkodunk a Nagyságtok Kegelmetek succursusához.

Duodecimo. 5. A liber quaestusnak nem kicsiny praeiudiciumának láttatik lenni, hogy némely kereskedésben privatus és idegen kereskedő emberek elegyítik magokat, sőt még árendálják ez haza szegény lakosinak nagy károkra, nevezetesen most is a dohánynyal való kereskedés dolgában, mely is hogy megorvosoltassék, instálunk.

Decimo tertio. 6. Hogy a főtiszt urak ő nagyságok s ő kigyelmek, úgy vicetiszt uramék is a gratuitus labor iránt tégyenek oly dispositiót, mely szerént a régi jó rend tartassék meg, ne úgy, a mint most sok helyeken hallatik gyakoroltatni, instálunk.

Decimo quarto. 7. Mivel közönségesen az egész hazában mind nemesi s paraszti rendek a szertelen vecturáztatás miatt szintén utolsó pusztulásokat közelítik, mely ha különben meg nem orvosoltathatik, indifferenter akárki jószága segítse az utas helyeket, és az onust egyaránt supportálják, alázatosan kívánjuk.

Decimo quinto. 8. A postás helyeken, mivel a posták felette sok alkalmatlanságokat cselekesznek, hogy az ő felsége kegyelmes decretuma szerént megorvosoltassanak és circumscribáltassanak, alázatosan instálunk.

Decimo sexto. 9. Szegény egyházi nemes atyánkfiai a nagy terehviselés miatt már majd a jobbágynál is alább valókká tétettek, kik aránt is, ha valami reflexió nem lészen, jobban is elnyomorodnak.

Decimo septimo. 10. Thorda vármegyében a szegény magyar-régeni lakosok hat esztendőtől fogvást megszűnés nélkül quartélyokkal aggraváltatnak, mely miján úgy elbújdostanak, hogy tizenkét rovataljokhoz már több tizennégy személynél nincsen, ki a rajtok levő nagy terhet supportálja. Mely hogy istenes consideratióban vétessék, alázatosan instálunk.

Decimo octavo. 11. Nagy károkra és praeiudiciumokra nemes atyánkfiainak nemes udvarházokra a német vitézek reá szállanak és az mit akarnak, azt követik, orvoslását alázatosan várják; sőt némelyek a vicetisztek és commissariusok közül is mind az executiókban, mind pedig a portio felszedésnek munkájában terhes excessusokat patrálnak, sokaknak, még a nagy rendek közül valóknak is, nem kevés megsértődésekre, kik iránt is illendő orvoslást alázatosan kívánunk.

Decimo nono. 12. Közönségesen érezzük, nevezetesen az utas helyek, signanter Kolosvármegye is majd szintén utolsó pusztulásokat közelítik az alá- s feljárók miatt, hol száz, hol másfél száz ökröket is Károlyig, Szatmárig, tovább

is elviszik, marhájokat eltartják, sem együtt, sem másutt fel nem váltván, ugyanazon fáradt marhájú szekereket más rendbéliek megterhelvén, Szebenig, tovább is elviszik, gyakrabban Torda vármegyei vicetiszt uramék is fel nem váltják, mely is nem kicsiny károkkal lévén, hogy articulariter megorvosoltassék, alázatosan instálunk.

Vigesimo. 13. Doboka vármegyebéli becsületes atyánkfiai panaszokból értjük, hogy Szamosújvárott lévő németek ott körül 12 falukon rendkivül való exactiókat, huzásokat, vonásokat, praedálást és fosztogatást követtek, sőt Pánczélcsehig is erumpálnak és úgy hódoltatják és contribuáltatják a falukat.

Vigesimo primo. 14. Nem kevés kárára vagyon mindenütt a szegénységnek, a dispositióknak idejében való ki nem küldése és az assignatiók mellett járó vitézeknek sok excessusa, s azokra rendkivül való expensa, mely, ha meg nem orvosoltatik, utolsó romlás és pusztulás követi dolgokat.

Vigesimo secundo. 15. Sokadalmakra s heti vásárokra járó kereskedő rendek és szegénység mindenütt rendkivül taxáltatnak, azonkivül is fosztják és szertelenül szorongatják őket, némelyeket meg is sebesítenek, mely is, ha valamint meg nem előztetik, nagyobb-nagyobb szükség következik belőle.

Vigesimo tertio. 16. Feles számú sót szállitottak ki együnnen s másunnan is vármegyéinkbéli szegény atyánkfiai, még fizetetlenek lévén, az elszállításnak bérit honnan kellessék várni, nem tudják.

Vigesimo quarto. 17. Karaszna vármegyebéli atyánkfiai panaszkodnak: az oláh papok quantumokat meg nem adván, hogy a tisztek marhájokat elhajtják, idegen tisztet requirálván orvoslásáért az oláh esperest, ha a tiszt vissza nem bocsátotta volna marhájokat, executióval károsították és rontották volna meg.

Vagyon ilyen panaszok is, hogy némelyek Somlyó városából, hogy quantumot ne fizessenek, a katona városban recipiálják magokat és semmit is nem contribuálnak.

Ugyan a somlyai református rectornak per collationem bizonyos számú sova járván az aknákról, sok időktől fogvást ki nem adatik, sőt Száva Mihály uramnak collationalis leveleket kezében adván, eltévedett vagy hová lett? Periculumban forogván a dolog és kárban, hogy disponáltassék, instálunk alázatosan.

Vigesimo quinto. 18. Hogy az executio az nemes házakra és possessorokra menjen, az iránt való constitutiónk tolláltatása és abrogáltatása felől alázatosan instálunk.

Vigesimo sexto. 19. Becsületes nemes atyánkfiainak

panaszából csodálkozva értjük, hogy koronás királyunk kegyelmes urunk ő felsége kegyességéből sasos protectióval condecoráltatván, kapujáról ellopták, comperiáltatván affélét attentálók, büntetéseknek determinatióját a nemes országtól alázatosan várjuk.

Vigesimo septimo. 20. Nemes Hunyad, Zaránd és Közép-Szolnok vármegyék nagy megbántódásokról való instructiójokat, úgy nemes Pater János atyánkfia helyes supplicatióját is in specie beadván, hogy azok is consideratióban és determinatióban vétessenek, instálunk alázatosan,

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

f)

A gubernium válasza a megyék postulatumaira.

Resolutio ad postulata dominorum comitatensium.

Ad 1. Acceptáltatik az 140 frtos adóban minden vármegyéken és szász széken, ha kik pedig számon kivül való rendek azon regementek számára valamit contribuáltak volna, verificáltatván, azokat is mind acceptálja főcommissarius atyánkfia az téli quantumokban.

Ad 2. Mivel ezek a terminusok ab ingressu militiae ordinariae et extraordinariae, mindennémü színű perceptumok, adók igen nagy generalitas: hogy azért az executio rendesen mehessen véghez az ő kigyelmek kivánsága szerént, melyet mi is igen akarunk, szükséges, hogy ő kigyelmek specificálják distincte mindenik esztendőben és micsoda adókról vagy contributiókról kellessék rendre-rendre a számtételnek lenni, hogy igy abból osztán az is kilássék, hogy kiket illet azokról az contributiókról való számadás, hogy tempestive admoneáltatván, készülhessenek hozzá. Továbbá exactorok terminusáról, helyéről és egyébb circumstantiákról együtt concludálunk ő kigyelmekkel, néhai üdvezült Csáki László uram dolgai is ide értetvén, ha ő kigyelmeknek is úgy tetszik.

Ad 3. Az executio ezt megmutatja.

Ad 4. Méltó ez is, hogy számvétel légyen erről is. A mi pedig ezen postulatumnak, só commerciumnak, és az búza árának megfizetéséről való részét illeti, ez specialiter ő kigyelmeknek megvilágosíttatik.

Ad 5. Mivel ez igen nagy materia, szükségesnek itéljük, hogy az gubernium erről az nemes országgal együtt sokat consultálódjék és osztán az mit legjobbnak találunk, Isten segéllésében azt követjük.

Ad 6. Mi az előtt is egy néhányszor gondolkoztunk arról, hogy ha az ratio belli engedné, minden vármegyében, székben annyi had tétetnék quártélyba, az ki annak a quantumával megérné és igy az vecturáktól is menekednének az vármegyék, székek és hogy az quártély vagy az quártélyozóknak terhe repartiáltatnék kapuszám szerént, hogy igy senki a másik felett ne terheltetnék, a mint hogy ezt generalisoknak egynéhányszor memoriálisokban is adtuk, de az ratio belli nem engedte: most is mi teljes tehetséggel azon igyekezünk, hogy valamennyire az ratio belli engedi, az quártély az ő kigyelmek kivánsága szerént osztassék egyaránt és ha lehet kapuszám után.

Ad 7. Valamire az elkerülhetetlen szükség nem kényszerít, avval nem kivánjuk ő kigyelmeket terhelni, hiszem tudják ő kigyelmek, hogy a mi jószágink is egyaránt viselik ő kigyelmekkel a terhet, valami rájok esik.

Ad 8. Erről az ő felsége kegyelmes resolutióját az gubernium ő kigyelmekkel communicálja, abból ő kigyelmek megérthetik.

Ad 9. Magunk is azt kivánjuk, hogy ő kigyelmekkel együtt ezt jól eligazítjuk és bonificatiója légyen kinek-kinek az igazság szerint.

Ad 10. Vide resolutionem ad 7-um.

Ad 11. A mi kegyelmes urunk ő felsége országaiban aufugiáltak restitutiójáról ő felsége kegyelmes parancsolatokat igért; az oláh országokban és Karánsebes vidékére aufugiáltakról, mint méltóságos generál uramnak conferálunk és a mennyire lehet, orvosoljuk, úgy az német vitézek szolgálására magokat adókról is.

Ad 12. Megorvosoltatik.

Ad 13. Ezt ő kigyelmek specificálják világosabban.

Ad 14. Ezt is világosítsák ő kigyelmek.

Ad 15. Erről az ő felsége kegyelmes resolutiója az gubernium által effectumban vétetik és az ő idejében meglátják ő kigyelmek annak hasznát.

Ad 16. Valamikor és valamint az szegénséget consolálni kivánjuk, szintén úgy az egyházi nemességét is consolálni kivánjuk.

Ad 17. Vide resolutionem ad 5-um.

Ad 18. Szükség közönségesen generalis uramat megtalálnunk felőle.

Ad 19. Erről az vecturázásnak állapotjáról egynehányszor jó dispositiók tétettenek volt, de nagy részint magok ő kigyelmek az okai, hogy effectumba nem ment, szükséges azért, hogy azokat az dispositiókat elékerestetvén, ő kigyelmek-

kel együtt felállítsuk és praxisára jobban vigyázzunk, mint az előtt.

Ad 20 et 22. Méltóságos generalis uramat eddig is requiráltuk, ezután is requiráljuk.

Ad 21. Pedig az mi commissariatusunkról az assignatio és kivált az executio mód nélkül ki nem mégyen, sőt az télben járt sok executiókról is főcommissarius atyánkfia azt mondja, hogy nem az ő kigyelme akaratjából jártanak azok a sok executorok, hanem vagy az statióbéli commissariusok, vagy az vármegye tisztei magok könnyebbségekért követték; az mely rész pedig azoknak az excessusoknak méltóságos generalis uramtól orvosolható, ő kigyelme requiráltatik.

Ad 23. Justum, hogy az só administratió *(felől)* számot vetvén, az commercium pénzéből contentálják az szegénységét.

Ad 24. Ezeket az punktumokat külön üdőben igazítsuk az ő helyén.

Ad 25. Bár ne is csinálta volna Kigyelmetek.

Ad 26. Ha privilegiummal adattatott sast valaki ellop, haljon meg érette.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1698. júl. 3.

A vármegyék válasza a gubernium replicájára.

Humillima dominorum comitatensium ad primas excelsi gubernii resolutiones super postulatis eorundem datas replica.

Ad 1-mum. Az Nagyságtok méltóságos resolutióját értjük alázatosan, de mivel mind az 140 frtos adót, mind pedig az téli quantumot nagy részint praestálták közülünk, instálunk alázatos bizodalommal Nagyságtoknak, méltóztassék ez iránt való resolutiójával bennünket közönségesen megvidámítani,

Ad 6-tum. Azon hatodik punctumban Nagyságtok eleiben alázatosan terjesztett instántiák iránt bővebb consolatiót remélvén, kérjük alázatos bizodalommal Nagyságtokat, az reánk következhető szomorú pusztulást istenesen considerálván, méltóztassék az kapuszámoknak jobb rendben való állításával oly dispositiót tenni, hogy ennek utánna az quartélyt minden rendek jószági egyaránt érezzék, és supportálják sine ullo respectu personarum.

Ad 11-mum. Hogy Nagyságtok az külömb-külömb tekintetek alatt aufugiált jobbágy és szolga rendek reducáltatásokról kivántató modalitások aránt méltóságos succursusát igéri, megszolgáljuk alázatosan Nagyságtoknak, instálván alázatosan ezek iránt kivántató hathatós maga interpositiójával méltóztassék bennünket voltaképen megvigasztalni.

Ad 12-mum. Az liber quaestus praeiudiciumára tapasztalt külömb-külömb-féle progressusok megorvoslásáról tett Nagyságtok obligatióját alázatosan értjük és teljes bizodalommal várjuk.

Ad 14-mum. Az szertelen vecturázás miatt következhető szomorú pusztulásunkat alig tudhatnók előszámlálni, de hogy alázatos instantiánk szerént jobb rendben vétessék, az Nagyságtok méltóságos dispositiója által alázatosan várjuk.

Ad 15-mum. Az posták iránt való sok nehézségink iránt tett Nagyságtok kegyes resolutióját Nagyságtoknak alázatosan megszolgáljuk.

Ad 16-um. Az szegény egyházi nemesség consolatiója iránt tett Nagyságtok resolutiójához tovább is teljes bizodalommal ragaszkodunk avagy csak az falusi paraszt birák insolentiái alól szabadulhassunk.

Ad 21-mum. Ezen punctumban feltett alázatos instantiánkra tett Nagyságtok méltóságos resolutióját alázatosan értjük, de mivel azok iránt való nehézségink igen szomorúak, instálunk alázatosan orvosolni és jobb modalitásokról való resolutiójával bennünket consolálni.

Ad 23-um. Instálunk teljes bizodalommal Nagyságtoknak, ezen punctumban declarált fogyatkozásunk orvoslására méltóztassék közelebb való utat mutatni, szegénségink szolgálatjának jutalma ne protrahaltassék.

Ad 25-mum. Hogy Nagyságtok az nemes házakra dirigált executióknak modalitásáról anno praesenti mense Aprili irott conclusumnak tenorát az nemesi szabadság praeiudiciumára és szomorú consequentiák importálására vergálni recognoscálván, méltóságos consensusával cassáltatni resolválta, Nagyságtoknak alázatosan megszolgáljuk, mindazonáltal, hogy a contributiók felszedésében derekas akadály ne interveniálhasson, ha mely nemes ember jószága puszta vagy tehetetlen lészen, és contributióját nem supportálhatja, de azonban azon, vagy más vármegyékben is tehetősebb jószága találtatik, tehát főtisztek transcriptumával arra mehessen az executio, de ha igy sem exequáltathatik, comperta rei veritate, az nemes ember házára is mehet, de prius ex rebus mobilibus, deinde ex immobilibus vehet

satisfactiót, alioquin kénteleníttetik személyéhez is hozzányulni, német executort pedig indifferenter eltávoztatni alázatosan kívánjuk.

Ad 26-um. Alázatosan értjük, az aquilina salva quardiáról tett méltóságos resolutióját, melyet, hogy Nagyságtok ratione poenae mitigálni méltóztassék, alázatosan instálunk.

Ad 27-mum. Hogy Nagyságtok ez alázatos postulatumink 57-ik punktumára is méltóságos resolutiójával bennünket consolálni méltóztassék, instálunk alázatosan Nagyságtoknak. Albae 3-tio Julii 1698.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

h)

A gubernium válasza a replicára.

Resolutio gubernii regii ad replicam primam dominorum comitatensium.

Ad 1-mum. A mint tegnap főcommissarius atyánkfia által kiizentünk az egész országban tartozások felett költött és terheltetett felek consolatiójáról, azont újobban ő kigyelmétől megérthetik, és annak jó praxisa consolálhatja mind azokat.

Ad 6-tum. Mivel az replica az 5-um punctumot is involválja noha nem említi, azért a porták rectificatiójáról együtt kell beszéllenünk: a quartélyok iránt most is jobbat nem igérhetünk, a mit az előbbi resolutiónkban.

Ad 11-mum. Nem választ, hanem munkát kiván.

Ad 12. Simpliciter.

Ad 14. A postulatumokban az ő kigyelmek 14 és 19 postulatuma mind az vecturázásról vagyon, a mit azért in resolutione ad 19-um postulatum irtunk, most is annak inhaereálunk.

Ad 21. Ha ezt jól akarjuk orvosolni, egyátoljában szükség, hogy minden tartalék nélkül csak világosítsák meg ő kigyelmek, akár főcommissarius, akár fő- vagy vicetiszt atyánkfiai vagy apróbb commissariusok, kik, hová és miért bocsátották az olyan executiókat.

Ad 23. Lehetetlen dolog ennek az contentatiónak különben lenni, hanem ha administrator uraméknál készpénz vagyon fizessék meg mindjárt, ha pedig készpénz nincs, meg kell várni, ha az executiók és computusok mutatnak-e valami pénzt vagy nem. Ha pedig abból is nem lészen, hanem ha ő kigyelmek valami adóból forditottak fundust arra az fizetésre.

Ad 25-tum. Javaljuk a szerint iratni articulusba, a mint corrigáltuk.

Ad 26. Az ő felsége maiestása nem engedi annak az poenának mitigátióját, holott a több simplex furtumnál.

Ad 27. Csak jőjjön az ő rendiben be, a mint praesidens uramnak megmondottuk.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

i)

1698. jún. 7.

A székely nemzet postulátuma.

Postulata universitatis Siculicae nationis in generalibus universorum dominorum statuum et ordinum trium nationum Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum comitiis ad diem septimum mensis praesentis Junii anni 1698 ex edicto excelsi gubernii regii Trannici in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis humillime porrigenda.

Ut pretium tritici in magazinum dati ex sale et in posterum nec nationi, nec personis onus magazini imponatur.

1. Mennyi sok és káros fogyatkozásink légyenek egész nátióstól az ő felsége magazinumjában már sok esztendők alatt, mind capitatim, mind pedig közönségesen kiadott buzáink és egyébféle gabonáink árának restantiában léte miatt, mind Isten s mind a nemes ország tudja, melyet is ő felsége bizonyos számú ezer kősókból igért volt kegyelmesen refundáltatni, de még eddig semmi contentumot nem vehettünk; hogy azért az ő felsége kegyelmes igíreti szerént contentatiót vehessünk, és ennek utánna se capitatim, sem közönségesen nátióstól magazinummal az ő felsége méltóságos diplomája ellen ne terheltessünk, alázatosan instálunk.

Hajdones vel dimittantur vel a toto regno alantur.

2. Mind ennyi terhes contributiónk között is nem utolsónak érezzük a passusokon lévő hajduk intertentióját, hogy csak natióstól supportáljuk, közönséges dolog lévén a nemes országgal, azért ha mód van benne, vagy bocsáttassanak el, vagy ha nem, tartsuk országostól instálunk.

Tritici et avenae et pecuniae pro Maio, et Junio militiae datorum.

3. Mivel székeinkben, statiókban lévő vitézek sustentatiókra, kénteleníttetünk pro Maio búzát, zabot, pénzt, item pro Junio búzát adni, hogy ez iránt is kivántatóképpen refusiót vehessünk, alázatosan megkivánjuk.

Fortalitiorum aedificationis excessus. Duo boves vel vaccae singulis septimanis mactantur.

4. Háromszéki és csiki atyánkfiai ő kegyelmek panaszokból értjük, hogy az ojtozi, bodzai és gémesi passusokon, ha mit egyik mint tisztviselő építtet, más succedálván helyében, azt elrontatván, az szegénségnek nagy megromlásával különben építteti, melyet iteratis vicibus már ő kegyelmeken elkövettek. Ez mellett mind télben, mind nyárban continuo szekereket kénteleníttetnek ő kegyelmek ott tartani, mely miá is sokaknak marhájok elromlott. Ez felett az Gyimesben kénteleníttetnek csiki atyánkfiai ő kigyelmek minden terhe két-két vágó marhát adni az generalis Leininngen úr parancsolatjából, melynek jobb részit (magok mérvén az mind akarják) ajándékon vészik el, melyből is, hogy a nemes ország megorvosoltatását méltóztassék munkálódni, instálunk alázatosan.

Fugitivi ab Hajdonibus capti evadunt et evadentium iumenta arestantur, et pro his postea in Valachia domini Siculi patiantur.

5. Ezen háromszéki és csiki atyánkfiai ő kigyelmek jelentik azt is, hogy tilalmas ösvényeken Moldvából, Havashelyföldéből ki s bészökő embereket az hajduk, ha megkaphatják, kötelességek szerént meg kelletvén fogniok, megesik, hogy néha magok elszaladván, marhájok az hajduk kezében maradnak, melyért ő kegyelmek székekbéli embereket magokat és marhájokat az Oláhországban megtartóztatják, ennek is azért megorvosoltatását alázatosan kivánjuk.

Assignationes commissariatus absque gubernii mandato ne valeant.

6. Ilyen megbántódásunkat is tapasztaltuk közönségesen, hogy egy néhány ízben bizonyos summa pénz contributiókról csak assignatiók jöttenek közünkben az méltóságos regium gubernium commissiója nélkül, hogy azért ennek utánna az régi jó rend megtartassék, alázatosan instálunk.

Sal nobilibus dandum.

7. Jól lehet sok panaszink után lött ugyan az aknákról bizonyos dispositio az nemesség savának kiadattatása felől, de mégsem az Approbata Constitutio szerént (melyet ő felsége diplomatice confirmált); hogy azért azon constitutio szerént sóbéli quantuma kinek-kinek adattassék ki, alázatosan kivánjuk.

Limitatio coriariorum et renovanda. manutenenda.

8. Az limitatióval az nemes ország articulusa szerént

nem élhetünk, mivel az melyek nem specificáltattak az articulusban, csak mondják, hogy nincsen limitatió felőle, s csak úgy adják, az mint akarják, nevezet szerént az talpot, színszerszámot és egyébb ezekhez hasonlókat, jól lehet az marha igen megócsódott, ez is hogy megorvosoltassék, alázatosan instálunk.

Praedones coercendi.

9. Az tolvajok székeinkben igen meg kezdettek sokasodni, nevezet szerént pedig az csiki székely helyekben, és az mint ő kigyelmek jelentik, mind ebben, mind az másik esztendőben feles emberek halálokkal egyébb sok károkat is töttek, kik is az mint gondolhatják ő kigyelmek, vagy az lengyel pártról, vagy az moldovai vajda birtoka alól származnak, melyeknek is refrenálásában az nemes ország bizonyos utat módot méltóztassék találni.

Vigiliae in passibus nimis onerosae dominis Siculis.

10. Ugyan háromszéki és csiki atyánkfiai ő kegyelmek panaszokból értjük, hogy az bodzai és ojtozi és gimesi passusokon mind téli, s kiváltképen az nyári szüntelen való strázsálást hol zászlóként, s hol capitatim kénteleníttetnek supportálni, nem kevés fogyatkozásokkal és majd elviselhetetlen terheknek is agnoscálják, hogy az nemes ország ez iránt is ő kigyelmeket méltóztassék kivántatóképen subleválni, alázatosan instálunk.

Exploratores tanquam publico servientes ex publico alendi non tantum a dominis Siculis Csikiensibus.

11. Ezen csiki atyánkfiainak ő kegyelmeknek vagyon ilyen panaszok is, hogy Moldovában resideáló atyánkfiaira és az mellett bejáró postákra így háromszéki atyánkfiai ő kegyelmek is a Havasalföldiben bejáró postákra és kémekre feles költségeket kénteleníttettek expediálni, ezentúl pedig supportálására elégteleneknek esmérik magokat ő kigyelmek, közönséges java lévén pedig az nemes országnak, hogy az országgal légyen sustentatiójok, ő kigyelmeknek pedig eddig való expensájokról refusiójok légyen, alázatosan instálunk.

Tordensium artes in avertendis vecturarum oneribus vicinae sedi Aranyas valde damnosae.

12. Aranyos széki atyánkfiai ő kigyelmek jelentik, hogy az tordai lakosok ő kigyelmek az onnan kivül béjövő regementeket és compániákat fizetéssel és ajándékokkal magokról eltudván, ő kigyelmekre igazítják és gyakran csak keveset is, kiknek szekereket és vágó marhákat kénteleníttetvén adni Szászvárosig, Déváig és néha tovább is elviszik. Ez felett szüntelenül számos regementek és companiák fordul-

ván meg, ő kigyelmeken feles költség és vonó marháknak messze való vitelek miatt némely faluknak csaknem végső pusztulása következett; hogy ez iránt is valami pihenést és sublevament vehessenek ő kigyelmek, instálunk alázatosan.

Salis nitri coctio onerosa.

13. Udvarhelyszéki atyánkfiainak ő kigyelmeknek is vagyon ilyen panaszok, hogy az ő kigyelmek székiben lévő két rendbéli salétrom főzőket fával, földdel és egyéb accidentiáknak hordozásával, még pedig más vármegyékben Szász Budára, ezenkivül feles quártélyozó vitézek is lévén ő kigyelmek székiben, az udvarhelyi praesidiumot is fával nem győzik; hogy azért annyi rendbéli terehviseléssel elviselhetetlenül ne agraváltassanak, alázatosan instálunk.

Articulus dühütke tollendus.

14. Nem kevés fogyatkozásunkkal érezzük, hogy magunk territoriumán termett leguminákkal szabadosan nem élhetünk, abból az égett bor főzés tilalmaztatik; hogy azért a nemes országnak arról irt articulusa tolláltassék, kivánjuk alázatosan.

Nobiles ob neglectam armalis publicationem coguntur ad villicatum pagorum gerendum.

15. Némely székbéli becsületes atyánkfiainak történt úgy dolgok, hogy armalisokat iuxta Approbatarum regni articulum per ignorantiam vel oblivionem, publicáltatni elmulatták székes helyt, melyért a falusi bíróság elviselésére adiudicáltattak; hogy azért articulusunk megbántódása nélkül armalisok in vigore maradjon, instálunk alázatosan.

Ecclesiastico sub nomine se oneribus eximentes.

16. Sokan vadnak székünkben olyan személyek, kik ecclesiai nevezet alatt lévén, némelyek ugyan fungálnak, kik is magok külső jószágokban embereket tartván, az adózásból kivonják, némelyek pedig ecclesián kivül magok jószágokon lakván, adózni nem akarnak, némelyek az anyjok papné lévén, jóllehet magok paraszt emberek, külső jószágban laknak, de mégis semmit nem contribuálnak, protegálván az ilyeneket esperest uramék. Erről az nemes ország méltóztassék bennünket informálni, mitévők légyünk.

Domini milites optimos quosque boves mactant.

17. Székeinkben quártélyozó német vitézek sok helyeken az szegénységnek nagy kárára jobb marháikat erőszakoson elveszik, magok megnyuzván, az mint akarják, úgy mérik fel egymásnak, az árában ha mit néhol refundálnak is, de gyakran történik, hogy semmit nem fizetnek, melyeknek is megorvoslásában méltóztassék a nemes ország módot találni.

Kurutzonatus suspectorum captivorum negotium.

18. Háromszéki becsületes atyánkfiainak vagyon ilyen instantiájok, hogy szegén rab atyánkfiai hozattatnak volt ki fogva, kiknek dolgok mostan mi karban légyen, nem tudják, Nagyságtoknak Kegyelmeteknek instálunk alázatosan, felséges koronás királyunk szolgálatja megbántódása nélkül az haza törvénye maradhasson meg.

Judicis supremi regii electio maneat ut antea.

19. Főtisztünk, nevezet szerént fő király bíránk választásában az régi mód és articulus szerént, hogy az nemes ország egész nátióstól megtartani méltóztassék, alázatosan kivánjuk.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

j)

Válasz a székelyek postulatumára.

Resolutio regii gubernii ad postulata Siculicae nationis.

Ad 1-um. Szivünk szerént kivánnók, hogy mind ő kigyelmeket, mind pedig az hazának más részeit ez iránt megvigasztalhatnók, az ő felsége kegyelmességéből, de megláthatják ő kigyelmek az só commercium rátiójából, hogy az most meg nem lehet, mindazonáltal igéri ő felsége kegyelmességét, és ő kigyelmek az ő idejében proportionaliter contentáltatnak, mikor az hazának más részei. Hogy pedig az magazinumtól ő kigyelmek teljességgel immunisok legyenek, lehetetlen, magok látják, noha az kik közülünk Bécsben voltanak, az itthon levő rendünkön való becsületes atyánkfiai remonstratiójára ő felségének alázatosan könyörgöttünk az magazinumok iránt, de annál többre most ő felsége is nem léphetett, hanem hogy ő felsége azt is az ő idejében mind megfizetteti.

Ad 2-um. Méltóságos generál urammal conferálunk felőle, és ha ugyan meg kell tovább is tartani őket az téli holnapokban, az mint eddig, úgy ezután is tartja az ország, az nyári holnapokban pedig procuráljanak ő kigyelmek felőle.

Ad 3-um. Computatis computandis, az mikoron másoknak supra proportionem való contributiójok refundáltatik, ő kigyelmeknek is, ha mivel ő kigyelmek quantumát superálja erogatiójok.

Ad 4-um. Méltóságos generális urammal igyekezünk megorvosolni.

Ad 5-um. Mind méltóságos generális urammal iratunk, mind magunk írunk az vajdának megorvoslása felől.

Ad 6-um. Ezután úgy lészen.

Ad 7-mum. Lévén ez iránt ő felségének kegyelmes resolutiója propositióban, communicáltatik ő kigyelmekkel.

Ad 8-vum.

Ad 9-um. Lészen gondunk reá.

Ad 10-mum. Mind az öt székből itt lévén az becsületes főtisztek ő kigyelmek magok között, ha lehet, egyezzenek meg erről, ha pedig nem, recurráljanak ő kigyelmek az guberniumhoz.

Ad 11-um. Úgy tudjuk eddig is az commissariatustól bonificáltattak az ilyen expensák, úgy ezután is bonificáltatnak.

Ad 12-um. Csaknem közönséges lévén az ilyen nyavalya és panasz az egész országban, igyekezzük ő kigyelmekkel együtt ugyan most megorvosolni.

Ad 13-um. Igyekezzük, a mennyire lehet, a méltóságos generális előtt orvosolni.

Ad 14-um. Az hazának nagy kárára volna annak az égett bornak felszabadítása, azért nemhogy az articulus tollálását javallanók, sőt szorosabb manutentióját és praxisát kívánjuk, úgy hogy még azok is, a kik impingáltanak ellene, megbüntettessenek.

Ad 15-um. Ha elmulatta, publicáltassa az articulus szerént.

Ad 16-um. Világosítsák meg ő kegyelmek ezt az postulatumot, jobban specificálván név szerént, hely szerént az ilyen casusokat, hogy ahhoz képest lehessen osztán valami conclusum felőle.

Ad 17-um. Minthogy közönségesen sok helyről jött ilyen panasz, méltóságos generális uramat requiráltuk felőle, és azt igérte, hogy az ilyen casusok specificáltatván, az commissariatuson bonificáltatja.

Ad 18-um. Mü azon vagyunk, hogy az haza törvénye szerént igazodjék el dolgok.

Ad 19-um. Mü ő kigyelmeket szabadságokban nem háborgatni, hanem megtartani kívánjuk és úgy hisszük, ő felsége az mi kegyelmes urunk is hasonló kegyelmes intentióval vagyon ő kigyelmek iránt.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

k)

1698. júl. 3.

A székelyek replicája.

Humillima dominorum Siculicae nationis ad resolutiones excelsi gubernii super eorundem postulatis datas replica.

Ad 2-um. Az hajdúk állapotjáról tett Nagyságtok méltóságos resolutióját alázatosan értjük, minthogy már igen megfogyatkozott állapotunknak igen nagy terhére vadnak, Nagyságtoknak instálunk alázatoson, méltóztassék dolgokat vigasztalásunkra moderálni.

Ad 3-um. Ez iránt tett Nagyságtok méltóságos resolutiójának vigasztalásunkra vergáló effectumát alázatos bizodalommal várjuk.

Ad 4-um et 5-tum. Hogy ezen punctumokban alázatoson feltett gravamenink orvoslását Nagyságtok igírni méltóztatik, alázatosan értjük, várjuk tovább is azok iránt kivántató Nagyságtok méltóságos interpositiója által való vigasztalásunkat alázatoson.

Ad 6-tum. Ezen punctumban Nagyságtok eleiben alázatoson terjesztett instantiánkra lett Nagyságtok resolutióját alázatoson értjük, melyhez teljes bizodalommal ragaszkodunk.

Ad 9-um. Hogy Nagyságtok méltóságos resolutiója szerént az feltámodott tolvajok refrenáltatások modalitásáról méltóságos authoritása szerént prospiciáljon, alázatos bizodalommal várjuk.

Ad 11-mum. Az postákra való expensáink bonificáltatását alázatoson reméljük Nagyságtok méltóságos resolutiója szerént.

Ad 14-mum. Az ilyen materiáról való constitutióknak, sőt nékünk is nagy praeiudiciumunkra szolgálni tapasztaljuk, hogy az sidók, örmények és egyéb kereskedő rendek abutálnak constitutiónkkal; hogy azért az ilyenek is constitutióink és tiszteink authoritásoktól függjenek, alázatoson instálunk.

Ad 16-um. Vadnak méltóságos gubernium ecclesiai személyek, kik functióban lévén, parochiális funduson laknak, cum privilegio, de azonban külső jószágokat is birván, sub praetextu ecclesiastici privilegii, semmi onust supportálni nem akarnak; hasonló privilegiummal akarván az praedicatorok közemberekből álló vejei, sőt praedicatorok árnyékában lakó közszemélyek és praedicatorok felesége is, kik sub praetextu privilegii ecclesiastici semmit nem contribuálnak, másoknak iniuriáltatásokra.

Ad 19-um. Hogy Nagyságtok főtisztjeinek választásában eddig usuált szabadságunknak méltóságos authoritása szerént való, s megtartásunk iránt méltóságos resolutiója által assecurálni méltóztatik, Nagyságtoknak alázatoson megszolgáljuk, várjuk is teljes bizodalommal az iránt való Nagyságtok kegyes protectióját.

Albae, 3. Julii 1698.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

l)

1698. jún. 7.

A szászok sérelmei.

Gravamina universitatis nationis Saxonicae in generalibus regni Tranniae comitiis ad diem septimum mensis Junii anni 1698. in civitatem Albam Juliam indictis ac celebratis inclytis statibus demisse proposita excelsoque gubernio impetrandae remedurae gratia hnmillimo cum respectu repraesentanda.

Onerum iam plane insupportabilium allevatio.

1-mo. A mi kegyelmes urunk ő felsége az egész keresztyénség és szegény édes hazánk megmarasztásában s annak állandó békesség szerzésében kegyelmes intentiójához való buzgó alázatos devotiónk és az ő felsége szolgálatjához engedelmességünk keservesen ismérteti meg velünk, és könnyhullató szemekkel terjeszteti Nagyságtok Kegyelmetek eleiben is, a mi már szintén végső romlott állapotunkat s ügyefogyott éhel haló szegény voltunkat. Reménkedvén nagy alázatoson Nagyságtoknak Kegyelmeteknek Isten, az igazság, irgalmasság tétel és édes hazánk közönséges megmaradásához való tökéletes szeretetiből, tekintsen könyörülő szemmel a mi kimondhatatlan elfogyatkozott voltunkra, és találja fel bölcsen valami oly útját-módját terehviselésünknek, hogy az ő felsége szolgálatja is folyhasson annak rendi szerént, és mi is már szintén utolsó lehelletünkben meg ne fojtassunk, mert hogy mi az ez idén felvetett súlyos contributiókat praestáljuk, oly teljes lehetetlenség, hogy immár sok helyeken az oltárhoz és templomhoz szenteltetett és tartozó eszközök eladásához s zálogosításához kellett nyúlni szegénységünknek, ennek előtte való már kifizethetetlen adósági felett, mégis csak mi részét sem segítheti terhének. Mi haszna lehet pedig az oly felvetésnek, a kit a végső rom-

lott szegénységen felszedni lehetetlenség, az annál szorosabb executió is mit veszen rajta, ha éhel haló s mezítelen testít megemészti is, csak a szegény tisztek nyomoríttatnak vele mely is, hogy ezután ne a tiszteket aggraválja, és az executorok pensiója is bizonyoson determináltassék, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

Contributio in magazinum ante messem impossibilis.

2-do. Az magazinális felvetésről is még csak gondolkodnunk is irtóztató dolog, holott annak sem láthatjuk módját magunk életét is hogy hogy tartsuk meg aratásig a búzátlanság miatt. A nagy Istenért reménkedünk azért Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, légyen oly atyai kegyes reflexióval nagy nyomorúságunkra, hogy az aratásig adandó magazinális contributióval megadásának lehetetlensége miatt ne szomoríttassunk.

Maialis et Junialis intertentio, praesertim in infanteria proportionatim facta ut bonificetur.

3-tio. Mivel hogy pedig a militiának májusi és júniusi intertentiója proportiónk felett esett, némelyeken kivált az infantéria közül lévén igen felesen nálunk quartélyban, kiket magunk erejével, mások succursusa nélkül mondhatatlan bajnak tartottuk, gyönyörködjék Nagyságtok Kegyelmetek benne, hogy Isten is gyönyörködjék a Nagyságtok Kegyelmetek kegyes jó tételében, legyen a májusi és júniusi expensáink bonificatiójában vigasztalásunk, mert noha tétetett volt dispositio más helyekről administrálandó victuálék iránt, de sohonnat semmit bé nem szolgáltatván egészen, minden quantumát rajtunk extorqueálta a militia, úgy hogy az aratás előtt a magazinumban adandó quantumunkat is superálja némely helyeken az eddig praestált contributió.

Aut reductio fugitivorum ex r. fundo fiat, aut onus portae illius Saxonicae unde aufugit, transeat eo, ubi fugitivus est, tam de praeterito, quam praesenti et futuro.

4-to. A fugitivusok reducatiójáról noha már articularis conclusumok löttenek, mindazonáltal azoknak effectiva reductiójokban sokféle akadályok causáltatnak a méltóságos gubernium s nemes ország deliberatuma praeiudiciumával. Kérjük azért Nagyságtokat Kegyelmeteket nagy alázatoson, tekintse ebben is Istent és az egyenes igazságot, légyen connumeratiója és kapuszámba való conscriptiója az aufugiáltaknak, mely kapuszám, onnan a honnan aufugiáltanak, tétessék oda, a hová aufugiáltanak és a mivel a múlt idők-

ről tartoznának is, azt is fizessék meg vagy pedig sine tergiversatione, mora et dilatione fugitivusink effective adassanak vissza és azon contributiókat is, melyekkel ő felségének eddig tartoztanak volna, effective adják meg oda, a honnan aufugiáltanak.

Memorialium Saxonicae nationis a sua maiestate resolutorum effectui datio petitur.

5-to. Nem kevés vigasztalása lészen nyomorúlt szegény natiónknak a Nagyságtok Kegyelmetek édes atyai szeretetinek a mi kegyelmes urunk ő felsége alázatos memorialisunkra tött kegyelmes resolutiónak reális effectuálásában való megbizonyításával, melyet is alázatos hazafiúi engedelmességgel várunk nagy devotióval Nagyságtoktól Kegyelmetektől.

Ut 3. consiliarii ex natione Saxonica constituantur et d. iudex r. Cibiniensis confirmetur.

6-to. Minthogy a mi felséges császár és koronás király urunk ő felsége kegyelmes diplomájában szegény nátiónk megmaradásának s securitásának prospiciált abban, hogy a méltóságos guberniumi tanácsi rendben a natió közül is effective hárman légyenek: Nagyságtokat Kegyelmeteket alázatosan kérjük, légyen a felséges diplomának s szegény natiónknak is satisfactiója nélkül (?) is szükölködünk, annak Nagyságtok Kegyelmetek méltóságos interpositiója s assistentiája által mennél hamarébb a mi alázatos kivánságunk szerént való megnyerésében, hadd dicsekedhessünk és holtig való devotiónkkal hálálhassuk meg Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

Ut de quartiriis futuris allevandis tempestive provideatur.

7-mo. Keservesen kellett sokszor hallanunk az elviselhetetlen quartély terhe könnyebbítésének kérése alkalmatosságával, hogy alkalmatos idejét elmulattuk s későn járunk. Instálunk azért alázatoson Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, ne talám jövendőben is evvel szomoríttatnánk, méltóztassék édes atyai gondviselését s szorgalmatosságát annak a súlyos igának könnyebbítésiben eleve debitis locis interponálni.

Quidam creditores via facti procedentes compescendi et ab aliis arestati debitores liberandi.

8-vo. Ilyen elszenvedhetetlen gravamenjét is kelletik nyavalyás nátiónknak Nagyságtok Kegyelmetek eleiben terjeszteni alázatoson, hogy sok helyeken némely insolens potentiariuskodó emberek a nemes ország törvénye és sana ratio

ellen közöttünk lévő debitorit extra viam iuris magok erejével csak nyakon ragadják, tömleczezik és adósságoknak megfizetésére erőszakosan kénszerítik, sőt gyakorta más ártatlan embereket nyomorgatnak az olyanokért, mely és hasonló insolentiáknak mi resistálhatnánk ugyan iure repressalium, de hogy a mi édes hazánkhoz való alázatos engedelmességünket megbizonyítsuk és a méltóságos guberniumnak a maga méltóságának contemptussáért s bosszúval való illetéseért, bosszúállásra való alkalmatosságot szolgáltassunk, akartuk keserves panaszszal Nagyságtok Kegyelmetek eleiben terjeszteni nagy iniuriáltatásunkat, várván Nagyságtok Kegyelmetek kegyes protectióját, többé ily insolens potentiákkal ne terheltessünk, hanem ha kinek mi iniuriája vagyon miattunk és praetensiója erántunk, prosequálja törvényes úton a maga jussát, mert különben mi is per ius repressalium kételeníttetnénk magunkat felszabadítani az ilyen insolentiáknak compescálására. Némelyek azt is cselekedték, hogy törvénynyel keresték elsőbben közöttünk levő debitorokat, de a törvény az ő inyek szerént nem esvén, tömlöczes potentiával nyomorgattanak más szegény ártatlan embert praetensiójokért.

Ex florenis 50/m. a sua maiestate datis summarum quotam petunt.

9-mo. Nagy alázatos háladatossággal értettük a mi kegyelmes urunk ő felsége szegény édes hazánk sublevatiójára készpénzzül 50/m. rhen. forint collatiójában álló kegyelmességét, melyből is kérjük nagy devotióval Nagyságtokat Kegyelmeteket, nyomorúlt szegény nátiónknak részét assignálni méltóztassék, hogy ez által is végső s utolsó romlásunknak lehessen mi subsistentiája.

Ne diaeta longa sit.

10-mo. Az ő felsége militiájának már ezentúl a hadi coniecturákra nézve sok alá s fel való járása lévén, nagy károk következik belőle nyomorúlt szegény helyeinknek a tiszteknek honn nem léte miatt, melyre nézve Nagyságtokat Kegyelmeteket ezen is kérjük nagy alázatoson, méltóztassék az ő felsége szolgálatjára, a közönséges jó és hazánk megmaradására való dolgok folytatását úgy admoderálni, hogy itt sok időt tölteni ne kénszeríttessünk.

Bistricienses et alii combusti consolantur.

11-mo. Istennek kemény itíletéből a múlt télen Szeben-székben tíz falú, Besztercze városa, Barcza vidékén

Rosnyó, Újegyház, Szeben, Szász-Sebes, Nagy-Sink-székben pedig Brullya és Jakabfalva tűz által megemésztetvén, noha már némely részecskéje a combusták seriessében számláltatott, de nagyobb része még in pendenti és megfizethetetlen rajtok lévő restantiák terhe alatt lévén, hogy ezt a szörnyű kárunkat is istenesen megtekintse Nagyságtok Kegyelmetek, alázatosan esedezünk.

Vecturarum sed. Szászváros et Szászsebes bonificatio.

12-mo. A tavalyi hadi expeditio úgy kívánván, extraordinarie kellett nyavalyás Szászsebes székünknek egy úttal 50, más úttal pedig 40 szekeret adniok és a szegény szászvárosiaknak is tavalyi vecturájok iránt való contentátiója még nagyobb részén oda lévén, kénszerít az is, hogy a Nagyságtok Kegyelmetek kegyes atyai reflexióját alázatoson imploráljuk.

Protestatio in nupera diaeta facta.

13-tio. A minapi nemes országgyűlése alkalmatosságával lött nemes statusok ő nagyságok s ő kegyelmek protestatiója, hogy az egész haza vigasztalására universaliter effectumban vétessék minden részíben, alázatoson instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

Desertae propter fugitivos, ideo horum negotium procurandum.

14-to. Felette sok desertáink is lévén, kikről az otthon lakó fogyatkozott szegénység kénszeríttetik keservesen adózni, légyen erre is Nagyságtoknak Kegyelmeteknek keresztyéni reflexiója és a naponként Magyarország részeire aufugeáló szegénységünknek meggátlásában is bölcsen találjon valami jó módot, hogy annyival is inkább a sok fugitivusok s deserták miatt való nyomorúság ne nevekedjék.

Mindezekben nyomorúlt szegény nátiónkhoz mutatandó Nagyságtok Kegyelmetek édes atyai kegyességéért Isten békességes szerencsés hosszú élettel áldja meg Nagyságtokat Kegyelmeteket és mi is hálaadatosságunkat megbizonyítani igyekezünk.

Graviminum a statibus in nupera diaeta declaratorum quo citior eo melior correctio.

NB. 15-tio. A minapi nagy országgyűlése alkalmatosságával bizonyos irásba letett kivánságit a nemes statusoknak, noha nem kételjük, hogy kegyes igérete szerént a méltóságos gubernium az egész haza kiváltképpen való nagy

vigasztalására effectumba vétetni nem méltóztatnék, mindazáltal instálunk mégis nagy alázatossággal, hogy ne halasztassék hosszas időkre azon atyai szereteteknek effective való megbizonyítása.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

m)

Válasz a szászok sérelmeire.

Resolutio ad postulata inclytae nationis Saxonicae.

Ad 1. 5. et 13. Mivel ezek nagy részént coincidálnak, csak az tegnapi példában is tapasztalhatták ő kegyelmek, midőn mi cubulos tritici 5/m. ilyen rettenetes szükségnek idején is váloltunk magunkra, melyet ex proportione reparticionis ő kegyelmeknek consolatióját szintén úgy kivánjuk, valamint az országnak más részeinek: azért ő kegyelmek nyugodt elmével légyenek benne, hogy mind a mi kegyelmes urunk ő felsége lábai előtt könyörgéssel, mind méltóságos generális uram és commissariatus előtt törekedéssel és gondviseléssel, mind magunk között igazságnak gyakorlásával megmutatjuk, hogy mind Istenünknek törvényét, mind a mi kegyelmes urunk ő felsége ez aránt való resolutióit minél jobban lehet, effectumba venni igyekezünk, salvis tamen legibus patriae et contractibus cum inclyta natione Saxonica celebratis et a sua maiestate etiam benignissime confirmatis, melyektől elhisszük, hogy ő kegyelmek is nem kivánják, hogy sem mi, sem ő kegyelmek recedáljunk, minthogy ő felsége kegyelmes urunk sem kivánja. De megkivántatik ehhez, hogy ő kegyelmek is nemcsak nyavalyájokat, adják elé, hanem annak orvoslásában is minden reservák nélkül bona fide concuráljanak velünk, minthogy ő felsége kegyelmesen azt akarja, hogy az gubernium valamiben kivántatik az natio dolgaiban tudós és informatum légyen, és ő felségét is informálhassa, melyről ő felsége kegyelmes resolutióját ő kegyelmeknek egész országul meg fogják látni.

Ad 2-dum. Ezen már mindnyájan innét vagyunk.

Ad 3-tium. Specificatis casibus et positis calculis megmutatódik, mit kellessék ebben követnünk az igazság szerént.

Ad 4-tum. Talám szükséges ő kigyelmeknek országúl ezt a postulatumot jobban ventilálni és az ilyen reductiókról irott articulusokat egymással conferálni, minek előtte erről valami újabb conclusum lenne.

Ad 6-tum. Mikor az ő kigyelmek memoriáléjára tett

ő felsége decretuma és az tanácsi rend candidatiója elé fordul, ez akkorra való.

Ad 7-mum. Teljes tehetségünkkel azon igyekezünk.

Ad 8-vum. Ez is rész szerént az ő felsége decretumának effectuátiójának idejére való, egyébaránt specificatis casibus cum circumstantiis, de casu in casum recuráljanak ő kigyelmek az guberniumhoz iustitiam et consolationem accepturi.

Ad 9-num. Erről az pénzről mit végzett kigyelmetek közönségesen országúl, jó emlékezetiben lehet.

Ad 10-mum. Valamennyire az dolgoknak mivolta engedi, mi bizony azt kivánnók, gyakor és hosszas gyülésezéssel ő kigyelmeket nem terhelnők.

Ad 11-mum. A combustákról írott articulusunk ő kigyelmekre is szintén úgy terjed.

Ad 12-mum. Tegnapelőtt az nemes ország között Brassóból, Fogarasból szállított 6/m. köböl lisztnek alkalmatosságával erről már volt végzés, hogy az ilyen vecturák is nevezetesen az Szászváros széki és hunyadvármegyei sok és terhes vecturákra reflexio légyen, mert magunk is agnoscáljuk, hogy az igazság az ilyeneknek mind bonificátiót ítél és valamint az Isten az alkalmatosságokat nyújtja, igyekezünk ő kigyelmek consolatiójára ez iránt is.

Ad 14-um. Vide resolutionem ad 11-mum postulatum dominorum comitatuum.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

n)

1698. jún. 14.

A császári kormány által megállapított katalogus.

Cathalogus iuxta decretum renovatus. Dominorum principalium regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum officialium, consiliariorum, comitatuum et sedium Siculicalium, comitum ac capitaneorum supremorum, comitum et baronum, tabulae assessorum et nobilium sive regalistarum procerum ac armariorum secundum iteratum sacrae caesareae regiaeque maiestatis decretum determinatus et anno Domini 1698. die 14-ta Junii ad confusiones et competentias evitandas in diaeta Albensi publicatus.

Regii gubernii pricipales officiales.

Excellent. d. c. Georgius Bánffi gubernator.
C. Nicolaus Bethlen cancellarius.
C. Stephanus Apor thesaurarius.
Praesidens.

Domini consiliarii.

Stephanus Naláczi consiliarius et comes supremus comitatuum Hunyad et Zaránd.

Comes Ladislaus Gyulafi consiliarius comitatus Kolos comes et sedis Marus capitaneus supremus.

Samuel Keresztesi consiliarius et comitatus Albensis comes supremus.

Joannes Sárosi consiliarius et protonotarius.

B. Stephanus Haller consiliarius et comitatus Thordensis comes supremus.

Michael Thoroczkai.

Samuel Conrád.

Vicecancellarius si in Transylvania residet et fungitur.

Tabula regia.

Petrus Alvinczi magister protonotarius.
B. Joannes Kemény.
Stephanus Toroczkai.
Gabriel Jósika.
Andreas Naláczi.
Wolfgangus Kálnoki.
Ladislaus Balog.
Paulus Nagy.
Paulus Inczédi.
Paulus Suki.
C. Samuel Bethlen.
C. Michael Mikes.
Franciscus Horváth Petrityevith.

Ez az voxolásokban értetik és az táblán való ülésbe, de a conversatiókban ő kigyelmeket ez nem kötelezi, hanem a több főtiszteket viselő gróf úrak között a grófok, az több becsületes tábla fiai pedig tudják az főrendek között való helyeket.

Director.

Domini comites, barones et proceres cum officio supremo.

C. Laurentius Pekri comes supremus comitatus Albensis.

B. Benedictus Szeredi, comes supremus comitatus Szolnok mediocris.

C. Balthasar Matskási, comes supremus comitatus Szolnok interioris.

B. Franciscus Gyulaffi.

Wolfgangus Bánffi, comes supremus comitatus Dobocensis.

Michael Teleki, capitaneus supremus districtus Kővár et comes resolutus.

Domini comites, barones simplices sine officio.

C. Stephanus Csáki.
Franciscus Bethlen, comes resolutus.
Joannes Bethlen si publicatur.
C. Michael Bethlen.
Ladislaus Teleki, comes resolutus.
Ladislaus Bethlen, comes resolutus.
B. Georgius Haller.
B. Ladislaus Kemény.
B. Simeon Kemény.
B. Sigismundus Kornis.
B. Stephanus Kornis.

Domini regalistae vel iuxta caesareum decretum nobiles vel armarii iuxta stemma vel aetatis senium.

Ladislaus Mikola.	Franciscus Henter.
Michael Vay	Franciscus Dániel.
Petrus Toroczkai senior.	Mathias Toroczkai.
Paulus Bánffi.	Paulus Rhédei.
Balthasar Kemény.	Sigismundus Pernyeszi.
Joannes Bethlen.	Ladislaus Bánffi.
Paulus Kendeffi.	Petrus Bánffi.
Georgios Vass senior.	Clemens Béldi.
Abraham Bartsai.	Franciscus Lázár.
Joannes Toldalagi.	Stephanus Barcsai.
Georgius Vas junior.	Stephanus Fráter.
Emericus Jósika.	Casparus Kendeffi.
B. Michael Száva.	Ludovicus Naláczi.

Georgius Naláczi.
Michael Suki.
Valentinus Folthi.
Petrus Toroczkai junior.
Joannes Toroczkai.
Andreas Szilágyi.
Ladislaus Matskási.
Stephanus Rácz de Galgó.
Christophorus Torma.
Nicolaus Torma.
Stephanus Szalánczi.
Paulus Barcsai.
Andreas Vitéz.
Daniel Vass.
Michael Daniel.
Joannes Daniel.
Nicolaus Horváth Petrityevith.
Stephanus Lugosi.
Franciscus Lugosi.
Samuel Torma.
Stephanus Torma.
Blasius Maxai.
Sigismundus Korda.
Ladislaus Gyulai.
Georgius Nápolyi.
Michael Kendeffi.
Stephanus Radák.
Stephanus Bethlen.
Georgius Bálintith.
Georgius Barcsai.
Stephanus Nádudvari.
Sigismundus Barcsai.
Michael Henter.
Paulus Ugron.
Gabriel Henter.
Gabriel Pekri senior.
Gabriel Pekri iunior.
Stefanus Toldi.
Georgius Szikszai.
Georgius Szalánczi.
Simeon Boér.
Franciscus Boér.
Martinus Sárpataki.
Joannes Tordai.
Georgius Pongrácz.
Gabriel Toldalagi.
Georgius Földvári,
Paulus Földvári.
Ladislaus Zejk.
Ladislaus Váradi.
Michael Baranyai.

Dominae relictae.

Relicta Michaelis Teleki.
» Georgii Gyerőffi.
» Stephani Daniel.
» Emerici Lázár.

Comitatus.

Comitatus Albensis.
» Küküllő.
» Tordensis.
» Kolosiensis.
» Dobocensis.
» Szolnok interior.
» Hunyad et Zaránd.
» Krasznensis.
» Máramaros.
» Szolnok mediocris.

Sedes Siculicales.

Sedes Udvarhely.
» Sepsi, Kézdi et Orbai.
» Csik, Gyergyó et Kászon.
» Marus.
» Aranyas.

Sedes Saxonicales.

Sedes Cibiniensis.
» Segesvár.
Districtus Coronensis.
Sedes Medgyes.
» Bistriciensis.
» Szász Sebes.
» Nagy Sink.
» Kőhalom.
» Új egyház.
» Szász város.
» Szeredahely.

Civitates et oppida.

Civitas Alba Julia.
» Kolosvár.
» Marus Vásárhely.
Oppidum Vizakna.
» Zilah.
» Udvarhely.
» Kézdi Vásárhely.
» Abrudbánya.
» Kolos.
» Szék.
» Hunyad.
» Hátszeg.
» Sepsi Szent György.
» Illyefalva.
» Csik Szereda.
» Bereczk.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

o)

1698. jún. 21.

Az önkéntes kölcsön kivetése.

Repartitio summae mutuo petitae cum assecuratione persolvendi.

Mű Erdélyországának három nemzetből álló rendi ad-

juk emlékezetére mindeneknek az kiknek illik, hogy mű közönséges országul az mi győzedelmes császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége Erdélyben levő hadainak contentatiójára vettünk kölcsön pénzt fel ez ide alább specificált méltóságos uraink és atyánkfiaitól ő nagyságoktól és ő kegyelmektől ez szerént:

Méltóságos gubernator gróf Bánffy György uramtól flor. Hung.	2500
Méltóságos főkanczellarius gróf Bethlen Miklós uramtól flor. Hung.	5000
Méltóságos thesaurarius gróf Apor István uramtól flor. Hung.	7500
Erdélyi fiscus flor. Hung.	500
Preesidens Keresztesi Sámuel uramtól Hung.	1000
Haller István uramtól Hung.	2000
Gróf Pekry Lőrincz uramtól flor. Hung.	1000
Gróf Mikes Mihály uramtól flor. Hung.	2000
Háromszék flor. Hung.	2500
Brassó flor. Hung.	5500
Kőhalomszék flor. Hung.	1500
Nagy Sink szék flor. Hung.	1000
Summa flor. Hung.	32.500

Mely summa pénznek refusiójáról tettünk ilyen dispositiót, hogy ez elmult áprilisi gyűlésünkben felvetett 140 forintos adóból valamennyi pénz mostan vármegyéken, székeken készen találtatik, azt az méltóságos gubernium mind hozassa bé ide Fejérvárra mindjárt és ezen specificált méltóságos és becsületes creditorokat contentáltassa belőle mindjárt.

Hogyha pedig casu quo az száznegyven forintos adó már egyik szükségeire az országnak erogálódni talált volna, obligáljuk egész országúl, három nemzetűl magunkat, hogy mindjárt felvetjük, az azon említett summákról ő nagyságokat s ő kigyelmeket minden kár és busulás nélkül contentáljuk. Melyről adtuk ezen assecuratiónkat és obligationkat az országnak három pecséti alatt. Datum Albae Juliae in diaeta nostra die 21. Junii anno 1698.

Megadtuk ez szerént az assecuratiót.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

p)

1698. jún. 21.

Az országgyülés átírata a generálishoz.

Excellentissime domine domine clementissime!

Posteaquam clementissimum sacratissimae suae maie-

statis domini domini nostri clementissimi decretum, benignamque Excellentiae vestrae intimationem, de domorum magazinalium frumento exhaustarum restitutione, dimidietatisque centum istorum millium florenorum summae administratione perexcelsi gubernii regii repraesentatione qua par est devotionis promptitudine percipimus, postpositis omnibus consilio desuper capto omnem adhibuimus operam, ut tam clementissimis suae maiestatis mandatis, quam etiam paternis Excellentiae vestrae intimationibus satisfiat et qua par est sollicitudine devotissime excellentissimi domini gubernatoris illustrissimorumque dominorum proxime praeterita occasione, Cibinii confluxum habentium, incubuimus, nihilque miserandae sorti afflictissimae huius patriae parcendo dimidiam centum istorum millium florenorum partem, quinquaginta nimirum florenos rhenenses congessimus, eosque per generosos dominos Wolfgangum Kálnoki de Kőrispatak, Nicolaum P. Horváth de Széplak et Thomam Kovács regium iudicem civitatis Szászsebes, fratres utpote nostros et amicos, in cassam sacratissimae suae maiestatis transmittimus vestraeque excellentiae dispositioni submittimus. Quod vero alteram huius summae partem attinet, prouti ex domini supremi comissarii informationibus percipimus, inclyta militia a potiori iam revera percepit, quod vero computatis computandis restabit, id etiam Deo clementissimo promptitudinis nostrae succurrente praestare totis incumbemus viribus. Quod autem ad frumentum magazinale spectat, Deum misericordem et christianitatis Excellentiae vestrae zelum testem advocare non dubitamus, tanta est frumenti charistia, tantaque miseria plebis, imo universi fere status eius praemantur penuria, ut vix vel exiguam summam praestando pares existimemus. Sinceram nihilominus devotionis nostrae promptitudinem contestari volentes, serias facimus dispositiones, ut hoc etiam in passu servitio suae maiestatis satisfiat, si quid nihilominus defectus, vel administrationis intervalli per insufficientiam administrantium contingat, instamus debito cum respectu Excellentia vestra pientissimo suo zelo, nimias et properas executiones moderari, imo remittere dignatur, uti enim ex miseris, seriis tamen relationibus experti sumus, onera huiusmodi executionum miseram plebem, ut et alios quantum praemat exprimi vix potest, faciet Excellentia vestra rem paterna sua devotione dignam, nobis vero perpetuis encomiis recolendam. De reliquo ut Deus omnipotens vitae salutisque et fortunis excellentiae vestrae clementissime faveat, devotissime precamur.

Datum in publica nostra congregatione Albae Juliae 21. Jũnii 1698.

Excellentiae vestrae servi devotissimi.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1698. jún. 24.

A gubernium elhatározása az áprilisi országgyülés protestátiójáról.

Anno 1698. 24. Junii az gubernium remonstratiója az nemes országhoz az Aprilisbe tett protestatióról az nemes vármegyék resultátumairól.

Az mint a nemes országnak tegnap az cancellarius és Toroczkai Mihály atyánkfiai által az nemes vármegyék ő kigyelmek postulatumi visszaküldettek, annak oka nem az, hogy az gubernium azokat az aprilisi gyülésben feltett protestatióban irt dolgokat in substantia nem javallaná, vagy azoknak végben menetelit gátolni kivánná, mert az gubernium az ő kötelessége szerint mind azokat ultro is elkövetné, ha az országtól nem ösztönöztetnék is, sőt ha az ország ellenzené is, hanem az az oka, hogy az olyan színű protestatio, a minemű az volt, ebben az hazában hallatlan, mert nem privatus ember protestatiója ország constitutiója ellen, (mely articulus az Approbatában megengedtetik ugyan, de haszontalannak iratik) nem is más privatus ember ellen való, mely másként mindennek szabados, nem is ország protestatiója valamely privatus ember ellen, mert senki sem neveztetik ki benne, mely is ha ugy volna is, szükség kivül való dolog volna, mert egy ország akárki ellen iure procedálhat protestatió nélkül is. Hanem ez statusok protestatiójának neveztetik, minthogy pedig az protestatióba természet szerént kettő vagyon, egyik az protestáns, másik az ki ellen protestálnak, ex parte protestantis mondhatnánk azt, hogy nem annyira statusok, mint egy nehány nyughatatlan elméjű és értelmes, szapora beszédű emberek protestátiója, (melyet ha kire nem illik, magára ne vegyen) az kik az országnak igaz ügyével és azt egyenes jó intentiójával forgató jámbor embereknek candidus zelusokkal abutálnak.

Másodszor ki ellen vagyon? Maga maga ellen az ország nem protestálhat, necessaria következik azért, hogy azok ellen ez az protestatio, az kiknek offeráltatnak orvoslására az protestatióban feltett dolgok, mely nem más, ha-

nem az gubernium. És ennek a protestatiónak értelme, czélja s vége az, hogy ha az gubernium azokat az dolgokat meg nem orvosolná, tehát vagy per recursum ad suam maiestatem, vagy per alias vias maga dolgát végbe viszi és satisfactiót vésznek az statusok magoknak, de kiktől, azoktól-é, a kik meg nem orvosolják? Vagy talám azoknak maradékitól is. Ebben az guberniumnak méltán ez az panasza vagyon és hogy maga kötelességéről vagy olyan feldékenynek, vagy azt tudván elmulatónak vagy az közönséges pénzek interversorának tartatik vagy gyaníttatik, melyet az gubernium ugy tetszik semmi tekintetekre nézve az statusoktól és ő kigyelmektől soha nem érdemlett s nem is érdemli.

Az mi pedig ennél nagyobb, mivel az gubernium az király ő felsége személyét repraesentálja, ahhoz képest az ilyen rendeletlen indulat nem határozódhatik meg csak az gubernium személyén, hanem némű nemű képen az ő felsége személyéig is elhat, melyre nézve az ilyen dolgot tentálni a mint hogy nem szabados, ugy az országnak annyiban káros és félő, hogy az maga szabadságának ilyen rendetlen abususa annak rendes ususának is praeiudicálhat, melyet az gubernium nemhogy kivánna, sőt igen félt és minden tehetségével oltalmazni kiván, tudván azt, hogy az haza javában vagyon az guberniumnak is és abban levő személyeknek, maradékinak is minden világi boldogságok.

A kik pedig az statusokkal ilyen formán abutálnak, azokat az gubernium inteti, hogy az ilyen dolgokat igyekezzék corrigálni és ezután eltávoztatni, ne szerezzenek az hazának busulást, magoknak veszedelmes publicae pacis perturbator nevet.

A nemes statusoktól pedig atyai szeretettel megkivánja absolute, hogy az az rendetlen aprilisi protestatio cassáltassék és feledékenységbe menjen, és azok az protestatio satisfactiói s több olyan durus terminusok az postulatumból vonassanak ki és többé olyan irások ne legyenek. A dolgokat pedig, a melyek abban orvosoltatni kivántatnak, cum profunda erga regem submissione et cum debita erga gubernium reverentia a régi jó szokás szerént postulatumban tévén ő kegyelmek, kész az gubernium mindenekbe ő kigyelmekkel együtt az haza sebeit gyógyítani s orvosolni teljes tehetsége szerént.

Iterato intvén ő kigyelmeket, hogy az guberniummal elme, stilus, szabadság, authoritás és több ilyen efféle materiában fennforgani szokott dolgok felett verset ne fussanak és újjat ne igyekezzenek vonni, hanem tudjuk meg azt mindnyájan és tartsuk meg, hogy az király, ugy mint urunk és

atyánk, cupit timorem domini et amorem et honorem patris. Az gubernium tutor és dajka és ennek gondjára bizatott kedves gyermek az egész haza. Természet szerént pedig nem a gyermektől vésznek számot az dajkáról, hanem ettől kérik elé az gyermeket, mely az felséges udvarban nékünk rövideden igy mondatott ki: Sua Maiestas Tranniam per gubernium, non autem gubernium per status vult regi.

Erre pedig az gubernium ő kegyelmektől választ, vagy replicát irással nem vár, sem bé nem vészen, hanem illendő engedelmesség és az dolgok tovább való folytatásával, a mint az áprilisi gyülésben sub dato 14. dicti mensis szép csendesen kezdették volt ő kegyelmek és illendő, hogy ugy is continuálják.

(A gr. Korniss Mihály által készitett másolat után.)

r)

1698. jún. 27.

A királyi tábla vótuma a jogok kiszolgáltatása ügyében.

Votum assessorum tabulae iudiciariae sacratissimae suae maiestatis domini domini nostri clementissimi de iurium legali administratione.

Ex speciali excelsi regii in Trannia gubernii commissione confluentes, communicatisque universorum nostrorum super eo consiliis, de iurium ad praesens legali administratione visum nobis est hoc modo.

Quoad durante dominorum dominorum statuum praesenti generali congregatione, pro die videlicet septima mensis Junii promulgata ac a die 16-a eiusdem inchoata et celebrata iura sive causae iudiciariae, legaliter procedere, tractarique et definire posse non videantur; inter enim ferias iuristiciorum praesentis mensis, ac tempus legalis processus die Dominico, videlicet festivo excepto die vero sabatho pro causis transmissionalibus discutiendis destinato, duo tantum dies interpositi essent, quod autem ad statum praesentis temporis adeo nos diversorum sacratissimae suae maiestatis servitiorum promovendi necessitas urget, ut nisi illis exequendis serio incumbatur, graves admodum, easque inevitabiles imminere difficultates praevideantur: Caeteris veluti supervacaneis, omissis materiam praesentem sic remonstratam ac excelso regio gubernio, qua par est reverentia, repraesentandam duximus excellentias et illustritates suas

divino numini humillime recommendantes. Albae Juliae die 27-a Junii anno 1698.

Excellentiarum et illustritatum vestrarum
servi humillimi
assessores tabulae regiae
in Trannia iudiciariae.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

s)

1698. júl. 3.

A szász nemzet válasza a gubernium feleletére.

Replica nationis Saxonicae.

Humillima universitatis Saxonicae ad resolutiones excelsi gubernii super eorundem gravaminibus datas replica.

Ad primum. Az Nagyságtok irgalmasságára kész méltóságos authoritása szerént tett resolutióit alázatoson vettük, el is hisszük bizonynyal, hogy a Nagyságtok méltóságos resolutiói szerént igért gratiájában meg nem fogyatkozunk, sőt, hogy ennek utánna is Nagyságtok méltóságos tekinteti eleiben alázatos bizodalommal terjesztendő gravamináinkat meghallgatni és orvosolni is méltóztatik, megnyugodt elmével reméljük, igérvén mi is Nagyságtokhoz tartozó engedelmességünköt mindenekben kész szivvel gyakorolnunk.

Ad duodecimum. Forgott ugyan discursusban ezen mi punctuminkban Nagyságtok eleiben alázatoson terjesztett instantiánk, de mivel az időnek rövidsége miatt nem determinálódhatott, ez iránt való Nagyságtok méltóságos dispositióját alázatos bizodalommal várjuk. Albae 3-a Julii 1698.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

t)

Albae Juliae 1698. júl. 14.

A törvények.

Anno 1698. die 14 Julii Albae Juliae conclusi.

Articulares constitutiones dominorum comitum, baronum, magnatum nobiliumque ac circumspectorum, utet caeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generali eorundem conventu Albae Juliae, diebus mensium Junii et Julii anni

millesimi sexcentesimi nonagesimi octavi celebrato conclusae.

Nos comes Georgius Bánffi de Losoncz, regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatuum Colosiensis et Dobocensis comes, nec non civitatis Colosvár, praesidiorumque ibidem Trannicorum capitaneus ubique supremus, cum consilio gubernii regii memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos benignissimis sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi mandatis moti, eisdem syncera cum devotione satisfacere satagentes, generalem dictis dominis statibus conventum, pro die septima mensis Junii anni currentis in civitatem Albam Juliam indixerimus, ibique dicti domini status congregati, post serios de rebus servitium sacratissimae suae maiestatis salutemque patriae concernentibus tractatus exhibuerint nobis et praesentaverint certas quasdam constitutiones articulares unamini voto et consensu conclusas et conscriptas, institerintque nobis, qua par est reverentia, quatenus nos ipsas easdem constitutiones omniaque in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes benevolo nostro consensu roborare ac authoritate nostra a sacratissima sua caesarea regiaque maiestate confirmata approbare et ratificare, observareque et per quosqunque observari facere digneremur. Quarumquidem constitutionum tenor sequitur hunc in modum.

Constitutiones articulares dominum comitum, baronum, magnatum, nobiliumque et circumspectorum, utet caeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae partiumque Hungariae eidem annexarum in generali eorundem conventu pro die septima mensis Jnnii anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi octavi Albam Juliam in dicto, ibidemque celebrato conclusae.

Hogy a mi jó Istenünk ingyen való kegyelmességéből Nagyságtok életét megtartotta és mind a mi kegyelmes urunkhoz ő felségéhez tartozó hűségünknek s engedelmességünknek és virágzó készségének szegény hazánk ily szoros és csaknem utolsó romlásra jutott állapotjában is megbizonyítására, sőt nekünk is közönségesen az ő felsége császári és királyi kegyelmességéhez való ragaszkodásra, sőt édes hazánk ügyes s bajos dolgainak folytatására ez közönséges gyűlésünk-

ben utat nyitott és alkalmatosságot szolgáltatott, azon szivünk szerint örülünk és hogy azon mi jó Istenünk Nagyságtokot mi velünk együtt mind kegyelmes urunk ő felsége igaz hűségében, s mind penig édes hazánk tiszta szeretetiben maga dicsőségére és szegény hazánk boldogíttatására kegyelmesen megtartsa, buzgó alázatossággal kivánjuk, instálván Nagyságtoknak tartozó engedelmességgel, hogy a Nagyságtok tetszéséből concludált, ide alább következő végezésinket helyben hagyni és méltóságos authoritásával megerősíteni, sőt megtartani és másokkal is mindenekkel megtartatni méltóztassék. Melyek ez szerént következnek.

Articulus 1-mus.

Az statusok gravaminái orvoslások reménységéről.

A Nagyságtok méltóságos tekinteti eleiben terjesztett külömb-külömb-féle megbántódásaink orvoslása iránt tett Nagyságtok méltóságos resolutióját alázatosan megszolgáljuk és hogy azon megbántódásink terjedése miatt szomorúabb pusztulásra ne jussunk és a mi kegyelmes urunk ő felsége szolgálatja is fogyatkozást ne szenvedjen, mindazoknak hathatós orvoslása iránt Nagyságtok méltóságos gratiájához teljes bizodalommal ragaszkodunk.

Articulus 2-dus.

Az 90/m köböl magazinalis búza felvetése és administratiójáról.

Kegyelmes urunk ő felsége hadai nyári sustentátiójokra, és ez idei quantumunk suppleálására 90/m köböl búzát kelletvén procurálnunk, ennek tizezer köblit az ő felsége parancsolatjából a magyarországi magazinumokba deponáltuk, hat ezer köblét kész pénzen vásároltuk, és az elkerülhetetlen szükséghez képest administráltuk is. Az hátra lévő részéről pedig de cubulis 74/m a Nagyságtok méltóságos consessusából töttünk ilyen dispositiót, tudniillik:

A nemes vármegyék magok kapuira (ide értetvén a kapúszámra intéztetett egyházi nemesek is) tritici cub. 27835 repartiáljanak, melyből egy-egy kapura háromlik tritici cubuli 29. Mindazáltal ezen huszonkilencz köbölnek hat-hat köblét minden kapukról aratás előtt ad diem scilicet 15 praesentis mensis az ő felsége magazinumába a kiadott specificatio szerint késedelem és fogyatkozás nélkül kell administrálni, a többi részét pedig az mennyi a májusi, júniusi és júliusi öt köblös és másfél vékás búza administratiójáról marad, hitelesen computálván, aratás után

minél hamarébb tartozzanak beszolgáltatni az méltóságos guberniumnak arról leendő dispositiója szerint.

Azon említett summa búzából az becsületes universitás részére is háromlott (kivánván ő kegyelmeket romlott állapotjokhoz képest subleválni) cub. 27835, melyet ő kegyelmek is modo quo supra repartiálván, esik az ő kegyelmek kapuira cub. 23/3, de abból most ad diem praefixum hatezer köblöt administráljanak, a többi részét pedig azon kivül, az mit májusra, júniusra és júliusra is administráltattak, aratás után suppleáltatván az méltóságos gubernium arról leendő dispositiója szerint.

Azon summa búzából az nemes székely nátióra és egyéb adózó rendekre háromlott részt a következendő rend szerint specificáltuk:

Udvarhely székre	cubuli 4249// 2
Három székre	cubuli 4875 —
Csik székre	cubuli 2500 —
Marus székre	cubuli 2500 —
Aranyas székre	cubuli 875 —
	(14)999// 2

Ez iránt ő kegyelmek is illendő dispositiót tegyenek és ad diem praefixum tritici cubulos 3000 fogyatkozás nélkül administráltassanak, az többi része ut supra aratás utánra maradván.

Hogy penig mind a méltóságos gubernium az aratás utánra maradott búzáról jobb módjával disponálhasson, mind penig az administráns felek magokat tudhassák alkalmaztatni, concludáltuk Nagyságtok méltóságos tetszéséből, hogy minden rendek az mit pro militia pro mensibus Maio, Junio et Julio administráltanak, tehát arról való quietantiájokot supremus annonae commissarius Jósika Gábor atyánkfiának ad vigesimum quintum praesentis producálják, hogy ő kegyelme is a méltóságos guberniumot voltaképen informálhassa, egyébiránt ha ki mivel graváltatik, magának tulajdoníttatik.

Item azon summa búzából vettetett:

Fogaras földére	cub. 1000.
Kolozsvár városára	cub. 200.
Vizakna városára	cub. 148.
Fejérvár városára	cub. 100.
Hunyad városára	cub. 75.
Háczok városára	cub. 35.
Az universitáson kivül levő oláh papokra	cub. 1325.

Illyefalva városára ... ... cub. 30.
Sepsi Szt. György városára ... ... cub. 30.
Kézdi Vásárhely városára ... ... cub. 45.
Abrudbánya városára ... ... cub. 50.

Melynek beszolgáltatására az specificált helyek is sub poena condignae executionis Nagyságtok consensussa is accedálván köteleztettek.

Articulus 3-tius.

Zab magazinum az említett militia szükségére lett felvetéséről.

A feljebb declarált szükségre és okokra nézve bizonyos számú köböl zabot is kelletvén felvetnünk, limitáltuk e szerint:

Az kapuszám után adózó minden rendek adjanak kapu szám után (ide értetvén a kapuszámra disponált egyházi nemesség is) ... ... cub. 23//1/2

Item: A nemes székely natio cub. 8400.
Fogaras földe ... ... cub. 1000.
Az oláh papok ... ... cub. 500.
Kézdi Vásárhely városa ... ... cub. 100.
Illyefalva városa ... ... cub. 90.
Sepsi Szt.-György városa ... ... cub. 75.
Bereczk városa ... ... cub. 55.
Vizakna városa ... ... cub. 100.
Fejérvár városa ... ... cub. 50.
Hunyad városa ... ... cub. 50.
Haczok városa ... ... cub. 30.
Abrudbánya városa ... ... cub. 100.
Kolosvár városa ... ... cub. 300.
Csik Szereda városa ... ... cub. 40.

Ugy hogy a méltóságos gubernium annak idejében per commissiones disponáljon administatiója felől ez iránt következhető nehézségeknek eltávoztatására.

Articulus 4.

A millió pótlására és külöm-külömbféle szükségre vetett summáról.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége a mostan fenforgó nehéz dolgokra nézve felséges decretumában procurálja, hogy az egy esztendei diplomaticum quantumunkat egy egész millióra pótoljuk, ingrediálván abban az ő felsége vitézi alkalmatosságával lött minden acceptálható extraordinaria contributióink és expensáink is, mely ő felsége

kegyelmes parancsolatjához tartozó engedelmességünknek igyekezvén eleget tennünk, sőt egyéb elmulathatatlan szükségünkről is kelletett prospiciálnunk, az Nagyságtok méltóságos consensussa is accedálván, vetettünk bizonyos summa pénzt fel e következő rend szerint:

A nemes vármegyék és becsületes universitas ő kegyelmek kapuira indifferenter	h. fl.	70.
Az nemes székely natióra közönségesen	h. fl.	25000.
Az oláh papokra a regius funduson	h. fl.	1500.
Fogaras földére, ugy hogy a város, boltok és oláh papok két részét, a szegénysége pedig harmad részét adják ...	h. fl.	1500.
Kolozsvár városa	h. fl.	500.
Vizakna	h. fl.	200.
Kézdi V. városára	h. fl.	150.
Sepsi Sz. György városára ...	h. fl.	75.
Illyefalva városára	h. fl.	75.
Csik Szereda városára	h. fl.	40.
Bereczk városára	h. fl.	40.
Udvarhely	h. fl.	40.
Haczog városára az ott lakó ráczokkal	h. fl.	200.
V. Hunyad városára	h. fl.	100.
Abrudbánya városára	h. fl.	200.
Fejérvár városára	h. fl.	50.
A szebeni görög companiára ...	h. fl.	500.
Az őrményekre	h. fl.	200.
A sidókra	h. fl.	100.

A kapuszámba nem számlált egyházi nemességre ad personam 30 h. fl. 70.

Articulus 5.

A pénz administratiójának terminusáról és perceptiójáról.

Az modo quo supra felvetett pénzbeli contributio, mivel igen sietö és szoros executiókot importálható dolog, hogy szorgalmatosan congeráltassék, a nemes vármegyék és székek tisztei és ad diem 25 praesentis Julii főcommissarius atyánkfia dispositiója alá ide Gyula Fejérvárra administráltassák, Nagyságtok méltóságos tetszéséből végeztük.

Articulus 6.

Akármenemű contributiók és portió executiója modalitásáról.

Jóllehet a portióbeli restantiák exequáltatásának modalitását külömb-külömb constitutiókkal határoztuk meg, mindazáltal azon materiáról irott constitutiónknak sokféle nehézségét tapasztalván közönséges akarattal, Nagyságtok méltóságos consensusából concludáltuk:

1-mo. Hogy főtiszt atyánkfiai dispositiójok nélkül a vicetisztek és commissariusok is semmi executiót ne tehessenek, sőt főtiszt atyánkfiai is a méltóságos gubernium és mellette resideáló commissariatus hire nélkül hasonlóképen executorokat ki ne küldhessenek.

2-do. A magazinális búza és zab iránt főtiszt atyánkfiai vagy a főtisztek a magazinális annonae magyar főcommissariussal jó correspondentiát tartsanak, hogy mind a restantiáknak administratiója, mind pedig az executióknak modalitása annak rendi szerint mehessen véghez; abban is pedig modo ut supra a méltóságos gubernium hire nélkül ki ne mehessenek. Egy szóval minden efféle executiók praevia tempestivaque dispositionum publicatione és nem tiszteknek vagy commissariusoknak szolgái, sem pedig német militia, hanem a vicetisztek, vagy arra rendeltetett commissariusok által legyenek.

3-tio. Ha pedig ugyancsak executió nélkül valami contributió fel nem kelhet és az executiónak is ut supra meg kell lenni, cum hac declaratione, hogy ha kinek jószága puszta, vagy a reá háromló contributió praestálására elégtelen leend, az olyan portiót, ha az ura le nem teszi érette, iuxta articulares constitutiones regni anno 1692 tam possidendam, quam redimendam hoc addito, hogy ha az olyan jószágból az ilyen possessornak annyi reditusa nem lehetne, a mennyi summát medio tempore kelletik érettek contribuálni, tehát tempore redemptionis a ki ki akarja váltani az ilyen jószágot, tehát az érette adott summán kivül az medio tempore érette adott contributiónak is felét comperta rei veritate tartozzék letenni a temporaneus possessornak. Ha pedig a jószág senkinek nem kell, de azonban azon possessornak vagy azon, vagy más vármegyében tehetősebb jószága találtatik, in tali casu az főtisztek transscriptumával arra az egyéb jószágára mehessen az executió. Ha pedig ilyen sem találtatik, elvégezetre maga az nemes ember házára is elmehet az executio, primo de mobilibus illico repertis vel non sufficientibus etiam de immobilibus rebus

eiusdem impendenda. Ha pedig mindezek az irt módok frustráltatnának, maga személyéhez is az olyan nemes embernek kételeníttetik a tiszt hozzá nyulni, de német executort, nisi in extrema necessitate, gubernium hire nélkül senkit sem bocsássanak in quocunque tandem casu, ezek iránt pedig vagy különben is a vicetisztek vagy commissariusok ha miben impigálni comperiáltatnak, procedáljanak a panaszló felek iuxta articulum 8. constitutionum regni anno 1694 mense Februario Claudiopoli editum.

Articulus 7.

Az anno praesenti mense Aprili az adó felszedésének modalitásáról irott conclusumról.

Újabb és szorosabb consideratióra vévén ez jelen való esztendőben celebrált áprilisi gyülésünkben az adó felszedésének modalitásáról irott conclusumunkat, Nagyságtok méltóságos consensussa is accedálván, communicatis universorum nostrorum votis, moderáltuk ez szerént, hogy a dominus terrestrisek házára immediate semmi executio ne menjen, hanem observatis modis et conditionibus in articulo sexto (6.) comprehensis abból következhető nehézségnek eltávoztatására való nézve.

Articulus 8.

Az vecturázó szekerekről.

Nem penetrálhatván a következhető időnek szükségét, az ő felsége szolgálatjában megkivántatható tábori szekerekről dispositiót nem tehettünk, hanem közönséges tetszésünkből az Nagyságtok méltóságos dispositiójára relegáltuk, megnyugodt elmével lévén abban, hogy a méltóságos gubernium mint az extraordinarie terheltetett Fejér, Hunyad és Zaránd vármegyéket, úgy Szászvárosszéket is subleválni s különben is az olyan szekerek felvetését proportionálni édes atyai kegyessége szerint el nem mulatja.

Articulus 9.

Az aquilina salva quardiáról.

Nagy consideratióra méltó és az ő felsége maiestásának sérelmire vergáló patratumnak itilvén lenni, a ki az ő felségétől privilegiummal adatott és jelül kifüggesztett aquilina salva quardiat lopva elvinni attentálja: végeztük azért a Nagyságtok méltóságos resolutiója szerint, hogy az

olyan malignus patrator comperta rei veritate halállal büntetődjék.

Articulus 10.

Az crematumról.

Kiváltképen való nagy kárunkkal tapasztalván lenni az gabonából főzni szokott crematum vagy egyéb efféle nevezetű italokkal való élést, in articulo 6 constitutionis anno 1695 interdicáltuk volt ugyan, de mivel sokaknak azzal való abususok miatt nagy iniuriákot tapasztaltunk naponként, annakokáért Nagyságtok méltóságos consensussából végeztük, hogy a modo in posterum indifferenter semmiféle rendek, ide értetvén az sidók, őrmények és akármely kereskedő rendek is búzából, vagy akármiféle gabonából gurolykát, vagy más afféle nevezetű italt főzni, főzetni vagy afélével kereskedni ne attentálják semminemű tekintetek alatt, alioquin ha kik abban comperiáltatnak, toties quoties akármely helybeli tisztek, annál inkább a vármegyék és székek tisztei hung. fl. 50/ exequáltathassanak rajtok.

Articulus 11.

In contentationem damnificatorum felvetett contributióról.

Sok difficultásokot és kárunkot tapasztaltuk némely statiós helyek lakosinak és egyéb rendeknek is ratione super erogatione portionum vel contributionum, azoknak penig, hogy illendő bonificatiójok lehessen, istenes dolognak itélvén, a Nagyságtok méltóságos tetszéséből kapúszám után vetettünk tritici cubulos nro. 6 és zabot is cub. 25 ilyen declaratióval, hogy a főcommissarius adja ki minden vármegye, szék főtisztének, hogy pro tribus prioribus mensibus mennyi búza és zab adattatott a militiának és in computum be is ment már. Ezt az informatiót vevén a vármegyék, székek főtisztei, tegyenek particularis investigatiót, kiki maga vármegyéjében székében, hogy melyik falú és abban Pál, Péter mennyit adott abban a búzában és zabban és osztán regestrumot fide mediante és pecsét alatt a tisztek ő kegyelmek küldjék be a guberniumnak, hogy onnét mehessen ki a dispositió, mind az említett búzának és zabnak felszedéséről, mind a praetendások contentatiójáról.

Articulus 12.

Az ő felsége pecsétjének ususáról.

Mivel a mi kegyelmes urunk ő felsége kegyelmességéből már ezután, ebben a hazában mind a maior, avagy

guberniumbeli cancellárián, mind a minor úgy mint protonotarius atyánkfiai cancellárián az ő felsége királyi pecsétei usuáltatnak, hogy ezért minden iudicialis expeditiók, valamelyek először a consilium status idejében a vármegyék és székely natiók két itélőmester atyánkfiaihoz articulariter adatott pecsétei és azután ab erectione gubernii moderni hucusque a guberniumnak usuált pecséti alatt expediáltattak, hogy a mi kegyelmes király urunk ő felsége által azok kegyelmesen in vigore hagyattassanak, alázatoson instállunk.

Articulus 13.[1])

A vallató parancsolat és egyéb expeditiók taxájáról.

Mivel pedig az ő felsége felséges személyét repraesentáló pecséteknek valósága considerabiles importat rationes, Nagyságtok jó tetszéséből végeztük, hogy a compulsorium ennek utánna intra integri unius anni resolutionem duráljon sitque rigorosum. Ehhez képest taxája is legyen egy magyar forint, egyéb expeditiók ereje és taxája is iuxta articulorum et decretorum Approbatum stylum observáltassanak.

Articulus 14.

Az adó vagy contributiók felvetéséről és assignatiókról.

Hogy az országos adó vagy contributiók felvetéséről ex gubernio méltóztatott alázatos postulatuminkra atyai kegyessége szerint resolválni, Nagyságtoknak alázatoson megszolgáljuk és továbbá is az adó és egyéb országos contributiók felvetése iránt art. 3 const. regni anno 1692 Cybinii edito, nisi inevitabiles obstiterint rationes, Nagyságtok édes atyai gratiájából inhaereálunk, az főcommissariatustól expediálandó assignatiók pedig és egyéb dispositiók moderáltassanak, Nagyságtok méltóságos tetszéséből ragaszkodván concludáltuk.

Articulus 15.

Theodorus Ladislaus Dindár incorporáltatásáról.

Theodorus Ladislaus Dindár atyánkfia communi consensu statuum incorporáltatott és homagiumát praestálta. Nos itaque demissa memorata dominorum comitum,

[1]) Az eredetiben a 13. articulus utóbb következik, mint a 14-ik.

baronum, magnatum nobiliumque et circumspectorum, utet caeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum instantia benevole exaudita et admissa praespecificatas universas articulorum eorum constitutiones nobis praesentatas, quoad omnia et singula earum puncta ratas, gratas et accepta habentes, benevolum eisdem consensum pariter et assensum praebuimus; easdemque authoritate functionis nostrae ratificatas confirmavimus assecurantes dominos memoratos status et ordines, quod easdem in omnibus punctis et articulis tam nosmet observabimus, quam etiam per alios quoslibet observari faciemus, prout eosdem acceptamus, ratificamus et confirmamus, inviolabiliter observandas. Datum in civitate Alba Julia, die decima quarta Julii ultima videlicet declarati generalis nostri conventus, anni millesimi sexcentesimi nonagesimi octavi.

Samuel Keresztesi praesidens, mp. (P. H.)
Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)
Magister Joannes Sárossi protonotarius, mp. (P. H.)

Más kézzel: Az székelység az 25,000 forintot így repartiálta maga között:

Udvarhelyszék	fl.	hung.	7000. —
Háromszék	fl.	»	8400. —
Csik Gyergyó Kászony	fl.		4300. —
Marusszék	fl.		3600. —
Aranyosszék	fl.		1700. —
Summa	fl.		25,000. —

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B. Összehasonlítva a Korniss Mihály által készített másolattal.)

u)

1698. okt. 20.

Cserei Mihály projectuma az adózás könnyítése ügyében.

Az mi büneinkért Istennek haragját rajtunk nevekedni naponként tapasztaljuk, azt is, hogy valamig a két nagy nemzet között való fegyver le nem tétetődik, mindaddig szegény hazánkban bizonyos számú hadaknak szükségesképpen kelletik lenni. Azoknak penig, hogy másunnan lehessen sustentatiójok, nem remélhetjük. Szegénységink penig már mindenből kifogyott s menten megyen a szomszéd tartományokban, az holott életet találhasson magának. A melyhez képest igen szükséges volna mindnyájunknak arról gondol-

kodnunk, micsoda modalitást tanálhatnánk szegény hazánknak olyant, hogy megtarthatnók szegénységinket, valami pihenést szerezhetnénk nekiek, a mely alatt mi is hasznokat vehetnők, élhetnénk érnyettek azoktúl a sok húzások vonások, rendkivül való executióktól menthetnők meg őket, had ők is egykor pihenést vévén, mind a mi, mind magok oeconomáijokat csendességben vihetnék véghez.

Nekem tetszenék ez, noha elhiszem sokaknak visszásnak látszik, hogy a magáét a publicumra ki adja, de ha józonon gondolkodik akárki is, úgy tetszik nem tanálja kárát benne. A kinek Isten többet adott, ha többet ad is, jószága is több lévén, ugyan azt segilte ki vele. Avagy ha tobábbra is terjedne jószágának quantumánál, közönséges haza jova lévén benne, Istentől nagyobb áldást remélhet, jószágát is kisegiltvén, maga oeconomiáját nagyobb mértékben viheti végben kiki.

Minthogy ebben a hazában nékünk egyébből keresetünk, a kiből pénzt teremtsünk nincsen, hanem ha kinek bora, buzája vagyon; azért ha a nemes ország erre vehetné magát:

1. Az egész országban valaholott dézma nélkül való helyek vadnak, a mint hogy sok helyeken vadnak is, az olyan helyeken állittatnék fel a dézma, de nem a végre, hogy a földes urának adja, hanem, hogy portióját kisegitse vele, haza közönséges javára, hasonlóképpen az holott eddig a dézma usuáltatott, ezután is, ha a földes ura, Istent tekintvén s jószágát szánja, dézmáját elengedi, igen jól cselekeszi, Istentől is több áldást várhat, de ha nem engedné is, azonkivül mindennemű gabonájából a dézmáját adja ki, úgy mint búzából, borból, egy szóval mindennemü paraszt gabonájából, a mely is fordittassék haza közönséges jovára, a szegénység portiójának kipótolására.

Hasonlóképpen az egyházi nemesség is a székelységgel együtt adná ki dézmáját.

2-o. A szászságon eddig usuált dézmák, mivel a fiscus részire valók, kit árendában birnak, kit per gratiam principalem, a szász papoknak is fizetések abból vagyon, ez az eddig usuált rendiben maradjon meg; de mivel ezen kivül való a portio, úgy az egész szászság is mindeniből igazán adja ki, mivel maga portioját segélné ki csak.

3-o. Mivel nem csak naturale, hanem pénz is felesen kivántatik, pénzbeli adót szeretnék igy felvetni. A hazában eddig adózó személyek közül, legyen egyházi nemes ember, legyen szász, legyen oláh, legyen rácz, legyen akármely jövevény, még az czigány is, akár szolga, akár szabados legyen;

azon adózó személyek között minden házas ember adjon egy forintot, a nőtelen pedig tizenöt esztendősön feljül adjon den. 50, ide nem értvén a görögöket, szász és oláh papokat, mivel azoknak bizonyos adójok vagyon.

4-o. Mivel mindenek felett a szegénységnek legnagyobb zúgolódása ebben vagyon, hogy az adózásban a szegény egy mértékben adózik a gazdaggal; de igy már az a zúgolódás is letétetődnék, mivel a pénz adóban a szegény a gazdaggal egyaránt adóznék, a gazdag pedig, akinek Isten többet adott, többet is adna ki gabonájából.

Ha erre a nemes ország magát rá nem vehetné, kellenék ezt a modalitást felállitani:

A nemes ország egy ahoz értő becsületes tagját rendelné főinspectornak, a ki is minden vármegyékben és székekben állítana jó dézmásokot, kik is véghezvivén annak idejében a dézmálást jó gondviselés alatt csépeltetne. A mely gabonának egy helyben való gyűjtésire, minden vármegyékben, székekben készittetnének egy-egy magasinalis helyet, a hová annak a vármegyének vagy széknek a gabonáját gyűjtené egyben. Azon inspector annak idejében számban vévén, az méltóságos regium guberniumnak s az országnak adná tudtára, mennyire mehetett, mindezt igy jó rendben vévén, idején abból disponálhatna a méltóságos regium guberniumnak, kész magasinumja lévén annak idejében, nem kéne azt várni, hogy a militia statiójában bészálljon, két-három hétig gyakrabban tovább is a szegénységnek nagy romlásával ingyen élődjék, a melyet ha jól meggondolnak, a sok kicsiny sok ezerekre megyen; hanem azon magasinumokból minek előtte a militia statiójára menne, annak előtte már lenne készen helyben enni valója, nyúlhatna mindjárt ahhoz, hasonlóképpen zabja, szénája.

5-to. A szénából is lehetne ilyen dispositió, minden faluknak vagyon kevés-kevés rétjek. Az helyhez képest elintézvén, szakasztanának egy darab rétet, a melyet közönségesen feltakarván, jó gondviselés alatt tartanának arra a szükségre, hogy a mikor a militia bemenne statiójában, etetne abból, ne étetné a szegény gazdáét ingyen, a minthogy eddig közönségesen megtörtént az, hogy a gazdának minden szénáját felétették addig, mig a dispositio meg lett, azután a szegény gazdának a portióját a semmiből is csakugyan ki kellett tölteni.

6. A bort penig pénzzé tévén, mennyire menne, summáját megtudván, a nemes ország abból a hová kivántatnék libere disponálhatna. Ezt pedig pénzzé tenni igy lehetne meg:

Látom nincsen olyan szegény falu, a melyben korcsmát

ne tartanának, ha annál szegényebb is az ember, de a borért a pénzecskéjét ki adja, azért meglehetne az minden székben, vármegyékben, annak idejében abból a borból, a mi gyülhetne, minden faluban egy-egy hordó bort árulnának ki, abban akármely possessor is igen nagy kárt nem vallana.

Igy véghez menvén ezen dolgok, én úgy hiszem, ennek az országnak minden portióját de naturalibus kipótolhatnók, még a pénz summát is segélhetnők vele, nem reménylem igen nagy pénzbeli contributió kivántatnék hozzá.

Azt mindazáltal csak addig, mig Isten ezt az nagy portiózást tartja rajtunk, értem véghez menni, Isten megszánván bennünket, annihilalódnék.

Ezt a jót látnám benne:

1. Az szegény ember majd meg sem érzené, a kinek tiz kalongya gabonája lenne, az egyiket kiadná belőle, a kinek kevesebb, kevesebbet, magának is maradna.

2-do. Ezt, hogy volna miből idejénkorán disponálni, nem lennének ezek a nagy káros confusiók.

3. A szegénység nyugodnék, a sok sivás, rivás a szegénység között megcsendesednék.

Disputatióra vagy contentióra való dolgok, a szegénység között sok rendbéli lehetne, de azt is én úgy reménylem megigazithatná ember közöttök, úgy, hogy a kinek semmi majorkodtatása nem lenne is, teljességgel semmi nélkül, here módon ne maradna.

Kivül: A portio sublevatiójának modalitásáról való projectum. Anno 1698.

Gróf Kemény József hátirata szerént Cserei Mihály kézirata. (Kemény József: Erdély története eredeti lev.-ben XXXVI. köt.)

LVIII.

1698. aug. 21.

A gubernium körlevele a vármegyékhez.

Sacrae Caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi nomine.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles fratres, respective observandi et benevoli, salutem et gratiae caesareo regiae incrementum. Sub dato 5 praesentis költ levelünkben megirtuk vala, hogy ha ad diem 5-um praesentis Kegyelmetek vármegyéstől a felső járásból flor. hung. 5278 és az alsó járásból flor. 3910 be nem jő ide az commissariatusra, kénteleníttetünk assignatióra és militaris executióra lépni, melyeknek effectumát, (mivel már az német vitézeknek kiadatott) Kegyelmetek hamar meglátja

és hogy magokról elvesse Kegyelmetek, elhisszük, maga a dolog reá viszi; mivel pedig azt tudjuk, hogy kiknek ebben az lassuságnál egyéb vétke nincsen, az dominus terrestriseknek pedig az a vétkek látszik, hogy az gyűlésben tett régi admonitiót a guberniumnak, hogy az 70 frtos adót magok tegyék le, igen kevesen fogadták meg, azért Kegyelmetek a magára s Kegyelmekre ment executiót immediate küldjék a dominus terrestriseknek udvarára avagy lakó házaihoz, egy szóval magára a nemes emberre, nem a szegénségre, és az 70 frtos adót egészen csak vétessék ott fel és abból az assignatiót megfizetvén, a többit administráltassa ide a commissariatusra.

Az egyébb adók és felvetett búza, zab és szekér administratiójára is úgy légyen gondja, hogy mi ex gubernio gyakor írással az ő felsége pecsétit nem prostituálhatjuk, hanem per assignationes et executiones kell az dolgoknak folyni, melyet authoritate ad suam maiestatem caesareo regioque gubernio data intimálunk és parancsolunk Kegyelmeteknek, quibus secus non facturi, sua maiestas sacratissima semper benigne propensa manet.

Datum ex regio gubernio Trannia die 21. Augusti 1698.

P. S. Mivel pedig a parasztság mindenfelé csak szökik és mégyen, azért Kegyelmetek mindenütt hirdesse meg, hogy valamely paraszt ember, cseléd, szekér marhástól mégyen, tehát légyen szabad arestálni, sőt ha főbiró, vice ispány vagy szolgabiró talál reá, tartozzék becsülete vesztése alatt arestálni és mind a dominus terrestrist, mind az guberniumot tudósítani, nevezetesen az hidakon, hajó-réven keményen parancsolja meg Kegyelmetek, hogy a vizen által ne vigyék, se bocsássák az olyan szökő embereket, ki pedig, akár tiszt, akár privatus ember légyen, ki efféle szökő embert arestál, minden javaiban az harmada azé légyen, az két része pedig a dominus terrestrisé, ezt pedig oly formában publicáltassa Kegyelmetek falunként, hogy az község tudja; melléje tévén azt is, hogy ha a szökő ember az ország széke felé találtatik, maga a gazda felakasztatik.

C. Georgius Bánffy, mp.

C. Nicolaus Bethlen, mp.

Ad mandatum regii gubernii proprium
Michael Olosz, mp. secr.

Alatta Olasz Mihály következő jegyzete olvasható: Itt kezdett változni az ország és dolgok administratiójának formája, ekkor az protonotariára is ő felsége pecséti adattak; recepimus expedire iuridica.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

LIX.

1698. okt. 20—decz. 12.

A Fejérvárra hirdetett országgyülés articulussai.

Anno 1698. die 20. Octobris Albae Juliae conclusi.

Dispositiones articulares dominorum comitum, baronum, magnatum et nobilium universorumque statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in generali eorundem congregatione ad diem 20. mensis Octobris anni Domini 1698. in civitatem Albam Juliam indicta et celebrata conclusae.

Articulus 1.

Az adózásnak modalitásáról.

Látjuk és tapasztaljuk minden rendeknek az adózásban való nehéz terehviseléseket és abból származott panaszokat, melyre nézve most semel pro semper töttünk bizonyos dispositiókat, holmi victuáléknak és pénznek felszedésében, a mint minden vármegyékre és székekre kiküldött inquisitorok instructiója világosan mutatja, melylyel is experiálni és megpróbálni akarjuk, ezen dispositiónknak érezhetjük-é valami hasznát, nem-e? Úgy mindazáltal, hogy ezzel az eddig való adózásunknak rendi mellől és az becsületes universitással a kapúszámok felett tött és ő felségétől diplomatice confirmált contractusunk mellől recedálni semmiképen ne láttassunk.

Articulus 2.

Az adót negligenter administrálók miatt való megkárosítások refusiójáról.

Nem kevés iniuriáltatások és megkárosíttatások esett vicetiszt atyánkfiainak, sőt másoknak is, kik adójokat tempestive administrálták, némelyek pedig az administratiót posthabeálván, assignatiók, sőt executiók is mentenek ki, és vagy az tisztek, vagy pedig azok szenvedtek, az kik magok quantumokat megadták. Végeztük azért, az méltóságos gubernium annuentiája is accedálván, hogy ha mi kárt vagy iniuriát akár tiszt, akár penig adóját administrált személyek vallanak az negligens administratorok miatt, bonificáltassék ilyen formán: hogy inquisitione mediante et legitimis testimoniis verificálja az szenvedő fél az kárt az tisztek előtt, kik is minden haladék nélkül contentáltassanak, az

negligensekkel exclusis omnibus iuridicis remidiis, ha peniglen a tisztek tempestive nem hirdetvén meg az adót, rajtok múlván ez a dolog, magoknak tulajdonítsák és azért a szegénység ne szenvedjen.

Articulus 3.

Az extraordinaria erogatiókról való refusiókról.

Az extraordinaria expensák, mivel mind tavaly, mind az idén ex commissariatu az vármegyéknek és székeknek bonificáltattak, maguk az vármegyék quantumából, defalcaltatván in commissariatu, pro administratis acceptáltattak; hogy azért in particularibus mindenek refusiót vehessenek, végeztük az méltóságos gubernium tetszéséből, hogy az főtiszt urak ő kegyelmek hova hamarébb kiki maga vármegyéjében vegye jó rendbe és az damnificatusokat contentáltassák minden pénz, búza és zabbéli supererogatiójokról és az elmúlt gyűlésünkben arról lett végezésünket vétessék praxisban. Az bonificatióra rendelt búzát és zabot penig az, a ki refusióval tartozik, vecturázza házához az ereje felett anticipative megterheltetett szegény embernek, mivel az nemesnek is tartozott volna vecturázni, ha annak administrálták volna is.

Articulus 4.

Az nemes darab sóról.

Az nemes darabok, hogy jobb módjával kiadathassanak, az arról irott articulus és boldog emlékezetű fejedelmektől observáltatott jó rendtartás szerint minden vármegyéknek, székeknek főtisztei adjanak hiteles regestromokot azon vármegyében vagy székben levő úri, fő és nemes rendek számáról, a kiknek t. i. ab antiquo nemes darabok szoktak volt kijárni, az guberniumba és thesaurariatusra, hogy az gubernium és thesaurariatus az szerint informálhassák az felséges udvart és vehesse ratificatióját annak az elmúlt gyűlésen az országnak tött oblátiónak, az méltóságos gubernium tetszése is accedálván, végeztük. Azalatt pedig thessaurarius atyánkfia ő kegyelme jó igíreti szerint kinek-kinek szükségére illendőképen sót adatni parancsoljon, elvárjuk.

Articulus 5.

Az tisztek fiscus és egyéb minden rendek jószágiban miképen admittáltassanak.

Hogy az vicetisztek az közönséges haszonra való dispositiókban senkitől meg ne akadályoztassanak, sőt az arról

irt articulus szerint Appr. Const. part. 2. tit. 8. admittáltassanak és az malefactorokat is, kiket az földes urok vagy meg nem büntetnének az arról irt articulus szerint, vagy megbüntetni posthabeálnának, szabadosan prosequálhassák. az méltóságos gubernium tetszése is accedálván, közönségesen végeztük. Úgy mindazonáltal, hogy az vicetisztek is ne exorbitáljanak, igaz és rendes dispositiókot tegyenek, az szegénységet ne huzzák-vonják, sarczoltassák; hogy ha penig ezen végezésünk ellen modo quo supra valaki az tiszteket maga jószágában nem admittálná, toties quoties articularis poenán, idest flor. 200 büntettessék, melyet is director atyánkfia kedvezés nélkül, ad requisitionem verificálódván az dolog, exequáltasson ez ellen cselekedőken. Az exorbitáló tiszteket peniglen az főtisztek requiráltatván az panaszló féltől, hasonlóképen flor. 200 megbüntetni tartozzanak. Ha penig az főtisztek meg nem büntetnék vicetisztet, szolgabirákat, az articularis poenát főtiszteken vegye meg director.[1])

Articulus 6.

Az vecturát magokról elfizetők ellen.

Nem kevés panaszok jöttenek sok helyekről, hogy az rendes vecturát praestálni tartozó helyek szekereket állítani nem akarnak, sőt másoknak megromlására és kárára fizetéssel magukról el tudják és más felebarátjokat úgy rontják és károsítják, végeztük azért az olyanoknak refrenálására az méltóságos gubernium consensusából, hogy valaki ennekutánna azt attentálni merészli, az iránt megbántódott fél megbántódását repraesentálván az commissariatuson és az commissariatus is végére menvén az dolognak per sedulam super eo inquisitionem, vegye fel az panaszló félnek ügyit és ha az panasz igaznak lenni comperiáltatik, repraesentálja az méltóságos guberniumnak és az méltóságos gubernium az dolognak mivoltához képest illendő birsággal büntesse meg és annak felette az panaszló félnek vecturái nehézségét, kárát és dolga haladékját fizesse meg az olyan vecturázást elkerülni igyekező vakmerő ember.

Articulus 7.

Az plájásokról.

Brassai atyánkfiainak az Barczaságon az plájásoknak megfelesedése és terehviseléstől való immunitások nem kevés megbántódásokra lévén, a méltóságos regium gubernium

[1]) Ezen mondat utólagosan, Alvinczi által toldatott az articulushoz.

tetszése accedálván, végeztük, hogy mind az brassaiak, mind penig az harminczadrészről inquiráltassanak arról, hogy az mioltától fogva azon törcsvári harminczad árendában kezdett birattatni, akkor az árendának kezdetiben, az plájások száma mennyiben határoztatott meg és mint voltanak immunisok az terehviseléstől, dependeáltak-é az brassai tisztektől, vagy penig az harminczadostól és ezen inquisitiót mindkét részről hozzák az gubernium eleiben, és az dolognak végére menvén az gubernium, állítsa abban az rendben és állapotban, a mint az harminczad árendájának kezdetiben usuáltatott.

Articulus 8.

Az főcommissariatusról.

Mivel az főcommissariatusságnak mindaddig fenn kell tartani, míg ez az hadakozás fenn leszen, annak igazgatására rendeltük az méltóságos gubernium tetszése is az levén, főcommissariusnak Sárossi János atyánkfiát, ő kegyelme mellé az nemes szókely natióról Henter Ferencz atyánkfiát, az szász nátióról penig szászsebesi királybiró Kovács Thamás atyánkfiát, megnyugodt elmével lévén abban, hogy ő kegyelmek az ő kegyelmek elejekben adott instructiójok szerint ez haza javára igyekezik ezen commissariatusi hivatalt folytatni mindenekben. Perceptornak peniglen az commissariatusság mellé rendeltük Luczai Lászlót, ki is maga hivataljában hűségesen forgolódjék, az commissariatus dispositiójához alkalmaztatván az perceptióban és erogatióban magát.

Articulus 9.

Az interes dolgáról.

Mivel az mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő felsége az felettébb való interesnek megorvoslásáról kegyelmes decretumot méltóztatott leküldeni, végeztük, hogy azon decretum mindenütt szorgalmatosan publicáltassék és az mely liquidum debitumnak interessét sine omni controversia et scrupulo megadják, jó, ha penig controversia támad közöttök, az eddig excessive vött interes felett,[1]) a creditor és debitor, ha conveniálhatnak egymás között, alkudjanak, de egyik az másikot erőszakos alkuvásra ne erőltesse. Ha penig meg nem alkhatnak, egyik az másikot, akármelyik fél admoneáltathassa a méltóságos gubernium eleiben és ezen admonitio csak két nemes ember által is

[1]) *Utólagos jegyzet a lap szélén:* az, mely lött volna az ő felsége előszöri decretumának publicáltatása és arról irt articulusunk és patensünk kibocsátása iránt.

ad 15. peragáltathassék, ha penig az egyik az másikot ok nélkül fárasztaná, az gubernium decidálja és az melyik comperiáltatik méltatlan impetitornak, illendő poenára convincáltassék az birák itíleti szerint. Az ő felsége decretuma szerint penig az rendes interest ő kegyelmek is megadják.

Articulus 10.

Az oláh papok contributiójáról.

Az oláh papok instantiájára ő felségének kegyelmes resolutiójából látjuk, hogy ő felsége kegyelmesen úgy resolvált eddig szokott contributiójok felől, hogy tudniilik az ki közülök elhagyván eddig usuált vallását, az négy recepta religiók közül valamelyiket amplectálja, azon religiónak papjainak eddig usuált szabadságokkal élhessen, ha penig eddig való vallásában perseverál, éljen csak avval az szabadsággal, melylyel eddig élt. Távol legyen csak még gondolása is, hogy mi ő felsége kegyelmes dispositiójának ellene járni intendálnánk, mindazonáltal mivel ezen materiában nem annyira a religiót kell respectálnunk, végeztük úgy felőle, hogy ő felségét alázatoson megtaláljuk és instáljuk azon, hogy ő felsége azt a natiót és annak papjait, melyet régi eleink az három natio közé soha nem recipiáltak, magok közé nem incorporáltanak, annál inkább egyarányú szabadságban őket és papjait élni nem engedték, ő felsége ez iránt is azon natiónak nagyobb szabadságot, a minemű eddig volt, ne engedjen a három natiónak injuriájára és praejudiciumára, nagy megszomoríttatására. Azalatt penig, míg ez ő felsége megtanálása és kegyelmes arról való resolutiója leszen, hogy mint addig, ezután is az oláh papok szintén úgy adózzanak, non obstante, ha szintén religiójokat változtatták is, sőt földesúroknak is a mint eddig, úgy ezután is szokott honorariomokat adják meg, közönséges akaratból végeztük.

Minthogy a mint felyebb írván vagyon, az mostan próbára kibocsátott connumeratio és az szerint való adózásnak determinatiója időmúlást kiván, járulván ehhez az is, hogy az felséges udvarnak az hyberniumról való bizonyos dispositiója közinkben le nem érkezett, ezekre nézve az adónak felvetése differáltatik ezen gyűlésünkről és végeztetett, hogy az méltóságos gubernium ez közelebb következendő januáriusban promulgáltasson országgyűlését és akkorra az connumeratiókat mindenfelői comportálván, ha a nemes ország abból származható adózásnak rendit jobbnak itéli az eddig követett adózásnak rendinél, a szerint legyen az adózás, ha penig akadályosnak látja, ott determináljon

felőle, azalatt az felséges udvar dispositiója is leérkezvén, az egész quantum determináltassék azon gyűlésben.

(Egykorú példánya az országos levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok 13.)

LX.

1698. okt. 27.

Apafi követeinek jelentése.

Méltóságos fejedelem, nékünk kegyelmes urunk!

Isten Ngodat minden dolgaiban boldogítsa alázatoson kívánjuk.

Ngodat alázatosan tudósítani akartunk, mi Isten engedelméből ide az nemes országgyűlésében ezelőtt negyednappal ide érkezvén, Ngod méltóságos parancsolati s dispositiói körül foglalatoskodtunk. Az nagyobb summa pénznek megszerzésében megindultunk ugyan és requiráltuk is az szerént, a mint Ngod parancsolta. Elsőben is méltóságos gubernator uramat ő Ngát igen nagy atyafiúságos propensióval is találtuk ő ngát lenni Ngodhoz, mindazon materiában, s mind penig az többekben (úgymint az radnóthi dologban is), de az pénznek adásában ő nga magát mentette azzal, hogy minden pénzét ő nga az ecsedi jószág vételire kiadta. Igy ehhez képest, kegyelmes urunk, onnan méltóságos gubernator urunktúl ő ngától kárkai jószág oblatiójáról is nincsen reménység. Másodszor szintén ezelőtt két-három órával mentünk méltóságos gróf Apor uramhoz ő ngához, holott is tentáltuk az dolgot, még onnan teljes válaszunk nincsen. Úgy vettük elméjét az urnak eszünkbe, hogy Ngodnak ott nem lenne megfogyatkozása, ha csak bizonyos ezer forintokig is, de erről Ngodat következendőképen, mihelyt teljes választ vehettünk, mindjárt alázatosan tudósítjuk. Ott, ha egészen nem succedálna, ez tempore indúl Büdöskuti uram postán az úrhoz, Mikes uramhoz, ő ngához. Egy szóval minden előttünk levő utokat-módokat kegyelmes urunk mi tökéletesen, a mint Isten tudnunk adja, elkövetünk.

Hanem specialiter akartuk Ngodnak alázatosan megírni, hogy az radnóthi materiában tetszett mind méltóságos gubernator uramnak ő ngának, mind Ngod több közel való jóakaróinak, hogy minden haladék nélkül Ngod obtineáljon egy decretumot, hogy ennek az hazának törvénye szerént Ngod is extra regnum az ő felsége szolgálatjában lévén, ő felsége parancsolatjából commorálván az felséges udvarban,

míg Isten Ngodat az hazában hozza, ne impetáltassék s agraváltassék törvényes processussal. Mondják azt, hogy lám Vaji Mihály uram ő kegyelme obtineált olyat magának, s Ngod is miért nem obtineálhatna. Oly hiszemben vagynak, hogy ha ott Ngod azon decretumnak kivételében siet. itt még az a dolog el sem kezdődik, s így egész remedium lenne, ha azt Ngod hamar lejuttathatná, melyet mi tartozó kötelességünkből irtunk meg igen sietve minden haladék nélkül Ngodnak, mert két-háromfelől is intettettünk ennek megírására. Jóllehet tudjuk, hogy Ngod eddig is fáradott olyan remedium után, de mégis ebben szükség Ngodnak minden munkát elkövettetni s admaturáltatni. Forgatják kegyelmes urunk itt némely helyeken azt, hogy Ngod állott volna arra, hogy itt in tabula regia igazítassék és hogy compromittálta volna Ngod magát arra, mely ha úgy van, úgy mondanak, hogy igen fogna ártani, ha penig az úgy nem találna lenni, semmiképen meg nem itélné az tábla, hogy extra regnum lévén Ngod, s ő felsége parancsolatjából impetáltassék törvénynyel.

Az örög urral Naláczi urammal nem régen most majd egy óráig beszélgettünk, s az úr is értette oly helyről, mely Ngodnak jóakarója, talám cancellárius uram ő nga, ennek vetné egyikünk az hátát. Mi olyat kegyelmes urunk nem tudunk, hogy Ngod arra compromittálta volna magát, Ngod jobban tudhatja, Ngod méltóztassék minket is tudósítani.

Eddig honnan mennyi pénzt vehettünk, Ngod kegyelmes dispositiója szerént kölcsön, e szerént vagyon: Az úr Naláczi uram megigérte az ezer forintot; Száva Péter uram is teljesít, a mi lehet; Antos László küküllővári udvarbiró uram adott fl. r. 200; bethlenfalvi udvarbiró uram adott fl. h. 300. Tovább honnan mennyit percipiálhatunk, Ngodat ismét alázatosan tudósítjuk az több occurálandó dolgokkal együtt. Istennek kegyelmes gondviselésében ajánljuk ezzel Ngodat.

Datum in Alba Julia die 27. Octobris anno 1698.

Ngodnak alázatos szolgái

Gulácsi Albert mp.
Büdöskuti Boldizsár mp.

Aláirva ifjabb Apaffi kezével: 8. Novembris jött válasz eodem mense.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

LXI.

1699. jan. 20—febr. 20.

A segesvári országgyűlés artikulusai.

Sequuntur acta et conclusiones in comitiis regni in civitatem Segesvár ad diem 20. Januarii 1699. promulgatis et celebratis conclusae.

Az adózásnak rendiről. Articulus. (1.)

Ez egy téli hyberniumban meg akarván segíteni az becsületes szász natiót, úgy concludáltunk, hogy az egész téli quantumból az kapuszámon kívül levő helyekre repartiálván, a mi attól megmarad, azt a szász natió és az nemes vármegyék osszák kétfelé semel pro semper[1]) és felét az szász natió, felét penig az vármegyék adják meg.

Articulus (2.)

Az adó felvetésről.

Tagadhatatlan dolog, hogy a mostani connumeratio némely helyekről hibásan jött be, mindazáltal rectificatis rectificandis, tetszett egész országúl, hogy usque ad finem hybernii mindennemű contributiók az vármegyéken folyjanak az szerint, úgy mindazáltal, hogy a vármegyék tisztei sub ammissione honorum et officiorum tartozzanak kedvezés nélkül fide mediante kötelességek szerint felcirkálni akár egész falú maradott el, akár privata persona, vagy ökör szám és mindjárt az méltóságos guberniumot informálván róla, küldje be az commissariatusra, exigálják az reájok háromló contributiót az olyanokon egészen, hogy azzal is az ország quamtuma pótolódjék. Az dominus terrestrisek penig tartozzanak jószágokat ezen contributióban segíteni, hogy annál is könnyebben kelhessen fel az felvetett contributio és az ő felsége szolgálatjában akadály ne légyen.

Igért az nemes székely natió az mostani egész quantumnak kipótlására hung. flor. 90,000, úgy hogy azon summát partim in naturalibus, partim vero a mi az ő kegyelmek között quartélyozó vitézekre erogált naturalékkal nem defalcálódik, készpénzül igyekezik administrálni, ezt pedig ő kegyelmek ilyen conditióval igérték, hogy ha mit az millióból az felséges udvar leengedni méltóztatik, az ő kegyelmek quantumából is proportionálván, defalcáltassék.

---

[1]) *Utólagos jegyzés a lap szélén:* Salvis permanentibus contractibus et praerogativis nobilitaribus et praecipue cum natione Saxonica ratione portarum initis.

Az kapuszámon kívül való adózó rendek az nemes székely nátión kívül, hogy azzal is az becsületes szász nátió segíttessék, tized részével adjanak többet, a mennyit tavaly adtak volt és így:

Fogaras földére vettettetett most ezen hyberniumra hung. fl. 10,000, úgy hogy partim in naturalibus, partim in pecunia defalcálják, melyet az tisztek az connumeratio szerint exigáljanak.

Kolosvár v. vettetett	búza	cub.	220,
	zab	cub.	366,
	foenum	curr.	60,
	pénz	hung. flor.	1364.
Vizakna városára	búza	cub.	77,
	zab	cub.	146,
	foenum	curr.	70,
	pénz	hung. flor.	643.
Abrugbánya városa adjon		fl.	1188.
Az vármegyei oláh papok		fl.	4950.[1]
Fejérvár városa		fl.	176.
Kézdi-Vásárhely		fl.	467.
Illyefalva		fl.	203.
Sepsi-Sz.-György		fl.	203.
Csik-Szereda		fl.	99.
Udvarhely városa		fl.	88.
Vajda-Hunyad		fl.	473.
Hatczog városa		fl.	401.
Bereczk városa		fl.	79.
Szebeni görögök		fl.	1650.
Brassai görögök		fl.	550.
Az sidók		fl.	330.
Eörmények		fl.	1350.

Ezeken kívül az mostani hyberniumra kivántató quantumból a mi még fenmaradott, azt a nemes vármegyék és a becsületes szász natió kétfelé osztván, a mi repartiáltatott a szász natióra, álljon maga szabadságában mint repartiálja maga között és annak felszedésében s administratiójában micsoda modalitást fog elkövetni.

Az vármegyéken penig most az pénznek, zabnak és szénának lött ilyen repartitiója; hogy a mint hat ökrü ember adott volt az connumeratio szerint 4 forintot, most

---

[1]) *A lap szélén utólagos jegyzetben: NB.* Ez felvetett oláh papok adaja suspendáltatik usque ad clementissimam suae maiestatis resolutionem.

repartiáltatott fl. 12, egy négy ökrü ember adott volt fl. 3, most már adjon fl. 9. Két ökrü ember adott volt fl. 1.50, most már adjon fl. 4.50. Ökrötlen ember adott volt fl. 1, most már adjon fl. 3. Öreg béres számban való szolgák és mesterlegények adtak volt capitatim fl. 1, most ismét adjanak capitatim fl. 3. A pertinentiás puszta fundusokért kelletett volt adni den. 50, most adjanak fl. 1.50. Pertinentiátlan házhelyekről kelletett adni den. 30, most adjanak den. 90. Ezen feljebb megírt pénznek pedig minden rendek felét ad ultimum Februarii megszerezzék, mert az militia tovább semmiképen nem várakozik, hanem akkor assignatiója mellett executióval is megveszi; felét ante finem Martii administrálják az generális perceptor kezébe Szebenben, mert másképen más rendbeli assignatiók adatván ki, nagyobb kárral és bajoskodással administrálják és praestálhatják az militiának, az mint az eddig lött példákból nyilván vagyon.

Az zab repartitiója penig úgy lött, hogy az vármegyéken a mennyi zabot az fejérvári felvetés szerint felszedtek volt, ismét másfél annyit exigáljanak az connumeratio szerint, úgymint: A connumeratio szerint 6 ökrü ember adott volt 6 véka zabot, most már adjon 9 vékát; négy ökrü ember adott volt 4 vékát, most adjon 6. Két ökrü ember adott volt 2 vékát, most adjon 3. Ökrötlen 1 vékát adott volt, most adjon $1^1/_2$.

Széna penig vettetett most két annyi, még az hyberniumra, a mennyi vettetett volt Fejérvárott, úgy hogy a connumeratio szerint adván három 6 ökrü ember egy szekér szénát, most tartozik kettővel. Négy 4 ökrü ember adott volt egy szekér szénát, most tartozik két szekérrel. Hat két ökrü ember adott volt egy szekér szénát, most tartozik kettővel. Tiz ökrötlen ember is adott volt egy szekér szénát, most adjon kettőt.

Articulus (3.)

Az búzának Somlyóról való beszállításáról articulus.

Római császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége bizonyos számú búzáról mutatván atyai gratiájából kegyelmességét, melyet Debreczentől Somlyóig be is hozatott, azon búzáról töttünk olyan dispositiót, hogy az commissariatusról disponáltassék 4000 forint, melylyel az méltóságos gubernium expediáljon bizonyos embert Somlyóra, ki is az oda sót vivő szekereket megfogadván és azon pénzből nekik az vecturáért megfizetvén, hozasson be Kolosvárig.

Articulus (4.)

Boér Simon atyánkfia és marusvásárhelyiek között levő controversiáról articulus.

Ennek előtte a nemes ország deputált volt bizonyos úri és főrendből atyafiait Boér Simon atyánkfia instantiájára náznánfalvi malma csapó gátjának oculálására, és mivel az oculator urak relatiójából világosan constál, hogy azon helyben és olyan formában való csaptató gátcsinálás semmi kárára az marusvásárhelyi határnak nem lehet, sőt ellenben ha az gát meg volna, annál inkább határokat nem szakgatná, azért a decretum tartása szerént part. tit. az csaptató gátkötést semmiképen nem impediálhatják. De ha szintén valami károk lehetne is belőle, nem mást, hanem magokat okozhatnák, mivel magok néhai Vallon Péterrel celebrált contractusok szerint maradékinak in perpetuum megengedték az viznek az iránt való kivételét, még pedig sub poena obligálták magukat arra. Erre nézve communi regnicolarum suffragio végeztetett, az eddig való formában usuált gátkötését az supplicansoknak ne impediálják az marusvásárhelyiek mindaddig, míg az miatt jövendőben közönséges és elszenvedhetetlen kár és akadály nem elucescál azon gátkötésből, melyet is akkor suo modo remonstrálhatnak az ország előtt.

Articulus (5.)

Az felállítandó generális exactióról.

Az generális exactio felállítása körül mivel rendes instructiók kivántatnak, melyeknek expediáltatására mostan az sok egyéb bajos dolgaink között nem érkezhetünk, a nélkül penig hozzáfogni mind inconsultum volna, mind penig felette káros, hogy azért jobb módjával arra deputált becsületes atyánkfiai procedálhassanak, differáltuk annak felállítását az közelebb következendő országgyűlésére, úgy hogy minden egyéb dolgoknak előtte ezen exactióról tétessenek illendő dispositiók.

Articulus (6.)

Az tavalyi equivalens praetensióbeli 83 rhen. forintoknak megfizetéséről.

Minthogy ezen fizetés az tavalyi contributiókhoz tartozó suplementum, ez idei contributióval és contributióknak modalitásával nem confundálhatni, hanem valamint tavaly minden vármegyéknek, székeknek kapui voltak az conbustákon és relaxatakon kívül, azon kapuszámokra vettessék

fel, úgy mindazáltal, hogy ezen summából repartiáltassék az kapuszámokon kül való rendekre proportionaliter tizedrészényi, mint az mostani contributiójok, az több része penig az kapuszámokra felosztatván, esik kapura fl. 47, d. 50.

Articulus (7.)

Valterschircher uramtúl kivánt négyezer ökrök felől.

Az ő felségének ez hazában mostan beküldött commissariusa, Valterkirchen uram, kivánván az mostani 90,000 forintokon a nemes országtúl 4000 ökröket, úgy hogy ő felsége minden pár ökröt Budán r. 40 forintban bevetet, de a nemes ország maga költségén tartozzék Budáig kihajtani, s egyszersmind az harminczadokat is megadatni, úgy mindazáltal, hogy ha mi kár lészen az ökrökben Budáig, a kár a nemes országé legyen, de mivel mindazok a kivántató válogatott marháknak szüksége és olcsó ára, mind penig az conditiók, a melyek alatt ő felsége pénzben acceptáltatni kivánja az ökröket, inpracticabilitása ez iránt való intentiónknak effectumát impediálja, kételeníttettünk inkább az ő felsége szolgálatjára pénzt contribuálni, úgy hogy azon százezer forint, melyért az ő felsége commissariusa ökröket kivánt szerezni, vettessék fel az kapuszámokra, a mint hogy azon summának defalcatiójára repartiáltunk kapuszám után r. flor. 50.

Datum in civitate Saxonicali Segesvár die vigesima mensis Februarii ultima videlicet congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo nono.

Samuel Keresztesi praesidens, mp.
(P. H.)
Magister Joannes Sárosi protonotarius, mp.
(P. H.)

(Egykorú példány az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B. mely közvetlenül az LIX. szám alatt közlött, articulusok után következik.)

LXII.

1699. máj. 13.

Acton levele II. Apafy Mihály jószágigazgatójához.

Egregie ac generose domine domine mihi observandissime.

Ad requisitionem vestrae generositatis transmisi petitum protectionale pro oppido Kokoliwár, si in aliis suae celsitudini vel generositati vestrae inservire possem, summo

semper mihi ducam honori; quibus me interea recommendo et maneo

generositatis vestrae

Cibinii 13. Maii 1699.

servus paratissimus
C. L. de Acton.

Külczím: Egregio ac generoso Domino Francisco Bagosai, bonorum celsissimi principis Apaffi praefectui, domino mihi observandissimo Fogaras.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

LXIII.

1699. június.

Levelezés Apaffy Mihálylyal.

a)

1699. jún. 15.

A katonai biztos Apafynét adóhátraléka befizetésére szólítja fel.

Celsissima Principissa, domina domina mihi gratiosissima.

Suppono, quod vestra Celsitudo tam bene ab illustrissimo domino comite Apor saepius, quam a me nuper hinc literas gratiosissime acceperit, ego autem defacto responsum nec pecuniam habeo et non cum parvis expensis hic expecto. Idcirco humillime rogo, ne mihi vicio vertetur, si talem pecuniam alio modo aquirere et excelsae aulicae hac de re etiam rescribere cogar, non minus expensas, quas propter istam pecuniam iam debui facere celsissimo principi, adscribam. Cum enim magnum defectum in exsolutione vecturarum salium habeam et servitium suae sacratissimae Maiestatis in hoc valde patitur, quod his significare volui me autem humillime commendo et maneo vestrae celsitudini

Cibinii, die 15. Junii 1699.

humillimus
W. de Nansi mp.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

b)

1699. jún. 19.

Az enyedi főiskola tartozása ügyében.

Méltóságos fejedelem!

Isten Nagyságodat kivánatos jókkal áldja meg. Idvezült méltóságos fejedelem kegyelmes urunk maradván adóssa

az enyedi collegiumnak bizonyos számú pénzzel, melyet noha sokszor megigért ő Nga, mindazáltal haláláig is meg nem fizetett. Azért Ngodra maradván az adósság, s Bethlen Miklós atyánkfia curatori hivatalja szerint már contentumot is tett a collegiumnak rész szerint, restálván még fl. ung. 890, kérjük azért Ngodat, mutassa ebben is Ngod vallásunkhoz való szeretetit és ilyen nagy szükségünkben parancsoljon azon specificált summának megadása felől. És a mely summát gróf Bethlen Miklós atyánkfia azon adósságnak defalcatiójában a collegium számára percipiált volt, arról való quietantiát is acceptálni méltóztassék. Ezt penig Ngod ugy értse, hogy az a pénz interes nélkül értetik igy, mert ha az interes computáltatnék annyi esztendőkről, sok ezerekre menne. Mindazáltal mivel boldog emlékezetű kegyelmes urunk, Ngod üdvezült atyja interest is kegyelmesen igért volt, Ngod istenesen cselekszik, ha az iránt kegyelmesen gondolkozik, signanter penig a Ngod máramarosi aknájából járó Isten sóváról, ha ugy parancsol Ngod tam de praeterito, quam de futuro oda való tiszteinek, hogy az ecclesia Isten fizessét mondhasson utánna. Mely Ngod ecclesiájához való szeretetiért Isten Ngodat megáldja.

Kolosvárt az református consistoriumban die 19. Junii anno 1699.

Ngodnak alázatos szolgái

Keresztesi Sámuel mp.

Matskási Boldizsár mp.
Veszprémi István mp.
erdélyi reform. püspök.
Bajtsi András mp.
Enyedi István mp.

Külczím: Celsissimo principi ac domino domino Michaëli Apaffi domino nobis gratiosissimo Viennae.

Idegen kézzel kivül a czím felett: Enyedi collegium 2000 praetendált, de megfizetett forintja.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1699. jún. 24.

Emlékirat a katonai parancsnok által elkövetett visszaélések ügyében.

Az Ngod oeconomiája kegyelmes uram, commendans uram által akadályoztatik, ilyen renddel.

1. Az mely kaszálók az vár alatt vadnak, azoknak

egyikét maga számára mint örökséget elfoglalta még tavaly, s mostan is maga számára őrizteti, ugy hogy még Szent-György napja előtt mikre még mindenütt szabad járni, az Nagyságod sertésit és marháit is onnan behajtotta, más rétet penig, az hol száz szekér széna is megterem néha, az maga marháival és lovaival megétet és mostan is éteti, semmit nem hajtván sem kérésre, sem pedig annak igen káros voltára. Harmadikat az lejtmannak mutatta tavaly, ki is megkaszáltatta, kit az mostani lejtmann is praetendált, de én studio nyomásnak hagytam, s búzának szántatom fel. Az Kún-jószág, az mely kétszáz kaszásokat adott eleitől fogva az udvarházhoz, mindazokat is maga ususára fordította, mely mia elegendő széna nem csináltathatott, sőt még pénzen is kellett szénát venni, mely még a jövő télen károsabban fog megtapasztaltatni, nem levén kaszálni való fű felényire való is, mint másszor.

2. Mind az udvarház mellett, mind penig az vár alatt való gyümölcsös kertet maga számára foglalta, melyeknek is gyümölcsiben igen keveset engedett udvarház szűkségire.

3. Az falukat terheli az szüntelen kiküldött nimetekkel, kik holmire firtatják az szegénységet, mely mia ugy elkeseredtek, hogy készebbek széllel menni, hogy nem mint ilyeneket szenvedni. Legnagyobb alkalmatlanságot cselekesznek az hajdúi, kiket nem régen fogadott.

4. Mind az öt falun bizonyos számú köböl zabot szedetett az ősszel mind ennyi szük gabona idein is, többnyire executióval, melyet még egy commendans is nem cselekedett.

5. Nem elégedvén meg két száldobosi halásszal, kiket az commendansoknak rendeltek, hanem az szai halászokat is elfoglalta, maga számára halásztatja, melyből is valami kevés proventus gyülhetne.

6. Az strásáját az udvarháznál káros helyen, az pincze előtt tartja, ugy hogy már fel is verik az pinczét az strásán levő nimetek; az mely házban vadnak penig, az előtt azon ház sütő volt és olyan sütő kemenczét rontatott onnan ki, melynek elromlása kárabb volt negyven forintnál, melynek nem létele miatt nagy fogyatkozással vagyon az udvar.

7. Helytelen, s rendeletlen dispositiókkal, haszontalan munkatétellel is terheli az szegénységet; az oeconomiát illető dolgokkal is nem gondol, ugy hogy az mikor szántani hajtatnak az jobbágyok, vagy egyéb udvar körül való dologra, commandáns uram másfelé hajtatja, sőt az eke eleiből is kifogatta az ökröt volt olykor. Mindenképen mint szintén az maga jószágában, ugy disponál, meg is mondta már egynehányszor, hogy nem az udvarbírától, hanem tőle függjenek

az faluk, magamat penig száma nélkül fenyeget, becstelenít, kivált ha gyakran nem udvarolom.

8. Az urbariumban is névszerint feltett örökös jobbágy czigányokat is maga dispositiója alá akarván venni, s magát vélek udvaroltatni. Egy nehény elszökött bennek; most is ugy akar, hogy az czigányok vajdája ne függjön mástól, hanem csak tűle, melyért is vassal, tömlöczczel fenyegeti.

9. Az városon is egy acavita főző sidót tart az Ngod korcsmájának nagy kárával, kit is még egy commendáns is nem cselekedett, nem is szabad lévén.

10. Az mi az várépítést illeti, ott is sok helytelen, szükségtelen és nem állandó épületeket csináltat és reájok költet; ugy mint az faháznak padlására kő kéményt kettőt is csináltatott, mely miatt csak már is az gerenda eltört. Az vár piaczára nagy rendfa két contignatiós épületet kezdett, még az romladozott paloták be nem lévén fedve; nem helyes költség volt az tavalyi 72.000 nyers sindelyre való expensa is, mivel az mennyi épület is elkészült, annak behajazására az aknai jószágból jött sindely se elegendő.

11. Lévén Visken elég ács, kik is eddig Huszth várát építették, praesidiumbeli nimet ácsokkal dolgoztat, kiknek is fizettetni akar, mely végre már reám is küldötte háromszor is, de még eddig azzal vetettem el magamtól, hogy nem fizetek commissio nélkül, mert soha itt ácsnak nem fizettek, hanem az viskiek arra valók.

12. Az molnárokat nem csak sindelyezésre erőlteti, mint eddig, hanem mindennemű ácsmunkára, mely mia többire semmi haszon nem gyűlt az malmokban, gyakrabban az várban lévén az molnárok.

13. Annak előtte az öt falú nem erőltettetett az vár építésre, hanem az majorkodtatás körül és az várban tüzifa hordás körül occupáltatott, mostan penig az várbeli munkára is kényteleníttetnek Fisser commendáns ideitől fogva, mely mia igen káros on megyen véghez az majorkodtatás.

14. Az egész udvarházat maga és emberei számára elfoglalta, ugy hogy ha Isten gabonát bővebben ad, azt sem lészen hol tartani; az kulcsárt is házából kihajtotta és pátert szállított oda, kitől ugyan még eddig nem volt semmi bajoskodásunk, ugy az várbeli lejtmant is még eddig nem excidált enormiter, sőt az is inprobálja az commendáns dolgait.

Commendans uram excessusi 24. Junii 99.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

LXIV.

1699. szept. 5.

A császártól leküldött pótdiploma.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Croatiae, Dalmatiae, Sclavoniae s. s. rex.

Illustres, spectabiles, magnifici, generosi, egregii prudentes ac circumspecti fideles sincere nobis dilecti notum facimus fideles nostros nobis dilectos universum statum catholicum charae nobis Transylvaniae certa sua gravamina et instantias humillime nobis porrexisse, quibus pro equitate et iustitia consideratis, ruminatis et digestis ad eadem nos benignissime resolvisse.

1-mo. Ut decimarum quartae, quas catholici pendere debent, in posterum non acatholicis praedicantibus seu ministris, sed ecclesiasticis catholicis pendentibus relicta pariter pro acatholicis facultare, ut ipsi suae religionis ministris uti hactenus consueverunt, decimas dare possint.

2-do. Ut ex tribus candidatis ad officia in diplomate expressa unus semper sit catholicus.

3-io. Ut in civitatibus et oppidis tam ad senatoria munera, quam ad maiorum officiorum civicorum administrationem, sicut etiam in tribubus aequali numero admittantur catholici.

4-to. Cum nos omnino velimus, ut par et integra inter quatuor receptas in Trannia religiones libertas et aequalitas servetur, idcirco consuetudines, leges et statuta seu incommuni ab acatholicis seu inparticulari ab aliquibus urbibus vel oppidis contra aequalitatem, libertatis catholicae religionis latam, plane abolerimus et statuimus ita, ut in posterum catholici eisdem acatholicis et praesertim reformatis communi privilegiorum usu gaudeant et fruantur.

5-to. Ut unum ex tribus Tranniae sigillis custodiae catholicorum committatur, sicuti etiam, ut catholici ad custodiam publicorum seu archivi admittantur.

Quam clementissimam caesareo — regiam resolutionem nostram ut suo debito modo effectui ita mancipetis, ne praedicti catholici contra hanc benignissimam resolutionem nostram ullo modo graventur nobis, serio et clementissime mandamus. Ita facturis gratia nostra caesareo-regia in omne tempus corroborantes. Datum in castro nostro Ebendorf

die 5-a mensis Septembris anno Domini 1699. regnorum nostrorum Romani 47, Hungaria 47, Bohemia vero 43.

Leopoldus

Comes Sámuel Kálnoki.
Ad mandatum suae caesareae maiestatis proprium
Benedictus Henter, mp.

(Egykorú másolata a M. N. Múzeum levéltárában, Tunyogi József gyűjteményében.)

LXV.

1699. szept. 8 — okt. 6.

A fejérvári országgyűlés törvényei és okiratai.

a)

A gubernium propositioi.

Propositiones regii gubernii Transylvanici ad d. d. status et ordines triumnationum et partium Hungariae eidem annexarum ad diem 8 Septembris anno 1699 in diaetam generalem et legalem Albam Juliam congregatos.

1. A mint a regalisba is meg volt ő kegyelmeknek hirdetve, a mi kegyelmes koronás császár és királyunk ő felsége iteratis benignissimis parancsolja Jósika Imre casusának törvényes decisióját.

2. Ugyan ő felsége kegyelmesen kívánja a generálisi tisztségre való személy candidatióját és praesentatióját.

3. Parancsolja ő felsége kegyelmesen azt is, hogy az oláh papoknak újobban publicáltassék az ő felsége in anno 1698. 14. Aprilis felettök lett kegyelmes resolutiója, hogy tudniillik a ki közülök akármelyik religióval akarja magát a 4 recepta religiók közzül uniálni, egészen szabadságában álljon és annak a recepta religiónak, a kihez magát uniálta vagy uniálja, papjainak szabadságával éljen, vagy ha a maga régi állapotjába akar religiója iránt maradni, szabad légyen és abba se motis omnibus artibus praetextibus moliminibus, multo magis minis manuteneáltassanak az ő felségétől resolvált szabadságban sub gravissima indignatione suae maiestatis, mint ezt az ő felsége kegyelmes parancsolatjából is ő kegyelmek meghallhatják, mely in eum finem exhibeáltatik ő kegyelmeknek, hogy értsék és engedelmességgel kövessék ő kegyelmek mindnyájan.

4. Emlékezhetnek ő kegyelmek reá, miképen disponált kegyelmesen ő felsége ennek a fejérvári várnak építése felől, azt is, hogy ő kegyelmek magok tavaly oculálták becsületes atyjokfiaival, de absque omni effectu ruinájának penig naponként való terjedését látják, szükséges azért ő kegyelmeknek az szóról és nézésről a dologra lépni, melyet ha ő kegyelmek elmulatnak, mi az gubernium meg nem csinálhatjuk és ő kegyelmekkel kell kételen magunknak s maradékinknak is magokat az iránt menteni.

5. Mivel penig ő kegyelmek ennek a várnak építését az exactióból emergáló valami pénzre relegálák, azért nemcsak erre nézve, hanem mivel az felséges udvar is derekas computust kiván minden ezek alatt az három esztendők alatt az négyszázezer forinton felül gyült és rakódott ő felsége commissariatusa adósságiról, azért ő kegyelmek magok megitélhetik, minémű nagy kárára légyen az hazának, minémű sok balitéleteket és a guberniumnak mennyi méltatlan kárhoztatására való materiák és micsoda veszedelmet szerezzen az számot adó szolgáknak magoknak és maradékinak, hogy noha ő kegyelmek az executiót etiam cum protestationibus urgeálják egyfelől, másfelől ugyan ő kegyelmek magok gyülésről gyülésre huzzák halasztják; azért a gubernium cum protestatione ad praesens et ad posteritatem megkivánja mindenféle exactióknak maturálását, hogy jövendőben sem az egész gubernium corpusa, sem annak membrumi ne okoztassanak, és ne károsíttassanak a miatta.

Vadnak ezeken kivül és talám érkezhetnek ez alatt is oly dolgok, (melyeket a szükség és alkalmatosságok szerént szóval meg fog a gubernium is idejében ő kegyelmeknek jelenteni.[1])

Kivülről: Propositiones regii gubernii anno 1699 ad status.

(Eredetije Erdélyi Muzeum Mike S. gyüjteményében. Artic. diaetales authent. V. kötet.)

b)

1699. szept. 14.

Bethlen Miklós összeszólalkozása Apor Istvánnal.

Gróf Bethlen Miklós és gróf Apor István között a guberniumba anno 1699. die 14. Septembris estefelé esett összeszólalkozásnak a substantiája.

[1]) A zárjel között levő rész későbbi pótlás.

Midőn a német vármegyék postulatumira resolvált volna a gubernium, az negyedik postulatum alkalmatosságával mondotta Bethlen Miklós: A bizony dolog, hogy a mint a regalisba is kiirtuk, ez a gyűlés olyan rendes, törvényes gyűlés nem lehet, hogy a tábla előtt, mint a törvényes diaetán, sok törvények folyjanak, a mi intentiónk sem az volt, mikor azt a regalist kibocsátottuk: mindazonáltal ha semmi törvény sem lészen a táblán, arra is vigyázni kell, hogy osztán a Jósika perében ne excipiáljanak és úgy ne járjunk véle, mint tavaly az háromszéki evocatusok perével, hogy el kelle miatta haladni, hogy a gyűlésnek törvényességét először az ország elrontotta vala. Erre nézve erre a postulatumra való resolutiót az úrak suspendálák, mig az regalist előhozzák, és ő kegyelmek közül ki egyet, ki mást monda discursive in hanc materiam etc. Monda a többi között Bethlen Miklós, hogy akármint légyen ez, de nem jó az ilyent igy postulatumban tenni, hanem a nélkül is tudná a gubernium, hogy mint kelljen lenni a törvényeknek, mert sokszor az ilyenek alatt factiók és sub boni publici praetextu privata intentiók és praecautiók latitálnak, a mint ebben is én tudom, hogy egyik a tordai malom dolga latitál, hogy peréhez sem a tábla, sem más ne szólhasson legaliter, mely kiteszik abból, hogy azt a postulatumot Bogáton Torda vármegye csinálta, a mint én nékem azt még akkor mind megirták. Erre gróf Apor: de elhiszem, hogy vadnak Kegyelmednek postái. Bethlen Miklós continuat: Arra való intentio is ez, hogy a radnóthi per is ne folyhasson, hanem a procátor excipiálhasson, hogy ez nem törvényes gyűlés. Noha hiszem, az esztendeje hogy a tábláról appelláltatott és transmittáltatott a gubernium eleiben és a gubernium az appellata causák revisiójában nem köttetett a törvényes gyűléshez, hanem az olyanokat akár törvényes a gyűlés, akár nem, de mindenkor revideálhatja. Erre monda Haller István uram: Bizony Bogáton senki elé sem hozta Radnóthot. Melyre monda Bethlen Miklós: Én bizony elhiszem és bolond is volt volna, ha elé hozta volna, de igy szokták az emberek a dolgot circumveniálni. Gróf Apor uram penig monda: Hát ugyan bizony nem is lehet azt a radnóthi pert, sem semmit egyebet most rendesen revideálni, mert a gubernium nisi sub diaeta legali afféle törvényeket nem tehet. Erre Bethlen Miklós: Ihon la, meglátszik már, hogy úgy van, a mint én mondám. És tovább Kegyelmed édes Apor úram rosszúl felel meg igy ez eránt thesaurariusi kötelességének, hiszem Kegyelmednek kellene inkább urgeálni a radnóthi pert, lévén Kegyelmednek ez

idén is parancsolatja újabban a méltóságos aulica camerától felőle. Melyre gróf Apor úram: Igen is, én holnap is urgeálom, de Kegyelmetek az haza törvényére engemet erősen megesketett, arra is köteles vagyok. Erre Bethlen Miklós: Valóba szép urgeálás bizony, előre megcsinálni a kelepczét, hogy törvény ne légyen, és azután urgeálni. Szörnyű dolog ez, ennyi időtől fogva, hogy Bécsből lejöttünk is, ihol én semmi effectumát az én irántom lött ő felsége kegyelmes parancsolatinak nem absequálhatom. Ha egy czigány, ha egy lovász volnék, nem lehetnék alábbvaló sorsba, a mint vagyok, melyre nézve én protestálok, hogy ha az engemet néző dolgok és az ő felsége azokról lött kegyelmes decretumi mégis procrastináltatnak. Én kételen leszek ő felségének alázatoson remonstrálni, hogy én itt igazságot nem találok, ha ő felsége másképen a maga parancsolatit végben nem viteti. És ez ilyek szerzik az olyan decretumokat, mint a Macskási Péter dolgáról valók, hogy extraordinaria commissiók legyenek és a generalis legyen praeses benne. En ugyan a méltóságos guberniumot az ő felsége decretumi effectuáltatásáról memoriálémmal is meg akartam találni holnap etc. Gróf Apor úram: Nem mehet bizony Kegyelmed elé, mert Kegyelmed soha sem jár az ország törvényes útján, hanem mindenkor csak imigy-amúgy. stb. Felel Bethlen Miklós: Hát a tordaiak nem jártak-e az ország után, mikor a táblán perlették a malom dolgában. Az itélőmester Sárossi úram az sententiát, kiadta és Kolozsvárra küldötte, a generalistól per staphetam hozott válasz fasciculusssába, melyet gubernator úram küldött hozzám és én nem tudván, hogy ott inter publica negotia vagyon és akkor szintén Bécsben expediálván, küldöttöm az egész fasciculust egy cancellistától kegyelmedhez, hogy a mig az tanácsúrak felgyűlnek, Kegyelmed olvassa meg és én is mindjárt odamegyek a tanácsra. Hát azt Kegyelmed már több ahhoz való iudiciális levelekkel miért suprimálja, miért nem adja ki az itélőmesternek ad iteratas requisitiones, hiszen Kegyelmednek párt vagy mását adná a szokás szerént az itélőmester authentice, ezt Kegyelmed salvo honore et conscientia sem úgy mint tanács, sem úgy mint Torda vármegyei főispán, a törvényre és a tordaiaknak is hütös lévén, nem cselekedheti, hogy az causánsok leveleit igy intercipiálja. A mint hogy én Kegyelmedet gubernátor úram és kegyelmeteket méltóságos gubernium, s Kegyelmedet itélőmester úram kérem, s kénszerítem tiszti kötelességére és hütire, hogy ezt a dolgot orvasalja meg, mert hiszem Kegyelmed gubernator úram tudja ezt a dolgot,

hogy mind igy vagyon. Erre gubernátor úram monda Bethlen Miklósnak: Úgy vagyon, én láttam azt a sententiát és én küldtöm a többivel együtt kegyelmedhez Kolosváratt. Gróf Apor úram Bethlen Miklósnak: Héjjába, héjjába, nem fél a malom kegyelmedtől, mert csak istentelenséggel jár kegyelmed, járjon az ország útján Kegyelmed, mert Kegyelmed nem mondja magát peresnek, de latrabb a peresnél. Itt belé szól a gubernátor: Hiszem ország útja a táblai sententia. Continuat dominus Apor: Kegyelmed két úton mesterségesen jár, egy felől azt mondja, hogy nem perel, másfelől mindent mivel, mindent elkövet. Vesztette el Kegyelmed az országnak száz napját avval az Kegyelmed malmos perével stb. Erre Bethlen Miklós: Vesztette bizony Kegyelmed Apor úram, hol elitatta 25-szer a táblát, hol országot lázzasztott, törvényes táblát elbontott és már sok szegény peres is nem mehetett elé igazságában miatta. De hiszem nem kivánok én egyebet, hanem hadd jőjjen napfényre az igazság. Lássa meg a tábla már valaha, ha istentelenség lészen az én dolgom, megmutatódik. Bethlen Miklós Sárossi úramhoz: No itélőmester úram Kegyelmed lássa, mi kegyelmedtől kérjük, s tisztire kényszerítjük. Ha gróf Apor úram kiadja jó, ha nem, Kegyelmednek ugyancsak tartozik sententiát adni, mert csak evvel azoknak igazságok el nem veszhet. Felel Sárosi úram: Úgy vagyon, tartozik a mester adni, s én is adok, a micsodást tudok, de annak párja nincsen, a mint hogy még az a Kolosvárra küldött sententia is csonkán volt holmi diesre, datumra nézve, a mint az irásból is kilátszik, mert én azt még akkor csak ad revidendum küldtem volt Kegyelmednek és vissza is vártam volna, hogy mind a két félnek osztán rendesen adhassam ki. stb. Gróf Apor úram: Mi közi Kegyelmednek Bethlen Miklós úram ahhoz a sententiához, hiszem Kegyelmednek azt mondja, nem peres. Felel Bethlen Miklós: Én ugyan most quod adhuc processum peres nem vagyok, de vagyon sok közöm hozzá és signanter sajnálom, hogy az én kezemben forogván az a dolog, igy esett, már én tőlem kérik, mint tudják, hogy az én kezemben forgott. Sárosi dicit; vagyon közi hozzá, mert a tordaiak is kegyelmedtől kérik. Gróf Apor: Én nálam nincsen. Gróf Bethlen Miklós: Elhiszem itt a sebben nincsen, de ládájában, vagy akárhol Kegyelmed hatalmában vagyon. Hiszem a mely cancellista Zöldi Ádám oda vitte is, a szemével látta, mikor azt a fasciculust oda-vitte, hogy legelőször is a Kegyelmed kezében a sententia hosszan, majd a földig lenyúlt, s úgy kezdette Kegyelmed olvasni, nem tagadhatja Kegyelmed. Isten úgy segéljen ott

vagyon Kegyelmednél. Gróf Apor: Ha nállam volna sem tartoznám az ellenségemnek kiadni a kezemből a fegyvert, hogy engem véle főbe vágjon, megöljen. Gróf Bethlen Miklós: Hiszem párt ad Kegyelmednek az itélőmester benne, avval ez az igazság ugyan el nem vész. Sárossi interfatur: Ez csak azt teszi, ha ott volna sem adná, vagy ha ott van sem adja. Gróf Apor: Mi közi kegyelmednek hozzá, hiszem kérjék a tordaiak, ha levelek van nálam. — Felel Bethlen Miklós fordulván a gubernátor és az úrak felé (mert fennállva voltak ezek): Azok piszszenni sem mernek, úgy elnyomorította őket, hol beste lélek kurafiázta őket, persequálja csudálatoson, Nemes Péter furunculusa által, kit commissariusoknak tétet fiastól, mint Korodi Andrást, ki is már a miatt kételeníttetett Telekiné asszonyom tiszttartója lenni, kit a tanácsból vetett ki, mint Dávid Istvánt és igy különb-különbféleképen persequálja őket, bizony akár meg nem lakhatják már Tordát miatta. Erre Sárossi: De az olyan persecutió már nem jó, nem illendő. Gróf Apor azon gubernator és úrak felé állván arczczal: Én protestálom; erre reá keresem. Gróf Bethlen Miklós: Nem bánom keressen reá. Gróf Apor: Ha becsületet tudó és szerető emberrel volna dolgom, azt mondanám, hogy hazud, de minthogy az ő kegyelme orczájára minden felfér, azt mondom hazugan és hamisan mondja. Bethlen Miklós: Isten úgy segéljen úgy vagyon, én igazán mondom, hanem ő kegyelme nem mondja igazán, hanem hazud. És evvel Bethlen Miklós a gubernátornak és az úraknak monda: Szolgálok úram kegyelmeteknek és az ajtó közel lévén, kiméne. Sárossi concludit. El mehettek már véle, s lefekhettek.

Hanc praesentem relationem simili modo coram inclyto gubernio exstitisse et ob eodem in omnibus praemissis punctis et clausulis recognitam esse attestor et fidem facio.

Michael Olasz.
Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Regii in Transylvania Gubernii secretarius.

Kivülről idegen kézzel: Causae differentiarum inter comites Nicolaum Bethlen et Stephanum Apor. 1699.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

c)

1699. sept. 8

Az articulusok.

Anno 1699. die 8 7bris Albae Juliae conclusi.

Constitutiones articulares baronum, comomitatum, magnatum, nobilium et circumspectorum, utet coeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partiumque Hungariae eidem annexarum in generali eorundem diatae pro die octava mensis Septembris anni millesimi sexcentisimi nonagesimi noni Albam Juliam indicta, ibidemque celebrata conclusae.

Articulus 1.

A victuáléknak idején való dispositiójáról.

Mivel eddig is káros volt az vitézek számára pénzül percipiálni az victualékot, hogy nagyságtok igiri ezután meliorálni, és arról való dispositiónak idején való kibocsátását alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 2.

Az kapúszámok rectificatiójáról.

Minthogy ez elmúlt esztendőben lött connumeratio alkalmatosságával sok helyeken terheltetéseket állítják az szegény emberek; szükséges azért, hogy az mint az vármegyéken arról inquisitiót kellett peragálni, az segesvári végezés szerint, azokat az registromokat minden vármegyékből reportálják közönséges vármegye gyűlésére és ott, ha lehet, tegyenek refusiót azoknak, az kik az igazságon és erejeken kivül terheltettek, és ez de praesente értetik, quod ad futurum penig hasonlóképen minden vármegyében és székben vizsgáltassanak meg az kapúszámbeli difficultások is és azon vármegyéknek vagy székeknek gyűlésére magok az vármegyék fő és vice tisztei és assessori, minél jobban lehet, tegyék le opiniójokat, mi formában lehetne azon kapúszámoknak rectificatiója, ugyancsak azon vármegyéből vagy székből, úgy hogy az mennyi kapúszáma most annak az vármegyének vagy széknek vagyon, az ne diminuálódjék, hogy igy ezek mind az két rendbeli munkák reportáltatván az guberniumba, abból osztán mind az gubernium, mind az ország lument vévén, az jövendő ország

generalis gyűlésén csinálhasson generalis rectificatiót az kapúszámok szerint és bonificatiót is modo ut supra.

Articulus 3.

Gebhard úram incorporatiójáról.

Az méltóságos generalis Rabbuthin úram Gebhard úram recommendatióját és az maga itt benn az hazában elfolyt kilencz esztendőktől fogva dicsiretes maga viselését szemünk eleibe vévén, az ő kegyelme hűségét is, melyre maga jó akaratja szerint ajánlotta magát közinkbe, nagy készséggel vivén ő kegyelmét, az unióra megeskettük és közinkben incorporáltuk; ez következendő rend szerént:

Conditiones incorporationis domini bellici secretarii Gebhard.

1-mo. Debitam et omnimodam gubernio obedientiam exhibebit ac unicuique magnatum, nobilium coeterorumque incolarum cum debito respectu condignum attribuet honorem, tanquam nutus indigena patriae.

2-do. Super unione solitum deponet iuramentum, ut et super sancta et illibata observatione sanctissimae caeserae regiae maiestatis diplomatis in omnibus punctiis et clausulis pariter super observatione contractus inter nationem Hungaricum et Saxonicum coelebrati.

3-tio. Nulla officia, honores et dignitates, nullasque promotiones sine gubernii recommendatione, in praeiudicium et damnum indigenarum sibi sollicitabit vel per quasque vias et modos ubique locorum molietur.

4-to. Bona possessionaria similiter per vias illicitas et contra diploma suae maiestatis impetrare, emere et acquirere minime nitetur, sed in eisdem procedit penes gubernii Trannici recommendationem in emptione uno vel acquisitione secundum leges patrias.

5-to. Omnibus legibus iuribusque regni se se subiiciet, in sui defensionem vel alterius persecutionem legibus patriis contrarias ordines et modos non introducet, neque illis ullo modo utetur.

Articulus 4.

Az oláh papokról.

1-mo. Hogy Erdélyben az legnagyobb oláh falúban is két oláh pap, az apróbbakban penig csak egy is elégséges az templombéli szolgálatra, szükséges azért, hogy több számokat ne tartsanak.

2-do. Ne legyen szabad az püspöknek arra alkalmatlan

subiectumokat pappá tenni per abusum, sőt pénzért is ne legyen szabad senkit is tenni, hanem az ki rendes examen által arra az hivatalra alkalmatosnak találtatik, csak olyant szenteljenek fel. Az az examen penig legyen ne csak oláh papok előtt, hanem az melyik religióval uniálják magokat az oláh papok, azon religión levő becsületes papot vigyenek ki azon examenre, az kiket azon az valláson lévő ecclesiák vagy püspök fog denominálni, exmittálni, de úgy is az papok számát supra necessitatem ne sokasítsa.

3-tio. Erre nézve azért, valaki oláh pappá akar lenni, mivel hogy most ő nekiek semmi valóságos jó oskolájok nincsen, tanuljon azon az religión levő oskolákban, az melylyel uniálja magát, különben ne assummáltassék az papságra.

4-to. Valakik penig ecclesiákban nem szolgálnak, az olyan papok, ha szabadsággal élő személyek is és ha magoknak olyan örökségek nincsen, az melyben absque dominorum terrestrium et aliorum iniuria lakhassanak, valamég parochia fog vacalni, az clastromban lakjanak, ne az falúban.

5-to. In universum valamint hogy az más vallásokon való papok is parochialis házhoz praecise tartozó földeken kivül, ha mi földeket colálnak, azokból dézsmával tartoznak az dominus terrestriseknek, ha azok jóakaratjából el nem engedik nekik, úgy ha mi földeket vagy akármi névvel nevezendő örökségeket az parochialis házához valókon kivül, az olyanokrúl az szokott adót és akármi onusokat supportálni tartozzanak, úgy azért az oláh papok is feljebb való szabadságot nem praetendálhatnak, mivel ő felsége sem adott feljebb való szabadságot nekik, mind az dézsma, mind az egyéb féle állapotokban, mint az egyéb vallásokon lévő ecclesiás rendeknek vagyon az hazának törvénye szerint, a kiknek akármelyikével fogják magokat uniálni.

6-to. Mivel még külső világi embereknek is az verekedés nem szabados, és vagyon kinek-kinek pro quantitate et qualitate delicti poenája, foruma és processusa az haza törvényeiben és rendtartásiban, az ecclesiás rendek excessusiról lévén azért az hazának törvénye, már az oláh papok, az melyik religióval magokat uniálják, az mint és hol azon religión levő és valami excessust patráló pap ellen procedálnak, ő ellenek is az szerént procedáljanak, uti videtur Approbatione part. 1. tit. 5. art. 5. Az kik penig az oláh papok közül egyik religióval sem uniálják magokat, hanem az régi állapotban maradnak, az régi processus observáltassék.

7-mo. Az excommunicatiorúl is megintetik az oláh

püspök, hogy afféle excessust ne kövessen, se az papoknak ne engedjen, hanem az melyik religióval uniálják magokat, az mint az excommunicatióban az a religio szokott procedálni, ők is ez szerént procedáljanak.

Articulus 5.

Az bécsi adósságrúl.

Noha sokképen munkálódtunk és igyekeztünk azon, miképen és csendesebben vihetnőnk végbe az bécsi adósságot, de semmiképen különben nem lehetett, hanem az pénznek felvetésével és szedésével, melyet az novembernek első napjára kellett felvetnünk, úgy hogy akkor felszedvén, magunkat az adósságból kiszabadíthassuk. Vetettünk azért az vármegyében és szászságon levő kapúszámokra, az egyházi nemesség is ide értetvén rhen. fl. 40, negyvennyolcz magyar forintokat.

Az székely natióra tizezer rhen. forintot, tizenkétezer magyar forintokat.

Az kapúszámon kivül való adózó rendeken kivül valókon ez szerént:

Fogaras földére	rhen. fl.	1500.
Colosvár városára	rhen. fl.	500.
Vizaknára	rhen. fl.	200.
Abrud-Bányára	rhen. fl.	400.
Fejérvár városára	rhen. fl.	100.
Kézdi-Vásárhelyre	rhen. fl.	150.
Illyefalvára	rhen. fl.	100.
Szepsi-Sz.-Györgyre	rhen. fl.	100.
Csik-Szeredára	rhen. fl.	30.
Vajda-Hunyadra	rhen. fl.	100.
Hatzog városára	rhen. fl.	100.
Bereczk városára	rhen. fl.	30.
Szebeni görögökre	rhen. fl.	500.
Brassai görögökre	rhen. fl.	300.
Fejérvári sidókra	rhen. fl.	60.
Orményekre	rhen. fl.	500.

Úgy hogy ad diem 1 mensis Novembris minden helyek és rendek az reájok esett pénzt szorgalmatosan felszedvén, adják az magok perceptorok kezeiben, az kik is mindjárást administrálhassák az commissariatusi perceptor kezéhez fogyatkozás nélkül.

Articulus 6.

Az országot perlustráló rendekről.

1-mo. Fejérvármegyének alsó processusában, Hunyadban, Zarándban, Szászváros, Szász-Sebes és Szeredahely székekben Jósika Gábor, Barcsai Ábrahám, Dési János és Rudolf Mátyás atyánkfiai.

2. Szeben, Új-Egyház, Nagy-Sink, Kőhalom székekben és Fejér vármegyének felső processusában az erdőn innen Naláczi András, Torma Sámuel, Széki István és Frank György atyánkfiai.

3-tio. Fogarasföldén, Bárczán, Fejér vármegyének az erdőn túl való részében és Háromszéken Geréb János, Cserei János, Gidófalvi Gábor és Drauth György atyánkfiai.

4-to. Csik, Udvarhely és Marus székekben Lázár Ferencz, Lázár György, Gálfi Mihály és az kőhalmi szék biró atyánkfiai.

5-to. Segesvár és Medgyes székekben és Küküllő vármegyében Bethlen László, Balogh Sigmond, Kún Sigmond és Üstgyártó Dávid atyánkfiai.

6-to. Torda és Colos vármegyékben, Aranyos székben Rhédei Pál, Boér Ferencz, Csengeri Ferencz és Szőcs Simon atyánkfiai.

7-mo. Doboka vármegyében, Besztercze székben Lubi Mihály, Vas Dániel, Nápolyi György és Ferencz deák atyánkfiai.

8-vo. Közép-Szolnok és Kraszna vármegyékben Toldalagi Gábor, Almási László, Egri László és Brassai Mihály atyánkfiai.

9-no, Belső-Szolnok vármegyében és Kővár vidékén Nagy Pál, Torma Miklós, Ilosvai Balog Sigmond és Verner Mátyás atyánkfiai.

10-mo. Máramarosban Sztojka Sigmond, Budai Sigmond, Ilosvai Balog Gábor és Szappanos Sámuel atyánkfiai. kimenvén tizenkettődik Octobris, az instructio szerint szorgalmatosan megkérdezvén az oláhpapokat és az ecclesiájokat is, az hol mi válaszokat tesznek, felirván reportálják az gubernium eleiben; ha kik penig az delegált személyek közül elmenni nem akarnának, tehát az többi azok nélkül is elmenni kötelesek legyenek.

Articulus 7.

Matura dispositiórúl, az vitézeknek kivántató élésről.

Minthogy sem azt nem tudhatjuk, mennyi számú vitézek legyenek ez jövendő télre itt quártélyban, sem azt,

mennyi számú élés kivántassék számokra, bizonyosok nem vagyunk benne; és az nemes ország is hogy öszvegyülhessen hamar üdőn, teljes lehetetlenség, azért az egy ügyben authoráljuk az tanácsi rendet, hogy minden főtiszteket előhivatván akkorra, tegyenek bizonyos dispositiót róla és vessenek proportionaliter annyi élést fel, melylyel fogyatkozás nélkül megérhessék az generalis gyülésig, akkor penig öszve gyülvén az egész statusok communibus eorum votis irassék fel és tartassék rendes emlékezetben az egész militia intertentiójára felvetett élésnek száma.

Datum die sexta Octobris ultima videlicet diaetae nostrae expeditionis; anno 1699.

Conclusio.

Sámuel Keresztesi praesidens (P. H.)
Magister Joannes Sárosi protonotarius (P. H.)
Magister Petrus Alvinczi protonotarius. (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

LXVI.

1699. okt. 6—29.

Az oláhok uniójára vonatkozó intézkedések.

a)

1699. okt. 6.

A gubernium rendelete a biztosokhoz.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi nomine.

Illustrissime comes, generose et egregie, prudens item ac circumspecte frater nobis respective observande, honorande salutem et caesareo regiae gratiae incrementum. Miképpen rendeltetett kegyelmetek az oláh papok dolgában a mi kegyelmes úrunk ő felsége és a gubernium resolutióinak ez országban, az inclusában specificált helyeken való publicatiójára, kegyelmetek et iisdem inclusis megláthatja. Kegyelmetek azért mindjárt levelünket látván, minden maga dolgait úgy alkalmaztassa, hogy azon ő felsége és a gubernium dispositióját a kegyelmetek mellé rendelt, mindenik recepta religióbúl való papokkal együtt, mentűl hamarébb az inclusák szerént peragálhassa, melyet kegyelmetek osztán finito opere bona fide elénkbe reportálja, félretévén kegyel-

metek minden exceptiókat és maga mentegetéseket. Különben, a ki nem obtemperál, animadversiónkat el nem kerüli. Melyet kegyelmeteknek authoritate gubernii a sua maiestate attributa parancsolunk. Quibus sic facturis alte dicta sua maiestas benigne semper propensa manet. Datum Albae Juliae et regio Transylvaniae gubernio die 6. octobris anno 1699.

C. G. Bánffi, mp. C. N. Bethlen, mp.
Ludovicus Naláczi, mp.

Külczím: Illustrissimo comiti, generoso et egregio, prudenti item ac circumspecto domino Ladislao Bethlen, Sigismundo Balog, Sigismundo Kún et Danieli Üstgyártó sacrae caesareae regiaque maiestatis fidelibus nostris fratribus respective honorandis et benevolis.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

b)

1699. okt. 7.

A gubernium nyílt parancsa.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi nomine. Universis et singulis cuiuscunque status, gradus, honoris, ordinis, conditionis, dignitatis praeeminentiaeque functionis hominibus, ubivis in ditione hac Transylvanica et partibus Hungariae eidem annexis constitutis et commorantibus, praesentium notitiam habituris, salutem et gratiae caesareo regiae incrementum. A mi kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes decretumát és az ország végezését akarván az oláh papoknak és ecclesiáknak ez hazában az ő felsége parancsolatja szerént publicáltatnunk, levelünk exhibeáló G. Bethlen László, Balog Sigmond, Kún Sigmond és Üstgyártó Dániel becsületes atyánkfiait bocsátottuk ki, parancsoljuk azért authoritate gubernio a sua maiestate benignissime attributa sub poena alias in talibus ordinaria, minden levelünk látó rendeknek, hogy feljebb említett atyánkfiai parancsolatjára az hová és mikor ő kegyelmek rendelik, az oláh papok és ecclesiák oda öszvegyűljenek, akadályt tenni benne senki ne merészeljen, hogy a mi kegyelmes urunk ő felsége iránt való kegyelmes decretuma és az ország végezése közöttök publicáltassék. Secus non facturis praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Juliae ex regio Transylvaniae gubernio.

Die septima mensis Octobris, anno Domini millesimo, sexcentesimo, nonagesimo nono.

C. G. Bánffi mp. C. N. Bethlen mp.
Ludovicus Naláczi mp.

(P. H.)

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1699. okt. 8.

A kormányszék utasitása.

Az ő felsége oláh papok uniójáról kiadott resolutiójának publicálására kibocsátott becsületes emberek instructiója.

1. A mennyire lehet ő kegyelmek ne késsenek kimenni, hanem megegyezvén egymással, a mely processusban ő kegyelmek rendeltettek, abban értelmet vévén, az ott való becsületes embereknek és tiszteknek rendeljék el a magok útját és az státiókat, az hová az oláh papokat és az oláh hallgatókat convocálhassák, majd olyan formán, mint a generális circáláskor státiók szoktak rendeltetni.

2. Praesentálják osztán magok előtt az ő kegyelmeknek adott pátensünket és a mellett az helyek és idők alkalmatosságához képest convocáltassák azokra a statiókra mind az oláh papokat, mind penig a falukból az lakosok számához képest minél felesebben legalább minden falú lakosának felét, vagy ha többet lehet is.

3. Ott osztán mindenik falúbéli oláh papot vagy papokat és azon falúk lakosit külön magok eleiben az házban behivatván, olvassák, vagy olvastassák el az egész arról való irást és adják eleikben, hogy ez a dolog nem valami elmulandó és világi haszontalan dolog, hanem a nagy Istennek dicsőségében és kinek-kinek maga lelke idvességében járó dolog, azért ebben minden világi tekintetet, barátságot, atyafiságot, félelmet, szeretetet, gyülölséget, vagy akármi egyéb indulatokat félretévén, szabadoson declarálják magokat, hogy az előttek már elolvasott és nékik magok nyelveken megmagyarázott irásokból értvén az dolgot, melyik religióra akarják, vagy akarja kiki uniálni magát, vagy magokat és igy ez meglévén és név szerint registrálván mind az papot, mind az saeculáris hallgatókat írják fel, hogy ki mire resolválja magát, sőt az oláh papokkal és ha kik irástudó oláhok találtatnak, subscribáltassák azokkal is oda az neveket, az hová kiknek-kiknek magok resolutiójo-

kat vagy declárátiójokat leirják és ha kiknek pecséti lészen közülek, megis pecsételtessék vélek oda, az hová a magok neveket subscribálják.

4. Mind ő kegyelmek közönségesen, mind akármelyik ő kegyelmek közül, mind a becsületes papi rendek, a kik ő kegyelmekkel lésznek, eltávoztassák, hogy sem ott, mikor szemben lesznek az oláh papokkal és hallgatókkal, sem annál inkább in privato és titkon, fenyegetődzésekkel, disputatiókkal, intésekkel, persvásiókkal, édesgetésekkel vagy egyéb akárminemű mesterségekkel ne igyekezzék egyik is az oláhokat maga religiójával való uniálásra venni és inducálni, hanem mint feljebb is meg van írva, csak szép csendesen nude és frigide olvassák el előttek és a mire resolválják magokat, írják fel. Eltávoztassák ő kegyelmek a magok között való altercatiót és egyenetlenséget annál is inkább.

5. Ha valamelyik recepta religióból való személy akár ecclesiastikus, akár saeculáris elvonná is magát, de a többi ugyancsak vigye végbe ezt az publicátiót okvetetlen, mint ő felsége iterált parancsolatját.

6. A munkát végezvén, magok is ő kegyelmek osztán subcribálják és pecsételjék és küldjék be az guberniumba. Datum Albae Juliae ex regio Transylvaniae gubernio, die 8 Octobris, anno 1699.

Extradata per Stephanum
Horthi conservatorem mp.

(P. H.)

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

d)

1699. okt. 29.

A csiki papok felterjesztése.

Inclytum Transylvaniae gubernium.

Humillima servitia nostra et preces.

Postquam reverendissimus dominus noster vicarius generalis Transylvaniae mandatum, sive commissionem inclyti Transylvaniae regii gubernii demisse, ac reverenter de unione Valachorum iuxta resolutionem augustissimae caesareae, regiaeque maiestatis emanatam iteratamque accepisset, ut videlicet secundum ordinem processuum dispositorum ab eodem regio gubernio et ille ordinaret, ex nobis aliquot rev. dom. parochos, qui se ad id ordinatis ex

quatuor religionibus vulgo receptis d. d. nobilibus et pastoribus eorundem adiungerit, die statim vigesima tertia praesentis mensis Octobris congregatis nobis omnibus in Csik-Somlyó, propositisque regii Transylvaniae gubernii postulatis et punctis, iisque humiliter auditis et nominatis nos ad id opus sufferendum omnino inhabiles iudicavimus. Ideoque inclytum Transylvaniae regium gubernium tempestive humiliter requirendum duximus, quatenus hoc in negotio excusati habeamur ex his infra subiectis, iisque iustis rationibus.

1. Ob ignorantiam idiomatis linguae Valachicae, quod summe necessarium videtur, ad perscrutandam ipsorum voluntatem, quomodo enim quidpiam aliquid subscribet conscientiose, quod ignorat.

2. Nos omnes sumus obligati ex iustitia curis animarum (tanquam párochi) nobis commissarum et ita pauci ob defectum sacerdotum catholicorum, ut aliqui nostrorum duas, tresque parochias, quamvis tenues administrare cogamur, ideoque exesse ex parochia nullomodo possumus.

3. Cum ab eminentissimo, illustrissimis, ac reverendissimis dominis, dominis nostris superioribus archiepiscopo videlicet et episcopo Transylvaniae super hoc non habeamus speciale mandatum; aut facultatem nos sine scitu eorundem ad negotia regni immiscere omnino non audemus, maxime cum aliunde hoc negotium perfacile absque nobis perfici queat. Testante scriptura: *In ore duorum aut trium testium stet veritas.*

4. Cum vero prohibeatur in instructione processuum, ne verbum quidem *svasorium instructorium*, aut *monitorium* examinandis praesertim tam rudibus populis de unione proferendum, sed tantum *nude* et *frigide* proponendum negotium unionis (quod non est Apostolicum) *Isaiae 56:* ne *canes muti non valentes latrare* appellemur, qui populum instruere eidemque viam salutis demonstrare clamando, svadendo, instruendo, arguendo, obsecrando, monendo etc. obligamur iuxta illud *Isaiae 59: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem suam.*

Habemus et alias graves rationes, quibus dignissimas aures inclyti Transylvaniae regii gubernii onerare nolumus; sed humiliter instamus, ut intellectis his rationibus ab hoc gravamine absolutos nos habere, et excusatos clementer velint, ut et nos tanto liberius in eodem inclyto Transylvaniae regio gubernio Deum ter optimum, maximum exorare valeamus. Sic voventes manemus. Datum in communi congre-

gatione nostra Csik-Somlyó, die 29. mensis Octobris, anno 1699.

Eiusdem inclyti Transylvaniae regii gubernii
humiles capellani:

Bartholomeus Szebelébi
vicarius generalis Transylvaniae mp.
(P. H.)
Petrus Kary
supremus archidiaconus Csik-Gyergyó et Kászon mp.
(P. H.)
Paulus Mocsonoki,
archidiaconus sedis Udvarhely mp.
(P. H.)
Stephanus Szászfalui,
archidiaconus trium sedium: Sepsi, Kézdi et Orbai mp.
(P. H.)
Petrus Győrfy,
archidiakonus Gergyen mp.
(P. H.)

Kivülről idegen kézzel: 699. 23. Octobris. Litterae reverendorum patrum Csikiensium, qui se absque ordine superiorum ad hoc facimus non posse manum adhibere scribunt.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

FÜGGELÉK.

I.

Az ország katalógusa a XVII-ik század elejéről.

Regestrum regni Transsylvaniae.

Domini consiliarii.

Senjei Pongrácz.
Bornemisza Boldizsár.
Haller Gábor.
Pethki János.
Kornis Boldizsár.
Szilvási Boldizsár.
Suki Gáspár.
Süvegh Albert.

Barones magnifici.

Báthori Gábor.
Bánfi Dienes.
Bocskai Miklós.
Török István.
Rédai Ferencz.
Segnieji Miklós.
Kendi István.
Bethlen Gábor.
Varkucs György.
Veselényi István.
Relicta Ladislai Gyulaffi.
Relicta Stephani Csáki.

Generosi.

Imrefi János.
Pernjeszi Gábor.
Kornis György.
Kornis Zsigmond.
Loniczi István.
Dengelegi Miklós.
Dengelegi Mihály.
Borsoló János.
Angyalosi János.
Trausner Lukács.
Kovacsóczi István.

Comites.

Albensis:	Bornemisza Boldizsár.
	Daniel Veres.
Tordensis:	Sármasági Zsigmond.
	Erdélyi István.
Colosiensis:	Mikola János.
	Gyerőfi János.
Bihariensis:	Bánffi Dienes.
	Ugrai Gergely.
	Veres Gáspár.
Zaránd:	Petneházi István.
	Szél István.
Hunyad:	Almási György.
	Dobrai Péter.
	Rusori László.
	Zejk Miklós.
Küküllő:	Alia Farkas.
	Haller Gábor.
Dobocensis:	Mindszenti Benedek.
	Kendi István.
Belső-Szolnok:	Bogáti András.
	Kuun Gáspár.
Közép-Szolnok:	Veselényi István.
Krasznensis:	Bátori Gábor.
Maramaros:	Pogány Péter.

Comitatus.

Albensis, Tordensis, Colosiensis, Bihariensis, Zaránd, Hunyadiensis, de Küküllő, Dobocensis, Szolnok interioris, Szolnok mediocris, Krasznensis, Maramarosiensis, Szatmariensis, Zöreniensis.

Capitanei.

Jenei, lippai, karánsebesi bán, lugosi bán, dévai, fogarasi, szamosújvári, kővári, huszti, váradi.

Sedes Saxonicales.

Szeben-szék, Szeredahely, Szászsebes, Újegyház-szék, Nagy-Sink, Medgyes, Kőhalom.

Civitates liberae.

Szeben, Brassó, Medgyes, Segesvár, Besztercze, Kolosvár, Szászsebes, Nagybánya, Fejérvár.

Sedes Siculicales.

Marus-szék, Udvarhely, Csík, Gyergyó, Kászon, Sepsi, Kézdi, Orbai, Aranyos.

Oppida.

Debreczen, Várad, Torda, Enyed, Szászváros, M.-Vásárhely, Kolos, Dés, Szík, Udvarhely, Marus-Szereda, Csik-Szereda, Kézdi-Vásárhely, Illyefalva.

Magistri protonotarii.

Joannes Borsolo.
Joannes Angyalosi.

Director.

Joannes Litteratus de Kolosvár.

Assessores.

Joannes Litteratus Vajai.
Mathias Litteratus Kosa.
Paulus Forró.
Thomas Borsos.
Gregorius Bornemisza.
Petrus Dobrai de Lesnek.
Franciscus Szeredai.

Vámok.

Bereczki, Csiki, Gyergyói, Váradgyai.

Harminczadok.

Debreczeni, székelyhidi, váradi, bánfi-hunyadi, brázovai, sibai, váradgyai, vajda-hunyadi, dévai, zajkányi, lugosi, szászvárosi, illyei, lippai.

Só aknák.

Huszti, deesi, máramarosi, kolosi, széki, tordai, vizaknai, parajdi.

Hámorok.

Csiki, belényesi, torjai kénkő-bánya, belényesi rézbánya, arany,-ezüstbánya: Abrudbánya, Zalatnabánya, Nagy-Bánya.

Jegyzet: Ezen catalógus csak a Kornis Mihály által vett másolatban maradt fenn. Kelt valószinüleg Rákóczi Zsigmond uralkodása idejében. Hogy 1605 után kelt, mutatja, hogy Csáki

István és Gyulaffi László özvegyei vannak említve, kik 1605-ben haltak meg, továbbá, hogy Báthori Gábor benn foglaltatik a lajstromban.

II.

1663 jul. 10.

Apafi követet küld Lengyelországba az ott letartóztatott kezesek szabadon bocsátatása ügyében.

Rákóczi György által 1657. július 22-dikén Czarny Osrowban kötött béke alapján Apafi István és Gyerőfi mint kezesek a lengyeleknél maradtak biztositékul, s hogy a megigért válságdíjat meg fogják küldeni. 1663-ban Fekete Péter követül ez ügyben Lengyelországba küldetett, az ez alkalommal irt levelek az ő szabadon bocsáttatásokra vonatkoznak. V. ö. Kraus Siebenbürgische Chronik des schässburger Stadtschreibers II. kötet 343 l.

Lengyel királynak szóló levél.

Serenissime Rex, domine clementissime, benignissime. Sacram regiam Maiestatem vestram generalia (quae sibi serenissimaeque reipublicae salutaria sint) nunc celebrantem comitia, ut inter tot ardua regni negocia praesentibus congrua cum demissione adirem, lachrimosae calamitosi mei fratris preces, fraternalisque erga eum zelus adegere, cui unacum adiuncto sibi socio ut post diutinos carceris qualores tandem miserta, eodem de negocio serenissimae etiam reipublicae aut aliis, quorum interest, authoritate sua regia benigne admonitis, libertatem largiatur, obnixe rogo, obsequentissima pro tanto eius beneficio vestrae maiestati servitia offerens. Cui interea felicissimos optans successus maneo

paratissimus servitor
Michael Apafi. Ex Castris etc.

Lengyel királynénak.

Sacra reginalis Maiestas, domina mihi clementissima. Late per orbem Christianum diffusus vestrae reginalis maiestatis clementiae indubitatus rumor magnam in spem erexit praesentes non irrito successu conspectum vestrae sacrae maiestatis adituras; cui infoelicissimi fratris mei Stephani Apafi eidemque adjuncti ipsius socii Georgii Gyerőfi longa prodebito illustrissimi principis Rákóczii detentio

perspecta. Eandem quocirca ut coram serenissimo rege inclitaque republica ac aliis quorum interest pro eis eliberandis favore suo reginali intercedere ne dedignetur, demississime obsecro, qua intercedente obtentam me habiturum rem, ex ea, qua apud universos authoritate gratiaque pollet, certocertius mihimet persuasi. Cui paratissima offerens obsequia vitam longaevam praecor et maneo

indubitatus servus
Michael Apafi
Ex. Castris etc.

Az marsalknak.

Illustrissime ac excellentissime Princeps dne amice observandissime.

Testata erga infelicissimum fratrem nostrum dominum Stephanum Apafi adiunctumque eius socium per sat longum aresti eorum tempus excellentissimae vestrae dominationis benignitas addit animum, ut praesentibus de iisdem requirere praesumamus. Qui pro debito illustrissimi principis Rákóczii obsides relicti diutinos carceris squalores hactenus perpessi, nisi vestra illustrissima dominatione coram iis, quorum interest, intercedente libertatem obtineant (cum nec per se, nec per alios sint solvendo) perpetuos procul dubio pati cogentur. Prolixis expeditionem in Poloniam illustrissimi principis Rákóczii atrum proprio ductu, an aliis (maxime vero infelicissimis illis mortalium obsidibus) impellentibus, ea acta apud totius rei gnarum verbis exaggerare nolumus. Hoc unicum, eos dimissos singularia clementiae exempla futuros, reservatos nihil ad destinatum conducturos scopum addentes. Toto enim negocio penitius perspecto (si verum dicere fas est) nec hi detenti per se aut per alios satisfacere poterunt, nec illis in aresto ulterius morantibus a sucessoribus debitoribus principis eadem summa exegi poterit, cum obsides tenentem spontaneam debitoris oporteret praestolati solutionem; eum vero esse debitorem, qui ex proprio se aerario persoluturum iuramentos poponderat, hic clarius patet. Verum una cum regno Transsylvaniae eandem summam nosmet persoluturos etiam si sponderemus, testamur Deum, excederet vires nostras; ab inchoatione enim infaelicissimae illius expeditionis ducenta (ad minimum) credat periisse e Transsylvania christianorum millia desolatum et exhaustum penitus regnum, ingentem eidem (mulctae nomine) impositam summam, cujus magna etiamnum restet, nec relaxata sit pars, adeo tributum annuum auctum, ut nos (nisi aliqua subsequatur relaxatio) non

esse solvendo fateri cogamur. Quibus in rei veritate perspectis, vestram excellentissimam dominationem non posse non compati calamitatibus nostris, certo sumus persuasi. Eandem quocirca enixissime rogamus, ea, qua apud omnes pollet, authoritate subveniat misellis, libertatem ab iis obtinendo, quorum potestati negocium subiacet. Quo praestito ad futura amicitiae officia nos totos arctissime devinciet. Serenissimaeque reipublicae paratissimorum servitorum numerum nostro augebit. Cui de reliquo foelicissimos successus praecamur et manemus amici ad officia paratissimi.

Michael Apafi.
Ex castris.

Az Respublicának.

Excellentissimi, reverendissimi, illustrissimi, excellentes, reverendi, illustres, spectabiles, magnifici, generosi domini, universi serenissimae ac inclytae reipublicae Polonae status et ordines, domini nobis observandissimi.

Perspecto toti orbi christiano erga afflictos serenissimae reipublicae Polonae clementia compassioneque erga fratrem dominum Stephanum Apafi (qui unacum collega suo obses detinetur) non nihil moti, in certam erecti spem, pro iis coram excellentissimis etc. intercedere praesumpsimus. Qui pro debito illustrissimi principis Rákóczii obsides relicti diutinos carceris squalores etiamnum sustinent, in iisdem (nisi misericordia serenissimae reipublicae accedat) vitam finituri. Prolixis retroacta apud gnaros exaggerare verbis praecaventes, hoc unicum, eos dimissos, singularia clementiae exempla futuros; reservatos nihil ad summam rei conducturos dixisse sufficiat. Ut enim veritatem fari liceat, nec hi detenti per se, aut alios satisfacere poterunt, nec iisdem detentis a successoribus debitoris principis eadem exegi poterit summa; cum obsides tenentem spontaneam debitoris oporteret praestolari solutionem eum vero esse debitorem, qui ex proprio se aerario persoluturum iuramento spoponderat, res ipsa testatur. Verum una cum regno Transsylvaniae nosmet eandem summam etiam si persoluturos spònderemus, testamur Deum, excederet vires nostras; a primordio enim infoelicissimi illius expeditionis ducenta (ad minimum) certo sciant e Transsylvania periisse christianorum millia; desolatum et exhaustum penitus regnum, ingentem eidem (mulctae nomine) impositam summam, cuius magna supersit, nec relaxata pars, tributum annuum adeo auctum, ut nos (nisi aliqua subsequatur relaxatio) non esse solvendo fateri cogamur. Quibus in rei veritate sic habitis,

serenissimam rempublicam (christiano zelo hoc ipsum praescribente) calamitatibus nostris compassuram certo nobismet persuademus. Vestras quocirca excellentissimas etc. t. t. demississime obtestamur, misereretur tandem praedictorum calamitosissimorum obsidum, quibus in libertatem assertis ad paratissima nos regnumque Transsylvaniae servitia syncerissime obligamus, pro foelici serenissimae reipublicae Polonae successu Deum praecibus fatigantes, manendoque indubitati servitores.

Ex castris. Michael Apafi.

Archiepiscopus Gnesnensisnek.

Reverendissime ac illustrissime Domine, nobis debita observantia colende.

Afflictissimi fratris nostri domini Stephani Apafi (qui cum collega suo obses in Polonia detinetur) lachrimosis impulsi precibus, cum christianisque rem esse non ignari, serenissimam rempublicam Polonam, de ipso dimittendo, congrua cum submissione requirentes, vestram quoque reverendissimam ac illustrissimam Dominationem amicissime roganus, coram dicta serenissima republica, aliisque, quorum interest, pro iisdem ea, qua reliquis praeeminet, dignitate intercedere ne gravetur. Rem factura christiana pietate dignam, a nobisque omni officiorum genere demerendam.

Cui foelicissimos successus precamur et manemus amici ad servitia parati.

Ex castris. etc. Michael Apafi.

Az saecularis uraknak kell ezen kivül írni, olyan tenorral, mint az Gnesnensisnek; csakhogy reverendust nem kell írni bele. Ilyen egynehány legyen, s volanter pecsételjék be.

Az cancellariusnak penig oda kell írni az reverendissimust, mint szinte az Gnesnensisnek.

Csak meg kell jegyzeni, ki kinek szól s Lengyelországban kell megírni az titulust; mert ha itt írják meg s akarmi kicsiny hibát találnak benne tenni, el sem veszi, az kinek szólna.

N. B. (*más írással*) Instructiot egyebet én nem tudok írni, hanem az mely levelet a respublicának írtam, azt tartsa meg instructio gyanánt.

Kívül más irással: Conceptus litterarum pro impetranda liberatione generosorum dominorum Stephani Apafi et Georgii Gyerőfi scribendarum.

(Az erdélyi főkormányszék levéltárából.)

III.

1696. jú l. 7.

A kormányszék utasítása Csákinak, a Bécsbe küldött követnek, az erdélyi országgyülés orvoslása ügyében.

Instructio.

Pro illustrissimo domino comite Ladislao Csáki regii gubernii Transylvanici ad sacram caesaream regiamque maiestatem deputato. Data Albae Juliae die 6. Julii anno 1696.

1. Isten segedelmével ő kegyelme megindulván, a felséges udvarba siessen.

2. Kálnoki Sámuel urammal és az egész kanczelláriával communicálván ő kegyelme ezen instructiónkat, disponálja elméjeket, hogy édes hazájokhoz való kötelességekről megemlékezvén, nem hogy annak szabadságinak és a gubernium authoritásának praeiudiciumára, sőt annak előmozdítására igyekezzenek ő kegyelmek, signanter:

3. Declarálja ő kegyelme, hogy a guberniumnak nem kicsiny kedvetlenségére esett az, a mint azt értette, hogy Kálnoki Sámuel uram ő kegyelme láttatik azon munkálódni, hogy az az aulico Transylvanica cancellaria az erdélyi gubernium és cancelláriával intra meros tantum aliqualis superficiariae correspondentiae terminos absque reali observantia et dependentia legyen, az mely minthogy ő felségének sincsen intentiójába, azonban ennek a hazának, mind guberniumának, mind jó rendinek törvényeinek és egy szóval egész megmaradásának nagy praeiudiciumára vagyon; hogy azért ő kegyelme az olyan szándékától és munkájától supersedeáljon, a gubernium szeretettel kéri, inti és kénszeríti ő kegyelmét és a cancellária több membrumit.

4. Declarálja ő kegyelme a cancelláriának, hogy a mint ő kegyelmeknek in anno 1695. die 21. Martii az ország és gubernium négy pecsét alatt instructiót adott, noha az az instructió az felséges udvarba conferentiára és solemnis confirmatióra nem ment ugyan, hanem a vice-cancellárius és több aulico Transylvanicae cancellariae membrumi instructiója ő felségétől kiadatott ő kegyelmeknek, mindazonáltal, ha az az ő felsége ő kegyelmeknek kiadott instructiója a főcancellariusnak ugyan ő felségétől adott instructióval és a közelebb említett ország instructiójával józanon és rendesen conferáltatik, nem talál az ember olyan nagy ellenkezést közöttök, hogy az jó praxis ne conciliálhassa. És a fő- s vicecancelláriusnak ő felségétől adott instructiónak nagy harmoniájából nem egyéb látszik ki, hanem az, hogy mind

az ő felsége kegyelmes és bölcs intentiója szerint, mind az dolognak naturalis cursussa szerint az Bécsben lévő és az Erdélyben levő cancellária non duae, sed una eademque unius eiusdemque domini regis, unius eiusdemque patriae Transylvaniae cancellaria est; et nec illa, nec haec, sive disiunctim, sive coniunctim utraque sumpta in eum finem a sua sacratissima caesarea regiaque maiestate erecta est, ut cum regio gubernio Trannico competat et collidatur, huius auctoritatem sive directe, sive indirecte ad se trahat, suo voto vel opinione informationes gubernii evertat, denique ut Tranniam et gubernium cum augusta aula committat et quasi aliqua inter regem et subditos controversia esset, parcialitatibus omnia confundat. Sed ut cancellaria sit ianua regis et cancellarius, vice-cancellarius ac reliqua cancellariae membra fideles illius ianitores, votorum a subditis ad regem et huius maiestatis ad illa benignissimarum resolutionum referendarii his amicabiliter praemissis, jelentse meg ő kegyelme mind a cancelláriának, mind azután az felséges udvarnak, sequentia:

5-to. Quod ad officium vice-cancellarii inter dominos fratres catholicos et reliquas religiones in anno 1694 in mense Augusto accordatam alternationem annuam attinet, eidem partes nunc etiam adhaerent. Sed quoniam instellatio cancellariae facta est 31. Octobris anno 1695., ideo tam domini vicecancellarii, quam reliquorum membrorum officii annus cum inde incipiat, ideo quicquid ad hanc materiam pertinet, super illo gubernium et domini domini status interea consultabunt et humillime suae maiestati repraesentabunt. Porro:

6-to. Quod ad maius sigillum grationalibus signandis destinatum, si illud non cancellarii vel vice-cancellarii personae, sed loco id est aulae alligatur, a nobis videtur in hoc puncto humillime acquiescendum esse benignissimo placito suae maiestatis. Sed

7-mo. Ut ut donationes collationesque in cancellaria aulico Transylvanica expeditae et a cancellario vel vice-cancellario subscriptae et in archivo Viennensi registratae remittantur ad cancellariam in Transylvania residentem, et ibi etiam cancellarius vel vice-cancellarius subscribat ordinis et honoris causa et curet registrari ac post registrationem supplicantibus bona fide assignare, nequaquam tamen ordinatae taxa aucta.

8-vo. Quaecunque memorialia a sua maiestate ad cancellariam aulico Transylvanicam ad informationem remittuntur, cancellaria suum votum ad suam maiestatem non

referat ante acceptam a gubernio superinde informationem. Sed ita procedat: Quam primum memoriale a sua maiestate ad cancellariam remittitur, statim coacto cancellariae consilio ponat suam opinionem in scripto et una cum memorialis copia mittat ad gubernium medio cancellariae Transylvanicae, ut gubernium suam informationem dare possit, qua accepta et pro possibili cum voto cancellariae aulico Transylvanicae concordata, ita tandem ad suam maiestatem referat. Quod si autem contingat, ut cancellaria aulico Transylvanica per aliquem conscientiae scrupulum ab informatione vel voto gubernii omnino discrepet, iterum ad gubernium de concordandis votis rescribat, quae concordia votorum, si omnino sic etiam nullatenus obtineri possit, licebit tandem votum gubernii distinctum et votum cancellariae distinctum ad suam maiestatem referre.

9-no. Quod ad taxam, quicquid taxandum erit sive in Transylvanica sive in aulico Trannica cancellaria expediatur, taxator Transylvanicus pariter ac Viennensis congerant et tandem tota summa utrobique congesta dividatur inter Trannicam et aulico Transylvanicam cancellariam, ita ut $^2/_3$ cedant aulico Trannicae, una tertia autem Transylvanicae. Taxa specificata submittitur suae maiestatis clementissimo iudicio, ita et proportio participationis inter duas cancellarias et personas singulas in utraque cancellaria constitutas.

10-mo. Quod in registratoris instructione ponitur, ut certa et specifica illorum bonorum etc. describatur etc., hoc inpracticabile est, tum quia praestari a registratore non potest, tum quod regestrum bonorum a privatis iure perpetuo possessorum in cancellariis vel archivis Trannicis nunquam fuit repositum, nisi si quis ultro in capitula deponere voluit, imo salvis legibus, neque postulari hoc a principibus potuit, sed tantum regestrum bonorum fiscalium, quod sub principibus Rákócziis est impressum, cuius unum exemplar potest etiam in archivo cancellariae aulico Tranniae deponi; ergo ut illud punctum ex instructione registratoris expungatur, humillime sua maiestas oratur.

11. Ratione praecedentiae officialium principalium supra consiliarios humillime quidem agnoscunt benignissimam suae maiestatis resolutionem domini consiliarii et officiales omnes, sed quoniam hac occasione aliquot ex dominis consiliariis, qui iure senioratus adeptae dignitatis nunc praecedunt, degradari videntur, ideo propter fraternam concordiam e re videtur differri praxin huius ordinantiae caesareae usque ad mortem illorum dominorum consiliariorum.

Insuper erat totum gubernium suam maiestatem cum profundissimo respectu, ut consiliarii sive sint comites aut barones, sive non, sed quoniam sunt umbra maiestatis regiae, ideo in conversationibus etiam habeant ius praecedentiae supra omnes proceres, qui apud nos regalistarum nomine veniunt, etiam si sint comites vel barones. Metui enim potest, ne ex singulorum gubernii membrorum despectu nascetur contemptus totius corporis gubernii, et inde servitii regii multi defectus cum promotionis ad clarum gubernii gradus vel motivo non semper qualitas et stemma, sed dotes animi potius censeri debeant.

12. Quod ad literas suae maiestatis 24. Martii datas etc., quae comitis Nicolai Bethlen, quasi credentiae sunt, quod gubernium collective sumptum et singula etiam eius membra infinitas suae maiestati agunt gratias, pro caesareo regiis beneficiis, salariorum auctione et bonorum Albensium benignissima concessione etiam cumulatis. Et quod ad benignissimam suae maiestatis in iisdem de officio nostro admonitionem attinet, fatemur omnes et singuli nos homines labiles et fragiles esse, studere tamen pro posse ita munere fungi, ut Deo suae maiestati et patriae respondere possimus, correcturi etiam Deo opitulante defectus, quibus praesertim dura ista tempora carere non possunt. Sed simul suam maiestatem humillime orat gubernium, ut tam generales contra gubernium, quam particulares si fuerint contra eius membra quaerelae a sua maiestate audiantur altera aure alteri parti reservata. Imo dignetur clandestinas contra omnes, vel huius aut illius personam informationes, quibus excelsum ministerium et ipsae sacrae regis aures dietim obruuntur ea benignitate et aequitate temperare, aut omnino tollere, ne ista gangraena publicam Transylvaniae salutem immedicabiliter corrumpat et exedat.

Cuius vel iam immaturi fructus sunt independentia et inobedientia omnium, ut mandatorum gubernii vel nullus, vel lentissimus effectus sit. Qualis enim regentis authoritas, talis et parentium est alacritas. Accedit thesaurariatus necdum bene constituti sphaera, plus quam salus Tranniae patitur, ab excelsa camera aulica extensa et intensa cancellariae etiam aulico Transylvanicae praxis temperamento indigens. De quibus, quae nunc domino comiti praescribi non potuerunt, revalescente domino thesaurario comite Apor sequentur.

13. A mint ő felsége a tavalyi candidatiók és instructiókról való gubernium memorialéját visszaküldötte, mi azont ismét visszaküldjük cum hac humillima declaratione.

Gubernium humillime inhaeret priori suae informationi et recommendationi, quod ad omnes praesentatos et submittit altissimo et benignissimo suae maiestatis iudicio.

Quod ad personam Balthasaris Matskási autem facta est illa ad ferventem instantiam piae memoriae excellentissimi domini comitis Veterani, qui tempore illius recommendationis interrogatus est, an non ingratum hoc augustae aulae futurum sit. Ad quod respondit, minime, siquidem ipse dominus Matskási in gratiam suae maiestatis cum restitutione plena bonorum et honoris receptus est.

14-to. Jelentse meg ő kegyelme azt is ő felségének, hogy az urak instálnak azon, hogy ő felsége két vagy három embernek ne tulajdonitsa azt, a melyet közönségesen az egész gubernium vagy ország cselekeszik egy arányu hűséggel és devotióval az ő felsége szolgálatában. Datum Albae Juliae ea gubernio regio Tranniae die 7. Julii 1696.

Comes Georgius Bánffi mp. (P. H.) Nicolaus Bethlen mp. cancellarius.

(Eredetije az orsz. levéltárban, főkormányszéki osztály.)

IV.

1696. szept. 19.

A rendeknek az 1696. szeptemberi gyülés elé terjesztett postulátumai.

Postulata universorum comitatuum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, ad universos status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 19-mum mensis Septembris anni 1696. in civitatem Albam Juliam ex mandato excellentissimi domini gubernatoris et inclyti regii gubernii indictis ac celebrandis exhibenda.

1. Keservesen érezzük nemesi szabadságunknak nagy megbántódására, hogy néhai boldogult fejedelmektől donatióval meglött fundusok az elmult téli portiózásban kapuszámban és rovatalban connumeráltattak és azoltától fogva paraszti seriesben kénszeríttettenek adózni mind ez ideig nemes atyánkfiai, kétképpen is terheltetnek a kapuszámban, a parasztokkal együtt adóznak, egyébb contributióval szedővedővel is terheltetnek, a magazinalis contributióra is kénszeríttetnek, a nemes fundusokra telepített szegény emberek

is hasonlóképpen; instálunk a nemes ország előtt, méltóztassék ez iránt való megbántódásinkat orvosolni.

2. A magazinumbéli buzáért és zabért nemes atyánkfiai mindeddig semmi solutiót nem vettek, holott a kiknek nem volt is, executione etiam mediante, meg kellett adniok. A mint a nemes vármegyék értették, sokszor volt ő felségétől contentatio, de némelyeken kivül abban nem részesültenek, semmi fizetést nem vettek; refusiójáért alázatosan instálunk.

3. Az nemes országnak kolosvári utolszori gyűlésében vettetvén fel kapura só promotiójára interessével 20 forint sub spe futurae restitutionis, item 12 zlotos adó uj apró pénz verésére, marosvásárhelyi közelebb elmult gyűlésben és szekereinken való só vecturázás, ennek felette eleintén s annak utánna is nem régen lett vágó marhákbéli contributiónk is; instálunk alázatosan, hogy az ő felsége kegyelmes dispositiója szerént a só árából vehessünk contentatiót.

4. A sok alá- s feljárók alá kivántató vecturák és postálkodtatások miatt minden vármegyék, kivált a melyek in via regia vannak, felettébb terheltetnek, az hol magazinumok vannak, magazinumhoz és malmokhoz szolgáló szekerek adásával is, eo non obstante, Fejérvármegyének alsójárása tábori szekereket is felesen adván mint szintén egyébb vármegyék és székek, a vecturázó szekereket is sokszor nem váltják fel; a tavaszszal is ezen alsó járásban septimanatim 12 szekereket kénteleníttettenek adni az magazinumba, s most is Karán-Sebeshez tizet; hogy végső pusztulásra ne jusson a szegénység, ő nagyságának atyai gondviseléseket alázatosan várják.

5. Sok határokon a jégeső és árvizek miatt megbecsülhetetlen károk esvén Isten ő felsége látogatásából, azon helyek és deserták iránt is a nemes ország, seflexiójához folyamodunk, a combustákról articulussa lévén a nemes országnak, ezek is hasonló gratiáját várják.

6. A mely helyek in via regia vannak, sőt egyebek is, melyek az elmult télen s azelőtt is súlyos kvartélyozással supportáltanak, immunitáltatásokról alázatosan instálunk, hogy ez jövő télre is ne inquartirizáltatnának.

7. Mikor a quartélyok osztásának ideje eljő, hogy főispán uraink ő nagyságok és ő kegyelmek jelen légyenek repartiálásokban, arról is alázatosan instálunk, mivel ő nagyságok tudják magok vármegyéjeknek helyeit; instálván azon is, hogy a nemes házak kvártélyozásokkal ne terheltetnének.

8. A mesteremberek nagyobbára abutálnak mester-

ségekkel és mívekkel, feletteb való áron is adván csak a talp és bocskor bőröket is, azokról emanált articulusokkal semmit nem gondolván; ezek iránt való fogyatkozásoknak orvoslását is várjuk alázatosan, úgy a mészárosok is, hogy ammoneáltassanak és a fontok is corrigáltassanak.

9. A potentiák el kezdettek áradni, egyik a másik jószágára menvén foglalni, még pedig nem tisztekkel, hanem vagy hajdúkkal vagy egyébb fegyveresekkel, ha szintén esztendőket töltött is a possessor birásában, hogy az ilyenek is refrenáltassanak, alázatosan kivánjuk.

10. Keservesen érezzük ezt is, hogy a zalaknai jószág Fejérvármegyéhez való contributiótól elszakasztatván, annak terehviselése a több szegénységre szállott; hogy azért ez iránt is a régi szokás és szabadság megtartassék és mint ennek előtte, úgy ezután is a nemes vármegye tiszteitől dependeáljanak vármegye tiszteit illető minden dolgokban, alázatosan kivánjuk.

10. Minthogy miolta cancellarius uram Bécsből haza jött, azolta országgyűlése nem volt, és mind az, s mind pedig egyéb követség a nemes ország költségén ment s mégyen végben, mivel jártanak s járnak, hogy a méltóságos regium gubernium irásban letétesse és a nemes statusokkal közölje, alázatosan kivánjuk, hogy azokból valami consolatiókra való dolgokat tapasztalhassunk, azt tartván régi boldog emlékezetű fejedelmeknek conditióiból származott ususa is ez hazának.

12. A mint értésünkre esett, a felséges udvarban sok ezer rhénes forintokat vettenek fel a só árából, melyről is, a ki kezéhez vette, hogy számot adjon a méltóságos regium gubernium és arra rendeltetett becsületes emberek előtt, alázatosan instálunk, úgy a több só áráról is, a melyből búzánk árát és egyéb adósságinkat várhatnók.

13. Szomorúan érezzük azt is, hogy a régi jó usus éz articulusok ellen a sóval való élés és nemes daraboknak kiadása megakadályoztatott, a sónak ára és az eléhbi usus ellen felette igen megneveltetett, melyekről az Approbátában is annakutánna emanáltatott articulusokban világos contributiók vannak, signanter Approb. Constit. Part. 3. tit. 15 art. 2, mely in anno 1695. Kolosváratt celebráltatott gyűlésben is confirmáltatott, hogy azért mindenek e régi jó usus szerént practicáltassanak és a kiknek határokon sójok vagyon, azok is az Approbatabéli articulus szerént élhessenek véle, alázatosan kivánjuk. Hasonlóképpen a donatariusoknak is savok az aknákról hogy kiadattassanak.

14. Nagy sérelmünkre vagyon az is, hogy a mely pri-

vilegiumokban, donatiókban és minden egyéb collatiókban ő felsége bennünket diplomatice kegyelmesen megtartott, némelyek azokban megbántódtak és igy egy részében megbántatván az ő felsége diplomája, mit reménlhessünk egyébb punctumiról is? nem tudjuk.

15. Keservesen érezzük azt is, hogy az elmúlt üdőkben a magazinumbéli búza personaliter vettetett fel, mely hogy ne legyen azontúl, articulus iratott Tordán, de ez ellen ez esztendőben ismét personaliter lett azon contributió, hogy azért ennekutánna az említett articulus szerént légyen, alázatosan instálunk.

16. Ezt is keservesen érezzük. hogy minden esztendőben közülünk nagy sokan commissariussággal terheltetnek minden fizetés nélkül, annyira, hogy oeconomiájoktól elvonattattatván elfogyatkoznak, némelyek ismét az hazán kivül is messze földre való commissariusságot és utazást viselvén, arra való költségtelenségek miatt hol marhájokat eladni, hol penig jószágokat is zálogban vetni kénteleníttetnek. Alázatosan instálunk azért, ne kénteleníttessenek nemes atyánkfiai magok költségén ilyen terhes szolgálatokat supportálni.

17. A marsusok alkalmatosságával lött károkról és egyéb insolentiákról, extorsiókról bizonyos inquisitiók peragáltatnak esztendőnként mind becsületes emberek fáradságokkal, mind a szegénységnek sok expensájokkal, melyekből emergált summának nagy része acceptáltatik is a computusok alkalmatosságával, de mindazonáltal a szegénységnek nem mindenütt lészen contentátiójára, mely miatt már inquisitióra sem vehetni őket; alázatosan instalunk, érezzék meg közönségesen proportionaliter károknak refusióját.

18. A két itélő mesterek ő kegyelmek praesentiájok nélkül, hogy articulusok ne irattassanak, hanem ennek utánna a postulatumoknak bevétele, azokra való resolutiók replicák és azokból emanalandó constitutiók folytatása légyen a régi ez hazában be vett jó rend és modalitás szerént, alázatosan instalunk.

19. Az egyházhelyi nemességnek száma kevesedett, mivel hogy a fiskális jószágokban levő kapuszámokat kelletett a contributióban segiteni, hogy azért a magazinumban administrálandó búzának praestálásával ne terheltessenek annyira, mint eddig, alázatosan instálunk.

20. Mivel az ő felsége postái, Tordán és egyéb helyeken is exorbitálnak, füvet, szénát, fát a helyeknek lakositól extra modum exigálván, sőt a piaczra hozott fákat is szekerestől behajtván, az árát meg nem adják, hogy ez is megorvosoltassék, alázatosan kivánjuk.

21. Hogy a portiózásnak idején messzire való vekturával ne terheltessék a szegénység, a vitézek is szénát és búzát oly szorossan ne válogassák, mind ez ideig, megorvosoltatni alázatosan kívánjuk.

22. Sok helyekről jobbágyink szomszéd tartományokban nevezetesen Bihar vármegyében, Bánya és Szatmár vidékire s a két Kőrösben elbujdosnak, reductiójokban micsoda modalitást kellessék elkövetnünk, nem tudjuk, úgy ellopott marháinknak is visszahozásában, sőt Bihar vármegyeiek, midőn az ilyeneknek reductiójában rendes úton munkálódnak atyánkfiai, vagy a földnek lakossi, azokat fenyegetik, sőt néha meg is arestálják, melyből micsoda inconvenientiák következhetnek, általláthatni, hogy azért az ilyen difficultások is megorvosoltassanak, alázatosan kívánjuk.

23. A sóknak vecturázásával, hogy a kapuszámokon való szegénység ne terheltessék az előbbi jó usus ellen, alázatosan kívánjuk, mert csak légyen securus a szegénység fizetése felől, elégséges szekeres találtatik annak idejében kéntelenítés és felvetés nélkül is.

24. A portiók administratiójában esni szokott difficultások az szegénység által való nem administrálhatásáért hogy a vármegyék tisztei szenvedjenek executiót, nagy terehviselésnek látszik. Ennek is megorvosoltatását alázatosan kívánjuk annyiban, hogy az executorokat vihessék tiszt atyánkfiai oda, az hol az restantiák lésznek.

25. Minthogy pedig a portio felvetését a nemes ország viszi végben, az executiók is az idegen nemzetnek, hogy ne engedtessenek, alázatosan kívánjuk.

26. A német vitézeknek kvártélyokon kívül falukon való élődésekkel elviselhetetlen terhét, sok pusztulását is látjuk a szegénységnek, annak is orvoslását várjuk.

27. Ezt is nemesi szabadságunknak sérelmével érezzük, hogy falunként nemes atyánkfiai elegyesleg lakván a jobbágysággal, a német vitézek a statiók és quartélyoknak helyein szintén úgy reászállanak nemes atyánkfiai helyekre, mint szintén a parasztokra, sőt magok is postálkodással, marhájok vecturázással egyaránt terheltetnek és a mellett commissariusságot is viselni kénteleníttetnek.

28. Némely vármegyékbéli vicetiszt atyánkfiainak panaszokból értjük, hogy gyakorlatossággal érkezvén parancsolatjok az ő felsége szolgálatjában való különb-különb-féle vecturázások felől, azokat az ő idejökben nem praestaltathatják mivel hogy némely urak ő nagyságok s ő kegyelmek tisztei azokban megakadályoztatják.

29. Az elmult őszi maros-vásárhelyi gyülés alkalmatos-

ságával, némely helyeken defalcáltatott egy része azon kapu számoknak, a melyekkel in anno 1692 azon helyekbéli rovatalok augcáltattanak volt, de egy része fennmaradott azon augeált kapuszámoknak némely helyeken, signanter Belső-Szolnok vármegyében s másutt is, mely fenmaradott rovataloknak és azonkivül négy egész kapunak terhét kellett pótolni és supportálniok az egyházi nemességnek Belső-Szolnok vármegyében, mely is az egyházi nemességnek igen nagy romlására esett; ennek is megorvoslásáért alázatosan instálunk.

30. Vicetiszt atyánkfiai panaszokból értjük azt is, hogy némely főrendek nem akarnak vármegyék gyűlésiben compareálni, s azután panaszolkodnak, ha mi nehézség esik jószágokra, kivánják alázatosan, hogy minden rendek vármegyék gyűlésein comparcáljanak személy szerint, mind a vármegye, mind az nemes ország közös dolgaira nézve és a magokat absentálók ellen lenne bizonyos poena.

31. Hunyad vármegyeieknek harmad idei szénájok árában, melyet a Maros mellé hordattanak volt az ő felsége vitézi lovaik számokra, kétszáz 79 forint lévén hátra, annak megadattatása felől is a nemes országnak istenes resolutióját várják.

32. Ugyan Hunyad vármegyében az elmúlt téli quartélynak alkalmatosságával a német vitézek többet leváltanak rend szerint való portiójoknál, mig a generalis tabellák kijöttenek, úgy mint a dévai compánia rh. fl. 800; a kézdi statióbéli compánia rh. fl. 60; generalis Bolland rh. fl. 400; a Hatczok vidéki regiment rh. fl. 400, melyek is a generalis computuskor subtraháltattak Szebenben és az tordai confluxus alkalmatosságával sem relaxáltattak, azt is az nemes ország refundáltatni a szegénységnek méltóztassék, alázatosan instálunk.

33. Mind az ő felsége lement armadája, mind penig mostan ugyan Hunyad vármegyében lement vitézek igen elétették füvöket, a Maros két felin penig és egyébb helyeken is a vitézek mellett az árviz elmosta, annyira, hogy semmi szénát nem csinálhattanak, sőt némely helyeken a füvek nem léte miatt zabjokat, kölesseket, török-búzájokat is elkaszálták és étették a vitézek, erről is a nemes ország kivántató dispositiójit alázatossan várjuk, ne terheltessenek felettébb, holott az elmúlt téli portiózáskor is két-két zlottal többet kellett fizetniök a szénának szekeritől, mint sem egyébb vármegyéken és székeken.

34. Nemes Torda vármegye felsőjárásabéli becsületes atyánkfiainak panaszokból értjük, hogy a kik az havas alatt birnak, puszta jószágok mások felett ezzel is terheltetnek, hogy az elmúlt télen bizonyos számú fáknak levágására, a

tavaszon penig és nyáron azoknak a vizen való leszállitására kénszeríttettenek, még pedig executione mediante, sőt a mi súlyosabb olyan falukból is rendeltettek szegény emberek, a kik soha afféle szolgálatnak rendivel nem éltenek, és azon mesterséghez semmit nem tudván, életek koczkáztatásával kellett azon szolgálatot véghez vinniek; instálunk azért alázatosan, légyen azoknak valami fizetésbéli contentatiójok, a mint hogy meg is igérhetett volt, a mint referálják, sőt ennek utánna is, hogy olyan szolgálattal ne terheltessenek, instálunk; a mellett azon atyánkfiai, a kiknek a Maroson malmok vagyon, hogy mivel eddig is az olyan nagy fáknak szállitása miatt malomgátjokban bontás esett, s ennekutánna inkább is eshetik, melyből malmok pusztulása következhetik; ebbéli károknak is remediuma találtassék, alázatosan kivánjuk.

35. Nemes Máramaros vármegyének alázatos instantiájokat a nemes ország eleiben in specie beadtuk, melyet szóval is declarálnak ő kegyelmek becsületes követ atyjokfiai által, a többi között azt is, mennyi bántódások és infestatiójok légyen ő kegyelmeknek a lengyelektől. Instálunk ő kegyelmekkel együtt azon is, hogy ezen hazától való elszakasztatásokat maga kárának is ismervén, munkálódná a nemes ország régi állapotjában megmaradását a nemes országnak több statusival együtt.

36. Nemes Karaszna és Közép-Szolnok vármegyéknek is alázatos instantiájokat in specie beadtuk; instálván alázatosan a nemes országnak, ő kegyelmek megbántódásinak orvoslására is módot találni méltóztassanak.

37. Nemes Hunyad vármegyének instantiájokból, becsületes követ atyjokfiainak is declaratiójokból értjük, hogy a dévai puskások között nyolczan vagynak, kiknek még Rákóczi György fejedelem idejétől fogvást igaz nemességekről való armálisok extál, mellyet producáltak becsületes főrenden lévő azon vármegyebéli atyánkfiai előtt; igaz dolog, boldog emlékezetű Apaffi Mihály fejedelem idejében voluntarie puskássággal szolgáltak, akkor jó állapotjok lévén, de az rovataljok akkor is az egyházi nemességgel volt, most is immár azon puskási nevezet alatt nemesi szabadságok ellen való dolgokra erőltetnek, instálunk a nemes országnak a puskási nevezet alól való felszabadíttatások és nemesi szabadságokban való megtartatások felől.

(Eredetije az orsz. levéltárban, erd. főkormányszéki osztály.)

V.

1696. szept. 19.

Postulata universitatis Saxonicae nationis in generalibus regni Transylvaniae comitiis ad diem decimum nonum mensis Septembris, anni domini millesimi sexcentesimi nonagesimi sexti, in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis humillime exhibita.

1. Nyilván vagyon Nagyságtoknál s Kegyelmeteknél, minémű nagy magunk megszűkösítésével kelletett már egy nehány esztendőtől fogva igen feles számú köböl búzát és zabot az ő felsége magazinumában administrálnunk, melynek árának refusiója iránt római császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége igen nagy kegyelmességét akarván hozzánk mutatni (kiért Isten az ő felsége fegyverét boldogítsa), rendelte ez országbéli sóaknák proventussát, mely iránt való kereskedés, hogy jobban végben mehetne s refúsiónk lehetne, mi is egész natióul az szegénységnek nagy kárával és fogyatkozásával az só szállítását promoveáltuk minden tehetségünkkel, feles pénzünket is sub assecuratione articulari refusionis cum interesse decem per centum adván ki reá; mégis mindeddig sem vehettünk semmi refusiót, holott azon sóbéli kereskedés, ha szintén teljességgel nem mindenkor egyiránt, mindazáltal az mint az üdő engedte mind folyt, avagy csak valami része azon búza és zab árának jöhetett ki belőle, hogy azért avagy csak érthessük, hogy azon sóbéli kereskedés mi karban légyen s tudhassuk az szegénységet is mivel biztatni, mely mivelhogy köz Nagyságtokkal s Kegyelmetekkel, adván Nagyságtok s Kegyelmetek is hasonlóképpen feles számú köböl búzát és zabot az ő felsége magazinumában; instálnak azon Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, hogy Nagyságtok s Kegyelmetek velünk együtt méltóztassék méltóságos gubernator urunk ő nagysága és az méltóságos regium gubernium ő nagyságák előtt instálni azon, hogy azon kereskedésnek rendi és mivolta hiteles számvétel által mutogattassék meg, hogy az eddig tett sokszori jó igéretek szerént, refusióra kiadott pénzünk és magazinumban béadott búza és zabnak ára iránt, avagy csak rész szerint vehetnénk valami contentatiót, hogy így továbbra is kegyelmes urunk ő felsége szolgálatját vihetnők jobban véghez.

2. A felséges udvarban gyakorlatossággal követek expediáltatván feles költségünkkel, (kik is hogy szegény hazánk

csendességére s továbbra való megmaradására kivántató dolgokban nem fáradnának, abban nem kételkedünk) mindazonáltal, hogy szegény hazánk csendessége s megmaradása felől újabb-újabb jó vigasztalásokat vehetnénk, instálunk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek méltóságos gubernator uramnak ő nagyságának és az méltóságos regium guberniumnak ő nagyságoknak instálni azon, hogy ez néhány napokban az felséges udvarban viselt követségek mi dolgok iránt voltanak, és ha lettenek valami jó válaszok azoknak megjelenésével, méltóztatnának ő nagyságok bennünket megvígasztalni.

3. Római császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége császári kegyelmességét mutatta volt az közelebb elmúlt téli portiózásban, kétszáz ezer forintoknak az borpénzbül szegény hazánknak leengedésében, az szegénységnek nem kicsiny vígasztalására (melyért Isten az ő felsége birodalmát nagy messze terjessze, kivánjuk), melyből vévén jó reménységet, hogy ez közel következő téli portiózás alkalmatosságával is már szintén elbággyadt szegény hazánkhoz fogja ő felsége császári kegyelmességét mutatni, instálunk alázatosan Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek méltóságos gubernator uram ő nagysága és a méltóságos regium gubernium ő nagyságok előtt instálni azon, hogy ő nagyságok méltóztatnának az felséges udvarban ez közelítő téli portiózásban szegény hazánk súlyos terhének valami úton és módon való könnyebbülését sollicitálni szegény hazánk lakossinak továbbra való megmaradására.

4. Tavaly nyári hadi expeditió alkalmatosságával nem csak szegény natiónkról, hanem úgy hisszük, hogy a nemes vármegyékről is feles szekerek feles vonómarhákkal együtt vesztenek el; hogy azért Nagyságtok s Kegyelmetek méltóztassék méltóságos gubernator uram ő nagysága és a méltóságos regium gubernium ő nagyságok előtt velünk együtt instálni azon, hogy ő nagyságok méltóztatnának az felséges udvarban ily nagy megkárosíttatásunknak valami formán lehető bonificatióját sollicitálni az szegénységnek vigasztalására, instálunk alázatosan.

5. Bizonyos punctumokból álló instantiákat adtuk volt bé ennek előtte nem sok üdővel a méltóságos regium guberniumnak ő nagyságoknak, mely a felséges udvarban is felment volt, honnét viszont remittáltatott ad remedendum, de mindeddig is ő nagyságoknak választételét nem vettük; instálunk azért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek méltóságos gubernátor

urunk ő nagyságának és a méltóságos regium guberniumnak ő nagyságoknak mellettünk instálni, méltóztassanak ő nagyságok azon béadott punktuminkra jó választétellel megörvendeztetni.

6. Nyilván vagyon Nagyságtoknál s Kegyelmeteknél, hogy mindeddig s közelebb az elmúlt télen is téli kvartélylyal felettébb aggraváltatott szegény natiónk; instálunk ezért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek alázatosan, méltóztassék Nagyságtok Kegyelmetek méltóságos gubernátor uram ő nagysága és a méltóságos regium gubernium ő nagyságok előtt mellettünk instálni, méltóztassanak ő nagyságok az téli kvartélynak dispositióját úgy munkálódni s moderálni, hogy szegény natiónk a téli kvartély miatt (jól tudván maga Nagyságtok s Kegyelmetek minémű szenvedési vagynak az olyan helyeknek) ne romoljon el teljességgel, hanem továbbra is kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjára maradhasson meg.

7. Az contributióknak felvettetéséről minémü contractusunk légyen Nagyságtokkal és Kegyelmetekkel (mely is kegyelmes urunktól ő felségétől confirmáltatott), nyilván vagyon Nagyságtoknál s Kegyelmeteknél, mindazonáltal úgy vettük eszünkben, hogy az szász papok és universitásunkon lévő oláh papok natiónknak sublevamenjire az contributiók és egyéb onusok praestálásában két ízben is nem hagyattanak; instálunk azért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, azon Nagyságtokkal s Kegyelmetekkel celebrált és kegyelmes urunk ő felségétől confirmált contractusunk tartassék meg és ne abstraháltassanak szegény natiónknak sublevatiójától az szász papok és universitásunkon levő oláh papok s úgy egyéb adózó rendekre is vettessenek fel azon contractus szerint az contributiók.

8. Az közelebb elmúlt tavalyi esztendőben octóberben s úgy ez jelenlévő esztendőben is májusban az ő felsége vitézi számokra feles szekér szénát kelletett adnunk; mely extraordinaria expensáknak bonificátiója iránt alázatosan instálunk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek istenes atyai kegyességét szegény natiónkhoz mutatni.

9. Nem kevés károkat tapasztaltunk mind a portióban kivántató victualéknak s mind pedig a magazinumban administrálandó búzának és zabnak perceptiójában az perceptor commissariusok miatt, mely károkat úgy vettünk eszünkben, következnek abból, hogy a perceptor commissariusok félvén attól, hogy midőn administrálják az gabonát a német commissariusoknak, az másodszori mérésben nem

telik ki, minthogy a gabonának másodszori mérésben s annál inkább az többszöriben mind több-több apadása szokott lenni, arra nézve félvén kártól, bővebben igyekezi mérni, hogy azért az ilyen sokszori mérésben esendő apadások miatt következhető károk eltávoztatnának, instálunk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek alázatosan, tétessenek olyan dispositiók, hogy a vitcuálék egyjárást administráltassanak a német commissariusoknak, a magyar commissariusoknak jelenlétekben, ki is a szegénység mellett assistálna és hasonlóképpen quietálná az administrátióról a szegénységet.

Mind ezekben hozzánk mutatandó Nagyságtok s Kegyelmetek atyai kegyelmességét teljes életünkben alázatosan megszolgálni Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek el nem mulatjuk, kivánván, hogy Isten Nagyságtokat s Kegyelmeteket számos esztendőkig mind fejenként éltesse szerencsésen.

(Eredetije az orsz, levéltárban, főkormányszéki osztály.)

VI.

1696. szept. 28.

Az erdélyi főkormányszék Kálnokynak azon ügyben, hogy magát a főkormányszék hatósága alól, ki akarta vonni.

Spectabilis, generose, egregie, prudentes ac circumspecti domini fratres respective honorandi, observandi.

Salutem et officiosam benevolamque nostri commendationem.

Nem kevés álmélkodással értettük, sőt szoros consideratiókat is öntött elménkben, hogy kegyelmetek ez mostan folyó generalis gyülésünk alatt gróf főcancellarius uram ő kegyelme az méltóságos guberniumra s mi reánk is czélozó protestatióit vévén, minden kérdés és assensus nélkül ki is nyilatkoztatta, sőt promoveálta is, az mint értettük, ezen kivül is penig követ kegyelmetek olyan dolgokat, melyek kegyelmeteknek mind hazafiúságával s mind penig hivatalos instructióival ellenkeznek és idővel az méltóságos guberniumnak s nékünk is egész országul sérelmünkre vergálhatnak, tetszett azért kegyelmeteket mostan serio praemoneálnunk, hogy Kegyelmetek minden hazafiuságot meghomályosítható és köteles instructióját is megbántható dolgoknak hagyjon békét, és csak kisebb közönséges sérelmét vagy nyughatatlanságot importálható magok alkalmaztatását is távoztasson, szeretettel intimáljuk, hogy igy mind az méltóságos gubernium, mind penig országul az mi existimatiónk az Kegyel-

metek maga alkalmaztatásával emlékezetesen virágozzék. Az mi penig az köztünk forgott motusokat illeti, melyekből az cancellarius uram ő kegyelme felküldett protestatiói származtanak, azokat (minthogy formaliter cum omnibus circumstantiis nem is lehetett) ingenue compendeálván leirtuk és in inclusis kegyelmeteknek megküldöttük, melyeket Kegyelmetek az gróf cancellarius uram felküldött protestatiójával conferálván. voltaképen megértheti az dolgot és az hol s kik előtt illik, hathatósan repraesentálhatja, el se mulassa penig Kegyelmetek, hogy ez genuina informatiónak repraesentálásával mind az méltóságos gubernium, mind az statusok iránt lehetett conceptusok facilitálódjanak. Quos de reliquo feliciter valere desideramus. Datum Albae Juliae in generali nostra congregatione die 28. Septembris anno 1696.

Praetitulatarum dominationum vestrarum fratres addictissimi

universi status et ordines trium nationum Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum

Mp. praesidentis:
Magister Petrus
Alvinczi protonotarius mp.
Magister Joannes
Sárossi protonotarius mp.

Külczím: Spectabili ac genoroso, egregiis, prudenti ac circumspecto dominis Samueli Kálnoki de Kőrispatak, vicecancellario, referendariis et secretario cancellariae aulico Transylvanicae Viennensi etc. fratribus respective observandis honorandis. Viennae.

(Eredetije az országos levéltárban főkormányszéki osztály.)

VII.

1696. okt. 12.

Bethlen Miklós protestatiójának el nem fogadása.

(Vesd össze a 264-ik lapon közlött oklevéllel.)

Illustrissimus dominus cancellarius repetit protestationem dominorum statuum.

Instructio pro domino requisitore Albensi domino Ladislao Illyei, anno 1696, die 12-a octobris Albae.

Illustrissimus comes Nicolaus Bethlen et qua cancellarius regius et in sua privata persona, petita spectabili ac generoso domino Alvinczi magistro prothonotario extra-

dari sibi copiam vidematam protestationis illius quam heri sub nomine statuum et ordinum contra ipsum instituerunt.

Dominus prothonotarius respondit illustrissimo domino cancellario.

Mandatis suae illustritatis humillime perceptis quia hic modus repetitionis in Transylvania inusitatus videtur, sibi nec posse, nec debere, parere respondit. Dominus Petrus Alvinczi.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

VIII.

1696. nov. 27.

Az országgyülési rendek nyilatkozata a Csáki és Bethlen követsége ügyében.

Postquam duplicem ad augustam aulam caesareo regiam illustrissimorum dominorum comitum domini Nicolai de Bethlen, utet domini Ladislai Csáki expeditionem absque praescitu nostro agi vidissemus, non immerito nos gravatos sentientes, agi haec contra veterem expeditionum publicarum praxim, qua ablegationum merita semper statibus communicari debuerint, imo etiam ut omnino instructiones attactorum dominorum comitum nobiscum communicarentur vel saltem id, quod nostris sumptibus pararint itinera inque augusta aula vixerint deposcere, iuncto inde suffragio, communicatio utriusque expeditionis a nobis sollicitata. Cui excelsum gubernium regium, procul omni difficultate assurgens, domini comitis Csáki instructionem, in medium nostri transmisit, simulque denunciavit, dominum comitem de Bethlen in persona suam velle ad nos deferre instructionem, ut eatenus rite informaremur. Perlecta interea in publico nostro consessu domini comitis Csáki tum instructio, tum etiam peculiaris informatio ac utraque pro conservanda animorum pace et tranquilitate publica utilis est visa. Prodiit etiam dominus comes de Bethlen una cum instructione sua in conventum nostrum passusque praelegi suam instructionem, in qua odiosa quaedam contineri vidimus, tanto vero maiori cum cordolio ipsiusmet excelsi gubernii regii intentionem varia per dominum comitem de Bethlen proiectata et actitata mandavimus, in ordinatum agendi modum absque tamen strepitu repraehendentes continuandosque discursus communi placito domini comitis Csáki instructionem ac peculiarem informationem ratificandam decernentes, certis quibusdam personis commisimus, quatenus humillimam supplicationem ad augustissimum imperatorem conciperent, causa obtinendae

desideratae eiusdem domini comitis ad nos dimissionis adque instantias suas humillimas clementissimae resolutionis. Hanc dum intentionem nostram publicam deputati expeditores sequentis diei matutinis horis exequi satagebant, emisit ad eorum singulos dominus comes de Bethlen suorum cancellaristarum duos suis denuncians verbis: Prohibere se protestando literarum expeditionem, antequam in consessu nostro iterato decidatur, cui exaratio literarum illarum ex officio competat. Quam prohibitoriam protestationem confestim deputati nobis referentes, animo certe turbatissimo eam percepimus, causamque eiusdem pro et contra ruminantes, quidve porro facto sit opus disquirentes, vidimus eam avitae libertati nostrae ac complurimis praxibus conformem non esse, proinde neque attendendam, sed expeditionem liberam decretam executioni mandandam. Admotis postea statim deliberato labori manibus laborarunt in consessu publico personae ad perficiendum opus deputatae, dum interea duo cancellistae, illi, qui erant prohibitionis instrumenta hinc atque inde latitando a tergo nostri uniuscuiusque personam, qui consessui aderant, curiose observabant, nominaque in papyrum coniectabant. Quam veluti inusitatam actitationem, postquam quidam ex nobis observassent, detecta scriptitatione tanquam inaudita, dolo pleno nec proinde tolerabili, obiurgati scriptitantes ferventeque motu vix quin in flagranti pro demerito exciperentur, dum sui domini mandatum in sui excusationem trepidantes obtenderent e medio nostri discedere iussi inque instanti ab excelso gubernio postulatum, ut confestim ad reddendam facti rationem sisterentur, dareturque nobis competens satisfactio. Ad quod postulatum nostrum excelsum gubernium (quod quid in consessu nostro actum fuerit adhuc ignora verat) se causam revisurum, proque iustitia dirempturum promisit. Mox vero disvadentibus potioribus excelsi gubernii consiliariis, ipse dominus comes Nicolaus de Bethlen cum illis suis duobus scribis in nostri gremium accedens; exprobrare nobis tractamentum suorum scribarum odiosissime ac cum contemptu nostri incipit, fidenter suum ipsos executos mandatum profitetur, se eapropter eorum evictorem sistit apprehensionem ratione carentem miratur, quid enim intersit nomina honestorum hominum connotare? Caeteroquin se indigere nostris nominibus profitetur nos etiam imposterum singulos visuros, non se sine causa nomina nostra connotasse, nec non debere fingere scrupulos, futuros autem scrupulos, quos Deus et caesar sint dirempturi, quae et similia tali dicebantur strepitu, ut quid omnino in specie portendat nemo

penetrare, omnes vero e genio verborum suspicari facile potuerint, gravem dominum comitem nostri traductionem meditari. Proin erant plerique ad rependenda duriora exacerbantibus verbis, verba, moderatio nihilominus placuit inclinantibus plerisque animis ad tranquilitatem et sic dominus comes de Bethlen unde ad nos venerat, ad excelsum gubernium rediit. Emissus tamen ad excelsum gubernium a nobis ablegatus, quam si obtinere non possemus, resolutum a nobis erat ut ab augusta aula peteremus rem duram. Dum istam dominus cancellarius perplexitatem exulceratasque statuum mentes cernit, primum cancellistas non ex sua dispositione in publicum prodiisse asserit, dein aliquid insolens suae propositioni addidisse inficiatur. Quibus iterato status exacerbantur, quod scilicet in publico omnium auribus exceptum fuisset, id per dominum cancellarium inficiari et sic omnes nos falsitatis argui viditque hic excelsum gubernium de indigna nostri tractatione iustum gravamen, ne tamen animi quorundam iam exulcerati ad graviores motus raperentur, placuit gubernio placido rerum uti moderamine, motusque animorum componere satagebat, status vero maiorem evitare intendentes sui contemptum insaerere petito, missique reciproce aliquoties ad obtinendum finem propositum delegati atque inter haec, quae agebantur innotuit. Nolle dominum cancellarium praepostere acta agnoscere, quod plurimorum animos commovit, ut nihil se nisi obtenta primum satisfactione acturos decernerent, idque excelso gubernio denunciarent. Hoc vero fluctus motos componendos ratum, omnia remedia compositionis tentavit, frustrato tamen aliquoties eventu; donec dominus cancellarius errorem agnoscere nollet, neque etiam, ut in medium nostri ad restituendum nobis honorem veniret, sibi passus est persvaderi nosque adeo in proposito obfirmavit, ut plene decerneremus ad augustam aulam recursum, indignae nostri tractationis remedurae impetratorium.

Quae cum executioni dare status satagerent, accesserunt in medium nostri excelsi gubernii regii ablegati, annunciantes, qualiternam excelsum gubernium iustum gravamen nostrum ad pectus presserit atque illustrissimo domino cancellario factum indecens exprobraverit, qui se in excelso gubernio declaraverit, quod suis verbis inclytos status offendere non proposuerit, si tamen aliquem offendisset, expectare se statuum paternam erga se pietatem aut amorem, proindeque rogare, ut quae status graviter tulissent, in scriptis suae illustratis declararent, fore enim certo, ut vel se exenset, vel si exensare non possit, satisfactionem statibus praestet.

Eapropter interponere se regium gubernium, intercedereque, ut status gravamen suum deponant, resque amice componantur. Ad quod status respicientes excelsi gubernii interpositionem offensum ab illustrissimo domino cancellario commissum ea vice condonarunt, his tamen conditionibus:

1. Ut a modo imposterum, tam excellentissimo domino gubernatori et gubernio, quam etiam statibus, tam in genere, quam individuo singulis suum cuique honorem et respectum tribuat.

2. A proiectorum praeiudiciosorum meditatione et conscriptione sinistrisque informationibus desistat.

3. Vindictae, nec adversus status nec privatum quemlibet cuiuscunque nominis audeat.

4. Adversus leges et privilegia patriae non machinetur quinimo commune bonum patriae decenti zelo procuret, secus enim non solum status de vigore satisfactionem de laeso honore quaesituros, sed et offensam nunc cum conditione remissam, resuscitaturos, adque augustum limen clementissimi imperatoris de coercendis suae illustritatis (ausibus) proceduris adituros. Super quidem solemniter protestati sumus. Quam resolutionem nostram excelsum gubernium regium peramice acceptavit; ipse vero dominus cancellarius omni exceptione sit superius, solemnem protestationis formulam authentice expediendam domino magistro protonotario exhibuimus, deque ea excelsum gubernium regium certius reddidimus, decenter postulantes, ne cuipiam hoc de casu informationem instituere liceat, donec ipsum excelsum gubernium publica fide eos, quorum interest informaret. Quod cum non posset excelso gubernio non placere, formavit in relationem casus, quam et ipse dominus cancellarius sua manu subscripsit. Expeditionum altera ad augustam aulam, altera vero ad excellentissimum dominum generalem commandantem emittenda, eidem domino cancellario recommendata erat, qui etiam ad suas expeditionem utramque accepit manus, adeo ut unusquisque vadere literas ad intenta loca arbitraretur. Haec durante confluxu acta. Circa finem vero sessionum illius diaetae duplicem protestationem dominus cancellarius conceperat, quae cum tarde ad manus domini magistri protonotarii delata fuerit, praelegi tunc temporis non poterat. Post diffluxum vero diaetae dubium, quibus argumentis motus illustrissimus dominus cancellarius (fert quidem ipse, factum id esse, ex consideratione nostrae protestationis, quae haud dubie turbas animo eius peperieret) dictus dominus cancellarius, quae intus scripserat, in literarum dorso revocat, remittens literas ad

dominum comitem Apor, cum intimatione, ut eas ad excellentissimi domini gubernatoris manus expediret. Hic vero confusioni manus immisere nolens ad dominum cancellarium literas remittit, quas iste ad excellentissimum dominum gubernatorem immediate transmittit sua vero excellentia prout praestabant illos, quae ad aulam spectabant, ad eorum quibus intitulatae erant, manus promovet, literas attamen ad excellentissimum dominum generalem commendantem sonantes vice-capitaneo Claudiopolitano, pro certissima promotione suis inclusas transmittit, unde quo fato et ductu ipsis notum iterum ad manus domini cancellarii pervenerunt, quas idem dominus cancellarius in suis manibus retinuit, usque dum adveniente sequenti comitiorum termino controvertenteque excellentissimo domino generale commendante, quod nullas super actis praeteriti confluxus acceperit statuum informationes; praetactas literas suae excellentiae domino generali commendanti praesentare coactus est. Quibus in comitiis reprotestatio quoque eiusdem domini cancellarii nuper in diffluxu comitiorum manibus domini protonotarii assignata, praelegitur, quibus tanquam durioribus terminis formulisque constantibus non leviter rellicatae omnium nostri aures, adeo, ut et ipsum excelsum gubernium in quietudine rerum turbaretur et licet placidiori modo componere negotia tentaverit, status tamen videntes se eatenus desiderato suo scopo non posse potiri abiecto teneriori maestitia, vultu imploravere regium gubernium, ut pro sua prudentia casum ventillare, nobisque satisfactionem impertiri dignaretur. Haec est genuina casus illius relatio. Datum in civitate Alba Julia et generali nostra congregatione. Die 27. Novembris anno 1696.

Universi status et ordines trium nationum Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum

mp. praesidentis.

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, erdélyi főkormányszéki osztály.)

TARTALOM.

XXXV. Fejezet. 1692—1699.

Lap

I. 1692. márcz. 15—április. 25. Szebeni országgyűlés 3
II. 1692. szept. 25—okt. 6. Tordai országgyűlés 10
III. 1692. decz. 10—24. Vásárhelyi országgyűlés 11
IV. 1693. szept. 16—okt. 4. Tordai országgyűlés 12
V. 1693. decz. 19—1694. jan. 6. Vásárhelyi országgyűlés 16
VI. 1694. febr. 25—április. 6. Kolozsvári országgyűlés 19
VII. 1694. júl. 16—21. Tordai országgyűlés 23
VIII. 1694. decz. 12—23. Vásárhelyi országgyűlés 25
IX. 1695. febr. 26—márcz. 28. Kolozsvári országgyűlés 26
X. 1695. május. Fejérvári országgyűlés 30
XI. 1695. decz. 12.—1696. jan. 19. Vásárhelyi országgyűlés 30
XII. 1696. április. 26—máj. 12. Kolozsvári partialis országgyűlés 33
XIII. 1696. szept. 10—nov. 28. Gyulafejérvári országgyűlés 37
XIV. 1697. márcz. 9—április. 13. Kolozsvári országgyűlés 43
XV. 1697. jún. 22—júl. 10. Tordai országgyűlés 47
XVI. 1697. nov. 20—decz. 7. Fejérvári országgyűlés 50
XVII. 1698. április. 8—18. Fejérvári országgyűlés 51
XVIII. 1698. jún. 7—júl. 14. Fejérvári országgyűlés 52
XIX. 1698. okt. 20—decz. 12. Fejérvári országgyűlés 57
XX. 1699. jan. 20—febr. Segesvári országgyűlés 60
XXI. 1699. szept. 8—okt. 6. Fejérvári országgyűlés 62

Törvények és okiratok.

I. 1691. decz. 6. A kolozsváriak költségvetési jegyzéke az országgyűlés alkalmából 67
II. 1691. decz. 6. A katholikus status levelezése magyarországi urakkal 70
a) Az esztergomi érsekhez 70
b) Magyarországi főrendekhez 70
c) A magyar kanczellárnak 71
d) Illés András erdélyi püspöknek 72

Lap

III. 1692. jan. 5. Leopold császár leirata az erdélyi kormányszék főtisztviselői megerősítése ügyében 72
IV. 1692. jan. 17. Kollonics bibornok válasza az erdélyi kath. statusnak 74
V. 1692. febr. 25. Kada erdélyi püspök levele az erdélyi kath. urakhoz s papokhoz 74
VI. 1692. márcz. 15—ápr. 24. A szebeni országgyűlés törvényei és irományai 75
a) Az országgyűlési articulusok 75
b) 1692. ápr. 14. A kolozsváriak protestátiója 92
c) 1692. április végén. A katholikus status protestátiója 93
d) 1692. ápr. 23. Kiegyezés a szászokkal 95
VII. 1692. ápr. 19. Az erdélyi kath. status folyamodása a császárhoz sérelmeik orvoslása ügyében 96
VIII. 1692. máj. 4. Siserus Ferencz levele a kolosmonostori plébánushoz 98
IX. 1692. máj. 11. Levelezés a katholikusok sérelmei ügyében 100
a) 1692. máj. 11. Kollonics bibornok levele 100
b) 1692. máj. 11. Siserus levele 100
X. 1692. máj. 28. Veterani levele a kath. statushoz ... 101
XI. 1692. máj. 28. Az esztergomi érsek levele a kolozsvári kath. plébánushoz 102
XII. 1692. máj. 30. Veterani levele a kath. statushoz ... 103
XIII. 1692. jún. 19. Dunod levele a kolozsvári plébánushoz, Vizkeleti Zsigmondhoz 104
XIV. 1692. jún. 19. Siserus levele a kolozsvári plébánushoz 104
XV. 1692. jún. 25. Dunod levele a kolozsvári plébánushoz 105
XVI. 1692. jún. 26. Siserus levele a kolozsvári plébánushoz 105
XVII. 1692. júl. 10. A kath. status levelezése sérelmei orvoslása ügyében 106
a) 1692. júl. 10. Felterjesztés a császárhoz 106
b) 1692. júl. 10. Kollonics bibornokhoz 107
c) 1692. júl. 10. A császár gyóntatójához 108
d) 1692. júl. 10. Siserushoz 109
e) 1692. júl. 10. A bécsi pápai követhez 109
f) 1692. júl. 10. A kanczellárnak 110
g) 1692. júl. 10. Illyés Andrásnak 111
h) 1692. júl. 15. A provinciálisnak 112
XVIII. 1692. júl. 21. Kiegyezés a szászokkal a porták száma felett 115
a) 1692. júl. 21 115
b) 1692. júl. 21 115
c) 1692. júl. 21 116

Lap

XIX. 1692. júl. 29. A kormányszék Alvinczynak bécsi követsége alkalmából 1000 tallér jutalmat biztosít 116

XX. 1692. szept. 4. Bethlen Elek levele II. Apafi Mihály választott fejedelemhez ... 117

XXI. 1692. szept. 25—okt. 6. A tordai országgyűlés törvénye és irományai ... 118

a) Az articulusok ... 118

b) 1692. okt. 4. A rendek levele II. Apafi Mihályhoz 128

XXII. 1692. nov. 26. Meghivó 1692 deczember 10-ki marosvásárhelyi országgyűlésre ... 128

XXIII. 1692. decz. 6. Alvinczy jelentése Bécsből II. Apafi Mihály választott fejedelemhez ... 129

XXIV. 1692. decz. 10—24. A marosvásárhelyi országgyűlés irományai ... 130

a) 1692. decz. 10—24. Alvinczi Péter jegyzete 130

b) 1692. decz. 19. Nagy Pál beadványa küldetéséről 130

c) 1692. decz. 24. A kormányszék hadügyi intézkedései 131

XXV. 1693. jan. 21. Alvinczy Péter jelentése II. Apafi Mihály választott fejedelemhez ... 136

XXVI. 1693. április. Baranyay folyamodása az erdélyi ügyben kiküldött bizottsághoz ... 137

a) A folyamodás ... 137

b) 1693. ápr. 24. A Baranyainak adott válasz 145

XXVII. 1693 ... 145

a) Az Alvinczynek kézbesitett diplomák és leiratok 145

b) 1693 ... 145

c) 1693 ... 145

d) 1693 ... 146

e) 1693 ... 146

XXVIII. 1693. júl. 24. A császár kézirata Veteranihoz a Csákiéknak adandó megkegyelmezés ügyében 146

XXIX. 1693. szept. 16—okt. 4 ... 147

a) Az országgyűlés története ... 147

b) 1693. okt. 2. Alvinczy költségjegyzéke 150

c) 1693. okt. 4. A szászok protestatiója 153

XXX. 1693. decz. 9. Bánffy György, Gyerőffi Györgynek: hogy az országgyűlésre eljönni el ne mulassza 154

XXXI. 1693. decz. 29. Böszörményi Sámuel jelentése Apafi Mihály fejedelemhez ... 155

XXXII. 1693. decz. 19—1694. jan. 6. A marosvásárhelyi országgyűlés törvénye és irományai 157

a) A kolozsvári követeknek adott utasitás 157

b) 1693. decz. 19—1694. jan. 6. A törvények 159

XXXIII. 1694. jan. 9 ... 164

a) Keszei János jelentései a fejedelemhez 164

Lap

b) 1694. febr. 17 ... 165
c) 1694. márcz. 14 ... 167
XXXIV. 1694. jan. 20. Meghivó a február 25-iki kolozsvári országgyűlésre ... 168
XXXV. 1694. febr. 25—ápr. 6. A kolozsvári országgyűlés irományai és törvényei ... 169
a) 1694. márcz. 20. Castelli levele II. Apaffi Mihályhoz ... 169
b) 1694. márczius. A vármegyék postulátumai ... 170
c) 1694. márcz. 18. Az azokra adott válasz ... 174
d) 1694. márcz. 16. A szász nemzet postulátuma ... 177
e) 1694. márcz. Az azokra adott válasz ... 180
f) 1694. ápr. 3. A viczekanczellárnak adott utasitás 184
g) 1694. ápr. 3. Felterjesztés a császárhoz ... 188
i) 1694. ápr. 5. Felterjesztés a császárhoz ... 191
j) 1694. ápr. 5. A rendek levele Kinszkyhez Csáky elitéltetése ügyében ... 192
k) 1694. ápr. 5. A rendek levele Kollonicshoz, Csáky elitéltetése ügyében ... 193
l) 1694. febr. 25—ápr. 6. A kolosvári országgyülésen hozott törvények ... 194
XXXVI. 1697. ápr. 11—júl. 10. II. Apaffi Mihályhoz intézett jelentések ... 205
a) 1694. ápr. 11. Alniásy István jelentése ... 205
b) 1694. máj. 29. Óvári Keszei János jelentése ... 206
c) 1694. júl. 10. Óvári Keszei János jelentése ... 207
XXXVII. 1694. júl. 16—21. A tordai országgyűlés törvénye és irományai ... 208
a) 1694. júl. 20. Rákóczi Ferencz és Juliánna levele a rendekhez ... 208
b) A Rákócziház kivánalmai ... 209
c) 1694. júl. 20. A rendek válasza a Rákócziak levelére ... 210
d) 1694. júl. 23. Az ország válasza a Rákócziaknak 211
e) 1694. júl. 16. A törvények ... 212
XXXVIII. 1694. decz. 4. Teleki Mihály folyamodása az erdélyi kanczellárnál alkalmaztatása ügyében ... 216
XXXIX. 1694. decz. 12—23. A marosvásárhelyi országgyűlés articulusai ... 218
XL. 1695. jan. 23. Meghivó a kolozsvári február 26-iki országgyűlésre ... 222
XLI. 1695. febr. 26—márcz. 28. A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai ... 223
a) 1695. febr. 26—márcz. 28 ... 223
b) 1695. febr. 26—márcz. 28 ... 227

Lap

c) 1695. febr. 26—márcz. 28 ... 229
d) 1695. febr. 26—márcz. 28 ... 231
e) 1695. febr. 26– márcz. 28 ... 231
f) 1695. febr. 26—márcz. 28 ... 234
g) 1695. febr. 26—márcz. 28. A kolozsvári országgyűlés articulusai ... 236

XLII. 1695. decz. 15—1696. jan. 19. A marosvásárhelyi országgyűlés törvényei ... 241

XLIII. 1696. febr. 24. A császár rendelete, Apaffi eskületételére vonatkozólag ... 251

XLIV. 1696. július. Bethlen Miklóshoz írt levelek ... 252
a) 1696. július. Gróf Rabutin levelének fordítása ... 252
b) Gróf Kinszky levele ... 253

XLV. 1696. aug. 27—szept. 5. A szász választófejedelem tudósításai a főkormányszékhez ... 254
a) augusztus 27-iki levele ... 254
b) szeptember 5-iki levele ... 255

XLVI. 1696. szept. 1. Meghivó a szept. 19-ére Gyula-Fejérvárra hirdetett országgyűlésre ... 256

XLVII. 1696. okt. 10. II. Apaffi Mihály levele Alvinczi Péterhez ... 257

XLVIII. 1696. szept. 19—nov. 28. A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai ... 258
a) 1696. okt. 10 ... 158
b) Apor István pontozatai ... 259
c) 1696. okt. 10. Bethlen Miklós emlékirata ... 260
d) 1696. okt. 11. A rendek protestatiója a kanczellár ellen ... 263
e) 1696. okt. 11. A kanczellár ellen-protestatiója ... 264
f) 1696. nov. 8. Apaffi folyamodása a rendekhez ... 265
g) 1696. nov. 10. A székelyek protestátiója ... 266
h) 1696. nov. 12. A rendek felterjesztése a császárhoz 267
i) 1696. nov. 16. Gróf Bethlen Miklós jelentése ... 267
j) 1696. okt. 19—nov. 28. A fejérvári országgyűlés articulusai ... 270

XLIX. 1697. márcz. 2. Gulácsi Albert jelentése Apaffi Mihályához ... 280

L. 1697 márcz. 9—ápr. 13. A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai ... 281

LI. 1697. ápr. 30. Apaffi Mihály elé terjesztett pontok 294

LII. 1697. jún. 3. Meghivó a tordai országgyűlésre ... 297

LIII. 1697. jún. 22—júl. 10. A Tordára hirdetett országgyűlés irományai és törvényei ... 298
a) Országgyűlési napló ... 298

Lap

b) 1697. júl. 20. Táblázati kimutatás a magazinumi adóról ... 301
c) 1697. július. Az 1697-diki katalogus ... 307
d) 1697. jún. 27. A vármegyék postulátumai ... 309
e) 1797. júl. 4. Válasz a postulátumokra ... 314
f) 1697. júl. 4. A székelyek folyamodása ... 316
g) 1697. júl. 4. Válasz a székelyek folyamodására. 317
h) 1697. júl. 4. A szászok postulátuma ... 318
i) 1697. júl. 4. Válasz a szászok postulátumára ... 320
k) 1697. júl. 1. Apor István jelentése ... 321
l) 1697. júl. 5. A rendek nehézségei a kanczellár ellen ... 323
m) 1697. júl. 5. A rendek biztositó levele a Bethlen-féle bizottság tagjainak ... 325
n) 1697. júl. 7. A kormányszék pontozatai a kanczellár ellen ... 327
o) 1697. júl. 7. A kibékülés pontozatai ... 328
p) 1697. júl. 7. A Bethlen ügy leírása ... 329
q) 1697. jún. 22—júl. 10. A törvények ... 331

LIV. 1697. okt. 11. Meghivó a nov. 20-diki fejérvári országgyűlésre ... 334

LV. 1697. decz. 7. Az 1697-diki fejérvári országgyűlés rendelete a reversálisos szolgák ügyében ... 335

LVI. 1698. ápr. 8—18. A fejérvári országyűlés törvényei és irományai ... 336
a) 1698. ápr. 16. A rendek átirata a kormányzóhoz 336
b) 1698. ápr. 16. A rendek felterjesztése a császárhoz, az adó ügyében ... 338
c) 1698. ápr. 8—18. Az articulusok ... 340

LVII. A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai ... 343
a) 1698. márcz. 20. A császár leirata a kincstartónak adott utasítás magyarázata ügyében ... 343
b) 1698. ápr. 3. A császár leirata az erdélyiek által fizetendő egy millió ügyében ... 346
c) 1698. ápr. 4. A császár leirata az erdélyi levéltár felállítása és a kanczelláriai taxák szabályozása ügyében ... 351
d) 1698. ápr. 6. A császár leirata az Erdélyben felállítandó posták ügyében ... 353
e) 1698. jún. 7—júl. 14. A rendek postulátuma ... 355
f) A gubernium válasza a megyék postulátumaira 360
g) 1698. júl. 3. A vármegyék válasza a gubernium replicájára ... 362
h) A gubernium válasza a replicára ... 364

Lap

i) 1598. jún. 7. A székely nemzet postulátuma ... 365
j) Válasz a székelyek postulatumára ... 369
k) 1698. júl. 3. A székelyek replicája ... 371
l) 1698. jún. 7. A szászok sérelmei ... 372
m) Válasz a szászok sérelmeire ... 377
n) 1698. jún. 14. A császári kormány által megállapított katalogus ... 378
o) 1698. jún. 21. Az önkéntes kölcsön kivetése ... 382
p) 1698. jún. 21. Az országgyűlés átirata a generálishoz ... 382
q) 1698. jún. 24. A gubernium elhatározása az áprilisi országgyűlés protestatiójáról ... 385
r) 1698. jún. 27. A királyi tábla votuma a jogok kiszolgáltatása ügyében ... 387
s) 1698. júl. 3. A szász nemzet válasza a gubernium feleletére ... 388
t) 1698. júl. 14. A törvények ... 388
u) 1698. okt. 20. Cserei Mihály projectuma az adózás könnyítése ügyében ... 398
LVIII. 1698. aug. 21. A gubernium körlevele a vármegyékhez ... 401
LIX. 1698. okt. 20—decz. 12. A Fejérvárra hirdetett országgyűlés articulusai ... 403
LX. 1698. okt. 27. Apaffi követeinek jelentése ... 408
LXI. 1699. jan. 20—febr. 20. A segesvári országgyűlés artikulusai ... 410
LXII. 1699. máj. 13. Acton levele II. Apaffi Mihály jószágigazgatójához ... 414
LXIII. 1699. június. Levelezés Apaffi Mihálylyal ... 415
a) 1699. jún. 15. A katonai biztos Apaffinét adóhátraléka befizetésére szólítja fel ... 415
b) 1699. jún. 10. Az enyedi főiskola tartozása ügyében ... 415
c) 1699. jún. 24. Emlékirat a katonai parancsnok által elkövetett visszaélések ügyében ... 416
LXIV. 1699. szept. 5. A császártól leküldött pótdiploma 419
LXV. 1699. szept. 8—okt. 6. A fejérvári országgyűlés törvényei és okiratai ... 420
a) A gubernium propositiói ... 420
b) 1699. szept. 14. Bethlen Miklós összeszólalkozása Apor Istvánnal ... 421
c) 1699. szept. 8. Az articulusok ... 426
LXVI. 1699. okt. 6—29. Az oláhok uniójára vonatkozó intézkedések ... 431
a) 1699. okt. 6. A gubernium rendelete a biztosokhoz 431

Lap

b) 1699. okt. 7. A gubernium nyílt parancsa 432
c) 1699. okt. 8. A kormányszék utasítása 433
d) 1699. okt. 29. A csiki papok felterjesztése 434

Függelék.

I. Az ország katalogusa a XVII-ik század elejéről .. 437
II. 1663. júl. 10. Apafi követet küld Lengyelországba az ott letartóztatott kezesek szabadon bocsátatása ügyében 440
III. 1696. júl. 7. A kormányszék utasítása Csákynak, a a Bécsbe küldött követnek, az erdélyi országgyűlés orvoslása ügyében 444
IV. 1696. szept. 19. A rendeknek az 1696. szeptemberi gyűlés elé terjesztett postulátumai 448
V. 1696. szept. 19. A szász nemzet postulátumai 455
VI. 1696. szept. 28. Az erdélyi főkormányszék Kálnokynak azon ügyben, hogy magát a főkormányszék hatósága alól ki akarta vonni 458
VII. 1696. okt. 12. Bethlen Miklós protestatiójának el nem fogadása 459
VIII. 1696. nov. 27. Az országgyűlési rendek nyilatkozata a Csáky és Bethlen követsége ügyében 460

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

Widener Library
3 2044 100 890 110